

גיליון חג מוגדל
המחיר 5 ש"ח
פרטים בעמוד 3

גיליון 299 • יום כיפור – סוכות – פר' האזינו – וזאת הברכה תשפ"ו

האוצר השבוע מוקדש לע"נ חיים בן מרדכי רובינץ ז"ל נלב"ע ו' תשרי

אוצר הפרשה

ממרגן ורבנן וראשי הישיבות זיע"א ושליט"א

'שמחה של מצוה'

רש"ב רבינו מרן הגר"ד לגדו שליט"א קיבל בשימחה של
מצוה את ארבעת המינים לחג הסוכות.

זמני הדלקת נרות:

זמן פרישה ממלאכה כהוראת מרן רה"י הגראי"ל שטינמן זצוק"ל: לאופק ב"ב: יוה"כ: 5:55 - סוכות: 5:49	ירושלים: יוה"כ: 5:48 סוכות: 5:42	מודיעין עילית: יוה"כ: 5:57 סוכות: 5:51	בני ברק: יוה"כ: 6:03 סוכות: 5:57
--	--	--	--

בחסות - נקודת חיים הוצאת קונטרסים וספרים הכל תחת קורת גג אחת:

התקשר עוד היום ובעוד שבוע יש לך ספר מהודר ביד! 053-3148497 ab0534142079@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל: a169258235@gmail.com

בד"ץ שארית ישראל

נוסד ע"י רשכבה"ג מרן הגרא"מ שך זצוקללה"ה
הוקם ע"י הגאב"ד הגר"ח ש קרליץ זצוקל"ה

בס"ד, תשרי תשפ"ו

ולקחתם לכם מן המהדרין

גם השנה הוסדר פיקוח מיוחד לבתי אריזה ומיון לד' מינים
ללא חשש טבל ערלה ושביעית:

לולבים:

לולבי "למדקדקין"
אתרוגי "קאופמן"

הדסים:

הדסי "למדקדקין"
אתרוגי "קאופמן"
הדסי "דגל"

אתרוגים:

אתרוגים "למדקדקין"
אתרוגי "קאופמן"
אתרוגי "שופרא" זן חזו"א

לצערנו בשוק קיימים אלפי אתרוגים מפרדסים שאינם מפוקחים,
ול"ע עם חששות עורלה ומורכבים.

חובה לשים לב לקנות אך ורק בחנויות המפוקחות!

אין לנו פיקוח על מקומות שמוכרים סחורה פתוחה,
אלא א"כ קיים תעודה מקורית עם שם וציון מקום המכירה.

באריזות הסגורות חובה להופיע הולגרמה על כל אריזה ואריזה,
דירוג הסחורה נעשית בקפידה ע"י ממיינים ת"ח יר"ש
יש להקפיד שהאריזה תהיה סגורה בעת קנייתה ובחותמת הכשרות.

רבותינו הגאונים חברי הבד"ץ יענו לציבור על שאלות בעניני ד' מינים

מורינו הגאון רבי אברהם הכהן רובין שליט"א
בביה"כ היכל זרח רח' אמרי חיים 6 רחובות
בימים: ח' תשרי וי"ג תשרי
בין השעות 19:00 - 21:00

מורינו הגאון רבי יחיאל יוסף במברגר שליט"א
בביתו רח' גאולה, 16 חיפה

מורינו הגאון רבי שבח צבי רוזנבלט שליט"א

בביה"כ הליגמן רח' קוטלר 3 בני ברק
בימים: י"א - י"ד תשרי, בין השעות 10:00-13:00
בביה"כ שיח יצחק רח' מסילת יוסף 1 מ"ע
ביום ראשון י"ג תשרי בין השעות 19:30 - 21:00

מורינו הגאון רבי צבי חובר שליט"א

בביתו: רח' כפר עברי 5 נווה יעקב ירושלים
בימים: י"א תשרי וי"ג תשרי
בין השעות 8:30-9:30 14:30-15:30
ובמוצש"ק י"ב תשרי בין השעות 20:30-21:30

בברכת כוח"ט
המזכירות

שלמה המך 19, בני ברק ת.ד. 3288 ב"ב Shlomo Hamelech st. Bnei Brak POB 3288 Bnei Brak

office@sherit.org ✉ sheerit-israel.co.il 🌐 03-677-7030 ☎ 03-677-3330 📞

ניתן להשיג את האוצר מידי שבוע במוקדים כדלהלן:

אופקים

ביה"כ נ קוית
ביה"כ שערי תפילה
ביה"כ זכרון אליהו
ביה"כ אילת השחר

אלעד

ביה"כ מאור שרגא
ביה"כ הר"ן
ביה"כ דגל התורה
ביה"כ אחיעזר
ישיבת תורה בתפארתה
ישיבת כנסת יחזקאל

אשדוד

ביה"כ בית שמואל
ביה"כ עטרת צבי

באר יעקב

ישיבת גרודנא

בית חלקיה

ישיבת שערי שמועות

בית שמש

ביה"כ שערי תורה הקריה החרדית
ישיבת אור לישירים
ביה"כ אהבת תורה
ביה"כ אור אליהו
ביה"כ בית אביי
ישיבת נתיבות חיים
ביה"כ נתיבות ישראל-אשכנזי רמה ד
ביה"כ חניכי הישיבות רמת אברהם

ביתר

ביה"כ זכור לאברהם
ישיבת הר"ן

בני ברק

ביה"כ לדרמן
ביה"כ המרכזי רמת אלחנן
ביה"כ נחלת משה
כולל חזון איש
כולל בית הלל
ביה"כ משכנות יעקב
ביה"כ חניכי ארחות תורה
ביה"כ דברי שיר
ביה"כ בית השם
ביה"כ אהל יעקב ולאה
ביה"כ נאות יוסף

ביה"כ רמב"ם

ישיבת פוניבז' - אהל קדושים
ישיבת ארחות תורה
ישיבת בית מדרש עליון
ישיבת סלבדקא
ביה"כ הליכות חיים
ביה"כ תפארת ציון
ביה"כ שומרי שבת
ביה"כ אהל תמר
ביה"כ יד אהרן
ביה"כ המרכזי שיכון ה'
ביה"כ חניכי הישיבות שיכון ה'
ביה"כ דרכי אי"ש
ביה"כ חמדת צבי
ביה"כ שונה הלכות
ביה"כ שיח תפילה
כולל ברסלב
ביה"כ צעירים
ביה"כ מוהליבר
ביה"כ המרכזי נחלת סירוקה קרית
הרצוג
ביה"כ אילת השחר פרדס כץ
ביה"כ בית אהרן פרדס כץ
ביה"כ המרכזי מנין אברכים פרדס
כץ
רש"י 14 ב"ב קומה ב'

גבעת זאב

ביה"כ בית אליהו
ישיבת מגדל עוז

זכרון יעקב

ביה"כ מסילת ישרים

חיפה

ביה"כ תפארת ישראל
ביה"כ החדש רחוב הרצוג
ישיבת נחלת הלויים

חריש

אהבת תורה

טבריה - נוף פוריה

ביה"כ המרכזי

ירוחם

ביה"כ המרכזי
הישיבה הגדולה ירוחם

ירושלים

ישיבת מיר
בית וגן: ישיבת קול תורה

רמת שלמה: ביה"כ חזו"א

נוה יעקב מרכז: חניכי הישיבות
רוממה: ביה"כ חניכי הישיבות
רמות:

ביה"כ משכן שרגא
ביה"כ שערי תבונה
ביה"כ אהל יוסף
ביה"כ מרום הרים

כרמיאל

ישיבת רנה של תורה
קהילת תורה ותפילה

לוד - גני איילון

ביה"כ המרכזי
ביה"כ אהבת תורה
ביה"כ תורה ותפילה

מודיעין עילית

ביה"כ חזון דוד
ביה"כ משובב נתיבות
ביה"כ בית תפילה
ביה"כ שאגת אריה
ביה"כ נאות השמחה
ביה"כ קהילת מרומי שדה
כולל בית אבא
כולל עטרת שלמה
ביה"כ תורה ותפילה
ביה"כ שיח יצחק
ביה"כ המרכזי
ביה"כ זכרון משה
ביה"כ היכל יצחק
ביה"כ קהילת משך חכמה
ביה"כ המרכזי נאות הפסגה
ביה"כ קהילת יח"ל
ביה"כ חניכי ארחות תורה
ביה"כ אהל יוסף מאיר
כולל לב אחד
קהילת קצות החושן
קהילת אהל אברהם חפציבה
נאות עילית ביה"כ רמב"ם
נאות עילית מרכזי מהרי"ל
המרכזי גן הדסים
קהילת הרשב"א

ברכפלד:

ביה"כ אהל תורה
ביה"כ חניכי הישיבות רשב"י
ביה"כ קהילת רבי עקיבא
ביה"כ שערי תפילה

ביה"כ בני הישיבות
כולל אהבת שלום

נוף הגליל

ביה"כ המרכזי הר יונה
ביה"כ המרכזי נוף הגליל

נתיבות

ביה"כ בית יצחק
ישיבת שכר שכיר

נתניה

מנין אברכים

עוצם

ישיבת נר זרח

עפולה עילית

ביה"כ המרכזי

פתח תקוה

ביה"כ שירת מרים

קרית אתא

ביה"כ המרכזי שביט

קרית יערים - טלזסטון

ביה"כ המרכזי בני הישיבות
ישיבת כתר תורה

ראשון לציון

ישיבת עטרת שלמה

רחובות

ביה"כ היכל זרח
ישיבת מאור התלמוד

רכסים

ביה"כ בית יצחק
ביה"כ שבטי ישראל
ביה"כ בני הישיבות
ביה"כ היכל משה
ביה"כ מאורות
ביה"כ אהל מלכה
ביה"כ מנין אברכים

תל ציון

ביה"כ המרכזי

תפרח

ביה"כ בית יוסף

תשלום הקובץ בקופה או בעמדות נדרים פלוס (גם אחרי שב"ק)

בחשבון כולל דף היומי - אליבא דהלכתא - קטגוריית אוצר הפרשה
לתרומות והנצחות לזכות ולע"נ בסכום סימלי ולקבלת הקובץ במייל ניתן לפנות
במייל: a169258235@gmail.com ובטלפון: 055-760-0055

הקישוט שכבש את השוק לקראת חג הסוכות!

המחיר: 20 ₪. ניתן לשלם בנדריים פלוס חשבון אהלי התורה ובקופות אוצר הפרשה.

מתאים במיוחד כמתנה או למכירה בכמויות

מחירים מיוחדים לסיטונאים. אספקה מיידית

עיצוב יוקרתי ואיכות ללא פשרות, עם ציפוי למניציה מרשים

עטרת תפארת

זמן פרישה ממלאכה – יוב"פ
ב"ב 5:55

יוב"פ

סוכות

◆◆◆

שנת

תשפ"ה

◆◆◆

גליון 321

במחיצת רבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה
טור שביעי מהחברותא הגרמ"י שניידר שליט"א

כי ביום הזה "יכפר" עליכם. וזמן שמחתנו.

שלאחר יום כיפור יחזור לאכול פת פלטר, בכל זאת הקב"ה דן את האדם כאשר הוא שם, והיות ועכשיו הוא נזהר מזה, יש לו זכות. וכך גם בנוגע לביטול תורה, אם בימים אלו הוא נזהר מביטול תורה, דנים אותו כאשר הוא שם, ומתקבלת התשובה על זה, אפילו שיודע שיחזור אח"כ וח"ו יכשל בזה שוב. ואפילו שבימים אלו עצמם ג"כ לא ימלט לגמרי מביטול תורה, מ"מ ישתדל בזה, ובשקב"ה רואה שמשתדל להיזהר מביטול תורה, מקבל את תשובתו.

הפה "קודש קדשים"

"קבלה" ליום הדין, לבני תורה שעיקר אומנותם ב"פה", עליהם להיזהר בעיקר "לשמור על הפה שיחיה נקי מכל דיבור אסור. ובשבת לחוסף ולהיזהר מדברים מיותרים".

יום הכפורים

הכנה לכל נדרי...

מסופר על הקדוש רבי ישראל סלנטר זצוק"ל שבשעה שהיו צריכים ללכת לכל נדרי, מצא אותו יושב ועמל בחידושי הרשב"א! וא"ה, בדומה לזה, זכינו לראות אצל רבנו, שבכל יוב"פ אחרי מעריב, ה' מדבר "בלימוד בעיון" עם תלמידיו שליווהו לביתו.

מתי מתרגשים...

שה רבנו, סיפר לי ר' מנדל ז"ל חתנו של החפץ חיים זצ"ל שהיה לו עם הח"ה רק "מהזור אחד" והיו מתפללים יחד! באותו מחזור. ואמר שככה לא ראו ב"ב התרגשות בתפילת החפץ חיים, אבל בעבודה ביום כיפור היה "מתרגש מאוד".

שירת מלאכים...

אמר רבנו, בימים נוראים ישנם פיוטים גדולים וחביבים, וניגונים עילאים מאד, וסבורני שהם מהניגונים של המלאכים... [ומצינו בגמ' שהילוליו של סנהדרין מתו מבח"ה שירה" ששמעו מהמלאכים ולא היו יכולים לסבול].

ואמר תפילות הימים נוראים הם גדולות ב"ב, שצריך "להתרומם" עכ"פ בשעת התפילות הללו.

חיבן מכוונים

שאלו: חיבן להשקיע בכונה ביותר בתפילת יום כפור? תשובה: כשמתפלל על כפרת עונות, והוא כשאומר אלוקינו ואלוקי אבותינו מחול לעונותינו ביום הכפורים הזה וכו'.

היום הכי שמח

יום כפור צריך להיות היום "השמח ביותר" בשנה, אם זכה לכפרת עונות, כי זכה להתפייס עם קונו. ובמה יזכה לזה, ע"י תשובה שלימה.

כתבנו בספר זכויות

כתבנו בספר "זכויות". לכאן אם אין בנו זכויות למה שיכתבנו בספר זכויות. אלא הכונה היא ש"בכל פעולה" שאדם עושה יש בה צדדים לטוב ולהיפך. וכמו שהו"ל אומרים בפרק כמה מדיקין על הפסוק אם יש עליו מלאך מליץ אחד מיני אלה, שאפילו תשע מאות תשעים ותשע לחוב ואחד לזכות ע"ש, ואנו מבקשים מהקב"ה שישפוט את מעשינו לצד הזכויות.

והוסף רבנו בדעצם זה שאדם מתפלל להיכתב בספר זכויות, זה זכות, וסיבה שיהפוך לנו לזכות.

"תורה" מעברת רוע הגזירה

"תשובה ותפילה וצדקה" מעבירין את רוע הגזירה. שאלו למה לא נזכר "תורה". אמר רבנו שזה פשיטא, כי בלי תורה לא מתחיל כלום.

אלוקים חיים

שאל ידידנו הדגול, רודף אחר המצות... הרב יאיר אשקלון שליט"א מהי ההוספה בזכרנו לחיים וכו' למענך אלקים חיים.

בין כסא לעשור...

בראש השנה יכתבו, וביום צום כפור יחתמו... זה המצב בו אנו עומדים כעת "בין כסא לעשור".

לב מי לא יחיל... בעמדנו לקראת ה"חיתום"... ואין אתנו יודע עד מה... אך נראה מה הם הדברים בהם ראה רבנו צורך לחזק בימים אלו בישיבות הק'.

הפר עצת "אויבינו"

וכך אמר בישיבתו הק' "גאון יעקב" ונראים הדברים כאילו נאמרו "ביום".

עשרת ימי תשובה, בכל הדורות ידוע שזה זמן שקובע מאד את כל הדור, ובודאי ראש השנה ויום כיפור הם העיקר, אבל גם בכל עשרת ימי תשובה צריך האדם... כתוב קראוהו בחיותו קרוב, ומתי זה, עשרת ימי תשובה...

ממילא בזמנינו הרי לדאבונינו הרשעים עושים צרות לבני תורה, גם לישיבות, וגם לכוללים, לישיבות קטנות, חידורים, להכלל הם עושים צרות, ואנחנו מקוים "דער רבנו של עולם וועט ראטעוון דעם כלל ישראל, שהקב"ה יציל את כלל ישראל, יציל את הבני תורה שיוכלו הלאה ללמוד, לא חלילה והם... דער א-ר-זאלל רחמנות האבין אויף כלל ישראל, אלע זאלן קענען זיצן און לערנען, און גיין שום הפרעות" הקב"ה ירחם על כלל ישראל שכולם יוכלו לשבת וללמוד בלי שום הפרעות, ויזכו לעשרת ימי תשובה טובים ויום כיפור טוב.

לחיות "מאושר" כל החיים על ידי יום הכיפורים יכול כל אחד להיות מאושר לכל החיים, וחלילה והם גם להיפך... אבל יכול להיות מאושר לכל החיים, אם נגזר עליו גזירות טובות, שיוכל ללמוד, שיוכל "לעסוק בתורה - במצוות", יכול להיות מאושר כל החיים שלו, וגם כן "לנצח" יזכה, רק צריך רחמי שמים. ומה שהאדם מתחזק יותר בלימוד התורה, אין לשער עד כמה זה גדול בעיני הקב"ה.

נקוה שהקב"ה יקשיב וישמע שרעיתנו, ויצילנו מכל הרשעים שרוצים להפריע, ולעשות גזירות שלא יוכלו ללמוד תורה, יש רשעים כאלה, לדאבונינו לא רק אומות העולם אלא גם כן רשעים...

הקב"ה יעזור שכל הלומדי תורה יוכלו הלאה להמשיך, ונזכה למלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ותהיה הגאולה השלימה במהרה בימינו אמן סלה. וכולכם תתברכו אתם וחוריכם, כל אחד והמשפחה שלו, כולם יזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

תוצאה מ"חטא"

מכלכל חיים "בחסד" מוחה מתים "ברחמים רבים", יש להבין למה לגבי כלכלה אומרים "בחסד", ולתחיית המתים אומרים "ברחמים רבים". ומשמע דדבר שנגרם מחמת "חטא" צריך רחמים גדולים כדי לתקנו, ולא מספיק חסד סתם. ולכן מיתה שנקנסה משום חטא, צריך רחמים רבים כדי להחזירו, אבל פרנסה כך היא הנהגת הבריאה.

לא לאבד את ימי עשיית

בשערי תשובה שער ג' אות קמ"א מבאר למה המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב וברציחה לא נאמר דבר זה, מפני שבהלבנת פנים לא מרגיש כ"כ שחטא והוא רחוק מתשובה משא"כ ברציחה יותר קרוב לתשובה.

והנה הא איירינן שמת בלי תשובה מ"מ מה שחי קרוב יותר לתשובה עושה כזה חבדל עד כדי כך שאין לו חלק לעוה"ב, א"כ רואים מה זה קרוב לתשובה.

בעשיית אנו קרובים לתשובה - קראוהו בחיותו קרוב, א"כ עד כמה חשוב לנצל הזמן הזה ולא לאבד דבר זה. [כתי"ק - עשיית תשע"א]

תשובה על ביטול תורה...

שאל א' מבני עליה, האין עושים תשובה על ביטול תורה, וכי משהו יכול לומר שלא יחטא עוד?

השיב רבנו: יש בחינה של "כאשר הוא שם", וכמו שכתוב בשולחן ערוך שבעשרת ימי תשובה יזהר שלא לאכול פת פלטר. ואפילו

חג הסוכות

אכשר דרא?

שח רבנו, סיפר לי הגאון הגדול רבי הלל זקס זצ"ל שפעם אחת ראתה אמו ע"ה בתו של מרן קדוש ישראל החפץ חיים זצוק"ל שיש לו הרבה מיני אתרוגים, ושאלה אותו למה אתה צריך כ"כ הרבה מיני אתרוגים, ואצל אבי זצ"ל לא ראינו הנהגה כזו. והחפץ חיים לפעמים אפילו לא חי' לו אתרוג לגמרי שלו, רק לקח בשותפות עם אדם אחר, והתנה עמו שכשבא ליד כל אחד יהי' כולו שלון.

שאל ר' הלל את אמו ע"ה כמה חליפות היו לסבא, השיבה לו שתי חליפות אחת לחול ואחת לשבת, אמר לה א"כ סבא שהי' מסתפק בגשמיית כ"כ, הספיק לו ג"כ אתרוג אחד, אבל אני שיש לי כמה חליפות, וכי אינו בדין שיהי' לי לכל הפחות גם כמה אתרוגים... ונהנה רבנו מהתשובה.

ואמנם לפני הרבה שנים כאשר יצא רינון על מוכר אתרוגים מסוים שהאתרוגים אצלו הם בחשש מורכב, התבטא רבנו בראש השנה אחרי מנחה ואמר, כשיבואו לעולם האמת לא יתבעו אף אחד למה לא לקחת עשרים אתרוגים, אפער אוף איין לשון הרע וועט מען זאך גוט פֿרעגלן אין גיהנום – אבל על לשון הרע אחד יטגנו אותו היטיב בגיהנום...

ורבנו לעצמו אמר שהוא לא היה מחפש לקחת כ"כ הרבה מינים, ורצה בעיקר אתרוג חזו"א ותימני, רק אחרי שהביא לו עוד מינים, הי' מנענע בכולם, וכמה פעמים שהביאו לו כמה אנשים, אתרוג חזו"א, נענע את כולם.

גן עדן בעולם הזה...

העתק מפרי חיים: לב מי לא יתרגש, בראותו את רבנו עם עיניים זורחות מאושר, בשבתו בסוכה, ומרים עינו הקדושות בלפי הסכך, ואומר – הרי כאן זה גן עדן בעולם הזה... כאשר כל שניה ושניה שנמצאים בסוכה, היא מצוה.

והיה נראה ממש האדם המאושר ביותר עלי אדמות...

ספק הגאון האדיר זצוק"ל

ולקראת היארצייט של הגאון האדיר ר' אברהם גנחובסקי זצוק"ל נזכיר ספק אחד ממנו שהסכים עמו רבנו, במי שסיכך את סוכתו כראוי, שתהיה צלתה מרובה מחמתה, ואח"כ נודע לו שהשכנים מלמעלה רואים לתוך סוכתו, ולכן הוסיף עוד סכך, כדי להסתיר מעיני השכנים, האם נחשב סכך זה שלא נעשה לשם "צל" ואינו כשר.

והסכים רבנו שזו שאלה, רק דן אם יש מקום לפסול עי"ז את כל הסוכה או רק את המקום שהוסיף סכך.

זכותו הגדולה של הגאון האדיר זצוק"ל בהרצאת תורה העצומה, ובהאדרת הטהרה בישראל ועוד יעמדו לו עד עולם. וזכותו הגדולה תגן על כולנו לזכות לכל הברכות.

מה עדיף?

שאלה: מי שיש לו סוכה ארוכה וצרה, ויש באפשרותו לישון כולו בתוך הסוכה לארכה, או שישכב לרוחב הסוכה, ואז יהי' רק "ראשו ורובו" בסוכה, אך עי"ז יוכלו להיכנס שם לישון כמה אנשים, מאי עדיף. תשובה: עדיף לזכות עוד כמה יהודים במצוה.

מצטער לצאת...

שאלה: מי שמתעורר משנתו כמה פעמים לצאת לצרכיו, וסוכתו נמצאת בחצר, ומיראה גדולה היא לו, לעלות בכל פעם ולרדת, האם נחשב בזה מצטער, ופטור מלישון בסוכה.

תשובה: פשיטא דחשיב מצטער, ואף שאין הסיבה לצער מחמת הסוכה, אין נפק"מ, דמ"מ צער הוא לו אם יצטרך לישון בסוכה, ודוגמא לדבר זבוב הטורדו, דמבואר בגמ' דחשיב מצטער, אף שאין חסרון בסוכה גופא.

זכרון צדיק לברכה

נשמת זקני הגאון הצדיק ר' גדלי' ב"ר משה יהודה שניידר זצ"ל, זכינו שחשריש בנו "כבוד חכמים" בצורה מופלגת, עד שהי' חרד תמיד באופן אמיתי "גוט שבת" למרן רשכבה"ג שר התורה זצוק"ל, שתחי' בצורה מכובדת מאוד...

וכן אמר לי אבלחט"א כמה פעמים "דו וועסט דער לעבין משיח" ווייל דו ביסט נאנט צו מרן ראש הישיבה" זצוק"ל, פ'י תזכה לראות פני משיח, בזכות שאתה קרוב לרבנו. וכן עוד הרבה הי' מחבב תלמידי חכמים בצורה מופלגת, על אף היותו בעצמו מופלג בתורה, וחרבין תורה הרבה. תהא נשמתו צרורה בצרור החיים, וזכותו תעמוד לכולנו.

ומצאתי רשום אצלי, שאמר רבנו כך: "חיים" זה אחד משמותיו של הקב"ה, כמו שכתב רבינו נסים גאון בברכות דף ל"ב ע"א. וא"ה ומצאתי לשון נפלא, מובא מספר יצירה, ש"אלקים חיים" סוד הבינה, והיא מדת הדין "לטובה", ע"כ. ויש"כ לדידי היקר שעוררני על כך.

"התמדה" – סיום "תורת הבית"

כפי שאמר פעם רבנו בראש השנה, שעיקר הקבלה צריכה להיות "התמדה". מתאים מאוד הדבר, שזכו הבנים היקרים בישיבתנו הן "ארחות תורה" לאירוע מיוחד "נדיר" בהשקט וצנעה, ימים ספורים לפני ראש השנה, והוא "סיום" ספר "תורת הבית", למרנא החפץ חיים זצוק"ל, המדבר על חובת לימוד התורה "בכל רגע ורגע". בשיעור הנמסר בקביעות על ידי ראש הישיבה הגאון המופלג רבי איתמר גרבוז שליט"א.

המשתלב בתוך כל השיעורים "הנפלאים" שמוסר בישיבה"ק, הוין מהשיעורים על המסכת הנלמדת, הכוללים שיעורי שב שמעתא קצות החושן ועוד, הנמסרים בזמנים ה"גנובים" משעות המנוחה וכו'. ועצם קיום השיעור, זה בעצמו כבר "חיזוק עצום", אך זכינו ג"כ שהשיעור מורנו הגאון שליט"א דברים נשגבים במעמד הסיום, [הדברים במילואם הובאו בגליון הנפלא "בענינא דיומא", אך לא אוכל מלהתאפק, מלהביא מקצת מהדברים הנשגבים, השופכים "אור" על תקופת החושך בה אנו נמצאים].

תורה ש"בעל פה" – קיום כלל ישראל

וכך אמר: ב"ה גמרו כזה ספר גדול וקדוש, ספר תורת הבית, בכל הספרים של מרן החפץ חיים זיע"א יש בהם ממש תורה מן השמיים... ובתוך דבריו ראינו מה שכתב במאמר עלבונה של תורה (פרק י"ח) והסביר שם שכל הכח של עם ישראל הוא רק ע"י התורה שבעל פה, ובלא התורה שבע"פ "מי נתן כח לשם זו לעמד נגד כל גלי הזמן גזירות ושמדות שקמו עליהם בכל דור ודור להעבירם מתורתם ולחשמידם חס ושלום".

והמשיך מוריני בהרחב הדעת, על מה ולמה רודפים "עמי הארצות" את התלמידי חכמים והבני תורה, שזה הכל "מקנאה".

ובסיום דבריו אמר: ולפעמים אנחנו לא כ"כ יודעים להעריך את עצמינו, קצת מתרגשים ונחרדים מכל מה שהולך מסביב, ההסתה, ההקנטה, וההקטנה של בני הישיבות, הי' ישמרנו, אבל הגמ' בפסחים מלמדת אותנו מהו המבט האמיתי, מישוהו מקנא, מישוהו, ועוד רבים כמותו, מסתכלים עליך, רואים את האצילות, את ההנהגה המיוחדת, את העבודה והשליטה העצמית שלך, אז הוא מקנא, כי הוא פשוט לא מתקרב אליך, ולכן הוא מקנא, ומי שמקנא – שונא.

אם כל בחור יהיה ויבין בהכנה ובהרגשה הזאת, כל היחס שלו אל עצמו יהיה אחרת לגמרי, ונכון שמקנאים כך, אז מה, יש להם באמת הרבה סיבות טובות לקנאות... ואדרבא זה רק יחזק אותנו להיות מה שאנחנו, כי אנחנו יודעים ששנאת ע"ה לתלמידי חכמים זה משום שהם יודעים שבני התורה הם המובחרים, וכמה שאנחנו יותר נתחזק בזה, כך יהא חיזוק יותר גדול. ע"כ.

ובהאי ענינא שכ' הח"ח, כתב באילת השחר זבחים (מ"ח ע"א), בקוצר אמרים, רמז על היסוד של הח"ח.

וז"ל שם על הגמ', אידי דאתי מדרשא חביבא ליה. יש לפרש הטעם משום דכל חקשר שיש לכלל ישראל עם הקב"ה, הוא ע"י תורה שבע"פ. ובלי תורה שבע"פ לא נשארו יהודים, כידוע מהקראים וכדומה. ולכן חביבין הדרשות שהם קיום התורה וקיום כלל ישראל. ע"כ.

ויחי ממחרת...

כשנשאל רבנו אחרי שבימים הקדושים מרגיש כל אחד "התעלות גדולה", כיצד "ישמור" על ההרגשים הנעלים שרכש בימים קדושים אלו, שלא יברחו ממנו, מיד למחרת יום כיפור. השיב רבנו "אם באמת הרגיש התעלות רוחנית, זה לא יסתלק ממנו", וכשלא הרפו והמשיכו לבקש בכל זאת איזושהו "חומר משמר" להרגשים הגדולים, אמר רבנו "לימוד המוסר. או לחשוב פעם אחת ביום חשבון הנפש..."

הגליון לעילוי נשמת הצדיק ר' ברוך ב"ר צבי פרנקנטל זצ"ל שהלך לעולמו ט' תשרי, בלא להשאיר זכר, ואשרי הלומד ועושה מצות לזכותו הטחורה. תנצב"ה.

בברכת כתיבה וחתומה טובה, וגמר חתימה טובה, לאחינו בני ישראל יראי ה', ויהי רצון שנזכה בשנה הזאת לביאת משיח צדקנו בב"א.

לתרומות להפצת הגליון השבועי ולקבלת הגליון ניתן לפנות למס' 055-7600953 וכן בקובץ השבועי "אוצר הפרשה" או למייל לאורו נלך s31626532@gmail.com וכן ניתן להשיג את הגליון מודפס ברש"י 14 קומה ב' ליד הדלת

לתועלת הרבים ניתן להאזין לדברים על פרשת השבוע מרבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה, ע"י יבדלה"ט החברותא שליט"א כמידי עש"ק בקו אילת השחר שמספרו 0799-555-555 שלוחה 6.

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

וביום צום כפור יחתמו: שו"ת עם רביה"ק בעניני יום הקדוש - יום הכיפורים

לדחות קריאת התורה אחרי מנחה בשביל מפטיר יונה

ש. מנין מצוצמם שאין להם נביא למפטיר יונה ומאד רוצים לקרוא בנביא דוקא, אולם בתי הכנסיות קוראים את המפטיר יונה באותו זמן וזה טרחא דציבורא להמתין עד שיביאו את המפטיר ממקום אחר, האם יכולים לדחות את כל הקריאת התורה לאחר מנחה, וכך ישיגו את הנביא יונה מבית כנסת אחר, או שאין ראוי לדחות את הקריאה לאחר שמו"ע.
ת. אפשר.

ציאת כהנים למקומות שנוהגים שלא לישא כפים

ש. במנחה ביום כפור יש מקומות שלא נושאים הכהנים כפים כי אם אח"כ בנעילה, והשי"ץ במנחה אומר אלוקינו ואלוקי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת וכו'. האם הכהנים צריכים במנחה לצאת החוצה, כי אלוקינו ואלוקי אבותינו וכו' שייך רק כשאין כהנים בבית הכנסת, או שיכולים להשאר בתוך בית הכנסת.
ת. טוב שיצאו.

ילדים וחולים בברכת המזון יאמרו מגדול

ש. ילדים או חולים שאוכלים ביום כפור, האם בברכת המזון יאמרו מגדול או מגדיל.
ת. מגדול.

הרחמן הוא ינחילנו

ש. ילדים או חולים שאוכלים ביום כפור, האם בברכת המזון יאמרו הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו טוב.
ת. לא נהוג.

אפשר לתת ממתקים לקטנים

ש. אמא שמטפלת ב"ה בילדים ורוצה ביום כפור להתפלל טוב בביתה, ובכדי שלא יפריעו לה ילדיה, רוצה לחלק להם ממתקים ועיי"ז תוכל להתפלל טוב. האם יש איסור לתת להם ממתקים, כי זה לא אוכל שצריכים לקיומם, או עד כמה שמותר להם לאכול, אפשר ליתן להם גם ממתקים.
ת. אין איסור.

לכסות המזונות בהבדלה

ש. יש לעיין במוצאי יו"כ למי שמבדיל על היין ומיד אוכל קצת מזונות האם יצטרך לכסות את המזונות בעת הבדלה מפני בושות.
ת. כן.

דיני נר במוצ"ש נאמר גם על נר במוצאי יו"כ

ש. בדיני נר של הבדלה בכל מוצאי שבת מצינו בהלכה דינים מתי אפשר לברך, עד שיהנה ממנו וכדומה. האם דינים אלו נאמרו גם על דיני הנר במוצאי יו"כ שמברכים על נר ששבת.
ת. כן.

אפשר להוציא בברכת הנר

ש. עוד יש לעיין, האם בברכת הנר במוצאי יו"כ נחשב לברכת הנהנין ולא יוכל להוציא חבירו באופן שהמברך אינו נהנה, או שאין זה ברכת הנהנין כי אם כעין ברכת המצוות שצריך לברך על נר ששבת להורות שלא נהנו ממנו כל היום שנאסר במלאכה, ואז יוכל להוציא חבירו גם כשהוא כבר יצא ולא צריך ברכה זו.
ת. יכול להוציא.

כיבוי נר הבריא

ש. נוהגים בערב יו"כ שכל מי שהוא נשוי, מדליק נר הבריא ועוד נר שישבות כל היום כפור וממנו לעשות הבדלה. האם במוצאי יו"כ יוכל לכבות את הנר הבריא או שצריך שיכבה מעצמו.
ת. כמדומה שלא נהוג לכבות.

סעודת מוצאי יו"כ בחלב

ש. במוצאי יום כפור שבת קול אומרת לך אכול בשמחה לחמך האם צריך סעודה עם בשר או סגי גם בסעודה חלבית.
ת. סגי.

אכילת צימוקים בעיו"כ

ש. לסוברים שמצות אכילה בערב יו"כ היא כל היום עד שיש מגדולי ישראל שאכלו צימוקים כדי לקיים מצות אכילה בכל רגע. מעתה ילמדנו רבינו שליט"א, ידוע שיש ראשונים שסוברים שדין של עוסק במצוה שפטור ממצוה אחרת זה אפילו באפשר לקיים שניהם, א"כ עד כמה שיש באכילה בערב יו"כ מצוה, איך כשאוכלים יוכלו ללמוד תורה, הרי עוסקים במצות אכילה ושיהיו פטורים ממצות ת"ת.
ת. פטורים אבל מותרים.

לא ראוי לשמוע הקלטת תפילות ימים נוראים

ש. הניחו מכשירו הקלטה ע"י שעון שבת שיקליט את התפלות של ימים נוראים לשמוע את כל הציבור הגדול, האם מותר להשתמש אח"כ לשמוע הקלטה זו.
ת. א. אין ראוי.
ב. לא יפה.

לא ראוי להשתמש בתמונה שצולמה ע"י נכרי

ש. ביקשו מנכרי בערב יום כפור שיצלם ביום כפור את הציבור הענק שבאו להתפלל בהיכל הישיבה, מחזה מרגש שציבור גדול לובש קיטל וכדומה, האם מותר להשתמש בתמונה הזו ולחלק לציבור, כגון לתורמים בחוץ לארץ.
ת. אין ראוי.

לכתחילה אפשר לחזור את כל נדרי שאר הפעמים אחרי השקיעה

ש. בהרבה מקומות מספיקים לומר רק פעם אחת כל נדרי לפני השקיעה ושאר הפעמים שחוזרים לומר כל נדרי, אומרים זאת אחרי השקיעה, ואז ודאי עושים הברכת שהחיינו אחרי השקיעה, האם אין זה לכתחילה ויצטרכו להספיק הכל לפני השקיעה.
ת. זה לכתחילה.

לפרוש בלי קבלה

ש. מי שנוהג לקבל שבת ויו"ט כארבעים דקות לפני השקיעה, כיצד יוכל לעשות כן גם בערב יום כפור, הרי ברגע שיקבל תוספת קדושת יו"כ, כבר לא יוכל לומר כל נדרי עם הציבור.
ת. יפרוש בלי קבלה.

האם יברך על הטלית אחרי הפסקה שנה מעט

ש. מי שהלך ביום כיפור אחרי מוסף בהפסקה לביתו לנוח מעט, וישן על המיטה יותר מחצי שעה, האם נחשב השינה להפסקה כדי שיצטרך לברך שוב על הטלית.
ת. דעתו עליו.

אמירת לודו ד' אורי

ש. מנין שמפסיקים בין מוסף ביום כפור למנחה כשעה ויותר, האם צריכים לומר שיר של יום ולודו ד' אורי וישעי בסיום מוסף או לפני מנחה, או שלא יתקנו ביום כפור לומר זאת כלל.
ת. לא נהוג.

לאדם כשר אין מסית

ש. ידוע שביום כפור אין כח ליצר הרע לשלוט על האדם. מה הפשט בזה, הרי מרגישים שיש יצר הרע.
ת. לאדם כשר אין מסית אז.

עליה לתורה בשותה שיעורין

ש. שתה שיעורין ביו"כ האם יכול לעלות לתורה.
תשובה: צ"ע (ואולי יכול). שוב כתב תשובה: יתכן שכן.

מקבל נזלים בעירוי

ש. המחומר לאינפוזיה ביו"כ האם יכול לעלות לתורה.
תשובה בע"פ: כן.

גם בשפשוף לנקות כל היד

ש. במשנ"ב ה' יו"כ כתב דאם נגע באצבעו במקומות המכוסים צריך ליטול כל היד ולא סגי בנטילת אותה האצבע בלבד, האם כשאין לו מים ומשפשף במיילי דמנקה גם הדין כן שצריך לנקות כל היד או שזה שייך רק בנטילה אך כשמנקה בשפשוף אין טעם לנקות מה שלא התלכלך.
תשובה: גם כשמשפשף.

נוגע במנעלים

ש. המשנ"ב כתב דהנוגע במקומות מכוסין יטול כל היד והנוגע בטיט יטול רק היכן שנגע מה הדין בזה בנוגע במנעלים.
תשובה: יטול כל היד.

נטילה ביד שנגע

ש. בני"ל צ"ע דהמשנ"ב תרי"ד כתב גבי מנעלים ואם נגע בהם צריך ליטול ידיו במקום שנגע בהן.
תשובה: הכונה ביד שנגע בהן.

שלמים בח' תשרי

ש. איך מותר להביא שלמים בח' תשרי (דלא מוזכר לאיסור) והרי ממעט מזמן אכילתן בט' בזמן התוספת שהיא דאורייתא.

תשובה: עי' תו' זבחים ע"ה ב' ד"ה שביעית.

[שביעית אין לוקחין בדמיה תרומה מפני שממעט באכילתה. פירש בקונטרס שהתרומה זמן אכילתה לעולם ושביעית זמן אכילתה קודם שתכלה לחיה מן השדה ונמצא זה מביא תרומה לדי ביעור והא דתנן במס' שביעית (פ"ט מ"ח) לאחר ביעור מחלקן שלש סעודות לעניים רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים יאכלו מ"מ ממעט באכילתה לאחר שחילק שלש סעודות ואינו מוצא למיחלק ואי"ת תרומה קודם לפסח יהא אסור לחמצה משום דקא ממעט באכילתה וי"ל דהכי עדיפא ליה ושרי משום דכתיב (במדבר יח) למשחה ולא דמי למבשל ירק בשמן תרומה (לקמן עו.) שהירק מיתקן ע"י השמן ולא השמן ע"י הירק ועוד דעיסה מתחמצת מאילה ואפילו מערב בה שאור מ"מ בלאו הכי היתה מתחמצת קצת]

נטילת כהן בבוקר

ש. כיון שבברכת כהנים אין מברכין ענט"י וסומכין על ברכה דשחרית האם כהן ביו"כ נוטל גם בבוקר עד הפרק כמו בברכת כהנים כדי שתהיה ברכה על נטילה הגונה.
תשובה: לא.

נטילת לוי לעצמו קודם שנוטל לכהנים

ש. כיום שהלוויים לא נוטלים ידים לעצמם קודם שנוטלים ידים לכהנים כי סומכים על נטילה דשחרית, יל"ע ביו"כ שאף בשחרית לא נטלו עד סוף היד ולדין נשיאת כפיים אי"ז נטילה, האם יש לכהן לימנע שלא יטול לו לוי או שהלוי יטול ידיו עד סוף היד קודם שיטול לכהן דלצורך הדוכן התירו בזה אף ללוי.

תשובה: יכול ליטול עד סוף היד שאין זה רחיצה של תענוג, והוסיף: שגם תמיד צריך שיטלו ולא לסמנו על נטילת שחרית.

הסרת הטלית כשיש קיטל

ש. משנ"ב המשנ"ב יח. לא להוריד ביו"כ הטלית אף אחר התפילה משום שיהיה לבוש בלבן דומיא דמלאכים, האם זה גם בלבוש בקיטל או שאז יוכל להסיר הטלית כי כבר יש קיטל.
תשובה: אולי.

תרגום דקדושה דסדרא ביו"כ

ש. האם ביו"כ אפשר לומר בקול רם בציבור תרגום דקדושה דסדרא דאין המלאכים מתקנאים בנו וכעין שאומרים בשכמ"ל בקול רם.
תשובה: אין לומר בקול.

לומר לגוי לחבר אינפוזיה או לשתות פחות משיעור

ש. הנצרך לשתיה ביו"כ האם יעדיף אמירה לעכו"ם שיחברנו לאינפוזיה של נזלים או שיעדיף שתיה ממש בפחות מכשיעור [דאף שזה חצי שיעור שאסור מדאורי' מ"מ אינפוזיה זה המצאה ואי"ז דינו וגרע].

תשובה: יתכן שזה קל יותר אבל אין חייב בזה.

שתיה פחות משיעור או שתיה פגומה

ש. התקבל לא להטריח לחולה ביו"כ בשתיה פחות פחות מכשיעור, ומורים שישתה משקה פגום הרבה ביחד, וקשה דהמשנ"ב תריב. כט. הביא י"א שכששובר רעבונו ע"י ציר זה כרת והביא בשעה"צ מהגר"א דכן העיקר.

תשובה: מה דאפשר מקילין. שוב כתב תשובה: דוקא בשובר רעבונו, (א.ה.) והיינו דמפורש במשנה שהשותה ציר מלוא לוגמיו פטור ובהכרח ששיעור שבירת רעבונו זה שתיה מרובה מאד ולא רק שתיית כוס).

הדלקת נר ליו"כ

ש. אין מנהג הורי בהדלקת נר ביו"כ לחיים, האם מ"מ ראוי לנהוג כמבואר בהלכה.
תשובה: כרצונך.

מינקת דיתמעט חלבה

ש. מרן (שליט"א) [זיע"א] הביא מהחזו"א דמינקת דיתמעט חלבה בצום לא תתענה ביו"כ, ובביה"ל כתב כן רק בילד חולה ומסוכן האם זה מחלוקת.
תשובה: לפי הענין.

שתיה מתוקה לחולה

ש. האם מותר שתיה מתוקה פחות ממלוא לוגמיו קודם שחרית, שכיח בחולה ביו"כ.

תשובה: יש אופנים שמתיירים, (א.ה.) היינו בחולה).

האם בעיו"כ הדלקת נר קודם הדלקת האור

ש. בסימן רס"ג מבואר דאין לברך בנר שבת במקום שינה על ריבוי אורה בלבד, האם לפ"ז ביו"כ שההדלקה רק משום מקום שינה חייבים להדליק הנרות קודם הדלקת הגנרטור.
תשובה: אין חייבין.

ש. בני"ל צ"ב דא"כ זה רק הדלקה של ריבוי אורה והמשנ"ב כתב דרק במקום סעודה שייך לעשות כן ולא במקום שינה ויו"כ זה רק מקום שינה.
תשובה: הוא מקום סעודה.

ש. בני"ל צ"ע דאף אם אכל שם בעיו"כ מ"מ ביו"כ אין אוכל אצל הנר.
תשובה: מקום קביעות, (א.ה.) והיינו דעיקר החילוק בין מקום אכילה למקום שינה לענין ריבוי אורה אי"ז משום ההנאה בשעת אכילה אלא רק משום שמקום אכילה הוא מקום קבוע וחשוב טפי).

מחלוקת בנטילת ידיים שחרית

ש. אמאי ביו"כ פשוט בשו"ע דבשחרית יטול ידיו ויברך, ובט"ב זה מחלוקת והמשנ"ב כתב לא לברך קודם שיעשה צרכיו.
תשובה: גם ביו"כ מחלוקת.

להוציא מהמקפיא

ש. בהיתר פיצוע אגוזים ביו"כ מן המנחה ולמעלה משום עגמת נפש דאמרין שאינו הכנה לחול אלא הוה צורך כעת שיש בזה יותר עינוי, האם להוציא דבר מהקפאה כדי שיפשיר עד הלילה אסור כי אין מתעסק בזה כ"כ בצורה שמביאה עגמת נפש ושוב זה הכנה לחול האסורה.

תשובה: אין להוסיף על מה שאמרו חז"ל, (א.ה.) ואף בלא"ה עמשנ"ב דבימינו אין לפצוץ).

לעמוד ע"ג שטיח

ש. במשנ"ב הלכות יו"כ התיר בשעת התפילה לעמוד רק ע"ג עשבים ולא על כרים וכסתות ואפילו משום צינה, האם בשעת הצורך מותר לעמוד ע"ג שטיח המגן מצינה או לכלוך.

תשובה: המנהג להקל.

[מעשה כהן]

לע"נ הטהורה של רשכבה"ג קוה"ק מרנא רבינו יצחק זאב בן קוה"ק מרנא ורבנא רבינו חיים סולבייציץ זצוקלה"ה, נתבקש לישיבה של מעלה, עיו"כ תש"ך

קרעו שערי שמיים בתפילה ובתחנונים לרפואת הגאון הגדול רבי ישראל בונים בן חיה רוזא שרייבר שליט"א ר"י נתיב הדעת וגאב"ד אשדוד, הזקוק לרחמי שמיים מרובים

ו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" בקול ובכתב - קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרבותינו זצוק"ל ושל"ט"א ניתן לקבלו במייל - a169258235@gmail.com

נא טלו שותפות ביזכוי הרבים - לתרומות והנצחות ליזכור ולע"נ ניתן לפנות למייל אוצר הפרשה, וכן במספר - 055-760-0055

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

יְשֻׁבוּ בַּסִּפָּת: הוראות והנהגות מרביה"ק בענייני ישיבת סוכה – לוקט ונערך מתוך קונטרס דקדוקי מצוות

ג. היה נזהר לסכך בענפי אילן, ולא במחצלאות השונות. 7.

7. ראה בספר זכור לדוד (ח"ב עמ' שס"א) שהיה החזו"א מקפיד לסכך דווקא בענפים ירוקים ולא בקיינס ובלפונים. והראה לדברי הפמ"ג (סוף סי' תרמ"ג) שכתב כן להדיא, וז"ל, הסכך יהא מן ענפי אילן דווקא עם עלים, ואז יצא ידי חובתו לכו"ע, כי אף לטיש וקנים יש לפקפק בהם עתה משום גזירת תקרה, וכ"ש שיש לגמגם אם קולע קנים ועושה כמין דופן ומסכך בהם.

ד. נזהר שלא לישב בסוכתו בבין השמשות של ערב חג הסוכות. 8.

8. כן העיד נכדו הגר"א שטיינמן שליט"א בספרו אלא. [העידו שהיו שנים שהכריע להיפך והקפיד לשבת בסוכה כבר בבין השמשות, ויעויין להלן]. ובספר ארחות רבינו הביא ששנים רבות היה הקה"י נוהג לשבת בסוכה אף בבין השמשות של ערב סוכות, אבל משנת תשכ"ה החל להקפיד שלא לישב בה בבין השמשות, ונימק טעמו משום שחושש [למחזיזי כ]בל תוסיף. ורבינו אמר טעם אחר במה שלא ישב בביה"ש בסוכה, לפי שהוא ספק קיום מצוה ואי אפשר לברך ברכת לישב בסוכה מספק, ועל כן אינו רוצה להכניס עצמו לכלל ספק קיום המצוה כשאינו יכול לברך עליה, שהרי לכתחילה אין לעשות המצוה בלא ברכה, כמבואר במשנה (תרומות א', ו') שאילס וערום וכיו"ב לא יתרומו משום שאינם יכולים לברך. משא"כ במוצאי הושע"ר הלא כבר בירך קודם לכן על הישיבה בסוכה, וממשיך לשבת בה אף בבין השמשות על סמך אותה הברכה.

הראוני שנשאל רבינו (דעת נוטה ציצית תשו' תרצ"ב) לענין לבישת ט"ק בלילה אף שלא יוכל לברך, והשיב שכיון שיש ענין ע"פ קבלה ללבוש ציצית אף בלילה, ואינו יכול לברך מספק, אינו חייב בברכה. ועיי"ש שאמר רבינו שאביו הקה"י מחלק בין זה לישיבה בסוכה בביה"ש, שכיון שלא חייב לישב בה, עדיף שלא להכניס עצמו לספק חיוב ברכה, [בדומה למש"כ השו"ע (או"ח ר"י, א') שנכון ליזהר שלא לאכול בריה פחות מכזית, כדי שלא להכניס עצמו בספק ברכה אחרונה, ועי' גם בשו"ע (שם ק"צ, ג'). מיהו גם בזה הביא שהחזו"א לא סבר כן, ונהג כדעתו למעשה].

והעיר בזה הגר"י מקלב שליט"א: צע"ק שכבר נשאל רבינו (דעת נוטה שם תשו' תרט"ז) אם שרי להתעטף בציצית בלילה, אף שמכניס עצמו לידי ספק ברכה, שהרי לדעת הרא"ש כיון שהטלית מיוחדת גם ליום צריך לברך עליה אף בלילה, והשיב רבינו שמותר [וכ"מ בנחלת אליהו ח"א אות ב'], ודלא כס' מעורר ישנים שכתב לכיון שאינו מתעטף לשם מצוה, וזהו כדעת הלבוש שהביא המשנ"ב הנ"ל.

ובהערה שם כתבתי, די"ל דטפי עדיף להתעטף בציצית ולכוין למצוה אם חייב בה, ויקיים מצוה של תורה, אף שאפשר שמבטל בזה חיוב ברכה דרבנן, מאשר ליבטל ממצוה של תורה ולכוין שלובשה לכבוד בעלמא, והסכים לזה רבינו. ולזה צ"ע דאף בנידון דידן י"ל דטפי עדיף לישב בסוכה בביה"ש, ושמא יקיים מצוה של תורה, אף שמבטל ברכה דרבנן.

(הערת מערכת: ע"ע בהרחבה בזה בקונטרס דקדוקי מצוות, כאן הובא רק חלק מהדברים.)

ה. היה מברך ברכת לישב בסוכה אפילו כשלא היה אוכל 9 מיד. אבל כשנכנס לאכול היה ממתין לברך ברכת לישב סמוך לאכילה. 10.

9. כדעת הגר"א (ביאורו"ג תרל"ט, כ"ט. מע"ר אות רי"ח) שהעיקר כדעת הר"י" (סוכה כ"ב א') והרמב"ם (סוכה ו', י"ב) שכתבו לברך על הישיבה אף בלא אכילה, וכפשוטו לשון הגמ' (סוכה מ"ו א') נכנס לישב בסוכה מברך אקב"י לישב בסוכה. וכתב רבינו בספר הזכרונות (סוכה אות י"ז) שכן הורה לו החזו"א למעשה. אמנם דעת ר"ת (ברכות י"א ב'. סוכה מ"ה ב') שמברכין בשעת סעודה. וכן פסק הרא"ש (שם). ובשו"ע (תרל"ט, ח') פסק כדעת ר"ת והרא"ש.

ובכל זאת היה משתדל לאכול משהו, ואף כשאכל משהו היה מברך תחילה ברכת לישב בסוכה ואח"כ ברכת הנהנין, שכיון שהורה לו החזו"א שהעיקר כדעת הגר"א שיש לברך כבר על השהייה, נמצא שאין ברכת הלישב בא מחמת האכילה דווקא, ולכן יש לחוש להפסק בין ברכת הנהנין לאכילה.

אמנם אביו הקה"י לא היה מברך ברכת לישב בסוכה אלא בשעה שהיה אוכל, ולכן היה מברך תחילה ברכת הנהנין ולאחר מכן ברכת לישב בסוכה. וכתב בספר ארחות רבינו שאמר הקה"י שאף לדעת הגר"א שמברכין על השהייה בסוכה, מ"מ אם בירך תחילה במ"מ ואח"כ לישב בסוכה, אין זה נחשב כהפסק, דכיון שאסור לאכול חוץ לסוכה, נמצא שזה מעניני הסעודה.

א. רבינו טרח בקטיפת הסכך 1 בעצמו 2, והיה מביא עמו את בניו ונכדיו לחנכם בחביבות המצוה.

1. וכמו שנתבאר בהנהגות ימים נוראים, שכבר למחרת צום גדליה היה רבינו הולך לקטוף את הסכך, והיה מקפיד ליטול ממקום שאין בו חשש חילול שבת בהשקית העצים והטיפול בהם וכדו', ואין בו חשש גזל ע"י שהיה מברר מי הבעה"ב ומבקש ממנו רשות. ושנים רבות היו קוטפים את הסכך מעצי האקליפטוס שמאחורי ישיבת פוניבז' לצעירים, ובא' השנים התגלו תולעים בעצים אלו אחרי שקטפום והניחום על הסוכה, ומאז היו קוטפים עצי דקל.

2. כדי לטרוח בגופו במצוות, כמש"כ השו"ע (או"ח ת"ס, ב') בשם הרא"ש שכן ראוי לכל אדם לעשות, להיטפל הוא בעצמו במצוה. וגם בקיצור שו"ע (קל"ד, א') הפליג במעלת הטורח בעצמו בעשיית הסוכה והנחת הסכך, עיי"ש. [וראה רש"י (סוטה כ"ב ב') למדנו קיבול שכר מאלמנה, שהיתה טורחת עצמה יותר מן הצורך כדי לקבל שכר, למדנו שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר]. וכמו שהבאנו בהנהגות ערב פסח לענין טחינת החיטין ושאיבת מים שלנו ולישת המצות.

ודרכו היה להכריז לסובבים בשעת קטיפת הסכך, את המבואר בדברי הגמ' (מכות ח' א') "חטיבת עצים דסוכה הוה מצוה", והיה קוטף כמה ענפים, ולאחר מכן היו הבאים עמו ממשיכים בקטיפת כל הסכך, והוא היה פונה לפינתו לומר תהילים, כדרכו בכל עשיית להשלים אמירת כל התהילים מידי יום.

ב. במוצאי יו"ה"כ מיד אחר סעודת מוצאי יו"ט 3 היה רבינו מתעסק 4 מעט 5 בסוכה. 6.

3. שהיתה מיד אחרי הבדלה, כדרכו של רבינו בכל מוצאי שבת, להסמיק סעודת מלוה מלכה להבדלה, ע"פ דברי המשנ"ב (ש', ב') שטוב להקדימה, כדי שתהא סמוכה ליציאת השבת.

4. ופעם נשאל ע"י מי שאינו יכול לעשות הסוכה מיד במוצאי יו"ה"כ אלא למחרת, והשיב לו רבינו שבכה"ג עדיף לעשות הסוכה ע"י שלוחו במוצאי יו"ה"כ, דכיון דשלוחו של אדם כמותו, מקיים בזה את מש"כ הרמ"א (שם) שהמדקדקין מתחילין מיד במוצאי יו"ה"כ בעשיית הסוכה. וכן הביאו בשם חמיו רשכבה"ג מרנא הגר"י"ש אלישיב זצוק"ל (אשרי האיש ג', כ"ד, י"א). ואולי עדיף שיעשה השליח רק את ההתחלה, וישאיר לקיים בגופו את המשך בניית הסוכה למחרת, ע"ד מש"כ המשנ"ב (תרכ"ד, י"ט. תרכ"ה, ב') לדקדק ולפרש בכוונת הרמ"א.

5. בדרך כלל היה מסדר מעט סכך ע"ג הסוכה, [ונדי בזה למצוה בו יותר מבשלוחו, כמבואר בפמ"ג (אש"א תל"ב, ה') עיי"ש]. ואף שבדרך כלל הסוכה כבר היתה עשויה כולה לפני יו"ה"כ, בכל זאת היה רבינו מוסיף ליתן ענף על גבי הסכך במוצאי יו"ה"כ, לקיים מש"כ הרמ"א (או"ח תרכ"ד, ה') שמתחילין מיד במוצאי יו"ה"כ בעשיית הסוכה, כדי לצאת ממצוה אל מצוה. ולפעמים היה פותח מעט את הגג ואומר לאחר להמשיך.

6. רבינו היה אוהב לספר כל שנה, מה שכתוב בספר עליות אליהו, שבמוצאי יו"ה"כ תיכף בלילה אמר הגר"א לאי' מתלמידיו, הלא נכון לקבוע תיכף יתד בסוכה כמנהג העולם, לכה איתך, והביאו החדרה, ויקח מסכת סוכה וילמדו בה כל הלילה, ואמר לו הגר"א "זהו היתד שקבעתי במקום נאמן".

10. כתב רבינו בספר הזכרונות (סוכה י"ז) וראיתי שאם רצה [החזו"א] לילך לאכול תיכף, המתין עם הברכה עד האכילה. ואולי מקור הדברים מדברי הגר"א בביאורו (או"ח תרמ"ג, ג') שעמשי"כ השו"ע שנוהגין לברך על הסוכה אחר ברכת המוציא, הביא הגר"א ראי' ממה שנחלקו (סוכה נ"ו א') סוכה וזמן איזהו מהן קודם, אלמא דמברך ברכת הסוכה לאחר ברכת היין או הלחם. וכיון שהוכיח כן מהגמ', נראה שאף לשיטתו כשברך לסוכה לאכול, מברך תחילה המוציא ואח"כ ברכת הסוכה.

ו. מי שזכר אחר ששתה יין הקידוש שלא בירך לישב בסוכה, יברך מיד, ולא ימתין לברך ברכה זו על הפת 11. (דר"ש ב' רצ"ג).

11. ועוד הוסיף רבינו שאם נזכר שלא בירך לישב בסוכה אחר שנטל ידיו לאכילת הפת, יקדים לברך ברכת לישב בסוכה ואח"כ ברכת המוציא, כיון שבכח"ג כבר נתחייב תחילה בברכת הסוכה, ואחר מכן בברכת הפת. (דר"ש ב' רצ"ג).

ז. אמר שאם יורד גשם 12 ומכסה בגג, עדיף להשאר בסוכה המכוסה, מאשר לעלות לביתו 13.

12. סיפר חתנו הגר"ז ברורמן שליט"א שאירע פעם שהיו גשמים רבים ביום הושענא רבה מהבוקר ללא הפסקה, וכשראה רבינו שלא פסקו הגשמים עד אחרי מנחה, אמר שיניחו נילון מתחת לסכך, וכך אכלו בסוכה את הסעודה.

13. כן העיד הגר"א מן שליט"א (דר"ש עמ' שפ"ג), והביא שדקדק זאת רבינו מדברי המשני"ב (תרכ"ט, נ"ח) שכתב שבשעת הדחק שלא יכול לאכול בסוכה... על ידי גשמים הנוטפים..., מוטב לפרוס סדין תחת הסכך בתוך ארבעה טפחים משיאכל חוץ לסוכה, אבל לא יברך ע"ז לישב בסוכה. ע"כ. ומקורו מהחיי אדם שכתב דלא עדיף מלנאותה, [וראה עוד מש"כ בזה בביאור"ל שם ד"ה או שהוא].

וכיון שכך הוא הדין כשמכסה את הגג ע"ג הסכך דמאי שנא. [וראה גם בתשו' אגרו"מ (ה', מ"ג, ד') ושבת הלוי (ד', נ"ז) שהעלו כן. ובגג העשוי מנסרים של עץ דעת רבים שהוא כשר מה"ת ויש לישב תחתיו, עיי' פמ"ג (אש"א תרכ"ו, ט') מחצית השקל (תר"מ, ט') חלקת יואב (סי' כ"ח) ועוד]. וכן ראיתי להגר"א ברי"ט שצידד כן מכח דברי התוס' (סוכה ט' ב') והמהרש"א (שם, י' א'), ואף כתב שבכח"ג חייב להישאר בסוכה.

הערת הגר"י מקלב שליט"א: להמבואר במשני"ב שם זהו דווקא כשהגג המכסה הוא בתוך ד' טפחים להסכך הכשר, דכשהוא גבוה ד' טפחים מבואר (תרכ"ז, ד') דפסולה. [וגם כשהוא בתוך ד' טפחים, לו"ד רבינו היה מקום לומר דגג הקבוע אינו נידון כלנאותה ופסולה, וצ"ע].

ויתכן לומר טעם נוסף למה סבר רבינו דעדיף להשאר בסוכה המכוסה, דהנה נשאל רבינו במי שהיה לבוש טלית ונתנה לחבירו לזמן מועט, שדעת העמק ברכה שכיון שבאותו זמן שהקנה הטלית לחבירו אינו יכול לקיים בה המצוה, הוי הפסק במצוה, וצריך לחזור ולברך כשיחזירו לו. ונשאל רבינו אם נוהגין כן, והשיב שכמדומה שאין נוהגין לחזור ולברך בכח"ג. והובא בספר דעת נוטה (ציצית תשו' ר"א).

וכתבתי בהערה שם ששמעתי מרבינו, שכזאת נשאל במי שיצא מסוכתו מחמת שירדו גשמים על דעת לשוב לסוכה כשיפסקו, וכשיצא סגר את גג הסוכה, האם צריך לחזור ולברך כשחוזר ומגלה את גג הסוכה, ואמר שהשיב שאין צריך. וראה בספר שלמי תודה (סוכות סי' י"ד) שנסתפק בזה.

ובשו"ת לבושי מרדכי (תליתאי סי' נ"ב) הביא מספר ברכת הבית (שער נ"ג, ו' ז') שכתב, שאם אחר שסגר גגו נשאר בסוכה בעת ירידת הגשמים, אי"צ לחזור ולברך כשפסקו הגשמים, דכיון שנשאר בסוכה לא הסיח דעתו וממתין להפסקת הגשם. ואפשר שרבינו חשש לזה, ולכן סבר שעדיף להשאר בסוכה בעת ירידת הגשמים אף שסגר את הגג. ואינו משום שמקיים מצות ישיבה בסוכה כשהגג סגור, אלא כדי שלא יהא היסח הדעת כשיפסקו הגשמים ויפתחנו. ולפי זה אפילו אם הגג למעלה מדי טפחים מן הסכך, עדיף להישאר בסוכה.

ח. הקפיד שהכזית 14 שאוכל בליל יו"ט בשביל אכילת כזית חובה לא יהיה בו המעשר ראשון 15 והמעשר עני 16.

סיפר בנו הגר"ש שליט"א: אחרי שאחי הגאון ר' שלמה שליט"א התחתן, התארח בליל סוכות ביו"ט ראשון אצל אאמו"ר, ואח"כ חזר לביתו שהיה אז בשיכון אגודת ישראל, באמצע הלילה ירד גשם חזק מאד, ורבינו לא התעורר מיד, וכשהתעורר מהגשם הפסיק הגשם.

אמר רבינו: **אני חושב שהגשם ירד בכדי להזכיר לי ששכחתי לומר לכיון בכזית לשם מצות סוכה דאורייתא**, [כנראה את הכוונה המיוחדת: זכר ליציאת מצרים ולענני הכבוד], ואאמו"ר הלך עימי יחד לביתו של ר' שלמה, והעיר אותו ושאל אותו האם כיון בכזית הראשון, ואמר שלא, כי לא הזכירו את זה בסעודה, ואמר לו רבינו שיטול ידיו ויאכל כזית. וכשחזרו הביתה גם אנחנו נטלנו ידיים ואכלנו כזית בסוכה. [וראה בספר שלמי תודה (להגר"צ פלמן זצ"ל, סי' א') שהביא כמה מעשים בכגון זה מגדו"ל].

ואף שכתב הביאור"ל (ס', ד' ד"ה וי"א) שלדעת השו"ע בדיעבד יצא אף כשלא כיון באכילתו, כיון דהוי בכלל מצוות אי"צ כוונה. ובפרט כשיוון את הכוונה לצאת ידי חובת המצוה. מ"מ חשש רבינו לדעת הב"ח (תרכ"ה, וריש סי' ח') הסובר שבסוכה צריך לכיון גם טעמי המצוה, כיון שכתבה בו התורה למען ידעו דורותיכם, וראה בבכורי יעקב (תרכ"ה, ג') שהעלה שאם לא כיון את טעם המצוה במצות סוכה אפילו בדיעבד לא יצא. [ועיי' גם בשו"ע (תע"ה, ד'), ובמשנ"ב שם].

15. בספר דרך אמונה (תרומות ו', ב' ביאור"ל ד"ה כהני) הביא רבינו בשם החזון איש, שאע"פ שכיום אין נותנין תרומה לכהן וללוי, [כיון שעולין לכהונה ולוייה ע"פ עצמן, ואף שסומכין ע"ז לענין נשיאות כפיים ופדיון הבן בברכה, לענין מתנות חששו שאם יתנו להם יתרבו העולים בשקר, עיי"ש], מ"מ בדבר שצריך שיהיה "לכם", כגון מצה ומרור ואתרוג יש להחמיר להוציא את המעשר ראשון, שהרי אם יתברר מי הלוי יצטרך ליתן לו, [ואף ללוי עצמו החמיר בזה, עיי"ש]. והוסיף רבינו שגם בכזית ראשון של סוכה צריך שלכם, שהרי למדין אותו ממצה בגז"ש ט"ו ט"ו, והביא שמצא כן במנח"ח (שכ"ה, י"א) עיי"ש.

ולכן היו שומרים חלק מהקמח של המצות שלא היה בו שום מעשר, לאפות בו את הפת לאכילת כזית ביו"ט של סוכות. וכן בארגזי המצות שהיו מוכנים לפסח, היה כותב על ארגז א' שבו הוקבעו המעשרות, כדי שלא ישתמשו בו לכזיתים של ליל הסדר.

16. היינו כשמעשרים מעשר עני בדבר שיש בו ספק אם הוא טבל או מעושר, ככה"ג אין נותנין אותו לעני משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה, ומ"מ כיון שאם יתברר שלא עישרו את המאכל קודם לכן, יהא צריך ליתנו לעני, ונמצא שהיה בו חלק השייך לעניים, חוששים בזה משום לכם.

ט. כמו כן הקפיד שיהיה כזית זה נילוש מקמח ומים ללא סוכר וכיו"ב 17.

17. שלא יהיה בכלל פת עשירה כמצה עשירה, שהרי הוקשה אכילת כזית זו בסוכות לאכילת כזית מצה בפסח וכמשנ"ת. והראה מקורו בפרי מגדים (אש"א תרל"ט, ט"ו, משב"ז סוף תרמ"ג) שמצדד כן. וראה שם שכתב דנראה שמעט מלח אינו מחשיבו לפת עשירה, שאף במצה לא נאסר מצד מצה עשירה, אלא משום שמחמם ועלול להביא לידי חימוץ (או"ח תנ"ה, ה'). ובמשנ"ב ה', ובסוכות לא שייך האי טעמא דחימוץ. ולכך הרשה להכניס בעיסה זו מעט שמן ומעט מלח.

י. הקפיד ללבוש ולפשוט את מעילו וכובעו בסוכה. ואמר: "חבל לבטל רגע אחד מהסוכה" 18.

18. כך העיד נאמנו רבי ישעי' אפשטיין שליט"א, כשהיה מגיע כמעט מידי יום לקחתו לסנדקאות, והיה רבינו מבקש ממנו להביא מעילו וכובעו לסוכה כדי ללבשם שם, (וראה בשעה"צ תרל"ט, ד'). [ואף בשעת פטירת הרבנית ע"ה בשבת חוה"מ לא הניח את הסוכה ונשאר שם ולמד חובותיו, רק יצא לכמה רגעים כשטיפלו בה, ומיד חזר לסוכה ותלמודו בפיו].

ובראותו את חביבות מצות הסוכה על רבינו עד שאינו חפץ ליבטל ממנה ולו רגע מועט, שאלו למה הוא הולך לסנדקאות הלא מפסיד כנגד ענין זה קיום מצות סוכה זמן רב. והשיב לו רבינו, לפי שכך ראה אצל החזון איש שהיה הולך לסנדקאות למרחוק, אף שהפסיד מחמת כן כמעט יום שלם בסוכה.

יא. הקפיד שיהא שולחן בסוכה גם בזמן השינה 19.

19. סיפר רבינו שדודו הגר"ש גריינמן העיד, שכך היה נוהג הח"ח בסוכתו שהשאיר שולחן בשעת השינה, ופירש לו טעמו כדי שתהיה הסוכה ראויה לאכילה גם בשעת השינה, כדרך שהצריך הרמ"א (תר"מ, ד') שתהיה הסוכה ראויה לשינה בשעת אכילה, לכך נהג בזה אביו הקה"י, ורבינו ג"כ נהג בזה כאביו. והביאו שכו"ב כתוב בספר הפרדס (לרש"י, סי' ל"ט) עיי"ש.

הערת הגר"י מקלב שליט"א: רבינו חידש עוד דמהני לזה שולחן מתקפל ואפשר שיהא מקופל בשעת השינה. וכמדומה שאמר שכך נהג בעצמו לקפל את השולחן כדי שיהיה מקום לישון, וכן יש להעיר שאין שיעור לשולחן, ודי לזה בשולחן של טפח על טפח..

יב. השגיח בעצמו אחרי הסעודה, שירוקנו את כל הכלים מהשולחן.

קרעו שערי שמיים בתפילה ובתחנונים לרפואת הגאון הגדול רבי ישראל בונים בן חיה רויזא שרייבר שליט"א ר"ר נתיב הדעת וגאב"ד אשדוד, הזקוק לרחמי שמיים מרובים

יו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" בקול ובכתב - קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרבתינו זעזק"ל ושלטי"א ניתן לקבלו במייל - a169258235@gmail.com

נא טלו שותפות ביזכי הרבים - לתרומות והנצחות ליכות ולע"נ ניתן לפנות למייל אוצר הפרשה, וכן במספר - 055-760-0055

בס"ד
פר' בראשית
גיליון ש"ח
שנה ז'
תשרי תשפ"ו

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

יארצייט השישי לרבינו הגדול מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ זצוק"ל – נביא לע"נ מכתבי רבותינו

ירקות מ"היתר מכירה" הם ספיחין גמורים

בס"ד ד' כסלו תשס"ח
היות וראינו שמפרסמים דברים שאינם, בענין שמיטה החמורה אשר כל קיומנו בארץ תלוי בקיומה. ושמענו שהדברים גרמו רפיון גדול אצל חלק מהצבור, ראינו להעמיד הדברים על אמיתותם. דעת מרן החזון איש זצוק"ל שהמכירה הנהוגה הכללית היא חוכא ואיטולא ואין בה ממש. ומה שכתוב בספר ... להרב .... שדעת החזון"א שיש גמירות דעת למוכרים במכירה הכללית - דבר הבל הוא זה, להכחיש את הידוע. (ומה שהביא מהחזון"א בסימן י' אינו ענין כלל ועיקר להמכירה הנהוגה וכמבואר בכתבי קה"י החדשים סימן כ"ה).

והדין פשוט שהירקות מ"היתר מכירה" הם ספיחין גמורים, ובכל חומר מאכלות אסורות, ואין שום הבדל בינם לבין הירקות שבשוק.
עוד בספר הנ"ל, קבע במסמרות, כביכול ע"פ שו"ת מהרשד"ם, שבת דינו של מרן הבי"ע עשו חרם למי שמחמיר ושומר קדושת שביעית בפירות נכרים. ועל פי זה הוליד שם כמה וכמה הלכות במוחלט. וכל זה סילוף, שהמהרשד"ם לא דיבר מזה, והיא טעות ישנה, שעליה כתב החזון"א "ומה מאד יש להצטער על הדברים" (סימן כ'). וכל זה פשוט ומפורש בספר "ארץ חיים" למהר"ח סתהון (יו"ד של"א).
והנה נוכחנו לדעת שטעויות חמורות הנ"ל הולכות ונקבעות בצבור, ונתייבנו לשרש אחריהן.

נסים קרליץ יהודא שפירא מיכל יהודה ליפקוביץ

בעזה"י הדברים הנ"ל פשוטים וברורים ובעון שמיטה חרבה א"י והקב"ה יצילנו

חיים קניבסקי

בדבר השתמשות בחשמל כשר שבת במקומות המשותפים

הנני לעודד את הפעולות של ועדי הבית לסדר גנרטור לשבת לשימוש הכללי של הבנין. ובודאי שלא יגרם להם הפסד משמירת שבת, וכמו שהבטיחו חז"ל כל מזונותיו של אדם קצובין לו חוץ מהוצאות שבת ויו"ט וכו'.

נסים קרליץ הנני מצטרף להנ"ל יוסף ש. אלישיב גם אני מצטרף א. ל. שטיינמן

הנני מצטרף לדבר מצוה זו מיכל יהודה ליפקוביץ חיים קניבסקי

הרגיל בנר

בעז"ה, י"ב בשבט תשס"ה

אמר רב הונא הרגיל בנר הויין ליה בני ת"ח. ר"ה הוה חליף ותני אפיתחא דרבי אבין נגרא, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא, נפקי מינייהו רב אידי בר אבין ורב חייה בר אבין. רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר גברא רבא נפק מהכא, נפק מינייהו רב שיזבי (שבת כ"ג ב'), כ"ש מי שעוסק ימים ושנים שיהי אור שבת כשר בעיר מישראל שיזכה לבנים ונכדים תלמידי חכמים גדולים.

א. ל. שטיינמן נסים קרליץ חיים קניבסקי

מיכל יהודה ליפקוביץ יהודא שפירא

בעז"ה ר"ח סיון תשס"ה

כתב המ"ב בסי' רנ"ו סק"ב שהמזכים את הרבים בשמירת שבת ובהשגחה שלא יחללו, יזכו לבנים גדולי ישראל ובכלל זה המסייעים לגנרטור שהוא בכלל שמירת שבת, והרשעים שמפריעים לזה השבת יפרע מהם ע"י שבת קיי"ט א'.

חיים קניבסקי

המכתבים עליהם חתום רבינו ניסים לוקטו מתוך הספר חוט שני.

נסיים במעשה כי בחודש שבט תשע"ה שהתנהל מערכה של ממש על עצם קיומו כאשר היו ניסו לקחת בית הכנסת ולהפכו למקום עסקים רח"ל, וכשדיברו עם רבינו בנושא, רבינו הגיב "הרי ר' ניסים רב שם" בכך רבינו ביטא החשיבות הגדולה שרואה שמתנהל בהנהגת פוסק הדור, ורבינו נחלץ חושים למען בית הכנסת ואף הגיע במיוחד לבית הכנסת לחפ"ק התרומות, ונתן את תרומתו לחזק המגבית, וב"ה המגבית נחלה הצלחה גדולה.

בתחילה נפתח במכתב מרן רבינו זצוק"ל ורשכבה"ג מרנא רבינו גרשון אדלשטיין זצוק"ל בקריאה בעת חליו של רבינו מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ זצוק"ל להתחזק בתפילה לרפואתו.

"הנה מרן הגאון רבי ניסים שליט"א חולה עכשיו, וצריך רחמי שמים לרפוי"ש, וידוע שצדיק מגין על הדור, כמ"ש רש"י על הפסוק היש בו עץ וגוי שצדיק מגין על כל המקום, אפילו על גויים ואפילו בסדום אם היו חמישים צדיקים או עשרה צדיקים זה היה מגין על סדום גם כן, מפני שצדיק משפיע השפעה טובה שיחזרו בתשובה

"וכך כתב גם מרן החזון"א זצ"ל באיגרת (ח"ג סב) כי במקום שיש בעל תורה אמיתי השפעתו ניכרת על כל הסביבה, אפילו אם אינו מדבר כלום, עצם מציאותו של בעל תורה אמיתי משפיעה.

"רבי ניסים שליט"א השפיע השפעה גדולה מאד, השפעה עצומה על כל הדור, בפסקיו ובחיבוריו שנתקבלו בכל העולם, וגם בסכסוכים שבין אדם לחבירו הייתה לו סייעתא דשמיא מיוחדת, וגם אמר הרבה שיעורים בהלכה ובמוסר והרי הוא משפיע בצדקותו על כל הדור, הוא אדם קדוש ממש, איש קדוש, וגם כשהוא חולה אבל הקדושה קיימת ומשפיעה על כל הדור. מה שהוא נמצא איתנו זה דבר שנותן זכויות לכל הדור ומשפיע ומגין על הדור."

"כל אחד צריך לבקש ולהתפלל עליו, תפילת ציבור יש בה כוח מיוחד."

בענין מקום השתנות הימים המכונה קו-התאריך (המערידיאן בלע"ז)

לשאלת רבים הרינו מפרסמים את הוראת מרן החזון"א זצלה"ה [והסכים לזה מרן הגרי"ז הלוי זצ"ל], כי מקומו הוא תשעים מעלות (שש שעות) ממזרח לירושלים עיה"ק. ולפי זה חל יום השבת במדינת יפן ביום שהגויים תושבי המקום קוראים אותו יום ראשון.

כך הורה רבינו הלכה למעשה, ופסק שאין צורך כלל להחמיר להימנע ממלאכה ביום שהגויים תושבי המקום קוראים אותו יום שביעי.

וכדין יום השבת, כך הוא דין יום הכיפורים ושאר מועדי ישראל.

רבינו החזון איש זצ"ל פירש את שיטתו בקונטרס שמונה עשרה שעות [בו מבואר דעת הראשונים שגבול היום מתארך מירושלים למערב שמונה עשרה שעות ומקדים שש שעות מירושלים למזרח] שהדפיס אותו בשנת תש"ג וחרז ונדפס בתוך ספר חזון איש

על או"ח ומועד. וכן הורה למעשה לבני הישיבות שגלו ליפן בזמן המלחמה העולמית באלול תש"א.

ז' אלול תשס"ז

חיים קניבסקי נסים קרליץ

אדר תש"ע

שמירת קדושת שם ה'

מפיצים לאחרונה נוסחאות של "נשמת כל חי" עם חתימת ישתבח בשם ומלכות, שלא בנוסח תפילת שחרית של שבת, וזה מכשול חמור. ויש שחשבו לתקן והשמיטו שם אחד, ולא הועילו, דעדיין יש שם ומלכות.

ופונים אנו למדפיסים ולמפיצים לתקן מכשול חמור זה, ולהדפיס עד התיבות "מערת ועד עולם" ועד בכלל, ולא יותר.

חיים קניבסקי נסים קרליץ

יארצייט הי"ג להגאון האדיר רבי אברהם גניחובסקי זצוק"ל: נביא הלכות ועובדות מרבותינו

מכתבי הרה"ג רבי שמואל אהרן פיש שליט"א מח"ס אגן הסהר

זה המופת הכי גדול

שח לי הגר"מ גולדבלט שליט"א באחד הימים בעשיית אמר רבי אברהם שצריך ללכת להגר"ח קניבסקי כיון שהשאירו לו שני מעטפות אחד בשביל הגר"ח ואחד בשביל הגר"י בויאר ויצאנו להגר"ח קניבסקי רבי אברהם מסר לו המעטפה ודיבר אתו בלימוד וקרוב לשעה עשר שם רבי אברהם לב שהחליף את המעטפות. ויצאנו יחדיו לבית הגר"ח ברחוב רשב"ם הרבנית פתחה ואמרה שהרב בעליית הגג והרב אמר שיכנס ונכנס הרב רבינו דפק והגר"ח פתח לו ומסר לו המעטפה [הגר"ח היה באמצע לומר תהילים] כשירדנו שאלה הרבנית את הרב האם פתחו לך והשיב רבינו בחיוב אמרה לו הרבנית **זה המופת הכי גדול כיון שמעולם הרב לא פתח לי את הדלת בהיותו שם.**

רבי אברהם זצ"ל סיפר ששמע מאדם נאמן שנכנס להגר"ח קניבסקי וסיפר לו על ידידו שהוא תלמיד חכם שסובל הרבה מרעיותו שמצירה לו ואמר אותו תלמיד חכם שאינו יודע מה אשתו רוצה ממנו הוא בסך הכל רוצה ממנה דבר אחד ויחיד ותו לא מידי והוא: שרוצה שתקיים את מאמר חז"ל בתנא דבי אליהו רבה פ"ט "איזו היא אשה כשרה שעושה רצון בעלה" ויותר מזה אינו מבקש כלום. ואמר שכאשר הגר"ח שמע זאת הוא נעמד מכסאו ודפק על השולחן ואמר לו **"תגיד לו שהוא אינו תלמיד חכם"**.

והוסיף רבי אברהם שהדברים מפורשים במסכת דרך ארץ שתלמיד חכם הוא שפל לאנשי ביתו ואינו משתתר עליהם **ואדם שחושב רק על הדרך של להיות כל איש שורר בביתו הוא אינו תלמיד חכם.** וכמו כן מבואר שם שתלמיד חכם הוא עניו ושפל רוח זרזי ממולא עלוב ואהוב לכל אדם שפל לאנשי ביתו ירא חטא ואהוב לכל אדם. ושאל רבי אברהם הניחא כל הדברים תלויים הם באדם עצמו אבל אהוב לכל אדם הרי זה לא בידו שהרי זהה תלוי בדעת אחרים. ופירש רבי אברהם **שזה מבחן שאם אדם חושב שהוא תלמיד חכם שיבחן את עצמו האם הוא אהוב לכל אדם ואם אין הדבר כן עליו לדעת שעדיין לא הגיע למדת תלמיד חכם.**

[א. ה. רבינו חיים מוולוז'ין ברוח חיים על אבות (פ"ו מ"א) מפרש מדוע בברכת חתנים אומרים שמח תשמח רעים האהובים ולא רעים האהובים ומפרש דהעיקר הוא להיות נאהב שזה נעשה על ידי שנותן לחבירו ולא להיות אוהב שזה נעשה ע"י שמקבל מחבירו וזוהי זה רק ע"י שעושים רצונו של השני בשלמות ומכבדים אותו כראוי]

ביום ו' י"א אייר תשס"ח סיפר רבי אברהם זצ"ל למו"ח ולי הקטן סיפור נפלא ומרומם כדי לחזקנו באמונת חכמים, וכה היו דבריו: שהשבוע היה באמריקה, וכך הוי עובדא יהודי משם התקשר ובקשו שיגיע במיוחד מא"י לארצות הברית להיות סנדק לבנו. ואע"פ שלא היה נראה לרבינו כלל שצריך כל כך לטרוח, מכל מקום החליט להתייעץ על כך עם הגר"ח קניבסקי האם להיענות לבקשה והציע לפניו השאלה ונימק הצדדים דכיון שמשועבד לשיעורים וזו טירחא גדולה בשבילו שמא אינו צריך כל כך. והשיבו הגר"ח **שיסע והוסיף לפרש שכפי גודל הקושי כך גודל השכר.**

ונסע רבי אברהם והיה מדובר בשיחה במקום כשעה או שעתיים ותיכף ישוב ארצה. אמנם אבי הבן האריך בדרשתו ובאמצע דרשה הרי לא יוצאים [א. ה. כבוד הבריות גם על חשבון הפסד טיטה...] על כן המתין רבי אברהם עד הסוף ומיד יצא לשדה התעופה. ובהגיעו לשם אמרו לו שכבר הפסיד וכבר א"א להכנס למטוס, אך ראו שפניו חמוצות [כלשונו]. וברור שראו את פניו המאירות כיון שכל הקרוב לרבי אברהם לא ראה חמיצות על הארת פניו מימין]

המזכיר התקשר ואמר לרבי אברהם רץ בכל כוחך וכך עשה וכשהגיע למטוס הדלת של המטוס כבר היתה חצי סגורה ונכנס פנימה והיה נראה להדיא שהמתין רק לו שיכנס ויסעו. [א. ה. כמה נפלא לראות מזה מדת בטחונו של רבי אברהם שבטוח שלא יארע לו דבר מחמת שנוהר שלא לבייש את אבי הבן].

ולאחר שחזר לא"י נתברר לרבי אברהם שהיה שם ויכוח גדול בין אבי הבן לאמו, שאבי הבן היתה לו מחויבות לרב מסוים ואילו האם אמרה שאם יקח אותו לסנדק היא לא תגיע כלל לברית, ועשו פשרה שיביאו רב מא"י ובכך נפתרה המריבה. [א. ה. ולא לחינם גלגלו ממרומים זכות זו של השכנת שלום על ידי רבינו, שכידוע מסר נפשו על הדבר הזה].

והוסיף רבי אברהם זצ"ל שבוה לא נגמר הסיפור. דראש ישיבה אחד התקשר אליו שהמשגיח בשיבה רוצה לעזוב, אבל אם הוא יעזוב כל קיום הישיבה בסכנה, וביקש שרבינו ישכנעו להישאר. ולאחר ששמע ממנו רבינו את הנימוקים מדוע רוצה לעזוב אמר לו רבינו שאם יש לו סיבות צודקות מה שייך לשכנעו. אך אע"כ התקשרתי למשגיח ואמרתי לו **את מה שאמר לי הגר"ח שלפי גודל הקושי כך גודל השכר וסיפרתי לו את כל הסיפור הנ"ל ונשתכנע ע"י כך להישאר בשיבה.** עכ"כ כפי שרשמתים לזכרון סמוך לשמיעתם.

באחד השיעורים סיפר הגר"א גניחובסקי והקדים לסיפורו בזה"ל: ברור הדבר שאדם שהיה בשיבה חודש ימים ואפי' שבועיים הוא נהיה בן אדם אחר לגמרי, ושוב חזר בו רבי אברהם ואמר שרוצה לתקן דבריו והוא, שקודם שכן אדם היה בשיבה ספק אם אפשר בכלל לקרוא לו בן אדם הוא רק נראה כבן אדם, עם ידיים ורגלים אבל לא זה הדברים שהם מותר האדם מן הבהמה, אבל אחרי חודש ימים בשיבה כבר נהיה בן אדם.

וסיפר שהיו שני נערים שנכנסו לישיבת מיר, והיו בתחילת דרכם, והם התיישבו על הכסאות והתחילו לקשקש ולפטפט בדברי בטלה. והנה ראש הישיבה הגאון רבי נחום פרצוביץ זצוק"ל נכנס וכאשר שמו לב אליו מיד התחילו לומר בקול רם כאילו הם לומדים: תנו רבנן... ניגש אליהם ראש הישיבה ואמר להם: לי יותר טוב שתקשקשו באמת ממה שתלמדו בשקר... שהרי לומדים בשיבה מסכת נדרים ובכל מסכת נדרים לא מוזכר אפי' פעם אחת תנו רבנן. ומדבר זה קיבלו מוסר השכל שהמשיך ללוותם כל חייהם.

והמשיך הגר"א גניחובסקי דכאשר סיפרו זאת לבעל דרך אמונה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל אמר מיד תוך כדי דיבור ש"תנו רבנן" לא כתוב אבל "דתנו רבנן" כן כתוב.

ואמר רבי אברהם שלזכות למדרגות שכאלו בידיעת התורה זה בבחינת "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם".

שאלתי [במוש"ק פ' במדבר מ"ב לעומר קודם ערבית] להגר"ח קניבסקי זצוק"ל מה דינו של מזיק באונס שחייב בתשלומין האם חייב לפייסו ואין יום הכיפורים מרצה עד שימחל לו.

והשיבני **דבאונס אין חיוב לפייס**, ושאלתי האם באונס כעין אבידה גם כן ואמר דכיון שנהג כדן אי"ז אלא חידוש לענין תשלומין שחייב ותו לא.

עוד שאלתי מדברי הש"ס בברכות [דף ל"א] על עלי שפגע בחנה שקראה שכורה שמדוע כתב הרב שליט"א במכתב לספר דרכי צדק שאין כאן חיוב פיוס רק ממדת חסידות, והשיבני **דעלי נהג כדן א"כ לא היה חיוב מדינא לפייסה ורק לפני משורת הדין פייסה שאמר לה לכי לשלום עכ"ד.**

ובי' סיון ס"ח פגשתי בהגאון ר' נסים קרליץ זצוק"ל ושאלתי אותו מה דינו של מזיק באונס כעין אבידה דחייב בתשלומין האם חייב לפייס את חבירו והשיבני דכיון שיש טענה עליו חייב לבקש מחילה (ושאלתי מהו באונס גמור להרמב"ן ושתק וכפי הנראה דסובר דכיון שיש טענה עליו כמש"כ החזו"א א"כ הדין שוה ולשיטות החולקים כיון שאין טענה פשוט שאי"צ).

וסיפרתי את כל הדברים המובאים לעיל לרבי אברהם זצ"ל ואמר לי שמחלוקת חכמים זו תהא גם בשומר שכן שאירע אצלו גניבה ואבידה שחייב בתשלומין דנפ"מ לבקשת מחילה, ושאלתי מהו במשיב חמץ לאחר הפסח שנפטר מדין הרי שלך לפניך [כמפורש במשנה ב"ק צ"ו ע"ב] ואמר שבוה הדין פשוט שצריך בקשת מחילה שהרי הזיקו.

הגר"ר שלמה קרפ שליט"א שח לי שיום אחד פגש את רבי אברהם לאחר תפילת ותיקין, והיה בלא הכובע כיון שהיה יוצא מביתו עטוף בטלית ותפילין, ושאל אותי האם אני בכיוון של רח' רשב"ם היות שברצונו ללכת בעל הדרך אמונה **וברצונו לחבוש כובע כשנכנס אליו אם אוכל להשאיל לו הכובע לאותם רגעים.**

שח לי חכם אחד שבהיותו באחת הפעמים אצל בעל דרך אמונה זצוק"ל, נכנס רבי אברהם, ושאל הגר"ח לרבי אברהם מי שבנה דירת עראי האם הוא חוזר עליו מעורכי המלחמה? ואמר רבי אברהם שאינו יודע. ואמר הגר"ח שאם נאמר שחוזר, הרי כולם בונים סוכה שהיא דירת עראי **ונמצא אם כך שבמלחמה של חודש תשרי כולם יחזרו מעורכי המלחמה וזה לא מסתברא.**

רבי אברהם הציע שידוך לגיסי והיה לו התלבטות ואמר לרבינו שהוא צריך להתייעץ עם אדם גדול באמרו זאת ספק רבי אברהם כף אל כף ואמר בזה הדבר **אני יכול לעזור לך שבהיות ואבי היה לו קשר עם הסטייפלר ממילא יש לי גישה לבית הגר"ח קניבסקי ואוכל לסדר לך פגישה אצלם.** [כמה ענווה מופלאה והתבטלות לחכמים יש כאן אשר עין ראתה כל אלו].

קרעו שערי שמייים בתפילה ובתחנונים לרפואת הגאון הגדול רבי ישראל בונים בן חיה רויזא שרייבר שליט"א ר"י נתיב הדעת וגאב"ד אשדוד, הזקוק לרחמי שמיים מרובים

ו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" בקול ובכתב - קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרבותינו זצוק"ל ושליט"א ניתן לקבלו במייל - a169258235@gmail.com

נא טלו שותפות ביזכוי הרבים - לתרומות והנצחות לזכות ולע"ג ניתן לפנות למייל אוצר הפרשה, וכן במספר - 055-760-0055

גדולה שימושה

שימושה של תורה מרבינו הגדול מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מאת תלמידו הגאון רבי ששכר ברוך גולדנשטיין שליט"א

גיליון 6 | חג הסוכות תשפ"ו

לעיון

בדין אכילת כזית בליל יו"ט ראשון

ראיתי לחכ"א שליט"א שהעיר על מה דהניח השער הציון [סי' תרל"ט ס"ק ס'] דברי הגר"א במעשה רב דבלילה הראשון אסור לילך לישון עד שיפסקו הגשמים, ובפשוטו צ"ע דממ"נ אי מצטער פטור שרי לילך לישון, ואי מצטער חייב אמאי בעי להמתין שיאכל מדין כזית דילפי' מפסח, והניח בצ"ע.

אך לכאן דין אכילה כזית ראשון אינו מדין הסוכה, אלא חיוב אכילה דילפי' בגז"ש ט"ו - ט"ו ממצה, וזוה"ל שפיר יכולין לחייבו מטריחין [בגמ' דנ"ט א' מברייטא] דרק במצטער בגוף הישיבה מהגשמים.

אבל לטרוח לחכות לקיום המצוה בזה שלא ישן כמו בשאר מצוות דבעי לטרוח לא לאכול וכו' עד קיום המצוה, וזה טירחא שלא קשור לעצם הישיבה, וזה שפיר יכולין לחייבו מצד קיום אכילה דליל ראשון דילפי' לחיוב זה ממצה, וזה אינו מדין הסוכה דשם איכא לפטור דצער.

וא"כ צ"ע הצ"ע דהשער הציון.

תשובה - לכאן יפה כתב.

עיון בעניני המועד

בירור בטעם הדין ללבוש בגדים מיוחדים ליו"ט

בשו"ע (סי' תקכ"ט) דבגדי יו"ט יותר משל שבת, וצ"ב אמאי, והמג"א דעיקר חיוב שמחה ביו"ט ולכן של יו"ט יהי' יקר יותר, והנה הרמ"א (סי' תע"א) כ' מצוה לרחוץ ולגלח בעיו"ט ללבוש בגדים נאים כמו בשבת, ועי' לעיל ר"ס ורס"ב עכ"ל. ושם נעתק מהר"מ (כ"כ הר"מ פ"ל מהל' שבת ה"ג) שמשמע דמדין כבוד שבת ויו"ט נילף מכבוד שבת [כמבואר בר"מ פ"ו מיו"ט ה"ז] ובאמת בבית יוסף (סי' תקכ"ט) בשם הגהות ממוני' (פ"ו מיו"ט או' כ') מהירושלמי (פ"ק דקידושין סוף ה"ד) דשם מחלו' אי כלי יו"ט יקרים משל שבת, והשו"ע נקט כמ"ד דבגדי יו"ט חשובים טפי, ובבי' הגר"א ע"ד המחבר (סי' תקכ"ט) ציין מ"ד שהביא הב"י, דהירושלמי שבגדי יו"ט עדיפי, אך ע"ד הרמ"א לעיל (סי' תע"א) שציין דכבדי שבת בבי' הגר"א מביא המ"ד השני בירושלמי, והארכנו בזה במקו"א, ורק לכאן' אם כנים אנו דלשו"ע בגדי יו"ט עדיפי משום דין שמחה א"כ ג"כ בחוה"מ בעי בגדי יו"ט, ובאמת דהפמ"ג (סי' תק"ל סק"א) נקט כן, אך המ"ב בהל' חוה"מ כ' דמדין כב' ובחוה"מ יש פחות מקרא קודש ומביא כמה שי' דאולי פחות משל שבת.

ושהצגתי הדברים לפני רבינו זצ"ל אמר דבאמת כהפמ"ג דג"כ בחוה"מ יש דין שמחה (כמבואר במועד קטן דף ח' ב') וכן נפסק בשו"ע (סי' תקמ"ו), רק המ"ב בהל' חוה"מ השעיה"צ שם נקט דכיון שפחות חשיב מקרא קודש סגי לשמחה אף בגד פחות חשוב משל שבת, אך יש חששו להפמ"ג ועכ"פ מי שלובש בגד קצר עדיף שילבש פראק.

(עיין עוד בקונטרס 'עמק הזהב' עמ' פ"ז [ניתן לראות באוצה"ח] מה שהארכנו בכל זה).

שו"ת בעניני חג הסוכות

פסוק 'למען ידעו דורתכם' האם נחשב לנוי סוכה

ראיתי בשם מרן רבן של ישראל הגר"ל שטינמן (שליט"א) זצ"ל, דשתולים בסוכה שלט הכתוב עליו כונת מצות סוכה 'למען ידעו' וגו' שכ' המ"ב כיון שאין המטרה לנוי סוכה רק לזכור כוונת המצוה, וממילא אי"ז נוי סוכה הנאסר כל שבעה.

יש לדקדק אם עושים אלו הפסוקים עם מסגרת סביב מצויירת יפה, אם כיון שעיקרו לזכירה ולא לקישוט או דסו"ס יש בו נוי כעת וכן כנ"ל בתולה סדר האושפיזין הנזכר בזוה"ק אם הוי כנ"ל רק לתפילה וזכירה ולא לנוי וקישוט. מה דעת רבינו בכ"ז יורנו ושכמ"ה.

תשובה - אין ראוי.

ברכת שהחיינו לאחר שישב בסוכה ואכל

מי שירדו גשמים ואכל בליל יו"ט בביתו, ובירך שהחיינו על היו"ט ואח"כ כשנכנס לסוכה ואכל ושכח מלברך שוב על הסוכה שהחיינו, אי דמי לפר"ח דבאכילה שניה, כבר א"א לברך, או דיכול לברך דמצוה מתחדשת ומתמשכת, עי' פמ"ג וביכורי יעקב [סי' תרמ"ז סק"ב] שדנו בזה.

וראיתי שהגאון הצדיק והחסיד ר"א גנחובסקי זצ"ל, רצה להוכיח מהשער הציון [תרס"ב - ד'] דלא יברך דהביא שם מחלו' אחרונים בשכח לברך שהחיינו על הלולב ביום הראשון אם מברך בשאר הימים כשנזכר והכריע לברך וז"ל: 'ובאמת אינו דומה זה לשאר עניני אוכל דקיי"ל בסי' רכ"ה דאינו מברך אלא בתחלה כשראהו ולא כשהורגל בו דהכא כיון דמפסקי לילות מימים בלילה אין זמן נטילה, כל יומא הוא מצוה בפ"ע, וצ"ע, עכ"ל, וא"כ לפי"ד עולה דבסוכה דלא מפסקי לילות מימים או באמת דמי לפר"ח עכ"ד הגה"ח זצ"ל הנ"ל.

ויל"ע מ"ש משהחיינו על יו"ט דמבו' בגמ' עירובין (דף מ' ב') דאומרו כל ז' אפי' בשוק ולא אמרי' דכבר הורגל בו, מה דעת רבינו בכ"ז.

תשובה - סב"ל (ספק ברכות להקל).

כיוון הנענועים

במקום שמזרח וכו' של הבית הכנסת לא מדויק אם צריך להטות ולצדד בנענועים לצד המדויק או לאו דוקא.

תשובה - יטה קצת.

מה לברך קודם - ליישב או שהחיינו

בלילה הראשון דסוכות היכן או' השהחיינו קודם ה'לישב' או אח"כ, דראיתי גרסאות בזה בסידורים אפי' דהשו"ע [סי' תרמ"ג] הכריע דסוכה ואח"כ זמן, ועי' בסוגיא סוף סוכה [דף נ"ו א'] דבפלוגתא. ובכפ' החיים כ' דבליל א' לא פליגי וכשו"ע, ובמ"ב דבדיעבד בלילה א' יצא גם שהקדים הזמן ללישב.

תשובה - המנהג אח"כ.

בירור בדברי הגר"א דסדר הד' מינים הוא כפי צורת האדם

בחז"ל דרשו דד' המינים כנגד אברי אדם, לולב כנגד השדרה, הדסים כנגד העיניים, הערבות כנגד הפה, והאתרוג כנגד הלב, [וגם דרשו דכנגד ד' כתות בעם ישראל ונגד ד' אותיות שמו הגדול, ואכמ"ל].

והגר"א בביאורו מבאר ההל' דהדסים צריכים להיות גבוה משל ערבה דהעיינים מעל הפה, וצ"ע דא"כ אמאי הלולב כנגד השדרה הי' צריך להיות תחתיהם ומבואר בגמ' סוכה [דל"ב ב'] שמעל ההדס טפח [ואולי דדרך השתחויה של צורת אדם, כמו שהי' בביהמ"ק לפני ה' בהכנעה שאז הפנים כפופים והשדרה בולט מעליהם], וצ"ע, (ומה שלא עשו כנגד אוזניים דתלוי בלב כמש"כ 'לב שומע' דע"י שימת הלב שומע).

תשובה - גם גבוה.

וְשֵׁם אִשָּׁה גְדוּלָּה - אֲגֵרֶת נַחֲמָה לְרִבְיָנוּ עַל פְּטִירַת אִ"ח הָרַבְנִית בַּת שֶׁבַע אֶסְתֵּר ע"ה

מוציא שמחת תורה התשע"ב

להו"כ מרן פאר הדור עטרת תפארת ישראל שליט"א בעל"ל לרגל בחג נחמתי בקצרה, וכעת הגיגי לבבי ונחמתי בעוני.

בזמן שמחתינו, חג האסיף נעתקה ממנו שמחה, ולתחתונים אנו שוכני ארץ מטה יגון ואנחה, בכי ומספד, אך לעליונים ששון ושמחה בעת נשקו ב' עולמים, ונסתלקה לבית עולמה נשמת צדקת וגדולה בתורה וחסד ומעשי"ט, ושם אשה גדולה עטרת בעלה, ועטרת תפא"י, היתה לאם משענה לכל דך ונכלם, בדמות קונה, להחיות לב שפלים ונדכאים, ולשמח לחזק ולעודד הגדולים עם הקטנים, יראי ה' וחושבי שמו יחד עם איש שיבה זקן, עד נער טף ועולל כולם שבאו בצל הבית הגדול והקדוש, בית צדיקים יעמוד ממנו שאבו עידוד וחיוזוק ממעיני הישועה.

ואין זמן להספד כי ההלכה דהמועד דוחה, ואשרי למי שלא נספד כהלכה בגלל קיום ההלכה, שזה מראה כל דוגמאת חיה, בת פוסק הדור מרן הגריש"א שיבלחט"א (זצוק"ל), שאוהב ה' שערי ציון המצויינים וכו', ואין לקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד, וזה סימלה בחייה אף כי במותה, - וביום שב"ק לעת רעוא דרעואין, נתבקשה בסערה בחטף ובמימת נשיקה בשב"ק דסוכות, שהוא בבחינת 'וימינו תחבקני' כידוע מהאר"י הקדו"ל ז"ל, והיא שחיבקה לכל, ומסוככת בעד כל באי שעריה דהבית הגדול שהיא עיקרה של בית אמה של מלכות, ושמה קא גרים (עי' יומא פ"ג ב') 'בת שבע' כדאיתא בזוה"ק (רעיא מהימנא פנחס רנ"ו) דז' ימי הסוכות מסטרא ד'בת שבע' [וגם שמה השני 'אסתר' כידוע מורה על מדת המלכות וכדא"י במגילה (ט"ו א') שלבשה מלכות רוח"ק, ואכמ"ל] דזה מורה על קידוש הטבע שנחלק עמודי' לשבעה, ויום השבת מאן דנולד בו קדוש כדאיתא בשבת [קנ"ו] (יש שפירשו שה' ממלא שנות צדיקים ביום לידתם פטירתם לא לידת הגוף אלא מיום עמידתם על דעתם, וכנראה שאצל הרבנית ע"ה ה' הכנתה ליום שב"ק כידוע שהיתה מופלגת בהכנסת אורחים בשב"ק).

ותמיד מדתה היתה של אשה כנשים הגדולות מרים ואסתר ודבורה שהנהיגו הכלל ישראל וימי שנותינו בהם שבעים שנה ב' מהר"ל דזה שלימות הטבעי, שהוא שבעי כיום השביעי, ושנה השביעית לארץ וכו', ואם היינו זוכים בעבור הכלל מוסיפים 'בגבורות שמונים' שמורה על מעל הטבע כיום השמיני עצרת וחנוכה ח' ימים שהוא רק לישראל הנימולים לשמונה, וזהו שהצדיק אבד אבד לדורו, דלעצמה השלימה ימי שנות ח', וכדא"י במגילה [שם] הצדיק אבד לדורו אבד משל לאדם שאבדה לו מרגלית, כל מקום שהיא מרגלית שמה, לא אבדה אלא לבעלה, וכ' המהרש"א שם לפרש זל"ק: 'כווננו בזה על השארת הנפש של הצדיק ואינו אבד במיתתו אלא לדורו שה' מגין עליהם בחייו, והמשיל למרגלית שלא נאבדה לעצמה דמרגלית שמה בכ"מ שהיא ולא אבדה לבעלה', רק נחמה פורתא אית לן גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן, ולולי המתים שמתפללים בעדן ומי כמוה ידע כל תחלואי ומצוקות זה הדור האחרון, תעתיק קודם על אביה הגדול מרן שליט"א (זצוק"ל) ה' יחזקהו ויחדש כנשר נעוריו, ועל רבינו בעלה מו"ר פאה"ד שליט"א (זצוק"ל) ועל בניה החשובים ועל כל משפחתה וכל הכלל שהיו לה כבנים ובנות בקרוב נזכה לראותה בקץ התחייה ובגה"ש בב"א.

בני הקט מיד ששמע הבשורה המרה לעת צאת השבת אמר בני נ"ו ישיח' לאוי"ט דרמוז בשם הרבנית ע"ה זמן סילוקה 'בת שבע' - אותיות ב' סוכות (ב' דחיה"מ) תשע"ב, בו ה' מילא שנותיה שנות צדיקים שה' מחשב וממלא מיום ליום מה יותר מתאים מסוכות שמורה צא מדידת קבע שכאן רק פרודור, וג"כ רבינו החסיד הגר"א זיע"א נסתלק בחג זה.

ותשחק ליום אחרון' כפי ששמענו שחיוקה ועודדה אחרי המנחה כדרכה עד הרגע האחרון לכל, ה' ישיבענו בו כרמו זו השנה, ונזכה בקרוב בגלוי חסדו המגולה בגה"ש, וקצירי במקום שהייתי צריך להאריך בהספד של אשה גדולת הדור צדקנית וחכמנית צנועה וחסודה ממעמדי הדור כולו, וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'", מי יחזק ויעודד כאם המנחמת לבניה, [וכפי ששמענו בהלוי' הטררגית של הגה"צ ר' משה גפן זצ"ל שג"כ נסתלק באופן מחריד ונורא החזיקה הרבנית ע"ה כל הלוי' לאמו הצדקנית תליט"א בדברי חיזוק ומרגוע כדרכה], וכמו שהאירה פנים לכל מלמטה ודאי תעמוד להמליץ טוב מלמעלה ושם יגדל כוחה ובפרט ששמענו שביקשה מאביה הגדול חמדת כל ישראל רבינו הגדול פוסה"ד מרן הגריש"א בן חיה מושא ה' יחיהו יחזקהו וימימי יפרח צדיק, בבוא גוא"צ מורה לצדקה בקרוב ובב"א, במוציא חג דשנת דא דרך פלא שמזל' מרגיש שנזדרז הביקור עם מו"ר מרן שליט"א (זצוק"ל) קדם מו"ח מרן שליט"א (זצוק"ל) ושם ביקשה שהיות ובאים לעצתה וברכתה רבבות אלפי ישראל שיהי' קיום לברכות' כפי תיהי', ולכך נתברכה ועם זה הכח נסתלקה בהורמנא דמלכא מבי"ד של מטה וכעת מבי"ד של מעלה בכפל כפליים לתושי' תעמוד להמליץ טוב בעד שארית הפליטה שנזכה לישועה ולנחמה בגה"ש ובקץ התח' למחכי קץ ישועתו בקרוב.

וראיתי להוסיף צידוק הדין מש"כ בשם החפץ חיים "צדיק ה' בכל דרכיו" (תהילים קמ"ה ז') דגם זאת אשר כביכול סובל הקב"ה עלבון מה שיחזיקהו ח"ו ללא טוב וזהו מפני שהש"י"ת "חסיד בכל מעשיו" וכדאי הוא לו ית' כל הנהגתו ובלבד להיטיב מה שבאמת הטבה היא, וודאי כאן בשיקול תמים דעים, הצור תמים פעלו כאמרם (סנהדרין ל"ט א') מנהגו של עולם מלך בשר ודם שסרחה עליו מדינה, אם אכזרי הוא, הורג את כולו, אם רחמן מלא רחמים הוא מייסר גדולים שבהם ביסורין וכו', כדי למרק עוונותיהם של ישראל, ויש בזה שפירשו "מלא גוויות בגויים" דאצל גויים כדי שישבו צריך להמית טובא, אך בעמ"י, "מחץ ראש על ארץ רבה" כי תשא ראש לוקח הראשיים והמובחרים בעד כללם.

והנני חותם דבריי, בכפילא, המקום ינחם לרבה"ג שליט"א (זצוק"ל) ולכל המשפ', ולכל בית ישראל האבלים בנחמת ציון וירושלים, בב"א.

לאחר זמן באנו קמיה רבינו ואמר יפה כתבת.

והבאנו למו"ר מסכתא קטנה 'שמחות' [העוסקת בדיני אבילות] עם ב' מו"ח הגרש"נ וסרשטיין שליט"א שזכה להסכמת רבינו.

'בסוד שיה' - רשימות מאת שעליתי להקביל פני רבינו ברגל בחג הסוכות

בחוה"מ תשס"ד. הייתי קמיה בתחילה עליתי קודם שאכל והי' הרבה אנשי שם על הסוכה [שהי' מעוטרת בתמונות אביו מרן זצ"ל ומרן רה"י האבי עזרי' זצ"ל ושיבלחט"א מו"ח מרן הגריש"א (שליט"א), ובאתי עם ילדי ובירך ואח"כ אמרתי שאומרים הרופאים על לידה שהעובר קטן שבועיים מהזמן שע"פ חשבונם, אמר הם לא יודעים כלום מה שאומרים, ובירך בהצלחה.

ואח"כ חזרתי יותר מאוחר ואמרתי באתי לקיים מצוות עלי' לרגל וי"א דאם גדול הדור אי"ז משום כבודו דאי"צ שיבוא, המ"ב מהפמ"ג דמ"מ אולי ישמע ד"ת א"ל הי' כאן מקודם אולי אחיך אמרתי שהייתי עם הילדים ולא הארכתי וכעת באתי לקיים הנ"ל ולהתייעץ ולהתברך מפיו, ושאלתי שוב על הנ"ל דאומרים הרופאים עוד חששות והשיב כיום יודעים הרופאים להפך, [כוונת רבינו שמפחידים במקום לרפאות] ואמרתי אבל יכרך מו"ר שלא נזדקק להם חיך והושיט את ידו הקדו' ואמר ה' יעזור. [וב"ה שנולד בריא ושלם והכל היה כשורה, וכן היה פעמים הרבה שא"ל אי"צ לחוש לשטויות שאומרים הם לא יודעים והביא המדרש עה"פ 'רוקמתי בסתר בתחתיות' כדי שלא יהיה נס מגולה הקב"ה הסתיר זאת מעיני אדם ואי"צ לחקור בנסתרות].

חוה"מ תשס"ה - יום ג' ה' דחוה"מ נסעתי להקביל פני רבינו עם בני היקר ואמר מה שלומך ואמרתי זה בני נתן לו יד ובירך שיהי' ת"ח וג"כ אתה תיהי' ת"ח וענינו אמן, ואמרתי שהי' סנדק לבני זה ואחז בידו בחביבות משך כמה דקות שתוך כדי שאלתי השאלות דלהלן.

האם בכולל שראה"כ מחייב ללמוד מס' מסוימת ויש אברך שרוצה ללמוד עוד מס' האם די בסד"א ללימוד מסכת הכולל, א"ל סדר א' מספיק לאותו מסכת ולא צריך כל היום, אמרתי מצד האם מותר שראש הכולל רוצה שילמדו בב' הסדרים ואמר ששאלה האם הוא כגזבר וקשה בידו להכריע. עוד שאלתי למשפ' מבוגרת שיוצאים חוץ לביתם לשבת או לחג ומבקשים מהם הבית האם צריכים ליתן מצד מדת החסד, וא"ל שאין חייבים, ושאלתי האם יכולים לבקש תשלום ע"ז והשיב כפי רצונם, ואינם צריכים ליתן כלל.

ראיתי בשם מרן מו"ח מרן הגריש"א שליט"א שעל אכילת מזונות קודם ליישב ולכא' מצד חשש הפסק בברכה והשיב שכן הוא המנהג לברך, ע"כ.

ודנו בעוד כמה דברים, וסיימנו בחביבות ובקשתי ברכה שיש לנו בת בן ובת, וא"ל יהי' לך הרבה ילדים ועניתי אמן.

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

732

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • שבת שובה - וילך תשפ"ו

תכלית התורה – תשובה ומעשים טובים

*אמרו חז"ל (ברכות יז, א) תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, דהיינו שהתכלית והמטרה של לימוד התורה הוא להגיע לתשובה ומעשים טובים, והתורה היא אמצעי לתשובה ומעשים טובים.

ואמנם התורה עצמה בודאי אין לשער גודל ערכה ומעלתה, אבל אם חסר תשובה ומעשים טובים הרי זה לא כמו שהתורה דורשת, והתורה דורשת את התשובה והמעשים הטובים, ובלעדם הוא כמו לומד ואינו מקיים, וחלק מקיום התורה זה תשובה ומעשים טובים.

והנה תשובה זה דבר מובן ומפורסם, אבל מעשים טובים לא כולם יודעים מה זה. ובאמת הרי יש תרי"ג מצוות, ומה הם עוד מעשים טובים חוץ מהמצוות? ורואים גם בנוסח התפילה שמבקשים 'שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצוותיך', ואחר כך שוב מבקשים 'ודבקנו ביצר הטוב ובמעשים טובים', ומבואר שמצוות ומעשים טובים זה שני עניינים, וצריך ביאור מהו ענין מעשים טובים.

והביאור בזה, כי יש הרבה דרגות בקיום המצוות, ויש מצוות הנעשות מתוך איזה נגיעות, שיש פגם וחיסרון בשלמות המצוה, ומעשים טובים פירושו לעשות את המצוה בשלמות לשמה, בלי שום חשבונות וכלי הרגשת חשיבות, רק מתוך אהבה ויראת הרוממות.

ולכן מוזכר מעשים טובים אחרי תשובה, ולכאורה אם יש כבר תשובה מה שייך עוד מעשים טובים, הרי כבר יש תשובה ונתכפרו העוונות ואין חטאים ומה צריך להוסיף עוד? אבל הביאור הוא כי אמנם לאחר התשובה מקיימים את כל המצוות, אבל מעשים טובים פירושו לא רק לצאת ידי חובת המצוה, אלא לעשותה 'בשלמות', וזו כבר דרגה ומעלה נוספת שבאה אחרי תורה ותשובה.

והסדר הוא כמו שאמרו: תורה, תשובה, ומעשים טובים. כי בלי תורה היצר הרע שולט ולא יעזור שום דבר, וכבר כתב המסילת ישרים (פרק ה') שרק תורה היא התרופה היחידה ליצר וכמו שאמר הקב"ה בראתי לו תורה תבלין, ואין שום עצה אחרת, ואחרי שיש תורה כבר אין שליטה ליצר ואפשר להתקדם הלאה בתשובה ומעשים טובים.

ארבעת חלקי התשובה העיקריים

והנה בתשובה יש עיקרי התשובה, ורבינו יונה בשערי תשובה בשער הראשון ביאר עשרים עיקרי התשובה, וכן בחובות הלבבות (שער התשובה) כתב עשרים עיקרים, וחילק אותם לחמישה.

וכתב רבינו יונה (א, יט) כי אף על פי שיש לתשובה מדרגות רבות, מכל מקום יסודות התשובה הם שלושה: חרטה, וידוי, ועזיבת החטא, ואמנם יש עוד דרגות בתשובה, אבל שלושת החלקים הללו הם התשובה המינימאלית שבלעדיהם אינו נחשב תשובה כלל.

ובחובות הלבבות כתב שיש ארבעה דברים עיקריים, והם השלושה שכתב רבינו יונה, ומוסיף על זה גם קבלה להבא, וכל שאר העיקרים הם כבר ענפים ולא יסודות התשובה.

מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בענין תשובה

והנה נחלקו הרמב"ם והרמב"ן אם התשובה היא מצות עשה, ולדעת הרמב"ן (דברים ל, יא) יש מצות עשה על התשובה שנאמר ושבתי עד השם אלוֹקֵיךְ וגו' ואתה תשוב, ועל זה ממשיך הפסוק כי המצוה הזאת וגו', אבל הרמב"ם לא הזכיר מצות עשה של תשובה, ורק כתב (הלכות תשובה א, א, ובספר המצוות עשין עג) שיש מצות וידוי שהיא חלק מהתשובה וכשיחזור אדם בתשובה חייב להתוודות, אבל את עצם התשובה לא הזכיר הרמב"ם כמצוה.

והביאור הפשוט בדברי הרמב"ם, כי הרי מהו ענין החרטה ומדוע אדם מתחרט? מפני שהוא מפחד ויש לו יראת העונש, ויש גם דרגה יותר

* מתוך שיחה בישיבת פוניבז', כסלו תש"ע.

גבוהה של יראת הרוממות, ששייכת לאהבה, אך על כל פנים החרטה באה מתוך יראת העונש הפשוטה.

וכך כתב רבינו יונה בביאור החרטה (שם י) "יבין לבבו כי רע וומר עזבו את השם וישיב אל לבו כי יש עונש נקם ושילם על העוון כענין שנאמר לי נקם ושילם וכו' ויאמר בלבו מה עשיתי איך לא היה פחד אלוֹקים לנגד עיני ולא יגורתי מתוכחות על עוון ומן השפטים הרעים כי רבים מכאובים לרשע", והיינו שהחרטה באה מתוך יראת שמים.

ואם כן סבר הרמב"ם שזה נכלל במצות היראה, שיש מצוה של יראת שמים, ואין זה מצוה בפני עצמה, כי זה לא שייך רק לתשובה, אלא מצוה כללית של יראת שמים, מצות היראה, שמביאה גם לחרטה, והחרטה באה ממילא, כתוצאה מהיראה, ואין צורך איזה פעולה בשביל חרטה, אלא לעסוק ביראת שמים, וכשלומדים מוסר יש יראת שמים, ועל ידי זה ממילא יש חרטה! כי אם יש יראה יש חרטה.

וכך גם עזיבת החטא, אם יש יראת שמים וכי שייך להמשיך לחטוא? וכי לא די במה שחטא כבר, שהוא מתחרט ומצטער על זה, ילך ויעשה עוד חטאים?! לכן אם היראה קיימת בודאי יש עזיבת החטא ואי אפשר לעשות חטא, כי הוא יודע שיש עונש ומפחד, ורק מי שידוע את ריבונו ומתכוון למרוד בו, עם יצר הרע גדול כזה ימשיך לחטוא, ולא מדובר על אדם כזה, אבל אצל אדם רגיל היראה מחייבת עזיבת החטא, ולא רק שהיראה 'מחייבת' עזיבת החטא, אלא זה 'תוצאה טבעית' שבאה ממילא, שעל ידי היראה יש עזיבת החטא.

וכך גם קבלה להבא, אם אדם חושב שימשיך להבא לעשות עבירות, הרי עצם המחשבה הרעה היא גם כן חטא, שהוא חושב לעשות עוד עבירות ואומר אחטא ואשוב, וגם מחשבה רעה היא חטא, כמו שכתוב ולא תתורו אחרי לבבכם, וזה חטא ולא כללי מתרי"ג מצוות, ואינו שייך רק לתשובה, ולכן לא הזכירו הרמב"ם כמצוה בפני עצמה.

אבל הווידוי שצריך להתוודות בדברים, כמו שכתוב קחו עמכם דברים, ונשלמה פרים שפתינו, מדוע צריך 'דברים', הרי הוא כבר צדיק וירא שמים, עם יראה ואהבה, וכבר היו חרטה ועזיבת החטא וקבלה

וידוי בדברים, קבלה בלב

בערב יום כיפור היה יושב רבינו זללה"ה לסעודת היום עם משפחת חתנו י'לחט"א הגאון רבי איתמר גרבוז, ועלו נושאים בענייני דיומא. להלן רשימה משנת תשפ"ב.

הגר"א גרבוז: שואלים, שבכל התפילות לא מזכירים שום קבלה על העתיד, כל הווידוי של יום כיפור זה רק על לשעבר, וברמב"ם כתוב שבתשובה צריך קבלה על העתיד.

רבינו: בתשובה צריך, התפילה זה משהו אחר.

הגר"א גרבוז: בעשרה וידויים של יום כיפור לא מזכירים קבלה, רק בסוף אומרים יהי רצון מלפניך שלא אחטא עוד, אבל זה לא חלק מהווידוי, אולי בזה מקיימים?

רבינו: קבלה זה בלב, וידוי צריך בפה, והתוודות, אבל קבלה זה בלב.

הגר"א גרבוז: ולא אומרים?

רבינו: צריך להיות קבלה בלב, ומה יועיל שיגיד... ואם יגיד ואינו מתכוון, הרי בלי כוונה זה שום דבר.

הגר"א גרבוז: הרי גם בווידוי צריך לב, אם הוא מתוודה ולא מתכוון זה לא וידוי...

רבינו: בווידוי צריך גם לב וגם דיבור, וידוי דברים, קחו עמכם דברים, אבל בקבלה לא צריך דיבור.

להבא, ומדוע צריך גם דיבור, הרי הקב"ה יודע מחשבות, וזוהי הלכה מיוחדת שנתחדשה בתשובה שצריך גם וידוי בדברים, ולכן כתב הרמב"ם שזה מצוה בפני עצמה.

להגדיל היראה ולהקטין הניסיון

והנה כל הדברים האלו נוגעים למעשה, תורה ותשובה ומעשים טובים, וכאמור הכל מתחיל מתורה, אבל יש צד הרע של ביטול תורה, והעצה היא כמו שידוע מרבי ישראל סלנטר "להגדיל היראה ולהקטין הניסיון", דהיינו מצד אחד להוסיף יראת שמים, וכמו שיראה מביאה לחרטה ועזיבת החטא כך היא גם מונעת ביטול תורה, ומצד שני 'להקטין הניסיון' – להבין שזה לא כל כך קשה, ורק בהתחלה יש קשיים אבל אחר כך זה כבר נעים ולא קשה.

וכך אפשר להתגבר על היצר הרע של ביטול תורה, להגדיל היראה עם קצת יראת שמים, ולהקטין הניסיון עם קצת חכמה להבין שזה נעים ולא קשה, ורק צריך להשקיע קצת, והרי אנשים משקיעים הרבה בדברים אחרים ובשטויות בשביל תוצאות של העתיד, וכאן עם קצת השקעה זוכים לאשריך בעולם הזה ולחיים נעימים שאין לתאר.

והדרך לתשובה היא על ידי לימוד מסילת ישרים ושאר ספרי המוסר, ואם אדם עוסק בספרי מוסר בקביעות ממילא יש התעוררות ובכל פעם שלומדים נעשה רושם, ולא מיד מרגישים את ההשפעה, אבל בסוף זה ניכר ומורגש. ורק צריכים ללמוד בצורה שמעניינת, כי אם לומדים בצורה משעממת מתוך כפייה זה לא משפיע, וצריך ללמוד בצורה קלה ונעימה שימשוך הלאה ואז תהיה השפעה.

כמה פעמים בין כסה לעשור הביא רבינו זללה"ה את דברי רבינו יונה בשערי תשובה (ב, יד) על ההתעוררות בעשרת ימי תשובה, והיה מקריא את לשונו ומבארו אחת לאחת. להלן עיקרי הדברים כפי שנדפסו בספר הנפלא 'שערי תשובה' עם פניני חיוזק.

תפילה שלא בכוונה, וביטול תורה כנגד כולם, ועוד הרבה חיובים שלא מקיימים בשלמות, ואם היו מתאמצים בכל הכוחות היו מקיימים.

ומי שהוא אדם רציני ומתנהג לפי האמונה, ואינו מרמה את עצמו, ודאי שאינו רגוע בימים אלו, אלא עוסק בכל כוחו בהכנה ליום הדין, שאם היה עומד לפני משפט בשר ודם, אפילו בדברים של דיני ממונות, או שעלול לישב בבית הסוהר, אף על פי שאין בזה פיקוח נפש, כמה היה דואג ומשתדל ומחפש עצות לזכות במשפט, וקל וחומר במשפט ראש השנה שהוא פיקוח נפש של חיי העולם הזה וחיי העולם הבא גם יחד, וכל מי שהוא בר דעת מרגיש את אימת הדין, ומשתדל בכל מה שאפשר להכין את עצמו, ומתבונן ביישוב הדעת מה הם החטאים שצריך לתקן אותם, וכפי שביאר רבינו להלן בשער השלישי הרבה מצוות ועבירות שצריכים לעשות תשובה עליהם.

ומבאר רבינו מה הדרך ומה אפשר לעשות כדי לזכות בדין? הדבר הראשון הוא "וְלִהְיוֹת רָעִיּוֹנִי נְחִיתִים", היינו שירגיש פחד במחשבה, ולא יסיח דעת מאימת הדין.

והדבר השני "וּלְקַבֵּץ בְּיוֹם וּבְלֵילָה עֵתִים" לחשבון הנפש, לא רק פעם אחת ביום, אלא פעמיים ביום, ביום ובלילה, כמו שנהוג בישיבה באלול שלומדים מוסר לפני מנחה ומוסר לפני מעריב, וזה כמו שכתב רבינו, שצריכים פעמיים, ביום ובלילה, לקבוע זמנים "לְהַתְּבוּד בְּחֻדְיוֹ וּלְחַפֵּשׁ דְּרָכָיו וּלְחַקֹּר", לדעת מה הם המעשים שהוא צריך לתקן, צריך חקירה ודרישה בשביל זה, וצריך זמן לזה.

והדבר השלישי, אחרי שכבר חיפש ומצא מה צריך לתקן, צריך לחזור בתשובה ולתקן, וכיצד מתקנים? צריך "לְקַדֵּם אֲשֵׁמוּרוֹת, וּלְהַתְּעַסֵּק בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וּבְשִׁדּוֹן הַמַּעֲשֵׂה", יש עשרים עיקרים של תשובה, וצריך להתעסק בהם, לדעת איך חוזרים בתשובה, יש הלכות, ויש דרך, איך התשובה תהיה תשובה, והם עשרים עיקרי התשובה שביאר רבינו בשער הראשון, וצריך לעסוק בהם.

ועוד דבר רביעי "וּלְשַׁפּוֹךְ שֵׁיחַ וּלְשֵׂאת תְּפִלָּה וְרָנָה וּלְהַפִּיל תַּחֲנָה, וְהָעֵת עַת רִצּוֹן וְהַתְּפִלָּה נִשְׁמַעַת בָּ", ימים אלו הם זמן שהתפילה מתקבלת, ובייחוד על רוחניות התפילה מתקבלת, וצריכים לנצל את הזמן הזה כדי לקבל הצלחה ברוחניות. אך כל זה הוא על היסוד וההקדמה שכתב רבינו בתחילת דבריו 'הירא את דבר השם', שהיראת שמים היא בשלמות ולא חסר ביראה.

"וּמִצֻּת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְהַעֲרִי אָדָם אֶת רֹחוֹ לַחֲזוֹר בַּתְּשׁוּבָה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים", רבינו מחדש כאן שיש מצוה מיוחדת ביום כיפור לחזור בתשובה שנאמר "מִכָּל חַטָּאתֶיךָ לִפְנֵי הַשֵּׁם תִּטְהָר", ומפרש "תטהרו" שתעשו עצמכם טהורים, ואתם חייבים לחזור בתשובה, וגם יש סייעתא דשמיא מיוחדת ביום כיפור לחזור בתשובה, כמו שכתוב "יִכְפַּר עֲלֵיכֶם לִטְהָר אֶתְכֶם", שהקב"ה מטהר אותנו ועוזר לנו לחזור בתשובה, וזה דבר מיוחד ביום כיפור, שיש בו סייעתא דשמיא מיוחדת לתשובה ולשינוי הטבע. אך צריך קודם שהאדם עצמו ישתדל להיטהר בתשובה, ואז זוכה גם לסייעתא דשמיא לסליחה וכפרה, ומקבל טהרה נוספת מן השמים, שנעשה מסוגל יותר למעשים טובים ולהנהגה אחרת, וכפי שידוע שיש אנשים רבים שלאחר יום כיפור מרגישים בעצמם שנהפכו לאדם אחר עם טהרת הלב ושינוי הטבע.

"בְּעֶשְׂרֵת יְמֵי הַתְּשׁוּבָה", הנה באמת בכל השנה מי שיש לו חטא צריך לחזור בתשובה, ומה המיוחד בימים אלו. ומבואר בדברי רבינו כאן שני עניינים, ראשית כי בימים אלו יש דין, בראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמו, והכתיבה והחתמה הם מראש השנה עד יום כיפור, וכדי לזכות בדין יש צורך לחזור בתשובה. וטעם נוסף כתב רבינו בהמשך, שמים אלו הם עת רצון, והיינו שזה זמן שיותר קל לחזור בתשובה, והוא זמן מסוגל, שקל יותר מכל השנה לחזור בתשובה, וגם התפילה נשמעת בו, תפילה על תשובה, התפילה מתקבלת יותר, ויותר קל להתפלל בכוונה בימים אלו.

"הִירָא אֶת דְּבַר ה', לְבוֹ יְחִיל בְּקִרְבּוֹ, בְּדַעְתּוֹ כִּי כָל מַעֲשָׂיו בְּסֶפֶר נִכְתָּבִין", ראשית דבר יש להיות 'ירא את דבר השם', ומי שיש לו יראת שמים, אם הוא יודע את האמת שעכשיו יש דין, והאלוקים יביא במשפט את כל מעשיו, אזי בדרך הטבע 'לבו יחיל בקרבו' ויש פחד מהדין. ושני דברים נצרכים לזה, ראשית שיהיה בדרגה של ירא את דבר השם, שהיראת שמים שלו היא כמו שצריך, וגם לדעת שיש דין, ואז ממילא לבו יחיל בקרבו ויש פחד ואימת הדין. אבל אם היראת שמים היא חלשה ויש חיסרון ביראת שמים, אזי אפילו כשיודע שיש דין ומשפט, הוא לא מפחד מזה, והידיעה אינה משפיעה על המעשים, הידיעה לבד אינה מספקת, וצריך גם שתהיה יראת שמים.

והנה רבינו מדבר כאן על יראת שמים מצד התשובה, כדי שיחזור בתשובה ויעזוב את החטא, וכדי שייחשב תשובה, שיעמוד בניסיון ולא ייכשל שוב באותו החטא, צריך לזה יראת שמים. אבל באמת היראה היא גם מצות עשה מצד עצמה, כמו שכתוב (דברים י, כ) את השם אלוקיך תירא, ולהלן כתב רבינו (ג, יז) שזה מהמעלות העליונות שנמסרו במצוות עשה, שיש לכל אחת מהם הרבה מדרגות, וחייבים בזה מצד המצוה של יראת שמים, אך בנוסף יש גם צורך ביראה כדי שלא להיכשל בחטאים וכו"ל.

"לְבוֹ יְחִיל בְּקִרְבּוֹ, בְּדַעְתּוֹ כִּי כָל מַעֲשָׂיו בְּסֶפֶר נִכְתָּבִין", כשהאדם יודע ומכיר שהעיקר זה חיי הנצח והם תלויים במעשים הטובים, וגם העולם הזה שלו תלוי במעשיו, ממילא בעומדו לפני הדין והמשפט הוא משתדל ומחפש עצות כיצד לזכות בדין, ומי שיש לו יראת שמים, ויודע וזוכר את האמת, שיש דין ומשפט בראש השנה, והכל תלוי במעשים לפי הזכויות, ממילא זה גורם, בדרך הטבע, בלי שום פעולה או התאמצות מיוחדת, שיש בלבו פחד וחרדה גדולה מיום הדין. ויודע מה שכתב רבי ישראל סלנטר באגירת (אור ישראל י"ד) "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול", ובדורות הקודמים כשהתקרב חודש אלול כבר היה חרדה ופחד מאימת הדין, מפני שכך הטבע, שאם מכירים את המציאות ויודעים שיש דין, יש פחד גדול מאד, וזה תלוי ביראת שמים של כל אחד ואחד, אם הוא מכיר את האמת ואינו משלה את עצמו, ממילא יש פלצות וחרדה גדולה.

"וּבְעֵת אֲשֶׁר יַדַּע הָאָדָם כִּי יָבִיאוּ אֶת דִּינוֹ לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וְדָם", אם היו מודיעים לאדם שהוא עומד לפני משפט בשר ודם, הרי כמה היה משתדל ומחפש עצות לזכות בדין, ולא היה נח ולא שקט אף לרגע, עד שהיה עושה כל מה שבכוחו לעשות, ואם כך היא המציאות במשפט בשר ודם, על אחת כמה וכמה משפטי שמים, שדנים את האדם על חטאים שעשה במשך השנה, בקום ועשה ובשב ואל תעשה, ויש הרבה חטאים שבני אדם נכשלים בהם, כגון לשון הרע ואבק לשון הרע,

נדבת ידידינו הרב ירחמיאל גרשון ברייטשטיין שליט"א מקורבו ושי"ב מרן רבינו זללה"ה
זכות הרבים יעמוד לו להתברך בשנה טובה ומתוקה כתיבה וחתמה טובה בספרן של צדיקים גמורים

לעילוי נשמת
ר' **נחמיה גיטלר** ז"ל
ב"ר שלום ז"ל
נלב"ע י' תשרי תשס"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת ר' **יוסף בן מרדכי ומרים מנצ'וצבסקי** ז"ל
שהיה בא שנים רבות מכפר סבא לישיבה הק' ללמוד ולשמעו שיעורים
נפטר ה' תשרי תשע"ב ולא השאיר אחריו זש"ק
מבקשים לעשות חסד של אמת בלימוד ותפילה לעילוי נשמתו

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

733

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • סוכות תשפ"ו

מצות שמחת יום טוב

לרגל הארצייט למרן הגאון רבי נסים קרליץ זללה"ה שיחול
במוצאי שמחת תורה, נביא כאן ממה שסיפר נכדו רבי משה
אוסטרן שיב"לחט"א, תלמיד רבינו:

הרבה פעמים אמרתי לסבא דברים בשם רבינו, או שאמרתי
לרבינו דברים בשם הסבא, ואיני זוכר אף פעם שהיו ויכוחים ביניהם.
בכל פעם שאמרתי לרבי גרשון דברים מרבי נסים, הוא קיבל את
דבריו לגמרי וביטל דעתו, וכן כשאמרתי לרבי נסים בשם רבי גרשון,
הוא תמיד קיבל את דבריו. גם כשאמרתי בדברים הנוגעים לשיבה,
רבי נסים מיד שאל אותי: מה רבי גרשון אומר על זה, וכשאמרתי לו
שרבי גרשון אמר לשאול, ענה על השאלה.

רק פעם אחת אני זוכר 'ויכוח', שרבי נסים דיבר בדרשת שבת
הגדול, והוכיח שיש בשמחת יום טוב שני חלקים, הא' הוא לעשות
פעולה שתביא לשמחה, באכילת בשר ויין, ובזה חייבים רק פעם
אחת ביום, והחלק הב' הוא, שצריך כל היום להיות שמח וטוב לב,
שלא יעבור אפילו רגע אחד בחג שאינו שמח וטוב לב.

ואמר רבי נסים שזה הביאור במה שידוע בשם הגאון, שהמצוה
של שמחת יום טוב היא מצוה שקשה לקיימה, ומדוע, וכי כל כך
קשה לשמוח? אלא הביאור הוא מפני שצריך שבע או שמונה ימים
להיות כל הזמן שמח וטוב לב ולא לכעוס, וזה באמת דבר קשה מאד
שיעברו כמה ימים שלמים בלי לכעוס כלל.

אחר כך בליל שבת חול המועד נכנסנו לרבי גרשון, והוא הסביר
שהמצוה של שמחת יום טוב היא לשמוח במצוות של היום טוב (ראה
מה שנתבאר בגיליון זה בסמוך), וביאר שזה מה שאומרים בשם הגאון
שמצות שמחת יום טוב היא מצוה שקשה לקיימה, כי סתם להיות
שמח זה לא קשה, אבל כיון שהמצוה היא להיות 'שמח במצוה', זה
באמת דבר קשה לשמוח במצוה כראוי.

ואמרתי לרבי גרשון שהסבא הסביר כי צריך שלא יהיה אפילו רגע
אחד שלא שמחים, ולהיות בלי כעס במשך שבע או שמונה ימים
שלמים זה דבר מאד קשה, והתפלל רבי גרשון ואמר: וכי זה כל כך
קשה שלא להתעצבן? אני מכיר אנשים שאף פעם לא מתעצבנים,
אמנם אני לא כך... אבל יש כאלה!

(מתוך דברים שנאמרו בקו במחיצתו 073-716-4430)

~ ~ ~

בהזדמנות אחרת האיר רבינו לברך ענין זה באופן אחר, בדרשה
שנשא באירוסין נכדו, חול המועד פסח תשע"ז:

ידוע בשם הגאון שאמר כי שמחת יום טוב היא מצוה שקשה לו
מאד לקיימה, ולכאורה הרי גם בכל השנה כתוב (תהלים ק, ב) עבדו
את השם בשמחה, וכן בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם,
שניים מתוכם הם: בשמחה והשמחה בחלקו, ומהו הקושי המיוחד בזה
ביום טוב יותר מכל השנה?

ויש לכאור משום שביום טוב צריכים להוסיף עוד שמחה, יותר מכל
השנה, והרי הגאון בודאי היה שמח כל השנה בשמחה של מצוה, כמו
שמוכר במשנה ברורה (סימן תרס"ט) שהאר"י הקדוש העיד על
עצמו שכל המדרגות העליונות שהשיג הם בזכות שהיה שמח בשמחה
של מצוה, ובודאי שגם הגאון היה כך, ולאחר המדרגות הגבוהות הללו
צריך ביום טוב להוסיף עוד שמחה, ולהוסיף על השמחה שכבר יש
תמיד – זו באמת עבודה קשה ומדרגה גדולה מאד.

דברים שאמר רבינו בשמחת בית השואבה לנציבי ישיבת פוניבז'.
בשילוב סיום מסכת שבת שנלמדה על ידי אברכי הכולל בשכונת גרין
פארק מודיעין עילית. סוכות תש"ע.

שמחת החג ושמחת התורה – שמחה אחת

אנו עומדים עכשיו בימי חג הסוכות, וגם עושים כאן סיום על מסכת
שבת, ולכאורה הרי אין מערבין שמחה בשמחה, וכיצד מערבים שמחת
הסיום עם שמחת החג.

ויש שאלה דומה על שמחת תורה, איך עושים שמחת תורה בשמיני
עצרת, הרי אין מערבין שמחה בשמחה, וכמו שאמרו (מו"ק ח, ב) שאין
נושאים נשים במועד, שלא לערב שמחת הנישואין בשמחת המועד,
וכיצד מערבים שמחת תורה עם שמחת יום טוב.

והתירוץ על זה, כי באמת שמחת תורה ושמחת יום טוב הם ענין אחד,
ששמחים במה שיש לנו תורה ומצוות, כמו שאמרו במדרש (שיר השירים
רבה א, לב) על הפסוק "זה היום עשה השם נגילה ונשמחה בך", איני
יודע במי לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה
בך – בהקב"ה, בתורתך, ביראתך, ביצועתך, בכ"ב אותיות שכתבת לנו
בתורה (כ"ב בגימטריה בך), והיינו ששמחת יום טוב עניינה לשמוח
בהקב"ה, בתורתו ובמצוותיו, וזהו גם ענין שמחת תורה.

שמחת המצוה כל השנה וביום טוב

וכן מבואר מדברי רבינו יונה בשערי תשובה (ד, ט) שביאר טעם מצות
האכילה בערב יום כיפור, שהיא במקום הסעודה של יום טוב, וכתב שם
בתוך דבריו "כי בשאר ימים טובים אנחנו קובעים סעודה לשמחת
המצוה", ומבואר שיש שלושה חלקים: יש מצוה, ויש שמחת המצוה,
ויש סעודה לשמחת המצוה.

ובכל השנה יש מצוות, וצריכים לקיים אותם בשמחה, כמו שכתוב
(דברים כח, מז) תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב
לבב, דהיינו שהתוכחה באה על חוסר השמחה בעבודת השם, וזה דבר
חמור מאד שלא שמחים במצוות.

ומצד שני שכר השמחה במצוות גדול מאד, וכמו שכתב רבינו יונה
שם "כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות", ומשמע ששכר
השמחה גדול אף יותר משכר המצוה עצמה.

והיינו מפני ששמחת המצוה נובעת מתוך החשיבות הפנימית, שאדם
מחשיב את המצוה, ולכן הוא שמח בה. וזה גם הטעם שיש שכר מיוחד
על הידור מצוה (ענין ב"ק ט, ב, וברש"י ותוס' שם), כי זה מעלה פנימית
שאדם מחשיב את המצוה ולכן הוא מהדר בה.

וביום טוב יש הרבה מצוות, כגון מקרא קודש – להרגיש ולפרסם את
הקדושה, ומקיימים את זה בתפילה ובכסות נקייה, וכן יש מצוות
מיוחדות לכל חג, כגון סוכה ולולב בסוכות, ואכילת מצה בפסח,
וצריכים לשמוח במצוות האלו.

ואמנם גם בכל השנה צריכים לשמוח במצוות, אבל בכל השנה אין
השמחה מצוה בפני עצמה, אלא היא רק פרט של הידור במצוה, ואילו
ביום טוב יש מצוה בפני עצמה, מצות שמחת יום טוב, לשמוח במצוות
היום ולהרגיש את חשיבות המצוות עד כדי שמחה, ומי שלא שמח
במצוות ביום טוב, ביטל מצות עשה מתרי"ג מצוות.

סעודת יום טוב לשמחת המצוה

וכדי לקיים את מצות השמחה עושים סעודה, כי אדם שלא אוכל ולא
שותה הרי הוא טרוד ברעבונו ואינו יכול לשמוח כראוי, אבל עם
הסעודה לבו משוחרר ויכול יותר להרגיש את שמחת המצוה, ולכן
עושים את הסעודה, כדי לשמוח במצוות היום.

ומטעם זה כתב בעמק ברכה (ענין סעודת פורים) בשם מרן הגרי"ז
שיש הבדל בין שמחת יום טוב לשמחת פורים, שבפורים השתתה עצמה

היא המצוה, מפני שכתוב ימי משתה ושמחה, והמשתה עצמו הוא המצוה בלי שום תכלית אחרת, אבל ביום טוב השתייה אינה העיקר, והשתייה רק באה לעורר להביא לשמחה בהשם ובמצותיו, וכמו שאומרים בתפילה וישמחו 'בד' ישראל מקדשי שמך.

וכיון שכל ענין שמחת יום טוב הוא לשמוח בהקב"ה ובמצותיו, כבר אין זה סתירה עם שמחת תורה, כי גם שמחת תורה הוא אותו הענין, ששמחים בתורת השם. וגם מה שעושים כאן 'סיום' על מסכת שבת זה שמחת התורה, ואינו סתירה עם שמחת יום טוב, ולא שייך בזה הכלל שאין מערבים שמחה בשמחה, מפני שהכל שמחה אחת, שאנו שמחים בדבוקת בהשם, ובתורה ובמצוות שיש לנו!

שמחה של מצוה בצרכי הגוף והמשפחה

ובאמת שמחה של מצוה היא לא רק ביום טוב, אלא גם בכל השנה, וצריכים כל השנה לשמוח בכל מה שאנו עושים, ואדם יכול להיות בשמחה כל היום כולו, כי כל היום הוא עוסק במצוה, וכיצד זה יכול להיות? – מפני שכתוב ברמב"ם (הלכות דעות ג, ג) שמי שעושה כל מעשיו לשם שמים נמצאת שינה שלו עבודה למקום, כי הוא ישן מפני שמוכרח לישון, כי בלי זה יהיה עייף ולא יוכל ללמוד, וכיון שישן עם חשבון כזה הוא עוסק במצוה ועובד השם גם כשהוא ישן.

וזה נוגע גם לאברכים בעלי משפחה, שיש הרבה דברים שהמשפחה צריכה, וכל צרכי המשפחה הם חיוב, מפני שאין מי שיעשה אותם, וזו מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, שאין זה ביטול תורה, כי התורה מחייבת את זה, וכך הם הלכות תלמוד תורה, ומי שלא עושה את זה הוא 'לומד ואינו מקיים', מי שרוצה להשתחרר מעול המשפחה ובגלל זה מישוהו אחר יסבול – זה נגד דיני התורה.

וצריך לדעת כי אדרבה כל הטרחה בצרכי המשפחה זה מצוה, ונחשב כל הזמן עוסק במצוה, וצריך לשמוח בזה.

לחשוב מה אני חייב לעשות 'עכשיו'

ובכל רגע יש מה שהתורה מחייבת לעשות 'עכשיו', וכן שמעתי מאחד שהיה מקורב למרן המשגיח בעל אור יחזקאל זללה"ה, שהמשגיח תמיד חשב 'מה אני חייב עכשיו לעשות', דהיינו לא לחשוב רק על השאיפות שאני רוצה להיות תלמיד חכם גדול וצדיק גדול עם כל המדרגות של המסילות ישרים והחובות הלבבות, אלא לחשוב בעיקר מה אני חייב לעשות 'עכשיו', ואם אני עושה מה שאני חייב עכשיו – הריני מושלם, ואני עבד השם בשלמות, ולא חסר לי כלום.

וכך אדם יכול להיות חיים מאושרים כל היום, עם מחשבות כאלה שהוא יודע שהוא כל הזמן עוסק במצוה, וכל הצרכים הם מצוה, ואם לא צריך זה מיותר, והוא עושה את מה שצריך, מתוך הרגשה נעימה שהוא עוסק במצוה ומרוויח מזה.

האושר בעמל התורה מתוך הדחק

אבל לפעמים יש קשיים לאברכים, וידוע המצב כיום שעוסקים בתורה מתוך הדחק, וצריכים לדעת כי תורה מתוך הדחק זה דבר גדול וזכות גדולה מאד, כמו שאמרו בגמרא (סוטה מט, א) אמר רב יהודה בריה דרב חייה כל תלמיד חכם העוסק בתורה מתוך הדחק תפילתו נשמעת וכו' רבי אבהו אומר משביעין אותו מזיו שכינה וכו' רב אחא בר חנינא אמר אף אין הפרגוד ננעל בפניו, ע"כ. הרי שיכולים לזכות לדרגות גבוהות כאלו על ידי עסק התורה מתוך הדחק.

ומור"ר הגה"צ רא"א דסלר זללה"ה דיבר על זה פעם בשיחה, והביא מה שאמרו באבות (ו, ד) (כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ופת במלח היינו שאוכל ושבוע, אבל זה רק פת במלח, ובשביל הבריאות זה מספיק, וכן מים במשורה, סוף סוף הוא שותה כדי צרכו ואינו צמא, וגם על הארץ תישן, סוף סוף הוא נח כדי צרכו ואינו עייף, וחיי צער תחיה, היינו עוד צער אחר חוץ מכל הקשיים הנזכרים.

וזה לכאורה כאלה חיים איומים, ומוסיף התנא ובתורה אתה עמל, דהיינו עוד עמל וקושי, והיה אפשר לחשוב כמה מסכן האדם הזה... אבל כתוב אשריך בעולם הזה, כי כך המציאות, אם בתורה אתה עמל אשריך! וכיצד אפשר לעמוד! כי כשלומדים נהנים מהלימוד, ודברי תורה מתוקים, וכשהו מתוק שוכחים מכל הקשיים, כשאדם מרגיש איזה מתיקות ונעימות יש בלימוד – הוא שוכח מכל הקשיים!

וידוע מגדולי תורה שעברו ניתוחים וביקשו שלא ירדימו אותם, ועשו את הניתוח ממש בלי הרדמה, ואף על פי שזה כואב, הם ידעו שלא יכאב

להם, כי הם יחשבו בדברי תורה, ויתעמקו לחשוב בענין שמאד מרתק אותם, ועל ידי זה לא ירגישו שום כאבים, וכך היה.

והכרתי אחד שפעם היו לו כאבים איומים, ובאותו הזמן הוא תירץ קושיא מפורסמת, מתוך הכאבים תירץ את הקושיא, כי דברי תורה משמחי לב ומתוקים מדבש, ושמחת התורה משכיחה את הכל, כי זה תענוג נפשי שאין כדוגמתו בעולם הזה, ובכל הנאות הגוף אין דבר כזה. ומגודל התענוג של עמל התורה, אם עמלים בצורה כזו שהתורה מעניינת ומושכת כל כך, לא מרגישים שום כאבים ושום צער, ורק אשריך בעולם הזה, הוא הכי מאושר בעולם הזה.

עמל – בצורה המתאימה לפי טבעו

ובאמת זה תלוי גם בצורת הלימוד, איך לומדים, וסיפר לי היום אחד שהתחיל ללמוד בצורה שהוא אמנם מאד נהנה מהלימוד, אבל אחרי הלימוד הוא נעשה מאד מתוח ומתעייף כל כך, ועד עכשיו הוא היה רגיל ללמוד בצורה פשוטה גמרא עם רש"י ותוספות עם חזרות בצורה קלה ונהנה והיה רגוע מאד, אבל באלול החליט לנסות ללמוד בצורה יותר מעניינת עם יותר הבנה, ונכנס מזה למתח, למרות שהוא נהנה וזה מושך אותו, אבל זה מזיק לו לבריאות.

וכשעמלים בתורה באופן כזה חסר האשריך בעולם הזה, כי כל אחד יש לו דרך הטבע שלו איך שהוא צריך ללמוד, בצורה המתאימה לפי טבעו, ואז זה גם כן מושך מאד אבל לא מזיק לו לבריאות, ובאופן כזה של 'בתורה אתה עמל' – 'אשריך בעולם הזה'.

ובזמנינו ידוע, שאנו נמצאים בדור כזה שהתורה מושכת את כולם, ואפילו יהודים רחוקים מאידישקייט רוצים ללמוד, ויש כל מיני ארגונים שעוסקים בקירוב, ומה מושך אותם? הלימוד! כי התורה מעניינת, והלימוד מעניין ומושך מאד, וזה מקדש, עם קדושת התורה, ולכן אין זה פלא שנמשכים לזה.

ברוך השם שזכינו לזה, ואנו עוסקים בשמחת התורה עם שמחת יום טוב, השם יעזור שימשיכו הלאה לעסוק בתורה, לא מתוך הדחק, אלא מתוך פירותיהן בעולם הזה, עם הצלחה ושמחה, עם שמחת יום טוב ושמחת התורה, ויהיה ברכה והצלחה לכולם.

תורה שלמדתי באף עמדה לי

דברים שנאמרו בעת גזירות על לומדי התורה, חורף תשפ"ב

כידוע, הממשלה עושה גזירות כלכליות לגרום קשיים לציבור החרדי, וכבר הוציאו לפועל אחת מן הגזירות.

אכן החזון איש אמר לי פעם, שתורה מתוך הדחק זה לכתחילה, והתבטא ואמר בזו הלשון (באידיש) "דער אויבערשטער האט דאס ליב", כלומר שהקב"ה אוהב את מה שלומדים מתוך הדחק, ומי שעוסק בתורה מתוך הדחק הוא אוהב להקב"ה.

וחז"ל הפליגו בכמה גמרות במעלת התורה מתוך הדחק, ואמרו (סנהדרין כ, א) על הפסוק שקר החן והבל היופי וגו' שסיום הפסוק "אשה יראת השם היא תתהלל" נאמר על דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, שהיו ששה תלמידים מתכסים בטלית אחת ועוסקים בתורה, והיינו שהייתה אז עניות גדולה ואיומה מאד, ומתוך העניות והדחק עסקו בתורה, ועליהם נאמר יראת השם היא תתהלל, שזוהי המדרגה והזכות הגדולה ביותר.

ומצינו עוד בחז"ל (קהלת רבה ב, ט) על הפסוק "אף חכמתי עמדה לי" תורה שלמדתי באף עמדה לי, והיינו שתורה הנלמדת 'באף', מתוך דחק וקשיים, היא הזכות הגדולה ביותר.

ונמצא לפי זה, שהאברכים, שעוסקים בתורה מתוך הדחק, זוהי זכות עצומה מאד! וכשעוסקים בתורה מתוך הדחק זוכים להיות אוהבים להקב"ה! אברכים שלומדים ועוסקים בתורה כל היום, בבוקר ובצהריים ובערב, עוסקים בתורה ומסתפקים במועט, הם אוהבים למקום, וזה הזכויות של כלל ישראל, אלו שעוסקים בתורה מזכים את הציבור ומגנים על כלל ישראל, ומשפיעים גם על מי שלא עוסק בתורה.

והרי כידוע, הכל בידי שמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, ואם כן כל הגזירות והקשיים שעושים לבני תורה, הרי זה מן השמים, והקשיים באים מן השמים לטובה, לטובת עוסקי התורה, והטובה היא שזוכים בזה לזכויות יותר גדולות, ללמוד תורה מתוך הדחק! שנעשים בזה אוהבים להקב"ה, וזהו ה'לטב עביד'.

תורה מתוך הדחק – צא מדירת קבע

ובחדרי הפנימייה לא היה מקרר ולא ברז למים, ואפילו שולחן לא היה בחדר, וכשהיו צריכים לכתוב החזיקו את הדף על הברכיים וכתבו, בלי שולחן, וכך למדו, והיו שמחים בחלקם ומאושרים, לא פחות מהאושר שיש כיום, אושר עם הרגשה נעימה בחיים, ולומדים! עם פת במלח ומים במשורה, אבל לא רעבים ולא צמאים, וגם כשהיו ישנים, לא היו מיוטות נוחות כמו היום, והיו מזרנים דקים עם שמיכות שהרגישו את הברזלים, ועם כל זה למדו והיו מאושרים!

(סיון תשע"א)

פרסום ראשון. מכתב נדיר מכת"י רבינו ואחיו מרן רבי יעקב זללה"ה מימי בחורותם בישיבת לומז'ה.

בראש המכתב שנשלח לאביהם ברמת השרון, מתאר רבי יעקב את התנאים שהיו בישיבה באותם ימים, וכפי שהזכיר רבינו בשיחתו המובאת כאן בסמוך "לא היה אפילו שולחן לכתוב עליו... היו צריכים להחזיק את הדף על הברכיים ולכתוב".

מעניין לראות גם את הספקי הלימוד במסכת סוכה בתוך שינועיים בלבד מיום בואם לישיבה, אלול תש"ב.

ב"ה יום ו' ע"ק תבא, פ"ת, שו"ת, סוכה"ס,

אני יושב עכשיו על המטה בחדר שבו ישנים נח וארי' שלוסברג ואני, ומפני מה אני יושב על מטה? מפני שאין בחדר כסא וספסל לישב עליהם, ועל מה אני שם את הניר שאני כותב עליו? על קופסת פח שאני מחזיק על ברכי, כי אין שלחן או ארגז בחדר הזה, וכמובן שאין זה נוח לכתוב במצב כזה, ומפני זה אקצר בכתובתי. אני כבר גמרתי פ"א עם רש"י פרק ראשון מס' סוכה, ופעם שני' עם תוס' למדתי עד דף ט"ז בערך כי אינני זוכר בדיוק, ויחד עם גרשון נ"י למדתי עד דף כ"ב בערך ואת הרי"ף והרא"ש למדנו ביחד עד דף ט', ומפני שקשה לכתוב במצב כזה אקצר ואחתום בברכת לשנה טובה תכתבו ותחתמו, יעקב אדלשטיין

עוד מעט ילך גרשון נ"י אל חנות אחת לקנות בול ושם יתנו לו כסא ושולחן ודיו ויוכל לכתוב כאות נפשו, הנ"ל

הנני יושב וכותב בחנות שקניתי בה את הבול הדבוק על מכתבי וכמוש"כ לעיל יעקב אחי נ"י, והנה הוא כבר כתב לכם היכן אנו עומדים בלמודנו במס' סוכה, אך אני אכתב מה שהעירונו בלמודנו. וראשונה אציע במה שדברנו עם אאמ"ר שליט"א בבקרו אותנו אהא דאמר' היתה פחותה מ' וחקק בה כדי להשלימה לי'...

(המשך המכתב בעניני מסכת סוכה נדפס בספר 'אסיפת שמועות' על תשרי)

בהמשך למובא לעיל בענין 'תורה מתוך הדחק', נביא כאן עוד מדברי רבינו על הדחקות שהייתה בישיבות בעבר:

אני זוכר זמנים קשים שעסקו בתורה מתוך הדחק, כשלמדתי בלומז'ה בתקופת מלחמת העולם, כמעט שלא היה מה לאכול בישיבה, והיו מסתדרים עם מה שהיה ולא באו בטענות, למדו בהתמדה מתוך שמחה, והיו מתמידים גדולים שלא ישנו בצהריים, ולמדו כל היום ברציפות מהבוקר עד הערב, ויצאו גדולי תורה מפורסמים.

בדורות הקודמים לומדי התורה סבלו מעניות גדולה מאד, ורבים לא היה להם כסף לקנות בגדים, היו הרבה שלבשו חולצות כהות, מפני שלא היה כסף לקנות חולצות לבנות, והיו כאלה שהניחו מגבת על הכיסא כדי שהבגדים לא יתבלו, מפני שזהו הבגד היחיד וצריכים לשמור עליו, וכשהיו הנעליים נקרעות, למי היה אפשרות לקנות חדשות? רק תיקנו טלאי ועוד טלאי ועוד טלאי, והיו מליצות ידועות על נעליים עם חורים...

גם האוכל וחדרי הפנימייה לא היו בתנאים נוחים, לא היו מים חמים לרחיצה במקלחות, ובחדר לא היה אפילו שולחן לכתוב עליו, וכשהייתי צריך לשלוח מכתב הביתה, היו צריכים להחזיק את הדף על הברכיים ולכתוב, או ללכת לדואר המקומי ששם היה מקום מיוחד לכתוב בעמידה.

אבל היו מאושרים ושמחים בחלקם, וכך למדו! עם פת במלח ומים במשורה, ואשריך בעולם הזה. ואילו כיום כבר יותר מפונקים, אבל צריכים לדעת שכל קשיים בגשמיות הם זכות גדולה מאד, ועל ידי הקשיים והייסורים זוכים להצלחה בתורה.

(כסלו תשע"ב)

הגמרא אומרת (פסחים ח, ב) מדוע רק בטבריה יש פירות גינוסר וחמי טבריה, ומדוע אין דברים כאלה גם בירושלים? כדי שלא יאמרו עולי רגלים, אלמלא לא עלינו אלא בשביל תענוגים אלו דיינו, ונמצאת עלייתם שלא לשמה. אם כשעולים לרגל מרגישים כל כך הנאת הגוף של אכילה וחמי טבריה, זה מקלקל את ה'לשמה' של העלייה לרגל, מפני שזה מונח בראש ונהנים מזה יותר מהעלייה לרגל, כי כך הטבע שיש גוף, והגוף נהנה, ואם יש הנאות הגוף גדולות בשעת קיום המצוה, זה גורם שיחשבו על ההנאה ולא על המצוה, ונמצאת העלייה לרגל שלא לשמה.

והנה מלפנים בישיבות למדו מתוך הדחק, והיו זמנים בישיבה שאפילו הלחם היה במידה במשקל ובמשורה, בתקופת הצנע שאחרי מלחמת העולם השנייה, ועל כל פנים חוץ מהלחם בודאי לא היה הרבה, ורק לקחו חבילת מרגרינה וחילקו לשמונה חלקים, וכל אחד קיבל חלק, וזו הייתה המנה בארוחת בוקר וארוחת ערב, שמינית חבילת מרגרינה עם הלחם, והיו מוסיפים קצת ריבה, ולא יכלו לקחת כמה שרצו אלא כל אחד קיבל מעט בצלחתו, והיה תה עם קצת סוכר, ובארוחת צהריים הביאו מרק כדי שיהיה מה לאכול עם הלחם, ולא אכלו ארוחת צהריים בלי לחם כי לא היה שייך לשבוע מזה, וכך למדו, ולא הרגישו שזה 'דחק', כי היו שבעים, ולא היו רעבים, ומי שעדיין היה רעב לקח עוד פרוסת לחם.

אמנם כיום המצב הוא שיש ברוך השם 'פירות גינוסר וחמי טבריה', ואפשר לאכול ארוחת צהריים גם בלי לחם ולשבוע מזה, וגם ארוחת הערב היא לא רק שמינית חבילת מרגרינה, ויש גם מיוזג נעים בהיכל הישיבה ובחדרי השיעורים, ואם כן זה כבר בגדר של פירות גינוסר וחמי טבריה, ויש בזה חשש שצריכים מאד להזהר 'שלא תהיה עלייה שלא לשמה'.

ואמנם ברוך השם ישנם רבים שלומדים לשמה. אבל אלו שמדקדקים יותר מדי ב'פירות גינוסר' ו'חמי טבריה' בישיבה, עליהם לחוש שלא תהיה עלייתם שלא לשמה.

(סיון תשס"ג)

ניתן לראות כיום מי הם המאושרים בעולם הזה, מי חי חיים מאושרים? האם העשירים, הפרופסורים, או בני התורה? מי רגוע ומי שמח? המתמידים הם אלו שתמיד שמחים, ולעולם אינם עצובים, לא נזכיר שמות, אבל אתם מכירים את המתמידים, והם מגיל קטן תמיד היו שמחים, והיו מסודרים, עם חיים מסודרים, ולא סבלו משום קשיים, למרות שהיו להם קשיים, אבל לא לקחו ללב.

ונספר, בישיבות בעבר לא היה שפע של אוכל (לוקסוס) כמו שיש כיום, ורק היו מחלקים קצת מרגרינה עם ריבה למרוח על הלחם, לא היו ירקות ולא היה גבינה, ומי שהיה לו כסף היה קונה חמישים או מאה גרם גבינה, אבל לא היה כסף... ובארוחת הצהריים אכלו קצת מרק עם לחם, ועיקר הארוחה היה הלחם, כי בלי לחם היו נשארים רעבים, ורק בשביל פרפרת הפת היה מרק... וכך למדו!

שמחת תורה – נגילה ונשמחה בך

על אוירת שמחת תורה בישיבות הקדושות / מתוך הקונטרס החדש 'פניני חיוזן'
ובו דברים רבים המתפרסמים לראשונה על סוכות ושמחת תורה

שמחה אמיתית של מי שקרוב להקב"ה

המשנה אומרת במסכת סוכה (נא, א) "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו", ומה היה בשמחת בית השואבה, מובא בגמרא (שם נג, א) שהיו לוקחים שמונה אבוקות וזורקים למעלה.

וצריך ביאור וכי אי אפשר לראות את זה בשום מקום, והאם אצל הגויים אין דברים כאלה? ומה המיוחד כאן שאמרו שמי שלא ראה שמחה כזו לא ראה שמחה מימיו?

אבל הענין הוא כמו שאמרו במשנה שם, שבשמחת בית השואבה היו רוקדים חסידים ואנשי מעשה, הסנהדרין וגדולי התורה, הם אלו שרקדו בשמחת בית השואבה, וכל העם באו לראותם, ומדוע? כי כל מי שיותר קרוב להקב"ה השמחה שלו היא יותר אמיתית.

ואילו אצל הגויים רואים שהם משתכרים בימי אידם וכל הצרות באות בימי אידם, שאז הם מתפרעים, ועושים נזקים משמחתם שהיא בלי גבול, אבל אצלנו זה לא כך.

וזכרנו שפעם למד בישיבה נכד של היהודי הקדוש מפשיסחא, ובאחת השנים הוא השתכר בשמחת תורה, וישב וגופו מתנודד, ופתאום הרים את ראשו ואמר בקול רם "דער ייד הקדוש האט גיזאגט אז א מצוה דארף מען טאהן בשלמות" – היהודי הקדוש אמר שמצוה צריכים לקיים בשלמות. ושוב נפל, ושוב הרים את ראשו, וחזר על מילים אלו "דער ייד הקדוש האט גיזאגט אז א מצוה דארף מען טאהן בשלמות". כך זה שמחה של יהודי.

שמחת תורה השפיע לחזור בתשובה

ופעם הגיע לישיבה בשמחת תורה יהודי מחוץ לארץ, ועמד ליד מרן ראש הישיבה רבי דוד פוברסקי, ואחר כך אמר, הייתי בשמחת תורה בהרבה מקומות בחוץ לארץ, אבל כאן זה שמחת תורה אחר!

ידוע שיש גרים ובעלי-תשובה שחזרו על ידי שמחת תורה, ומעשה שהיה באחד שהיה רחוק מיהדות, ושמע בשמחת תורה יהודים שרים, ונכנס לראות מה זה, וראה יהודים רוקדים ושמחים עם ספרי תורה, וזה השפיע עליו כל כך עד שחזר בתשובה.

בזמן שמחה ניכרות המעלות

והענין בזה, כי בזמני שמחה הפנימיות יותר ניכרת כלפי חוץ, וכשרואים יהודים בעלי

מעלה ששמחים בשמחת תורה ומעלתם ניכרת עליהם, זה מושך גם כן להיות כמותם.

אם כן יש ענין להיות בישיבה בשמחת תורה, כי בתוך ציבור גדול בודאי יש כאלה עם יותר שלמות, שאפשר להכיר את זה עליהם, וכשרואים אותם זה משפיע, ומושך להתעלות ולהתקרב עוד יותר לשלמות.

ולכן בשמחת בית השואבה היו רוקדים דווקא חסידים ואנשי מעשה. ואמנם גם כל העם שרוקדים זה מעלה, אבל זה לא כל כך כמו חסידים ואנשי מעשה, כי למדן שרוקד, וכל מי שיותר קרוב להקב"ה, רואים עליו יותר מעלות! וכל העם באים לראות כדי שגם הם – שאמנם יש להם מעלות אבל לא כל כך בשלמות – יתעלו מזה עוד יותר.

(שמחת תורה תשנ"ז)

להכניס בלב הרגשים של שמחת תורה

מר"ר הגה"צ רא"א דסלר זללה"ה דיבר פעם בישיבה למחרת יום כיפור, ואמר כי הנה עכשיו נוסעים הביתה, וחוזרים לישיבה לשמחת תורה, וצריכים לדעת כי מטרת הריקודים בשמחת תורה היא "אריין טאנצן אין זיך די שמחת תורה" – להרקיד בתוך עצמו את השמחת תורה! שלא יהיה רק ריקוד ברגליים, בחיצוניות, אלא שמחה פנימית, שמחה עם התורה, על ידי ההכרה בחשיבות התורה. והיינו שעל ידי הריקודים שהם מעשים של שמחה, מכניסים יותר את ההרגשים של שמחת תורה בלב.

(תשרי תשס"ג)

~ ~ ~

יש עבודת השם של ריקדה, עבודה מתוך ריקוד של שמחת התורה והמצוות, וכתוב (עיין משנה ברורה סימן תרס"ט) שעם ריקוד מתוך שמחה של מצוה אפשר לקבל הרבה דרגות, באהבת תורה ובאהבת הבריות, ובכל ענייני עבודת השם בשמחה.

(תשרי תשס"ט)

שמחת תורה בהיכלי הישיבות

מסופר על הגה"צ רבי ירוחם ממיר זללה"ה שבהקפות בשמחת תורה בין כל הקפה להקפה היה אומר דברי התעוררות של שמחת תורה, להרגיש את שמחת התורה, שהשמחה היא בתורה, ואינני יודע אם עשה כן בכל שנה, אבל כתבו והדפיסו את מה שהוא דיבר (עיין דעת

תורה דברים עמ' ריג ובספר מאמרי המשגיח) וכדאי לפרסם את זה, איך הייתה שמחת תורה במיר, מה זה שמחת תורה. וכך ראוי, שיהיה שמחת תורה עם הרגשה של קדושה!

(אדר תשס"ט)

~ ~ ~

אאמ"ר זללה"ה למד תקופה קצרה בוואלוז'ין, וסיפר כי הוא זוכר שבשמחת תורה היה אחד מבני הישיבה שרקד בשמחה גדולה "איך האב גיענדיגט גאנצ נדרים" – זכיתי לסיים כל מסכת נדרים, כזו שמחת תורה היה!

(כסלו תשנ"ז)

~ ~ ~

הרב מפוניבז' היה רוקד בשמחת תורה ושר בניגון מיוחד "לערנען, לערנען" (ללמוד, ללמוד!) וניגש לבחורים תוך כדי ריקוד ואמר להם "קלאר ווערן ש"ס" – קבלו עליכם ללמוד בהתמדה עד שתדעו ברור את כל הש"ס!

(חשון תשס"ח)

התורה משמחת יותר מכל המצוות

שמחת תורה הוא רק פעם בשנה, אבל גם במשך השנה יש שמחות של מצוה, כגון חתונות, שזו גם כן מצוה, לשמח חתן וכלה, ויש עוד הרבה שמחות של מצוה.

ונראה שהשמחה בשמחת תורה היא יותר גדולה, כך ראינו ושמתי לב בישיבה, בשמחת תורה בהקפות, שהשירה היא אחרת, עם יותר רגש, מרגישים יותר את מה ששרים, והריקודים יותר רציניים, יותר תורה'דיק.

וכנראה הסיבה לזה מפני שזו שמחה של תורה, ששמחים בתורה, וכמו שבעסק התורה קדושת התורה משפיעה יותר מכל המצוות, וכשעוסקים בתורה זה משפיע על מי שעוסק שיהיה תורה'דיק, כמו שהתורה מחייבת, עם כל המעלות שהתורה נותנת, וקדושת התורה משפיעה על כל הצורה.

כך גם שמחת התורה, משפיעה ונותנת שמחה יותר מכל השמחות של מצוה, ובכל השנה ששמחים ומשמחים את החתן זה אמנם שמחת מצוה, אבל זה לא תורה, ושמחת תורה משמחת יותר! שהתורה משמחת, ושמחים עם התורה, וספרי התורה נמצאים במרכז, ועומדים או רוקדים איתם, וזה משפיע ונותן שמחה אחרת.

(תשרי תשע"ג)

לעילוי נשמת

מרת **ליבא** בת ר' **משה ראובן** ע"ה
נלב"ע כ"ב תשרי תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת

שרה **נוסרת** בת **צפורה יוסף** ע"ה
נלב"ע י"ט א' דסוכות - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הר"ר **מרדכי** ב"ר **יעקב** ז"ל
נלב"ע י"ח תשרי - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרב **יעקב** ב"ר **גרשון** זצ"ל
נלב"ע כ' תשרי - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת **העניא רחל אדלשטיין** ע"ה
אשת רבינו זללה"ה, בת הגאון רבי **יהושע זליג דיסקין** זללה"ה
נלב"ע ערב חג הסוכות י"ד תשרי תשס"ב, תנצב"ה

לעילוי נשמת בן רבינו, ראש ישיבת אהבת אהרן
הגאון רבי **בצלאל** ב"ר **ירחמיאל גרשון אדלשטיין** זללה"ה
נלב"ע ליל א' דחג"מ סוכות ט"ז תשרי תשפ"ד, תנצב"ה

מנחת דבר פרשת וילך – יום הכיפורים

מרבן של ישראל רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

שנה ד' גיליון א'

הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו' (ל"א י"ב)

○ יל"ע במתני' דפרה פ"ג מ"ב דהיו מגדלין ילדים בטהרה בחצרות בירושלים לצורך מילוי המים לאפר פרה בטהרה, ובר"ש שם מיייתי מתוספתא שהיו מגדלין אותן עד שהיו בני שבע או שמונה שנים ולא יותר שלא יראו קרי ויטמאו, והיאך גידלו אותם שם עד שמונה שנים והא היו חייבים להוציאם ולהעלותם למקדש למצוות הקהל כל שבע שנים, ועי'.

ויעוי' חגיגה ו' א' שהקשו וחנה לא עלתה כי אמרה לאישה עד יגמל הנער והביאותיו, והא שמואל דיכול לרכוב על כתיפו של אביו הוה ויל"ע לענין מצות הקהל אי חיילא אז מוצאי שביעית [ועי' ברייתא דסדר עולם חשבון השנים בזה, וכמדומה דהעולה משם דשמואל נולד בשנת שכ"ט לשילה, והיא הייתה מוצאי שביעית לרבנן דר' יהודה דשנת יובל אינה עולה מן המנין, ולר' יהודה היתה שנת שכ"ט שביעית, ועי' תוס' ע"ז ט' ב' דס"ל דהלכה כר' יהודה, ודו"ק. וכ"ז טעון בירור יתר, דהייתה צריכה להביאו משום חיובא דהקהל, ועי' מנ"ח מ' תרי"ב דלא בעינן מלך לעיכובא במצות הקהל.

לקח את ספר התורה הזה ושמתם אתו מצד ארון ברית ד' (ל"א כ"ו)

אשר נכנסו בני לוי להניח את ספר התורה, לכאן הוראת שעה היתה. שגם אם נאמר שהיתה הכניסה מותרת מפני שהיא צורך. כאומנים הבאים לתקן. והיינו שלא נאסרה אלא ביאה בלי צורך. מ"מ היה לנו להקדים לכניסה זו כהנים כמבואר בגמ' עירובין ק"ה א' ובפסוק כתוב שנכנסו ליום סתם. ואין משמע שהכניסו הלויים את הספר תורה בזמן המסעות והחניות. אלא שהכניסו מיד עם הציווי. ובכלל הוראה זו להתיר להכנס תמיד להגיה את הספרים מספר עזרה.

ועי' חזו"א ידים סי' ח' סק"ב ד"ה ומסקינן וכו' דהיו נכנסים לקודש הקדשים להוציא ולהכניס ס"ת לקריאת כה"ג ביו"כ (כמש"כ רש"י ב"ב י"ד ב' דבו הי' כה"ג קורא ביו"כ), ולשיטת רש"י דקריאה זו דאורייתא דילפינן ממילואים דלכפר כתיב בי' א"ש דמותר ליכנס לצורך כך לקוה"ק. אלא שצריך להבין

מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה כו' (ל"א י')

יש לדון אם מצות הקהל תלויה בקדושת שביעית, או בשנה השביעית גרידתא. ונ"מ אם יבנה ביהמ"ק במוצאי שביעית, שאם הדבר תלוי בקדושה, ואין שביעית נוהגת בזמן הזה מדאורייתא, לא יהא דין הקהל. אבל אם הוא תלוי בשביעית גרידתא הרי היא השנה השביעית.

והנה אם אין מונים יובלות לקדש שמיטין אין בזה ספק, הרי אין זה מנין השמיטה האמיתי אלא שכך תיקנו את השביעית שבזמן הזה. וא"כ אין זה מוצאי שביעית באמת לקיים בה מצות הקהל גם אם יבנה הבית. ועוד, שיש אומרים שיתחיל מנין חדש כשיבנה הבית, אפילו באמצע שביעית יבטל שם שביעית ממנה. וא"כ לכאן לא תיחשב השמינית כמוצאי שנת השמיטה. ועי'.

ומ"מ גם אם לא יבטל המנין, וגם אם מונים יובלות בזמן הזה שהוא שם שביעית באמת, מסתבר שלא תיחשב השנה כמוצאי שנת השמיטה אם אין דיני שמיטה נוהגים בה. ולא יהא בה מצות הקהל.

ויש דבר קרוב לזה ברמב"ם פ"ב מהל' תפילה ה"ח שתפילת המוספין ביוה"כ של יובל הרי היא כשל ר"ה, וסיים ואין מתפללים כן אלא בזמן שהיובל נוהג, והנה היום אין מנין יובל כלל ומאי אתי לאפוקי, משמע שיש גדר ושם לשנת היובל אף שאין נוהגים בה שום דין וקדושה, וס"ד שנקבע ליוה"כ של יובל סדר תפילה.

הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו' (ל"א י"ב)

כתב המנחת חינוך מצוה תרי"ב דלא נתבאר שיעור השנים של טף נראה דתיכף שיצאו מכלל נפל או בנוול שרוב כלו חדשיו חייב במצוה זו. וא"כ מוכח דערל חייב בהקהל למ"ד דערלה שלא בזמנה הוה ערל, ולא משתמיט תנא למימר דאין מביאין קטנים פחות מח' ימים, וגם קרא סתמא כתיב, וגם לאידך מ"ד יל"ד בליל ח' [אם חשיב ערל], והקהל היה במוצאי יו"ט דהוא לילה, מיהו מקרא א"א להוכיח זאת. ומיהו ביום לידתו טמא מגע טומאת יולדת או היסטה, ורק בהערב שמש נטהר אם הטבילוהו.

עניני יום כיפור

קדושת ארון בבית שני

ענין מקום הארון בבית שני למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא, עי' בכתבים ע"ש הגר"ח [יומא נ"ב] דכתב דע"כ צ"ל דכיון דנגזז במקומו, לחד מ"ד, מקרי שיש ארון, אמנם הקשה שם דהרי מחילות לא נתקדשו וליכא ארון בקודש. ומייתי עלה ממנחות כ"ז ב' מקום המקודש לקודש, והיינו דנתקדש המקום בקדושת ארון, שיש קדושה מיוחדת של מקום ארון. וכתב עוד שם דזה הוה כמ"ד קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ולמ"ד לא קדשה לעתיד לבוא ע"כ דקיימו ההזאות ביוה"כ ע"י נתינה שלא במקומו.

ולפי"ז יהיה כשר בכל הקודש הקדשים [מיהו ההיכל אינו כשר לזה], דאין ענין מיוחד במקום הארון, ויש להבין מ"ט דהאי עניינא, דלא דמי לכל שלא במקומו, דהוא מזבח או מקום זריקה והזאה, ועוד איך הקטירו האימורים, הלא זריקה שלא במקומו אינה מתרת האימורים כמש"כ בשם הגרי"ז להוכיח מסוגי' דזבחים פ"ז ב', ויל"ד גם לענין שריפת הבשר בכה"ג.

והנה יש שם עוד נדון מקודם, איך עשו הזאות בנזב וגבעון, הרי לא היה שם ארון, והא לא מתרצא בתירוץ הנ"ל, ולכא' י"ל בכל זה דמקום המקודש היינו המקום הראוי והמיועד לכך, ועי' אי יתכן לומר זאת בנזב וגבעון, וצ"ת.

שילוח השעיר ע"י גוי

יש לעיין אם עכו"ם כשר להולכת השעיר דאיתא במתני' יומא ס"ו א' שנינו דהכל כשרין להוליך שעיר המשתלח, ובגמ' שם ילפינן מדכתיב איש להכשיר את הזר. ויש לעיין אם עכו"ם נמי כשר, ויש להביא ראיה מהא דאיתא בזבחים כ"ב ב' ת"ר בן נכר, יכול בן נכר ממש, ת"ל ערל לב, ובשטמ"ק שם הקשה תימה תיפוק ליה שהוא זר וי"ל דשמא פסול זרות לא שייך אלא מבני ישראל, ומבואר דלולי המיעוט הווא אמינא דעכו"ם כשר לעבודה אע"ג דזר פסול לעבודה, וק"ו דשילוח השעיר דליכא מיעוטא, דעכו"ם נמי כשר.

אם כשל כוחו של המשלח באמצע הדרך כתב הרמב"ם בפ"ג מעבודת יוה"כ ה"ז דמותר לו לאכול, ולכא' קשה דהא אין מכשירין דוחין ואף אם הולכת השעיר הוי גופא דמצוה מ"מ אכילה לצורך כך ודאי הוה רק מכשירין, ועוד קשה דעניני לא הותר מכללו כדאיתא ביומא פ"א א' ורק מלאכה במקדש הותרה, וא"כ היאך הותר למשלח לאכול אם כשל כוחו, ואפשר לומר דהא דשרי לי' לאכול הוא משום דהוא חפץ להמשיך הלאה בהליכתו, וצפוי הוא עי"ז לחולשה שתביאהו לידי סכנה, ולכך שרי לי' לאכול כדי שלא יסתכן בהליכתו. ועוד אפשר לומר דאם תמצא לומר דדינא דהרמב"ם דשרי לי' לאיש עיתי לאכול הוא בגדר דחוי' (ולא כדין שבת שנדחת מפני עבודה דהוי בגדר הותרה כדאיתא ביומא מ"ו ב') א"כ אפשר דהתם ביומא הלשון הותר מכללו והיינו לענין הותרה, משא"כ לענין אכילה דאין זה אלא דחוי' ולא הותרה.

לבישת בגדי כהונה בלא טבילה

כהן גדול שלבש בגדי כהונה ביום הכיפורים ושכח ולא טבל, בדיעבד שפיר דמי, ולכא' יפשוט ויטבול. אבל אם פשט ולא קידש קודם לא ילבוש שוב בכדי לקדש, דזה כבר בכלל שבדיעבד אינו מעכב. ועי' התחיל לעבוד ולא טבל או לא קידש, ולכא' לענין קידוש יקדש מיד כשנזכר ויועיל לענין מכאן ולהבא, אבל לענין טבילה צ"ת. ודו"ק בלשון הרמב"ם פ"ב ה"ג.

איסור מלאכה בזר שעבד

ביומא נ"ג א' הקשו דתיפוק לי' דחייב משום ביאה ריקנית, ובגבורת ארי במילואים שם הקשה מאי טעמא לא הקשו דתיפוק"ל דחייב מיתה משום מלאכה ביוה"כ, ולכא' יש מקום ליישב דמשכח"ל דלא מחייב משום מלאכה ביוה"כ וכגון דעביד לי' כלאחר יד דפטור משום מלאכה, [ומשום מקטיר קטורת חסרה שלא כמצותה י"ל דחייב גם כלאחר יד], אך י"ל דאכתי תקשה קושיית הגבול"א למ"ד מקלקל בחבורה חייב דיתחייב אף בכהאי גוונא, וכדאמר' כריתות י"ט ב' לענין מתעסק הואיל ומקלקל חייב מתעסק חייב, [דלא בעינן מלאכת מחשבת למ"ד מקלקל בחבורה חייב] והכא נמי לענין כלאחר יד דטעמא נמי משום מלאכת מחשבת [וי"ל בזה ואכ"מ], ובלא"ה קושיית הגבול"א לכא' אינה אלא להאי מ"ד דהא מקלקל הוא. (עי' יבמות ל"ג ב' זר שהקטיר בשבת, ודנו שם שיפטר משום מקלקל).

אוצר דבר

מתורת רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א בעניני החג – גיליון מס' 15 נידונים ומו"מ עם רבינו שליט"א – עניני יו"ט וחג הסוכות תשפ"ו

סוכה

סדר התורה והמשנה במצות סוכה ולולב

שאלו את רבינו שליט"א על קדימת סוכה ולולב, שבתורה נכתב קודם לולב ואח"כ סוכה, ובמשנה הסדר הפוך קודם נכתבו דיני סוכה ואח"כ דיני לולב, ובפשוטו הסדר של המשנה יותר מובן שהרי בסוכה יש חיוב כבר בלילה, ובד' מינים החיוב רק ביום, וצריך ביאור למה בתורה אין הסדר כך.

ואמר רבינו שליט"א שיתכן מאד שבמדבר לא עשו סוכה כיון שהיו תחת ענני הכבוד (א"ה עי' בית אלוקים למבי"ט שער היסודות פל"ז). וא"כ במדבר היו ד' מינים ולא היה סוכה, ולכן התורה הקדימה את מצות ד' מינים למצות סוכה. ואח"כ דנו עוד, שאין ענין [ולא שייך] לעשות זכר לדבר בשעה שהדבר בעצמו קיים, וכשישבו תחת ענני הכבוד, לא שייך לשבת בסוכות זכר לענני הכבוד. והיה נראה שהוטבו הדברים.

ואמר רבינו שליט"א שיתכן לבאר מה שהתורה הקדימה לולב לסוכה, כי מצות לולב חשובה יותר, וכמו שנתבאר במקום אחר שהיא קודמת למצות סוכה. אבל המשנה כותבת את ההוראה למעשה, ובזה מעשה הסוכה קודם ללולב. כי סוכה כל אדם בונה לפני סוכות.

והזכיר עוד שיש לדון בקדימה בסדר אם יש בזה הכרעה להלכה לנידון הידוע בקדימת לולב וסוכה (א"ה יעוי' מש"כ בזה רבינו בספר ברכות מועד סוכה סי' י"ג).

בדברי הר"ן שלהי סוכה שיש קיום בעצם זה שיש סוכה

אמר שיש ר"ן בסוף סוכה שלא ברור איך לא מדברים עליו הרבה והוא ר"ן יסודי מאד, שכתב הר"ן (ד"ה מתני' ההלל וכו') נ"ל דהיינו טעמא כיון דאמר רחמנא בסוכות תשבו שבעת ימים צריך שתהא לו סוכה כל שבעה, והיינו דקתני סיפא אבל מוריד הוא הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יו"ט האחרון של חג, כלומר שאע"פ שצריך כל שבעה לעשות סוכתו קבע היו לו כלים נאים ומצעות נאות ראוי שיהא בסוכה כל שבעה אפ"ה מפני כבוד יו"ט האחרון של חג רשאי להורידן.

ומבואר בר"ן שיש קיום מצות סוכה בעצם זה שיש סוכה, וא"כ לכאור' לפי הר"ן הסוכה צריכה להאסר מייד שהרי יש בזה קיום מצוה של ישיבת הסוכה ולא רק מתי שיושב שם דלא כמש"כ הרמ"א (תרל"ח א'), וביאר את דבריו שהרי לא יתכן שיש ב' מצות, וא"כ ע"כ שמה שהר"ן כותב שיש בזה מצוה היינו המצוה של ישיבת הסוכה, וא"כ לכאור' הסוכה

אמורה להאסר אף כשלא יושבים שם, ותמוה שבפשוט נראה שאין איסור אלא כשיושב שם.

ושאלו האם לפי"ז לאחר שכיסו את הסוכה בשעה שירדו גשמים צריך למהר ולהוריד את הכיסוי מיד כשמפסיק הגשם כדי שתהיה לו סוכה, ואמר שלא כיון שעכשו הסוכה מבוטלת, וכל הנידון הוא לא לבטל את הסוכה כשיש סוכה אבל לא לעשות סוכה (א"ה והתבאר מדבריו שאף לפי הר"ן לא נא' דין שכל אחד חייב לדאוג שיהיה לו סוכה כל הז' ימים, אלא שמי שיש לו סוכה אסור לו לעשות מעשה ביטול ולבטל את הסוכה).

ואמר שראוי לחבר חיבור שלם על הר"ן הזה. ואח"כ שאלו אותו האם לפי"ז צריך להזהר שלא לכסות את הסוכה רק ממש כשמתחיל הגשם ולא קודם לכן, ואמר שאה"נ וכך יוצא לפי הר"ן כיון שיש בזה ביטול לסוכה אם מכסה קודם שהתחיל הגשם.

עוד שאלו אותו האם לפי הר"ן אדם שבונה ב' סוכות עובר על בל תוסיף שהרי יש כאן ב' מצות (א"ה והמכוון היה לדון האם הקיום מתייחס לשניהם או לאחת מהם, ויתכן שהנידון היה האם שניהם יאסרו בהנאה מיד אף שלא ברור באיזו מהם תתקיים המצוה), ואמר שזו שאלה שכבר שייכת ל'ספר' הנ"ל, והתחיל להאריך בנושא שיש ב' דברים שאחד מהם עומד לקיום המצוה, וכלשונו מקדש אחת משתי אחיות במצות, כמו מקדש אחת מב' אחיות ומכוין לאחת משניהם גם כאן עושה מצוה באחד משניהם, ואמר שיש לדון בזה מדברי רש"י עירובין צ"ה ב' ד"ה ורבן גמליאל שכתב רש"י נהי דב"ת ליכא איסור שבת מיהא לא פקע, חזינן מדבריו לענין קיום מצות באחד מהם, שא"א לומר שכיון שמקיים מצוה באחד מהם אין ב"ת, ואמר ששוב מצא שעומד בזה הגראמ"ה שם, ואמר עוד שהוא שייך לסוגיא בזבחים פ' ב' (א"ה ויעוי' עוד מש"כ בזה בגליונות מס' עירובין).

ואמר שיש עוד נידון דומה מה הדין כל שאינו בזאח"ז אפי' בב"א אינו במצות.

בגדר המצוה של שינה בסוכה

שאלו איך מגדיר את המצוה של ישיבה בסוכה האם ללכת לישון או השינה עצמה, ואמר רבינו שליט"א שודאי שהמחייב הוא ללכת לישון בסוכה, והזכיר את מה שדן בספרו בענין ללכת לישון בהוש"ר שירדם בשמ"ע, וכן ללכת לישון בערב סוכות שיודע שירדם בסוכות.

אמנם אמר שפשיטא שגם אם המצוה היא ללכת לישון סו"ס יש קיום (אולי אמר חיוב) של המצוה גם בשינה בעצמה, וראיה לזה ממה שהגמ' בסוכה כ"ט א' דנה באדם שירדו

שאמצעה זע"ז כשרים, הפסול מרובה על הכשר והסוכה פסולה, כיון שהסוכה כולה היא צ"ט טפחים, הכשר הוא מ"ט טפחים והפסול נ'.

ואמנם כשהדפנות מגיעות לתקרה [ויש בסך הכשר שיעור ז' על ז' הראוי לסוכה] תהא הסוכה כשרה משום דופן עקומה, יחשב הפסול כדופן. ולא יתחשב עם הסכך.

ואף שלא מצאנו מפורש שהסוכה פסולה בכה"ג, מצינו דין דומה לזה באויר כמ"כ רש"י ריש סוכה שהטעם שסוכה שחמתה מרובה מצילתה פסולה משום שהמועט בטל ברוב והרי הוא כמי שאינו וכו', וא"כ ה"ה בסכך פסול, שמועט הסכך הכשר בטל ברוב הסכך הפסול. אמנם באו"ש [פ"ה הי"ד מהלכות סוכה] נראה שנקט לא כן.

ד' מינים

מטבע ברכות לולב

א. ברכת וציונו על נטילת לולב שבעה

שאלו שמבואר בגמ' שמברכים וציונו על מצוה דרבנן משום לא תסור, ושאלו האם החכם עצמו כר"י בן זכאי שתיקן ליטול לולב שבעה גם בירך וציונו, וכי מי ציוה אותו הרי זו הוראה שלו.

ואמר רבינו שליט"א שר"י בן זכאי ובית דינו תקנו וכל אחד מהבי"ד חייב לשמוע לתקנת הבי"ד, וממילא שייך שפיר גם אצל החכם עצמו לברך וציונו.

ב. ברכת על ענף עץ עבות

הביאו דברי הפוסקים בברכת מין יחידי (יעוי' משנ"ב תרנ"א סקנ"ו) שמברך על הדס על ענף עץ עבות ועל ערבה על נטילת ערבה וכן על אתרוג.

וצריך ביאור למה בהדס נקט לשון הכתוב ובשאר מינים תפס לשון בני אדם ולא אמר כפות תמרים או ערבי נחל. והביאו ישוב בזה שמבואר בגמ' בסוכה י"ב א' על הכתוב צאו והביאו על הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות, ומקשו היינו הדס היינו עץ עבות, ומשני הדס שוטה לסוכה ועץ עבות ללולב. הרי שלשון המקרא הדס הוא השוטה לפיכך קבעו מטבע ברכתו עץ עבות. ואמר רבינו שליט"א שהוא ישוב נכון, והוסיף לבאר שודאי שם הדס אינו לשוטה לבד, אלא שהוא שם הכללי למין והוא כולל בין השוטה בין העבות, ומ"מ כיון שנמצא שימוש בלשון המקרא בהדס לשוטה לא רצו לקבוע כן ברכתו.

ג. ברכת לולב בלע"ז

אמר רבינו שליט"א דיש לדון מה הדין באדם שאינו יכול לברך על נטילת לולב משום שאינו יודע אלא שפה אחרת, ואף שאפשר לברך בכל לשון, בשפה אחרת אין תרגום ללולב שהתורה דברה עליו לצאת בו למצוה, אלא לענף דקל ובוה אין יוצאים יד"ח של ברכת הלולב, ולכן יצטרך לברך על המינים האחרים (א"ה והיינו שהגם שהתרגום של המילה ענף דקל כך הוא, סו"ס אין זה תרגום של הלולב שמשמש למצוה, ובכזה תרגום אמרינן שאינו יוצא יד"ח כיון שלא מתרגם את מצות לולב אלא את החפץ ששמו לולב.

גשמים והלך לישון עד שיעור או עד שיאור, ואמר שלפי המ"ד עד שיעור בעין לא מטריחים אותו, והיינו שיש חידוש בברייתא לקולא, שעד שיתעורר הוא לא חייב, ואם אינו חייב כלל כשישן מה הקולא הרי בלא"ה אינו חייב, ומבואר שגם שהוא ישן חייב, והיה הו"א שחייבים להעיר אותו, קמ"ל שאם הלך לישון שירדו גשמים א"צ להעיר אותו (א"ה וברש"י שם ד"ה אלא בסוה"ד ואם עלה השחר ולא ניער אין מקיצין אותו).

שיעור דופן עקומה

אמר רבינו שליט"א שבבחרותו הלך לשאול את מרן החזו"א זללה"ה אמאי שיעור דופן עקומה אינו אלא עד ד' אמות, דלכא' שיעור דופן עקומה יכול להיות ד' אמות ועוד פחות מד' טפחים, שהרי סכך פסול אינו פוסל אלא בד' טפחים, וא"כ עד ד' אמות שייך לומר דופן עקומה, ולאחר הפחות מד' אמות עד ד' טפחים שייך לומר שהוא סכך פסול שאינו פוסל את הסוכה, וא"כ הדופן עקומה תהיה סמוכה לסכך פסול ולא לסכך כשר, ואמאי לא אומרים דופן עקומה ומחלקים אותה.

ואמר רבינו שליט"א שמרן החזו"א זללה"ה ענה תשובה בלשון של גמ' בעירובין על כרמלית ומקום פטור, מצא מין את מינו ונייער [והזכיר בזה את גידון המג"א והרעק"א אם שייך לחלק את הדופ"ע של הסוכה (ר"ס תרל"ב)].

ריבוי אנשים שמבטל את הסוכה ובדין מחיצות עראי בכלאים

אמר רבינו שליט"א איך יכול להיות שבסוכה יש מאה אנשים ואם יהיה בסוכה עוד איש אחד הסוכה תפסל, וענה שהוא במקרה שהסוכה עשויה ממחיצות של בנ"א, שהרי אפשר לעשות בנ"א מחיצה, אמנם היות והמחיצה עראי ממילא גם אדם אחר שהוא עראי יבטל את המחיצה, והיינו אם יש מחיצות מאנשים, וע"י שנכנס עוד אדם לסוכה נתמעטת הסוכה משיעור סוכה שבעה על שבעה, ואם המחיצות היו קבע כיון שהמחיצות הם קבע והאדם עראי אין בו כדי ביטול למחיצות, אמנם כיון שהמחיצות הם עראיות, שהם מחיצות בנ"א גם האדם שהוא עראי מבטלם.

והזכיר מענין לענין שהחזו"א [כלאים ו' ו'] אומר שכלים שלא ביטלם אינם מחיצה לכלאים, והיינו כיון שהם קבועים בקרקע אין מחיצה עראית חשובה להפסיק בקרקע קבועה, ושם בחזו"א [י"ג ט"ז] מבואר שעציצים שהם גבוהים עשרה הם מחיצה לעצמם, וביאורו שכיון שאין קיום הזרעים בעציצים קבוע יותר מהכלי מועיל הכלי.

השתמשות בדופן עקומה לב' סוכות בו זמנית

אמר רבינו שליט"א שבכה"ג שמשתמשים בב' בדופ"ע לב' הצדדים (עי' שעה"צ תרל"ג סקכ"ג) אדם אחד יכול להוציא את חברו שמשתמש בדופן עקומה לצד השני, אמנם אותו אדם אפי' בזה אחר זה אינו יכול לסמוך על ב' הסוכות, ואינו דומה לשני אנשים.

סוכה שרובה סכ"פ ומיעוטה סכך כשר

רבינו שליט"א הראה ציור של סוכה שיש בה ט' טפחים על י"א טפחים, ויש מג' רוחות סכך פסול ב' טפחים, אף

וזו שאלה טובה בהלכות ברכות, האם מהני תרגום כזה לצאת בו יד"ח הברכה.

יום טוב

מלאכת אוכל נפש מיו"ט ראשון של סוכות לשמיני עצרת

השעה"צ [תק"ג סק"ד] כתב ואם מבשל איזה דבר ביו"ט ראשון וכוונתו בשביל יום השביעי לכאורה בודאי שרי, אבל באמת ד"ז תליא בפלוגתא שנוכרה בסי' תצ"ה לענין אוכל נפש עצמו שאינו מפיג טעם אם עשאו מעיו"ט, וה"נ הרי היה יכול לבשל בחוה"מ לצורך יום שביעי. עכ"ד. ומבואר בשעה"צ שמדאו' מותר לעשות מלאכת אוכל"ט מיו"ט לחברו, אך מדרבנן כתב השעה"צ שהוא תלוי בפלוגתא השו"ע והרמ"א בר"ס תצ"ה, שנחלקו האם כל מלאכת אוכל"ט הותרה ביו"ט וכן דעת השו"ע, או שרק עשיית מלאכה בדבר שהוא מפיג טעם מעיו"ט הותרה, אבל מלאכה כזו שאין שינוי אם יעשה אותה מעיו"ט או ביו"ט נאסר לעשותה ביו"ט מדרבנן וכך דעת הרמ"א. ואליבא דהרמ"א כתב השעה"צ שיש לאסור גם כן משום שיכול לעשות את המלאכה בחוה"מ ואינו מוכרח לעשותה ביו"ט.

ושאלו את רבינו שליט"א האם ההיתר לעשות מלאכת אוכל נפש מיו"ט ליו"ט אחר, נאמר גם כן ב' ימים טובים חלוקים לגמרי כגון להכין מחג השבועות לראש השנה, או דילמא דלא נאמר האי דינא אלא ביו"ט אחד כגון מיו"ט ראשון של פסח לשביעי של פסח.

אמר רבינו שליט"א שודאי כל דברי השעה"צ הם דוקא באותו ב' ימים טובים שבאותו רגל, אבל לא מיו"ט של רגל אחד ליו"ט של רגל אחר.

ושאלו לרבינו שליט"א מה הדין מיום ראשון של סוכות לשמיני עצרת, דמצינו בגמ' בכמה מקומות ששמיני רגל בפנ"ע לענין פז"ר קש"ב, ולשאר דברים חשיב המשך של סוכות. ויל"ע מה הדין לענין מלאכה מיו"ט לחברו.

ואמר רבינו שליט"א שנסתפק בזה מכבר. והיה מקום לדון לכוון כן בדברי הגמ' והראשו' בר' של פז"ר שהוא "רגל", וכתב רש"י [ר"ה ד: יומא ג. חגיגה י"ז]. שאין שם חג הסוכות עליו, שנפ"מ במה שאין שם חג הסוכות עליו שהוא רגל אחר, וממילא אסור לעשות מלאכה מיו"ט ראשון של סוכות לשמ"ע, דבפסח מותר מיום ראשון ליום שביעי, משום שהוא רגל אחד, ובסוכות ששמיני נחשב רגל בפנ"ע יהיה אסור (א"ה, הוכיחו מדברי הב"י תקכ"ז י"ב ג' בשם 'מצאתי כתוב', כנסיית רבינו שליט"א שאסור).

חול המועד

טלטול תפילין בחוה"מ שלא לצורך המועד

דנו האם אדם שנוסע מעיר לעיר (מצוי בבחורים שנוסעים לשיבות בשמח"ת ונשארים לאחר החג) מותר לקחת תפילין בחול המועד כיון שאינם לצורך המועד.

ואמר רבינו שליט"א דלכאו' פשוט שמותר שהרי לא גרע מכתבתן שנפסק להלכה [תקמ"ה ג'] שמותר בחוה"מ.

סיפרו מעשה על החזו"א שלא יתכן שהי', והסיפור הוא שיהודי שקטף אתרוג מן העץ, האתרוג היה מהודר בפינו וגדול, אך היהודי לא למד עדיין את דרך הקטיפה, ונתלש העוקץ מן האתרוג. החזו"א הביט על האתרוג והגיב: צריך להיות רוצה בשביל לפסול אתרוג כזה. ע"כ. ולא יתכן שהחזו"א אמר כך, ולא יתכן שציער אדם.

ביאורים בהלל

א. עינים להם ולא יראו

כנס ת"ח חסידי אחד וכבדו הגרד"ל לשאלו משהו, ואמר להקשות על מה שאומרים בהלל עינים להם ולא יראו איזו משמעות יש לעינים שלא רואות, ונהנה ואמר אגוטע שאלה! השיב, עובדי ע"ז הקדמונים סברו שיש בע"ז כח רוחני, וכשנפל דגון ונכרת ראשו אמרו הפלישתים שעבר כחו אל המפתן. ועשו לו עיניים לקבוע לו כח בענין זה. אין לנו השגה בע"ז, אבל כשרואים את כל חומש דברים, את ספר יהושע, רואים שהאמונה בזה משכה מאוד. וכמדו' שהוסיף עוד דברים מהגמ' ע"ז מ"א.

ב' תשובה למה אשיב להשם

בזמן של ריבוי פיגועים שאלו חכם אחד שכולם שואלים כל יום מה אשיב להשם, מה עונים ע"ז.

אמר, הפסוק עונה על זה בשם ה' אקרא, ויעוי' במפרשים שם כמה פירושים (א"ה האב"ע והרד"ק כתבו שם שכמו שאדם מתפלל בעת הצרה כך צריך להודות בעת הישועה, והספורנו ועוד פירשו שצריך לפרסם את שם ה' בקרב אלו שלא יודעים אותו).

ג' פתחו לי שערי צדק

אמר פתחו לי שערי צדק אבא במ אודה ק-ה. הסדיגערער רעבע אמר, פתחו לי שערי צדק. אדם מבקש להיות צדיק להכנס בשערי צדקות. זה השער לה', הבקשה בעצמה היא השער להצלחה. השאיפה והרצון.

ד' השמים שמים לה'

שאלו בשם ר' דן סגל, השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, הרי הארץ אף היא בהשגחה פרטית. וגם השמים מונהגים לפי מעשי בני אדם.

אמר, יתכן לפרש, הפסוק מדבר כלפי הנמצאים בשמים ובארץ, בשמים הם המלאכים שאין להם בחירה וכל מעשיהם מאת ה'. ובארץ הם בני האדם שניתנה להם בחירה בין טוב לרע. [א"ה העירו לעי' בחי' מרן ריז"ה עה"ת פרשת בראשית].

י"ל ע"י מאסף הגיליונות 'אוצר הפרשה', לקבלת הקובץ המלא a169258235@gmail.com

אמתחת בנימין

רשימות עובדות והנהגות כפי שנשמעו
מפיהם של גדולי ישראל שליט"א

שב"ק נצבים - אלול תשפ"ה במחיצת רשכבה"ג רבינו הגדול מרן הגר"ד לנדו שליט"א

גיליון מס' 47

שאלו: על הפסוק (פ"ל פי"ב) לא בשמים היא. פירש רש"י שאילו היתה בשמים, היית צריך לעלות אחריה וללמדה. ומאידך בחיי אדם כתוב שאין מצוה לילך מעיר לעיר עבור מצוה.

רבינו: **קבלת התורה זה משהו אחר.** (א.ה. ואע"ג שברמב"ן כתב שהפסוק קאי על תשובה, יישבו די"ל דתשובה זהו תיקון לנפש האדם שאני, ויצטרך לעלות אחריה. ויל"ע). עוד הוסיף רבינו: **ויתכן שלעלות לשמים זה יותר קל מללכת מעיר לעיר, והגם שבפשוט אין זה כך, תלוי מי הוא האדם.** [א.ה. ויתכן שכוונת רבינו, שהרי איתא דהשמים מרחק ת"ק שנה מהארץ, וא"כ על כרחך שאין המחזור שהיה צריך ממש לעלות לשמים, שהרי ודאי ימות האדם קודם שיגיע לשם, ועל כרחך שהוא ענין דבר רוחני, ולחלק אנשים יותר קל כך מליך לעיר אחרת, וצ"ע]. **אומרים, אילו קרבנו לפני הרי סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, ומקשים כולם מה המעליותא בזה. אלא שבאמת כתוב שהקב"ה במעמד הר סיני הוריד את השמים, ואם כן באותו זמן היה יותר קל לעלות לשמים, ונמצא שהיה חיוב לעלות ולקבל שם את התורה, אילו לא נתן לנו את התורה.**

שאלו: רעק"א כותב, שגם למ"ד הרהור לאו כדיבור, הכותב ד"ת, היות ויכולים אחרים ללמדה, צריך הוא לברך ברכת התורה וכו', וכששמע רבינו, ר' עקיבא איגר, קצת נרתע! ואמר: **רק אומרים את השם רעק"א, צריך לעמוד!** ועל גוף השאלה, רבינו אמר **שצריך לראות בפנים, ולא התפלפל על זה.**

שאלו: כתוב ששבת זה פנים חדשות לשבע ברכות, משום שמרבים בו בסעודה. ומ"ט ביום ב' דר"ה, יש תוספת על היום הראשון דר"ה. ובתחילה סבר רבינו שהשואל שואל על עצם היום דר"ה, ומשו"ה השיב: **משום שכתוב אכלו משמנים ושתו ממתקים,** וכשהשואל ביאר שכוונתו ליום ב' דר"ה, אמר רבינו: **זו שאלה גדולה.**

אחד מתלמידי רבינו ברכו בכתיבה וחתימה טובה, ואמר לו רבינו **'אמן וכן למר',** ורבינו סבר שהלה לא ענה אמן, ותמה, **למה אתה לא עונה אמן,** וכשהשיב שענה, אלא שרבינו לא שמע, נחה דעתו.

נ.ב. הערה נחוצה. בתחילת הד"ת, העיר רבינו שליט"א, שהוא מאוד עייף עקב נסיעתו לאנגליה, ולכן הדברים נאמרים רק לפום ריהטא בלא עיון.

שאלו: בגמ' איתא וכך נפסק בשו"ע, שהנוטל שכר על התקיעה אינו רואה סימן ברכה מאותו שכר, ומדויק דמעיקה"ד מותר לקחת, אלא שלא יראה ברכה בממון שקיבל. וקשה שהרי בגמ' במקו"א מבואר שיש איסור ליטול שכר על מצוות.

רבינו: **למעשה כל האיסור ליטול שכר, זה על התקיעות שחייב בהם, והיינו על ה' תקיעות, אך על שאר התקיעות מותר לו ליטול שכר, וא"כ יכול בהבלעה ליטול שכר על שאר התקיעות שיהיה זה תשלום על ה' תקיעות של חיוב, בהבלעה. ועל גוף השאלה השיב רבינו: רק מצוה שהאדם מחוייב לעצמו אסור לו ליטול שכר, אך להוציא אחר, שאת זה אינו מחוייב, מותר לו מעיקה"ד ליטול שכר.** (א.ה. ואע"ג שישנו דין ערבות דכל ישראל ערבים זה לזה, והוא חיוב גמור, לכאורה י"ל, דכל החיוב על ראובן הוא לדאוג ששמעון ישמע תקיעת שופר, וזה שייך אף ע"י אדם שלישי שיציאנו, אך אין על ראובן חיוב שהוא בעצמו יתקע עבור שמעון).

שאלו: כתוב בפסוק (פ"ל פי"ט) העדותי בכס היום את השמים ואת הארץ וגו', ופרש"י אמר להם הקב"ה הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם, שמה שנו את מדתם, שמה לא עלה גלגל חמה מן המזבח והאיר לכל העולם וכו', ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד וכו' לא שנו את מדתם, אתם, שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה עכ"ל. ומאידך בפ' בראשית (פ"א פ"א) איתא שם ברש"י ד"ה עץ פרי. שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן אלא ותוצא הארץ וגו' עץ עושה פרי ולא העץ פרי עכ"ל. ומבואר שהארץ שינתה את מדתה, ואיך הדברים עולים יפה עם רש"י בפרשתינו.

רבינו: **עצם דברי רש"י בפרשה אינני מבין, הרי לשמים ולארץ אין בכלל בחירה, וכל מה שעושים הם, הרי זה מחמת ציווי ה', ומה הדמיון לישראל שיש להם בחירה. ולמעשה אחרי שהארץ שינתה מדתה (בפ' בראשית) הקב"ה הסכים איתה, ונמצא שהארץ והשמים מעולם לא שינו מרצון השי"ת.** (א.ה. העירו שהרי איתא שהארץ נתקללה מחמת כן). **ובאמת כל זה, מענייני אגדתא שהם דברים קשים, ויותר קל לדבר על מיגו להוציא.**

הדברים נכתבו כפי הבנת הכותב בלבד, ולא היה לעיני רבינו שליט"א

גיליון זה נערך ע"י 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com
לקבלת גיליונות אמתחת בנימין: m0556788031@gmail.com

בענייני דינא

כל הישוב חייב את חייו לאברכי הכוללים ולבני הישיבות שמתמסרים ללמוד את התורה בכל זמן ובכל מצב!

מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א ומרן פוה"ד הגר"י זילברשטיין שליט"א במשאות הדרכה והכוונה לימי הרחמים

רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוב לנדו שליט"א

אלפים מסלתה ושמנה של ירושלים הצטרפו אתמול בשעות הצהריים לאלפי בני הישיבה ואברכי הכוללים של ישיבת מיר, ומילאו את היכלה של הישיבה הגדולה בירושלים כשחלקם צובאים על המבואות, חדרי המדרגות וגודשים את עזרת הנשים כדי לשמוע את משא החיזוק המסורתי בו החל רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל בימים שבין כסה לעשור. הרחבות הסמוכות להיכל הישיבה, התמלאו בקהל האלפים כאשר רמקולים מעבירים את דבריו של מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א עבור כל הבאים שבקשו לשמוע דבר ד' מפי רועה ישראל, ושלא נותר להם מקום באולם.

במעמד ראשי הישיבה מרן הגאון רבי יצחק אזרחי שליט"א והגאון הגדול רבי אליעזר יהודה פינקל שליט"א, המשגיח הגאון הצדיק רבי בנימין פינקל שליט"א, רבני הישיבה והגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א שקידמו את פניו, נשא רבינו מרן שליט"א שיעור כללי מיוחד במשך כעשרים דקות בעניין חמישה עניינים ביום הכיפורים, ובדברי הרמב"ם והגמרות ביומא ובכל המסעף. כאשר האברכים קיבלו מבעוד מועד את מראי המקומות לשיעור שנתלו בבתי המדרשות והכינו את המ"מ ובמהלך השיעור התפללו בו. לאחר השיעור העבירו את הערותיהם בכתב למרן שליט"א כדי שישב עליהם בהמשך.

הקירבה הגדולה ביותר בין עם ישראל לקב"ה

לאחר השיעור העמוק, נשא מנהיג הדור גם דברים נוקבים בחובת השעה: ברשות ראש הישיבה הגאון הגדול שליט"א ומרנן הגאונים הגדולים שליט"א, נדבר מעט דברים במעלתם של לומדי התורה.

במסכת יבמות דף ק"ה, מובא על הפסוק בשמואל "לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם". אמר רבה, בזבח ובמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר הוא בדברי תורה. אביי אמר, בזבח ובמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בגמילות חסדים. והרשב"ש גורס בתורה ובגמילות חסדים. ובהמשך הגמרא שם, משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתים כבן שמנה עשרה שנה, באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי. אמר להם, שמא ממשפחת עלי אתם, לכו ועסקו בתורה ותחיו, הלכו ועסקו בתורה וחיו, והיו קורין אותן משפחת יוחנן על שמו. מבואר בגמרא, שגם באופן שתשובה בזבח ובמנחה לא מהני, אבל כפרה בדברי תורה מהני, או בדברי תורה שיש עמהם גם גמילות חסדים.

ולכן, מלבד החובה לקיים מצוות תשובה כהלכתה, וכפי שרבינו יונה מפרט בספר שערי תשובה, את כל דרגות התשובה, צריך לדעת כי עסק התורה הוא הקירבה הגדולה ביותר ששייך בין עם ישראל לקדוש ברוך הוא, והרי אין לו לקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, ואפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה שרויה כנגדו.

וכבר יצא לדון בעבר, מהכלי יקר בפרשת ויקרא פרק ו' פסוק כ"א, שכותב על תלמיד חכם שחטא, שעצם עסקו בתורה היא כפרתו למרק חטאו, ומורק ושוטף מבית ומחוץ במי התורה.

לומדי התורה, בני הישיבות והכוללים, צריכים להבין ולחיות בצורה מוחשית שהם עטרת תפארת ישראל, נזר הבריאה, סוד ויסוד קיומה, והם זוכים כל השנה לקרבת השם בעצם עיסוקם בתורת השם, בינה אמר השם, ובימים של עשרת ימי תשובה על אחת כמה וכמה שכל שהם מוסיפים לימוד על לימודם הם זוכים לקרבת השם לאין שיעור.

וככל שמנותקים מהעולם שבחוץ, ומכל מה שקורה בחוץ, עסק התורה מתעלה יותר ויותר.

זו זכותם וזו חובתם של לומדי התורה תמיד, לעסוק בתורה, להיות שקועים בלימודה, בכל הכוחות ובכל החושים, זו זכותם של לומדי התורה, כי זה האושר הכי גדול והקירבה הכי מרוממת לריבונו של עולם, וזו גם חובתם של לומדי התורה, ועוד, כי כל העולם מתקיים אך ורק בזכות לימוד התורה, וזהו החסד הגדול שלומדי התורה משפיעים על כל סביבתם הקרובה והרחוקה, חסד ע"י תורה.

כי רק בזכות לומדי התורה ניתן להתקיים כאן בארצנו הקדושה, וחובתם של כל אלו שלא לומדים, להכיר טובה יומם ולילה ללומדי התורה, שרק בזכות לימודם הם חיים כאן, וגם אם יש כאלו שלא מבינים את זה או לא רוצים להבין את זה, זו האמת, כל הישוב חייב את חייו לאברכי הכוללים ולבני הישיבות שמתמסרים ללמוד את התורה בכל זמן ובכל מצב, ורק בזכות לימודם, העם היושב בציון זוכה להתקיים בארץ ישראל, בצורה ניסית מול כל האויבים הגדולים המקיפים אותנו.

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שנוכה כולנו לעבדו בלבב שלם, לשוב לפניו בתשובה שלימה, ולהתענג על תורתו ללא שום הפרעות, ונוכה לגמר חתימה טובה ולכל מילי דמיטב. אמן.

אשרי כל מי ששותף להחזקת תורה

בתום משא החיזוק, הודו ראשי הישיבה שליט"א לרבינו שליט"א על טרחתו הרבה בבואו במיוחד לחיזוק אלפי הבחורים והאברכים, ועל החיזוק בעקבות השיחה המרוממת ולהתברך. ומיד לאמח"כ נכנס רבינו למסור דברי חיזוק למשתתפי "ירחי כלה" לבני ארץ ישראל שמתקיימת בישיבת מיר' זו השנה התשיעית בעשרת ימי תשובה. בדבריו למשתתפים לצידם של ראשי הישיבה שליט"א אמר מרן שליט"א:

"כידוע שהתורה היא עץ חיים למחזיקים, ואשרי כל מי ששותף בכל צורה שהיא להחזקת תורה. זכיתם זכות מיוחדת לנצל את ימי הרחמים להתעלות בתורה בתוך הישיבה, ולקנות חיי נצח, בלימוד התורה ובעיונה. "וצריך לזכור תמיד את דברי הרמב"ם בפרק א' מהלכות תלמוד תורה שכותב, כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים ואפילו בעל אישה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר ו'הגית בו יומם ולילה'. "מי שתמיד יש לו עסק בתורה, הוא מאושר ובני הבית שלו מאושרים. הקב"ה יברך אתכם בגמר חתימה טובה ובכל מילי דמיטב לאורך ימים טובים", סיים מרן שליט"א את דבריו.

הכנות לקראת מעמד האדיר הקבלת פני רבו ושמחת יו"ט

לקראת חג הסוכות הבעל"ט, הולכות ונשלמות ההכנות לקראת מעמד "הקבלת פני רבו" ושמחת יו"ט המתקיים בימי חוה"מ במעונו של מנהיג הדור שליט"א, המעמד הינו קיבוץ של "ראשי אלפי בני ישראל" שליט"א, המתאספים בחג בצילו של רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א המעלה את חידושי, ספקותיו וקושיותיו, והם מתעמקים עימו יחד בעזו ובהדר, כאשר עיני רבבות אלפי בני ישראל צופים במסכי ענק במעמד שמחת התורה.

הישיבה הגדולה בעולם "אהלי התורה", הינו חידוש של רבינו מרן שליט"א כאשר יוצא במסירות אל אלפי לומדי התורה בכל אתר, כדי להתפלפל עמם ברתחא דאורייתא בגליונות שבועים "אהלי טהרות" "אהלי זרעים" "אהלי המועד" "אהלי העמוד" ועוד, ובימי חול המועד במעמד הנוכחי בהשתתפות ראשי ישיבות גדולי בעלי ההוראה יושבי על מדין וראשי כוללים מכל החוגים והעדות השוקלים וטרים מתנצחים בבחינת "את והב בסופה", ומתעמקים עמו יחד במעמקי הסוגיות בעזו ובהדר. בסיום אף שרים ורוקדים לכבוד שמחת החג בשירי אמונה ויראת שמים, כאשר רבינו עזרז בפנים מאירות.

המעמד מאפשר לשאוב רוח הקודש משמחת בית השואבה, כשהמוני צורבים צעירים הורים וילדיהם צופים מהרחוב המלא בהמון אדם המשחיר מריבוי המשתתפים במסכי ענק המעבירים בשידור חי את הכבשן הלוהט באישה של תורה. הורתו ולידתו של המעמד נוצר בשעתו בעקבות רצונו הכביר של רבינו להאדיר ולשמחו עם גדולי התורה המשתתפים איתו בקביעות בזיכוי הרבים האישי שלו – בגליונות "אהלי התורה".

המעמד צפוי להתקיים בס"ד בסוכת רבינו ביום רביעי א' דחזה"מ סוכות בשעה 18:30. ויועבר בשידור חי אל הרחבות הסמוכות שם יוכנו גם מקומות ישיבה לקהל המשתתפים.

חיזוק היהדות בעיר עפולה – הקמת מקווה וביהכ"ס

במרכז כינוס יסוד מקווה החדש בשכונת עפולה עילית האזינו האלפים למשא מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א, בדבריו אמר מנהיג הדור: ברשות רבני הקהילות של עפולה עילית וכל תושביה החרדים לדבר השם המתרבים מיום ליום ומפארים את העיר ושכונותיה שיחיו לאורך ימים טובים, מאוד מאוד חפצתי להגיע אליכם לקראת היום הגדול בו הנכם מתכוונים לבניית המקווה השכונתי המפואר והמורחב המיועד לציבור שגדל ומתרחב שם, ולחזק את ידיכם ולדאוג שהמגבית המיועדת עבור זה תישא פירות ותצליח למען השלם את המלאכה בצורה נכונה ומהירה.

אין באפשרותי היום להגיע מחמת סיבות שהזמן גרמן, לכן הנני לברך אתכם ולאחל לכם שתצליחו לפעול למען ביסוס הטהרה בעיר והצלחה בכל אשר תפנו, בכל הפעולות למען חיזוק היהדות בעיר ובשכונותיה בראשות הרבנים והמוצי"ס המכהנים בעיר.

ותזכו שהעיר ושכונותיה תגדל ותפרח לתפארת היהדות החרדית. ולכל תושבי העיר עפולה, אברכי הכוללים, אנשי התורה וכל החרדים לדבר השם הם וצאצאיהם, אני מאחל שנה טובה וגמר חתימה טובה לאורך ימים טובים, אמן.

וכן שיגר רבינו ברכתו לרגל הקמת בית הכנסת הגדול בשכונה:

הנני לברך את הפעילים להקמת בית הכנסת הגדול בשכונה זו שיהא בית שמגדלים בו תורה, ולכל תושבי העיר עפולה אברכי הכוללים ואנשי התורה וכל החרדים לדבר ה' הם וצאצאיהם אני מאחל שנה טובה וגמר חתימה טובה לאורך ימים טובים אמן

מרן פוסק הדור הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

מרן פוסק הדור הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א בדברי הכנה והדרכה לבני הישיבות ואברכי הכוללים לקראת יום הכיפורים, (הדברים באדיבות מערכת דברי חמד), להלן הדברים:

גזל מקטרג בראש!

עומדים אנו בעשרת ימי תשובה, מתקרבים ליום הקדוש יום הכיפורים, בימים אלו כולם מפשפים במעשיהם וחוזרים בתשובה, כדי שנוכל להיחתם לחיים טובים ולשלום. והדברים פשוטים שכל אחד צריך דבר ראשון לעשות בעצמו את היחשבוני הנפשי הפרטי שלו, במה הוא צריך להתחזק, ולהשתפר.

וכן היה רגיל לומר מו"ח רשכבה"ג מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, כשבאו לשאול אותו בעת צרה במה צריך להתחזק: **"כל אחד יודע את נגעי לבבו, וכל אחד יודע בעצמו יותר טוב מכולם מה עליו להתחזק, שיפשפש במעשיו ויתקן את דרכיו".**

אך בכל זאת, ראוי לנו לדעת את דברי חז"ל הקדושים במדרש (ויקרא רבה, לג ג) **"סאה מלאה עוונות – מי מקטרג בראשה? – גזל".** ומבואר כאן, שעוון גזל הוא הדבר הראשון שמקטרג על האדם ביום הדין, ולכן צריך כל אדם לשמור מאד על נקייו כפיו, ולהיזהר מאד לבל ידבק בו אפילו משהו מן הגזל.

ויש בזה הגיון, כי כשמחלל שבת או אוכל נבילות וטרופות, אין מי שמתרעם עליו פה בעולם הזה, אבל כשגזל את חברו, הנגזל בוכה ומתלונן, ודמעות העשוק עולות עד למעלה, ומקטרגים עליו לפני כסא הכבוד, לפני כל שאר חטאיו של האדם.

כל יוה"כ שווה – למען נחלל מעושק ידינו

והרי אנו רואים שבתפילת נעילה, בעיצומו של היום הקדוש, תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה להתפלל ולומר: **"אֵתָהּ הַבְּדִלְתָּ אֶנוֹשׁ מֵרֶאֱשׁ, וַתְּכַרְהוּ לְעַמְּד לְפָנֶיךָ. כִּי מִי יֵאמָר לָךְ מִה תִּפְעַל, וְאִם יִצְדָּק מִה יִתֵּן לָךְ. וַתִּתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה, קֶץ וּמַחֲלָה וְסִלְיָהּ עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ, לְמַעַן נַחְלֵל מַעֲשֶׂיךָ יְיָנוּ, וְנָשׁוּב אֵלֶיךָ לַעֲשׂוֹת חֲסִי רְצוֹנְךָ בְּלִבָּב שְׁלֵם".** ומבואר שכל מה שהקב"ה נתן לנו את יום הכיפורים, הוא ראשית כל כדי שנחלל ונפסיק מעושק ידינו, ורק אח"כ שנשוב גם לעשות את כל חוקיו ומשפטיו.

וזכורני ששנה אחת, במוצאי יוה"כ, שאלתי למו"ח רשכבה"ג מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל מה הביאור בכך שהקב"ה נתן לנו את כל יום הכיפורים רק למען נחלל מעושק ידינו, וכי כל מטרת היום הקדוש הזה הוא לדבר זה?

מו"ח זצ"ל הביט בי בתמיהה, כאינו מבין מה אני שואל, ואמר לי בחיוך: **'אטו עושק ידיים מילתא זוטרתא היא?!', וכי קלה היא בעיניך? וכי מטרה זו בלבד לא ראויה לתת לנו עבורה את יום הכיפורים?!...'**

ויתכן שהסיבה לכך היא, כי הגזל הוא הכי מצוי תחת ידינו, כי אנו נמצאים כל הזמן בין הבריות, וזקוקים לכל מיני דברים, כגון שאנו רעבים ונמצאים בקונדיטוריה או בחנות, ולוקחים ואוכלים, או זקוקים לחפץ של השני, כגון עט או פטיש ולוקחים, ושוכחים להחזיר ח"ו, והרי זה גזל. אבל מי שזוהר בזה, חזקה שיזהר גם בשאר הדברים, כי מצוה גוררת מצוה.

בשו"ע או"ח ויו"ד כולם מהדרים, אך בחו"מ מחפשים קולות

ישנם רבים שבשעת נעילה כשאומרים קטע זה, הרי שהם רגועים ושאננים, ובטוחים בעצמם שהם לא גזלו ואינם חייבים ממון לשום אדם, אך אינם יודעים שעל כל צעד ושעל אפשר להיכשל באיסור החמור של גזל, וצריכים אנו לדעת שהדבר מצוי מאוד, בכל מיני פרטים שאנשים לוקחים ספרים מדוכני מכירות על דעת לשלם אח"כ, ובמשך הזמן הדבר פורח מזכרונם, וכן על זה הדרך, שלוקחים בהקפה או שמורים היתר לעצמם בכל מיני צורות שונות ומשונות.

נזכיר כאן דוגמא אחת, שבאה לשולחננו כמה פעמים, לגבי אנשים הנוסעים בתחבורה ציבורית ולא משלמים, ואומרים לעצמם שישלמו בהמשך ועוד שאר תירוצים, ולפני תקופה נגש אלינו יהודי ושאלתו בפיו, שבמשך תקופה ארוכה נסע בכל רחבי הארץ ללא תיקוף ב'רב-קו', וכעת אינו זוכר כמה הוא חייב לכל חברה. והשבנו לו, כי אין עיצה ואין תבונה נגד ה', ועליו להחזיר את כל הכסף לחברות התחבורה, כפי שהוא משער שנסע ללא תשלום, **כי בספק גזל אינו יוצא ידי חובה עד שיצא הספק מליבו.**

והנה בזמננו כאשר דרא, ועם ישראל מקפידים על קלה כבחמורה בכל דבר, ואנו רואים אנשים שמוציאים כסף רב על מצוות בהידור, וכגון כעת לפני חג הסוכות, בני תורה אוגרים פרוטה לפרוטה כדי לרכוש סט ארבעת המינים מהודר עד למאד, וכן בשאר המצוות, כגון תפילין מהודרות, או מצות לחג הפסח וכיו"ב, קונים רק מאדם מוסמך לכשר ויר"ש, ולא מחפשים שום עיקולי ופשוטי. וכך גם בענייני המאכלים, כולם קונים את ההכשרים המהודרים ביותר, ואינם רוצים שום קולות, ואין אחד מציבור היראים שיאכל בשר 'כי שמע שמועה שזה כשר', ואשריהם ואשרי חלקם.

אך לדאבונו, כשאנו מגיעים לחלק שו"ע חושן משפט, כאן נוצר קצת רפיון, והרבה נוטים לחפש קולות, וישנם רבים שפתאום מסתמכים על כל מיני שמועות שונות משונות, שרובם מעורב בהם דמיונות רבים.

והרי בחלק או"ח ויו"ד, גם אם אדם יסתמך על קולות, מסתמא לא יגיע לידי איסור ודאי, אלא יעבור על 'בעל נפש יחמיר על עצמו' וכדומה, **אך כאן הדבר נוגע לאיסורי דאורייתא ממש, ואין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבריו, ואפילו יום המיתה אינו מכפר עד שירד לגלגול וישיב את כל הכסף עד הפרוטה האחרונה, ולצערנו דווקא בעניינים חמורים אלה אנשים מרשים לעצמם להסתמך על שמועות, וכגון 'פלוגי אמר שאפשר לקחת', או 'אלמוני אמר שאפשר לעשות 'קומבינה' זו וזו, ואין בזה שום חשש'.**

דרשת הח"ח קודם תפילת נעילה

וידוע, שבעת מלחמת העולם הראשונה, הגיע מרן החפץ חיים זצ"ל לעיר סימיאטיץ יחד עם חלק מהישיבה, וביום הכיפורים שנת תרע"ז ביקש לומר כמה מילים קודם תפילת נעילה, כולם היו בטוחים שהח"ח יאמר דברי מוסר וכיבושין העומדים ברומו של עולם, כיאה לשעה נשגבה זו.

אך הח"ח, רוח אחרת הייתה עמו, ודיבר בפניהם על איסור גזל, וכך אמר: **'הרי עומדים אנו לפני גמר הדין, ובוודאי על עבירות שבין אדם למקום כבר חזר כל אחד מכם בתשובה, אבל על עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו, ויתכן שכל אחד מאיתנו לווה כסף**

ושכח לפרוע, ומה נעשה כעת, כיצד נאמר בתפילת נעילה למען נחלל מעושק ידינו?!"

'לכן', אמר החפץ חיים, 'נפלה לי עצה, שכל אחד יקבע לו כעת יום, שבו הוא מקבל ע"ע לבדוק את פנקסיו, ואם יווכח שהוא חייב לאיזה אדם, יפרענו מיד. ואם קבלה זו תהא בלב שלם, היא תחשב כאילו כבר קיימנוה', הח"ח סיים את דרשתו וצווה להתחיל להתפלל תפילת נעילה.

אם קיבל על עצמו להשיב את כל הגזילות – נחשב שחזר בתשובה

והן אמנם דברי הח"ח מצד אחד נוקבים מאד, עד כמה נושא זה חמור ונורא, עד שהקדיש את כל דרשתו בזמן הקדוש הזה לנושא זה, אך מאידך דברי קדשו גם מרגיעים מעט, כי גם אדם שבמשך תקופה ארוכה זלזל בממון הזולת, וכעת היצר מייאשו באומרו כיצד תתחיל לפרוע לכל אלה שאתה חייב להם, בא הח"ח ומרגיעו, באמרו: עצם הדבר שתקבל ע"ע להשיב לאט לאט, ולברר למי אתה חייב וכמה, בזה גופא נחשב הדבר שחזרת בתשובה. אך כמובן בתנאי שאכן יבצע בפועל את כל מה שקיבל עצמו.

ולענ"ד נראה להביא ראיה ברורה ליסוד זה של הח"ח, שגם בגזל אם אדם קיבל ע"ע בלב שלם להשיב, הרי שזה נקרא תשובה, מדברי החלקת מחוקק (אה"ע סימן לח ס"ק מד) בשם רבינו ירוחם, לגבי הדין שהמקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור, מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו. ולכאורה קשה, בשלמא בעבירות שבין אדם למקום אפשר לעשות תשובה בהרהור, אך לגבי עבירות שבין אדם לחבירו, מה מועיל. ותיירץ רבינו ירוחם, שאע"פ שאנו רואין הגזילה עדיין בידו, ולא מיקרי בעל תשובה עד שישליך השרץ מידו, מ"מ כיון שהסכים בדעתו להשיב, נקרא ג"כ צדיק.

הזלזול בממונות נובע מריבוי המותרות, ומחסרון ידיעה

ברצוני להמליץ לכל בן תורה לפתוח את ספרו של החפץ חיים שנקרא 'שפת תמים' (פרק אה-ה) שם האריך הח"ח בדברים נוראים בענין עוון הגזל ומרמה, עד כמה יש ביד העוון הזה לעורר דין שמים עליו, ולחתום את גזר דינו יותר מכל העוונות, וגם תפילותיו אין מקובלות לפני ה' כל עוד שהגזל בידו, שאותה התפילה נקראת תפילה עכורה.

וכתב שם הח"ח שיש כמה גורמים לכך שאנשים מרמים בממון וגוזלים כסף, הסיבה הראשונה לכך היא כלשון קדשו: '**ריבוי ההוצאות ומותרים המלבושים** שנעשו קבע בעוה"ר, וזה גורם לנו בזמננו את כל הצרות והתלאות, כי אדם שמרגיל את עצמו במותרות, אינו מתבונן על אחרית-דבר'.

[ונציין דוגמא אחת: בשנים האחרונות נכנסה 'מודה' לציבור שלנו, שגם אברכים שחיים בדלי דלות, צריכים לרכוש עגלה יוקרתית לתינוק שנוול. ולא מיבעיא שאם נכנסים לחובות עבור כך, שהדבר גרוע ביותר. אלא ישנם המחפשים כל מיני שיטות לקבל עגלה בחינם.

וכגון מה שפעם נשאלנו מיולדת, שקופת החולים נותנת הטבות לילדות לקנות מוצרים שיש בהם צורך רפואי כל שהוא, וקופ"ח נותנת החזר כספי על כל קניה, ויש יולדות שאינן צריכות את המוצר, ולכן הן קונות עגלה יוקרתית, והחנות רושמת כאילו קנו מוצר רפואי, ומקבלים החזר מקופ"ח על העגלה. ושאלה האם מותר לנהוג כך. וכמובן השבנו שיש בזה גזל גמור, וזה ההיפך מאמו של רבי יהושע בן חנניה שהניחה את בנה בעריסה בבהמ"ד, והם מניחים את בנם בעריסה של גזל, עם כל ההשפעות הנוראיות].

סיבה נוספת מונה החפץ חיים מדוע אנשים מקילים ראש בממון הזולת, והיא '**חסרון ידיעה**', שאנשים לא מספיק יודעים שכל פרוטה ופרוטה שלוקח מחבירו שלא כדין, הרי זה בכלל איסור גזל. ואמנם יצר הממון יעורר פקחים, ואדם מורה היתר לעצמו, אך מ"מ אדם ניכר בכיסו, שיגביר שכלו ויכבוש את יצרו, ויתרצה ברצון גמור לחיות חיי עוני, כדי שלא להיות רשע לפני המקום. ומה גם כי לפי האמת הברורה, דורשי ה' לא יחסרו כל טוב, וההולך בתום, ילך בטח, יעו"ש בכל דברי קדשו של הח"ח.

תופעת הנוער הנושר, בעקבות מה?

והנה בשנים האחרונות רואים לדאבונו ילדים רבים שבגיל ההתבגרות הולכים שבי אחר תאוות יצר הרע ופורקים עול מלכות שמים רח"ל. והדבר גורם עגמת וייסורי נפש נוראים, ונקיפות מצפון שלא ניתנות לתיאור אצל ההורים היקרים, שכל כך השקיעו וטיפחו בגידול הילדים, עד שניתן להמליץ על כך את מאמר חז"ל במסכת סוטה (דף מט ע"ב): 'בעקבות משיחא חוצפא יסגא [החוצפה תרבה]...בן מנוול אב, בת קמה באמה... הן אינו מתבייש מאביו, וכל זה רואים אנו בחוש גם בתופעה נוראה זו שהילדים יוצאים לתרבות רעה ושופכים קיתונות של בוז להוריהם, ועל כך המשיכה הגמרא ואמרה (שם): '**ועל מה יש לנו להישען, על אבינו שבשמים**'.

וברצוני לציין כאן נקודה אחת השייכת לתופעה כאובה זו, והוא מה שכתב בספר 'אגרא דפרקא' (אות ככו) בשם הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב

זיע"א, שרואים אנו דבר תימה, שישנם כמה פעמים ילדים שבקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלימוד התורה, ומתפללים בכוונה, ועונים איש"ר ואמן, ומיישרים אורחותיהם. אך לצערנו, אח"כ כשגודלים מתהפכים ח"ו במידות גרועות ומבטלים התורה והתפילה, וצריך להבין כיצד נהיה מצב זה, הרי התורה שלמדו בקטנותם הוא הבל שאין בו חטא, כמו שאמרו חז"ל במסכת שבת (דף קיט ע"ב), והיה מראוי שזכות התורה הזו תעמוד למשען להם, ויוסיפו אומץ בנפשותם, כי מצוה גוררת מצוה.

וביאר הרה"ק מרימינוב זצ"ל, שבגלל שאבותיהם האכילו אותם ממון גזל שסיגלו לעצמם על ידי משא ומתן שאינו באמונה, ונתפטמו באיסורים, ושב להם לבשר מבשרם, ועל ידי זה נולדים להם תאוות ומידות גרועות. וכמו שמצאנו בזוף העוף, שמאחר ונהנה מן הגזל, לא נתקרב לגבי המזבח, כי לא לרצון, והגם שהעוף לא נצטווה במצוות, מ"מ השי"ת שונא חמס. והדברים מבהילים!

יכול אבא לשאול את עצמו ולייסר את נפשו כיצד ירד בנו מהדרך ויצא לתרבות רעה, ואינו יודע שהוא עצמו הביא עליו את כל הרעה על ידי שהאכילו בממון גזל, והמידות הרעות הללו עברו מהכסף אל נפשו הענוגה של הילד, והטביעו בה את חותמם.

אז אמנם בגזל ממש ב"ה איננו חשודים, שהרי איננו נכנסים לבית של מישוהו אחר וגוזלים ח"ו, אך ישנם דוגמאות למכביר, שעושים הערמות למיניהם, בטענה ש'כולם' עושים כך, אך האמת שיש בזה גזל גמור.

כיוצא בזה שמעתי שכי"ק האדמו"ר מצאנו קלויזנבורג זצ"ל היה אומר לחסידיו שלא יבואו לבקש ממנו ברכה על ילדיהם, כל עוד לא סידרו את החשבון במכולת ובחנות הירקות, ואמר: 'הרי בכך שאינכם משלמים את החוב בזמן, נאלץ המוכר לממן את הקניה שלכם מכספו, וזה נחשב שבניכם אוכלים אוכל גנוב, ואיך אתם רוצים שתהיה לכם הצלחה בחינוך הילדים?'

זהירות מבניית סוכות באופן המזיק ומסכן את הולכי רשות הרבים

כמו כן לקראת חג הסוכות הבעל"ט, ברצוני לעורר, על כך שישנם הבונים סוכות ברשות הרבים, וכגון על המדרכה ברחוב, וצריך לדעת שאין שום היתר לעשות כן, שהרי הוא גזל מבני רשות הרבים את דרכם ומעברם. ופעמים שכמעט מונעים לגמרי את המעבר, וגם אם אדם בודד יכול לעבור מן הצד בדוחק, הרי שנשים צדקניות שהולכות עם עגלת תינוק ומלוות בכמה ילדים רכים, נאלצות לרדת לכביש הסואן, ומסתכנות בכך עד למאד, ובכך עונו חמור הרבה יותר. וגם אם אין לו היכן לבנות סוכה, עליו לטרוח ולבנות במקום רחוק יותר, ובלבד שלא יזיק ויסכן את בני רה"ר.

ובעיני ראיתי לפני שנים רבות את מרן הסטייפלער זצ"ל צועד ברחוב רבי עקיבא בדרכו לביתו, וכאשר היה צריך לחצות את דרכו ולהגיע לרחוב אחר, לא נכנס דרך חצרות הבתים, למרות שהיה בכך משום קיצור-דרך משמעותי, אלא האריך את פסיעותיו והלך בכביש הראשי, כדי לא להיכנס לחצר חברו שלא ברשות.

אחד מהדיירים שראה זאת, ניגש למרן זצ"ל וביקש ממנו שיעבור דרך חצר הבית שבו התגורר, אך מרן זצ"ל השיב לו: 'ההסכמה שלך אינה מועילה, כיון שצריך את הסכמת כל השכנים'. זכורני שבשעתו התפעלתי מאד ממעשה זה, הרי ברור שכל השכנים היו מוכנים לשלם כסף כדי שגדול הדור יעבור בחצרם ויקדש את ביתם, ולמרות זאת חשש הקה"י לאיסור גזל, למרות שיש כ"כ הרבה צדדים להיתר ועל מי לסמוך.

כיוצא בזה מסופר על מרן החפץ חיים זצ"ל, שכאשר חזר פעם מן הישיבה לביתו, הבחין שבני הבית בנו עבורו מדרגה, כדי שיוכל להיכנס יותר בקלות. המדרגה הזו גלשה בכמה סנטימטרים אל הרחוב, ולכן אמר הח"ח '**לא אכנס לביתי, עד שישתתו את המדרגה, באופן שלא יהיה בה כל חשש גזל**'. אותו צדיק, עמוד ההלכה של עם ישראל בדורות האחרונים, סירב ליהנות מחשש גזל, אע"פ שהיה זה גזל מהפולנים...

זהירותו המופלגת של מרן בעל ה'אבן האזל' זצ"ל בממון הזולת

ואם אנו מדברים על זהירותם של גדולי ישראל מן הגזל, אוסיף ואספר, כי בימים שלמדתי בת"ת 'עץ חיים' בירושלים, ראיתי כמה החמיר בענין זה מרן הגאון רבי איסר זלמן מלאך זצוק"ל, כידוע כמה היה אותו גאון וצדיק שקוע בלימוד התורה באופן נורא, עד כאשר בלכתו ברחוב, לא הבחין בחפצים המונחים בדרך, ולא אחת אירע שנתקל בהם. והנה אירע פעם, שמרוב עומק עיונו, נכנס הגרא"י בטעות לחצר ירושלמית, ובפותחו את הדלת, ברחה משם תרנגולת אחת, והחלה לרוץ במורד הכביש.

מי שלא ראה את ר' איסר זלמן, תופס את כל התורה שבראשו, ורץ ברחוב אחר התרנגולת במאמץ נואש להשיגה ולתופסה, לא ראה פחד אמיתי מעוון גזל מימיו. אותו גאון, שחשש שכניסתו לחצר הבריחה את התרנגולת, הבין שהאחריות לשלומה ולהשבתה למקומה מוטלת על כתפיו, ולכן לא חס על כבודו ובריאותו, והתרוצץ אחר התרנגולת כדי להשיבה לחצר.

ופעם אחרת אירע, שבשל עומק עיונו בלימוד, נכנס ר' איסר זלמן היישר לתוך בור סיד, והצבע הלבן נדבק ונספג בבגדיו. כל אדם אחר ברגע זה, היה

באופן מיידי מנער את בגדיו, ומנסה לנקות אותם מהסיד שנספג בהם. אך הגרא"ז לא נע ולא זע ממקומו, עד שבעליו של הבור הגיע והוא ביקש ממנו מחילה על הסיד שנדבק בבגדיו.

אלה הן הנהגות הטובות כל-כולן בבור סיד שאינו מאבד טיפה מיראת השמים שלו, דרגות נשגבות של קדוש עליון, שגם אם לא הכל מסוגלים להגיע אליהן, יש ללמוד מכך פרק בהלכות דין פרוטה כדין מאה'. הרי בוודאי שבציבור שלנו לא מצויים גולים וגנבים של ממש, אבל מאידך יש המוכנים להקל ראש בעניינים 'של מה בכך', של איזה חוב קטן לחנות או ככר לחם משכן, וכיו"ב. ואם חז"ל אמרו שדין פרוטה כדין מאה, אין להוסיף על כך פירושים וביאורים, פשוטו כמשמעו!

עצה נפלאה להינצל מגזל ומקפידות ממוניות!

וברצוני להוסיף עצה נפלאה של בעל האפיקי ים זצ"ל, שיש בכוחה גם למנוע גזל. פעמים רבות יש ויכוחים בין שכנים, בפרט בענייני ממונות, וקשה לעמוד בזה. האפיקי ים הציע רעיון נפלא, שכל אחד יעשה בביתו קופה ויקרא לה 'קופת שלום בית', וישים בתוכה כל חודש או כל תקופה סכום קטן של כסף, כגון כמה שקלים. עד שלאט לאט יצטבר שם סכום נכבד, וכל פעם שיתעורר ויכוח או ריב ומדון בין השכנים, או שיהיה ויכוח אם הוא הזיק או לא, יהיה לו קל להוציא מקופה זו לצרכים אלו, ולא יהיה הדבר קשה בעיניו, כי בין כך כסף זה כבר הונח בצד לצורך מטרה זו, ולא עומד לשימושו הפרטית, ודברי פי חכם חן!

והוא תיקון למה שכתבה התורה על חטא דור המבול, כי מלאה הארץ חמס, ופירש הספורנו שכולם גוזלים זה את זה, יעו"ש. והפתרון הוא להקדיש קופת לדברים אלה, וכך יתן מיד את הכסף, ולא יכשל ח"ו בעוון גזל.

גם אדם שאינו זכאי, אם מזכה את הרבים – שכרו גדול מאד!

כעת ברצוני לעבור לנושא נוסף, לקראת יום הכיפורים הבעל"ט: לפני כמה שנים, נכנסתי לרשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן זצוק"ל בערב יוה"כ, ושאלתי אותו על מה הוא מציע לעורר את הקהל לקראת יום הדין. ומרן בעל אילת השחר זצ"ל השיב **זיכוי הרבים!**

ויש לבאר את דברי קדשו, דהנה כתב הרמב"ם (פ"ז מהלכות תשובה ה"ז): 'כמה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלוקי ישראל, שנאמר עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוהיכם, צועק ואינו נענה, שנאמר גם כי תרבו תפילה אינני שומע, **ועושה מצוות וטורפין אותן בפניו, שנאמר מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי וכו'.** ומקורו כנראה ממסכת ברכות (דף ע"ב) לגבי שנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין לחבירו, טורפין לו תפילתו בפניו, וגם במסכת סוטה (דף כא ע"א) מצאנו שעבירה מכבה מצוה.

ומובא בשם מרן הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, שכל זה בשאר מצוות, אבל כאשר הרשע התעסק במצוות צדקה, לא טורפין את המצוה הזו. ומדוע, מפני שבמצוות היה מי שנהנה מהמצוה שעשה הרשע, והוא העני. וא"כ לא אכפת לנו שעושה המצוה היה רשע, מאחר והיה אדם אחר שנהנה מכך, מגיע לו שכר על כך.

ולכן גם לגבי זיכוי הרבים, גם אם מדובר באדם רשע שטורפין לו זכויותיו בפניו, מ"מ אם הוא מתעסק בזיכוי הרבים, יש רבים שנהנים ממנו, ומתחזקים ממנו, הרי שמגיע לו שכר על מצות זיכוי הרבים שעשה, כי במצוות אחרים התחזקו בגללו, ואין לך זכות גדולה מזו ליום הדין.

ויש לדעת, שכאשר אומרים 'זיכוי הרבים', אין הכוונה רק למי שמזכה אלפים ורבות בהפצת דברי תורה וחיוזוק, **אלא גם אברך שלומד תורה בצניעות, ויושב בפנינו ושוקד על התורה בשמחה ובחשק, למרות כל הגזירות הניתכות על ראשו וכל הקשיים הגשמיים האופפים אותו, ומן הצד רואים אותו אחרים, ולוקחים ממנו דוגמא ומופת כיצד ללמוד, ונדבקים בהתלהבות שלו, או שמתפלל בכוונה ובדביקות ומגיע בזמן, ואחרים רואים ולומדים ממנו, הרי שגם הוא בשם 'מזכה הרבים' מוכתר.**

הסגולה לרפואה מהמחלה הנוראה, המופיעה בהפטרות יום הכיפורים כידוע, כל העולם כולו חל ורועד מהמחלה הנוראה, כאשר לדאבוננו מדי שנה רבים חולים ואף מסתלקים לבית עולמם, ופעמים רבות מגיעים אלינו חולים במחלה הנוראה ורוצים סגולה ו'מרשם' ברור כיצד להירפא ממחלה זו.

וכמה פעמים הבאנו את דברי חז"ל הקדושים, שמו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל היה משנן אותם באוזנינו, הדברים מוסבים על הפסוקים המופיעים בהפטרות של יום הכיפורים (ישעיה נח, ז): 'הָלֹא פָּרַס לָרָעַב לֶחֶמֶךָ, וְעֲנִיִּים מְרֹדִים תִּבְיֵא בָּיִת, כִּי תִרְאֶה עָרִם וְכִסְיָתוֹ, וּמִבֶּשֶׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם, אִזּוּ מִמְשִׁיךְ הַפֶּסֶק (פסוק ח): 'אִזּוּ יִבְקַע כֶּשֶׁחַר אֹרֶךְ וְאַרְכָּתְךָ מִהֲרָה תִצְמַח וְהָלַךְ לִפְנֵיךָ צֶדֶק בְּבֹד ה' יִאֲסָפֶךָ'.

ועל כך אמרו חז"ל בתנא דבי אליהו (רבה, פרק כז): 'כי תראה ערום וכיסיתו, כיצד (פירוש, וכי בני אדם הולכים ללא בגדים), אלא אם ראתה אדם שאין בו דברי תורה, הכניסוהו לביתך ולמדוהו קריאת שמע ותפילה,

ולמדוהו פסוק אחד בכל יום, או הלכה אחת, וזרזהו במצוות, לפי שאין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצוות, והוא דומה למי שהוא ערום'. יוצא אפוא, כך נראה לענ"ד, שהרצוה להחלים ממחלתו ולהיות בריא ושלם, יש לנו כאן דברים מפורשים בתורה הקדושה, הוא צריך להתאמץ לקיים את דברי הפסוק, ולזכות את הרבים, על ידי שיקרב בני אדם שאין בהם דברי תורה, וילמד אותם פסוק אחד או הלכה אחת, או אז יזכה שיקויים בו מה שנאמר בהמשך הפסוקים: 'אז יבקע כשחר אורך, וארוכתך מהרה תצמח', הפסוק מדגיש שהרפואה בוא-תבוא 'מהרה', דהיינו באופן מפתיע ומהיר!

אם תוציא יקר מזולל – כפי תהיה

ומצאנו שני מקורות נוספים בגמ' ליסוד זה, ראשית מה שמצאנו במסכת בבא מציעא (דף פה ע"א), כל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו הקב"ה גוזר גזירה – מבטלה בשבילו, שנאמר (ירמיה טו, יט) **וְאִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל** [היינו להוציא תלמיד חכם מעם הארץ] - **כפי תהיה**, היינו שהקב"ה גוזר גזירה, ואתה מבטלה.

וכמו שביאר שם המהרש"א שהמלמד תורה לבן עם הארץ עושה שינוי בטבע העולם, שבאופן טבעי היה בנו של ע"ה נעשה ע"ה כמו אביו, וכנגד זה זוכה לכך שיוכל הוא לשנות את טבע העולם, ולבטל גזירות רעות.

ועוד רגילים אנו לצטט את דברי חז"ל הק' במסכת בבא בתרא (דף י ע"א), אמר רבי יוחנן, מאי כתיב מלווה ה' חונן דל (משלי יט, יז), אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כביכול עבד לוה לאיש ממלווה. ופירש רש"י שם: 'מלווה ה' חונן דל. **החונן דלים, נעשה מלווה להקב"ה, וכתוב ועבד לוה לאיש מלווה**, עכ"ל.

כלומר, שמשמע מהפסוק שכל מי שחונן דלים – נעשה מלווה להקב"ה, ויוצא שהקב"ה כביכול נהיה לוהו שלו ומשועבד אליו, וזה דבר שאי אפשר לאומרו. ולכן מי שעושה צדקה וחסד עם יתומים, שהם דלים, הקב"ה נהיה לו "עבד לוהו לאיש מלווה". ומה שיבקש הקב"ה יעשה עבורו!

אם הרועה מבחין שהכבשה מביאה תועלת, הוא משאירה בחיים

ויש להוסיף, שהרי אנו אומרים בתפילת 'ונתנה תוקף': **'נבקרת רועה עדרו, מעביר צאנו תחת שבטו, כן תעביר ותספור ותמנה ותפקוד נפש כל חי, ותחתוך קצבה לכל בריותיך, ותכתוב את גזר דינם'.** ונראה לפרש, שמונח בדימוי לרועה המבקר את צאנו מוסר השכל עצום ונורא, שהרי כיצד מבקר הרועה את צאנו, וכיצד הוא בודק אותם האם הם ראויים להמשיך לחיות, או שמא מתאימים הם יותר לבית השחיטה?

והתשובה היא שאם הכבש נותן פרייו, אם הוא ממשיך לתת חלב, והצמר שלו מחמם את הבריות, הרי שהרועה ישאיר אותו בעדרו, אבל ברגע שהכבש הפסיק לתת חלב, וגם צמרו אינו פורה כפי שהיה בעבר, הוא יובל מיידי לבית השחיטה. אך יש להוסיף, שישנם מקרים שגם כאשר רועה החליט לקחת כבשה מסוימת לשחיטה, משום שהיא איננה מביאה עוד תועלת, אך ברגע האחרון הוא נסוג מכך, וזאת כאשר הוא מבחין שהיא מעוברת, ואז גם אם לא שווה להשאיר את הכבשה עצמה בחיים, בכל זאת הוא לא ישחטנה, בגלל הוולד שעתיד להיוולד ממנה.

הרי לנו כלל גדול ויסוד-מוסד בדרכי שמים, אם האדם מוכיח את פריונו, וממשיך לתרום מכישוריו ומזכה את הרבים, מחמם את הבריות ב'צמר', וגורם להרבות כבוד שם שמים בעולם, לאדם כזה נותנים חיים. ודבר זה צריך ללמדנו לקח עצום, שגם אם ח"ו נגזר על האדם גזר דין מוות, שייך שהבורא ית"ש יחליט בסופו של דבר להשאירו בחיים, בגלל ה'וולדות' העתידים להיוולד מאדם זה. 'וולדות' אלו אינם חייבים להיות דווקא בניו או בנותיו, אלא כל מי שמתקרב למצוות בגללו, וכל מי שמביא תועלת כל שהיא לאחרים ברוחניות או בגשמיות, הרי שנחשב כ'בעל וולדות', ותהיה לו זכות להינצל ממוות לחיים.

יעזרנו השי"ת שנזכה לשוב אליו בתשובה שלימה, ונזכה לחזול באמת מעושי ידינו, ובד בבד לזכות את הרבים בכל צורה ואופן, ולקרב הלבבות לאבינו שבשמים, ועי"ז נזכה להיכתב ולהיחתם בספרן של צדיקים גמורים, לשנה טובה ומבורכת, לחיים טובים ולשלום, שימלא השי"ת כל משאלות לבבנו לטובה ולברכה, לנו ולכל ישראל אכי"ר!

- ניתן להאזין לדעת תורה מגד"י בראשם רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירום: 03-313-3306.

- הדברים ממרן פוה"ד הגר"י זילברשטיין שליט"א המובאים בגליון באדיבות מערכת דברי חמד. ניתן להצטרף לקבלת דברים מהקודש פנימה במחיצת מרן שליט"א במייל דברי חמד: a0527642209@gmail.com וכן ניתן להאזין לדברים ממרן בקו שיח יצחק: 03-313-0582.

- צילומים: אריה לייב אברמס. יצחק ורדי. דברי חמד.

- הגליון מופיע מידי שבוע בקובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ושל"ט"א. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com

- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

מדין בד

מתורתנו של רבנו ראש הישיבה מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א

פרשת וילך – תשובה – תשרי ה'תשפ"ו שנה ה' גליון רס"ו

שיחה זו נאמרה בישיבה הק' בחודש אלול ה'תשס"ב ונוסח הדברים בהתאמה לימי האלול, כעת בימי עשרת ימי תשובה הדברין ודאי שייכים, הבאנו את הדברים כמות שהם בלי לשנות

עולם התשובה

הרא"ש בסוף מס' ראש השנה הביא ד' פרקי דרבי אליעזר פרק מ"ו, וז"ל ובראש חדש אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה והעבירו שופר בכל המחנה וכו' שלא ימעו אחר העגל וכו' ועל כן התקינו חכמים שיהיו תוקעין בשופר בר"ה אלול בכל שנה ושנה, והוסיף ע"ז הרא"ש שהענין בזה כדי להזהיר את העם שישובו בתשובה שנאמר אם יתקע שופר בעיר וגו' והובא ענין זה בטור סי' תקפ"א יעו"ש, והנה אף דעשרת ימי תשובה הם הנקראים עיקר ימי תשובה, ועליהם נאמר דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, כדא"י ברה"י א', אבל כל ימי האלול הם כבר ימי רחמים ורחון וימי הכנה ליום הדין, והב"ח שם כתב וז"ל אבל להזהיר על התשובה צריך כל החדש משום דאיכא אסמכתא מקרא אני לדודי ודודי לי וכו', כי באלו ארבעים יום התשובה מקובלת להיות קרוב אל דודו וכו', יעו"ש.

ואמרו חז"ל דבר בעתו מה טוב ולכן צריך ללמוד ולדעת היטב בכל עת המצוות שהזמן גרמן, וא"כ כדי לקיים מצות תשובה צריך ללמוד ולדעת ולהבין היטב תורה זו תורת התשובה וענינה.

א"י בפסחים נ"ד א' תניא שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם וכסא הכבוד וכו', תשובה דכתיב בטרם הרים יולדו, וכתיב תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם וכו' יעו"ש, והנה ענין זה צ"ב טובא בשלמא תורה וג"ע וגיהנם וכסא הכבוד וכדו' הרי אלו הפצא בפני עצמה, ושייך בהם ענין בריאה, וע"ז אמרו שנבראו קודם שנברא העולם, אבל תשובה היא בפשוטו מעשה של אדם שעבר עבירה וחזור בתשובה והקב"ה מקבל תשובתו ונתכפרו עונותיו, וא"כ מה שייך בזה ענין בריאה כדי שנאמר שנבראה קודם, וכמו שלא יתכן לומר כן על כל מעשה האדם, וצ"ב.

חידוש התשובה לפני משורת הדין

ובפסיקתא דרב כהנא פסקא כ"ד אות ז' וכן בירושלמי פ"ב דמכות ה"ו א' עה"ב (תהלים כ"ה ח') טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך וגו', שאלו לחכמה החוטא מהו עונשו, אמרה להם וחטאים תרדף רעה (משלי יג כא), שאלו לנבואה החוטא מהו עונשו, אמרה להם הנפש החוטאת היא תמות (יחזקאל יח ד'), שאלו לתורה חוטא מהו עונשו, אמרה להם יביא אשם ויתכפר לו, שאלו להקב"ה החוטא מהו עונשו, אמר להם יעשה תשובה ויתכפר לו, הדא הוא דכתיב טוב וישר ה' וגו' (תהלים כה ח'), א"ר פינחס למה הוא טוב שהוא ישר, למה הוא ישר שהוא טוב, על כן יורה חטאים בדרך (שם), שהוא מורה לחטאים דרך שיעשו תשובה לפיכך הושע מזהיר את ישראל ואומר להם שובה ישראל וכו' יעו"ש.

וצ"ב שהרי האמת היא כד' הקב"ה שהתשובה מועלת לכפר, א"כ למה כששאלו לתורה ולחכמה ולנבואה אין תשובתם כך, ויש לפרש שענין תשובה הוא לפני משורת הדין, והוא כענין ועשית הישר והטוב שנאמר בתורה, והוא להנהיג לפני משורת הדין, ע"י ב"מ ק"ח ב', ולכן הקב"ה שהוא טוב וישר נוהג גם בענין זה לפני משורת הדין ומקבל את השבים לכפר עונות, ולכן כששאלו לתורה ולחכמה ולנבואה ענו כפי מדת הדין.

גדולה תשובה

וביומא פ"ו א' א' אמר רבי לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר שובה ישראל עד ה"א יעו"ש, וענין זה צ"ב מהו הרבותא בזה בענין התשובה, והרי עיקרה היא בדיני החטא שע"י תשובה ועזיבת החטא וקבלה על להבא ככל דרכי התשובה מתכפרים לו עונותיו, והרי הוא מעתה כמי שלא חטא, והרי הוא ככל אדם צדיק שבמעשיו הטובים יגיע

למעלה עליונה עד כסא הכבוד, ומדברי רבי לוי נראה שהוא גדולה מיוחדת בתשובה שמגעת עד כסא הכבוד, וגם אמרו חז"ל במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים נמורים יכולים לעמוד, והרי שמדרגה מיוחדת היא.

ובסנהדרין ק"ג א' א' תני תנא קמי' דרבי יוחנן מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנים וכו', אמר רבי יוחנן משום רשב"י וישמע לו ויחתר לו ויעתר לו מיבעי ל' (ע"י רש"י) מלמד שעשה לו הקב"ה מהתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין, והדבר צ"ב טובא.

התשובה היא מציאות ועולם בפני עצמו

ובספר ראשית חכמה שער התשובה פ"א הביא ד' זוח"ק וז"ל בתרגום ללה"ק: וטרם שברא הקב"ה את העולם ברא תשובה, אמר הקב"ה לתשובה אני רוצה לברוא אדם בעולם, בתנאי אם ישוּבו אליך מעונותיהם תהיי מוכנת לסלוח לעונותיהם ולכפר עליהם, ובכל שעה ושעה התשובה מוכנה לבני אדם, וכשבני אדם שבים מעונותיהם תשובה חוזרת אל הקב"ה ומכפרת על הכל והדינים נכנעים ומושפלים כולם והאדם נטהר מעונותיו, מתי נטהר האדם מעונו בשעה שנכנס אל התשובה כראוי ע"כ יעו"ש, ומבואר שהתשובה בריאה היא והקב"ה מדבר אלי' וכן האדם נכנס בה.

אמנם יסוד הדברים הוא ומבואר כך בכ"ד בספרי רבותינו וצ"ל דענין התשובה אינו כפשוטו שעל ידה נמחק החטא כפשוטו, ועומק הדין הוא שהחטא נקבע בנפשו של אדם ונפגמה נפשו ואין לו תקנה אלא כפי מדות הדין כנ"ל, אולם הקב"ה במדת הטוב והישר ברא בריאה חדשה ועולם חדש, וענינו הוא כך, כל חטא וחטא הרי היא התרחקות מהקב"ה, ומפני שעיקר חיותנו הוא ע"י קיום ענין ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולם היום, הרי החטאים שמרחקים את האדם ממנו יתברך היא הפסקת שורש החיות וכל חטא וחטא מוסיף ריחוק, והרי הוא אובר.

ולואת ברא הקב"ה דרך אחרת והוא עולם בפני עצמו שדרכו נכנס בעל התשובה ודרך זו היא מגעת עד כסא הכבוד, אולם עיקר תורת התשובה היא שרצונו להתקרב אל השי"ת ולהדבק בו באהבה, ונפתח לו שער בעולם החדש שהוא עולם התשובה, וכחה של התקרבות זו לדחוק את החטאים ולכלותם.

אמנם אין נפתח לו פתח בשערי עולם התשובה אלא ע"י קיום הלכות תשובה והיא עזיבת החטא וחירתה וכו', אולם לאחר קיום דיני התשובה, הצלתו היא ע"י מעשה התקרבות אל הקב"ה והוא ענין שובה ישראל עד ה' אלקיך, והקב"ה פושט ידו ומסייע להתקרב אליו, והוא ענין אני לדודי ודודי לי, והתקרבות זו סגולה בה לדחוק החטאים ולזכך נפשו, וכמו שנאמר ואני קרבת אלקים לי טוב, והיא דבקות בה', אבל כל דרך זו היא דרך עוקפת שנבראה ע"י הקב"ה לקבל שבים, והוא עולם התשובה שנברא קודם בריאת העולם.

וגבי מנשה שחטא הרבה וכבר נסגרו לפניו גם שערי עולם התשובה ע"י ריבוי החטאים ולכן ה' זקוק למחתרת מיוחדת שחתר לו הקב"ה שלא כדרך המקובלת בעולם התשובה, ומחתרת זו היתה תחת כסא הכבוד, ועל ידה נתקרב מנשה אל השי"ת ונתקבלה תשובתו.

קרבת ה' מבטלת טומאת החטאים

ונמצא כי שני דרכים הם לקיים תכלית האדם להתקרב אל השי"ת, הדרך הסלולה היא ע"י מעשה המצוות ושמירת חקי התורה, וכל קיום מצוה מעלה מעלה ומקרבו אל השי"ת, אבל מאידך גיסא כל עבירה

תשובה מכח תורה - תשובה עילאה

והנה אין לך התקרבות אל השי"ת המועלת יותר מלימוד התורה בטהרה, שהרי עצם הלימוד הוא כבר דביקות בהשי"ת, ונמצא שלומדי תורה דרכי התשובה שלהם קלים יותר, שכל כולם עוסקים בהתקרבות לקב"ה, ואף כי החטא מרחיק אותם, אבל כשנמר בלבו לעשות תשובה ועוסק בתורה, נפתחים לפניו דרכי עולם התשובה במדה מרובה, והפתחים נפתחים כפתחו של אולם, ולכן הדברים פשוטים שתשובתו של ת"ח הלומד תורה מקובלת יותר בסיעתא דשמיא יתירה לקרבתו אל השי"ת, ובס' ראשית חכמה פ"ב כתב וז"ל כי התשובה העיקרית הוא עסק התורה בדחילו ורחימו שעי"ז זוכה לתשובה עילאה, והוא מה שאומרים בתפילה השיבנו אבינו לתורתך, וכן בפ"ג שם כתב למדנו מד' ריש לקיש ה' דברים הצריכים אל התשובה צום ותפלה משכים ומעריב לביהכ"נ עסק התורה וצדקה יעו"ש, והוא מעיקרי התשובה.

הרוצה בתשובה אף שבמשפט מתקדש שמו ית'

והנה גם יש להתבונן בביאור התימית הברכה בא"י 'הרוצה' בתשובה, ולכא"ו ה' ראוי לחתום המחזיר בתשובה מעין מטבע הברכה הסמוך לחתימה, והנה כתב באבודרהם כי כונת הדברים עפ"י מה שנאמר כי לא אחפון במות המת כי אם בשובו מדרכיו וחיי, והרי שהקב"ה רוצה בתשובה, ומ"מ צריך ביאור כל ענין זה ומעלתו עד כדי להיות התימית ברכת התשובה.

ונראה, שהרי תכלית הבריאה היא קידוש שם שמים, וכדכתי' כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו', וקידוש שם שמים הוא הדבר הנשגב והמעולה ביותר, והנה אי' בגמ' [ע"י זכחים קטו:] עה"כ נורא אלקים ממקדשיך וגו', בשעה שהקב"ה עושה דין בקדושתו שמו מתירא ומתעלה, ואמנם כל משפט שמים הרי זה קידוש השם, ומתקיים בזה תכלית הבריאה, ותחילת בריאת העולם ה' במדת הדין והשי"ת אוהב משפט, ועל זה נאמר דאעפ"כ הקב"ה ברב רחמיו מוותר על ענין זה, ורוצה יותר בתשובה, והרי שענין זה נחת רוח מרובה היא לפניו, ומפני שהוא רוצה כ"כ בתשובה, הרי הוא נוהג במדה גדושה ביותר של סיעתא דשמיא לבעלי תשובה, והבא ליטרה פותחין לו, וכמו שאמרו חז"ל פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, והוא מדת ברכה כפולה ומכופלת לכא"פ בשערי תשובה, והוא גם ברכת החתימה לבאר ענין זה שהקב"ה מחזיר בתשובה שלימה מפני שהוא רוצה בה ביותר¹.

ובהגיע חודש אלול בהיכלי הישיבה, דרך התשובה היא כבר כפולה ומכופלת בסגולתה, כאשר נוסף לזכות התורה קיים גם ענינו של חודש אלול אשר ברכה מרובה בו בסיעתא דשמיא ובשפע רב מן השמים, ובידנו לנצל זמנים יקרים אלו להגיע למעלות נשגבות בדרך העולה בית א-ל, וכבר כתב בשערי תשובה בפ"א שמי שיבדו לעשות תשובה ואינו שב קטרוג גדול הוא עליו וכמי שיושב בבית האסורים ואינו נמלט בשעה שהמחתרת פתוחה לפניו יעו"ש, ונמצא שמי שאינו שב בחודש אלול ענינו חמור יותר, וככל שהשערים פתוחים יותר הרי מי שאינו נכנס בהם ענינו חמור יותר, ומעתה הבה נעשה כולנו יחדיו חשבון הנפש בחובת לומדי תורה בחודש אלול, אשר כפי המבואר פתוחים לפניו בשעה זו דרכי התשובה באופן נשגב ובנקל יותר, הרי צריך להתעורר מאד וכמו שאמרו חז"ל הוי מחשב שכר מצוה כנגד הפסדה, ובחודש זה ובמיוחד ללומדי תורה שתשובתם מתקבלת מאד, ומעלת קרבתם גדולה ובבחי' עד כסא הכבוד, ומאידך גיסא הרי באופן זה הקטרוג יותר למי שאינו מקיים את חובת התשובה, וחשבון הנפש בזה הוא נוקב, וצריך לשום על לב ולהתעורר כל אחד ואחד בלבו על מעשיו ולהשתדל לתקן אותם בדרכי התשובה כהלכתה.

ויש להתעורר בימים אלו שהם הכנה ליום הדין, למלא חובתנו לשוב בתשובה שלימה, להתקרב אל השי"ת ונוכה כולנו לכתובה וחתימה מובה.

ועבירה מסיגתו אחר ומרחיקתו, וע"ז נאמר אורח חיים למעלה למשכיל וגו', ומפני כי טוב וישר ה' על כל יורה חטאים בדרך, והיא הדרך המחודשת של עולם התשובה, אשר בה ניתן להתקרב אל השי"ת אף כשהחטא עדיין נמצא בו, אולם מעתה התקרבות זו גופא היא כבר מנקה ומטהרת ומזככת אותו מחטאיו, וגם יש לפרש עד"ז הכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם "לפני ה'" תטהרו, והוא כי עצם העמידה לפני ה' וההתקרבות אליו היא כבר סגולת טהרה.

חילוק בלוחות שניות מראשונות לפי דרגת תשובת ישראל

וכאן מקום לבאר ענין נכבד דהנה חודש אלול הראשון נקבע כמבואר לאחר חטא העגל ושבירת הלוחות, ולאחר תפלת משה רבנו ארבעים יום, אמר לו הקב"ה בראש חודש אלול עלי אלי ההרה והעביר שופר, ונקבע לדורות חודש זה כחודש של תשובה, והיתה זאת התשובה הראשונה של כלל ישראל לאחר חטא העגל שעי"ז זכו ביום הכפורים לסליחה ומחילה וקבלת התורה בלוחות שניות.

והנה חלוקות היו לוחות ראשונות מן השניות שהראשונות ה' הכל מעשה אלקים, גם הלוחות וגם הכתב, אבל בלוחות שניות אמר הקב"ה למשה פסל לך וגו', ועשה משה את הלוחות ועלה אתם ההרה ונכתבו שם עשרת הדברות ע"י הקב"ה, וחילוק הדבר הוא כי הלוחות הם אות לגוף ונשמה, שהאבנים הם הגוף, והכתב הוא הרוח והנשמה, וענין זה הוא כנגד ישראל מקבלי התורה, ובמממד הר סיני שנתקדשו ישראל בקדושה גמורה ופסקה זוהמתם ונקיים מחטא, גם ענין הלוחות כנגדם ה' בשלימות והכל מעשה אלקים, אבל לאחר חטא העגל כבר נדחה הגוף מקדושתו, ואף שחזרו בתשובה, אבל ענין זה הוא כמו שנתבאר שנפתח להם פתח מעולם התשובה להתקרב אל השי"ת אף כשהחטא עדיין קיים, אבל מעתה כבר אין קדושת הגוף כקדושת הנשמה, מחמת החטא, ולכן גם הלוחות מעשה אדם המה, אף שהכתב הוא מעשה אלקים, והוא כח התשובה להיות שוכן אתם בתוך טומאתם, ואף שעצם התשובה מכפרת על החטא מ"מ כבר אינו תקון גמור עד שיתוקן לגמרי חטא העגל לעתיד לבא, וכבר כתוב בסה"ק דלע"ל יהי הכל בלוחות הראשונות והוא תיקון העולם כאשר תעבור ממשלת זדון מן הארץ וכל הרשעה כולה כעשן תכלה.

והרמב"ם כתב בפ"ב מהל' תשובה ומה היא התשובה שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשה עוד וכו', וכן יתנחם על שעבר וכו', וצריך להתוודות בשפתיו וכו', ולהלן כתב כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי זה כטובל ושרץ בידו, וכן כתב ר"י בשערי תשובה לשון זה בכ"ד, וצ"ב למה זה נקרא טובל ושרץ בידו הרי לא טבל כלל, אולם לפי המבואר שענין התשובה היא מעשה התקרבות אל השי"ת, הרי עצם הרצון לשוב ולהתקרב הוא כבר מעשה טבילה, אבל כיון שאינו עוזב את חטאו בלבו הרי זה כטובל ושרץ בידו, ואין תשובתו מועלת ואינו מתקרב אל השי"ת.

ימי האלול עת רצון להתקרבות לקב"ה

ומש"כ הב"ח שהתשובה מקובלת יותר באלול, צריך לבאר הדברים שהרי ממנ"פ אם עשה תשובה כראוי, הרי אמר הקב"ה שיכפר לו, ואם לא עשה תשובה כראוי הרי לא עשה תשובה, אולם הענין הוא שהרי אמרו חז"ל הבא ליטרה מסייעין לו, והרי שלעצם עשיית התשובה כהלכתה צריך סיעתא דשמיא, ולפי המבואר בענין התשובה שעי"ז עזיבת החטא ורצונו לשוב, נכנס אל שערי התשובה, ובדרך חדשה של עולם התשובה שעל ידה גם יכול להגיע עד כסא הכבוד, ואמנם כמה מעלות ומדרגות הם בדרכי התשובה וההתקרבות, התקרבות אל השי"ת אינה עבודה קלה כמי שמטייל בשבילי עוה"ז, וצריך עמל ויגיעה ועבודה רבה, ולמידת ההתקרבות צריך סיוע, והקב"ה עוזר לו ומקרבו שהבא ליטרה מסייעין לו, וכמדת ההתקרבות היא גם מדת הכפרה, ובימי אלול מתקיים ענין אני לדודי לי ודודי לי, והקב"ה ברחמיו מסייע הרבה ומקרב אליו את השבים ונמצא שהתשובה מקובלת יותר.

זו, ומה"ט אם טעה וחתם ככל ימות השנה אינו חוזר ולפי דברי רבנו שליט"א יש לבאר דבאו מסדרי התפלה להדגיש לנו שאף שימים אלו הם ימי משפט, מ"מ אין מרגישים בזה את אהבת הקב"ה את המשפט, כי יותר ממה שחפץ בעשיית המשפט הוא חפץ ששוב אליו בתשובה, ושמח רבנו שליט"א בדברים וקלסם.

¹ ואמרו לפני רבנו שליט"א להוסיף על הדברים דהנה בברכת השיבה שופטינו החתימה היא מלך אוהב צדקה ומשפט, והיינו כמו שנתבאר בכ"ד שהקב"ה הוא אוהב משפט, אולם בעשרת ימי תשובה החתימה היא המלך המשפט, ואין מוכיחים ענין זה שהוא אוהב משפט, ונאין זה רק כדי להזכיר מלך שהרי בכל ימות השנה מוכיחים מלך בחתימת ברכה

מִדּוּ בָד

מתורתו של רבנו ראש הישיבה מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א

יום הכפורים ה'תשפ"ו שנה ה' גליון רס"ז

כפרת יום הכפורים מקוה ישראל ה'

להוסיף ולפרש עוד דהנה רגיל היה מרן הרב מפוניבז' וצ"ל לומר דחלוק יום הכיפורים משאר תעניות, וההמנעות מאכילה ושתייה בו אינה רק משום עינוי, דכתב הרמב"ם (פ"א משביתת עשור ה"ד) לשבות בו מאכילה ושתייה, ועניינו דכמו שבשבת אנו שובתים ממלאכה דהענין בזה שיום השבת הוא של התייחדות עמו ית' ואסור בו עשיית מלאכה, כך יום הכיפורים הוא יום של התרוממות להיותנו כמלאכי השרת עד כדי שאנו שובתים אפילו מאכילה ושתי' ואין לנו חלק בעולם הגשמי כלל.

זמן יוה"כ התאחדות האדם והמקום והזמן המקודשים ביותר
ונראה להוסיף דשבת יום קדוש הוא ויום הכיפורים שהוא שבת שבתון הוא קודש קדשים, והנה גבי אהרן הכהן כתיב (בדה"א כ"ג) 'ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים' הרי דגם אהרן הכהן נקרא קדש קדשים, [והמלבי"ם פי' בן הכתוב סו"פ תצוה שמות ל' י' וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה וכו'] קדש קדשים הוא לה' ופרש"י המזבח מקודש לדברים אלו, והמלבי"ם פי' דקדש קדשים קאי על אהרן הכהן, ובבית המקדש ג"כ מצינו חילוקי דרגות בקדושתו יש קדושת העזרה, למעלה ממנה ההיכל שנקרא קדש, למעלה ממנו קדש הקדשים לפני ולפנים, וביום הכיפורים בא הכהן הגדול שהוא האדם שנקרא קדש קדשים ובזמן זה שהוא קדש קדשים ונכנס לפני ולפנים למקום שהוא קדש קדשים, ונמצא שמתאחדים האדם עם המקום והזמן שהם קדש קדשים ובזאת יבא אהרן אל הקדש שכח החוט המשולש הזה של קדש הקדשים הוא מרצה ומכפר על עוונות ישראל ומטהרם לפני ה'.

הדרך לקיום עניינו של יום בזמן הזה

כל אלה בהיות ההיכל על יסודותיו ומקדש הקדש על מכונותיו וכהן גדול עומד ומשרת, אבל היום הרי בעונינו חסרנו כל זאת, אולם באמת שגם היום יש לנו דרך להגיע למצב הנעלה הנ"ל של כח שילוש הקדושה של קדש הקדשים, דהנה כתב הרמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל דכל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים וכו', עכ"ל. הרי לנו דביד כל אחד להגיע לדרגה נשגבה זו להיות קדש קדשים, וגם יש לנו מה דאהז"ל (ברכות ח.) דמיום שחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד, מקומות התורה הם קדש קדשים, כמובן שבצורה אחרת הם מקדש הקדשים שהיה במקדש אבל גם בהם יש בחינה זו, והיום דיום הכיפורים ודאי לא נשתנה ערכו ונשאר בתוקפו שהוא יום קדש הקדשים, ומעתה מי שעמל על עצמו והבדיל עצמו מהבלי העולם כמש"כ הרמב"ם ונמצא בישיבה קדושה אפשר לומר שהוא בזעיר אנפין ככהן גדול ביום הכיפורים בתוככי קדש הקדשים, אבל זה בתנאי שיכין עצמו ויטהר לבו כראוי בתשובה כי יום זה זמן תשובה לכל הוא כמש"כ הרמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"ו, ואם לאו יתכן שיחלוק על פני יום נורא זה ולא יגע בו יעבור בצדו ולא ירגיש בו, רח"ל.

מי מטהר אתכם מקוה ישראל ה' או מים טהורים

תנן ביומא פ"ה: אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, שנאמר (יחזקאל ל"ז) 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם' ואומר (ירמיה י"ז) 'מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל ע"כ. ויש להתבונן דהנה הכתוב בירמ"ה הוא שהקב"ה הוא מקוה ישראל והוא המטהר אותם, אבל ביחזקאל כתוב וזרקתי עליכם מים טהורים וגו' והרי שהטהרה היא ע"י המים והקב"ה הוא הזורק אותם, ולא דמי לענין מקוה ישראל ה'.

צורת הכפרה החיבור לטהרה

בספר מכתב מאלוהי ח"ב (מאמר יום הכיפורים גדר עיצומו של יום אות ז) הביא דברי המהר"ל וז"ל מפני מה ישראל מיטהרים ביום הכפורים, הוא מפני שישאל יש להם דביקות בו יתברך, והוסיף לומר ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, שבשביל שישאל דבקים לגמרי בו יתעלה דבר זה עצמו הוא הסרת והסתלקות החטא מישראל וכו', שהוא יתעלה לא שייך אצלו חטא וכו' מסלק החטא מן הדבקים בו, מה מקוה מטהר את הטמאים, והוא משום כי המקוה לא שייך בו טומאה לכן כאשר יתדבק בו לגמרי בלי חציצה מסולק מן הטומאה, כך הקב"ה מטהר את ישראל, שדבקים בו בלא חציצה והרי הם טהורים ע"י הקב"ה בעצמו ע"כ.

והיינו שיסוד טהרת המקוה הוא מה שמימיו מחוברים לקרקע עולם ולא שייך בהם ענין טומאה, ולכן הטובל בהם והיינו שבא כולו במימיו בלא חציצה ושיור כלל אפילו כחוט השערה, הרי נעשה בזה מחובר לטהור וכל המחובר לטהור טהור.

וכך גם ענין טהרת הלב והנפש, שהרי החטאים טומאת הנפש הם, והזהיר הכתוב (ויקרא י"ח כ"ד) אל תטמאו בכל אלה, ועל ידם נעשה מרוחק ונדה ממקור מחצבתו ומכל העולמות, וא"כ שהחטאים טומאה הם, דרך התשובה היא טהרה, והדרך להיטהר היא ע"י ההתחברות לטהור, נמצא שאין צורה לבטל טומאת החטאים אלא ע"י דבקות מוחלטת בקב"ה שהוא מקור הטהרה ומקוה ישראל, ואף שנאמר על הקב"ה (ויקרא מז, מז) השוכן אתם בתוך טומאתם, וא"י ביומא נ"ו: אפילו בשעה שהן טמאים שכינה עמהם, מ"מ אי"ז מצב של דבקות וחיבור עמו, אלא רק שאינו מסיר השגחתו מהם, וענין התשובה הוא אמצעי להתקרבות לקב"ה והקרבה לקב"ה היא מסלקת טומאת החטאים.

וזהו סוד כחו של יום זה שעצמו של יום מכפר, כי ביום זה נצבים אנו לפניו כדכתיב לפני ה', ובו מתקרבים ישראל בתכלית אליו ית"ש וע"י הדבקות בו ממילא נמחקים כל הפגמים, דלא שייך פגם בקרבת מקומו, והחטאים הם החוצצים ומרחיקים האדם ממנו, ונתן הקב"ה דרך לתקן אלו הפגמים על ידי קיום מצות היום כהלכתה, וכשמתקרבים אליו ממילא מתבטלים כל העונות.

יום הכיפורים יום התעלות מכל שייכות לגשמיות

והנה בכל שבוע יש לנו יום אחד קדוש והוא יום השבת, ויום הכיפורים נקרא בתורה שבת שבתון, ובפשוטו עניינו הוא כ' שביתות שביתה ממלאכה ושביתה מאכילה ושתייה, אבל יש גם

ובאמת אי"ז דבר קל כלל וכלל אבל מי שכבר טעם מצוף התורה שייד אצלו שיגיע להכרה זו שאין בעולם כלום מלבד מתיקות התורה, ועי"ז יקטן הנסיון, זה צריך לשום על לב כעת ערב יום הכיפורים לבטל כל ענייני עוה"ז שהכל הבל, ולהכיר בטובה שהיא התפלה ולימוד התורה כראוי ולהתקרב אל ה' באלו, ואז נזכה להתעלות ולהתקדש קדש קדשים ובהגיע יום שהוא קדש קדשים ובישיבה מקום תורה בעוה"ז נזכה כראוי.

סגולת יוה"כ מכת התורה

וצריך לידע שכל סגולת יום קדוש זה היא רק מכת התורה, והכי אי' בתענית ל: א"ר שמעון ב"ג לא היו ימים טובים לישראל בחמשה עשר באב וכיום הכפורים, ובגמ' בשלמא יוה"כ משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שנתנו בו לוחות האחרונות וכו', והגרסא בגמ' בלא וי"ו אלא טעם אחד הוא דאית ב' סליחה ומחילה יום שנתנה בו תורה, ומשום דכל מציאות הרחמים של יום הכפורים הוא מכת זה שבו נתנה תורה, והביאור בזה מפני שבקבלת התורה נעשינו בנים למקום, ובתפלה אנו מבקשים השיבונו "אבינו" לתורתך מפני שלזכות לתורה אפשר רק ע"י היותינו בנים למקום, וכתוב (דברים ו, ז) 'ושננתם לבניך' ואי' בספרי והובא ברש"י שם לבניך אלו התלמידים, שתלמידים נקראו בנים, וכבר נתבאר במק"א שלא נאמר בזה רק שבמציאות תלמידים הם כבנים, אלא נאמרה בזה הלכה בצורת מסירת התורה שרק ע"י שהרב מרגיש שתלמידיו הם בניו יכול למסור להם התורה כראוי, וכן להיפך תלמיד אינו יכול לקבל תורה כראוי מרבו אם אינו מרגיש בו שהוא אביו, והקב"ה הרי הוא המלמד תורה לעמו ישראל ובודאי ינהג באלו שהם עמלים בתורתו וחפצים לדעת סודה מנהג בנים שהוא התנאי לצורת מסירת התורה, ואחר שאנו בנים למקום כבר אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים.

לימוד התורה השלמת התשובה

והנה יום הכפורים יום של רחמים הוא כי ביום זה נתנה תורה, זה הי' אז בשעת מתן תורה, וצריך לדעת שכן הוא מחדש בכל שנה ושנה, כי יום זה הוא יום סליחה וכפרה בכל שנה מחדש אלא שאינו מכפר בחנם אלא שביום זה ישנם לסגולות הכפרה אבל צריך לקיימם כדי לזכות לזה, וכבר נתבאר לעיל כי הדרך לזכות לזה הוא ע"י שיקיים עניינו של יום כראוי וזכה יזכה ליכנס ליאור באורו המופלא של יום זה.

ובראשית חכמה (שער התשובה פ"ב כא-כד) הביא דברי הוזה"ק וז"ל (מתורגם ללש"ה) ק' יש אדם אחד שאחר ששב מחטאיו ונתכפר לו, הוא הולך בדרך המצות ועוסק בהם בכל כחו ביראה ובאהבה לקב"ה, הוא זוכה לתשובה תחתונה [לשון הוזה"ק תשובה תתאה] וכו', ולהלן שם כתב ומהמאמר אתה למד עוד ב' דברים, הא. כי התשובה העקרית הוא עסק התורה בדחילו ורחימו, שעל ידה זוכה לתשובה עילאה, ועל זה אנו אומרים בתפילתנו השיבונו אבינו לתורתך וכו', עכ"ל.

והדברים מתאימים מאוד עם מש"נ שכל סגולתו של יום זה נתחדש מכת התורה שניתנה בו, וכדאי' בתענית יום סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוחות אחרונות, וגם הוסיף לבאר ענין זה שאנו אומרים בתפילה השיבונו אבינו לתורתך, וכמש"נ לזכות לתורה אי אפשר אלא ע"י שנרגיש בניו של מקום וגם הוא ינהג בנו מנהג בנים, וענין זה תקנו אנשי כנה"ג לומר בברכה זו של תשובה דוקא, כי התורה היא השלמת התשובה ורק על ידה התשובה היא מושלמת תשובה עילאה.

שלימות התשובה היא הדבקות בקב"ה וזה בא רק מכת התורה

ויש להוסיף בזה עוד דכתי' (הושע יד, ב) שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל ה', והוא הפטרת שבת

שובה, כפל הכתוב ענין התשובה והוסיף בינתים קחו עמכם דברים, וב' ביאורים נאמרו בזה הא. שהדברים הם וידי דברים, והוא שצריך האדם לשוב בתשובה ולהתחרט מחטאיו ואז יתודה ועי"ז יהי השלמת התשובה. והביאור הב. דדברים הוא תלמוד תורה, והכי מדויק פשטי' דקרא דבתחילה כתי' שובה ישראל עד ה' אלוקיך ועד היינו לא ממש לגמרי אליו, ושוב אמר הכתוב קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ואל היינו אליו ממש בדבקות מוחלטת, ונכמו ואבואה אליה (בראשית כט, כא) שהוא חיבור מוחלט, וזה שייד רק ע"י תלמוד תורה כי מכת התורה באים לידי דבקות בקב"ה כי ישראל ואורייתא וקוב"ה חד הוא, ונראה דהם ב' דרגות התשובה המבוארות ביומא (פ) תשובה מיראה ותשובה מאהבה, כי לזכות לתשובה מאהבה שייד רק ע"י תורה שהיא הדרך לזכות לאהבת ה', וכת' (דברים ד, ל) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה וכו' ושבת עד ה' אלוקיך, כי תשובה זו שהיא מחמת הצרות אינה תשובה מאהבה והיא רק עד ה' אלוקיך.

הטהרה היא מקוה ישראל ה' המים הם המחבר אליו

ואחר שנתבאר דסגולת יום קדוש זה הוא מכת התורה שחזרה לנו בו, כבר יש ליישב משה"ק בסתירת הפסוקים, דכתוב אחד אומר מקוה ישראל ה' שנראה מזה שהקב"ה עצמו הוא המטהר את ישראל, וכתוב אחד אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, שנראה מזה שהקב"ה זורק מים והם המטהרים, אולם להנ"ל אשה"ט ובאמת הדבקות בקב"ה וההתחברות אליו כראוי היא המכפרת, אלא שהרי וכי אפשר לידבק בשכינה והלא ה' אלוקיך אש אוכלה הוא, ולזה זורק הקב"ה עלינו מים טהורים אין מים אלא תורה, והיא המחברת את ישראל וקוב"ה להיותם חד, דקוב"ה ואורייתא וישראל חד הם, היינו שע"י התורה נעשים ישראל וקוב"ה אחד, ויום הכיפורים יום מתן תורה הוא היום המסונג ביותר להשלמת הדבקות בקב"ה באמצעות התורה, ואשה"ט.

תורה היא המביאה את האדם לשלימות

ובאמת ענין תורה עם תשובה הוא גם מפני שהרי תורה מביאה האדם לידי שלימות וכדאי' בברייתא דר' פנחס בן יאיר (ע"ז כ): סדר המעלות תורה מביאה לידי זהירות וזהירות לידי זרירות, וסדר הדרגות הוא בדוקא שלא יקנה האדם השלימות כאחד אלא רק ע"י עלי' דרגה אחר דרגה ע"י מהרש"א שם, וגם בזה אין מעשי זהירות בעלמא מביאין לזרירות אלא מידת הזהירות היא מביאה לזרירות, והיינו דרך אחר שקנה האדם בעצמו המידה האחת יוכל להתעלות מכחה למידה שלמעלה הימנה.

ואחר שזכינו לדברים הנ"ל הרי ברור הוא כי בשביל בני תורה יום זה הוא שונה לגמרי, כי כל מעלתו של יום זה הוא מה שבו נתנה תורה, ומי שביום זה ידבק בתורה ובקב"ה ויקבל על עצמו עול תורה בשלימות, יזכה ממש ליום הכפורים כמו שהי' יום הכפורים הראשון ויכנס כראוי ליום זה, וכשנכנס ליום זה כראוי מקבל תורה מהקב"ה עצמו ונעשה בן למקום וזוכה לכרחם אב על בנים, וכמש"כ הרמב"ן דיום הכפורים הוא יום של רחמים רק שמעורב בו דין שלא יהא ויתור בחנם אבל מדת הרחמים היא השולטת ביום זה.

תיקון המידות תנאי מוקדם להצלחת התשובה

דבר נוסף ראוי להדגיש שתנאי מוקדם לכל זה הוא המידות הטובות כי בגוף של מידות רעות לא ישכון אור התורה וכל תורתו היא חיצונית, ובכלל מידות רעות זה אומללות שעל ידם כל ימיו צער ומכאובים שאינו יכול לראות בטובת אחרים, ואינו משכיל להבין שיש אב בשמים שדואג ונותן לכל אחד את הראוי לו, אבל טוב לב משתה תמיד, מי שבעל מידות טובות הוא ישמח תמיד בחלקו ויהיו חייו נעימים בהשקט ובטחה, ובידינו הדבר, נתחזק בכל אלו כראוי ונזכה לכפרת עוונות וללב חדש, ונחתם בספרן של צדיקים.

אוצר חמד

**שו"ת בהל' חג הסוכות מתורת רבינו מרן פוה"ד הגר"י זילברשטיין שליט"א
נערך ע"י נכדו חביבו החתן ר' אריה זילברשטיין שיחי'**

מה עדיף סוכה קטנה עם מזגן או מרווחת בלא מזגן

שאלה:

אנחנו משפחה גדולה עם הרבה ילדים בע"ה, חלקם נשואים וחלק עדיין לא. בבית יש לנו סוכה יפה וממוזגת אבל יש בה חסרון, שהיא קטנה. הספקנו היכן לעשות השנה את הסוכה, מצד אחד אם נעשה את הסוכה בבית לא נוכל להזמין את ילדנו הנשואים, מצד שני אנחנו יכולים לבנות סוכה למטה, אך היא תהיה בלי מזגן והיא גם פחות יפה, אבל יהיה בה מקום ברווח לכולם. איזה סוכה עדיפה?

תשובה:

נראה שאדם בריא שאינו סובל באופן קיצוני מהעדר מזגן, יעשה סוכה למטה, והטעם שכתבו הטור והרמ"א (או"ח סימן תרלט ס"א) שבסוכה, נוסף על המצוה של אכילה ושתייה ולינה בסוכה, יש מצוה גם לטייל בה כל שבעת הימים. וא"כ, בסוכה שבביתו שהיא קטנה שבקושי יש שם אפשרות לזוז, בוודאי שא"א לקיים את הטיול, אבל בסוכה למטה יוכל לקיים מצוות טיול. יש לציין שבאבני נזר (או"ח סימן תפ) כתב שהטיול בסוכה הוא מעלה שהרי שיעור סוכה היא שבעה על שבעה טפחים, וגובהו עשרה טפחים, ואין יטייל בה ואינו יכול לעמוד בה ולא לזוז אנה ואנה, רק לישיב על הארץ לאכול ולישון, אלא שעיקר מצות סוכה היא אכילה ושתייה ולינה, והטיול היא מעלה. ומכל מקום בוודאי כשיש לו אפשרות לקיים את מצות הטיול, זה עדיף על פני לוקסוס של מזגן, ובפרט שבסוכות כבר בדר"כ המזגן אוויר נח, והמזגן אינו כ"כ מוצר הכרחי.

...

שכן מבוגר מבקש שנגמור מהר את הסעודה, כי רוצה לישון מוקדם

שאלה:

יש לנו שכן מבוגר שהסוכה שלו צמודה לסוכה שלנו, הוא רגיל ללכת לישון מוקדם ולכן דורש מאיתנו לסיים את סעודות השבת והחג תוך חצי שעה בכדי שלא נפריע לו לישון, האם אנחנו צריכים להתחשב בו?

תשובה:

שנינו במסכת בבא בתרא (דף כ ע"ב) שאדם יכול לעשות בביתו תשמישין שצריך גם כשהם לצורך עבודתו, ואין השכן יכול לעכב עליו ולומר אינו יכול לישון מפני הפטיש ומקול הריחים ולא מקול התינוקות. וכתב הריב"ש (הובא בבית יוסף סימן קנה ג) שזהו דווקא באנשים בריאים, אבל חולה יכול לעכב. וכתב על זה החזו"א (ב"ב סימן יג אות יא) דאין דברי הריב"ש אמורים אלא בעושה דבר שאינו מעיקר הדירה, כמו בעושה אריגה וכיוצ"ב שאין זה מצוי בכל אדם ולא ברוב בני אדם, אבל אם עושה דברים שרוב בני אדם עושים, ולפעמים תשמישין ודיבורן משמיע קול שמפריע לחולה, אינו יכול למחות אף אם החולה קדם, ורשאי אדם לבנות בית אצל חברו ולהכניס את העוללים והיונקים שצועקים בלילה, ואין החולה יכול לעכב עליו, דהרי אינו חייב לצאת מדירתו, עכ"ל.

גם בעניננו מעיקר הדין אין השכן הזקן יכול לעכב עליהם ויכולים לערוך את שולחנם כפי צרכם, אבל בכל אופן ראוי להתחשב בו, ולכן יאכלו את הסעודה כפי צרכם, ולאחר מכן יכנסו הבייתה וימשיכו את השירה והדברי תורה בלא סעודה.

...

האם מותר לצלם בחול המועד

שאלה:

בחול המועד אנו לומדים כמה שעות בבוקר עם אבינו ולאחר מכן אנו יוצאים לראות את פלאי הבריאה, בבחינת 'מה רבו מעשיך ה', הסתפקנו אם מותר לצלם תמונות בחול המועד כדי שיהיה לנו מזכרת מיופי הבריאה?

תשובה:

מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל לא היה דעתו נוחה מלעשות תמונות בחול המועד, אמנם אם זה לצורך, כגון שזה דבר האבד למשל שיש איזה תמונה שאם לא יצלמנה לא יהיה לו תמונה זו בעתיד, והיא זקוקה לעבודת ה', מותר לצלם.

...

קטן שאינו צריך לאימו אך מפחד לישון בסוכה

שאלה:

מה הדין ילד שכל השנה אינו בגדר 'קטן הצריך לאימו', אבל בסוכות הוא מאד מפחד להיות בסוכה ורוצה לישון ליד אימו, האם פטור ממצות סוכה?

תשובה:

מסתבר שעדיין נחשב כקטן הצריך לאימו, שאם צריך לאימו בסוכה עדיין לא נגמל לגמרי, וביותר מזה, יתכן שאם השינה בסוכה מפחידה אותו, פטור מלישון שם משום מצטער.

...

קטנים שבנו סוכה לעצמם

שאלה:

נשאל רבינו מילד מתחת לגיל בר מצוה שבנה בעזרת חבריו סוכה, וכשגמרו לבנותה אמרו להם שהסוכה פחות מי' טפחים ופסולה, שאל הילד היות וכל הילדים (שגופם קטן) יכולים לשבת שם בריווח, האם מותר להם לאכול שם בסוכות?

תשובה:

ראשית יש לדון אם סוכה שקטן בנאה כשירה לקטן שיאכל שם בסוכות. במג"א (סימן יד סק"ג) כתב שקטן אינו יכול לבנות סוכה עבור גדול, ובפמ"ג כתב שראוי להחמיר בזה, ולמעשה כבר האירכו הפוסקים בזה, ובחוט שני (פ"ג אות ב) כתב שהחזו"א פעם אחת האריך בזה, ונטה לומר שמעיקר הדין מהני, אך כשאפשר לתקן ראוי לתקן.

אך כאשר הקטן עושה זאת לעצמו, כתב הביאור הלכה (סימן יד ד"ה להצריך) שגם לפוסקים שקטן לא יטיל ציצית לגדול, פשוט דהקטן לעצמו מותר להטיל ציצית לכו"ע אם רק הגיע לחינוך, שהוא מחוייב מדרבנן במצות ציצית, ומיקרי בר לבישה להוציא את עצמו בעיציותיו. וא"כ גם בסוכה יכול לעשות לכתחילה סוכה לעצמו.

אמנם במשיב דבר (ח"א סימן מא) כתב שאין מחנכין לקטן במצות, אלא במה שהיה עושה כן בהיותו גדול, וכתב מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הערות ראש השנה דף כט ע"א, פסחים דף פט ע"א) שדברי המשיב דבר הוא סברא אלימא, וכן הלכה כדבריו, ולדבריו קטן שעשה לעצמו סוכה היא רק בדיעבד.

אמנם בוודאי אם הסוכה היא פחות מעשרה טפחים הסוכה פסולה, כי אין הדבר נתון לשיעורים, לכל אחד אם יכול לשבת בסוכה או לא, אלא חז"ל נתנו שיעורים לגובה הסוכה, וגם לאדם גוף, הסוכה פסולה פחות מי' טפחים.

...

ליטול ד' מינים בכותל או להתפלל עם הנץ

שאלה:

קמתי מאד מוקדם בחול המועד והסתפקתי מה עדיף, האם ללכת להתפלל ליד הבית במנין שבו מתפללים בנץ החמה ולהרוויח את המעלה של זריזים מקדימים, או לנסוע לכותל שיש אומרים שזה מצוה דאורייתא ליטול ד' מינים כל שבעת ימי הסוכות?

תשובה:

תפילה בנץ היה מעלה גדולה שמוזכרת בהלכה, ולדעת הרמב"ם היא התפילה שלכתחילה, והתפילה לאחר מכן היא רק תשלומין, ובוודאי התפילה בנץ עדיפה מאשר לצאת ידי שיטה אחת, שד' מינים ליד הכותל היא דאורייתא.

ובפרט שבד' מינים אינו חייב כעת, ואין חיוב ללכת לכותל כדי להתחייב, משא"כ התפילה בנץ היא חיוב על כל אחד להתפלל בזמנו, וישתדל במשך היום לבוא לכותל המערבי.

להערות ולהארות ניתן לפנות 052-764-2209 או בכתובת המייל: A0527642209@GMAIL.COM

באדיבות: 'ווי העמודים', נערך ע"י 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com

תורת חמד

**פנינים ופרפאות על סדר מגילת קהלת מתורתו ומשנתו של
רבינו מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א
מלוקט מתוך חיבוריו וספריו, וכן מכתיו"ק
כפי שנערך במיוחד עבור 'אוצר הפרשה' ע"י נכדו חביבו הרה"ג ר' חיים מלין שליט"א**

מגילת קהלת

מגילת קהלת. ונוהגין לומר קהלת בשבת של חול המועד או בשמיני עצרת אם אקלע בשבת (מהרי"ל) – לשון הרמ"א (או"ח סימן תרסג ס"ב). והנה כתב המשנ"ב (סימן תצ ס"ק יז) בשם המג"א דהטעם שתקנו לקרוא מגילת קהלת בשבת חוה"מ סוכות, הוא משום שזה זמן שמחתנו, ובקהלת כתיב 'ולשמחה מה זו עושה'.

וצ"ב, וכי משום שזהו זמן שמחה, אנו חפצים לקלקל את השמחה, ולבאר מדוע אין מקום כלל לשמחה. ואין לומר שהשמחה בסוכות היא שמחה על הרוחניות ולא על הגשמיות, שהרי מפורש בקרא שהשמחה היא על אסיפת התבואה, וכמ"ש בדעת זקנים לבעה"ת (סוף פרשת ראה) שהשמחה בסוכות היא על התבואה והפירות, וא"כ מה טעם יש להאריך בזמן זה במגילת קהלת, שתמה 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש', 'לשמחה מה זו עושה', 'רע עלי המעשה שנעשה תחת השמש' וכיו"ב.

אכן נראה לבאר, דדווקא כאשר האדם יודע שכל תענוגות עוה"ז הם הבל הבלים, כאבק פורה וכחלום יעוף, ממילא שוב אינו משועבד אל הממון והתענוג, ועי"ז יכול לשמוח בהם עצמם. משום דדווקא מי שאינו מהביל אותם, הוא זה שאינו יכול לשמוח בהם, כי הוא תמיד ידאג לאבד אותם [מרבה נכסים מרבה דאגה], וגם ישתוקק לעוד ועוד דברים שחסרים לו [יש לו מנה רוצה מאתיים, ואוהב כסף לא ישבע כסף], ולא ישיג את האושר והשמחה. אך מי שלומד בספר קהלת שאין שום יתרון ומעלה בכ"ז, ממילא אינו בשום צער אלא בשמחה ונחת, והוא יכול ליהנות ממתיקות הפירות וריבוי התבואה, ולקיים בעצמו 'אשר אין טוב לאדם תחת השמש כי אם לאכול ולשתות ולשמוח'. וזה כוונת הלבוש שכתב (שם ס"ב): 'לפי שסוכות הוא זמן שמחתנו, וספר קהלת משבח ומזרז את הבריות שישמחו בחלקם, ולא ירדפו אחר ריבוי הממון, והנהנה ממה שיש לו – מתת אלוקים הוא'. הרי שאדרבה, קהלת לא בא להמעיט את השמחה, אלא אדרבה להעצימה, כי ככל שאיננו משועבדים לחומריות, כך אנו יכולים יותר לשמוח בה, כי היא אינה כובלת אותנו, אלא מהנה ומענגת אותנו.

פְּלִי הַדְּבָרִים יִגְעִים לֹא יוֹכֵל אִישׁ לְדַבֵּר לֹא תִשְׁבַּע עֵין לְרֹאוֹת וְלֹא תִמְלֹא אֵזֶן מְשַׁמֵּעַ (א, ח). הנה במדרש רבה כאן (א, כד) פירשו חז"ל מהו 'כל הדברים יגעים', דבר אחד, כל הדברים יגעים, דברי מינות מייגעין את האדם. ושם (פיסקא כה) מספר המדרש אודות רבי יהודה בן נקוסה, שהיו הכופרים מתעסקים עמו, והיו שואלים אותו והיה משיב, ופעם אמר להם: 'על חנינם אתם מתווכחים, בואו נערוך בינינו תחרות, שהמנצח בה יפצע את מוחו של אחד בקורנס. הויכוח הסוער התחיל, ובסופו רבי יהודה נצחם, ופצע את מוחם עד שהתמלא פצעים פצעים. כשהגיע לשיבה, אמרו לו תלמידיו 'רבי, סייעו מן השמים ונצחת', השיבם: וכי יצאתי משם בחינם ללא נזק? לכו והתפללו עלי ועל אותה החמת [מוחו], שהיתה מלאה אבנים טובות ומרגליות, אבל עכשיו מלאה פחמים'...

ומבואר איפוא, שכאר מתווכים עם החוטאים, אפילו כאשר מנצחים אותם, מכל מקום המחשבה והאמונה נפגמת על ידי זה. וביאור הדברים, שהרי כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' דעות ה"א): 'דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו, ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד, כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך כדי שלא ילמד ממעשיהם'.

ונשאלנו פעמים רבות מהנהלת הארגון 'לב לאחים', באשר ישנם אברכים פעילים היוצאים לערי השדה לשכנע הורים לשלוח את בניהם לבתי ספר תורניים, וכן לומדים בחברותא עם מתקריבים. ופעמים רבות עצם היציאה מד' אמות של ביהמ"ד ולנסוע לעיר מעורבת או חילונית לגמרי, ועצם המפגש עם אנשים רחוקים מתורה

דְּבָרֵי קֹהֶלֶת בֵּן דָּוִד מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַיִם (א, א). במדרש רבה כאן איתא, זה שאמר הכתוב ברוח הקודש על ידי שלמה מלך ישראל, חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתייצב, מעשה בר' חנינא בן דוסא שראה בני עירו מעלין נדרים ונדבות לירושלים, אמר הכל מעלין לירושלים נדרים ונדבות ואני איני מעלה דבר. מה עשה, יצא למדברה של עירו וראה שם אבן אחת, ושכבה וסתתה ומרקה, ואמר 'הרי עלי להעלותה לירושלים'. ביקש לשכור לו פועלים, נזדמנו לו חמשה בני אדם, אמר להן: מעלין לי אתם אבן זו לירושלים, אמרו לו: תן לנו חמשה סלעים ואנו מעלים אותה לירושלים. ביקש ליתן להם ולא נמצא בידו דבר לשעה, הניחוהו והלכו להם. זימן לו הקב"ה חמשה מלאכים בדמות בני אדם, אמר להם: אתם מעלין לי אבן זו, אמרו לו: תן לנו חמשה סלעים ואנו מעלין לך אבנך לירושלים, **ובלבד שתתן ידך ואצבעך עמנו**, נתן ידו ואצבעו עמהם ונמצאו עומדים בירושלים. ביקש ליתן להם שכרן ולא מצאן. נכנס ללשכת הגזית ושאל בשבילם, אמרו לו: דומה שמלאכי השרת העלו אבנך לירושלים, וקראו עליו המקרא הזה 'חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתייצב', ע"כ.

מעשה זה בא ללמדנו, שכך היא דרכו של האדם בעבודת הבורא, האדם צריך לרצות באמת לעשות רצון ה', להתחיל ולהניח אצבעו, ומיד שולח הקב"ה עזרו מקודש, וזהו מה שדרשו בספרי על הפסוק (דברים טו, יח) 'וברכך ה' אלוקיך בכל אשר תעשה', ודרשו: 'וברכך ה' – יכול אפילו יהיה יושב ובטל, תלמוד לומר בכל אשר תעשה', כלומר שבשמים מחכים רק נפתח פתח כחודו של מחט, והקב"ה יפתח לנו פתח כפתחו של אולם.

ומצוות יכולה להשפיע עליהם ולגרום ח"ו לירידה רוחנית, ושואלים האם הם מצווים לזכות לאחרים במצב שיתכן והיה בזה חב לעצמו. ושמענו שהגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל השיב על כך, שכאשר הולכים לדבר עמם, לפני הכניסה יש להניח מעט אבנים בתוך הנעל... והאבנים יזכירו לו כל הזמן את ה'בדיעבד' שבעניין, ובכך יקצר את ההשייה עמם שלא יהיה יותר מהצורך.

ונוסף לספר: מעשה באדם גדול, שטען כי אין להיפגש כלל עם אחינו הרחוקים, אף לא לשם קירוב, כדי לא לרדת חלילה ברוחניות ולהישמר ממראות אסורים. וכשהצעת את טענתו בפני מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, אמר לי: לך ותגיד לו, שאם לבית החולים הוא הולך כשצריך לטפל ברגלו, והרי גם שם נתקל במרעין בישין, ומתמודד עם הנסיונות, א"כ ילך גם להציל את אותם רחוקים ולהשיבם בתשובה, ולא יהיו הנשמות האבודות של הרחוקים פחות כואבים לנו מאשר כאבי וייסורי הגוף [וכמובן אין כאן הוראה לרבים, והדברים שייכים באחד שיש לו מספיק חוסן כדי לעמוד בנסיונות השונים].

וכן היה משנן באוזנינו מו"ר מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, שעלינו לראות את כל הארץ כ'בית חולים' אחד גדול, ואחינו הרחוקים הינם 'חולים' הנמצאים במחלקת טיפול נמרץ, ותפקידנו, אנו בני התורה, לשמש כרופאים ואחיות, כדי להחיש רפואה ומזור לחולים, בעיקר על ידי 'סם המרפא' – אור התורה הקדושה ונעימות צוף אמריה. והוסיף ואמר, שכל אחד צריך להניח בכיסים הרבה דברי תורה מתוקים, וכל מי שפוגש בו, שיאמר לו דברי תורה [וע"ע בחשוקי חמד עמ"ס יבמות (דף כב ע"ב)].

***

עת להשליך אבנים ועת פנוס אבנים עת לחבוק ועת לרחק מחבוק
(ג, ה). הנה במדרש רבה (כאן), איתא, עת לבקש – בשעת שלום, ועת לאבד – בשעת מלחמה, עת לשמור – בשעה טובה, ועת להשליך – בשעה רעה. ומובא במדרש מעשה בסוחר שהפליג בים הוא ובנו, והוביל עמו קביים דיגרי זהב, הספן הקצה להם מקום סתר ואפילה, הסוחר שמע את קולם של המלחים שדיברו זה אל זה: כשנגיע ללב ים נהרוג את הסוחר ואת בנו ונשליך את גופותיהם לים, ונקח לעצמנו את המשא של הדיגרים. מה עשה הסוחר, העמיד פנים של כעס על בנו והתקוטט עמו, ומתוך התגרה השליך את הדיגרים לים, ואז הרפו מהם הספנים. כשהגיעו למחוז חפצם התלונן הסוחר לפני המושל של קיסרי על המלחים, המושל אסר את המלחים וחייבם לשלם מכיסם את דמי הזהב שהושלך לים בגללם. שאל המושל את הסוחר, מנין למדת חכמה זו להשליך את הדיגרים לים, השיב לו הסוחר, משלמה מלך ישראל, שאמר עת להשליך אבנים (דיגרי זהב), ועת לאסוף אבנים.

ומבואר בחז"ל שאסור לאדם להסתכן כדי להציל את ממונו, וכעין זה יעוין במסכת תענית (דף כ"ע ב') שרב הונא לא נכנס לבית רעוע להציל את היין שלו. אך כל דברינו אמורים בסכנה גדולה, אך כשיש סכנה מועטת, מצאנו שמותר לאדם להסתכן קצת [וכמו שכתבנו להלן (ו, ג) בשם הנודע ביהודה], אלא שקשה לקבוע בדיוק את הגבולות, וע"ע מש"כ בחשוקי חמד עמ"ס כתובות (דף יט ע"א).

ועוד יש לדון, כיצד היה הדין, במקרה ששותף עלה לספינה עם אבנים טובות ומרגליות, וכששמע שזוממים להורגו כדי לשדוד את ממונו, נהג כפי שנהג היהודי הפיקח הנ"ל במדרש, והשליך את המרגליות למצולות ים, והנה כעת בא שותפו ותובע ממנו לשלם עבור איבוד המרגליות, שהרי אף המציל את נפשו ע"י איבוד ממון חברו, מחוייב לשלם לחבירו את מה שהפסיד לו (שו"ע חו"מ סימן שנט ס"ד), ויל"ע האם אכן יש לחייב את זורק המרגליות. ונראה להשיב, שיכול הזורק לטעון כלפי שותפו: 'הסחורה שסיכנה את חיי, ואילצה אותי להשליכה לים, היא גם הסחורה שלך, ומאחר וגם ממונך היה נחשב ל'רודף' אחרי, ממילא היה מותר לי לאבדו כדי להציל את נפשי'.

***

מה שנהיה קביר הוא ואשר להיות קביר הנה והאלהים יבקש את נרדף (ג, טו). ניגש אלי יהודי וסיפר ששכנו מציק לו מאד, וממש רודף אותו ויורד לחייו, על לא עוול בכפו. ושאל עצה טובה מה עליו לעשות במקרה זה, וכיצד יפטר מהשכן הטרדן. והשבתי לו, שהוא צריך לשמוח שיש לו שכן כזה. ולאחר שתמה על הדברים, ביארתי לו, דהנה בפ' בחוקותי נאמר (במדבר כו, יז) 'ונסתם ואין רודף אתכם', וצ"ב, דהניחא ש'ונסתם' היא קללה, אבל 'ואין רודף אתכם' מה קללה יש בכך, הלא ברכה היא. ופירש הגר"א שהנה נאמר כאן 'והאלוקים יבקש את נרדף', כלומר שעצם העובדה שהאדם הוא בגדר 'נרדף' מעניקה לו הטבות מסוימות, כי האלוקים מבקש אותו ורוצה לעזור לו. וזה הפשט ב'ואין רודף אתכם', שהקללה תהיה עד כדי כך שגם את הזכות של ה'נרדף' לא יהיה לכם, כי נסתם ואין רודף אתכם. ואמרתי לאותו יהודי, בכך שהנך מרגיש את עצמך נרדף מאותו שכן, יש לך נקודת-זכות בשמים, והנך קרוב יותר לרשב"ע, כי האלוקים יבקש את נרדף.

***

פי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם פמות זה פן מות זה ורית אחד לכל ומותר האדם מן הבהמה אין פי הפל הקל
(ג, יט). רבים שואלים שהם מתפללים רבות להקב"ה על דבר מסויים ואינם נענים, ואנו מראים להם דברי הספר חסידים (סימן תקנג), שכתב בזה"ל: 'יש מתפלל ונענה ויש מתפלל ואינו נענה, הטעם לפי שצער חברו ועלבונו אינו מעלה על ליבו של מתפלל זה, יתכן שלא יהיה נענה, לפי שהיה לו לחשוב אילו הייתי בצער של זה, הייתי צריך להתפלל עליו, וכתב 'ואהבת לרעך כמוך', ומאחר שאינו מצטער בצער הצדיק, לא יתכן שיהיה נענה, לכך כל התפילות והתחנונים תיקנו לומר בלשון רבים 'רפאנו', 'ראה נא בענינו', וכתב 'ונתן לך רחמים ורחמך', המרחם ירוחם. **ואם לא, מה בין זה לבהמה שאינה חוששת בצער חברתה, ועליו נאמר ומותר האדם מן הבהמה אין**, עכ"ל.

למדנו מדבריו, כי אדם המתפלל להקב"ה ואינו נענה, לפעמים הוא מחמת שאינו מרגיש בצער הזולת, ואינו חושש כשחברו בצער, ומה בינו לבין בהמה, ואין פלא שתפילת בהמה לא נענית. ועל כל אחד להתחזק בדבר זה, להיות נושא בעול עם חברו, להיות עמו בשמחה ול"ע בעת צרה וצער, ואז יזכה שתפילותיו יתקבלו לפני כסא הכבוד.

[ובעיקר הדבר שיש תפילות שלא רואים שפועלות, או ברכה של צדיק שאינה מתקיימת לבסוף, שמעתי ממרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל שתפילה או ברכה של צדיק תמיד מועילים, אבל לא תמיד הברכה או התפילה מועילים על הדבר שאנחנו רוצים, אלא לפעמים הברכה או התפילה מועילים לדברים חשובים יותר, שאנחנו אפילו לא חשבנו לבקש על זה ברכה, והקב"ה לוקח את הברכה או את התפילה, ומסדרה על הדבר החשוב יותר שצריך בו ישועה. ומצאנו ראייה נפלאה לדבריו מהבן יהוידע עמ"ס כתובות (דף קד ע"א), יעו"ש].

***

וְרֵאִיתִי אֲנִי אֶת כָּל עֵמֶל וְאֶת כָּל פְּשָׁרוֹן הַמַּעֲשֶׂה כִּי הִיא קִנְאָת אִישׁ מִרְעוּהוּ גַם זֶה הֶבֶל וְרַעֲיוֹת רִיחַ (ד, ד). ביאור נפלא בפסוק כאן מצאנו בדרשות המהר"ל מפראג (בדרוש לשבת הגדול, עמוד נב), שהביא דיש שואלים, אחר שהשי"ת שעה אל הבל ואל מנחתו (שזה גרם לוֹיָחַר לקין מאד ויפלו פניו), א"כ איך הצליח אחר כך קין להרגו, והלא כלל הוא בידינו ד'שומר מצוה לא ידע דבר רע', וכל שכן דבר כמו זה שהרי הקב"ה שעה אל מנחתו, ואיך לא היה להבל שמירה מיוחדת מקין אחיו לבל יהרגנו.

ותירץ, שהבל מה שהיה מקריב קרבן, לא היה זה מצד עצמו, רק כאשר ראה שקין מקריב קרבן, אז נתעורר גם הוא להקריב, ולא היה מתעורר ומתאמץ מעצמו, ולא היה פונה אל המעשים הטובים מצד עצמו ואין ממש במעשה זה, וזה נרמז בפסוק 'והבל הביא גם הוא', ולמה צריך לכתוב 'גם הוא', אלא לאחר שראה שקין מקריב,

הקריב גם הוא. ואף שלא היה בכוונה, מכל מקום ראוי לקבל הקרבן, אבל אינו יכול להיות בכלל 'שומר מצוה' לא ידע דבר רע' כי אין יסוד למעשה זה, כי כל יסוד נבנה על עצמו ולא נבנה על זולתו, ומה שעשה הבל לא נבנה על עצמו, רק עשה אחרי שקין עשה. והוסיף שם המהר"ל, שעל זה אמר שלמה המלך בחכמתו 'וראיתי את כל כשרון המעשה אשר נעשה תחת השמש כי הוא קנאת איש מרעהו, ואמרת כי גם זה הבל ורעות רוח', ופירוש זה, כי ראיתי מעשה האדם אשר האדם טורח בהם, והכל עושה בגלל קנאת איש מרעהו, ועושה ג"כ מעשה טוב מצד הקנאה לעשות כמו שעשה האחר, ואין עושה זה מכח התעוררות מעצמו, ולכך הוא הבל. והוסיף עוד, דאפשר כי במילים 'כי גם זה הבל', רמז שכך גם עשה הבל, מכח קנאה, ונקרא 'הבל', ע"כ דברי קדשו הנפלאים [ויעוין בחשוקי חמד עמ"ס קידושין (דף מ ע"א) שהבאנו את דבריו, והוכחנו מדבריו שכדי שיהיה בחינת 'שומר מצוה' לא ידע דבר רע', צריך שיכוין לעשות המצוה לש"ש, ורק אז המצוה מגינה עליו].

***

אם יוליד איש מאה וְשָׁנִים רבות יִתֶּנָּה וְרַב שְׂיָהוּ יָמֵי שְׁנָיו וְנָפְשׁוֹ לֹא תִשָּׁפֵעַ מִן הַטּוֹבָה וְגַם קְבוּרָה לֹא תִּתֶּנָּה לוֹ אֶמְרָתִי טוֹב מִמֶּנּוּ הַנֶּפֶל (ו, ג). הנה במדרש רבה (ב"ר ו, ה) איתא מעשה מופלא, שרבי יהושע בריה דרבי תנחומא ב"ר חייא היה באסיא, ורצה לנסוע דרך הים, אמרה לו מטרונא 'באיילין יומיא פרשי, אתמהא', כלומר בימים אלו של החורף, וכי נוסעים דרך הים, הרי זה סכנה גדולה שאפשר לטבוע מרוח סערה. אתחזי ליה אבוי בחלמא, ואמר ליה 'ברי בלא קבורה, שנאמר גם קבורה לא היתה לו', ולא שמע לא למילי דדין ולא למילי דדין, וכן הויה ליה. כלומר שגם אביו נתגלה לו בחלום ואמר לו, אם בחורף אתה פורש לים, הרי שגם קבורה לא תהיה לך, וציטט לו הפסוק כאן בקהלת, כי הדגים יאכלוך, וכן היה, יעו"ש.

ומדברי המדרש נראה, שלמרות הסכנה, אין איסור מוחלט להפליג בספינה בימי חורף, אלא שחז"ל מיעצים לנו להימנע מכך, אבל רבי יהושע למרות כל האזהרות מהשמים, ע"י חלום שנתגלה לו אביו וע"י דברי המטרוניתא, מ"מ לא חשש והפליג, ש"מ שאין איסור מוחלט על האדם להיכנס לתוך סיכון מסויים, וכנראה נתכוין לצאת לפרנסתו, ומותר להסתכן קצת עבור פרנסתו, וכמ"ש בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סימן י), שנשאל האם מותר ליהודי להתעסק בציד חיות, וכתב שצ"ד עני העוסק בצידה למחייתו, התירה התורה, וכמו שמותר לסוחרים לעבור אורחות ימים בגלל הפרנסה, וכמו שדרשו חז"ל במסכת ב"מ (דף ק"ב ע"א) 'ואליו הוא נושא את נפשו – מפני מה זה עלה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה, לא על שכרו'.

וגם בשו"ת תורה לשמה (סימן ערב), נשאל מאחד שצווה לבנו שלא ילך בדרך במקום סכנה, והבן רצה לנסוע בים לצורך עסקיו, ונסתפק האם הנסיעה בים נחשבת לסכנה שצריך בגינה לחוש לצוואת אביו. והשיב הבן איש חי ע"פ המדרש הנ"ל, שבחורף מחג הסוכות יש סכנה לנסוע בים, ולכן לא ילך בשביל צוואת אביו, יעו"ש. ומשמע שבלי צוואת אביו א"א לאסור את ההפלגה ביום, למרות שיש בזה סכנה, כי מותר לאדם להיכנס לסכנה לצורך פרנסה [וע"ע בחשוקי חמד עמ"ס זבחים (דף לה ע"א) מש"כ בזה].

***

כִּי יֵשׁ דְּבָרִים הָרַבָּה מִרְבִּים הֶבֶל מֶה יוֹתֵר לְאָדָם (ו, יא). נשאלתי האם מותר לקנות תוכים ולגדלם בבית, כשיש צורך עבור טיפול רגשי לאחד מהילדים. והנה במדרש רבה (כאן) איתא, כי יש דברים הרבה מרבים הבל, כגון מגדלי קופות וחולות וחולדות הסנאין ואדני השדה וכלב הים, מה אית להון הנייה מיניהון [איהו הנאה יש בגידולם]. וכן כתב בספר חסידים (סימן תתרח"ח): 'כי יש דברים הרבה מרבים הבל, זה המגדלים עופות לנוי ולקילוס, ומה שמוציא עליהם היה לו לתת לעניים'.

כלומר, יש בעלי חיים שמספקים הנאה לאדם, כגון בהמות טהורות שמספקות בשר וחלב, ויש גם בהמות טמאות כגון סוס וחמור שמשמשות האדם לרכיבה ומשא, וגם כלב שומר מפני הגנבים, אבל בעלי חיים אחרים רק מרבין הבל, ואין לאדם שום הנאה מהם, ואת ההוצאות שמוציא עליהם, עדיף שיתן לעניים.

וגם יש בזה חשש צער בעלי חיים, וכדאיתא בפסיקתא דרב כהנא (פסקה עה), משל לעוף שהוא נתון בכלוב, ובא עוף אחר ועמד על גביו ואמר לו, אשריך שמזונותיך מצויים אצלך, אמר לו במזונות אתה מסתכל ובמצודות אין אתה מסתכל. ומשמע שעדיף לבעלי כנף להיות משוחררים שיוכלו להשתמש עם הכנפיים שהקב"ה העניק להם, ולא במצודה.

וראה מה שהרחבנו בזה בקובץ 'ווי העמודים וחשוקיהם' (גליון מז עמ' לט) לגבי האיסור לגדל בזמן הזה בנות שיר, וכן לגבי הדין שאסור להסתכל בבעלי חיים טמאים, וכן לגבי צוואת ריה"ח שיש סכנה לגדל תורים ובני יונה, וסיימנו שם דכשיש בזה צורך אפשר להקל, ואם יש צורך כגן בטיפול רגשי, הרי שאינו מרבה הבל, והוי כמו סוס וחמור שצריך לו לשימוש. [ולגבי הצעב"ח, במדרש רבה (קה"ר יא) יש תוספת 'דלמחר מפקין ונכסין לי', כלומר שמחר מוציאין ושוחטין אותי, ומשמע שאין הצער של העוף עצם מה שתפוס בכלוב, אלא שהוא מזומן לשחיטה]. וע"ע בחשוקי חמד עמ"ס ביצה (דף כו ע"א), ועמ"ס בבא מציעא (דף ק"ג ע"ב), ועמ"ס שבת (דף ק"ז ע"א).

***

טוֹב שֵׁם מִשְׁמֵן טוֹב יוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הַיָּלָדוֹ (ז, א). הנה אמרו במסכת ברכות (דף יז ע"א), רבי יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי, סוף אדם למות, וסוף בהמה לשחיטה, והכל למיתה הם עומדים, אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו, וגדל בשם טוב, ונפטר בשם טוב מן העולם, ועליו אמר שלמה טוב שם משמן טוב טוב ויום המוות מיום הוולדו. ופירש רש"י 'כי הוה מסיים ספרא דאיוב. על שם שאיוב נפטר בשם טוב', עכ"ל, כלומר דמאחר ואיוב נפטר בשם טוב, לכן רבי יוחנן בסיום ספר איוב היה דורש על החשיבות של שם טוב.

וצריך ביאור מה הקשר בין מימרא זו לספר איוב, ואדרבה יש לזה יותר קשר לספר קהלת ששם נאמר פסוק זה. ושמעתי מחכם אחד שביאר זאת, דרבי יוחנן השתומם איך הצליח איוב לשרוד אחרי צרות נוראיות כאלו, ואיך יתכן שלא נטרפה דעתו עליו, הרי נאמר במסכת חולין (דף מג ע"א) שאיוב היה אדם טריפה, שנאמר (איוב טז, יג) 'פלח כליותי', ובכל זאת איוב המשיך לחיות שלא כדרך הטבע. וגם במסכת ב"ב (דף טז ע"א) נאמר, קשה צערו של שטן יותר משל איוב, משל לעבד שאמר לו רבו שבור חבית ושמור את יינה, כך גם באיוב שברו את גופו ושמרו את נשמתו שלא תפרח. ואם כן, התבונן רבי יוחנן, מאין שאב איוב כוחות נפש אלו והחזיק מעמד. והשיב על כך רבי יוחנן כי איוב עמל בתורה, ולשיטתו אזיל שפירש במסכת בבא בתרא (דף טו ע"א) שאיוב מעולי הגדולה היה ובית מדרשו היה בטבריא, א"כ איוב היה ראש ישיבה והפיץ תורה לרבים מבית מדרשו, ומכאן שאב את כוחותיו הנפשיים.

ולכן סיים רבי יוחנן את המימרא שלו ב'אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה' שהיא משמחת לב, וכמו שאמר דוד המלך (תהלים קיט, צב) 'לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני, ולכן בכוונה אמר דרשה זו בסיום ספר איוב, כי שמחת התורה כשהיא שעשוע נותנת חיים ללומדיה, וחובתינו להפיק מדברי התורה 'שעשועים'.

***

אֵל תִּהְיֶה צָדִיק הָרַבָּה וְאֵל תִּתְחַכֵּם יוֹתֵר לְמֶה תִּשְׁוֹמֵם (ז, טז). דוגמאות רבות ניתן להביא לאחד שהוא 'צדיק הרבה', אך נביא את הדוגמא המעשית והמצויה שכתב רבינו יהודה החסיד ז"ל בספר חסידים (סימן שיח): 'מעשה באחד שהיה דל וחסר, ולא היה רוצה לקבל צדקה, אמר: האיך אקבל, הריני גוזל את העניים, אלא הלך ולווה מבני אדם, ומלווה לו על אמונת שמים, ולא היה פורע, ואמר:

***

אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח פי מרפא יגית חטאים גדולים (י, ד). פסוק זה צריך ללוות כל בן תורה בשלבי עלייתו. ופירושו, גם אם רוח המושל (הוא היצר הרע) תנסה לפתותך ולהטותך מן הדרך, אתה – את מקומך אל תנח. התאמץ בכל כוחך להתייצב ולהתעצב, לשוות לאישיותך מימד של בן תורה לכל דבר. וכמה נאה להביא כאן את פירושו של הבעש"ט עה"פ (תהלים פט, י) 'בשוא גליו אתה תשבחם', הנאמר גם בסליחות בימים הנוראים, וצ"ב מה עניינם של הגלים לסליחות עמך בית ישראל. וביאר כך: לפני אלפי שנה, בעת בריאת העולם קבע הקב"ה גבול לים, עד כאן יגיעו מימך ולא יותר, ולא ראינו שהגלים עוברים את הגבול, לבד ממקרים חריגים במיוחד, כפי שהיה בגלי הצונאמי האדירים.

והנה, לכל אורך התקופה הארוכה הזו הנמשכת מאז בראו אלוקים שמים וארץ, אנחנו עדים לדבר מופלא, כל גל, כאשר הוא מתקרב ליבשה, מנסה הוא להתרומם, להתנשא, ולעבור את הגבול שקבע לו בורא העולם, 'בשוא גליו', ואינו מצליח. למרות שהקב"ה תיחם את הגבול, מעוניין הגל לחצות אותו ולעבור אל היבשה. כל גל וגל מנסה את מזלו ואינו מתיימש, ולפני שהוא מגיע ליבשה הוא מתרומם מעט, ושוב חוזר אל עצמו ואל הגבולות המדויקים שקבע לו השי"ת. והקב"ה משבח את הגלים על כך, על העקשנות שהם מפגינים, ועל כח ההתמדה שלהם, בלי שיגיעו לנקודת משבר.

ולכן מתאימות המילים הללו לאומרו לפני הסליחות, כדי לידע, להודיע ולהיוודע, שהקב"ה א-ל מלא רחמים הוא, ומעוניין בטובתנו גם אם לא הלכנו בדרך הטובה ומרדנו נגדו, ואם אם הרבינו לחטוא ולפשוע, עדיין יש לנו סיכוי להתקרב אליו בלבב שלם. וזאת בתנאי אחד: שנמשיך להתמיד ולנסות שוב ושוב לצעוד בדרכי התשובה, ולא נישבר לעולם. גם אם נפלנו ונכשלנו אינספור פעמים, נלך בדרכם של הגלים, ולא נתייאש [עלינו לשבח (דברים ח"א עמ' קס)].

***

חפר גומץ בו יפול ופרץ גדר ישכנו נחש (י, ח). הנה דרשו חז"ל באבות דרבי נתן (פ"ג ה"ג), הוא היה אומר, הנותן עיניו באשתו שתמות ויירשנה, או שתמות וישא את אחותה, וכל הנותן עיניו באחיו שימות וישא את אשתו, סוף קוברין אותו בחייהו, עליו הכתוב אומר חופץ גומץ בו יפול ופרץ גדר ישכנו נחש, ע"כ.

וכעין זה נאמר בספר חסידים (סימן תרס): 'מעשה באחד שמתו בניו הזכרים, אמר לתלמידיו בשעת מיתתו: יודע אני שאין בי עוון, אלא אחות קטנה היתה לי, והיתה אלמנה, והיתה ברצון לוקחת בעל, ובושת היה לה לומר קח לי בעל, ואני הייתי יכול לזווגה, ולא רציתי, כדי שישאר לי ממנה ונכסיה, ובשביל זה מתו בני בלא בנים, והיו גדולים'. וכתב שם החיד"א בפירושו 'ברית עולם' על הספר חסידים שם: 'יכול לזווגה ולא רציתי כדי שישאר לי ממנה וכו'. פירוש, והוא עוון גדול, דצער דגופא לא ניתן למחול, ומה גם שכיון לקחת ממון שלה שגבתה מכתובת בעלה והיו כגוזל, ומשום הכי מתו בניו ר"ל, עכ"ד. [וראה מה שהרחבנו בחשוך חמד עמ"ס בבא מציעא (דף לח ע"ב), לגבי רופא שקיפד חיי אשתו ברשלנות, האם יורש את נכסיה].

***

אי לך ארץ שמלפך נער ושריף בבקר יאכלו (י, טז). הנה אמרו חז"ל במסכת שבת (דף י ע"א) שהדיין אינו חייב לשבת בדין כל היום כולו, ואמרינן התם עד מתי יושבין בדין, אמר רב ששת עד זמן

מה אפרע ואין לי במה לפרוע, ועוד הלך ואמר תלוו לי. אמרו לו: לוח רשע ולא ישלם (תהלים לז, כא), והוא אומר: מוטב שאהיה לווח, ואם יהיה לי אפרע, ולא אקבל מן הצדקה ולא אהיה גוזל עניים, **עליו נאמר אל תהי צדיק הרבה**. ועוד שהוא רשע למה לווח ולא יהיה במה לפרוע, ומתחלל שם שמים על ידו, ונועל דלת לפני לווי, עכ"ל.

וידוע מה שדייק התפארת ישראל (אבות פ"ב אות צו), שהלווה ואינו יודע מהיכן ישלם את חובו, כבר משעת ההלוואה הוא נחשב ללווה רשע, שהרי לשון הפסוק 'לווה רשע ולא ישלם', ולכאורה היה צריך להיות כתוב 'לווה ולא ישלם רשע', אלא שמי שאין לו לשלם, ובכל זאת לוקח הלוואה, כבר משעת לקיחת ההלוואה נקרא רשע [ויעוין בקובץ 'ווי העמודים וחשוקיהם' (גליון יב עמ' לב) שהרחבנו מתי מותר לקחת חובות, כשהלווה אינו יודע מהיכן יפרע, ומתי אסור]¹.

***

אל תרשע הרבה ואל תהי סכל למה תמות בלא עמך: טוב אֲשֶׁר תִּתְּחוּ בְּזָה וגם מִזָּה אל תנח את ידך פי ירא אֱלֹהִים יצא את פִּלְם (ז, יז-יח). הנה בעקבתא דמשיחא אוייביו של העם היהודי מאיימים בכל עת להכחידו רח"ל, ורבים שואלים עד כמה צריך להתייחס לכל האיומים הללו, האם לחוש לזה עד שעלול להיכנס למצב של פחד וחרדה, או שמא להתעלם מזה לחלוטין.

וגיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל אמר לי דצריך לדעת לתפוס החבל משני צדדיו, לשים לב, וגם לא לשים לב. כלומר, קצת לפחד, וקצת להתעלם. והראני שהדברים מבוארים בפסוקים כאן, ובפירוש ה'מצודות דוד', וז"ל: 'אל תרשע הרבה – אם בא לך דבר המחריד, אל תחרד יותר מדאי, ולא תבלבל דעתך. ואל תהי סכל – בלבי הרגיש כלום בדבר המחריד. למה תמות בלא עתך – למה תעשה כזאת אשר בעבורם תמות בעוד שלא נשלם ימך, כי החרד ביותר הנה החרדה ממיתו, ומי שאינו מרגיש כלום, ואינו נשמר מדבר המחריד, המוות נכון בידו. טוב אשר תאחז בזה – ר"ל להחריד מדבר המחריד, וגם מזה אל תנח ידך – ר"ל לאמץ הלבב לבל ירגיש הרבה להטריד ביותר. כי ירא אלוקים יצא את כולם – מי שהוא ירא אלוקים הוא יוצא ידי שניהם. מעט להחריד ומעט לאמץ הלבב, כי החרד ביותר הוא כאילו מסיר בטחונו מה', ומי שאינו מרגיש כלום הוא כאילו אינו חושש על גזירת המקום אשר שלח עליו החרדה', עכ"ל קדשו.

והמבואר מדברי קדשו, דמי שאוחז באחד משני הקצוות, גורם לקיצור ימיו וימות טרם זמנו. בקצה האחד – החרד ביותר ממית עצמו כתוצאה מהחרדה השורה עליו, ובכך הוא מביא על עצמו חטא נוסף, שהרי בשמים דנים אותו כאילו הוא אינו בוטח בהקב"ה. ובקצה השני – מי שלא מרגיש כלום ונשאר אדיש לגמרי, מן הסתם גם אינו נזהר ואינו חושש מגזירות הקב"ה, ומת אף הוא קודם זמנו.

***

לב חכם לימינו ולב פסיל לשמאלו (י, ב). מעשה שהיה, שנכנס מרן הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל לישיבה בשבת אחה"צ, ומצא תלמידים שמשוחחים ביניהם על דא ועל הא, ואמר להם 'עד שאתם עוסקים בשיחה, מוטב שהייתם יושנים ומקיימים את הנוטריקון של שב"ת, שינה בשבת תענוג'. אמר לו תלמיד אחד, רבי אני דורש נוטריקון אחר, שיחה בשבת תענוג. החזיר לו מרן הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל בתוך כדי דיבור, עליך אמר החכם מכל אדם 'לב חכם לימינו', החכם קורא בשין ימנית ש'ינה, ולב פסיל לשמאלו, הוא קורא בשין שמאלית ש'יחה, ודפח"ה.

¹ ידוע שבתקופת לימודו של גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בכולל 'חזון איש', ניהל גמ"ח גדול מכספי פקדונות שהופקדו אצלו. ופ"א אברך פלוני אחד לווח כסף, וכשהגיע תאריך הפרעון ולא החזיר, ועבר זמן נכבד, כתב לו גיסי זצ"ל בזה הלשון: 'במתני' אבות (פ"ב מ"ט) מובא כמה 'דבר והיפוכו', וביניהם הרואה את הנולד,

והיפוכו – לווח ואינו משלם. וצ"ב מה ענין אינו משלם לראיית הנולד...'. וחתם את שמו, ושלח לו כך, כדי שיבין את הרמז לבד, שאם לא יחזיר ההלוואה בזמן לא ילווה לו יותר מהגמ"ח (הובא בספר 'לשווח בשדה' עמ' תתקח).

סעודה, כלומר עד זמן הסעודה העיקרית, שהיא בשעה שישית של היום. אמר רב חמא, מאי קרא, דכתיב אי לך ארץ שמלכך נער, ושריך בבוקר יאכלו, כלומר: אי לך ארץ, שהדיין שלך מתנהג כנער, והשרים שלך אוכלים בבוקר, במקום לשפוט את העם. ועל זה מביאה הגמ' את הפסוק הבא (פסוק יז) 'אֲשֶׁרֶיךָ אֶרֶץ שְׁמֶלְכָךָ בֶּן חֹרִים וְשֶׁרֶיךָ בָּעֵת יֹאכְלוּ בִּגְבוּרָה וְלֹא בְשֵׂתִי', כלומר: מאושרת את הארץ, שהדיין שלך בן חורין [כלומר, שאינם משועבדים לתאוותיהם ולצרכיהם הגופניים, אלא שולטים הם עליהם], והשרים שלך אוכלים בזמן הנכון, ושרים אלו מחזקים את עמם בגבורה של תורה, ולא בשתייה של יין.

והנה בגמ' במסכת ביצה (דף ד ע"א) איתא, אושפיזכניה [בעל אכסנייתו] דרב פפא, ואמרי לה ההוא גברא, דאתא לקמיה דרב פפא, הוּוּ ליה הנך ביצים משבת ליום טוב [היו לו ביצים שנולדו בשבת שהיתה ערב יו"ט, ורצה לאכלן ביו"ט]. ובא לפני רב פפא, ושאלו האם מותר לאכלן מחר ביו"ט. אמר ליה רב פפא, זיל האידנא, ותא למחר [לך היום, ותבוא בחזרה מחר, ואז אענה על שאלתך]. ומבאר הגמ' מדוע לא השיבו רב פפא מיד, דרב לא מוקי אמורא עלויה מיומא טבא לחבריה משום שכרות, כלומר שרב לא היה מעמיד מתורגמן לפניו לדרוש ברבים מהזמן שעשה יו"ט, כלומר משעה שאכל סעודת יו"ט, עד למחרת, משום שאסור להורות הוראה מתוך שכרות. ורב היה רגיל להורות הוראות בדרשותיו, ולפיכך נמנע מלדרוש אחרי שסעד סעודת יו"ט עד למחרת, מכיון שבסעודתו שתה יין בשיעור כזה שהיה אסור לו להורות עד למחרת, ואף רב פפא נהג כרב, והיות ששתה יין באותה שבת, המתין עד למחרת לפני שהורה ההלכה לשואל.

וכתב בחידושי 'הבונה' (הובא בעין יעקב, ריש ביצה) על דברי הגמ' הנ"ל, וז"ל: 'הלימוד הראשון אשר יצא מחכמת אנשי כנסת הגדולה היה, הוּוּ מתונים בדין (אבות פ"א מ"א), והוא מאמר כולל, לא לבד במשפטים שבין אדם לרעהו, אלא לכל דבר שיזדמן לאדם לשפוט עליו בגזירה מוחלט הנקרא דין, שצריך להתיישב תחילה בעצמו מכל המטרדים, וכל שכן מטרדת המאכל והמשתה, אשר איד יעלה אל המח ויבלבל אותו, ואמרו חז"ל על זה במסכת שבת עד מתי יושבים בדין, אמר רב ששת עד זמן סעודה, אמר רב אדא מאי קראה דכתיב אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבוקר יאכלו, כי אחר אכילה יצא משפט מעוקל, ולכך נאמר (ירמיה כא, יב) דינו לבקר משפט, וכל הוראה ועיון גוזר הוא דין ומשפט, והטעם כי בהיות האדם באיזה התפעלות מחוץ, אינו האיש ההוא אחרי ששכלו המשים אותו מי שהוא איננו אז בהוייתו העצמית, וזהו מה שכתוב כי אקח מועד אני מישרים אשפוט, שמילת 'אני' מיותרת, אלא רצה כי אקח ואבחר זמן מוכן לדון בדבר, כי כן הרצון במילת מועד על זמן מיוחד, אני מישרים אשפוט, אני הוא השופט, אני הוא ולא אחר. ולזה היה נשמר רב, וממנו למד רב פפא לבלתי הורות את בני ישראל בזמן שהיה לחוש לשכרות, והנסיון הוכיח במעשה זה כי טוב עשה, עכ"ל.

ומבואר כאן כמה גדולה מעלת מנוחת הנפש למורה הוראה, ושמענו שיש אומרים שלאחר שמרן החזו"א זצ"ל דיבר עם מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בלימוד, אמר שכן תורה צריך לחפש בית כמו זה של הרב אלישיב, מפני שהוא לומד תורה מתוך מנוחת הנפש. [ויש להוסיף, שאין הכוונה שהוא עשיר ולא עני, ומנוחת הנפש אינה תלויה בזה כלל, ומו"ח למד תורה מתוך דחק גדול, אך אמר שכשלומים תורה מתוך שמחה, יש מנוחת הנפש (עי' במסכת סוטה דף מ ע"א)].

***

אם ימלאו העבים גשם על הארץ יריקו ואם יפול עץ בדרום ואם בצפון מקום שיפול העץ שם יהוא (יא, ג). הנה ידועה השאלה, מדוע בשמו"ע בברכת 'מחיה המתים', משבחים להקב"ה שהוא 'משיב הרוח ומוריד הגשם', ואילו בברכת השנים מבקשים 'ותן טל ומטר לברכה', ומדוע שינו חז"ל את הלשון, ולמה לא נאמר בשניהם

או 'גשם' או 'מטר', ונאמרו בזה כמה תירוצים, וכמו שהרחבנו בזה בקובץ 'ווי העמודים וחשוקיהם' (גליון כג עמ' סב), אך נביא בזה מה שתירץ בערוך השולחן (או"ח סימן קיד ס"ב), שגשם קרוי כשהוא עדיין בשמים, ואילו מטר נקרא כאשר כבר יורד לארץ, ודייק כן ממה שמצאנו בפסוק כאן שגשם מוזכר עם שמים **אם ימלאו העבים גשם**, וכן במבול נאמר (בראשית ח, ב) 'ויכלא הגשם מן השמים', משא"כ מטר הוא סמוך לארץ, וכמו שנאמר (דברים יא, יד) 'מטר ארצכם', וכן (שמות ט, לג) 'ומטר לא ניתך ארצה', וכן (איוב ה, י) 'הנותן מטר על פני ארץ', ולכן נאמר שם (לז, ו) 'וגשם מטר וגשם מטרות עוזו', לפי שמקודם הוא גשם ואח"כ הוא מטר [והוסיף הערוה"ש, שאמנם יש במקרא יוצאים מן הכלל, מ"מ הוא עיקר פירושה].

ולכן בהזכרת הגבורות אומרים 'גשם' שלמעלה הם עיקר הגבורות, ובשאלה שמבקשים 'ותן טל ומטר על פני האדמה' קבעו לומר 'מטר' [ופסק הערוה"ש, שאם אמר 'מטר' בהזכרה, או 'גשם' בשאלה יצא יד"ח, ואין צריך לחזור, אלא שהוא משנה מלשון חכמים].

***

כְּאֲשֶׁר אֵינֶךָ יוֹדֵעַ מַה דָּרָךְ הָרוּחַ כְּעֶצְמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה כִּכָּה לֹא תִדַּע אֶת מַעֲשֵׂה הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת הַפֶּל (יא, ה). הנה אמרו חז"ל במדרש רבה כאן (יא, ט) 'כאשר אינך יודע, שבעה דברים מכוסים מבני אדם, ואלו הם, יום המיתה, ויום הנחמה, ועומק הדין, ובמה הוא משתכר, ומה בלבו של חברו, ומה בעיבורה של אשה, ומלכות זו של אדום אימתי נופלת...', ומה בעיבורה של אשה, שנאמר כעצמים בבטן המלאה. ובליקוטים על המדרש הביא 'שאין אדם יודע מה בעיבורה של אשה. וזה אחד מן הדברים שבמכוון הוא נעלם מבני אדם, שאילו ידעו אפשר שמי שידע שהוולד הוא לא לפי רצונו, היה מבקש תחבולות שתפיל האשה'.

והנה בימינו אפשר לברר ולגלות את מין העובר ע"י מכשירים (כגון אולטראסאונד), ואיך מתקיימים דברי חז"ל. ובספר 'תורת היולדת' (עמ' שצו) כתבנו דאפשר דלפמ"ש החתם סופר (אה"ע ח"ב סימן פב) דיש חילוק בין לשון 'מעוברת' ללשון 'אשה', דלשון 'מעוברת' הוא אם הוכר עוברת לאחר ג' חודשים, ולשון 'אשה' סתם נופל על אשה שהיא בתוך ג' חדשים [וראה מש"כ בזה בספר 'תורת היולדת' (מהדו"ח עמ' שמ)]. ויתכן לפי"ז שמכוונים דברי חז"ל במדרש, שהרי כתבו 'ומה בעיבורה של אשה', וכוונתם בתוך ג' חודשים ובתוך מ' יום להריונה, שעדיין אי אפשר לברר את מין העובר.

ולמעשה גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל היה מורה ובא, כי נשים הבאות לחכם להתברך מפיו להצלחת הריון ולידה, ואין להן כל בעיה רפואית, עדיף שלא יעשו בדיקת 'אולטרא-סאונד', ואע"פ שיתכן שהבדיקה תהיה לתועלת, בכל זאת כל עוד שלא נודע על בעיה כל שהיא, לא בעובר ולא במעוברת, התפילות להשי"ת וברכות החכם מועילות יותר. לעומת זאת, אם האשה תיבדק, ויגלו פגם בעובר, יזדקקו כבר לנס גלוי לשנות את המצב ולרפא את העובר, ולא כל אדם זוכה לכך. וראה בספר 'עלינו לשבח' (דברים ח"א עמ' תמז) שהבאנו כמה ראיות לזה.

ויש להוסיף, שפעמים רבות אירע שנשים עשו בדיקות, כפי שיעץ להן הרופא, והתוצאות גילו כל חשש קטן לפגם אצל העובר, והנשים נחרדו מכך, וכמעט שירדו מדעתן. ופעמים מגזימים הרופאים טובא ויועצים לבצע הפלה, דבר שאסור בהחלט ע"פ דיני התורה, ולחנים מכאיבים את ליבם, ומספרים להם על מחלות שלבסוף כלל לא קיימות, ולכן מוטב היה שלא תבדוקנה, וכפי שתיקן השי"ת את עולמו, שאשה לא תדע מה בבטנה, וכדחזינו במדרש כאן, שהקב"ה הסתיר מעיני האדם מה נמצא בבטנה של האשה.

***

עַד אֲשֶׁר לֹא תִחַשֵּׁד הַשָּׁמַשׁ וְהָאוֹר וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים וְשִׁבּוּ הָעֵבִים אַחֵר הַגָּשָׁם (יב, ב). הנה בזוהר הקדוש בפרשת קדושים (דף פד ע"ב) איתא דברים חמורים על אי תשלום שכר שכיר בזמנו, לא תבא עליו השמש, תזהר שלא תסתלק מהעולם בשביל זה קודם

זמנך, ומביא הזוה"ק הפסוק כאן 'עד שלא תבוא השמש', ומכאן למדים, שמי שמשלם שכר שכיר בזמנו, גם אם הגיע זמנו להסתלק מהעולם, הקב"ה משלים נפשו, ונותן לו עוד חיים על מה שנקצב לו לחיות. אך 'לא תלין פעולת שכיר' – מי שלא משלם שכר של עני, כאילו נוטל נפשו ונפש אנשי ביתו, וכל אותם האדים שיצאו מנשימות העני במהלך עבודתו, עולים לפני הקב"ה ועומדים לפניו, וצווקים להקב"ה מרוב צערם ותובעים דין. ואפילו אם נגזר על הבעה"ב אריכות ימים וטובות רבות, כולם נעקרים ממנו, ומסתלקים ממנו ומתקצרים ימיו. וזה לא רק בעני, אלא גם בעשיר שעבד, שהרי כתוב 'ואליו הוא נושא את נפשו', מכל אדם, ואפילו מעשיר, וכל שכן מעני, יעו"ש עוד דברים חמורים ונוראים.

***

בקש קהלת למצא דברי חפץ וכתוב ישר דברי אמת (יב, י). הנה אמרו חז"ל במסכת ראש השנה (דף כא ע"ב), חמישים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסד אחד. כלומר, שניתנו למשה רבינו ארבעים ותשעה שערי בינה, שנאמר (תהלים ח, ו) 'ותחסרהו מעט מאלוקים', שנחסרה ממה המדרגה העליונה של ידיעת ה' באמיתות.

ולאחר מכן מביאה הגמ' את הפסוק כאן לגבי חכמת שלמה, והמדובר הוא על בקשה מסוימת שביקש קהלת – שלמה המלך [שלמה נקרא 'קהלת' או משום שהוא קיהל ואסף חכמות הרבה, או ע"ש שהיה אומר את דבריו בקהל עם (רש"י קהלת א, א)], ונאמר לו מן השמים 'וכתוב ישר דברי אמת', כלומר שהשיבו לו שכתובים ב'ספר הישר' (התורה) דברים המעכבים את מתן בקשתו, והם 'דברי אמת' שאין לשנותם. ודורשת הגמ', ביקש קהלת למצוא דברי חפץ (דברים נכספים), והיינו שביקש קהלת להיות כמשה, כלומר שניתנו גם לו ארבעים ותשעה שערי בינה, יצתה בת קול מן השמים ואמרה לו: 'וכתוב ישר דברי אמת', שכבר כתוב בתורה (דברים לד, י) 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה', ולכן לא יתכן שתגיע למדרגת משה². ודבר נפלא כתב החיד"א בספרו 'פני דוד' עה"ת, שרבני אשכנז פירשו מאמר זה, ששלמה המלך רצה לדעת טעם של מצוות פרה אדומה, ומצא גם לזה רמז בפסוק 'ולקחו לטמא מעפר שריפת הפרה', ראשי תיבות שלמה, אך שלא כסדר, ולכן חשב שיוכל לטרוח ולהשיג טעם פרה אדומה, מאחר שמצא שמו רמוז בפסוק הזה. ולכן יצתה בת קול ואמרה לו: 'וכתוב ישר דברי אמת', כלומר הטבת לראות שיש רמז בפסוק הזה, אך טעית, וצריך לעשות את הראשי תיבות ביושר, לטמא מעפר שריפת החטאת, שהם ראשי תיבות 'למשה', שרק למשה גילו טעם פרה אדומה, ולא לאחר, ודפח"ח.

***

סוף דבר הפל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור פי זה פל האדם (יב, יג). מעשה שהיה לפני שנים רבות שמצאתי מצלמה יקרה, וכל נסיונות החיפוש אחר בעליה עלו בתוהו, והעצה היחידה

שנותרה היא לפתח את התמונות [פילים' באותם הימים] שבתוך המצלמה, ועל ידן לנסות לזהות את הבעלים, ואכן עשינו כן. והנה, בחציים הראשון של התמונות, הופיע בעל המצלמה, שהינו אדם מוכר ונכבד, מצולם לצד גדולי ישראל. אך בחלק השני, צולמו רח"ל תמונות עם דברים נוראים, כיצד הוא עובר עבירות חמורות רח"ל. ונסתפקנו האם להשיב את המצלמה או שמא יש לחוש שהמאבד יתבייש מאד ותגרום לו עגמת נפש מרובה.

למעשה שלחנו את המצלמה, אך צירפנו מכתב בעילום שם, בו כתבנו כדלהלן: 'ידידי היקר, אני נפגש עמך אחת לשנה או שנתיים, ואין לך ממי להתבייש. אך דע לך: אדם חושב שהמעשים שהוא עושה בסתר, יישארו שם, בחדרי חדרים, ואינו יודע שהשי"ת הבטיח כבר שיפרסם את מעשיהם של החוטאים, וכמו שאומר שלמה המלך בסוף קהלת, סוף דבר הכל נשמע, את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם, ואומר התרגום: סוף פתגם דאתעבד בעלמא בצנעא, כולא עתיד לאתפרסמא, ולהשתמעא לכל בני אנשא, בגין כך ית פתגמא דה' הוי דחיל, וית פיקודוהי הוי נטיר דלא לימיחב בסתרא'. ופירושה של דברים: סופו של כל דבר שנעשה בצנעה, הוא להתפרסם ולהשתמע לכל בני האדם. איזו בושה תכסה את פנינו ברגע שנגיע לעולם האמת, וכל מה שעשינו ופעלנו עלי-אדמות, יתגלה וייחשף לעין כל...'

***

פי את כל מעשה האלקים יבא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע (יב, יד). הנה אמרו חז"ל במסכת חגיגה (דף ה ע"א), מאי על כל נעלם, אמר רב זה ההורג כינה בפני חברו ונמאס בה, ושמאל אמר זה הרק בפני חברו ונמאס. ומעשה שהיה ביהודי פשוט שלאחר התלבטויות רבות, החליט לקחת לבתו בחור ישיבה בן תורה, וכשהגיע לפתח הישיבה, ראה בחור אחד רוקק לארץ, ונמאס מזה, ומיד החליט אותו אדם שלא יקח לבתו חתן בן ישיבה, מחמת שאין להם נימוסים ודרך ארץ כראוי, והלך לבקש לה חתן שומר מצוות, אך לא בן תורה. ולדאבוננו בדור שאחר כך הלכו ילדיו ללמוד חכמות באונברסיטה, ובני בניה כבר לא שמרו תורה ומצוות כ"כ, ונכדיה התבוללו רח"ל, וכל ההתדרדרות הזו נזקפת לחובתו של אותו בחור שרקק בפני האדם, ועבר על דברי חז"ל.

והיינו 'על כל נעלם', שלא זו בלבד שייענש על עצם מה שציער את חברו במה שנמאס בה, אלא גם יתבע על העתיד, מה שנתגלגל מזה שהמאס את חברו, ולפעמים האדם אינו יודע איזו השפעה לדורי דורות נתגלגלה ממעשיו. ואף שלא היה צריך אותו בחור לדעת כל העתידות הנעלמות שיתגלגלו ממעשיו, מ"מ הלא ידע עכ"פ שאין זה מגדרי כבוד הבריות לרוק בפניהם, וממילא שוב יש לתבוע אותו על כל התוצאות הנעלמות של מעשיו [ווי העמודים וחשוקיהם, (גליון נ עמ' צו)].

מערכת דברי חמד: a0527642209@gmail.com

ניתן להאזין לפסקי הלכה המתעדכנים ממרן שליט"א בקו שיח יצחק: 03-3130582

לקבלת הקובץ השבועי המלא 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com

למצוא דברי חפץ, הכוונה שרצה שלמה לדון דינין שבלב, כלומר לשפוט בני אדם לפי הבנת לבו, שלא בעדים ושלא בהתראה, ועל זה יצתה בת קול ואמרה לו: 'וכתוב ישר דברי אמת', כלומר שכבר כתוב בתורה (דברים יז, ו) 'על פי שניים עדים וגו' יומת המת', שגזירת התורה היא שאין דנים אדם לעונשו אלא על פי עדים, ובתנאי שקיבל התראה, ואלה דברי אמת שאי אפשר לשנותם [וע"ע בחשוקי חמד עמ"ס בבא בתרא (עמ' רעז)].

² אכן הגמ' מביאה שם דעת אמורא אחר [רב ושמואל שנחלקו בדבר, חד אמר כך וחד אמר כך], שמה שנאמר 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה', הכוונה שמבין הנביאים לא קם אחד שמדרגת נבואתו כמשה, שהרי הפסוק מדגיש 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה', אבל מבין המלכים אכן קם אחד שחכמתו כחכמת משה, והיינו שלמה המלך. ולפי אותו אמורא, פירוש הפסוק 'ביקש קהלת

השיעור השבועי - פרשת נצבים תשפ"ה

שיעור מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א ב"בית הכנסת המרכזי רמת אלחנן"

לע"נ יוסף שלמה בן זאב ז"ל – נפטר כ"ג בשבט תשפ"ה

בימי הסליחות, ראוי לקונסה שלא יהא בעלה חיוב בר"ה וכו". עכ"ל.

ומעתה בנידוננו, שאין הנשים המטופלות בטף הולכות לבית הכנסת בימי סליחות, וגם לא בשאר שבתות השנים, אין כל עבירה מצידה, אלא שבמקום ללכת לביהכנ"ס בפרשת כי תבוא, באה בשבת ר"ה, אין כאן מקום לקנס, ואולי מגיע לו. מאידך יש כאן קצת ערמה, שכידוע בקושי מסתדרים הגבאים בעליות של ר"ה, ומתאמצים ליתנם לזקני העדה וראשיה ושריה, והיולדת התחכמה להעלות בעלה בר"ה, ויש בזה אולי ג"כ עוולה וראוי לכנותה 'מכווין מלאכתו למועד', ואולי הפסידה זכותה. וצ"ע.

גיסי הגאון ר' חיים קניבסקי זצ"ל אמר שיש לדמות את שאלתנו למבואר [בסי' תקנ"א ס"ג], שאם סיים מסכת מותר לאכול בשר בסעודה, אבל אסור לכוון ולעשות את הסיום בתשעת הימים. א"כ גם כאן אסור לכוון, ואין לתת לבעלה עליה אם כיוונה לשבת ר"ה. (יעוין גם נוב"י שהיו כאלה שדחו ברית מילה לערב פסח כדי לפטור מתענית בכורים, וגזר לא למולם בע"פ.)

ב. האם גוי נאמן לומר ר"ה היום

שאלה :

בימי השואה ראובן ברח ליערות, ומחמת עייפותו נרדם. כשהתעורר מצא גוי אחד, והתברר לו מתוך דבריו, שהיום הוא ראש השנה. הוא נדהם כי לא חשב שישן יותר מכ"ד שעות ולפי חשבונו עדיין הוא ערב ר"ה. האם היה עליו להאמין לגוי, לתקוע בשופר, להימנע ממלאכות ולהתפלל תפילת ראש השנה ?

תשובה :

מבואר במסכת ר"ה [כ.], שעולא אמר, שב"ד בא"י עָבְרוּ אלול, וצ"ע איך האמינוהו, הרי עד אחד לא נאמן נגד חזקה, ולנו יש רוב גדול שמימות עזרא אלול לא עָבְרוּ. והרי רובא וחזקה - רובא עדיף, כמבואר במסכת קידושין [פ.]. מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל השיב; בדבר דעביד להתגלות,

א. יולדת שכיוונה בואה לביהכנ"ס בר"ה כשחל בשבת, היעלה בעלה לתורה?

שאלה :

נאמר במ"ב [סי' קל"ו בבה"ל ד"ה בשבת ויו"ט], שנהגו לקרוא לתורה את בעלה של היולדת, בשבת שהולכת לביהכנ"ס. ומעשה באשה שהמתינה לבא לביהכנ"ס עד ר"ה שחל להיות בשבת, שאל הגבאי אם להעלות את בעלה לתורה ?

תשובה :

מעשה כעין זה מובא בשו"ת רבי יהודה מילר [סי' קכ"ה] וכתב: "עיקר מנהג זה אינו נזכר בשום פוסק לא קדמאי ולא בתראי, רק מקורו נובע מהגאון מרדכי יפה ב'לבוש חור' [סי' רפ"ב ש"כ]: "בשבת ראשונה שהיולדת הולכת לבית הכנסת, בעלה הוא חיוב לקרותו לתורה", והסביר; הואיל שהיולדת חייבת להביא קרבן לידה, כמובא במסכת כריתות [ז:]: "המפלת לאור שמונים ואחד", וקריאתו לתורה היא במקום קרבן (לכאורה, כשהפילה נפל ג"כ יהא הבעל חיוב לקרותו לתורה כמו שהיא חייבת להביא קרבן, כדמשמע לשון המשנה המפלת וכו')...ועוד טעמא אחרינא דלא יהא הבעל חיוב לקרותו לתורה בר"ה שחל להיות בשבת בנ"ד, דהא המנהג פשוט בכל היולדות (ושמתו ולדיהם) שהולכות תיכף לביהכנ"ס ביום כניסה הראשון, וזו כיוונה להמתין עד ר"ה... ועוד, שהמנהג שנשים אף בימי ראיית שאין הולכות לבית הכנסת, מ"מ בימים נוראים הולכות לבית הכנסת מפני עגמת נפש, וכתבו האחרונים [מ"א סי' פ"ח סק"ג], שימי הסליחות המה בכלל ימים הנוראים, ואיכא עגמת נפש, והיה לה לילך לבית הכנסת, וזו שכיוונה להמתין עד ר"ה ראוי לקונסה, כמו שקונסים למי שמכווין מלאכתו במועד, שמאבדין ממנו מלאכתו. א"כ ה"ה בנדון דידן. יש לקונסה שלא יהא בעלה חיוב לקרותו בתורה. ומ"מ בנידון דידן שכיוונה להיות עולה בר"ה לס"ת, ועברה על מנהג בנות ישראל הכשרות ולא הלכה לבית הכנסת

טרם שנבוא להשיב על השאלה זו, נביא עוד שאלה שנשאלנו מבעל תחנת דלק:

הגיע לתדלק את רכבו ביום שישי, ומבקש למלאות מיכל מלא, כי נוסע בשבת לחרמון

שאלה :

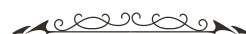
מעשה שהיה: נהג הגיע לתחנת דלק לפני כניסת השבת, וביקש למלא לו מיכל דלק, כדי שיוכל לנסוע בו בשבת לחרמון. האם מותר לבעל תחנת הדלק למכור לו?

תשובה :

בתשובת 'נחלת אליהו' [הערות וחידושי דינים אות מ"ט], דן אם מותר להשכיר דירה לשוכר שאינו שומר שבת, ויש להניח שידליק חשמל בשבת, וכתב להיתר, מאחר ומשכירים לו בערב שבת טרם נכנס זמן האיסור. וכמו שמותר למכור שדה בשישית לחשוד על השביעית¹.

לכאורה גם בענייננו, מותר למכור לו בערב שבת טרם נכנס זמן איסור הנסיעה. אך נראה שבענייננו חמור יותר, משום שאומר במפורש שרוצה לחלל שבת בדלק שימכרו לו. וכך שנינו במסכת שביעית [פ"ה מ"ח]: "בית שמאי אומרים לא ימכור לו פרה חורשת בשביעית ובית הלל מתירין, מפני שיכול לְשַׁחֵטָה .... וכולן, בפירוש, אסורין" (אם פירש שלדבר אסור רוצה אותם, אסור. רע"ב). אם כן גם בענייננו כך, ומסתבר דגם לפני זמן האיסור באומר במפורש שרוצה אותו לאיסור, אסור. כמו כן כתב המשנה ברורה [סימן שמ"ז ס"ז], שאסור להשאיל לאדם כלי מלאכה אם הוא חשוד לעשות בהם מלאכה בשבת, אם לא שיש לתלות שיעשה בהם מלאכת היתר. כמבואר ב'בנין ציון' [סימן ט"ו] שכתב בתוך דבריו: "היבא דלא יעשה ודאי איסור על ידינו, ליכא משום 'לפני עור' אם אפשר לו לעשות איסור שלא על ידינו, אבל בתבע בפירוש לאיסורא, אסור גם בכה"ג משום מסייע ידי עוברי עבירה". לפי זה בשאלתנו גם כשיכול להשיג את הדלק במקום אחר, אסור למכור לו².

נאמן ע"א גם נגד חזקה. (יעוין מסכת ר"ה [כ"ב]:) "כל מילתא דעבידא לגלויי, לא משקרי בה אינשי" ונראה דמקור הדבר מפתחי תשובה [אבהע"ז א' י"ד], שע"א נאמן נגד חזקה במילתא דעבידי לגלויי, וגם אלו שלא מתירים לשאת אשה נוספת על סמך עד אחד, אולי סוברים דאין זה כ"כ עביד להתגלות, משא"כ קידוש החודש. לכן בענייננו מאחר והוא מילתא דעבידא לגלויי, נאמן הנכרי. וינהג כראש-השנה לכל דבר. ויעוין גם ביור"ד [סימן צ"ח ב' בש"ך].

ג. ההורים רוצים לקנות לבנם החוזר בתשובה אופנוע, כדי שיוכל ללמוד טוב יותר, בתנאי שבשבת יסע בו הבן השני

שאלה :

בחור שחזר בתשובה, אך הוריו גרים במושב מרוחק, וכדי להגיע כל בוקר לשיבה עליו לנסוע בשני אוטובוסים הלך וחזר. הדבר מכביד עליו מאד, וגם קשה לו לשמור על עיניו כדבעי באוטובוס שרוב נוסעיו עדיין אינם שומרים תורה ומצוות. ההורים למרות שעדיין אינם שומרים תורה ומצוות, כששמעו על קשייו, הציעו לקנות לו אופנוע. האב לתומו הוסיף ואמר שזה יהיה טוב גם לאח הצעיר היות ובשבת האח הגדול לא נוסע, ויכל האח הצעיר להרוויח מהדבר ואף הוא יוכל ליהנות מהאופנוע ולנסוע בשבת ל... .

כששמע זאת הבן הגדול הסתפק האם להסכים שהוריו יקנו לו אופנוע, שהרי בלעדיו האב לא יקנה אופנוע לאח הצעיר, ומי אומר שבבדי להגיע מוקדם יותר לשיבה ולדאוג לשמירת עיניו יכשיל את אחיו בחילול שבת, אך מאידך אולי אינו חייב להפסיד מכך והוא דואג כעת לטובתו, ואם אחיו יקחהו בשבת 'הלעיטוהו לרשע וימות'?

תשובה :

¹ כמו כן כתב באגרות משה [יו"ד ח"א סימן ע"ב], שמותר להשכיר אולם לחתונות לבני זוג שעדיין לא שומרים תורה ומצוות ואעפ"י שזמן הסתם ירקדו באולם ריקודים אסורים, בכל זאת מותר כי הוא לא נותן להם חתיכה דאיסורא, דהאולם עצמו אפשר להשתמש בו שמושים של היתר, ומה שבני הזוג ישתמשו בו איסור הם החוטאים, אבל גוף האולם הוא חפץ של היתר.

² אבל במקרה שהשלטונות ישללו את הרשיון להפעיל תחנת דלק אם לא ירצה למכור לנהג כזה, נראה דבכה"ג אין איסור של 'לפני עור', וכמבואר במהרי"ל דסקין [קונטרס אחרון אות קמ"ה] שהתובע

מחברו דבר מאכל איסור, ומאיים עליו שאם לא יתן ישרוף רכושו, מותר לתת לו כדי להציל עצמו, ואין זה משום 'לפני עור', וראיה לכך ממסכת כתובות [ג:], שלא ביטלו את יום הנישואין של יום ד', למרות שהגמון נכשל בחטא של עריות, והוא בגלל שהוא הביא זאת על עצמו. נראה שהמוכר צריך לומר לנהג, אחי היקר: שמור על השבת כי היא עדיפה מכל הטוילים. היא מנוחת אמת ואמונה, ואם בכל זאת תיסע אין לי ערבות עליך, ואמכור לך בגלל ההכרח שאתה מכריח אותי.

עצה לעם ישראל שילכו אחרי הבעל ? מכאן רואים שלהעמיד אדם על בוריו מותר לתת עצה כזו. מאחר ובשביל האח הצדיק זו הצלה גדולה, והוא יעלה ויתעלה, לא אכפת מה שיהיה עם אחיו הצעיר. הוא לא אמר לו ולא ביקש ממנו שישע בשבת, והוא לא חייב לאבד את רוחניותו בשביל להציל את אחיו הצעיר.

ד. האם ראוי למלמד להעיר לתלמיד ברבים

שאלה.

איך על המהנך לטפל בתלמיד שדרכו לגנוב, האם להעיר לו על זאת ברבים, למען אשר ישמעו התלמידים ויראו, או שמא חייב לדבר אתו אישית בעניין זה?

תשובה.

מעשה בחתן שעמד תחת החופה ופרץ בבכי. הרב מסדר הקידושין היה הגאון רבי אברהם יעקב פאם (ראש ישיבת תורה ודעת) זצ"ל, ונבהל מהבכי, והוא קרא לחתן החדרה, ושאל אותו מה פשר הבכי הזה? השיב לו החתן: רובץ עלי חטא נורא, והתחיל לספר: בהיותי נער הביא חברי לת"ת צעצוע יפה, חמדתי בו וגנבתיו מכיסו. הנער מישמש בכיסו לאחר זמן ולא מצא את הצעצוע. הוא פנה לרבי המלמד, וסיפר לו שגנבו לו את הצעצוע. המלמד החליט לערוך חיפוש בכיסי כל התלמידים. מספר החתן: אני ראיתי כי כלתה אלי הרעה, הכנסתי את הצעצוע לכיסו של שכני מבלי שירגיש. הרבי חיפש עד שהגיע לילד הזה שהוא שכני ומצא בכיסו את הצעצוע. והכריז: הנה הגנב של הכיתה! הילד צעק: זה לא אני! מעולם לא גנבתי ולא נטלתי את הצעצוע! השיב לו הרבי: אז איך הוא הגיע לכיסך? וכי יש לו רגלים? הרבי גם כתב מכתב להורי הילד והם נזפו בו קשות, ואמרו לו אתה מכתים את שם המשפחה כולה בגניבה. המשיך החתן לספר לראש הישיבה: הילד התחיל להתדרדר, ואט אט שמר את הטינה בלב עד שפרק עול, והנה השבוע הוא נשא אשה נכריה ר"ל... והחטא כולו רובץ על כתפי, ולכן נפשי בוכיה, איך אני יכול כעת להתחתן עם כלתי בת ישראל לתפארת כאשר בגללי פרק חברי עול ונשא בת אל נכר?

ראש הישיבה הגאון רבי אברהם יעקב פאם זצ"ל הרגיע את החתן ואמר לו: נכון שאתה צריך לחזור בתשובה, על

לאור זאת בענייננו שהאב אומר מפורש, אני קונה את האופנוע לך, וגם כדי שאחיק יסע בו בשבת, אסור לו להסכים, כיון שאם אמרו בפירוש אסור.

אך נראה שהבא מעיקר הדין מותר לו להסכים להצעת אביו המתכנן לקנות לו אופנוע, ואף על פי שבאופנוע זה יתכן ותתחלל השבת על ידי האח השני, בכל זאת אין הגדול עובר על חטא של 'לפני עור' משום שהוא אינו נותן את המכשול, אלא הוא מסכים להצעת אביו לקנות לו אופנוע, ואדברה הוא מתחנן לפני אחיו הצעיר ואומר לו אחי אל תיסע בשבת, וגם האבא לא שמח בנסיעתו, שהרי האב לא היה קונה את האופנוע לבן שאינו שומר תורה ומצות, אלא לאחר שקונה לבן הגורם לו נחת, נאלץ משום קנאת אחיו להתיר לו את השימוש באופנוע בשבת. ולכן לא הבן וגם לא האב, נותנים לו את המכשול, אלא האח העיור בתורה, הוא זה שנוטל את האופנוע נגד רצונם.

וביותר נראה שגם אם נאמר שיש בזה 'לפני עור' או לפחות מסייע לדבר עבירה אינו צריך לסרב להצעת אביו, וזאת על פי דברי המהרי"ל (הנ"ל) שאין אדם חייב לקפח את ממונו או זכויותיו כדי למנוע מהעור מכשול, כשהוא עצמו מתנגד לך, ואחת מראיותיו היא דברי השו"ע [יו"ד סימן של"ד סעיף מ"ח] שכתב, אף על פי שחייב אדם למחות בעוברי עבירה מ"מ אין אדם חייב להוציא ממונו על זה. גם בענייננו אין האח - השומר שבת ותורה, צריך להפסיד את זכויותיו בלימוד התורה ושמירת עינו כדי למנוע חטא מאחיו, ולא דמי למוכר דלק, שאינו מפסיד כלום, רק אינו מרוויח את מה שהיה יכול למכור לו, אבל להפסיד זכויות אינו חייב.

אבל בכל זאת יתכן שהאח הצדיק חייב למחות באביו ולבקשו שלא יקנה את האופנוע, משום חילול ה'. אך אם המצב הוא דוחק מאד, ואינו נסבל כלל, יתכן שמותר, ואין כאן 'לפני עור', ולא חילול השם. גם בענייננו נראה שאין כאן 'לפני עור', כיון שהוא אינו עושה כלום, והכל עושה האב, ולגבי חילול השם, אם יש לו אילוצים גדולים, אולי גם מותר לו להסכים לקנות את האופנוע, וצ"ע.

הרב שטינמן זצ"ל אמר לרב; אליהו בהר הכרמל אמר לעם ישראל [מלכים א' י"ח כ"א] "וַיִּגֶשׁ אֱלֹהֵי אֶלְכָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ עַד־מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־נִשְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם־יִקְלָקוּ הָאֱלֹהִים לָכֵן אֲחֲרָיו וְאִם־הַבַּעַל לָכֵן אֲחֲרָיו וְלֹא־עָנֵנוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר". שואל הרב שטינמן זצ"ל, כיצד אפשר לתת כזו

עוד יש להעיר שכיום הנוהג הוא שהחולים והזקנים נוסעים לקרובים בעידוד הרופאים, והנהלת בית האבות היא הצריכה למצוא מישהו להשלים את המניין.

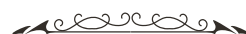
בית חולים שאין שם בעל תוקע, חייבים להשתתף בהוצאות שכירות בעל תוקע שהרי כולם צריכים אותו, וחייבים להוציא עד חומש בכדי לקיים מצות שופר, וממילא מסתבר שיכולים לכופ זה את זה שכולם ישתתפו בהוצאות.

ולענין שכירות ש"ץ, הנה בישוב קבוע כופים זה את זה לשכור כמבואר [בסימן נ"ה כ"ב], ובמשנ"ב ע"ב כתב דכל השנה כופים כשיש מנין. אך יש לעיין בחולים הנמצאים בבית חולים, אינם קבועים כאן, האם כופים זה את זה לשכור חזן.

והנה כתב המשנ"ב [נ"ה ע"ג] וז"ל: "אחז"ל שר' אליעזר בא לביהכנ"ס ולא מצא שם עשרה, ושחרר עבדו והשלימו לעשרה, כדי להוציא רבים ידי חובתם בקדושה. מזה נלמד דכ"ש שלא יתעצל אדם בטרחא בעלמא לקבץ מנין לתפילה, וכמה גדולה מצות האיש שדירתו במקום קיבוץ קטן כשרואה לקבץ תמיד המנין כדי שלא יתבטל התמיד, כי אפילו מי שהוא מעשרה ראשונים, אמרו חז"ל שנוטל שכר נגד כל הבאים אחריהם - ק"ו בזה שעמל לקבצם, ואמרו חז"ל כל המזכה את הרבים אין חטא בא לידו" עכ"ל. אך יש לדון אם אפשר לכופ את החולים האחרים להשתתף בהוצאת הש"ץ, שבגמרא מצינו רק שכל בני העיר משועבדים זה לזה וכופים זה את זה לצרכיהם המשותפים, אבל החולים בבית החולים אינם נחשבים לבני עיר.

ויש לדון בבני שיירה הנמצאים יחד במדבר, האם יכולים לכופ זה את זה להשתתף בשמירה מגנבים ובבניית גדר מסביב למקום חנייתם. והדעת נותנת שחייבים. וגם בענייננו הדעת נוטה שחייבים להשתתף בצרכיהם המשותפים וגם בהוצאות שכירות ש"ץ. ויש לחלק בין אנשי שיירה שכל אחד ואחד נהנה מהשני משום שיצאו בשיירה, מה שאין כן בחולים שנמצאים בבית חולים שאין חולה אחד זקוק לשני.

הגניבה ועל הטמנת הגניבה בכיס שכנך, אולם האשמה העיקרית מוטלת על המלמד. הוא הגורם העיקרי שלא האזין לתלמיד, ולבושות הגדולות שגרם לו, ולטינה הנוראה של הנער שצעק ואין לו מציל. והדברים זועקים עד השמים ואין צורך להוסיף בדברים.

ה. האם מותר לנסוע כשלא יישאר בר"ה מנין במקום

שאלה:

חולה בבית חולים שיכול להשתחרר לביתו בראש השנה, אך בזה יגרום שלא יהיה מנין לחולים הנותרים, האם ישתחרר?

תשובה:

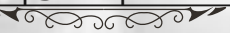
מן הדין מותר לו להשתחרר, אולם אם לא ישתחרר יקיים מצוה גדולה שבזה יזכה את החולים הנשארים במנין, וחזרת הש"ץ ובתקיעות דמעומד (בתנאי שהאחיות לא יכתבו מדת החם, לחץ דם, וכדומה). שונה הזקן הנמצא בבית אבות, שאם רוצה לנסוע לבנו לר"ה ועי"ז לא יישאר מנין בבית אבות, אסור לו לעשות זאת, משום שנאמר בשו"ע [נ"ה כ"א], עיר שאין בה אלא עשרה ואחד מהם רוצה לצאת בימים הנוראים, מחייבים אותו להישאר או להשכיר אחר במקומו (דבני העיר כופים זה את זה, [משנ"ב ס"ו]). דבר זה שייך רק בבתי אבות שהדיירים נכנסו לגור שם יחד והם משועבדים זה לזה כמו בני העיר - משא"כ בית חולים שהדיור שם ארעי, מסתבר שאין לחולים דין של בני עיר. ובבית אבות אעפ"י שיש בעיר הרבה בתי כנסיות שיש בהם מנינים, ובכ"ז הרי הם כבני עיר אחת, מאחר שהזקנים לא יכולים ללכת ולהתפלל במקום אחר.

ואם הביקור בביתו יתרום הרבה לבריאותו, מסתבר שמותר לו לנסוע, כי מצינו רק שחייבים לשכור עשירי, אבל לא חייב להפסיד בריאות.

ישר כוח גדול למערכת קול הלשון ולראשיה, על העברת השיעור באיכות מופלאה. להזכירכם, השיעור הבא יתקיים בעז"ה ביום ב' ז' בתשרי תשפ"ו, בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן. תפילת ערבית ב - 19:45 ולאחריה השיעור.

ניתן להאזין לשיעור בשידור חי מקול הלשון במס' טל' 036171004

עטרת צבי

מתורתו של רבנו מרן ראש ישיבת נרודנא הנאון רבי צבי דרבקין שליט"א

'יום הכיפורים'

יום תשובה ויום כפרה

כתב הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ב ה"ו-ז): אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר "דרשו ה' בהמצאו", במה דברים אמורים ביחיד, אבל צבור כל זמן שעושים תשובה וצועקים בלב שלם הם נענין שנאמר "כה" אלו קינו בכל קראנו אליי", יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים, ומצות וידוי יום הכפורים שיתחיל מערב היום קודם, עכ"ל, ומשמעות דברי הרמב"ם היא שיוה"כ מישך שייך לכל העשיית והוא מהוה את הקץ והסוף, דהיינו שההתכלית של כל עשיית באה לידי גמר ביוה"כ.

והנה עוד כתב הרמב"ם בפ"א מהל' תשובה (ה"ג) וז"ל: בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה אין שם אלא תשובה, התשובה מכפרת על כל העבירות, אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו, שנאמר "רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו", ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים שנאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם", עכ"ל, ויש לעיין מדוע חילק הרמב"ם את מעלות היוה"כ לשנים, בפ"א ובפ"ב.

אלא שבאמת שני ענינים שונים הם, בפ"א הרמב"ם מיירי בעניני ה"מכפרים", והביא שיוה"כ הוא "מכפר" כמו ששעיר המשתלח הוי "מכפר" וקרבנות מכפרים, כמו"כ עיצומו של יום הכיפורים הוי "מכפר", אכן בפ"ב מיירי הרמב"ם בעניני תשובה וקבלת התשובה ע"י הקב"ה, ובזה כותב הרמב"ם שיוה"כ הוא "קץ" לעשיית, שהם ימי תשובה וזמן שהקב"ה קרוב, וביוה"כ זהו הזמן המסוגל ביותר להשלמת ענין התשובה.

ובאמת ישנם שני מקורות על ענין מהותו של יוה"כ, וכפשי"ת.

בילקוט שמעוני (שמות לב) איתא: ארבעים יום שעלה משה למרום להביא תורה לישראל היו ישראל נוהגין כל

אותן הימים צום ותענית, ויום אחרון שבכולן גזרו תענית ולנו בתענית, למחר הסכימו ועלו לפני הר סיני והיו בוכים לקראת משה ומשה בוכה לקראתם עד שעלתה בכיתם לפני הקב"ה, באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה וקבל אותם בתשובה ובשרה אותם רוח הקדש בשורה טובה מלפניו, אמר להם בני נשבעתי בכסא הכבוד שלי שתהא לכם בכיה זו בכית שמחה ויהא לכם יום כפרה וסליחה לכם ולבני בניכם עד סוף כל הדורות, ע"כ, ונראה מדברי המדרש שעניינו של יוה"כ נקבע בעת שעמדו בהר סיני.

ואילו במדרש רבה (בראשית ג, ח) איתא: "ויהי ערב" אלו מעשיהן של רשעים, "ויהי בקר" אלו מעשיהן של צדיקים, "יום אחד" שנתן להם הקב"ה יום אחד ואיזה זה יום הכפורים, ע"כ, ולכאורה מבואר בזה שיוה"כ כבר מתחילת בריאת העולם נברא.

אכן י"ל שכאן הוא המקור לשני עניני יוה"כ הנ"ל, שכבר מתחילת בריאת העולם נברא יוה"כ כ"מכפר", ובתשובה שעשו כל"י על חטא העגל זכו ליום הכיפורים שיהיה יום של בכיית שמחה, יום תשובה סליחה וכפרה.

חטאי המדות וחטאי המעשה

ובאמת התשובה והכפרה שני ענינים הם, וכמו שמצאנו ששתי ברכות נתקנו עליהם, "השבינו אבינו", ו"סלח לנו", וביאור הדברים הוא כך: בענין התשובה כתב בספר בית אלקים להמבי"ט שהוא השיבה מריחוק החטא, שכן חטא מלבד היותו בגדר מרידה במלך ומציאות של קלקול בעולם שמתחייב בעונש ע"ז, הרי יש בו גם הענין של ריחוק, שהחטא מרחק את האדם שביסודו נברא להיות קרוב לה', כמו שאמר דוד המלך "ואני קרבת אלקים לי טוב", שזהו הטוב האמיתי. וכך מבואר בדברי הרמב"ם בהלכות תשובה (ז, ו) שכתב: גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר "שובה ישראל עד ה' אלו קיך" ונאמר "ולא שבתם עדי נאם ה'", ונאמר "אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב" כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק, התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב

ששפתים בלבד לא מהני שכן צריך את עצם ה"גמר בלבו", ועכ"פ נמצא שהוידוי הוא מעצם התשובה. אכן יש בזה עוד ענין שהוידוי הוי "מכפר", שכן מצינו בוידי של הכהן הגדול שהוא וידוי על אחרים, וכן וידוי נוסף גם כאשר עומד בתשובתו, וכמה וידויים זה אחר זה, וע"כ שיש בוידי ענין של מכפר בפנ"ע, וא"ש בזה מש"כ הרמב"ם, והוא מהגמ' ביומא, שציקר הוידוי דיוה"כ הוא "אבל אנחנו חטאנו", ולכאורה צ"ב שהרי חסר בזה הקבלה ועזיבת החטא, אלא הביאור הוא שכאן מיירי לאחר התשובה, ולענין ה"כפרה" שבוידוי לזה מהני ע"י הודאה בחטא בלבד, וכן בוידי שעל הקרבן כתב הרמב"ם שאומר "חטאתי ועשיתי תשובה וזה כפרתי", ששם ג"כ מיירי אחר התשובה אלא שזהו וידוי בשעת סמיכה שהוא מדין "מכפר".

וזה הוא מש"כ הרמב"ם בריש פ"א וז"ל: כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא, שנאמר "איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו", זה וידוי דברים, וידוי זה מצות עשה וכו' ע"כ, והיינו שכאן מדבר הרמב"ם מהוידוי שהוא "מכפר" ולכן כתב בלשון זה "כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות", ואילו בריש פ"ב, שם כתב את עצם ענין התשובה והוידוי שהוא חלק מהתשובה, לכן כתב "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד שנאמר וכו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר וכו' וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו".

עבודת תיקון המידות

כשנבוא לתרגם את הדברים למעשה הרי שאנו נתקלים בבעיה, שכן אנו סבורים שהדברים כלל לא נוגעים אלינו, אין לנו "חטאי מעשה" ואנו זכים וישרים במדותינו, וא"כ אנו קרובים לבורא ית', אבל מי שיהיה כנה עם עצמו ולא ירצה לרמות את עצמו יוכל בקל להבחין שאין הדברים כך, איננו קרובים לבורא כפי שצריך להיות, וצריך לבדוק היטב הן במעשים והן במדות, במעשים יש לבדוק היטב אם אין בהם גניבה וגזל, האם איננו משתמשים בהיתרים מפוקפקים, והריחוק מחמת המידות זה דבר קשה ביותר לתיקון, לרכוש מידת הכרת הטוב שיהיה אדם מכיר טובה על כל מה שמגיע אליו זו עבודה קשה שבעבודת התשובה, כי אדם בטבעו לא מכיר טובה, אדם סבור שהכל מגיע לו ומה שנמנע ממנו זה פשע שגוזלים ממנו את אשר מגיע לו, למה מגיע לו זו אכן שאלה אבל ככה זה! הכל שלו! ולכן אין לו מה להכיר טובה.

ולכאורה היה קשה לי הרי "האלוקים עשה את האדם ישר" ו"בצלם אלקים ברא אותו" היינו במדותיו, וצ"ל שזה נובע מחטא אדם הראשון שחז"ל אומרים שכפר בטובה שנאמר "האשה אשר נתת עמדי", כל העולם עמד לרשותו של אדם ובשביל דבר אחד שניזוק מהאשה כבר רוטן כנגד הקב"ה.

עד שבא אברהם ואמר ואנכי עפר ואפר ויסד את מדת החסד והחזיר לעולם את מידת הכרת הטובה, ועלינו לדבוק במידותיו של אברהם אבינו ולהחזיק בביתו.

(נמסר בעשיית תשס"ט)

ונחמד קרוב וידיד, וכן אתה מוצא שבלשון שהקב"ה מרחיק החוטאים בה מקרב את השבים, בין יחיד בין רבים, שנאמר "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי", עכ"ל.

והיסוד בזה הוא שקירבת ה' היא ה"הוי דומה לו במדותיו", וכמה שאדם יותר רחוק ממדותיו הטובות של הבורא הרי הוא מרוחק מהבורא עצמו, וכאשר האדם מסגל לעצמו מדות טובות והם נעשות קנין בנפשו, הרי הוא קרוב אליו.

אמנם גם אם יזכה האדם לשוב מהריחוק שנגרם ע"י החטאים, עדיין עצם החטא הוא מציאות המבדילה שמחייבת עונש וצריך ע"ז כפרה, ואלו הם שני הענינים "תשובה" ו"כפרה", וביארנו שביזה"כ עצמו יש את שני הענינים שהוא "מכפר" וזמן תשובה.

ושני הענינים האלו יכולים להיות זה בלא זה, ויתכן שאדם מתכפר מחטאיו אבל עדיין אינו קרוב ואין תשובתו שלימה להחזירו למקום שנתרחק ממנו, וכן יתכן להיפך שאדם ע"י התשובה כבר זכה להיות קרוב אכן עדיין יש עליו חטאים, אמנם בודאי יש גם בחטא עצמו כדי להבדילו מהקב"ה כמו שנאמר "עונתיכם היו מבדילים", אבל מ"מ הם שני סוגי הבדלה, החטא עצמו הוא מחיצה המבדלת בין האדם לבורא ית', אכן ע"י חטאי המדות רעות של האדם הוא מתרחק מהבורא והוא בבחינת רחוק שעומד במקום מרוחק.

נתבונן בדברי הרמב"ם שם בהלכות תשובה (ז, ג): אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו, ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם וכן הוא אומר "יעזוב רשע וגו'", עכ"ל.

הרמב"ם מדבר כאן על שני סוגי חטאים והם הם הדברים שאמרנו, "חטאי המעשה" אמנם הם חטאים גדולים הם וצריכים כפרה מרובה, והם מחיצה המבדלת בין האדם לבורא, אבל החטאים מהסוג השני שהם "חטאי המדות רעות" מרחיקים ריחוק מהותי, ריחוק מקום, ועל שניהם צריך לחזור בתשובה לשבור את מחיצת הברזל ולהינקות מלכלוכי החטאים, ולהיות קרוב לבורא, ויוה"כ מסוגל לשני הענינים הללו.

תשובה וכפרה בוידי

ענין מרכזי בעבודת יוה"כ הוא הוידויים, וכפי הנראה יש בענין הודוי את שני הענינים שישנם ביוה"כ, התשובה והכפרה, ענין התשובה שבוידוי הוא מש"כ הרמב"ם בפ"ב ה"ב: ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד, שנאמר "יעזוב רשע דרכו וגו'", וכן יתנחם על שעבר שנאמר "כי אחרי שובי נחמתי", ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר "ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו'", וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו, עכ"ל, ומבואר שהענין שצריך להוציא בשפתיו הוא כדי שלא יהיה בכלל דברים שבלב, אכן ברור

עטרת צבי

מתורתו של רבנו מרן ראש ישיבת נרודנא הנאון רבי צבי דרבקין שליט"א

'סוכות ושמיני עצרת'

אמר ר' אבין אין אנו יודעין במה לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש "נגילה ונשמחה בך", בך בתורתך, בך בישועתך, אמר רבי יצחק בך בעשרים ושנים אותיות שכתבת לנו בתורתך ב' תרי"ך עשרים, ע"כ.

והגר"ח ביאר את מה שהסתפקו במה לשמוח ביום או בהקב"ה עפי"מ שביאר שיש שני ענייני שמחה בחגים, שמחה בקרבנות באכילת השלמי שמחה, ושמחה בבשר ויין, כשביהמ"ק קיים אין שמחה אלא באכילת השלמים, וכשאין ביהמ"ק קיים השמחה היא בבשר ויין, וע"ז היה הספק האם בשמיני עצרת יש דין שמחה באכילת הקרבנות, או רק שמחה בבשר ויין, ויעו"ע בדבריו שביאר את צדדי הספק בזה.

אכן יש שמבארים באופ"א, שהספק היה על היו"ט דשמיני עצרת אם הוא יו"ט כשאר המועדים שניתנו לשמחה ולששון, או שזהו יו"ט בפנ"ע שהוא יום שמחה על קבלת הלוחות שניות שהיא הקבלה המחודשת של התורה, וע"ז באה התשובה שהשמחה היא על ה"נגילה ונשמחה בך" ובתורתך.

ויש חילוק בין ב' סיבות שמחה אלה, שכן שמחת המועדים היא שמחה על ה"אתה בחרתנו" שהקב"ה בחר בנו וקרנו לעבודתו, משא"כ השמחה על קבלת התורה היא שמחה על האמצעי שמאפשר להתחבר אל הבורא, שכן כל עבודה אחרת מביאה את האדם לידי קרבת ה', אכן רק התורה מחברת את האדם אל הבורא, כי ישראל ואורייתא וקוב"ה חד הם, וא"כ נמצא שהשמחה בשמיני עצרת שהיא שמחה על קבלת התורה שזהו "נגילה ונשמחה בך" - בתורתך, שהיא

שמיני עצרת הוא "רגל בפני עצמו", אבל יש בו גם משום המשך לחג הסוכות שכך שמו "שמיני", ויש פוסקים שכתבו שאם אמר בשמיני עצרת "חג הסוכות" יצא, והיינו שעדיין שם סוכות עליו, וכבר ביארו בזה שבכל מה שנוגע לנאמר בפרש אמור שזה ענין השביתה והאיסור מלאכה, וכן מה שנאמר בפ' פנחס בעניין הקרבנות, בזה הוי שמיני עצרת רגל בפני עצמו, אכן לגבי המבואר בפ' ראה דהיינו עניין השמחה בחג וחוב הראיה והקרבת קרבן ראיה, בזה הוי השמיני תשלומי חג הסוכות, וא"כ נמצא שהשמחה שבשמיני עצרת היא שמחת היו"ט של חג הסוכות.

אכן נראה להוכיח מדברי המדרש שיש שמחה נוספת בשמיני עצרת, שכך איתא בליקו"ש (במדבר כט): אמר רבי אלכסנדר מלך למלך שבאת לו שמחה, כל שבעת ימי המשתה היה בנו של מלך טורח עם האורחים, וכיון שיצאו שבעת ימי המשתה אמר המלך לבנו יודע אני שכל שבעת ימי המשתה היית טורח עם האורחים עכשיו אני ואתה נשמח יום אחד, ואיני מטריח עליך הרבה אלא טול תרנגול אחד וליטרא אחת של בשר, כך כל שבעת ימי החג ישראל עסוקים בקרבנותיהן של אומות העולם, דאמר ר' פינחס כל אותן שבעים פרים שהיו ישראל מקריבין בחג כנגד שבעים אומות שלא יצדה העולם מהן, מה טעם תחת אהבתי ישטנוני ואני תפלה בטוחים אנו בתפלה, וכיון שיצאו שבעת ימי החג אמר הקב"ה לישראל עכשיו אני ואתם נשמח יחד ואיני מטריח עליכם הרבה אלא פר אחד ואיל אחד, וכיון ששמעו ישראל כך התחילו מקלסין להקב"ה ואומרים "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו",

המביאה את החיבור עמו ית', שמחתה גדולה משמחת שאר המועדים.

ולא כן כתב בעמק ברכה שהביא מהגמ' בערכין שם מבואר ששמחת השירה היא שמחה שיש בה ג' דברים, שמחה, ובטוב לבב, שע"ז נאמר "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוֹקֶיךָ בשמחה ובטוב לבב", ובדברי תורה נאמר בהם "פקודי ה' ישרים משמחי לב" הרי שיש בהם רק שמחה ולב, ובביכורים נאמר "ושמחת בכל הטוב" הרי שיש בהם שמחה וטוב, ואילו עניין השמחה ביו"ט מבואר ברמב"ן שהוא ע"י שירת ההלל שיש בה שמחה וטוב לבב, ונמצא א"כ ששמחת היו"ט גדולה היא משמחת התורה שיש בה רק שמחה ולב.

אכן לפי"מ שהבאנו מדברי המדרש מבואר שהשמחה על קבלת התורה היא גדולה יותר משמחת היו"ט, שכן השמחה ביו"ט היא שמחה ביום, ואילו שמחת התורה היא שמחה "בך" בבורא עצמו, ומה שהביא העמק ברכה שלגבי תורה לא נאמר אלא רק שמחה ולב, הכוונה שם היא לעצם העסק בדברי תורה שזה מביא לשמחה ולב, אכן המחשה על הזכייה בתורה היא שמחה גדולה יותר מהשמחה על אשר "בחר בנו", וזהו עניין השמחה בשמיני עצרת.

אכן יש עוד עניין נוסף בשמיני עצרת, שכן עניין הסוכה הוא הכנה לחיים בדביקות בה', ובשמיני עצרת העניין הוא להביא את כל אותה הכנה לתוך הדירת קבע, ונביא בזה דברים מתוך הספר "דבר יום ביומו" וז"ל: ואחרי העיון והחיפוש אנה ואנה זכיתי למציאה רבה גליה לדרעיה ונפל נהורא, והוא דהתרגום יונתן בן עוזיאל מתרגם הקרא ד"ביום השמיני עצרת תהיה לכם" בזה"ל: ביוםא תמינאה כנישין תהוון בחדווא מן מטילכון לבתיכון, הנה המתרגם מפרש תיבת "עצרת" מלשון "כניש", וכן מפרש תרגום אונקלוס, וכן מתרגמין תיבת עצרת שכתוב בפ' ראה בפסח "וביום השביעי עצרת" – כניש קדם ד"א, והנה תיבת "כניש" יש לו ב' פירושים, א' אסיפה וכניסה וקיבוץ מפוזרים אנה ואנה למקום אחד כמו "ויאסוף סיחון את עמו" ומתרגם "וכניש סיחון ית עמא", ב' לשון הכנסה מחוץ לתוך הבית כמו "ואספת אליו" בבראשית ו', או "ואספתו אל תוך ביתך" דברים כב וכדו', כולם תרגם "וכנוש", וז"ל רש"י בהעלותך על הקרא "תסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים ואחר תאסף" וז"ל: כל האסיפות האמורות במצורעים ע"ש שהוא משולח מחוץ למחנה וכשהוא נרפא נאסף אל המחנה,

כתוב בו אסיפה לשון הכנסה, עכ"ל, הרי דלשון אסיפה וכנוש פירושו הכנסה מחוץ אל תוך הבית, וזה מכוון ג"כ במה שכתוב בשביעי של פסח לשון "עצרת" ותרגומו "כנישין תהוון" ושם הכוונה שנהיה עצורין אל הבית ובטלין ממלאכה לבוא מחוץ מן השדה מקום מלאכת האדם אל תוך הבית ולהישאר שם ביו"ט שאסור במלאכה, וכיון דבחוה"מ נמי נמצא האדם על השדה שמלאכה מותרת מה"ת בחוה"מ, לרמב"ם כל מלאכות ולשאר פוסקים עכ"פ בדבר האבד, שפיר אמרה תורה "וביום השביעי עצרת" דהיינו כניסה אל הבית מן השדה ולהיבטל ממלאכה, והקרא גופא מפרש א"ע ד"ביום השביעי עצרת לה' אלוֹקֶיךָ", היינו שלא יעשה מלאכה אלא יכנס משדה מלאכתו אל הבית ויקדיש את היום מלאכת ה' וכדמפרש שם התרגום יב"ע "כנישין בתושבחן קדם ה'", אולם כאן בשמיני עצרת מפרש התרגום יב"ע דהאי עצרת דהיינו הכניסה אינו מוסב על הכניסה מן השדה אל הבית ולעניין שביתת מלאכה, אלא "ממטילכון לבתיכון" לעזוב את הסוכה וליכנס לתוך הבית, ומעתה אם נאמר שזה דבר הרשות למאי נפק"מ אמרה תורה לעזוב את הסוכה, בלא"ה יעזוב אותה אחר שעברו שבעת הימים, וכמו שלא אמרה התורה לאכול חמץ אחרי עבור שבעת ימי הפסח, אלא ודאי למצוה אמר רחמנא שחוב מוטל על האדם לעזוב את הסוכה ביום השמיני ולהיכנס לתוך ביתו ואע"פ שערבה לו הסוכה חייב לצאת ממנה כי זהו תוכן ותכלית של חג השמיני, הכניסה אל הבית היפך חג הסוכות שמצוה לצאת מן הבית אל הסוכה, ביום השמיני מצוה להיפך לצאת מן הסוכה וליכנס לתוך הבית, זה לעומת זה, הסוכה רמז הגלות "צא מדירת קבע לדירת ארעי", וביום הכניסה לתוך הבית רמז הגאולה "מדירת ארעי לדירת קבע", ואין אנו באגדה אלא מתוך דברי התרגום יב"ע, עכ"פ יוצא מפורש כי תיבת "עצרת" פירושו ליכנס מסוכה אל תוך הבית והיא היא המצוה תוכן ותכלית החג וע"ז קבעתו התורה לחג וליו"ט בפנ"ע מפני שהוא ממש היפוכו, ע"כ מספר "דבר יום ביומו".

ולדרכנו נראה שעניין הסוכה היא השראת השכינה בקרבנו וכמש"כ לעיל, וזו צריכה להיות ההכנה, ולאחמ"כ צריך להכניס את כל ההכנה לתוך הבית, לדירת קבע, וכשם שבמדבר היו העננים הכנה לכניסה לארץ ישראל כך הסוכה צריכה להיות הכנה לבנין הבית הקבוע.

פרשת וילך - שבת 'שובה'

גדולה תשובה

אלקיים, צועק ונענה מיד שנא' והיה טרם יקראו ואני אענה, ועושה מצוות ומקבלין אותן בנחת ושמחה, שנא' כי כבר רצה האלקים את מעשיך ולא עוד אלא שמתאווים להם, שנא' וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים" וכו'.

פעם שאלני א', ואמר כי יודע הוא בעצמו שאין הוא שייך עם ענייני התשובה וגדריה, והרהר שמא אין טעם לו כלל בעשיית המצוות, שכן 'עושה מצוות וטורפין אותן בפניו שנא' מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי' והק' דא"כ אין טעם לו בעשיית המצוות, מאחר והוא באותה העת כלל אינו בגדרי התשובה.

והאמת כי אין זה נכון כלל, מלבד מה שאין האדם רשאי לפטור עצמו בטענה זו, כי עבד הוא וחייב לקיים, אכן מה שעדיין לא נתחזק בתשובה, חסרון נורא הוא, אך וודאי שאי"ז פטור מקיום המצוות. ואפי' לפי חשבון שעשה הלה בדבריו נבאר בעז"ה כי אין בזה ממש כלל.

בשבת זו אנו מפטירים 'שובה ישראל' (הושע י"ד) "שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו" ובגמ' (יומא פ"ו ע"א) למדו מהאי קרא "אמר רבי לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנא' שובה ישראל עד ה' אלקיך" ובפר"ח שם "גדולה תשובה שאפילו הגיעה חטאתו עד כסא הכבוד, התשובה מכפרת שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך". היינו שמהאי קרא למדו גדולתה של תשובה אפילו היה שהגיעה חטאת האדם ועונותיו עד כסא הכבוד.

הזכרנו כמה פעמים דברי הרמב"ם (פ"ז מהל' תשו' ה"ז) "כמה מעולה מעלת התשובה אמש היה זה מובדל מה' אלקי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם צועק ואינו נענה, שנא' גם כי תרבו תפילה, אינני שומע ועושה מצוות וטורפין אותן בפניו שנא' מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, וכו' והיום הוא מדובק בשכינה שנאמר ואתם הדבקים בה'

תתעורר זכות המצווה ויאיר נרה

ונפשו, מ"מ ח"ו אם יהיה נכשל בעתיד, אזי תיבטל תשובתו, הנה זו מחשבת היצר היא, להרחיק האדם מן התשובה, אך אין זה נכון.

כמ"ש המבי"ט (בית אלקים, שער התשובה פ"ו) "ראוי לבאר ענין התשובה ששב האדם בכל שנה ושנה, וחוזר אח"כ למה שחטא, אם תועיל התשובה שעשה על העונות הקודמים גם כי חזר אח"כ לחטוא אותם החטאים, או אם נאמר שכיון שחזר למה שחטא יראה שלא היתה תשובתו נכונה ושלמה ולא גמר בלבו לעזוב החטאים והעונות הואיל וחזר עליהן אח"כ. ואומר כי נראה מדברי רבותינו ע"ה כי כיון שחזר האדם בתשובה מן החטאים שעה וגמר בלבו שלא לעשותם עוד השם יתברך מעביר חטאתו בתשובה זאת, ואם אח"כ חוזר לחטוא, יצה"ר הוא שפתה אותו מחדש לחזור למה שחטא, ולא יהיו החטאים הראשונים חוזרים וניעורים אחר שנתבטלו בתשובה הקודמת".

מן העניין לציין בזאת את המובא מדברי האר"י הקד' על בקשת משה רבינו 'וסלחת לעווננו כי רב הוא' דזה לכאור' היפך הסברא, שכן אם רב הוא העוון אזי זה אינו סיבה וטעם לסליחה אלא להיפך ח"ו, וא"כ היאך זה 'וסלחת לעווננו כי רב הוא', וביאר בזה דמאמר 'כי רב הוא' מוסב וקאי על היצר האורב לפתות ולהחטיא את האדם, ועושה הוא הכל בתחבולות שונות, מתגבר

ופירש בזה החסיד רבינו יונה (שע"ת א' מ"א) "התפילה, יתפלל אל השם ויבקש רחמים לכפר את כל עונותיו, שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו, קחו עמכם דברים זה ענין הוידוי, אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב זה ענין התפילה, ופרוש וקח טוב – מעשה הטוב שעשינו, כי אמרו רז"ל עברה מכבה מצוה, ובעת התשובה יתכפרו העונות ותתעורר זכות המצווה ויאיר נרה, אחרי אשר לא הגיה אורו לפני התשובה, וכן כתוב אם זך וישר אתה כי עתה יאיר עליך ושלם נות צדקך, אמרו רז"ל אם זך וישר היית לא נאמר אלא אם זך וישר אתה, שעשית תשובה. כי עתה יאיר עליך, עתה אחרי התשובה שעשית, יעירו עליך כל הצדקות שעשית מלפנים" וכו' "וקודם התשובה לא היו צדקותיך מגנות עליך, ואחרי שובך וסר עונך, יעיר זכותך" וכו'.

אם נתבונן בעומק דבריו תתיישב תמיהת הנ"ל ששאל כיון שיודע בעצמו שאינו בגדרי התשובה, אולי יחדל מקיום המצוות, שכן כתב הרמב"ם "עושה מצוות וטורפין אותן בפניו". אך הנה נתב' דכיון שעושה אדם תשובה, אזי בתפילתו יהיה כח מצוותו מעיר עליו מחדש, וזה האמור תשא עון וקח טוב.

ושמא ישאל אדם לעצמו שמא לא אחזיק בדרך התשובה, ואולי הגם שיהיה מקבל על עצמו בכל לבו

בחירת התשובה

איתא בדחז"ל (דברים רבה פ"ד ג') "אמר רבי חגי ולא עוד שנתתי לכם שני דרכים אלא שנכנסתי לפני משורת הדין ואמרתי לכם ובחרת בחיים" יש לבאר האמור בזה.

נראה בדרך אפשר כי רמזו דברי חז"ל אלו לעניין התשובה, ולמה שביאר בפרטיה החסיד רבינו יונה (שע"ת ש"ב י') וז"ל "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכחים, יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלא יגרע דבר מדבריהם. והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסכית, ולבבו יבין ושב, ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיות עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, להזהר כאשר יזהירו יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר".

היינו כי ברגע שיהיה האדם מקבל ע"ע, דברי התוכחות ושלא יגרע מהם, בזה 'עלתה בידו התשובה' ואמר עליו רבינו יונה כי נהפך לאיש אחר. "ומעת אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה, וכן אמרו רז"ל וילכו ויעשו בני ישראל וכי מיד עשו, והלא לא עשו עד ארבעה עשר לחדש, אלא כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו מיד".

ומוכיח זאת רבינו יונה "ואמרו כל שמעשיו מרבים מחכמתו חכמתו מתקיימת, שנאמר נעשה ונשמע, באור הדבר כי האיש אשר קבל על נפשו בלב נאמן לשמר ולעשות על פי התורה אשר יורוהו ועל פי המשפט אשר יאמרו לו היושבים על המשפט, יש בידו מן היום הזה שכר על כל המצוות, על אשר שמעה אזנו מדברי התורה ותבן להם, ועל הדברים אשר לא גלו אזנו עליהם, עדנה וצדק לבש, וקנה זכות על הנגלות אליו ועל כל נעלם מעיניו, ואחרי זאת יום יום ידרש וישקד על דלתות מוכיחיו, וישכיל מכל מלמדיו, ונמצא האיש הזה מעשיו מרבים מחכמתו, כי לא ידע את הדבר, והנה שכרו אתו, וכענין מה שאמרו ישראל בסיני נעשה ונשמע שהקדימו קבלת המעשה על נפשם לפני השמיעה, ובענין אחר לא יתכן שיהיו מעשי האדם מרבים ממה שהוא יודע".

וזה החידוש הגדול נראה שרנמוז בדחז"ל הנ"ל, שכן הוא אשר לפני משורת הדין, כי על ידי המחשבה יהיה נחשב לו שקנה ועשה הכל, זה רק מחמת 'נכנסתי אתכם לפני משורת הדין שאמרתי לכם ובחרת בחיים' היינו שעל ידי הבחירה כבר קנה, אכן וודאי צריך שתהא ה'בחירה' עם כוונה כראוי ולא מן השפה ולחוץ, אך החידוש הוא כי אם הבחירה נעשית בכל לבו אזי כוחה רב, שכבר כשבחר עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר.

חלקי התשובה אין מעכבין זא"ז

נמצינו למדים כי עיקרה של תשובה כפשוטה היא, לשוב אליו יתברך וכל שנתעורר בו הרצון לשוב אל ה' מכלל השבים הוא ואף שלא קיים את כל פרטי התשובה במלואם. מה קרובה היא התשובה אלינו לעורר הרצון לקרבת הבורא.

הרי לנו שהרעיון המונח בדבריו גדול ומחייב הוא עד מאד. דהנה בעומדנו ערב היום הגדול, הרי וודאי הוא כי עלינו לעשות ככל הניתן לפעול במצוות שבין אדם לחבירו ובמצוות שבין אדם למקום, ולהתחנן ולבקש על נפשינו שיוציאנו הקב"ה לזכות בדין, אך אסור שח"ו יפול יאוש בלבו של אדם בהתבוננו רוב העבודה שלפניו, כי כל שיהיה האדם מתקדם בדרכי התשובה כבר בזה צפוי הוא לרחמים, שכן כבר צועד הוא בדרך התשובה. וכי החלטה חזקה ונחושה בלבו של אדם לבלתי יוסיף לחטוא שיהיה נמנע מעבירות ורץ אחר המצוות כבר יש לה כח עצום לעורר רחמי שמים עליו.

דברים אלה עולים ומתאימים עם מש"כ המבי"ט (בית אלקים) שער התשובה ריש פ"ב) וז"ל "ואחר שנתבאר ענין התשובה כי היא החרטה ועזיבת החטא, נאמר כי אינם כשאר המצוות, שהעושה חלק המצוה אין לו חלק שכר המצוה, כמו שתאמר מצות ציצית היא בדי' הכנפות, והעושה ציצית בג' כנפות בלבד, אינו מקיים ג' חלקי המצווה, שהרי ד' ציציות מעכבין זה את זה, והרי הוא כאילו לא עשה שום דבר, ואולם התשובה גם כי אינה שלימה עד שתהיה בחרטה לשעבר ועזיבת החטא לעתיד, עם כל זה החרטה לבד בלי עזיבת החטא מועיל קצת, וכן עזיבת החטא בלי החרטה, (ודמי למי שמניח תפילין של יד בלבד שאף שלא קיים את המצווה בשלימותה מ"מ וודאי יש בהנחה זו קיום חלק ממצוות תפילין). וכמו שמצינו באחאב שנכנע מלפני ה' במה שקרע בגדיו וצם ושכב בשק שנראה כמתחרט על מה שעשה, ולא עזב כל חטאיו, ועם כל זה הועיל לו, כדכתיב יען כי נכנע מפני לא אביא הרעה בימיו"

חג הסוכות

זה קלי ואנוהו

באו לצרה כמו זאת שמא כפרו ישראל בזה קלי ואנוהו ושמא כפרו בלוחות דכתיב בהן מזה ומזה הם כתובים". היינו שבשעת הגזירה שהייתה על ישראל בימי אחשורוש, שלחה אסתר לשאול את מרדכי להבין על מה באה זאת הגזירה, כיון שחמורה היא מאוד, הרי בא הדבר לרמז על מה זאת, שיהיו מתקנים ומיישרים לבם ומעשיהם. ולכך שלחה לשאול אם כפרו ישראל ב'זה קלי ואנוהו' וכן אם כפרו ישראל בעשרת הדברות".

יש להתבונן בזה, דאם סבת הדבר מחמת שכפרו בעשרת הדברות יהיה מובן העניין, דזה מחמת עסק קיום התורה, ובאם אינם מקיימים הרי מעוררים גזירה חמורה ונוראה כזו, שכן מה קיום יש להם לישראל בלא התורה והמצוות. אך להצד השני הנז' בדחז"ל שמא כפרו ב'זה קלי ואנוהו' יהיה הדבר תמוה מאד, דהא 'זה קלי ואנוהו' דרשתו היא (שבת קל"ג ב') "זה קלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה וכו' ומפרש"י שם משמע דזה הידור המצווה. וכי יעלה על הדעת שתהא גזירת הכליה החמורה הזו באה על ישראל מחמת חסר בהידורי המצוות, וכיצד שייך כלל להשוות את שאינם מהדרים במצוות לכך שהיו עוברים על עשרת הדברות ואינם מקיימים כלל. הא זה שאינם מהדרים במצוות אזי אינם חסידים, ואינם במעלת ה'חסיד', אך מה בין זה למי שאינו מקיים כלל.

אהבת ה' - חסידות

בו אזי מוכיח הוא כי מייקר הוא ומחשיב את המצווה. ניתן להמשיל זאת באהבת ודאגת האב לבנו היאך ניכרת היא יותר, וודאי בנייתנת ההורה לבנו את הדבר שאינו הכרחי, דאין ניכרת כל כך חיבת ההורים לבניהם כאשר יהיו נותנים את המוכרח לחיותו, אולם בנותנם לו את הדבר אשר אין מוכרח, בזה מרגיש הוא כי אוהבים אותו ומחבבים אותו, כי דברים אלו אינם מן ההכרח, ובזה מראים אהבה, כן הוא בהידור מצווה, המהדר ומייפה את המצווה ומקיימה בהידור אף שאין מחוייבים בזה מחמת קיום המצווה הרי שעושים את זאת מחמת האהבה. [פעם שאלני אחד מגדולי הדור זצוק"ל אודות בחור אחד שהציעו לשדכו, והיה הבחור מיוחד ביותר, אך הוסיף ושאלני עוד 'האם מהדר הוא במשהו מסוים' 'האם יש דבר שמדקדק בו ביותר' כי האמת דזה מורה על לבו האוהב את ה'.

כמו שאנו מבקשים בתפילה "ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחי עולם נטע בתוכנו הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו בלבב שלם". כי מדת קיום המצוות באופן של 'לעשות רצונו בלבב שלם' רק באהבת ה' היא תלויה, וככל שתרבה האהבה כך יחפוץ האדם יותר לדקדק עוד במצוות ה' לעשותה כרצונו בלבב שלם, וזה יסוד החילוק בין המקיים מיראה לזה הזוכה ומקיים מתוך אהבה.

יסוד זה מצינו בנביאים (ישעיה כ"ט י"ג) "יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלמדה" ופרש"י "לא בלב שלם כי אם במצות

איתא בגמ' (סוכה י"א ע"ב) "תניא לולב בין אגוד בין שאינו אגוד כשר רבי יהודה אומר אגוד כשר שאינו אגוד פסול, מ"ט דרבי יהודה יליף לקיחה לקיחה מאגודת אזוב כתיב התם ולקחתם אגודת אזוב וכתוב הכא ולקחתם לכם ביום הראשון מה להלן באגודה אף כאן נמי באגודה, ורבנן לקיחה מלקיחה לא ילפינן. כמאן אזלא הא דתניא לולב מצווה לאגדו ואם לא אגדו כשר אי רבי יהודה כי לא אגדו אמאי כשר [הא רבי יהודה ס"ל דלולב צריך אגד] אי רבנן אמאי מצווה, [הא ס"ל דלולב אין צריך אגד] לעולם רבנן היא ומשום שנאמר זה קלי ואנוהו התנאה לפניו במצות" ופרש"י "סוכה נאה לולב נאה ציצית נאה וכו'.

פשוטם של דברים כי ב'זה קלי ואנוהו נאמר כי הגם שמהלכות המצווה ותנאיה יהיה האדם מקיים חובתו אף בלא תוספות הנוי, הרי יש לו לנאות המצווה ע"י שיהיה מוסיף לנאותה, שתהא סוכתו נאה, לולבו נאה וכו'. במצוות החג יש לנו הרבה הזדמנויות ל'התנאות לפניו במצוות', וב"ה אכשר דרא ומקפידים בזה בהידורים ונויי מצווה מתחדשים משנה לשנה עם אפשרויות רבות נאות ומיוחדות, ויש לנו להבין היטב מהות העניין של נוי זה, שלא ח"ו יהיו המעשים בבחינת 'מלומדה' ויצא השכר בהפסד.

ובהקדם תחילה מדחז"ל (אסתר רבה ח' ד') "ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה אמרה מימיהם של ישראל לא

להבנת העניין נעתיק את דברי הרמח"ל במסילת ישרים (פכ"א בדרכי קניית החסידות) "הנה ממה שיועיל הרבה לקנות החסידות, הוא גודל ההסתכלות ורוב ההתבוננות, כי כאשר ירבה האדם להתבונן על גודל רוממותו יתברך, ותכלית שלימותו, ורוב ההרחק הבלתי משוער שבין גדולתו ובין שפלותו, יגרום לו שימלא יראה ורעדה מלפניו, ובהתבוננו על רוב חסדיו עמנו, ועל גודל אהבתו יתברך לישראל, ועל קרבת הישרים אליו ומעלת התורה והמצוות, וכיוצא מן העיונים והלימודים, ודאי שתתלהט בו אהבה עזה, ויבחר ויתאוה לידבק בו, כי בראותו שהשם יתברך הוא לנו לאב ממש, ומרחם עלינו כאב על בנים, יתעורר בו בהמשך החפץ והתשוקה לגמול לו כבן על אביו" ע"ש.

הרי שיש ב' אופנים לקיום המצוות, הא' כבן החפץ לעשות רצון אביו, דהוא ינו מקיים רק את אשר צוה עליו אביו, כי אם משתדל וחפץ הוא להבין היטב רצונו של אביו למען עשותו בשלימות לשביעות רצונו, וכל העת מחפש שיהיה נעשה באופן היותר טוב. ולעומתו הב' שאינו מקיים המצוות כ'בן' כי אם כמצווה, ועושה את הדבר אך אינו טורח למצוא את האפשרות השלימה ביותר כי אם די לו בקיום ה'ציווי' כפשוטו.

יש לחדד זאת ולדעת שהדרך למדוד את יקרת המצווה בעיניו של אדם זה על ידי שמהדר הוא בקיומה, כי האיש המקיים ועושה את המחוייב והצריך להיעשות הרי שאין במעשהו כלל יחודיות ויקרת המצווה, אלא עושה הוא את שנצטווה בו, אך כאשר מהדר הוא ומקיים ועושה אף את ההידור שאינו מחויב

האנשים המלמדים אותם התראו כנכנעים מלפניו כדי לפתותו בפיכס" היינו אלו המקיימים בלא לב כלל. רק מחמת חיוב. עונשם על כך חמור הוא מאד (שם י"ד) "לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבניו תסתתר" וכמבואר בפרש"י שם זה סילוקן של חכמי ישראל.

זאת מחמת דחכמי ישראל הם ובאמצעותם ישיג את הדרך והאפשרות לרכוש כלים האידך לזכות ולהתעלות למדרגת אהבת ה', ואם האדם אינו משתדל למצוא ולעשות את היותר טוב, היינו שאינו חפץ כלל, ואינו מקיים עם ה' לב', אזי למה לו הכלי הזה, ומה טעם יש ליתן לו חכמת החכם אם אינו חפץ בה. דומה הוא ביותר לאדם שאבדה עליו דעתו ומפזר הוא את ממנו לכל עבר, וודאי הוא שלא יתנו בידו עוד ממנו, כן הוא

הידור מצווה מבטל הגזירות

בדבר הזה, רק אשר יחפוץ ויתאמץ יעזרוהו להיות זוכה לזה, כי המשתדל בדבר הרי שמלבו הוא עושה.

אכן המקיים המצוות בבחינת 'מלמדה' הרי שאין כלל התחדשות במעשהו, וממילא אין הוא מרגיש האהבה להקב"ה כלל, כי המבחן האמיתי להיות האדם אוהב ה' הוא כאשר ידקדק במצוותיו, ומחדש הוא בעשייתו עוד דקדוק, ועוד נוי, ואינו כלל מקיים רק כדי לצאת ידי חובתו.

מעתה יובן היטב את אשר שלחה אסתר לשאול את מרדכי, לדעת האם סבת זו הגזירה הנוראה מחמת שישראל עוברים על 'זה קלי ואנוהו' ואינם מקיימים המצוות מלבם רק עושים בבחינת 'מלומדה', אזי רחוקים הם מהקב"ה, ומזה הייתה דואגת כי ריחוק כזה וודאי סיבה הוא לגזירות קשות עד מאד.

ובאשר זוכים לאהבת ה' הבאה על ידי דקדוק בעשיית המצוות, ומתקרבים אליו, כח עצום הוא לבטל הגזירות.

חיזוק ולימוד רב יש לנו ליטול ממצוות החג, ולקרב מעשינו מה שאפשר לצורת הדקדוק והעשייה שאנו אוהזים בעת קיום מצוות החג, הן בחפצי המצווה שב"ה מקפידים על נויים וכשרותם להדר בהידורים רבים, והן בצורת עשייתם, כגון ההקפדה שמקפידים בנענועים, ובישיבת הסוכה וכו', ולשאוף לקיים גם המצוות שאנו זוכים לקיים מידי יום, שיהיו נעשות גם כן באופן של 'התחדשות' בעשייתם, הן בעמל התורה, בתפילה, ובגמילות חסדים, בכל מה שאנו עושים, שלא יהיה באופן של מלומדה, ובזה משפיעים טובה לכלל ישראל.

ע"פ האמור דאסתר בדאגתה מן הגזירה שלחה לברר זה הדבר אם ישראל כפרו ח"ו ב'זה קלי ואנוהו' הרי שהחיזוק בזה כחו לבטל הגזירות ולהגן מן הסכנה. ויש לנו להודות להקב"ה על זאת, אשר בימים אלו באשר הסכנה רבה, אין צריך לפרוט לפרטים [אף בימי בין הזמנים אין ל'בן תורה' לעסוק שעות נוספות בהבנת כל טכסיסי המלחמה, ומה עשו כך ועל מה עשו כך וכו' וכבר הזכרנו בעבר שבן תורה העוסק בכך מתרשל ממשמרתו ח"ו ומי ידע התוצאות הנגרמות מזה ח"ו, אדרבה הנמנע מדברים אלו מציל נפשות רבות] אך הכל יודעים ושרויים בחשש מה ילד יום.

ויש להודות להקב"ה על שחשש זה בימים אלו הוא בא, שכן מצוות רבות לפנינו להיות מקיימים אותם ב'הידור' ובאופן של 'זה קלי ואנוהו', ובזה כח רב במעשינו להתקרב אל ה',

ברכת מועדיך

הברכה הזו שעומדים נקיים 'לפני ה' וראויים לקבל את התורה למען ישמעו ולמען ילמדו. אלא דאומנם גם לדרך זו יהיה זה מכוון דווקא למועד דחג הסוכות.

ביאור נפלא כתב בזה הנצי"ב (העמק דבר, דברים ט"ז ט"ז) עה"פ "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני ה' ריקם" וכתב ע"ז "ידוע מאמרם ז"ל (חגיגה ד' ע"ב) דמשמעו יראה יראה, היינו יראה את פני ה', ויראה מה', ומובן דכמו כן מתפרש סיפיה דקרא ולא יראה את פני ה' ריקם בשני אופנים, היינו לא יבוא לראות פני ה' בלי קרבן, ולא יהיה נראה ממנו יתברך ריקם אלא יהיה טעון ברכה" וכו' "והיינו דמצלינן אחר זכירת מקרא זה, והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך כאשר רצית ואמרת לברכנו ולא נמצא בשום מקום שאמר ה' לברכנו במועדים זולת בזה המקרא".

הרי בדבריו כי במה אשר יהיה בא האדם להיראות יהיה חוזר משם טעון בברכה, ובמה שהוא הביא עצמו לפני ה' יהיה טעון ברכה, אם בתורתו, או בעשירותו, אם במסחרו, היינו במה שהוא יהיה הוא מתברך וגדל בזה, שכן ולא יראה את פני ה' ריקם נדרש נמי כדחז"ל בב' המשמעות, הא' שלא יבוא ריקן, והב' שלא יצא ריקם, דיראה משמע, ויראה משמע. ובאשר נתכוון כראוי לברכת המועד, כל אחד במה שמביא עמו, נזכה להתברך בזה, שיהיה מתווסף, כל אחד במה שהוא, אם ברוחניות ואם בגשמיות, שכן לא יראה פני ה' ריקם.

בנוסח התפילה דג' רגלים אנו מבקשים "והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך לחיים ולשלום לשמחה ולששון כאשר רצית ואמרת לברכנו". צריך להסביר מה זה 'ברכת מועדיך', יכול אדם להזכיר בתפילה ואין יודע כלל מה שבדבריו, דלכא' היכן מצינו שהמועד 'נתברך'.

ידוע לבאר בזו משמיה דמרן הגרי"ז זצוק"ל שאנו מבקשים 'והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך' ע"פ פירש"י עה"פ (דברים ט"ז ט"ו) "שבעת ימים תחג לה' אלקיך במקום אשר יבחר ה' כי יברכך ה' אלקיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידך והיית אדן שמח". ופרש"י "לפי פשוטו אין זה לשון צווי אלא לשון הבטחה" וכו' הרי שזו הברכה האמורה במועד. אלא דקצת צ"ב שכן לכא' האי קרא איירי בחג הסוכות בלבד וצ"ע.

עוד דרך יש לבאר בזה ע"פ מה שפירשו רבותינו בטעם זמן המצווה ד'הקהל', דכתב האברבנאל (פר' וילך) דמועד מצוות הקהל הוא חג הסוכות, אחר ראש השנה ויום הכיפורים, כיון שעם ישראל הכניע את יצרו, ומשועבדים בעבודת בורא, וכאשר מתאספים במעמד זה מקשיבים לקריאת התורה מתוך כוונה רצויה וע"י כך יגיעו ליראה. עוד כתבו רבותינו בסגנון זה שימים הללו נקראים 'לפני ה' ע"ש הכפרה דיוה"כ 'לפני ה' תטהרו' וכאשר ישראל נמצאים לפני ה' זה העת המסוגל ביותר לקבל עול התורה, לכך זה הזמן למצוות הקהל שאמור בה 'למען ישמעו ולמען ילמדו'.

א"כ מעתה, ברכה מיוחדת היא השורה על ישראל בימי חג הסוכות, שכן נקראים הם לפני ה', ויהיה לבאר שזה הכלול בתפילת 'והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך' היינו את

משא חיזוק בעניני חג הסוכות

הגאון הגדול רבי שרגא שטיינמן שליט"א ראש ישיבות ארחות תורה

לזכור את העיקר ולהביל את הטפל

הבל הבלים הכל הבל

קראנו בשבת חוהמ"ס במגילת קהלת, 'הבל הבלים אמר קהלת הבל הכל הבל'. והנה הבל פירושו אויר חם שיוצא מדבר חם, כמו שמצינו בהלכות שבת שאסור להטמין בדבר המוסיף הבל.

וכתוב במד"ר (כאן) דוד [המלך] אמר דבר אחד ולא פירשו, ופירשו שלמה בנו. דוד אמר (תהלים קמ"ד) אדם להבל דמה, ולא פירש לאיזה הבל הוא דומה, אם להבל של תנור, יש בו ממש, אם להבל של כירה, יש בו ממש. בא שלמה בנו ופירש הה"ד הבל הבלים אמר קהלת.

ומה הפירוש הבל הבלים. מבאר המדרש, לאדם ששופת שבע קדרות זו למעלה מזו, וזו למעלה מזו, והבל של עליונה אין בו ממש, ונמצא לפי המדרש, שהבל הבלים פירושו מעט שבמעט הבל, כמו הבל שיהי' מקדירה עליונה מעל שבעה קדרות.

להביל את הדברים הלא חשובים

והנה בדרשת הרמב"ן לקהלת [נדרס בכתבי הרמב"ן של מוסד הר' קוק] כתב שיש לנו לתמוה תימה גדולה, אם כל הבריאה כולה היא הבל גמור, א"כ למה הבורא פעל להביל וריק, והרי אין אדם חכם שיסכים לעבוד עבודה שבסוף תהי' לריק, ועוד איך אומר שלמה המלך שכל הבריאה היא הבל והרי בתורה כתוב וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, ועוד קושיות.

ותירץ הרמב"ן, דכונת הפסוק כאן לא לתאר ולהגדיר את הבריאה שהיא הבל וכמו שאומרים מלך מלכים או עבד עבדים אלא הכונה כאן לציווי שמצוה לאדם שיהביל את ההבלים, שבכל תענוגות בני האדם ומעשיו, אשר הוא טועה וחוטא בהם הכל הבל, ואמנם יש יסודות ועיקרים בעולם והם קיימים ועומדים, אבל יוצא מהם פרטים שונים שבזה אנשים חוטאים לפעמים, ומהם צריך להזהר ולהביל אותם שידעו שאין להחשיב אותם.

לזכור תמיד שהתורה היא אור

והנה צריך לדעת כיצד מהבילים את הדברים, וצריך לומר שזה כמו שמפורש בפסוקים שאח"כ. מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, ואם יזכור תמיד את זה ממילא יביל את כל עניני העולם.

ובפרט לפי מה שפירש רש"י שתחת השמש, אין הכוונה למטה מהשמש אלא פירושו במקום, ותחליף, לשמש, שהתורה נמשלה לשמש ואור, ואם יחליף את התורה בעמלו לא יהי' לו שום יתרון.

לשמוח ולנצל כל רגע של מצוה

אנחנו צריכים לזכור מה הם הדברים שבאמת חשובים.

עברנו את חג הסוכות שכל רגע של שהות בסוכה היא מצוה, אבל גם אחרי סוכות עדיין יש לנו כל היום מצוות. ומיד כשמשימים בבוקר יש לנו נט"י וציצית ותפילין וברכות השחר, וכל רגע שלומדים תורה או אומרים ברכה, או עונים אמן, יש לנו מצוות, ואבי מורי זללה"ה היה אומר צריך רק לא להיות טפשים ולחטוף ולנצל את הזמן לעשות עוד ועוד מצוות, יש שפע של מצוות תורה ועבודה וגמילות חסדים, וכמו יהלומים שצריך רק להתכופף ולאסוף.

כשיש צורך – מפרסמים

ובאמת 'את צנועים חכמה' (משלי י"א ב'), ופרסום זה לא דבר טוב, אבל כשיש צורך זה חשוב וטוב. הנה כתוב בפרשת השבוע (בראשית ג, ז) ותפקחנה עיני שניהם, וידעו כי עירומים הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות. ומביא רש"י בשם הגמ' (סנהדרין דף ע' ע"ב) דתאנה זה העץ הדעת שנכשלו בו, [ועיי"ש בסנהדרין שיש כמה שיטות באיזה עץ הי'] ולכן בדבר שנתקלקלו בו נתקנו. [ועיי"ש מחלוקת רש"י ותוס' מה הענין שבדבר שנתקלקלו בו צריך לתקן]. ומוסף רש"י מדרש תנחומא [פ' וירא] דמפני מה לא נתפרסם העץ [שעץ הדעת זה התאנה], שאין הקב"ה חפץ להונות [לצער] הבריה, שלא יכלימוה ויאמרו זהו שלקה העולם על ידו. כלומר, כדי שלא לבייש את עץ התאנה שגרמה מיתה לעולם, הפסוק לא פירסם את זה.

ולכאורה צ"ב דא"כ שהתורה לא רוצה לבייש את התאנה, למה כאן הכתוב כבר פירסם את זה. ויתכן שכאשר יש סיבה וצורך ללמדנו איזה ענין, אז כבר מפרסמים, שכאן רצה הפסוק ללמדנו את הנהגת הקב"ה שבזה שמקלקלין בזה צריך לתקן, ולכן גם דבר שאנו לא רוצים לפרסם מ"מ כאשר יש צורך לימוד, שפיר מפרסמים. ויעזור ה' שנזכה כולנו לשקוד על התורה ולהגדיל תורה ולהאדיר.

י"ל ע"י מאסף הגיליונות 'אוצר הפרשה', לקבלת הקובץ המלא: a169258235@gmail.com

בס"ד, יום ערב שב"ק וילך תשפ"ו

אם יחלל שבת עבור פיקוח נפש, יוכל ללמוד תורה בשאר ימות השבוע

לימוד התורה עצמה היא פיקוח נפש

שאלתי שאלה זו את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל והשיב: שיעבוד בצבא בששי ושבת, וילמד תורה בשאר ימות השבוע. וטעמו כי בהחזר שאינו לומד זה גם פיקוח נפש עבורו, ובסוף יתדרדר מבחינה רוחנית, ומצינו בשו"ע (סימן שו ס"ד) שמותר גם לחלל שבת כדי להציל בת משמד רוחני, וכל שכן בעניינו שאינו מחלל שבת, אלא רק בדברים של פיקוח נפש, שמותר לו לבחור בצד הזה, כדי שילמד תורה, ולא יתדרדר ברוחניות.

ועוד שבלי לימוד תורה, אין חיים והרי זה בבחינת פיקוח נפש, וכמו שמצינו בזה הלכה למעשה, שהנה בבכורות (דף כט ע"א) נאמר: שאסור ללמד תורה בשכר, וכמו שאמר משה לישראל (דברים ד ה) 'ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלקי, מה אני בחינם אף אתם בחינם, ומניין שאם לא מצא בחינם, שילמד בשכר, תלמוד לומר (משלי כג כג) אמת קנה. ויש להבין אם הדין הוא שאסור ליטול שכר עבור תלמוד תורה איך מותר לתלמיד [שלא מצא ללמוד בחינם] לשלם שכר לחכם, הרי מכשילו באיסור קבלת שכר עבור לימוד תורה, והתלמיד עובר על לפני עור לא תתן מכשול? ותירץ רבי שמואל גארמיזאן זצ"ל בספרו אמרי בינה (ע"ז דף ד ע"ב) כיון שאינו מוצא מי שילמדו חנם, מותר לו ללמדו בשכר, דלא גרע חיי עולם מחיי שעה, שבמקום שיש סכנה ופיקוח נפש הותר כל איסור. כלומר להמנע מללמוד תורה יש בזה חשש פיקוח נפש, שהרי הם חיינו ואורך ימינו. וחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תורה, כמיתה חשוכה. ולכן אם אינו מוצא אלא ללמוד בשכר רשאי לשלם כדי ליכות בחיי העולם הבא. עכ"פ רואים אנו דהסברא הזו שלמוד התורה הוא ממש החיים להלכה ולמעשה.

ההצלה האמיתית היא על ידי לימוד התורה

כמו כן בזה שלומד תורה, הרי זה גם הצלה לעם ישראל, ובפרט בעת כזו, שצריך רחמים גדולים, ולא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות' (זכריה ד ו). וכעין זה אמר גם החפץ חיים, שהיתה אסיפה של עשירי עם למען התרמה להקמת בית חולים יהודי, וכל עשיר נדב כמה מטות, בתוך האסיפה נזדמנו כמה בחורי ישיבה, והחפץ חיים קירבם וחביבם. פנה גביר אחד לחפץ חיים, ושאל אותו באירוניה, רבי כמה מטות נדבו בחורי ישיבה אלו? והשיב החפץ חיים חמישים מטות כל תלמיד! התפלא העשיר הא כיצד, הרי כולנו יחד לא הגענו לחמישים מטות? השיב לו החפץ חיים: בני תורה אלו בכח תורתם מונעים מחלות וגורמים למניעת סכנות! גם אנו נאמר שבני תורה הללו מונעים מחלות ואסונות מעם ישראל, ואסור לוותר על הלימוד בישיבה, ולכן ילך לצבא בימים שישי ושבת ובשאר הימים ילמד בישיבה.

כל השונה הלכות בכל יום ת"ח שלא יכול לקיים כל השונה הלכות בכל יום

שאלה. ת"ח השרוי ביסורים, ולא מסוגל לקיים "כל השונה הלכות בכל יום" כי יש ימים שלא יכול ללמוד דבר הלכה, מה ניתן לדבר על לבו להרגיעו שלא יצטער?

תשובה. בספר שר התורה (עמוד 382) מובא שאחד ממתפללי בית הכנסת שאל את רבנו הגאון מטשעביץ זצ"ל: נאמר במסכת נדה דף עג ע"ב תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, שנאמר הליכות עולם לו, אל תקרי הליכות אלא הלכות. היינו מי שהוא בגדר "הלכות", אז עולם לו, והוא בן עולם הבא, ושאל אותו יהודי את רבינו היכן נרמז בפסוק שיש ללמוד הלכות בכל יום? אולי מספיק פעם בשבוע או פעם בחודש? שהרי לא נזכר התדירות, ורק נאמר הליכות עולם לו? **השיב לו רבנו:** אין הכי נמי, מהפסוק לא מוכרח שמדובר בקביעות זמן, אלא שהרצוה להיות בטוח, עליו לשנות הלכות בכל יום ומשום כך נאמר בתנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, היינו מי שרוצה להיות בטוח עליו ללמוד כל יום.

הרי שגם אם אינו יכול ללמוד בכל הלכות, עדיין יתכן שהוא בן עולם הבא, יש להוסיף לאותו ת"ח שאם לבו מסור להלכות אף על פי שלא לומד בפועל הרי הוא גם מובטח שהוא בן עולם הבא.

שאלה. בחור שהתחיל להתחזק בתורה, והוא כעת נמצא בצבא במקום שצריך לחלל שבת משום פיקוח נפש, במקום שהוא נמצא, יש שתי משמרות, חלק מהחיילים נמצאים במשמרת בימים ראשון עד חמישי ויוצאים ביום שישי ושבת, וחלק נמצאים במשמרת בימים שישי שבת ויוצאים לחופשה במשך שאר ימי השבוע.

שואל הבחור אני רוצה ללמוד בישיבה. ואם אלק למשמרת של ימי שישי ושבת, אוכל כבר כעת להתחיל ללמוד תורה, אך מצד שני אצטרך לחלל שבת באונס, מאידך יכול ללכת למשמרת של אמצע השבוע ולא יחלל שבת, אך לא יוכל ללמוד תורה. מה יעדיף?

תשובה. ילך למשמרתו בימים שישי ושב"ק ויעסוק בתורה במשך השבוע.

נימוקים: מכיון שהפעילות הצבאית באותו מקום היא פקוח נפש, ולכן לסוברים שפקוח נפש "הותרה" בשבת, ואין בה דררא דאיסורא, עדיף שיבחר להיות במחנה הצבאי במשמרת של שישי שבת, ועל ידי זה יהי פנוי כל ימות השבוע ללימוד התורה. אבל לסוברים שפקוח נפש "דחוייה", כלומר בקושי מותר לחלל שבת, יש לעיין אם רשאי להכניס את עצמו למצב הדוחה שבת כדי שיוכל להתעלות בתורה.

נראה שיש להתיר לו לעבוד ביום שישי ושבת, וללמוד בימות החול, משלושה טעמים, א. לצורך מצוה מותר ללכת במדבר בערב שבת, למרות שיצטרך לחלל שבת, מפני פיקוח נפש. ב. היות ובלאו הכי יהודי יצטרך לחלל שבת, אם כן אולי לא איכפת לנו שהוא יהיה זה שיחלל את השבת, ובאמצע השבוע ילמד תורה. ג. אי לימוד תורה הוא גם פיקוח נפש.

לצורך מצוה מותר לרדת לאניה גם אם יצטרך לחלל שבת

כתב בשו"ע (או"ח סימן רמח ס"ד) היוצאים בשיירה במדבר, והכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת, כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם, ג' ימים קודם שבת אסורים לצאת, וביום ראשון ובשני ובשלישי מותר לצאת, ואם אחר כך יארע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פיקוח נפש, מותר ואין כאן חילול, והעולה לארץ ישראל, אם נזדמנה לו שיירה אפילו בערב שבת, כיון דדבר מצוה הוא, יכול לפרוש ופוסק עמהם לשבות, ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות עמו, יכול ללכת עמהם חוץ לתחום, מפני פיקוח נפש.

הרי שמותר לאדם להכניס עצמו אפילו ביום שישי, למקום שהוא יודע שיצטרך לחלל שבת, אם הוא הולך לדבר מצוה, והוא הדין בעניינו, כיון שרוצה ללילך לדבר מצוה ללמוד תורה, מותר לו להכניס עצמו למקום שיצטרך לחלל שבת, עבור פיקוח נפש.

ואף שכתב המשנה ברורה (ס"ק כט) שצריך לפסוק עמהם שלא יחללו שבת, והפסיקה הוא לעיכובא, ואם לא יתנוצצו בזה לא ילך עמם. ואם כן בענינו הרי ברור שיצטרך לחלל שבת, יש לומר ששאני התם שאם לא ילך, לא יהיה חילול שבת כלל, אבל בענינו שממילא יהודי יצטרך לחלל שבת מפני פיקוח נפש, עבור מצוה מותר לו להכניס עצמו שזה יהיה הוא ולא אחר.

בלאו הכי יהודי יצטרך לחלל שבת

נראה שמותר ואולי אפילו עדיף שהוא יחלל את השבת, שכתב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל הובא בשולחן שלמה (סימן שכח ס"ב יד אות ה) כשנפלה לרופא שומר תורה ומצוות תורנות בשבת, ויצטרך לחלל שבת בגלל פיקוח נפש, האם מותר לו להחליף תורנות עם רופא שאינו שומר תורה ומצוות, וכתב שאם החולים הם יהודים אסור להחליף עם ישראל אחר שהוא עובר עבירה, שהרי הרופא שהוא שומר תורה ומצוות עושה מצוה בעת שהוא מטפל בחולים, ואילו העברייני לפי מחשבתו הוא מחלל שבת, רק לא איכפת ליה. [כלומר ואפילו אם אין בזה חילול שבת, מכל מקום עובר כמי שרצה לאכול בשר חזיר ועלה בשר טלה] ראה עוד מה שכתבנו בזה בחשוך חמד נדה דף לח ע"ב.

דעת אמת

שיחת מרן הג"ר שלמה אנגלנדר שליט"א
ראש ישיבת בית שמעיה

"חדשו מעשיכם שפרו מעשיכם"

"יום תרועה"

ראש השנה נקרא בתורה בשם "יום תרועה" וכמו שכת' בפי' פנחס (במדבר כט, א) "יום תרועה יהיה לכם", שם זה נקרא על שם השופר משום שכל מהות וחובת היום היא התרועה, ואף בזמן שלא תוקעים מוטלת עלינו החובה לקיים בלב ובמחשבה את המהות של התקיעה והתרועה, וחז"ל תיקנו לנו לומר שלושה ברכות בתפילת מוסף – מלכויות זיכרונות ושופרות שבהם תוקעים בשופר, וכמו דאיתא במסכת ר"ה (טז.) "אמרו לפני בר"ה מלכויות זיכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זיכרונות כדי שיעלה זיכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר", ומזה שהגמ' אמרה "במה בשופר" מוכח שהשופר מביע לנו את שלושת דברים אלו, וחובת היום היא לדעת ולהבין מה הכוונה בכל דבר משלושת הדברים הללו.

מלכויות

מהות המלכויות יתבאר ע"פ דברי ר' סעדיה גאון בטעם הראשון של מצוות תקיעת שופר (מובא באבודרהם בטעמי התקיעות) וז"ל "מפני שהיום הייתה תחילת הבריאה שבו ברא הקב"ה את העולם ומלך עליו, וכן עושין המלכים בתחילת מלכותם שתוקעין לפניהם בחצוצרות ובקרנות להודיע ולהשמיע בכל מקום תחילת מלכותם, וכן אנו ממליכין עלינו את הבורא ליום זה", מתבאר מדברי הרס"ג שטעם תקיעת שופר ביום ר"ה הוא מפני שיום זה "יום הרת עולם" – שנברא ביום זה אדם הראשון ונשלמה כל הבריאה כולה, והקב"ה מלך על כל העולם, וכשם שיום זה היה יום הרת עולם, כך בכל שנה ושנה העולם מתחדש ועומד לדין ביום זה, וכל יצורי עולם עומדים לפניו במשפט מי יחיה ומי ימות, מי בקיצו ומי לא בקיצו, זו מהות קבלת המלכויות שנדע ונאמין שביום זה נברא העולם וכל מה שיהיה בשנה הבאה נגזר ביום זה – יום הרת עולם, יום שמלך הקב"ה על הבריאה כולה, ידיעת דברים אלו בלב ובמחשבה הם קיום החובה הראשונה של מהות מצוות תקיעת שופר.

הר סיני - שופרות

זיכרונות, בכדי שיעלה זיכרונכם לפני לטובה, וזה ע"י שאנו מזכירים את כל מה שהיה, "ובמה בשופר" – בכל ברכה במלכויות בזיכרונות ובשופרות תיקנו חז"ל שנאמר עשרה פסוקים מעין אותו ברכה לפני חתימת הברכה, ולפני אמירת הפסוקים תיקנו פתיחה לכל ברכה וברכה, והפתיחה של השופרות מדברת על הר סיני וכמו שאומרים "אתה נגלת בען כבודך וכו' בהגלותך מלכנו על הר סיני", וכן הפסוקים שאומרים אחרי כן מדברים על הר סיני – "ויהי קול השופר הולך וחזק מאוד", "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים וכו'".

וצריך להבין מהו החיבור בין הפסוקים המדברים על השופרות לפסוקים שמדברים על הר סיני, שבגלל זה תיקנו חז"ל לומר פסוקי הר סיני בברכת השופרות.

שאלה זו קשה גם על הטעם השלישי שהביא ר' סעדיה גאון לתקיעת שופר שכת' "והענין השלישי להזכירו מעמד הר סיני שנא' בו קול שופר חזק מאוד, ונקבל ע"י מה שקיבלו אבותינו ע"י נעשה ונשמע", דצ"ב גם על דבריו מה מלמד אותנו השופר במה שמזכיר לנו את הר סיני.

שאיפה ללא הפסק

ונראה לבאר ע"פ דרך משל, למלך שהייתה לו בת יחידה וכשהגיע זמן נישואיה, בחר המלך לעשות את חתונתה ברוב פאר והדר בתוך האוניות בלב ים, ושם הייתה אוניה שבה היו החתן והכלה והאנשים שבאו לשמחם, ומסביב לאוניה זו היו אוניות קטנות שבהם היו כלי הנגינה האוניות, ולקחו את האנשים לשבי, וגם הכלה – בת המלך נתפסה לשם,

הנגנים והתזמורת, תוך כדי החתונה באו שודדים והתנפלו על כל ומכרו אותה לשפחה, התמזל מזלה שקנה אותה אדון שהתייחס אליה יפה, אבל עדין התנהגה כשפחה – שעבדה קשה לשטוף רצפות, לכבס ולבשל, ובמשך כמה שנים התרגלה למצב הזה ושכחה שהייתה בת מלך ולא הרגישה שחסר לה דבר, יום אחד שעברה בשוק שמעה מנגינה שהייתה מוכרת לה וניסתה להיזכר מאיפה מוכרת לה מנגינה זו, תוך כדי מחשבה נזכרה שזו המנגינה שניגנו לה בחתונה שלה בלב ים, וכשנזכרה בכך צפו והתעוררו לה כל מיני מחשבות וזכרונות איזה פאר וכבוד היו לה כשהייתה בת מלך, ושלא עבדה כלל כמו שעובדת עכשיו, ועתה אע"פ שהיא שפחה מסתפקת במה שיש לה אדון שמתייחס אליה יפה.

הלקח שמלמד אותנו משל זה, הוא שאין לנו להסתפק במה שאנו לומדים, אלא אנו צריכים לזכור שכולנו עמדתנו בהר סיני, וכל אחד ואחד היה מתוך הרבבות ששמעו את הקב"ה אומר "אנכי ה' אלוקיך", וא"כ אין לנו להסתפק במה שאנו לומדים, וכן במה שאנו טוענים שאנו מתפללים טוב, אלא אנו צריכים לשאוף בלא הפסקה לעוד ועוד, וכך ע"י קיום שאיפה זו נגדל יותר בתורה ללומדה ביותר רציפות וביותר עמקות. ע"פ לימוד לקח זה יתבאר מדוע חז"ל תיקנו לנו שזכיר את מעמד הר סיני בברכת השופרות משום שנדע ונזכור את ערכנו שזכינו לעמוד בהר סיני, וודאי שאם זה יהיה מול עינינו נוכל לזכות לשאוף ליותר.

זכירת מעמד הר סיני

כדברים אלו כתב הרמב"ן בספר המצוות (בשיחת הלאווין, מצוה ב) וז"ל "שנמנענו שלא נשכח מעמד הר סיני, ולא נסיר אותו מדעתנו, אבל יהיה עינינו וליבנו שם כל הימים, והוא אמרו יתעלה השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' בחורב", הרמב"ן בא ללמדנו שאין לנו לשכוח את מעמד הר סיני אלא צריכים שיהיו עינינו וליבנו בו בכל הימים.

ומסיים הרמב"ן "ואל תטעה בזה מפני דורשם בפירקא קמא דקידושין (ד' ל) לבניך ולבני בניך בלימוד התורה לבני בנים (פי' שהפס' של והודעתם לבניך לא נדרש על זכירת מעמד הר סיני אלא על לימוד התורה), כי לימוד אמונת התורה הוא לימוד התורה", פי' לזכור אמונת התורה – שהיא זכירת מעמד הר סיני ששם קיבלנו את התורה זה יתקיים ע"י לימוד התורה, שעל ידי שמנצל את כל זמנו ללימוד התורה בזה מקיים את זכירת מעמד הר סיני שבאה ללמד אותנו שאין לנו להסתפק באיזה לימוד קטן ומעט שלמדנו, אלא אנו צריכים לשאוף לדעת ולהעמיק עוד ועוד, כי דרגתנו בהר סיני הייתה דרגה גבוהה כדרגת הנביאים, וא"כ יש בכוחנו לדעת ולשאוף ולנצל עוד זמן ללימוד התורה.

וזה יסוד הטעם שתיקנו חז"ל לברך בכל יום בברכות התורה ברכת "אשר בחר בנו מכל העמים" ואיתא במסכת ברכות (יא:) שהיא המעולה שבברכות, וזה מפני שברכה זו באה לעורר וללמד אותנו שאין לנו להסתפק במעט לימוד, אלא צריכים אנו לשאוף עוד ועוד כי ה' בחר אותנו ונתן לנו את התורה בהר סיני מתוך כל העמים, ורק לנו נתן את התורה, וע"י ברכה זו מקיימים את המצווה שמנה הרמב"ן בכלל המצוות שיהיו עינינו וליבנו שם – בהר סיני, כל הימים.

כשאנחנו באים בר"ה לקבל מלכותו של הקב"ה, נדרש מאיתנו לקבל על עצמנו סוג מלכות בדרגה כזאת שנגיש שכאילו עתה אנו עומדים לפני הר סיני, וכשנגיש בדבר זה נשאף ליותר כדרגת הר סיני, ולא נסתפק בדרגה שאנו אווזים בה כעת.

חודש 'אלול'

אנו נמצאים כעת בחודש אלול. והנה, ההרגש של חודש אלול אינו כהרגש של חודש זה בשנים עברו, וכבר ר' ישראל סלנטר אמר כן גם על דורו ('אור ישראל' אגרת יד) וז"ל: **"מלפנים, כאשר ידעתי, כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש 'אלול', החרדה הלזו נשאה פריה להתקרב לעבודתו ית"ש"**, וכן כשבדורות הקודמים היה הש"ץ מכריז על ר"ח 'אלול' בשבת שלפני הר"ח, היו כולם רועדים, ואף מעזרת הנשים היו שומעים קול בכי ופחד, וזה מפני שהרגישו שמתקרבים לראש השנה שבו ספרי חיים ומתים פתוחים לפניו, ובר"ה יכתבון וביום צום כיפור יחתמו.

ובשיבות כיום, נשאר קצת מהרגש זה אבל עדיין לא כמו בדורות הקודמים, ור' נחום פרצוביץ' היה רגיל לומר **שה'אלול' של היום הוא כמו יאר-צייט וזכר לאלול של פעם**, ובפרט לאחד שנמצא בישיבה כבר כמה שנים והתרגל למצב הזה שכל שנה יש אלול ויש ר"ה. א"כ מוטל עלינו לברר מהו החשבון נפש שאנו צריכים לעשות לקראת ר"ה אחרי שכבר התרגלנו כמה שנים למצב הזה של הימים הנוראים, ובפרט בדור זה שנפחת ההרגש של חודש אלול מכל הציבור כולו.

קופסת גפרורים קטנה

התשובה לכך תבואר ע"פ משל, לאדם שנכנס ליער, וכשהגיע הלילה טעה בדרכו ולא מצא את הדרך לצאת מהיער, ולא היה לו פנס אלא קופסת גפרורים קטנה, אם הוא חכם ובר דעת אינו מתיימש מהקופסת גפרורים שיש בידו אלא מדליק גפרור אחד ומתקדם קצת בדרך ע"י אור הגפרור, וגם אם יכבה הגפרור לאחר זמן מועט, ימשיך להדליק גפרור אחר ולהתקדם עוד קצת על ידו, וכך בדרך זו יתקדם קמעא קמעא עד שימצא את הדרך לצאת מהיער, משל זה מלמד אותנו, שכל אדם חייב להתקדם בר"ה, וכל אדם חייב להרגיש אחר ר"ה שהצליח להשתנות ממה שהיה לפני"כ, **וגם אם אינו בגדר הפנס שבזכותו יכול להתקדם הרבה, אלא יכול להתקדם רק מעט, אין לו להתיימש, אלא צריך להתנהג כאותו בנ"א שטעה ביער והאיר את דרכו ע"י גפרורים קטנים ולא התיימש ממה שנכבו לו לאחר זמן מועט, וכך גם הוא חייב להשתמש בכח זה בשביל שיוכל להתקדם אפילו מעט** – עד כדי שבמוצאי ר"ה ירגיש שהתקדם במשהו, וירגיש שהשתנה ממה שהיה לדרגה יותר גדולה.

חתן תורה

מספרים, שכשהח"ח התפלל בשמחת תורה בישיבת ראדן היו נותנים לו את עליית חתן תורה, ובשנה אחת שכידו אותו בעליה זו שאל אותם מדוע נותנים לו גם השנה שוב עליית חתן תורה והרי לא ניתק ח"ו את הקשר שלו לתורה ממתי שקיבל עליה זו בשנה שעברה, לאחר מכן הסביר להם הח"ח שיכולים לתת לו את העליה גם השנה, **כי במשך השנה כל אדם חייב להתקדם תמיד, ולשאוף לעלות עוד ועוד, וכיוון שכן ראוי שגם השנה יתנו לו עליית חתן תורה**, כיון שבשנה הזו התקדם ועלה יותר ממה שהיה בשנה הקודמת – והחתן תורה יהיה על מה שהצליח להתקדם ולעלות בשנה זו.

כל אחד יש בכוחו לעשות במשך השנה התקדמות גדולה, אבל לא תמיד מצליחים ולא תמיד זה טוב לעשות התקדמות גדולה יותר מדאי, ולכן מוטל על כל אחד ואחד לחשוב על זה שעמד בהר סיני לקבל את התורה, והקב"ה בחר בנו מכל העמים, וגם יחשוב שמתוך כל מליוני יהודים שיש בעולם הוא זוכה לשבת וללמוד את התורה בעמקות ובעיון, וע"י שהיה לו הסתכלות זו יוכל להתקדם ולעלות, ולשאוף עוד ועוד ולא להסתפק בשאיפות קטנות.

בסיני ניתנה מתוך האש

איתא בירושלמי חגיגה פ"ב ה"א (הביאו תוספות בחגיגה טו. ד"ה שובו) שביום מילתו של אלישע בן אבויה, הזמין אבויה את ר"א ור' יהושע שיבואו לשמחה, ובינתיים ישבו והתעסקו שם בדברי תורה, בעת עוסקים בתורה ירדה אש מן השמים והקיפה אותן, קם אבויה ואמר להם לשרוף ביתי באתם, אמרו לו ח"ו יושבין היינו וחורזין בדברי תורה, מתורה לנביאים, ומנביאים לכתובים, והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני,

ובסיני באש ניתנה, מבואר כשהתנאים למדו את התורה, זה היה כדרגת הר סיני עד כדי כך שהיו בדרגה שהאש סיבבה אותם כמו שהיה בקבלת התורה, ברם, כשאנו לומדים אין אנו זוכים ללמוד בדרגה כזו שהיה מסביבנו אש כמו בהר סיני, אבל לכל הפחות כולנו צריכים לקיים את ההלכה שכמו שבהר סיני ניתנה התורה באימה ביראה ברת ובזיע, כך גם אנו צריכים ללמוד את התורה בדרך זו, עם כל הרצינות ולא להסתפק בדברים קטנים, אלא עם מחשבה מנוצלת שנוכל להעמיק בדברי תורה, זה הדבר שנדרש מאיתנו.

חדשו מעשיכם שפרו מעשיכם

איתא במדרש ויקרא רבה (כט, ו) **"תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו" בחודש – חדשו מעשיכם, שופר – שפרו מעשיכם**, וצריך להבין מה המדרש בא ללמדנו.

ר' יצחק בלאזר בספרו כוכבי אור (שיחה סה) שאל מדוע אנו עושים לפעמים עבירות, והרי כל מצווה גורמת לאור וכמו שנה"כ כי נר מצווה ותורה אור", וכל עבירה גורמת לחושך, ומן הטבע קצת מהאור מסלק הרבה מן החושך, וא"כ מדוע אנו נכשלים לפעמים בעשיית עבירות, ואין מעט האור מסלק הרבה מן החושך.

וכתב לבאר דהנה איתא במס' קידושין (ל:): **שיצרו של אדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום ומבקש להמיתו**, מתגבר פירושו, שבכל פעם ממציא לאדם לעשות עבירות חדשות ומפתה אותו לתאוה חדשה, ומתחדש פירושו, שבכל פעם משכנע אותו שיעשה את העבירה בהתלהבות חדשה, ואם עושה בדרך זו את העבירות, ואילו את המצוות עושה כפי ההרגל בדרך של מצוות אנשים מלומדה שלא מרגיש שעושה אותם בהרגש ובהתלהבות חדשה אלא עושה אותם כי גם אתמול עשה אותם, וכן עושה בגלל שכולם מקיימים, בדרך זו אין המצווה גורמת לאור שישלך הרבה מן החושך.

עפ"י ביאר ר' יצחק בלאזר את דברי המדרש שאומר חדשו מעשיכם שפרו מעשיכם, דהנה השופר מלמד אותנו שלא נהיה בגדר של "ונושנתם" – שעושה את המצווה כישנה אצלו ולא בהתלהבות חדשה, כי בגלל ה"ונושנתם" חרב הבית, וזהו חדשו מעשיכם שצריכים אנו להקדיש מחשבה למעשים שאנו עושים, **לדעת מה המעלה של המצוות שאנו עושים, ומעלת לימוד התורה שאנו זוכים ללמוד אותה מתוך מליוני יהודים שלא זוכים ללומדה**, וע"י שנלך בדרך זו ממילא נלמד את התורה בהתלהבות אחרת.

וצריכים אנו להרגיש עוד שאילו היו נותנים לנו את הזכות להכנס לישיבתו של משה רבנו, וודאי שהיינו מתלהבים ומתרגשים עד מאוד בהכנסנו לשם, הרגשה זו צריכה להיות לנו בלימוד התורה, וכ"ש כשאנו מרגישים בעת לימודנו שאנו לומדים תורת ה', ועוד צריכים אנו להתבונן שיש בלימוד התורה דבר מיוחד שאנו זוכים ללמוד תורה שלמדו אותה ר"ט ור"ע, אביי ורבא, ואילו בחכמות שבאומות העולם אין דבר כזה שאין אחד יכול ללמוד באוניברסיטה חכמה גבוהה שלמדו אותה לפני מאות שנים שהיא לא בדרגתו, **בודאי שזו סייעתא דשמיא מיוחדת שהקב"ה נותן לנו כח ללמוד את התורה שנתן בהר סיני ויש לנו יכולת להבין אותה**, וזהו מה שאנו מברכים בכל יום בברכות התורה "נותן התורה" שאנו מודים ע"י שנותן לנו את הכח להבין וללמוד את תורתו.

"יהיו עינינו וליבנו שם כל הימים"

בימים אלו מוטל עלינו לקיים יותר את דברי הרמב"ן שמנה בספר המצוות מצוות זכירת הר סיני שהיו ליבנו ועינינו שם - בהר סיני כל הימים, וע"י נתבונן שאנו לא במרחק מהר סיני אלא עמדתנו שם, וכך זה יגרום שלא נסתפק במה שיש לנו אלא נשאף להתקדם הלאה והלאה, כמו אותו אדם שהתקדם אט אט ע"י הגפרור הקטן שהאיר לו את הדרך, ואם נלך בדרך זו של השאיפה והרצון נרגיש שכל לימוד התורה שאנו לומדים זהו סייעתא דשמיא מיוחדת שהקב"ה נותן לנו דבר זה, וזה יגרום שכשנבקש בר"ה "זוכרנו לחיים" זה יהיה בגדר של "למענך אלוקים חיים" – שאנו רוצים ללמוד את התורה כמו שהקב"ה דורש מאיתנו - כדרגת הר סיני, אכ"ר.

הגליין נכתב ע"י אחד השומעים

השיחה נמסרה ביום ה' יח' אלול ה'תשפ"ה

ניתן להאזין לשיחה בקו בוגרי הישיבה 079-5382147 שלוחה 1-3

לקבלת הגליין במייל, לתרומות והנצחות, וכן לתגובות, ניתן לפנות לפלא' 055-7608129 או לכתובת מייל B035779900@gmail.com

בסיעתא דשמיא

פרורים משולחן גבוה

משולחנו של רבנו ראש הישיבה הגאון רבי זאב ברלין זצלה"ה

גליון ל' – יום הכיפורים תשפ"ו

~~~

אם דין אחשביה מועיל אף לאיסור אכילה או רק לאיסור הנאה

אבל ביוהכ"פ אין האיסור להנות מן המאכל אלא לאכול, וע"י שעושה מעשה שבטלה דעתו אצל כל אדם לא נחשב זה למעשה אכילה, דאכילה בלא טעם אינה אכילה אפי' יעשה כן בכונה.

ועוד יש לתרץ דאיסור אכילה ביום הכיפורים הוא משום דכשאוכל מיתבא דעתיה ואינו מעונה דכ' והנפש אשר לא תעונה, ולכך שיערו בככותבת.

ועי' במנ"ח (מ"ע שי"ג) דכ' דהשיעור של יתובי דעתיה צריך לזה מעשה הנאת גרונו והנאת מעיו, וכן באחיעזר (ח"ג סי') הוכיח דבעי בהנאת גרונו, והאוכל עפר שאין גרונו נהנה לא מקרי יתובי דעתיה אפי' כשאכלו בכונה, דע"י אחשביה מקרי אכילה אבל יתובי דעתיה לא הוי ע"י אחשביה, ובכלל האיסורים אסרו מדרבנן כשאכלו בכונה אף שלא נהנה, כמו שאסור שלא כדרך והאוכל חלב חי שאינו נהנה נמי אסרו, וכן כשאחשביה לדידיה מקרי אכילה אף בלא הנאה, אבל ביוהכ"פ כשאין יתובי דעתא לא אסרו חכמים.

(כתבי קה"י החדשים סי' ע"ד)

כתב הטור (בס' תרי"ב) בשם ראבי"ה דדבר שאינו ראוי לאכילה ונפסל מאכילת כלב אין איסור לאכול ביוהכ"פ דלא אוכל הוא.

ויש לעיין דהרא"ש בפסחים (ריש פרק כל שעה) כ' בחמץ שחרכו לפני זמנו ונפסל מאכילת כלב דמותר בהנאה, וכמש"כ התוס' שם, מ"מ אסור באכילה בפסח דכשאוכלו אחשביה ואעפ"י שבטלה דעתו אצל כל אדם, וכן פסק הטור (סי' תמ"ב).

וצ"ע דא"כ למה לא נימא אחשביה גם לגבי יוהכ"פ ומאי שנא חמץ בפסח מאיסור אכילה ביוהכ"פ?

(שאג"א סי' ע"ה)

ויש לתרץ די"ל דכל דין אחשביה לא מועיל לאיסור אכילה רק לאיסור הנאה שנהנה במה שמשמש בו לאכילה, דלאיסור אכילה דנים אם יש לו שם אוכל אצל כל אדם, אם לאו, אבל הנאה דנים לפי כל אחד וכשאוכלו הוא נהנה שנעשה רצונו, ומקרי נהנה מן החמץ, [ועי' ביאור הלכה ס' תע"ה לענין מרור].

למה לא אסרו לרחוץ אבר אחד מדין חצי שיעור

ויש לתרץ דהדין דחצי שיעור היינו דוקא בכגון נבלה שהוא חפצא של איסור ורק דצריך מעשה אכילה דשיעורה בכזית בזה ס"ל לרבי יוחנן דחצי שיעור נמי אסור מן התורה דהוי חפצא של נבלה, אבל רחיצה של כל גופו ורחיצה של פניו או ידיו וכדו' אי"ז אותו מעשה רחיצה שאסרה תורה דרק רחיצת תענוג של כל גופו נאסר, ולא מטעם שיעור הוא דצריך כל גופו אלא דהוי רחיצה חלוקה מרחיצת אברים, וצ"ע בדברי האור גדול, ודו"ק.

בתוס' ישנים יומא כתבו דאיסור רחיצה הוי מה"ת ברק כל גופו, ולכן מותר למי שיש לו חטטין בראשו לרחוץ ראשו כיון דאין איסור רק כל גופו, וכן במי שידיו מלוכלכות רוחץ ידיו כיון דאין זה כל גופו.

ויש לעיין דהא לר' יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה, וא"כ יהיה אסור לרחוץ מן התורה גם ראשו או ידיו?

(אור גדול יומא פ"ח)

למה אין חסרון ממשקה ישראל בקרבנות יוהכ"פ שאסור היום באכילה

והחילוק דבחמץ בפסח סיבת האיסור הוא בהחפץ ובהמאכל, אבל יוהכ"פ כל מאכלות שבעולם אסורים, ואין הסיבה בהמאכל רק יומא קא גרים.

[ואמנם מוקצה בשבת מקרי דאין המאכל "מוכן" והוא פסול בהמאכל, כמו חמץ בפסח].

(קוב"ש פסחים אות קצ"ז)

הנה בכל הקרבנות קיי"ל דבעינן ממשקה ישראל למנחה, ולכן אי אפשר להקריב חמץ בפסח דפסול מדין משקה ישראל דאינו ראוי לאכילה היום.

ויש לעיין דא"כ כל הקרבנות הקרבים ביוהכ"פ למה לא נפסול מדין משקה ישראל שאינם ראויים לאכילה היום, ומה חילוק בין חמץ בפסח שראויים לאחר זמן ורק היום אין ראויים לאכילה לאיסור אכילה ביוהכ"פ?

ויש לתרץ דהנה בתוס' (פסחים מח) כ' דביום הכיפורים אין המאכל אסור אלא יומא קא גרים וממשקה ישראל לא שייך אלא היכי שהמאכל אסור.

קטן שהגדיל במוצאי יוהכ"פ אי מייחייב בתענית של תוספת יוה"כ

ויש לתרץ דצ"ל דס"ל דכל ענין של "תוספת" יום הכיפור היינו להוסיף מחול על הקודש ואצל מי שהיה קודש שייך הוספה, אבל אם אצלו לא היה דין קודש וחייב להתענות לא מקרי תוספת, ואין הפירוש דחכמים אמרו דהיום נמשך עוד מעט אלא דצריך להוסיף מחול על הקודש, ודו"ק.

ולפי"ז מי שהיה שוטה כל יוהכ"פ ואכל לפני יוהכ"פ עד הלילה כשעדיין לא השתטה, לכאן לא יענש על אכילה זו דכיון דלא מחויב בתענית מה שייך אצלו תוספת, ואמנם אפ"ל דחלוק תוספת של ערב יוהכ"פ דכעת הוא בר חיובא גם על תענית של מחר, ומה שנתחדש בו מצב של שוטה לא הפקיע החיוב שהיה עליו ולכן כעת חל עליו דין תוספת דכעת יש עליו גם חיוב תענית של מחר.

עי' במנ"ח (מצוה שי"ג סק"ט ד"ה ונלפענ"ד) כתב לדון במי שנולד במוצאי יוהכ"פ דנעשה גדול למחרת היום מיד עם צאת הכוכבים אם יש עליו חיוב עינוי בתוספת יוהכ"פ, מי נימא דכיון דחייב בכל המצוות א"כ מתחייב נמי במצוות תוספת, או דלמא דהתורה לא חייבה תוספת אלא אם הוא חייב בעיקר אבל אם בעיקר לא היה חייב ל"ש לחייבו בתוספת דלא שייך להוסיף מחול על הקודש כשהקודש עצמו לא היה חייב, עיי"ש דהניח בצ"ע.

ויש לעיין דהנה דין יוהכ"פ א"צ שיהיה חייב בכולו, ומי שהיה שוטה בתחילת היום ואח"כ נתפקח זה פשוט דמעתה חייב הוא להתענות, וא"כ ע"כ דאין הספק שלא שייך להתענות בתוספת בלא העיקר, ולכאן צ"ב במאי מספק"ל בקטן שהגדיל?

אם קידוש על הכוס מה"ת למה לא יקדש ביוהכ"פ שחל בשבת בלא שתיה

וא"כ י"ל דאף אי קידוש על היין מדאורייתא וא"צ לטעום, מ"מ כשתיקנו חכמים לטעום הם אמרו דבלא טעימה לא יצא יד"ח קידוש על היין מה"ת רק כשיטעום ולכן אין יכול לקדש ביוהכ"פ על הכוס דלא יקיים גם קידוש של תורה.

(רבנו מרן רה"י זללה"ה,

אילת השחר שבועות כ:)

מרן הגר"ח קניבסקי זללה"ה כתב הגמ' לא דנה על קידוש רק על זמן, וקידוש דאורייתא יוצאין בתפילה.

[קושית רבנו מרן רה"י זללה"ה היא למ"ד זכרהו על היין דאורייתא, ולפי"ז לא נתיישב].

בערובין (מ:) איתא, דביוהכ"פ אעפ"י שחל בשבת אין מקדשין על היין לפי שאי אפשר לשותות הכוס.

ויש לעיין דהנה בתוס' בשבועות (כ:) כתבו דהא דהמברך צריך שיטעום הוי רק מדרבנן וא"כ למה לא יקדשו בלא טעימה לצאת ידי קידוש דאורייתא, דאף דבכל יוהכ"פ י"ל דאין חובת קידוש אבל כשחל בשבת צריך לקדש מדין חובת שבת, ולמה לא יקדשו על היין למ"ד דזכרהו על היין דאורייתא, ומה שצריך לשתות הוי רק מדרבנן כדי לצאת ידי חובת קידוש של תורה?

ויש לתרץ עפ"י מה שכתבו בתוס' סוכה (ג.) ביושב בסוכה ושוולחנו בתוך הבית דלא קיים מצות סוכה אפי' מן התורה, אף דהוי רק גזרה שמא ימשך הם אמרו שלא יקיים מצוה של תורה,

בסיעתא דשמיא

פרורים משולחן גבוה

משולחנו של רבינו ראש הישיבה הגאון רבי זאב ברלין זצלה"ה

גליון ל' – חג הסוכות תשפ"ה

~~~

א. בדין היושב בסוכה בלא כונה למצוה

ד' כנפות רק מחויב לקיים מצות ציצית ע"י ד' כנפות, ולהכי כל שלובש ד' כנפות בלא קיום מצות ציצית כיון דלא כיון מקרי מבטל המצוה.

משא"כ בסוכה אסור של אכילה הוא כשאוכל חוץ לסוכה וכל שלא אכל חוץ לסוכה לא עבר על המצוה דאין דין לאכול עם קיום המצוה רק לאכול בסוכה, דזהו המצוה של ישיבה בסוכה "תשב", וכל שיושב בחוץ מקרי מבטל את ישיבת הסוכה, אבל האוכל בלא כונה נהי דאין לו קיום מצוה מ"מ אין זה אוכל חוץ לסוכה, [אמנם במנ"ח (מצוה שכ"ה) מדמה ציצית וסוכה לענין מהב"ע דליכא איסור דמבטל מצוה], ועי'.

בבאור הלכה (סי' כ') כתב דאם לבש טלית ולא כוון לשם מצוה כיון דקי"ל מצוות צריכות כונה הרי הוא מבטל מצוות ציצית והוי כלובש בגד ד' כנפות בלא ציצית, [ולפ"ז כתב דבטלית של בהכנ"ס יש שאינם רוצים לברך ומכונים שלא לשם מצוה וא"כ עוברים באסור ד' כנפות בלא ציצית]².

ויש לעיין דהיעלה על הדעת דמי שאכל בסוכה ולא כוון לצאת יד"ח המצוה האם מקרי דאוכל חוץ לסוכה, ומאי שנא ציצית מסוכה?

ויש לתרץ דאפ"ל דכל הסברא לחדש דמקרי בטול מצות ציצית היא דוקא בציצית, כיון דהמצוה היא לא שלא ילביש בגד בלא

ב. בדין אכילה בליל ראשון בלא כונה

וצ"ע מ"ש מצות אכילת כזית בליל סוכות מאכילת מצה בליל פסח, דאם הנאה חשיב כמתכוין למה נחלק בין סוכה למצה?

ויש לתרץ דשפיר יש לחלק בין כזית של מצה לכזית של סוכה, דסוכה אין המצוה בגוף האכילה רק בהישיבה בסוכה בשעת האכילה, ותדע דמברך לישב בסוכה ולא על אכילה כמו במצה, [ועי' דרכ"מ סי' תרל"ט], ולא מסתברא דיש שני מצוות חלוקות ביסודן דכל ז' המצוה בישיבה וביום ראשון המצוה היא באכילה, ומעתה אי המצוה היא בישיבה מה יוסיף שיש לו הנאה מן האכילה דהא צריך ישיבה של מצוה ובזה לא נאמר כלל דין שכן נהנה, אמנם במצה המצוה היא האכילה וכל שאכל ונהנה יצא יד"ח³ (מטו בי מדרשא משמיה דרבינו הגר"ח)

בשו"ע (סי' תע"ה ס"ד) כתב דמי שאכל כזית מצה בלא כונה יצא בדיעבד אפי' לא כוון לשם מצוה ואע"ג דמצוות צריכות כונה כיון דקי"ל דהמתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה הרי דעבירות התלויות באכילה והנאה מקרי עבירה אפי' במתעסק כיון שנהנה ה"ה במ"ע של אכילת מצה כיון דנהנה בדיעבד חשיב כמו מתכוין.

ויש לעיין דנהנה במ"ב (בסי' תרכ"ה סק"א) משמע דלגבי כזית בליל ראשון בסוכה צריך כונה למצוה ואם לא כוון אף בדיעבד לא יצא. [וצ"ע בבאה"ל סי' ס' ד"ה וי"א דמשמע דמדמה סוכה למצה וצ"ע].

¹ לקבלת הגליון המלא בטל 0527184165 או 0556727302

² ועי' קוב"ש כתובות ס"ק ר"נ מש"כ להסתפק בציצית ע"ש.

³ ובעיקר חקירה זו בגדר דין אכילה בליל יו"ט ראשון, הובא במקו"א מהגר"ב דצ"ל דחקר בזה מהו המצוה באכילה ליל א' של סוכות אי הוי מצות אכילה הנלמד מהיקש ט"ו או גילוי על קיום המצוה של סוכה בשעת האכילה, והנפ"מ לפת גזול אי מקרי מצהב"ע, ונתבאר במקו"א.

ג. יש לחלק בין מצות סוכה לציצית לענין היסח הדעת

בהבגד, אבל כשאנו לבוש בבגד שיש בו ד' כנפות אינו בר חיוב בזה כלל, א"כ ממילא כשפושט את הציצית ואח"כ לובשם שוב הרי זה כדעתו להתחייב שנית בחיוב חדש, ובזה ס"ל להב"י דצריך לחזור ולברך, דכל מה שאין דין היסח הדעת – היינו כשחיובו עליו אף בזמן שאינו מקיים המצוה.

וכן צ"ל בתפילין, דאף כשאין לו תפילין הרי חל עליו חיוב להניח תפילין, ולכך כשהניחם בשנית לא מקרי שהסיח דעתו מלקיים המצוה, אבל בציצית צריך לחייב עצמו מחדש ע"י הלבשה.

[אמנם צ"ע דמקור הדין דבטלית כשפושט ע"מ ללבוש מסתפק הטור, וע"ש בב"י דמבאר דספקו תלוי בתפילין, ולכא' בתפילין חייב הוא בכל שעה משא"כ בטלית יש סברא שאינו מחויב עד שאינו לובש ע"ש, וצ"ע].

כתב השו"ע הל' סוכה (סי' תרל"ט ד"ה מברכין) דהיוצא מן הסוכה על דעת לחזור מיד אינו צריך לחזור ולברך, וכן כתב הרמ"א לגבי תפילין (או"ח סי' כ"ה ס"ק י"ב) דהחולץ תפילין ע"מ ללבושם מיד אי"צ לברך עליהם.

ויש לעיין דגבי ציצית כתב הב"י (בס' ח' ס"ק י"ד) דהפושט טליתו ע"ד לחזור וללבוש צריך לחזור ולברך. ומאי שנא מסוכה ותפילין שכ' דאי"צ לברך, ולא הזכיר מי שיחלוק בדבר?

(מג"א סי' ח' ס"ק י"ח, ס"ק י"ט)

ויש לתרץ דלכאנ"ל דכל מי שמחויב במצוה ולא פסק חיובו ודעתו להמשיך לעשות המצוה אין הפסק זמן מחייבו לברך שנית, ולכך בסוכה אי"צ לברך כשחוזר לסוכה, משא"כ במצות ציצית, מעיקר הדין אין עליו חיוב ללבוש ציצית, אלא דאמרי' דכשלוש בגד שיש בו ד' כנפות אזי הוא מחויב להטיל ציצית

ד. בהא דלא בעינן לכתחילה דישוב כולו בסוכה

שראשו ורובו נמצא כאן נמצא האדם, ולכן לא מהני כשרובו בסוכה ללא ראשו דבעינן שיהא ראשו ורובו, דזה מגדיר את מקום המצאו של האדם, ולא מדיון רובו ככולו אתינן עלה, ולכן אין כאן דין להיות יושב כולו בסוכה, דסגי בשביל שיקרא "תשבו" שבעת ימים – במקום שראשו ורובו של אדם נמצא.

ותדע דכך הוא עיקר שיעור סוכה מהלמ"ס ז' על ז' בגובה י"ט, ולא משכח"ל בשיעור זה אלא ראשו ורובו, ולא שייך שכולו יכנס לתוך סוכה זו, כמבואר בסוגי', ובהכרח דאין זה בדיעבד אלא הויא ישיבה מעלייתא.

במצות סוכה מבואר דסגי דראשו ורובו בסוכה, ואין צריך אפי' לכתחילה להדר שיהיה כולו בסוכה, ותדע דאם היה שולחנו גבוה י"ט ויושב ורגליו תחת השולחן נמצא שאין כולו בסוכה, ולא שמענו מי שיחמיר בכך.

ויש לעיין דבכל מקום שאמרו רובו ככולו הוי רובו בדיעבד וכולו לכתחילה, ולכן כתבו האחרונים גבי מצות ד' כוסות דליל פסח דלכתחילה ישתה כולו (יעו' בסי' תע"ד סק"ל), ואמאי בסוכה לא מצינו דין כולו לכתחילה?

ויש לתרץ מה דאמרי' דסגי כשראשו ורובו בסוכה אין זה מדיון רובו ככולו, אלא כשאנו דנים היכן מקומו אמרינן דבמקום

ה. חלוק מין במינו דאינו חוצץ בלולב ובטבילה חוצץ

ויש לתרץ דלכאנ"ל צ"ל דהא דמין במינו אינו חוצץ דאמרינן כמי שאינו דבטל לעיקר ולכך אינו חוצץ אבל בגופה הטעון טבילה וכן בשערותיה וצריך שיהיה גם החלק החוצץ בתוך המים לא שייך לומר כמי שאינו דהא צריך שיהיה כאן במקומו כדי שיתכסה במים ולכן לא שייך לומר דאינו חוצץ דאם צריך שיהיה כאן הרי זה חוצץ בין החלק הסמוך לה להמים ודו"ק.

בשו"ע (בסי' תרנ"א ס"א) מבואר דבעינן שלא יהיה דבר חוצץ בין ידיו ללולב ומינו, ואם נשרו מהעלין בתוך האגודה אין לחוש דמין במינו אינו חוצץ.

ויש לעיין דהא ביו"ד סי' קצ"ח (סל"ח) מבואר לענין טבילה דלא תקפוץ פיה יותר מדאי ואם קפצה לא עלתה לה טבילה אלא תשוך שפתותיה זו לזו דיבוק בינוני, והטעם דהוי חציצה, וצ"ע דהא מין במינו אינו חוצץ, וכן בקשר בשערות דחוצץ, והא הוי מין במינו?

פניני חכמה ומוסר

מכתבי הגאון הגדול רבי ישראל סוקל זצוק"ל

פרשת וילך - יוה"כ תשפ"ו

גיליון 76

בגדרי מצות אכילה בערב יום הכיפורים

אכילה בעיו"כ הוא מהגמרא כתובות, הרי עיקר הדין מצינו בגמ' ר"ה ט., והתם ילפינן לה מקרא, דנאמר בתשעה לחודש לומר לך כל האוכל בתשיעי ומתענה בעשירי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי וכאן רק באו הדברים רק בדרך אגב. (א"ה הקושיא תגדל ביותר דיע"ש בבהגר"א שהביא למעלה מה' מקורות לאכילה בערב יו"כ"פ ובכ"ז לא הביא הגמ' בר"ה)

ונראה לומר בעז"ה, שיש בזה שני ענינים נפרדים, א. מצוה לאכול בערב יו"כ. ב. דיום ערב יו"כ חשיב יו"ט, וע"כ מרבים בו בסעודה. ולפ"ז א"ש הקושיא למה לא הוכיחו מסוגיא דכתובות, דהתם מיירי רק בעיקר הדבר שיש מצוות אכילה בערב יו"כ"פ, ומצוה זו באמת מתחילה רק מהיום. אך השל"ה והמג"א דיברו על הענין השני דחשיב יו"ט, ומטעם זה אין אומרים בו תחנון, ויתכן שענין זה מתחיל כבר מהלילה,

[ויש לדון, האם הנידון מתי היו"ט מתחיל תלוי בטעמים למה אוכלים בערב יו"כ, שהרי יש בזה ג' טעמים, א. משום שיהיה חזק ויוכל לצום, כ"כ הרא"ש (יומא פ"ח סי' כב) ורבינו יונה בשע"ת. ב. משום שע"ז מראה השמחה בהגיע זמן הכפרה. ג. במקום סעודת יו"ט, כ"כ רבינו יונה בשע"ת (שער ד אותיות ח - י). ואולי לפי הטעם דהוי במקום סעודת יו"ט, יתחיל כבר מהלילה, ודוק].

במנהג הכפרות אם צריך שני תרנגולות למעוברת

רש"אין ליקח כפרה אחת. וכן נוהגים אפילו בתרי גופין. אולם הביאור הגר"א כתב, ולוקחין למעוברת וכו', דק"ל עובר ירך אמו, עכ"ל. וכוונתו, שמה דסגי בתרנגולת אחת לאמא ולבת, משום דעובר ירך אמו וחשיב אחד. ומה שבעובר זכר לוקחין תרנגול, ולא אומרים עובר ירך אמו, כנראה בגלל דסו"ס זכר הוא. ולפ"ז בב' גופין ממש, כגון אם ובתה, לא יעשו בתרנגולת אחת (דלא כמג"א). ולפי האמור יש לדון, שאולי אף למ"ד עובר לאו ירך אמו, יעשו בתרנגולת לאם ולעובר נקבה, משום שנשמה אחת יש להם ורק בגופין הם מחולקים, ומכיון שבחלק הרוחני הם אחד, סגי בתרנגולת אחת.

(ערוך מתוך קונטרס השיעורים כתובות סי' י"ג שהו"ל הרה"ג ר' בנימין פרץ שליט"א מתלמידי רבינו).

חולה האוכל פת ביוה"כ האם יטול ידיו

אכן נראה דגם בגדר נט"י לאכילה איכא ב' דינים, א. טהרה, ב. נקיות, ע"י בחי' רבינו הגרי"ז עמ"ס סוטה (ד' ע"ב בד"ה כתב הרמב"ם) שהאריך בזה והוכיח כן מכמה דוכתי דאיכא ב' דינים בנט"י א. טהרה, והוא נעשה ממילא אף בלא כוונה ב. שתיקנו חז"ל משום נקיות, ולזה צריך כוונה שיהיה עליהם שם נטולים ונטילה זו היא לקדושה ע"ש, ולפ"ז א"ש המהר"ל דדשפיר אסר נט"י לאכילה מצד חלק הנקיות ועיין.

ובגוף הדין עיין בספר שבת שבתון להגר"י זילברשטיין בעמ' ש"ח שפסק דיטול ידיו.

בגמרא כתובות (ד:), אמר מר, בין כך ובין כך לא יבעול, לא בערב שבת ולא במוצאי שבת, בשלמא בערב שבת משום חבורה, אלא במוצאי שבת אמאי לא וכו', אלא א"ר זירא, גזרה שמא ישחוט בן עוף. א"ל אביי, אלא מעתה, יום הכיפורים שחל להיות בשני בשבת ידחה, גזרה שמא ישחוט בו עוף וכו'. אי נמי, התם אית ליה רווחא, הכא לית ליה רווחא. ופירש רש"י, שחל להיות בשני בשבת, שצריכין להרבות בסעודה אחר השבת, שהוא ערב יו"כ. אית ליה רווחא, לשחוט בלילה שהסעודה אינה עד למחר, ע"כ. מבואר, שאין מצוה לאכול בליל ערב יו"כ,

ובמג"א (סימן תר"ד סס"ק א) כתב של"ה הנוהג"י שלא לאכול בשר כי אם בימים שא"א תחנון או במקומות שאין מרבים בסליחות באשמורת א"כ גם הלילה י"ט ומותר לאכול בשר בלילה ובמקומות שמרבין באשמורת בסליחות אז לא מחזיקים הלילה לי"ט ואסור לאכול בשר ע"כ

וצ"ב דלכא' מהגמ' כתובות הנ"ל מוכח שאין ליל ערב יו"כ"פ יו"ט שהרי אין מצווה להרבות בסעודה רק מהיום, ועוד ילה"ק דבשו"ע (שם) כתב, מצוה לאכול בערב יום הכיפורים ולהרבות בסעודה. וכתב הגר"א, ולהרבות בסעודה, כש"כ בכתובות (ה:): אלא מעתה יוה"כ וכו', וע"ש רש"י ד"ה שחל, עכ"ל. וצ"ב, מה שציין שהמקור למצות

ונראה לבאר בעז"ה, דהנה יש ב' חלקים, א. החלק של הגוף, החלק הגשמי. ב. החלק הרוחני, וכמו הדעת והמחשבה שיש באדם. ובעובר אף למ"ד לאו ירך אמו, מ"מ זה רק בחלק הגשמי, שנחשבים כב' גופין נפרדים, ולכן צריך שלכל אחד יהיה טבילה בפנ"ע, אבל בחלק הרוחני נחשבים דבר אחד, הואיל ונשמה אחת לשניהם, ששניהם חיים מאותו מקור. ולכן לענין דעת מועילה דעת האם לבן, הואיל ודעת ומחשבה אחת לשניהם, והביא בזה מו"ר הגרש"ר להוכיח מהגמרא יבמות צח. ע"ש בדבריו.

כה) ויש לדון ע"פ זה, דהנה הרמ"א (סי' תרה סע' א), לגבי כפרות בערב יום כיפור, כתב וזה לשונו, ולוקחין למעוברת ב' תרנגולות, אולי תלד זכר. וכתב המג"א (ס"ק ב), ב' תרנגולות, כלומר, תרנגול ותרנגולת, דאף אם העובר נקבה די לה ולבתה באחד, משום ששניהם

בשו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון סי' ח'), נסתפק לענין תשעה באב דאפשר שלא יטול ידיו כיון דאיכא איסור רחיצה, והוכיח (במק"א) מהא דאין נוטל ידיו לתפילה, וגם בשחרית רק עד קשרי אצבעותיו משום רוח רעה, הרי דאף דנוטל משום מצוה מ"מ אסור.

ושמעתי ממו"ר הגרב"ד פוברסקי שליט"א להק' ע"ז מהא דטבילת מצוה שריא ומוכח דלטבול לטהרה לא חשיב לתענוג ושרי, והא דאסור לתפילה ליטול ידו צ"ל דכיון דילפי' מקרא וארחץ בנקיון כפי א"כ קרי ל' הכתוב לשון נקיון ונקיות וע"כ אסור, אבל בנטילת ידיים דהוי לטהרה וכמבואר בכ"ד שוב הדר דינא דשרי, וצ"ע על המהר"ל"ד מטבילת מצוה.

לקראת יוה"כ נביא כאן הצצה לרשימות מקבלותיו של רבינו זצ"ל במהלך השנים:

ערב יוה"כ תשל"ב

אקבל ע"ע בל"ג.

א. לא להפסיק בשום אופן באמצע הלימוד במה שאינו מוכרח לגמרי וכן לא לתת לחברותא להפסיק.

ב. להתחזק תמיד במשנה מרץ בלימוד, ולא להתרפות, ולזכור כי הזמן קצר והמלאכה מרובה.

ג. לא לעמוד יותר מדי על דבר א' בלימוד ולא לחלום. להחזק מאד בזה.

ד. לשנן שהעיקר הוא ידיעת והבנת הסוגי' והמטרה איננה - חידו"ת, אף שודאי חידו"ת מוכרח לאחר עמל ויגיעת העיון.

ה. לא להחסיר בשום אופן סדר מוסר, ולהשתדל ללמוד בהתפעלות ולמעשה. כי הוא יסוד ההצלחה.

ו. להגיע תמיד ובזמן - לתפילה, ולכוון ככל האפשר - כי הוא יסוד כל עלי'.

ז. לכוון ככל האפשר בברכות הנהנין ובברכהמ"ז (אמונה והודאה) וכן אשר יצר וכו'.

ח. ויגבה לבו בדרכי ה'. על העובדים ויר"ש עומד העולם, ולא להתפעל מזלזול אחרים.

ט. לצייר לעצמו אפסיותו ושפלותו, דע מאין באת כו', ולשנוא הגאווה.

י. יקנה מידת ההכנעה אשר תביא לענווה, וכן הצנע לכת, ולא יחזיק טובה לעצמו (שע"ת א' כ"ג).

יא. לזכור יחוד ה'. ולא כוחי ועוצם ידי, עשה לי את החיל הזה. וכל דבר - תורה, כבוד, הצלחה כו' הכל מתנה מהקב"ה. ולשנן זה תמיד.

יב. לשרש הרגלים רעים: וע"כ - לקום בזריזות בבוקר (לא יותר מעשר שניות), להיות מודה על האמת, לא לראות תמיד פגמים אצל אחרים אלא הדברים הטובים. וכו'.

יג. ליזהר מאד מלאו דאו' לא תשנא את אחיך בלבבך. ותמיד לסלוח בלב שלם ולהסיר השנאה, עצת החזו"א באגרת - להתפלל עליו. ולאוב כ"א. (חז"ל - לא תשנא כו' - שאינו מדבר עמו ג' ימים).

יד. ליזהר בממון ורכוש חבירו לכה"פ כשלו. ולהקפיד ע"ז.

טו. לרדוף אחר חסד. וכמה שיכול להיטיב לזולת, בכסף, במעשה, בעיצה טובה, בחיך, בלימוד.

טז. במצוות צדקה לכוון לשם מצוות חסד. לקנות בעצמו המדה להחמיר ככל האפשר, וחרדה שמא יעבור. ליזהר בפרט בהל' שבת ולברר הדינים. ולא יהי' כמחלל שבת במזיד! ללמוד דינים.

יז. להזהר בכל מיני זהירות בשמירת העיניים, לא ללכת דרך רחובות מרכזיים, לחשוב ע"ז תמיד, וללמוד בספרים.

יח. להתחזק בכבוד אב ואם בבין הזמנים.

יט. כל הרע בא באשר עיקר מגמתו עוה"ז (ואפי' תורה וכו' יכול לבוא מצד עוה"ז), וע"כ יחזק

וישנן אפסיות והבל עוה"ז, ועיקר שאיפתו היא תורה לשמה, ועוה"ב! (עצות לזה - שבירת התאוה לעיתים, ולא להתעסק יותר מדי בגופו) כ. לא להתפעל מאחרים. לא לחקות אחרים.

כא. ללמוד כל יום ג' - א' משיחות המשגיח ר' גדלי'.

כב. להתחזק גם בבין הזמנים בלימוד וקצת במוסר.

כג. לשנן לעצמו תמיד - הצנע לכת! {לקרוא בל"ג כל ער"ח.

כד. להזהר מאד מלשון הרע.

כה. להקפיד שכל דיבור יהי' אמיתי לגמרי.

כו. לתלות כל דבר בהשגחת הבו"ת.

כז. להוריד צער על דברים גשמיים ע"י אמונה.

א. לשנן במשך היום עשרה פסוקי השגחה ומציאות הבו"ת.

ב. לשלוט על המחשבה - לדחות דבר מסקרן כגון מכתב.

ג. לשנן בזמן ייסורים או בזיון שלא מקבל יותר ממה שמגיע, ושכל כאב קטן מוריד הרבה עבירות.

ד. פעם בשבוע שער אהבת ה'.

ה. לראות בכל דבר בחיי יומיום - השגחה.

ערב יום הקדוש תשל"ד

א. להתחיל להניח תפילין בשחרית, בשעת התחלת התפילה. לכוון בברוך שאמר, ובפרשה ראשונה בק"ש.

ב. לתכנן הספק הלימוד בסדרי המוסר.

ג. סדר א' וסדר ג' לבוא בזמן. בסדר ב' להשתדל.

ד. בשעת הלימוד לא להרים העיניים לצדדים.

ה. ללמוד בענין אמת.

ו. להשתדל מאד ללמוד בבין הזמנים כל יום - הלכות שבת.

ז. לחשוב פעם בשבוע - א. לא כוחי ועוצם ידי.

ב. שעוה"ז אינו עיקר מקומו. רצוי שיהי' במוצ"ש.

ח. לקרוא זה כל יום ו' שאחר ר"ח אהה"צ.

ט. פעולה א' בשבוע בהצנע לכת.

עשרה בטבת תשל"ו

א. תאוה - לשבור איזה רצון פעם א' ביום, עם מחשבה להתרגל לשלוט על הרצונות.

ב. תפילה - להקפיד להגיע מוקדם לשחרית, ולצייר לפני כל תפילה שאני הולך לדבר עם הקב"ה.

ג. תורה - בשעת הלימוד להיות שקוע מאד בלימוד. ועיצה לזה - לא להרים את העיניים מן הגמרא, כמה שאפשר.

ד. ברכות - להקפיד מאד על הלכות ברכות, ולחשוב על מה שאומרים בשעת הברכה.

ה. גאווה - ללמוד בל"ג בענין גאווה והכנעה.

מוצאי יום הקדוש תשל"ז

א. מוסר - לבוא בזמן (לצאת קצת קודם) לדעת

קודם שצריך להספיק, וכן בקורת ע"ז אח"כ. ב. יראה - ללמוד ע"ז שע"ת, ראשית חכמה, שערי אור ועוד.

ג. שבת - ללמוד ה' גוזז, ובוש"ה. להשתדל גם ביום חול - לא.

ד. תורה - להקפיד מאד להרהר בד"ת בזמן פנוי. (עי' מכתב גרי"ס).

ה. תפילה - ללמוד ביסוש"ה, ס' מעלות התפילה לרמ"ב.

ו. ברכות - לחשוב לפני הברכה מה הולך לברך. להזהר לא להכנס לספק ב"א. להקפיד בכוונה בפרט בברהמ"ז.

ז. שבירת הרצון, ושההנאה אינה בעוה"ז - ע"כ פרוסה א' לבד.

ח. להשתדל לדעת שער ג' בשע"ת. [להקפיד מאד לקרוא כל ר"ח בל"ג. ולבקר העבר, ולזכור שכל היו"כ תלוי בזה (עצת הגרי"ס)].

ט. לזכור בשעת טובה - אשרי איש שלא ישכחך, ובשעת צרה ח"ו - וכן אדם ויתאמץ כך (עי' שיח יצחק מוסף לר"ה).

מוצאי יום הקדוש תשל"ח

קבלה בל"ג

להגיע מוקדם לשחרית תמיד. (להקדים השעון)

להזהר ולהקפיד

א. לא להפסיק בד"א בסדר א'. לא להסתכל לצדדים בסדר ב'.

ב. לא לחלל שבת ח"ו. (לחשוב ע"ז קודם בשבת. אם אפשר להמנע בחול - מה טוב.).

ג. דקדוק הסדרים, בעיקר סדר ב' (וסדר מוסר).

ד. ללמוד עניני יראה, ולראות שיהי' למעשה.

ה. לחזק אהבת התורה. (ללמוד - עמלה של תורה, מעלות התורה).

ו. להתחיל איזו דרגה בענין קדושה.

ז. להזהר בדיני ברכות (שינוי מקום וכו').

חיזוק הקבלות - עי' אור יחזקאל - פ"א, ק"כ, ש"ב

בבית - בל"ג

1. ללמוד שמירת הלשון כל ערב בבין הזמנים, ואם אפשר גם באמצע הזמן.

2. לשאול כל שאילה בענין או"ה.

3. לא להקפיד על אף אחד בבית.

(יש לציין שרבינו זצ"ל אמר שחלק מהקבלות אינם מתאימים לכל אחד)

רבינו זצ"ל בכל נדרי בישיבת 'ברכת יצחק'

פניני חכמה ומוסר

מכתבי הגאון הגדול רבי ישראל סוקל זצוק"ל

חג הסוכות תשפ"ו

גיליון 77

האוכל בסוכה ללא כוונה אם חשיב כאוכל חוץ לסוכה

קיום מצוה ושכרה וכו' אבל מ"מ הלא ישב בסוכה ונתקיים חיובו לענין הא דלא חשיב שביטל את מצוותו וחיובו.

ובאמת סברא זו הן הן הדברים שטענו האחרונים על המשנ"ב הנ"ל דס"ל דבלא כוונה חשיב שביטל מ"ע דציצית או סוכה, ועכ"פ מה שטענו האחרונים על המשנ"ב הנ"ל ומה שטענו על המנח"ח הנ"ל נמצא סותר זל"ז.

והנה לפ"ז צ"ב טפי דברי המשנ"ב הנ"ל בביאורו, דכיון דדין מצ"כ בפשוטו הוי רק חסרון בקיום מצוה ידידי א"כ אמאי חשיב שהלך בבגד בלא ציצית.

ונראה עפמש"כ בכ"מ בשם הג"ר שלמה היימן זצ"ל שהוכיח דלמ"ד מצ"כ הוי זה חסרון בגוף מעשה המצוה והראי' מדלא עובר בכה"ג בבל תוסיף, (ולאפוקי למ"ד מצאצ"כ דאמר' דאם כיון שלא לצאת י"ח לא יצא, דזה הוי רק חסרון בקיום המצוה ע"ש), ולפ"ז י"ל דאם אין זה מעשה מצוה חשיב זה כמו דליכא ציצית או סוכה כלל. והחולקים ע"ז ס"ל דהוי רק חסרון בקיום המצוה גם למ"ד מצ"כ, או דס"ל דאף אם הוי חסרון במעשה מ"מ הא מיהא דהסוכה או החפצא דציצית כשירים וממילא נתקיים חיובו דישב בסוכה או דיהי' ציצית בבגדו, ועיי'.

אכן נראה דיש לבאר דלא כהמנח"ח גם אי לא נימא כחידושו של הגרש"ש דמהב"ע הוי פסול בחפצא דסוכה, דבאמת י"ל צד אמצעי והוא דמהב"ע הוי ג"כ פסול במעשה המצוה, וע"כ ס"ל לתוס' דגם אם הוי פסול דמהב"ע חשיב דלא ישב בסוכה. וא"ש כל הקו'.

(מכת"י רבינו זצוק"ל, והושמטו כמה הוספות שהוסיף בזה יען לא הכילם הגליון, לקבלת הדברים המלאים ניתן לפנות למייל המערכת)

בביאור הלכה סי' ס' מבואר חידוש דין, דבציצית וסוכה אם לא כיון לשם מצוה, חשיב שביטל מ"ע כיון דמצ"כ, וכמו דאכל חוץ לסוכה או שלבש בגד בלא ציצית והיא חומרא גדולה.

והנה האחרונים שאחרי הח"ח זצ"ל טענו על דבריו, דבפשוטו י"ל לא כן דאף דל"ח קיום מצוה מ"מ הא מיהא שהי' הבגד עם ציצית וא"כ ל"ח ביטול מ"ע, עי' להגרא"ו זצ"ל בקוב"ש ועוד.

והנה המנח"ח מצוה שכ"ה תי' ק' תוס' סוכה דף ט' א' למה לי קרא לסוכה גזולה תיפול דהוי מהב"ע, ותי' המנח"ח דגזולה הוי פסול בסוכה, אך לא כן מהב"ע הוי רק חסרון בקיום המצוה וא"כ אף דלית ליה מצוה מ"מ ל"ח שאכל חוץ לסוכה ול"ח שביטל מ"ע (וע"ש שכ"כ גם גבי ציצית).

והאחרונים תפסו על דבריו, דבפשוטו ליכא איסור לאכול חוץ לסוכה אלא דהוי מצוה כשאוכל שהי' בסוכה וא"כ ממה נפשך אם במהב"ע ליכא מצוה א"כ ביטל מ"ע ושוב ליכא נפ"מ בין טעם גזולה לטעם דמהב"ע, עיי' בשערי יושר ש"ג פ"ט ועוד אחרונים, (ובאתון דאו' סי' י"א הוכיח באמת מהמנח"ח דהוי איסור לאכול חוץ לסוכה ולא מצוה וכפה"ג הוי זה איסור עשה וע"ש מש"כ לפ"ז דנשים לא יברכו על הסוכה, ולכא' הול"ל טפי דגם אנשים לא יברכו, דהוי רק איסור עשה), ועיי' בזכרון שמואל סי' י"ט סק"ה.

ונראה דדברי המנח"ח יש לבאר ע"ד הפשט, דודאי גם הוא מודה דדין ישיבת סוכה הוי מצוה ולא איסור, אכן נראה גדר המצוה דישיבה (והיינו ע"י אכילה או שינה הוי ישיבה קבועה) צריכה להיות בסוכה, אך לא דהגדר דישיבה צריכה להיות יחד עם קיום מצות סוכה, ולפ"ז במהב"ע דהוי רק חסרון בקיום מצוה אבל עכ"פ הסוכה כשירה וא"כ ישב בסוכה, ונהי דלא חשיב לו

חידה בענין ישיבה בסוכה

שייך למיפסל סוכה שנעשתה ע"י אשה.

אכן בביאורו"ל בסי' י"ד (הל' ציצית) מבואר להדיא דנקט דר"ת מיירי אף בסוכה ע"ש ומבואר נמי דנקט הביאורו"ל דראוי להחמיר כר"ת ע"ש.

והנה נראה דנהי דאשה פסולה לעשיית סוכה, מ"מ לגבי עצמה או אשה אחרת, שפיר מצי לעשות הסוכה, וכע"ז מצינו בביאורו"ל דכתב בפשוט, דנהי דקטן לא מצי עביד ציצית, מ"מ לעצמו מצי למיעבד, ולפ"ז י"ל דה"ה באשה דמציא למיעבד סוכה לעצמה (או לאשה אחרת), ובכה"ג משכח"ל שהאשה יוצאת י"ח והאיש אינו יוצא.

אך יש לפקפק אי באמת מצי האשה לעשות סוכה לעצמה (לר"ת), דמקטן ליכא ראי', דהתם חייב מדרבנן ולכך הוי חפצא דמצוה מדרבנן, וסגי לקטן, אך לא כן באשה דאינה מצווה כלל, א"כ י"ל דלא הוי חפצא דמצוה ופסול אף לאשה ועיי' (הערת בני הג"ר אברהם יצחק שליט"א).

איך יתכן איש ואשה יושבים באותה סוכה, האיש אינו יוצא ידי חובה, והאשה יוצאת י"ח, (שאל י"ל ס).

התשובה, א. שולחנו בתוך הבית (שמא ימשך), האיש אינו יוצא, באשה חידש מרן הגריש"א זצ"ל, שבאשה לא גזרו חז"ל שמא ימשך כיון דבלא"ה אינה מצווה, וגם אם תימשך לא תעבור על דין, ונמצא דאשה י"ח.

ב. בגיטין דף מ"ה ב' הביאו תוס' מר"ת דאשה פסולה לכתובת תפילין כיון דליתא בקשירה, וה"ה באגדת לולב ע"ש, ותוס' הק' דא"כ גם בסוכה כן, ואמאי כשירה סוכת גנב"ך ע"ש. מחתני הג"ר מנחם קרליץ שליט"א שליט"א)

ואחרים רצו לפרש דבאמת בסוכה לא דיבר ר"ת, ולכך מדויק דדיבר רק על לולב, ובסברא י"ל דסוכה לא"ה חפצא של מצוה, רק דין על הגברא להיות יושב, (וד"ז מתבאר בפשוטו במאירי בסוכה דף כ"ט ב', דלכך ליכא דין מצוה הבאה בעבירה בסוכה ע"ש), ולכך לא

בביאור היאך התשובה עוקרת את מציאות החטא

מרצונו, **יחשב לו כעקירת הנדר** ומתכפר לו. והוא מה שאמר הכתוב וסר עונך וחטאתך תכפר, שהעון סר ממש מהמציאות ונעקר במה שעכשיו מצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע עכ"ל

הרי שהשווה את חרטת השב שעוקרת את הרצון למפרע לחכם שעוקר הנדר מעיקרו ולגבי עקירת החכם נתבאר בזה בשיעורי נדרים (העמוד לראות אור בקרוב אי"ה) שהוא נעקר מכאן ולהבא למפרע דהיינו שרק כלפי דינים שיש עכשיו כתוצאה מהמעשה חשיב נעקר למפרע אבל לא שכל העשייה בטילה מעיקרא, וא"כ ה"ה לגבי תשובה וכמושנ"ת.

ע"כ מתוך רשימה קצרה מרבינו זצ"ל ובראש הענין ציין: 'נתחדש בר"ה תשס"ה',

ולכא"צ"ב דלדברי רבינו אין כל חידוש בכך שתשובה עוקרת וכקושיית הקוה"ע הנ"ל ומה שנתחדש הוא שאינו יותר בעל עבירה שהיה בדיון שנעקר רק מכאן ולהבא למפרע, וכסמך לדבריו הביא את דברי המס"י שמשווה תשובה לעקירת הנדר, ולכא"צ"ב דאדרבה הרי בדברי המס"י שהביא מבואר להדיא שכל זה הוא מחדש ה'?

ולהשלמת העניין נעתיק בזה מש"כ רבינו בשיחות קודם התקיעות שיצא לאור לקראת ר"ה בשנה זו שיש בדבריו הארה נוספת בדברי הרמח"ל ושם בעמ' ל"ג כתב:

נמצא, **הרצון** ברוחניות מייצר **מציאות** רוחנית. וכן מצינו בתענית דף ח' א', היתה גזירה, ועוד גזירה שלא יתענו, אמר ר' זירא נקבל ע"ע שכשתבטל הגזירה הב' נשב בתענית, וברש"י חשיב כבר כאילו התענו ע"ש.

ונראה הביאור לפ"ז בתשובה, עקירת הרצון כעקירת המעשה, מס"י, כמו **שרצון יוצר מציאות**, כך **אי רצון**, מבטל מציאות.

וזהו דברי רבינו יונה באבות על מתני' כל שמעשיו מרובין מחכמתו, הקשה איך יתכן, אלא כיון שקיבל ע"ע לשמוע בקול המוכיחים ברגע א' יצא מאפילה לאור גדול, וביאורו כנ"ל מכיון שיש רצון, חשיב כבר שיש 'מעשיו', הסבא מנובהרדוק אמר 'אין לא יכול, יש לא רוצה', כנ"ל ע"י הרצון חשיב וכו'. עכ"ד שם,

נשמח לקבל מענה לברר מקחו של צדיק ואי"ה יפורסמו בגיליון הבא

אפשר לשלוח למייל המערכת xxx050418@gmail.com או בפלא' 0548-579-296 (ובאין מענה ניתן להשאיר הודעה).

דבר המערכת: בימים שבין יוה"כ לסוכות שהננו עומדים נקיים מכל עוון, מצינו בזה דברים נחמדים באמתחת רבינו זצוק"ל, אודות הנידון בעניין חידוש התשובה שפועלת למחוק מציאות החטא למפרע, שהרי בדיון היה שמה שנעשה נעשה ואיך יעקר, ומכיון שיש כמה דברים לעיון בזה שלא נתבארו כל הצורך הננו מביאים את הדברים במסגרת זו ויה"ר שתתרווחא שמעתא:

איתא בגמ' קידושין מ' ב' ר"ש בן יוחי אומר אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות שנאמר צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו **אפילו** רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירים לו שוב רשעו שנאמר ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו, וניהוי כמחצה עונות ומחצה זכיות, אמר ריש לקיש בתוהא על הראשונות, וברש"י שמתחרט על המצוות, ומבואר דאם תוהא ומתחרט על מצוות מפסיד כל שכרו,

וכ"פ הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ג) ז"ל: כל מי שניחם על המצות שעשה, ותהא על הזכיות, ואמר בלבו 'ומה הועלתי בעשייתך, הלוואי לא עשיתי אותך', הרי זה איבד את כולו ואין מזכירים לו שום זכות בעולם, וכו'. ובאורחות צדיקים שער החרטה, וז"ל אבל העושה טובה ומתחרט, זאת מידה רעה. לכן צריך שתזהר שלא תתחרט על הטובות, שלא תאבד שכרך,

והק' הגרא"ו זצ"ל למרן הח"ח והובא בסוף ס' קובץ הערות, דהרי מוכח מהגמ' הנ"ל דחרטה עוקרת, ולכא"צ"ב דבר זה אע"כ שהדין נותן שכך יהיה, וא"כ אמאי בעינן לחידוש של תשובה דהוי חסד מיוחד.

ונראה בעז"ה דחרטה אינה עוקרת **המעשה** כלל, וגם אינה עוקרת למפרע, אלא רק את **תוצאות** המעשה מכאן ולהבא, וע"כ דיין הראשונים הנ"ל, דאם מתחרט מאבד כל **שכרו**, אבל המעשה ודאי קיים, ולפ"ז נראה דגם בעבירה אפשר דע"ז לא יקבל עונש אם יתחרט, אך מ"מ ישאר **בעל עבירה**, וע"ז התחדש בתשובה דעוקרת **המעשה למפרע**, וזהו החסד המיוחד.

וז"ל הרמח"ל במסילת ישרים (פ"ד) ושהתשובה תנתן לחוטאים בחסד גמור, **שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה**, דהיינו, שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא, **כחרטת הנדר** ממש שהוא מתנחם לגמרי והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא היה נעשה הדבר והוא ומצטער בליבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר

פנינים מרשימות רבינו בפנקסיו:

אל תאמין בעצמך עד יום מותך

הגר"ר **מאיר כהן** זצ"ל (חותנו של הג"ר יהודה שפירא) אמר לבניו, שאם איישר חילי היה מצוה שבהלוותי ינגנו בתזמורת, והסביר, יוחנן כה"ג נעשה צדוקי לאחר פ' שנה, כמה טוב היה לו אילו היה מת שנה קודם והיה בתואר צדיק, ואמר ר' מאיר כהן הנ"ל וא"כ אם אני זכיתי למוות בתור יהודי כשר בן פ', איזו שמחה וכי לא צריך להביא תזמורת.

מקום בש"ס, ושולט בכל סוגיא עם כל המפרשים ומה שמדברים בסוגיא וכו', וזהו כוחה של התמדה.

ברכה כדי לזכות לתשובה

עוד סיפר הגר"ד שליט"א שבימים הנוראים תשנ"ב, הוא ביקר אצל **הגרא"ל שטינמן** זצ"ל וביקש את ברכתו, ואח"כ ביקש ממנו הגרא"ל ברכה, ומה הברכה, שמבקש שיזכה לעשות תשובה, ואז פרץ בבכי גדול בדמעות שלישי, וכ"כ התרגש כשדבר על כל שצריך לעשות תשובה, ועד שהגר"ד הי' צריך לחזקו ולעודדו.

ובענין זה, ידוע בשם האריז"ל שר"א בן דורדיא היה ניצוץ של יוחנן כה"ג, והיה צריך לתקן את **הסוף בחייו**, (מתתיה בן יוחנן כה"ג).

כח ההתמדה

סיפר הגר"ד **דן סגל** שליט"א, שהי' לו חבר בן ציון פריימן, שהי' כ"כ חלש בכשרונותיו עד שאמרו שיש לו ראש דלעת שא"ל להכניס לשם כלום, אך רצונו הי' כ"כ חזק, ומאוחר בלילה כשהיו הבחורים (בישיבה קטנה) הולכים לישון, הי' מתחנן לפניהם שילמדו עמו עוד פעם התוס' ויסבירו לו וכו', ואח"כ נתעלה כ"כ עד שהיום יודע ומבין בכל

שיעור החג

מהגאון הגדול רבי דוד מילר שליט"א

ראש ישיבת פוניבז'

בגדר פסול חסר

גדר פסול הדר

איתא בגמרא בסוכה (דף לו:), "איתמר, אתרוג שנקבוהו עכברים. אמר רב אין זה הדר. איני, והא רבי חנינא מטביל בה ונפיק בה. ולרבי חנינא קשיא מתניתין בשלמא מתניתין לרבי חנינא לא קשיא, כאן ביום טוב ראשון, כאן ביום טוב שני. אלא לרב קשיא, אמר לך רב שאני עכברים דמאיסי. איכא דאמרי אמר רב זה הדר, דהא רבי חנינא מטביל בה ונפיק בה. ולרבי חנינא קשיא מתניתין, לא קשיא כאן ביום טוב ראשון כאן ביום טוב שני". מבואר בגמ' וכ"ה להדיא ברש"י בסוגיין, המו"מ בגמ' אם אתרוג חסר חשיב הדר, עצם הגדרתו כהדר זהו הכשרו.

הראשונים עומדים על כך שבמשנה ובגמ' ריש פרקין (דף כט:) איתא דיבש פסול בין ביו"ט הראשון ובין ביו"ט השני, ומ"ש מחסר דכשר ביו"ט שני.

דעת התוס' (דף כט: ד"ה בעינן), פסול הדר הוא פסול בכל ימי החג. פסול חסר הוא משום דבעי לקיחה תמה וליכא. דקרא ד"ולקחתם לכם ביום הראשון" הוא דין רק ביו"ט הראשון ואינו בשאר ימים, לכך פסול חסר ליכא בשאר ימים. תוס' מוסיף ודן אם חילוק זה הוא גם בלקיחה מדאו' או רק בגבולין דלוקחים ד' מינין רק זכר למקדש, ומסיק דמסתבר דהוא חילוק רק מדרבנן.

אמנם בגמ' לא נזכר ה"ט דלקיחה תמה. ואכן דעת הר"ן וכ"ה בראב"ד (בהל' לולב) במסקנת דבריו, דיבש חשיב ניטל כל הדרו, אין לו כלל הדר.

ומשא"כ חסר הוא פגם בהדר, אך מתקיים ההדר במה שנשאר. והל"ק ס"ל דמאיס חשיב ניטל כל הדרו, והל"ב ס"ל דה"ז הדר.

שיטת הרמב"ן (השגות הרמב"ן להל' לולב להראב"ד) – ולשיטתו דפסול הדר הוא רק ביום הראשון, דהגמ' בריש פרקין איירי מדאו' דנוטלין במקדש כל שבעה, פסול הדר הוא כל שבעה. אך אחר שהתחדשה תקנת ריב"ז דבמדינה נוטלין מדרבנן כל שבעה, ליכא פסול הדר וה"ה יבש דמטעם הדבר מיום השנה והלאה. ולדבריו צ"ב המו"מ בגמ' דף לו: אי חסר הוי הדר או לא, הא פסול הדר ביום השני ליכא.

אף שיטת הרמב"ם צ"ב. דביאר בפ"י המשנה (סוכה ג, ה), דאתרוג של ערלה פסול משום דחסר בשם פרי, ופשטות לשונו וכן נקטו חלק מגדולי האחרונים, דליכא פסול דהדר ואף מדאו', וזה צ"ב מלשון הגמ' דשו"ט אי חסר הוי הדר.

אתרוג שניקבוהו עכברים

בביאור הדברים נראה כך. הרמ"א (תרמט, ה) פוסק, "וחסר כשר בשאר ימים... מיהו אם נקבוהו עכברים לא יטלנו אף בשאר הימים, משום מאוס, עד שיסיר ניקור העכברים. אבל אם היה יבש או מנומר שפסול כל שבעת ימים, אף אם חתך היבשות או הנמור פסול כל שבעה, הואיל ובא מכח פסול". ואיכא תמיהא דבתא בדבריו, אתרוג מנומר פסול משום שאינו הדר, ולכאורה יש עצה להכשירו, נסיר את החלק המנומר והוי אתרוג החסר דכשר. מביא

הרמ"א את שיטת האו"ז (שט, ז) הכלבו (עב) והראב"ה (תרצז) דבא מכוח פסול, פסול. ומאידך פוסק הרמ"א דניקבוהו עכברים דאף הוא פסול משום הדר, אם הסיר את מקום הניקור כשר.

לפ"ר נראה דהרמ"א החמיר באתרוג מנומר ומאידך הקל בניקבוהו עכברים ומשום דלס"ל דהבא מכוח פסול פסול, וצ"ת מה"ת לחלק ביניהם. אולם מעיון בביאור הגר"א ומלשון הכלבו שהוא מקור הדין נראה דניקור עכברים אינו פסול הדר, אלא הוא פסול ד"הקריבהו נא לפחתך", ולהכי בהסיר את הפחת מהאתרוג, האתרוג כשר. ומשא"כ ביבש שהוא פסול בגופו ול"מ להסירו כדי להכשירו. אמנם האו"ז סובר דאף בניקור עכברים ל"מ להסיר את מקומו, ומשום דאף פסול חסר שורשו בדין הדר.

בלשון הגר"א נראה דפסק כהכלבו, "כיון דאינו פסול בגופו דהא חסר כשר אלא משום דמאיס, כשאינו מאיס מותר. משא"כ בפסול בגופו כגון פסולין דהדר". ואכן הרמב"ם מביא דין חסר בקרבנות בהל' איסורי מזבח (ב, יא) ולא בהל' מעשה הקרבנות וש"מ דהוא מדין איסור "הקריבהו נא לפחתך" ואינו חיסרון בגוף מעשה המצווה.

והרי לנו פשט מחודש בגמרא, השו"ט אי אתרוג חסר הוי הדר, אינו כדין הדר דאתרוג היבש דהוא רק ביום הראשון, אלא הוא גבי דין ד"הקריבהו נא לפחתך" דאה"נ פסול גם ביום השני, ובהסיר את הפחת, האתרוג כשר. יש להוסיף ולצדף דשיטת רוב הראשונים שבא מכוח פסול כשר, ואף כיון דביום השני הוי ספיקא דרבנן ולקולא מהני להסיר. ומכיון דשיטת הכלבו דאתרוג שניקרוהו עכברים אסור משום הקריבהו נא לפחתך דהוא דין איסור, יש מקום להחמיר, פוסק הרמ"א דמהני לתקן ולהכשיר בהסרת הניקור.

שיטת רש"י

שיטת רש"י בסוגיין צ"ב, דברף לו: מבאר, "דהא אפילו בשני נמי לרב לא נפיק, דהא מצוה הדורה בעינן הואיל ומזכיר שם שמים עליו, כדאמר בריש פירקין: יבש פסול, לא שנא ביום טוב ראשון ולא שנא ביום טוב שני, ואוקימנא דבעינן הדר, וליכא",

ומפורש דס"ל דבהו"א פסול חסר הוא מדין הדר. בשורש דין הדר ביאר רש"י ברף כט: דהוא משום "זה קלי ואנוהו". ונמצא דלמסקנא פסול "זה קלי ואנוהו" דאיכא בכל המצוות נוהג כל שבעה ימים ולהכי אתרוג יבש פסול, ומשא"כ פסול חסר חשיב הדר, וכן מבאר הראב"ה בדעת רש"י.

ברש"י מזכיר בדבריו "הואיל ומזכיר ש"ש עליו", וצ"ב והא בכל המצוות מברכים עליהם וכי איכא בהו "זה קלי ואנוהו". ואפשר דמקור דבריו מהא דאיתא (פסחים דף צה:), "אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן ונוטלין את לולביהן ואין אומרים הלל", וש"מ דנטילת לולב מחייבת הלל. הרב מבריסק ביאר בלשון הפסוק "ולקחתם לכם" דהללקיחה מחייבת לומר עמה הלל. אמר לי בזה רבי משה שפירא זצ"ל, רבים מודקקים להגיע לכוותל בחוה"מ לחשוש לדעות שיש ליטול לולב בעיר העתיקה, ואינם אומרים הלל, והרי נטילת לולב מחייבת לומר הלל.

בזה יש לבאר במח' רבנן ור"י בלולב היבש (סוכה דף לא:), ר"י מוכיח ממדינת הים שנטלו לולב היבש, א"ל אין שעת הדחק ראייה. דנים הראשונים האם נטילת לולב היבש בשעת הדחק מטעם זכר בעלמא או דהוא נטילה של מצווה ובברכה. וזה צ"ב דמה"ת להכשיר לולב היבש בשעת הדחק. אך לשיטת רש"י א"ש, נוי מעכב במצוה, אך היכא דל"ש נוי אינו מעכב. א"נ י"ל דהיכא דאין יותר נאה ממנו, אף היבש חשיב נאה.

אף יש לבאר שיטת רש"י (סוכה דף לו.) באתרוג הכושי. הרמב"ם (לולב ח, ח) מחלק, אם במקום גידולו דרך האתרוג לגדול כהה, כשר. ואם הוא שינוי הרגילות, פסול. אך שיטת רש"י דבמדינתו כשר לנטילה, ובארץ ישראל פסול, היתכן דתליא במקום נטילתו. אך למבוי בזה א"ש, דכיון דפסול דאינו נוי, במקומו חשיב שפיר נאה.

ואכן בראב"ה ובבעל העיטור (דף פט, ד) נראה דהפוסלים באתרוג חסר בכל שבעת הימים ס"ל דהוא משום נוי, והמכשירים ס"ל דהוא מטעם הדר דהוא דין רק ביום הראשון.

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת האזינו – יוהכ"פ תשפ"ו

האזינו השמים (ל"ב. א')

פירש רש"י שאני מתרה בהם בישראל ותהיו עדים בדבר ע"כ. בע"ז (דף ג.) איתא ישראל שקיבלוה היכן קיימוה, א"ל שמים וארץ יעידו, אומרים רבש"ע שמים וארץ נוגעים בעדותם שנאמר (ירמיהו ל"ג. כ"ה) "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי". והקשו תוס' דאף אם נוגעים בעדות מ"מ כיון שהשמים והארץ קיימים הוי ראייה שבני ישראל קיימו את התורה, ותיצרו שהטעם שקיימים בזכות שקבלו את התורה ולא בגלל שקיימו את התורה, והקשה המהרש"א דא"כ השמים והארץ לא נוגעים בעדות, דהרי גם אם בני ישראל לא מקיימים את התורה אין הם נחרבים, ותיצד דמ"מ כיון שע"י שבני ישראל קבלו את התורה הם קיימים לכך הוו נוגעים.

יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי (ל"ב. ב')

בגמ' בתענית (דף ז.) דרשינן דאם תלמיד הגון הוא "תזל כטל", ואם תלמיד שאינו הגון הוא "יערוף כמטר" מלשון "יערפהו", והנה בפסוק הוזכר קודם "יערוף כמטר" דהוא תלמיד שאינו הגון אח"כ תזל כטל דהוא תלמיד הגון, וביאר בטעמא דקרא דכל זמן שהתלמיד שאינו הגון נמצא א"א ללמד גם את ההגון, ולכן קודם צריך לערוף את שאינו הגון ולהסירו, ואח"כ יוכל ללמד את התלמיד ההגון.

עוד דרשינן בגמ' (שם) כל העוסק בתורה שלא לשמה תורתו נעשית לו סם המוות שנאמר יערוף כמטר לקחי ואין עריפה אלא הריגה, והעוסק בתורה לשמה נעשית לו טל חיים, והנה הזכיר "טל" לעוסק בתורה לשמה, ו"מטר" לעוסק שלא לשמה, והטעם בזה נראה דמבואר בגמ' בתענית (דף ג.) שטל יורד ברציפות, ומטר יורד לעיתים, ומעתה י"ל דטל הוא משל לת"ח שעוסק בתורה ברציפות שהיא לשמה, משא"כ מטר הוא משל לעוסק שלא ברציפות דתורתו אינה לשמה.

ביאור נוסף לכפילות הכתוב מצינו בספורנו, וז"ל "יערוף כמטר לקחי" הנה תורתי היא תערוף ותבא בשטף כמטר למבינים המוכנים לקבל מבוע מקור חכמה. "תזל כטל אמרתי" ונותנת ג"כ כפי הנגלה ממנה איזו ידיעה להדיוטות שעם היותה מועטת היא טובה מאד כטל באופן שהיא כשעירים עלי דשא שהמשכילים יביטו נפלאות ממנה. "וכרביבים עלי עשב" שגם ההדיוטות יקנו בה איזה מדע להכיר בו בוראם באופן מה עכ"ל, והדברים נפלאים, שמתורתנו הקדושה האנשים הפשוטים נהנים מדבר הלכה כפי שכלם, והמשכילים מבינים בזה לפי שכלם. ועוד ביאר באור החיים וז"ל וכפל לומר במלות שונות לקחי אמרתי, כנגד שני תורות תורה שבכתב ותורה שבעל פה, כנגד תורה שבכתב אמר לקחי שה' נתנה מידו ליד משה עכ"ל.

כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלקינו (ל"ב. ג')

מכאן ילפינן (ברכות דף כא.) לברכת התורה שהיא מדאורייתא, וידוע מה שכתב הגר"י (פ"א מברכות הל"ט"ז) בשם הגר"ח דברכת התורה אין זה ברכת המצוות, אלא שהתורה עצמה טעונה ברכה, ונפק"מ דגם נשים שאין להם מצות תלמוד תורה, מ"מ צריכות לברך ברכת התורה.

האחרונים דנו בחיוב ברכת התורה, אם הוא חיוב שמתחדש בכל יום, או שכל פעם שמסיח דעתו מהלימוד צריך לברך, ונפק"מ במי שניעור כל הלילה דלא הסיח דעתו, וכן בישן ביום אם נימא דחשיב היסח הדעת, ובשם הגר"י אלשיך זצ"ל מובא [וכן הוא הפשטות] דהחיוב דאורייתא ודאי תלוי רק בהיסח הדעת,

והנידון הוא רק אם יש חיוב דרבנן שמתחדש בכל יום כמו ברכות השחר, ולפי זה הישן ביום יתכן דהוי ספק דאורייתא. אולם נראה דבאמת גם לגבי הדאורייתא יש מקום לומר דהוא חיוב המתחדש בכל יום, דבאחרונים מבואר [עיין בברכ"ש (קידושין סי' כ"ז) ועוד] דחיוב תלמוד תורה הוא חיוב ללמוד לכל הפחות פעם ביום, וראיה לזה ממה שכתוב דתלמוד תורה אין לה שיעור, ואם נימא דהחיוב הוא בכל רגע בפני עצמו מה שייד לומר דאין לו שיעור, הרי א"א לעשות שיעור מועט ושיעור מרובה אלא בכל רגע או שמקיים המצוה או שמבטלה, אבל אם נימא דהחיוב הוא פעם אחת בכל יום מיושב דאפשר ללמוד במשך היום מעט או הרבה, וזה הביאור בגמ' אי בעי פטר נפשיה בקרי"ש שחרית וערבית, ולפי זה צ"ל דיום ולילה חשיב מצוה אחת ומשום הכי אין צריך לברך גם בלילה, ואפשר דתלוי בפלוגתא דהרמב"ם (ספח"מ עשה י') והרמב"ן האם קרי"ש של ערבית ושחרית חשיב ב' מצוות או מצוה אחת, וכלשון הרמב"ם (ריש הל' קרי"ש) פעמים בכל יום קורין קרי"ש וכו', ולפי זה י"ל דגם מדאורייתא החיוב של ברכת התורה מתחדש בכל יום, אולם יש לעיין דלפי זה לכאוי לא יוכלו לברך קודם עלות השחר, וצ"ע.

שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (ל"ב. ז')

פירש רש"י אביך אלו הנביאים נקראו אבות, זקניך אלו החכמים ע"כ. לפי דברי רש"י יש לפרש מאי טעמא באביך נקט "ויגדך", ובזקניך נקט "ויאמרו" לך, משום דבאביך דהיינו הנביאים שייד לשון הגדה, דהם מגידים הדברים, [כמו "הגדה" של פסח דהוא לשון אמירת הדברים כפשוטם], אבל זקניך דהיינו החכמים "ויאמרו לך" שהם יבארו הטעם בזה.

עוד יש לפרש לפי דברי רש"י הנ"ל מה דנקט באביך לשון יחיד ובזקניך לשון רבים, משום דלגבי נביא סגי בנביא אחד, אבל לגבי חכמים מבואר בחז"ל (ע"ז דף יט.) דיש ללמוד מכמה חכמים, ואם לומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה, ולכן נקט לשון רבים, [ובאופן אחר יש לפרש שחכמים היינו סנהדרין, ולכן נקט לשון רבים].

צור ילדך תשי ותשכח אל מחללך (ל"ב. י"ח)

המגיד מדובנא ביאר ע"פ משל לאדם שהיו לו חובות רבים, ויעץ לו אחד שכשיבואו לתבוע ממנו החובות יעשה עצמה כשוטה וכך יעזבוהו, ועשה כן והועיל, עד שפעם אחת בא אותו היועץ לתבוע ממנו חוב וג"כ עשה עצמו כשוטה, ואז אמר לו היועץ הלא אני למדתי אותך לעשות כן ולא תוכל להשתמש בזה כנגדי, והנמשל הוא שהקב"ה ברא באדם את כח השכחה דבלי זה לא היה אפשר לחיות אם היו עומדים לנגד העינים כל הצרות והיסורים, ואם האדם שוכח את התורה אומר לו הקב"ה הלא אני למדתי אותך לשכוח, ואיך תשכח אל מחללך.

ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלוהים עמדי (ל"ב. ל"ט)

מובא בשם אחי הגר"א [והגר"א הסכים לזה] שכתוב שיש תתקני"ה רקיעים, דהיינו תשע מאות חמשים וחמש, ומתוכם בתשע מאות יש מלאכים, ובחמישים וחמש אין מלאכים, ואמר אחי הגר"א שבחומש דברים יש תתקני"ה פסוקים כנגד כל העולמות, ומשה רבינו כשהיה אומר הפסוקים, בכל פסוק היה בוקע רקיע אחד, והפסוק התשע מאות ואחד הוא הפסוק דהכא "כי אני אני הוא ואין אלוהים עמדי", דהיינו דעד כאן היה מלאכים, אבל מכאן בחמישים וחמש פסוקים האחרונים יש רק את הקב"ה לבד.

מערכת "רבד הזהב" בפני קוראי הגליון על כל טעות ושגגה שנפלה במהלך השנה, ומאחלת לקוראים ברכת "כוח"ט וגמ"ח טובה".

לתרומות להפצת הגליון ולהערות ולקבלת הגליון 055-7609999 ובמייל RS244244@gmail.com
הגליון מופיע בקובץ השבועי "אוצר הפרשה" ניתן לקבלו במייל a169258235@gmail.com

מכתב רבינו ראש הישיבה שליט"א לרשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

חולה ביוהכ"פ אי עדיף שישתה מים

בס"ד בין כסה לעשור פ"ד
כבוד מרן ראש הישיבה שליט"א

הנני להעלות על הכתב במה שהיה נדון לגבי מי שנעשה חולה ביוהכ"פ אי עדיף שישתה מים ולא שאר משקין.
הנה ברעק"א נקט דאוכלין ביו"כ אינם מוקצה כיון דחזי לקטנים¹, ובתוס' שבת מו: מבואר דפירות שנדר הנאה מהם אינם מוקצים לטלטול הואיל וחזי לשאר בני אדם ומ"מ הוה מוקצה לאכילה, ומעתה יש לדון דמשקין הוו מוקצה לשתייה משא"כ מים לא הוו מוקצה הואיל וחזו לרחיצה.

והנה בפשטות איסור אכילה ואיסור שימוש במוקצה חדא איסורא הן. וכמבואר במשנ"ב (סוס"י תק"ט) דביו"ט אסור לאכול או להנות מדבר המוקצה, וא"כ יש לדון דדבר המוקצה שראוי לשימוש יהיה מותר באכילה.

[ועי' חזו"א (סי' מ"ט ס"ק י"א) דהיכא דמותר להשהותו בידו מותר נמי להשתמש בו דלא חשיב תשמיש כטלטול חדש, וצ"ע דסו"ס השימוש עצמו אסור כמו אכילה וצ"ע]

ב) במה שאמר מרן שליט"א להתיר לאכול פירורין בשבת יל"ע מהחזו"א (סי' מ"ד ס"ק י"ד) וז"ל כי רעק"א דבשר מי מותר ליתנו לכלבים אפי' לדעת הרז"ה והרשב"א דאסור לטלטלו אפי' לר"ש כיון דנמלך השתא לכלבים, ויל"ע דא"כ אבן שנמלך עליה לפצע בה אגוזים בשבת יהא שרי, אלא ודאי כל דלא חזי ביהש"מ והשתא נמי לא חזי יותר מביהש"מ מודה ר"ש דלא מהני מחשבה בשבת, ועוד דלא שרי ר"ש אלא ביושב ומצפה וכו' עכ"ד². ולכאוי' מבואר בחזו"א דלא מהני מחשבה בשבת אפי' לר"ש [ומה שכי' לא חזי ביהש"מ לכאוי' הוא לאו דוקא דהא ר"ש לא ס"ל מיגו דחזי וגם לא נראה הטעם משום מיגו] ואמנם הר"ן בפרק כירה כי' דמוקצה מחמת מיאוס מותר כה"ג אם ימלך להשתמש בו במוקצה מחמת גופו לא אשכחן וצ"ע.

בברכת הדיוט גמח"ט
ברוך דב דיסקין

תשובת רשכבה"ג רבינו מרן שליט"א

בס"ד למעכ"ת מכובדי הגאון הגדול ר' ברוך דב דיסקין שליט"א
שוכט"ס, יקרתו הגיעתני וראיתי אמריה הנכבדים והנני להשיב.

א. עי' מג"א ר"ס רע"ט³ בנר של מצוה של יו"ט דאסור לאכול, ולכי' משום דמוכן להסקה ל"ה מוכן לאכילה וי"ל בזה, וכתבתי בספרי על מסכת שבת עמ' קמ"ז⁴.

ב. הפירורים הם אכל ככל האכלים והם מוקצה רק משום שהסיח דעתו מהם וכשחושב לאכלם חזרו להיות ככל האכלים שדעתו עליהם, ולא שייך לומר על זה דל"מ מחשבה בשבת.

אור ליי"ב תשרי תשפ"ד
דוש"ת דוב לנדו
ברכת חג שמח

עשרת ימי תשובה – התעוררות לתשובה

כתוב בקהלת (ג'. כ"א) "מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה וכו', ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ", ועי"ש ברש"י שפירש דרך לאדם יש משפט ולא לבהמה, ואוי למי שמתנהג כבהמה ואינו מפשפש במעשיו.

ובמהרש"א בברכות (דף לא:): ביאר הפסוק (משלי י"ד. כ"ג) "בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתיים אך למחסור", דהירא מיום הדין יהיה מותר מן הבהמה, אבל "דבר שפתיים" דהיינו המרבה במילי דבדיחותא, יהיה לו למחסור מן הבהמה, כי הוא עתיד ליתן את הדין על כך.

ובגמ' בשבת (דף לא:): דרשינן בפסוק (תהילים מ"ט. י"ד) "זה דרכם כסל למו", שהרשעים יודעים את האמת בלבבם שיבוא יום הדין, אבל יש להם חלב שאוטם ומכסה את הלב, דהיינו שלא החדירו זאת ללבם.

והעצה לכך להמיס את החלב, וזאת ע"י לימוד המוסר, ובלימוד המוסר אין צורך לחדש חידושים, אלא להזכיר את הדברים האמיתיים והפשטים שיחדרו אל הלב, וכך היה נוהג מרן הגר"א מ שך זצ"ל בשיחות קודם יום הדין, שתמיד היה חוזר על כך שיש משפט ועל כל מעשה ומעשה יבוא האדם למשפט.

¹ לכאוי' הכונה למג"א (סי' תרי"א סק"ה) דמשמע מדבריו דכל ההיתר הוא משום דחזי לקטנים והקי' על הגרעק"א בתשו' (קמא סי' ה') שכי' דל"א מוקצה מחמת יום שעבר דאל"ה שבת שאחר יוהכ"פ יהיו כל האוכלין מוקצה והקי' ע"ד באו"ש (פ"ד מיו"ט הי"י) והאמרי בינה (שבת סי' ט') דחזי לקטנים ויש לבאר דבריו עפ"י התוס' בשבת דמ"מ יהא מוקצה לענין אכילה.

² הגרד"ל שליט"א כי בגליון החזו"א "עו"ע בגליון הש"ס חולין ט"ו ב' עי' דרוש וחדוש ריש ביצה. ועי' ר"ן (במיוחס לריטב"א) קכ"ג א' ד"ה תרגמא ודו"ק. -ועי' לעיל סי' מ"ב ס"ק ט"ז. (עו"ע רשב"א שבת קנ"ה א'), ושור"ר בספר אור גדול על משניות ביצה ריש פ"ד, ועי' מש"כ בגליון גמרא ביצה שס". ובגליון הגמ' ביצה ב. כי וז"ל "תרגולת העומדת לגדל ביצים והדר ב"י ביו"ט ויחדה לאכילה ונולדה ביצה, למ"ד מוקצה שרי ונולד אסור הכא שרי, נולדה ואח"כ יחדה לכי' פשוט דאסור ולא אמרינן אילו מתילדא השתא שריא תשתרי נמי הך דמתילדא מעיקרא, ודיוקא דסברא דקושטא הכי מתחוורא. ועי'. ונפ"מ להלכה בנולדה ביוהכ"פ דלכ' לית ב"י משום הכנה [ומשום משק"י י"ל, דבפלוגתא אי הוה מוקצה לר"ש]. ע"כ

³ סק"ב וז"ל ומיהו בגמרא (שבת מה.) איכא עוד טעם הואיל והוקצה למצותו כמו שכתוב סימן תרל"ח (ס"ב) גבי נוי סוכה ואם כן נר של מצוה שהודלק לשם יום טוב וכבה אסור להשתמש בו תשמיש אחר כגון אם הוא משומן אסור לאכול עיין מה שכתוב סימן רס"ג ס"ד (ועי"ש במג"א ס"ק כ"ז) ועיין בתוספות דף מ"ב (ע"ב) ד"ה ואין נאותין וכו' דמשמע כדברי וכולי יומא אסור מיגו דאתקצאי לבין השמשות וכמו שכתוב סימן תרל"ח.

⁴ בסי' י"ז אות ב' אוק"ב כי רבינו שליט"א וז"ל "ועי' מג"א ריש סי' רע"ט בנר של מצוה של יו"ט דאסור לאכול ולכי' משום דמוכן להסקה לא הוה מוכן לאכילה והוא איפכא מהנ"ל וי"ל דהו"ל כעצים שלא ניתנו אלא להסקה ודו"ק" ושם בסימן י"ח אות ז' כי רבינו שליט"א "ובענין נר שהדליקו לחולה אי נימא דהיה אסור לטלטל רק לצורך החולה ולא לשאר בני אדם אם כן כשהבריא לא יותר שימוש רק לחולה עצמו וכעין מה שכתבו תו' דף מ"ו ב' ד"ה מי דפירות דחזו לשאר בני אדם אע"ג דשרו בטלטול למי שאסור בהם מ"מ לענין אכילה אמרינן בהו מיגו דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי כולי יומא ואסירי באכילה אחר כך אף שהותר איסורם ולכי' שימוש מוקצה כאכילה דמי וכמו שכתב מהרש"א ביצה ל"ג א' ע"ש.

[ומיהו לכי' לא לכולי עניני הוה שימוש כאכילה ועי' תו' דף מ"ג א' ד"ה דאף דיש מוקצה לחצי שבת היינו לאכילה ולא לטלטול ולכך שרי לטלטל הסל שהיו עליו אפרוחים באמצע השבת לכו"ע ולכי' כיון דלא חזי לשימוש אם כן מוקצה הוא ולא חזי נמי לטלטול ומיהו יל"ע כה"ג בכמה דוכתי דאמרינן מוקצה לאכילה ולא לטלטול ועי' דרוש וחדוש ריש ביצה (א.ה.) ועי' שם בחי' שבת סימן י"ז אות ב' (סק"א)].

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • וזאת הברכה – חג הסוכות תשפ"ו

איש האלקים (שם)

פירש הרמב"ן דזהו טעם שברכתו תתקיים. ומה שאמר לפני מותו פירש רש"י שאם לא עכשיו אימתי. ובספורנו בפרשת תולדות (כ"ז. ב') כתב שהברכה תחול יותר בהיות המברך סמוך למותו, וכן מצינו ביצחק ביעקב ובמשה, כי אז הנפש יותר נבדלת מן החומר.

ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו (ל"ג. ב')

היינו שהופיע על האומות ולא קיבלו את התורה, וכבר נתבאר (בפרשת יתרו בעניני מתן תורה) דאף ד' מצוות יש גם לבני נח, מ"מ אצלם המצוה של לא תרצח ולא תגנוב הוא לא להרע לשני, משא"כ בבני ישראל האיסור הוא מצד שהוא לא יהיה רוצח או שהוא לא יהיה גנב, וזה לא אפשר להם לאומות לשנות את תכונתם, וכעין זה כתב בטעמא דקרא שלא רצו הפרטים והאבזריהו של האיסור.

והם תכו לרגלך (ל"ג. ג')

פירש רש"י והם ראויים לכך שהרי תוכו עצמן לתוך תחתית ההר לרגלך בסיני, נראה ביאור הדבר ע"ד הדרש דהנה חז"ל דרשו ויתיצבו בתחתית ההר שכפה עליהם הר כגיגית, וצ"ב דא"כ הו"ל לומר שההר היה עליהם ולא שהם נעמדו תחת ההר, אלא הביאור בזה שאין הקב"ה כופה הר אלא למי שמעמיד עצמו במצב שהוא חפץ בכפייה, וזהו שאמר ויתיצבו בתחתית ההר, היינו שהעמידו את עצמם במצב של כפייה, וזהו מה שפירש רש"י והם תכו לרגלך היינו שתכו עצמן לתוך תחתית ההר.

תורה צוה לנו משה (ל"ג. ד')

בחדושי מרן ר"י הלוי עה"ת ביאר דמימינו אש דת קאי על תורה שבכתב, ותורה צוה לנו משה קאי על תורה שבע"פ, שהיא עוברת בקבלה מדר דר, וזהו שאמר מורשה קהלת יעקב, אמנם באדרת אליהו כתב דפסוק זה אומרים אותו על עמי הארץ שהתורה ניתנה גם להם, וזהו קהלת יעקב, דהיינו פשוטי העם, ותורה קאי על תורה שבכתב שלכולם יש חלק בה.

כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו (ל"ג. ט')

פירש רש"י ברית מילה, שאותם שנולדו במדבר ישראל לא מלו את בניהם והם מלו. והיינו דבמצרים כולם מלו בשעת הקרבת הפסח, ועיין בשפתי חכמים, ובפשטות י"ל דשבת לוי מלו כבר קודם לכן. ומה שפירש רש"י ששבת לוי מלו במדבר צ"ע דהרי היה סכנה למול [כדאיתא ביבמות (דף עב.)], ועיין בספר פנים יפות.

ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך (ל"ג. י')

אמר על קטורת באפך, דמזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו, משא"כ שאר כליל דוקא על מזבחך (הגר"ז ציצק צ"ל), עוד י"מ דקטורת יש לפני ולפנים שאינו על המזבח, [והגר"מ באקאן העיר דבספרי איתא דכליל היינו אברים, ולדעת תוס' בזבחים (דף נט:) מקטירין גם על מקום המזבח], עוד מדויק דעל הקטורת אמר ישימו, וביאר הגר"ז דעיקר המצוה היא מעשה ההקטרה, [וחזינן (זבחים דף פג:) דליכא אהדורי פוקעין בקטורת], משא"כ בכליל דהיינו אימורין שם עיקר המצוה היא שיוקטר.

בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו (ל"ג. י"ז)

ביאר הגר"ז ע"פ דברי רש"י (בראשית מ"ח. ו') דבחלוקת הארץ חילקו לפי בתי אב ובזה כולם שוים, ורק בנשיאות ובדגלים היו אפרים ומנשה חשובים כשנים, וזהו מה שאמר בכור שורו הדר

לו, היינו דהבכורה היתה רק בבחינת הדר וכבוד, אך לא בחלוקה, ועיין בפרשת ויחי (מ"ח. ו') מה שנתבאר בארוכה בס"ד.

ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך (ל"ג. י"ח)

פירש רש"י דיששכר וזבולן עשו שותפות. והנה מצינו רק בתורה יששכר וזבולן ולא במצוות, ומובא מהגר"ח זצ"ל הטעם בזה דבמצוות העיקר הוא מעשה המצוה ולא שייך בזה שותפות, משא"כ בתורה העיקר הוא התכלית שיתרבה תורה בישראל, וכל מי שיש לו חלק בזה הרי הוא שותף, וראיה לדבר דאיתא בגמ' בקידושין (דף כט:) הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם, רבי יהודה אומר אם היה בנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו בנו קודם, וצ"ב דסו"ס הרי הוא מצווה ללמוד בעצמו ומדוע בנו קודם, ומוכח דבתורה עיקר המצוה היא התכלית, ובאם ע"י בנו יתרבה יותר תורה הרי הבן קודם.

ובשו"ת משיב דבר להנצי"ב (ח"ג סי' י"ד) כתב דאדרבה בשכר מצוות אין צריך לחידוש דיששכר וזבולן, וכמבואר בגמ' במכות (דף ה:) דיש שכר לנטפל לעושי מצוה, והיינו דשכר מצוה שייך בכל אדם. משא"כ שכר תורה אינו שייך בכל אדם כיון דהשכר הוא התורה עצמה, ומי שאינו תלמיד חכם לא שייך שיהנה משכר תורה, ועל זה צריך לחידוש של יששכר וזבולן, דע"י שהוא שותף עם הת"ח הרי גם הוא נעשה לת"ח, ויכול ליהנות משכר תורה.

צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל (ל"ג. כ"א)

פירש הגר"ז דאף שמעיקרא ההתחייבות של בני גד ובני ראובן היה כלפי משה וישראל, מ"מ לאחר מעשה הרי זה נהיה ציווי, והיו מחוייבים גם מחמת הציווי, וזהו שאמר והייתם נקיים מה' ומישראל, וזהו הביאור צדקת ה' עשה שקיים את ציווי ה', ומשפטיו עם ישראל מה שנתחייב לישראל, ובמלבי"ם פירש דמה שהלכו חלוצים לפני העם הוא בגדר צדקה, ועצם ההליכה למלחמה הרי היו מחוייבים וזה משפט.

ולא קם נביא עוד בישראל כמשה (ל"ד. י')

ובספרי איתא אבל בבבליים קם, ואיזה זה בלעם בן בעור, אלא יש הפרש בין נבואתו של משה וכו', והקשה הגר"ח אם יש הפרש א"כ היכי אמר דקם כמשה, וביאר בזה דהכונה דבדבר אחד היה כנבואת משה, דכמו שנבואת משה היתה תורה כך נבואת בלעם, [דבלעם היה רק כמוסר דברים בלא שהוא שייך אליהם], משא"כ שאר נבואות כמו של האבות הרי בשעה שנאמרו לא היו תורה, ורק אח"כ נכתבו בתורה, וזהו מה שאיתא בב"ב (דף יד:) משה כתב ספרו ופרשת בלעם, והיינו דפרשת בלעם הוא ג"כ תורה.

אשר עשה משה לעיני כל ישראל (ל"ד. י"ב)

פירש רש"י לעיני כל ישראל שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם. וצ"ב דמדוע הוזכר כאן ענין שבירת הלוחות שהוא רק פרט במה שעשה משה, והרי ישנם עוד הרבה דברים שעשה, ועוד צ"ב דהיה צריך לומר ולעיני כל ישראל, שהרי זה דבר נוסף על מה שנאמר קודם. ונראה דהנה למשל אם יתן אדם לחבירו מתנה ויאמר לו הרי הוא שלך בתנאי שלא תשבור אותו, הרי אין זה מתנה גמורה, והענין של שבירת הלוחות הוא בא ללמד על דרגת קבלת התורה של משה שהיא אפילו ע"מ לשבור, ויש להוסיף בזה עוד מה דאיתא במנחות (דף צט:) פעמים שביטולה זהו קיומה ויליף משבירת הלוחות, ולהנ"ל הרי לקבוע בזה יכול רק מי שתורה דלילה, שאז קיבלה אפילו ע"מ לבטל, אבל מי שלא הגיע לדרגה זו הרי ודאי שלא ניתנה לו תורה ע"מ לשברה.

לע"נ

הגאון רבי גדליה בן הג"ר משה יהודה שניידר זצוק"ל

ראש ישיבת תורת אמת – לונדון

ת.נ.צ.ב.ה.

נלב"ע י"ב תשרי תשס"ח

חג הסוכות

בענין סוכה גזולה ומצוה הבאה בעבירה

פר' ראה, כ' הרמב"ם בהלכות שופר (פ"א ה"ג) שופר הגזול שתקע בו יצא שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אעפ"י שלא נגע בו ולא הגביהו השומע ואין בקול דין גזול, וכן שופר של עולה לא יתקע בו ואם תקע יצא שאין בקול דין מעילה, ואם תאמר והלא נהנה בשמיעת הקול מצות לאו ליהנות ניתנו, עכ"ל ותמחו באחרונים מדוע נערך הרמב"ם לב' טעמים האחד שבקול ליכא מעילה והשני שמצוות לאו להנות נתנו ואפשר לומר בזה על פי מה שכ' האחרונים דיסוד מצוה הבאה בעבירה הוא דהחפצא דעבירה הוא פסול למצוה וכמו בקרבן הגזול שפסול לקרבן, אך י"ל בזה דמלבד הך דינא יש ג"כ הלכה דאם מקיים מצוה ע"י עבירה אין זה מצוה, ועי' באוסף חידו"ת מהגר"א קוטלר זצ"ל וכן במשנת רבי אהרן (או"ח סי' י') שהאריך בזה. ומעתה י"ל דבתחילה כ' הרמב"ם דלא שייך לדון מצד שהשופר הוא חפצא דגזילה ואף דמצות לאו ליהנות ניתנו סו"ס השופר הוא גזול מהקדש, וע"ז כ' הרמב"ם דהמצוה היא בקול ולא בשופר ובקול לא שייך לומר גזול דאין בו ממש וכמו שאמרו דאין בו משום מעילה, ואכתי יש לדון דמ"מ ע"י הגזילה של השופר וההשתמשות בו הוא מקיים מצוה והו"ל חסרון מצד הגברא שמקיים מצוה ע"י עבירה וע"ז כ' הרמב"ם דמצות לאו ליהנות ניתנו ואין כאן עבירה. (וכמדומני ששמעתי ד"ז מהגר"א זורייבין זצ"ל).

אמנם הרבה מן האחרונים נקטו דמצוה הבאה בעבירה הוא רק בכה"ג שהחפצא הוא חפצא דעבירה, ומה"ט כ' התוס' דאם קנה הגזילה ביאוש אין זה מצוה הבאה בעבירה דאף שע"י עבירה נעשית המצוה מ"מ אחר שקנאו ביאוש אין זה חפצא דעבירה. וכן הביאו מהירושלמי שחילק בין קורע על מתו בשבת דיצא לבין מצה גזולה דתמן גופה עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה.

ועפ"י יש ליישב קושיית התוס' בסוכה (דף ט.) דלמה לי קרא למעט סוכה גזולה דתיפו"ל מצד מצוה הבאה בעבירה, ולהנ"ל י"ל דהנה האחרונים דנו בשיעור סכך גזול הפוסל בסוכה עי' מנ"ח, ובפשטות זה תלוי בהנ"ל דאם הגדר הוא שהמצוה נעשית ע"י עבירה א"כ צריכין לדון אם לא היה סכך גזול הרי היה אויר ואויר פוסל בג', אך אם הגדר הוא משום דהוה חפצא דעבירה והיינו דהסכך נחשב לסכך פסול כיון שהוא גזול ורק זהו הפסול, א"כ הרי זה ככל סכך פסול שפוסל בד', דמצד החפצא אין כאן סוכה גזולה כל זמן שאין ד' טפחים סכך גזול. ולענין הפסול דסוכה גזולה מגזי"ה כ' דלך יל"ע אי השיעור הוא בג' טפחים או בד', ויש לתלות זה בנדון אחרונים אי פסול גזול הוא גם בדפנות או רק בסכך דבספר כפות תמרים הובא במנ"ח (מצוה שכ"ה) וכן בפמ"ג (סי' תרל"ז) כ' דהפסול הוא גם בדפנות, ובבכורי יעקב כתב דהפסול הוא רק בסכך, והשתא אם הפסול הוא רק בסכך הרי מסתבר דרק בד' טפחים פוסל כמו כל הפסולים דסכך, אבל אם הפסול הוא גם בדפנות הרי מבואר דכל שההכשר של הסוכה הוא על ידו אף דגוף הסוכה שהוא הסכך אינו גזול מ"מ אין זה לך, וא"כ מסתבר דיפסול בג' דההכשר הרי הוא ע"י ג' טפחים סכך שהרי אם היה אויר היה פסול. ולפי"ז הרי שפיר בעי' קרא לפסול דאי משום מהבב"ע יהיה השיעור ד' טפחים והשתא פוסל אף בג', ועי' באבי עזרי שכ' כע"ז לתרץ קושיית התוס', דנפק"מ בגזל דפנות דמשום מהבב"ע כשר כיון דאין גוף הסוכה עבירה, ומשום לך יהיה פסול.

בענין צא מדירת קבע ושב בדירת עראי

פר' אמור, איתא בסוכה (דף כח:) ת"ר תשבו כעין תדורו מכאן אמרו כל שבעת ימים אדם עושה סוכתו קבע ובית עראי וכו', ואיתא בגמ' אינו והאמר רבא כו' לא קשיא הא במגרס הא בעיוני, ופירש"י למיגרס גמ' הברורה לו כבר צריך סוכה, לעיוני בר ממטללתא דמצטער הוא ומצטער פטור מן הסוכה. אך הריטב"א בי' דמגרס הוי קבע ולכך בעי סוכה ועיוני הוי עראי ואי"צ סוכה, וזהב"א די"מ איפכא דעיוני בסברא הוי טפי קבע ובעי סוכה, נמצא דנח' רש"י והריטב"א אי הוי פטור מצטער או עראי, ונ"מ דרוצה להחמיר על עצמו, דלפירש"י דהוי מצטער אין מקום להחמיר ואדרבה אם מחמיר נקרא הדיוט, אמנם לדעת הריטב"א ה"ז ככל תשמיש עראי שיש מצוה בעשותו בסוכה וכן נ"מ לענין ברכה, דהנה בחוט שני (סוכות, פי"א ה"ח) כ' דאף הנוהגים כהגר"א לברך לישב בסוכה גם בלי אכילה, מ"מ כשלומדים בסוכה לא יברכו דהא פטורים, אמנם כ"ז לפי שיטת רש"י דפטור משום מצטער, אבל להריטב"א דפטור משום עראי סו"ס לא גרע משייבה גרידא דהוי עראי ואפ"ה לשיטת הגר"א יש לברך.

והנה בעיקר סברת הריטב"א דמגרס חשיב קבע יותר מעיוני, שמעתי לבאר דאף שבודאי עיקר הלימוד הוא בעיון בעומק הסוגיות, מ"מ כלפי תשמישי דירה מגרס חשיב טפי קבע, דלענין בסברא אי"ז נ"מ היכן נמצא בביהמ"ד או בבית או ברחוב וכדו' הרי תמיד יכול להיות שקוע בסוגיא ורק למגרס עדיף ליה טפי כשיושב בביתו, ולהכי חשיב טפי תשמיש דירה, אמנם מלשון הריטב"א אין נראה כן, דבריטב"א הביא די"א אידכא דעיוני חשיב קבע וזה דלא כסברא זו.

ונראה לבאר באו"א ובהקדס ביאור ענין למגרס, דהנה בגמ' איתא למגרס ולמטחון, ופירש"י למגרס אחד לשנים או לארבעה ולמטחון יותר דק, ומבואר דלומר שתי דינים זה עדין בכלל למגרס ואפי' חקירה של ד' עדידים, (ומש"כ ליגרס ואע"ג דלא ידע מאי קאמר היינו דאפי' בכה"ג לא חשיב דידע מאי קאמר), ולעיוני הוא כאשר יורד לעומק הסוגיא ממש, וטוחן הדק וא"כ מבו' הא דלעיוני ל"ח קבע, משום דאי"ז קבוע ללימוד בעזרה כזו.

ובספר העקידה (פר' אמור פרק חג הסוכות) כ' לבאר בזה דכל ענין הסוכה היא היציאה מדירת קבע לדירת עראי למען ידעו דורותיכם וגו' שידעו שאין התכלית חיי עוה"ז, וכאן זה רק פרוזדור עראי, ולפי"ז בי' בעל העקידה דכשלומד אי"צ לישב בסוכה דתורה היא גופא סוכה שעוסק בחיי עולם.

ולפי"ז י"ל בדרך דרוש דזה הטעם שנקבע שמחת התורה ביום שמיני עצרת, שהרי ענין שמיני עצרת הוא משום קשה עלי פרידתכם, ולפי"ד העקידה יש לבאר דכשעומדים לחזור מדירת העראי לדירת הקבע אומר הקב"ה קשה עלי פרידתכם דיש לחשוש שיחזרו לקבע בהבלי עוה"ז ולכך מבקש הקב"ה שנשאיר עמו עוד יום אחד, וממילא בודאי כאן הוא מקומו של שמחת התורה שזה ממשיך את ענין הסוכה לעשות את עניני העולם לעראי כמ"ש העקידה דתורה היא גופא סוכה.

ועכ"פ הלימוד שעלינו לקחת עמנו מחג הסוכות הוא שכל הבלי העולם הם עראי ורק התורה היא קבע, וכך עצמו גדולי הדורות, ידוע שבביתו של החזו"א לא היה כלום, וכמו"כ כל הת"ח הגדולים שנמצאים היום בדורינו, בבחורותם לא היה להם בחדרים בישיבה כלום ממה שיש היום וכך עלו ונתעלו. הקב"ה יעזור שנזכה לגדול בתורה בכל החלקים הן למגרס והן לעיוני, ושנעשה מכל עניני העולם עראי והתורה תהיה קבע.

שיעורים על סדר פרשיות התורה

מרבנו ראש הישיבה

הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א

פרשת וילך - יום הכיפורים תשפ"ו

אם פרשת וילך היא חלק מפרשת נצבים או פרשה בפני עצמה

גם את פרשת משפטים לב' פרשיות, אלה המשפטים, ואם כסף תלווה, אך הרמב"ם פליג ונקט שהם פרשה א'.

ובאמת דכל מקור חילוק הפרשיות אין ברור כ"כ מה מקורו, ובזה"ק מצינו שיש נ"ג פרשיות התורה כמנין "גן נעול", (יעו' בתיקו"ז תיקון תשס"ד דף ל"ח א', ושם תיקון עשרין ותמניא דף ע"ב ב', ובתיקונים מזהר חדש דף קכ"ח א'), [ומהא דבמערבא סיימו את התורה כל ג' שנים כדאיאת במגילה (כ"ט ב') אין להוכיח שלא היה בזמנם חילוק פרשיות, די"ל שחילקו את הפרשיות לג' חלקים אך כבר היה חילוק הפרשיות], וכן מבואר ברש"י ריש פרשת ויחי (בראשית מז, כח) שכתב 'מפני מה פרשה זו סתומה' ומבואר שיש חילוק בין הפרשיות.

[והנה רש"י בתחילת הפרשה כתב 'וילך משה', וזהו כדרכו בתחילת כל פרשה לכתוב את המילים הראשונות של הפרשה, ואח"כ את המילים שאותם בא לפרש. ומשמע קצת דנקט שזה פרשה חדשה].

והנה לפמשנ"ת דפרשיות נצבים וילך הם פרשה אחת כמב' ברמב"ם, יל"ב הא דנקט הזהו"ק שיש נ"ג פרשיות, דלכא' הרי לפנינו יש נ"ד פרשיות, אמנם אם פרשת וילך אינה פרשה נוספת א"ש דבאמת יש רק נ"ג פרשיות.

אם יש להמנע מלאכול במוצאי יוה"כ קודם מעריב

אמנם בתוס' ביזמא שם כתב לפרש בשם רשב"ם דהא דמברכין ז' ברכות במוצאי יוה"כ הוא משום 'דכיון דאכתי הוא בתענית, חשוב כיום הכיפורים, ולהכי מתפלל שבע, ולפי שכבר פנה היום, וחול הוי, להכי מתפלל מעין שמונה עשרה', ומבואר בדברי התוס' דאי"ז היתר להתפלל רק ז' ברכות, אלא הוא דין שצריך להתפלל שבעה משום דכיון דאכתי הוא בתענית חשוב כיום הכיפורים.

ובפשוטו משמע בדברי התוס' דיש דין להתפלל מעריב במוצאי יום הכיפורים כשהוא עדיין שרוי בתענית, דאי לאו הכי, אמאי צריך להתפלל תפילת יוה"כ, והרי מה שנשאר בתענית אי"ז מחמת יוה"כ אלא מפני שעדיין לא התפלל, ואין שייך לחייבו להתפלל ז' ברכות כמו ביוה"כ.

ולכא' היה אפשר לדחות ראייה זו, דהנה בקונטרס ח' הגרי"ז - קה"ח יומא וסוכה (עמ' 44) כתב להסתפק 'צריך עיון במוצאי יום הכיפורים אם מותר לשתות מים קודם שיבדיל, ויעו"ש שצידד להתיר בזה ונשאר בצ"ע, ואי

כתב החינוך 'אתם נצבים יש בה שתי מצוות עשה', והיינו מצוות הקהל ומצוות כתיבת ספר תורה, ולכא' קשה, דהרי מצוות אלו נמצאים בפרשת וילך ולא בפרשת נצבים אשר אין בה מצוות כלל [מלבד מצוות תשובה שנחלקו בה הראשונים], ומדוע כתב החינוך דבאתם נצבים יש שתי מצוות עשה.

והמבואר בזה, דהנה הרמב"ם בסדר התפילה [שבסוף ספר אהבה] מנה את ההפטרות של כל שבתות השנה, וכתב 'אתם נצבים, ויאסוף יהושע וגו' עד כרמים וזיתים אשר לא נטעתם, האזינו, ולקחתי אני מצמרת הארז', ואת הפטרת פרשת וילך לא הביא, ובמקורות וצינונים (במהדו' פרנקל) הביאו שהרמב"ם מונה את נצבים וילך לפרשה אחת, והביאו שבסידור רבי סעדיה גאון כתב דנצבים וילך הם פרשה אחת, ורק דכשיש שבת בין יוה"כ לסוכות מחלקים את פרשת נצבים לב' פרשיות.

ויעו' בבעל הטורים (ריש פרשת וילך) שכתב, סימן פ'ת בג המלך', והיינו דכשר"ה [המלך] חל בימים ב' או ג' ויש שבת בין יוה"כ לסוכות, מחלקים את נצבים וילך לב' פרשיות, וכמב' בלשונו של הרס"ג שזה פרשה א' שמחלקים אותה, וא"כ א"ש דמשו"ה כתב החינוך שבאתם נצבים יש ב' מצוות והיינו משום דס"ל דאין פרשת וילך, [ובחינוך חילק

הנה בשלהי יומא (דף פ"ז ע"ב) איתא, 'אור ליום הכיפורים מתפלל שבע ומתודה, שחרית שבע ומתודה, מוסף שבע ומתודה, בנעילה מתפלל שבע ומתודה, ערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה, רבי חנינא בן גמליאל אומר משום אבותיו, מתפלל שמונה עשרה שלימות מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת', ומבואר דלדעת ת"ק צריך להתפלל שבע ברכות אף במעריב של מוצאי יוה"כ, ופי' רש"י שם דהיינו ג' ראשונות וג' אחרונות כתיקנן ואומר הבינו באמצע שיש בה מעין שלש עשרה ברכות האמצעיות והיא תפילה קצרה שתקנו לעוברי דרכים.

ונחלקו הראשונים בביאור הא דמתפלל במעריב של מוצאי יו"כ ז' ברכות, דרש"י שם פירש דבמוצאי יו"כ התיירו לצאת בתפילה זו מפני הטורח, וכן מבואר בתוס' בנדה (דף ח' ע"א ד"ה מפני) דמה שהתירו לומר הבינו במוצאי יוה"כ הוא מפני טורח התענית יעו"ש, ולפי דבריהם אי"ז דין להתפלל דוקא הבינו, אלא הוא היתר להתפלל כן מפני התענית.

נימא דבאמת אסור לשתות מים עד הבדלה, א"ש דמשו"ה הרי כל זמן שלא הבדיל נמצא שמדין יוה"כ אסור לו לאכול ולשתות, ולהכי צריך להתפלל כתפילת יוה"כ כיון שעדיין לא נגמר יוה"כ עד ההבדלה.

אמנם זה אינו, דהרי אם כל הדין יוה"כ נמשך אצלו רק מחמת שעדיין לא הבדיל, א"כ לזה יוכל לומר ברוך המבדיל ולאכול ולשתות, ואי"ז סיבה להמשיך את התענית גם בזמן תפילת מעריב, ואולי כיון שבפועל עדיין לא הבדיל ואסור לו לאכול מחמת קדושת יום הכיפורים, משו"ה חשיב עדיין כיום התענית ולפיכך צריך להתפלל שבע.

ונראה להוכיח עוד לזה [דיש דין שלא לאכול בסיום התענית אלא אחר תפילת מעריב], דהנה כתב רש"י בשבת (דף כ"ד א ד"ה ערבית) לגבי תפילת עגנו בתפילת התעניות וז"ל, 'ובתשו' הגאונים מצאתי ברייתא, שנו רבותינו פעמים שאדם שרוי בתענית ואינו מתפלל, ופעמים שאינו שרוי בתענית ומתפלל, הא כיצד, כאן בכניסתה כאן ביציאתה, כלומר וכו' וליל מחרתו (של מוצאי התענית) אף על פי שעודנו בתענית, כשמתפלל תפילת ערבית אינו מתפלל תפילת תענית, ומבו' להדי' דבתפילת מעריב של מוצאי יוה"כ חשבינן ליה דאכתי 'שרוי בתענית', ואי נימא שאי"צ להימנע מלאכול עד לאחר מעריב מחמת התענית, צ"ב מ"ט חשיב שרוי בתענית, ומשמע מזה ג"כ דדין התענית מחייב לאכול רק לאחר מעריב במוצאי התענית.

בענין קרבנות יוה"כ

ובעשור לחדש השביעי הזה וגו' ועניתם את נפשותיכם וגו' והקרבתם
(במדבר כ"ט ז).

שמעתי פעם ששוחחו בחוה"מ סוכות הגאון רבי בצלאל ז'ולטי זצ"ל והגאון רבי אפרים בורדיאנסקי זצ"ל, והגר"ב ז'ולטי אמר להגר"א בורדיאנסקי שלמד ביום הכפורים אחרי תפלת מוסף רמב"ם הל' עבודת יוה"כ ועמד על דקדוק בדברי הרמב"ם, דהרמב"ם [פ"א מיוה"כ ה"א] כשבא לבאר קרבנות דיוה"כ כ' 'ביום הצום' מקריבים תמיד בשחר ותמיד בין הערבים כסדר כל יום ויום ומקריבין מוסף היום וכו', וצ"ב דהוה ל' לרמב"ם לכתוב בעשירי בתשרי ולמה כ' ביום הצום, וכמו דלא כ' בקרבנות המועדים ביום שנוטלים לולב או ביום שתוקעים בשופר דאי"ז שייך למצוות הנהוגות באותו יום אלא לקדושת עצם המועד.

והגר"א בורדיאנסקי א"ל כוונתך לדייק מזה דבאמת קרבנות יוה"כ תליא בדין הצום וכשאין צום אין מקריבים מוספים, וכגון בהא דאיתא בגמ' (מו"ק דף ט.) דבימי שלמה שחינוכו את הבית לא עשו ישראל את יוה"כ והיו דואגים וכו' יצתה בת קול ואמרה כולכם מוזמנים לחיי העולם הבא, ויש לעיין אם רק לא צמו ביוה"כ אבל קרבנות היום הקריבו או דלא עשו כלל, וכ"מ ל' הגמ' דלא עשו יוה"כ, ולפ"מ דמשמע ברמב"ם י"ל דבאמת לא הקריבו כלל דמצות הקרבנות תליא בצום וכיון שלא צמו באותה שנה ממילא א"א להקריב מוספי יוה"כ. וא"ל הגר"ב ז'ולטי שאכן כך היה כונתו לדייק מדברי הרמב"ם ואמר ד"ז ביוה"כ להגר"ע קיסטר זצ"ל.

ובאמת שד"ז כבר מדויק בפסוקים שהרי בכל המועדים המוזכרים בפרשת פנחס לא נכתבו המצוות הנהוגות בהם שזה מבואר בפרשת אמור, והכא נאמר רק קרבנות המועדים, ורק ביוה"כ כתיב המצוה הנוהגת ועניתם את נפשותיכם והקרבתם, ומבואר דקרנן יוה"כ מיתלא תלי בדין הצום וכמו שדייקו ברמב"ם.

וברמב"ם בסה"מ כ' מ"ע המ"ח היא שצונו להקריב קרבן מוסף ביום עשירי מתשרי וכו' והמצוה המ"ט היא שצונו לעשות עבודת היום

ועוד יש להוכיח לזה ממש"כ המשנ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק י"ד) בשם המג"א דאסור אף טעימה במוצאי תענית אסתר קודם קריאת המגילה אם לא בדוחק גדול, ובפשוטו צ"ב דהרי בשאר המצוות מותר לטעום קודם קיום המצווה טעימה קלה, ומאי שנא קריאת המגילה שאסור לטעום קודם לכן, אמנם לפמשנ"ת דהתענית ממשיך עד לאחר תפילת מעריב, א"כ י"ל דהדין שלא לטעום אינו מחמת קריאת המגילה אלא מחמת התענית, [ולפ"ז יצא חידוש דכל הדין שלא לטעום קודם קריאת המגילה הוא רק כשקורין במוצאי תענית אסתר, אבל המוקפין הקוראין בליל ט"ו יהא מותר להם לטעום קודם קריאת המגילה, וצ"ע].

אמנם זהו חידוש גדול לומר דיש דין להמשיך את התענית עד לאחר המעריב של מוצאי התענית, וצ"ע טובא מה טעם יש בזה, ואמאי זה מיישך שייך להתענית.

והנראה בזה, דהנה באליה רבה (שם) כתב דמה שאסור לטעום קודם המגילה הוא משום דכיון דשרוי בתענית איכא למיחש טפי שמא ימשך, ולהכי אסור אף לטעום טעימה בעלמא, ולפ"ז יתכן דזה גם הטעם שלא לטעום במוצאי התענית קודם מעריב, דיש לחוש שמא ימשך ולא יתפלל, ויתכן לחדש דמשו"ה נקרא עדין 'שרוי בתענית' כיון דיש דין שלא לאכול כיון שמחמת התענית חוששין שמא ימשך, ויתכן דמה"ט ג"כ נקרא המשך התענית לענין תפילת ז' ברכות, והוא חידוש, וצ"ע.

כלומר כלל הקרבנות והוידוים המתוקנים ביום הצום וכו' ומדבריו במצוה מ"ח שכ' דמקריבים המוספים ביום עשירי מתשרי משמע דאי"ז תלוי דוקא בצום אלא בי' תשרי ורק קרבנות הכפרה עם שאר העבודות הם דין בצום כמ"ש במצוה מ"ט. [ועי' במנין הקצר שכ' גם גבי מוסף ביום הצום וצ"ע].

וכע"ז מדויק בדברי הרמב"ם (פ"א משביתת עשור ה"ב) שכ' כל מלאכה שחייבין על זדונה בשבת סקילה חייבים על זדונה בעשור כרת וכל שחייבין עליו קרבן חטאת בשבת חייבין עליו קרבן חטאת ביוה"כ, ובאור שמח שם כ' לדייק ל' הרמב"ם דגבי מזיד כ' דחייבים בעשור כרת ולא נקט יוה"כ כמ"ש גבי עשה מלאכה בשוגג ובי' דכיון דעשה בו מלאכה בזדון א"כ לא עשה תשובה ואין יוה"כ מכפר ולדידיה לא הוי יוה"כ אלא עשירי בתשרי.

אמנם בעצם חידוש זה דלא הקריבו קרבנות יוה"כ בחנוכת הבית בימי שלמה כיון שלא צמו וכמו שמדוקדק ל' הרמב"ם שכ' ביום הצום, נ' שלא כן דעת האו"ש דבס' זרע אברהם [בתחילתו במכתב ששלח האו"ש לחתנו אות ד'] כ' וז"ל הנה הר"ר משה דוד מפה סיפר מאתך הערה דמשום זה חינוך שלמה המקדש ביוה"כ כמו"ק ט' משום חינוך קדשי הקדשים דעבודת בין הבדים היה ביוה"כ, קורא אני ע"ז דפח"ח. ומבואר בזה דסבר האו"ש דגם בחנוכת בהמ"ק שלא צמו היתה עבודת יוה"כ וקרבו הקרבנות.

[ועיין ספורנו פר' בהעלותך פרק ט' פסוק ב' דמשמע דבזמן חנוכת הבית לא עשו קרבנות דיוה"כ עיי"ש, וברש"י במו"ק דף ט' על העין יעקב מבואר דבישלו באותו יוה"כ ומשמע דלא נהג כלל אפי' איסור מלאכה, וצ"ע טובא, והעירוני לדברי העמק דבר פר' אמור פכ"ג פכ"ט דאיסור אוכל נפש ביוה"כ הוא משום שאסור באכילה, וע' אבני נזר יו"ד ס' שנ"א ז', ולכן בזמן שהותר אכילה הותר גם בישול לצורך אוכל נפש, וצ"ע].

שיעורים על סדר פרשיות התורה

מרבנו ראש הישיבה

הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א

חג הסוכות תשפ"ו

מצוות סוכה או מצוות לולב איזה מהן קודמת

לולב פסול לדחות, והלכך אפילו דיחוי מעיקרא אין כאן עד שיקדש עליו היום ועודנו בפסולו, דכיון דמטא זמן מצוה ולא חזי ליה, מקרי דחוי, אבל מקמי הכי לאו דחוי הוא, ומבו' דנקט רש"י דזמן חלות שם לולב הוא משעה שקידש עליו היום, והיינו דכבר בתחילת ליל יו"ט חשבי' ליה שהגיע זמן הלולב, והיינו משום דעיקר חיוב לולב הוא מכניסת יום ט"ו תשרי, ורק בדפועל נוטלין אותו רק ביום, ונמצא א"כ דזמן חיוב הסוכה וזמן חיוב הלולב שוים, וא"כ אין צריך להקדים מצוות סוכה משום שזמנה קודם דהא אף זמן חיוב הלולב מתחיל מליל יו"ט.

והנה האחרונים דנו האם יש מצוה כבר משעת עשיית הסוכה, והנצי"ב בפ' העמק שאלה על השאלות (שאלתא קס"ט אות א') נקט [בדעת השאלות] דיש מצוה כבר בעשיית הסוכה, ויליף לה מדכתיב (דברים פט"ז פס' י"ג) 'חג הסוכה תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך', ומדנקט הכתוב ל' תעשה לך' משמע דהמצוה מתחילה כבר בשעת עשיית הסוכה, [וכן נקט האבני נזר (או"ח סי' תנ"ט), ויעו"ש שהחלקת יואב פליג עליה בזה, ונתבאר בארוכה במקו"א], ואם נימא דיש מצוה כבר בשעת העשיה, א"כ יל"ד דאכתי יקדימו סוכה ללולב משום דלולב חיובו רק מיום ט"ו ומשא"כ סוכה שחיובה קודם לכן משעת העשיה, ויל"ע בזה.

אמנם נראה לדון בזה, דהנה יל"ע במי שבנה סוכה כדיון, ובלי ליל יו"ט נפלה סוכתו או שהרוח הפילה את הסכך וכה"ג ונמצא שאין לו סוכה, האם בכה"ג יהא מותר לו לאכול מחוץ לסוכה, או שיצטרך לאכול רק דברים שאי"צ סוכה באכילתם וכגון ירקות וכה"ג.

ולכא' נראה בפשיטות דבדאי מותר לו לאכול מחוץ לסוכה בכה"ג, דלא גרע מהולכי דרכים דקיי"ל שפטורים מן הסוכה ויכולים לאכול לכתחילה מחוץ לסוכה, וכמבו' בגמ' (סוכה דף כ"ז א'), והטעם דפטורים פירש"י (שם ד"ה הולכי דרכים) משום דכתיב בסוכות תשבו כעין תדורו, והיינו שחיוב סוכה הוא כמו דירת וישיבת אדם בביתו כל השנה, וכשם שכל השנה אינו נמנע מללכת בדרך בסחורה, כך כל ימות החג לא הצריכו הכתוב למנוע, וא"כ ה"נ במי שנפלה סוכתו פטור מסוכה וכמו בביתו שאם אין לאדם בית, הרי יאכל מחוץ לבית, ומשו"ה ל"ח ביטול מ"ע דסוכה בכה"ג כיון דכל החיוב הוא רק כעין תדורו, וכמו בהולכי דרכים.

הנה בחג הסוכות יש ב' מצוות עשה, א' לשבת בסוכה, ב' ליטול לולב, ויש להסתפק במי שיש לפניו שתי עיירות, ובאחת מהם יש רק סוכה ובשניה יש רק לולב, האם ילך למקום הסוכה או למקום הלולב או לאיזה מהן שירצה, והנה בגמ' (ראש השנה דף ל"ד ב') דנו לגבי ראש השנה, במי שיש לפניו שתי עיירות, באחת תוקעין ובאחת יודעים לברך מלכויות זכרונות ושופרות לאיזה מהן ילך, וכתבה הגמ' דפשיטא שילך למקום שתוקעין כיון דתקיעות דאורייתא וברכות דרבנן, אמנם הכא הרי גם מצוות לולב וגם מצוות סוכה בלילה הראשון תרוויהו חיוב מן התורה, ובזה אכתי יש להסתפק איזה מהן קודם.

ומצינו באחרונים שדנו בזה, יעו"י במטה אפרים (סי' תרכ"ה סעיף כ"ב) שהאריך בזה, וכן בחכמת שלמה על השו"ע בריש הל' סוכה שנסתפק ג"כ בזה, [ובמטה אפרים הסיק שם דאם אי אפשר לקיים שניהם במקום אחד, ילך למקום שירצה].

והנה נראה בפשיטות דאף שמצוות סוכה אפשר לקיימה בכל רגע ורגע ומשא"כ לולב מצוותו רק פעם אחת ביום, מ"מ אין סברא לומר דמה"ט יקדימו את מצוות סוכה ללולב, דהא אף בסוכה עיקר חיובה הוא לאכול בה בלילה הראשון כזית, ומה שמקיימים מצוה בשאר הימים אי"ז חובה אלא רשות, ולא מסתבר דמשו"ה יקדים סוכה ללולב שהוא מצוה חיובית.

והנה באחרונים הנ"ל דנו די"ל דסוכה קודמת ללולב משום דמצותה בלילה ומשא"כ לולב שמצוותו ביום, וא"כ סוכה קודמת בזמן חיובה, ומשו"ה צריך להקדימה משום מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה או מטעם דזריזין מקדימין למצוות.

אמנם נראה די"ל בזה, דהנה בגמ' (סוכה ל"ב ב') תנן דהדס שענביו מרובות מעליו פסול לנטילת לולב, ואם מיעט את ענביו, כשר ללולב, ואין ממעטין ביו"ט, ובגמ' (שם ל"ג ב') דנו מתי מיעט את ענביו, דאי איירי במיעטן קודם שאגד את הלולב, א"כ פשיטא דההדס כשר, ובהכרח מיעט לאחר שאגדן, ודנה הגמ' להוכיח מזה דדיחוי מעיקרא שנדחה ההדס בשעת האגד לא שמה דיחוי, ודחתה הגמ' דיחוי מעיקרא הוי דיחוי, ומ"מ אחר שנאגד ל"ח דיחוי משום דס"ל אגד הזמנה בעלמא הוא והזמנה בעלמא לאו כלום הוא יעו"ש.

וברש"י שם (ד"ה ה"ג לעולם בתר דאגדיה) פירש את דחיית הגמ' וז"ל, 'אגד הזמנה בעלמא הוא, אין אגודתו קריאת שם להיות חל עליו שם

והנה יל"ד בהולכי דרכים הפטורים מסוכה, האם יפטרו אף מאכילת כזית בליל יו"ט או דבזה גם הם יתחייבו, והיינו דהא לגבי ירדו גשמים דקיי"ל דפטורין מן הסוכה, כתב הרמ"א (סי' תרל"ט ס"ה) דמ"מ בלילה הראשונה צריך לאכול כזית אף אם יורדין גשמים, אמנם לגבי הולכי דרכים שפסק השו"ע (סי' תר"מ ס"ח) דפטורין מן הסוכה, לא הזכיר הרמ"א שצריכין לאכול כזית בלילה הראשון, ובפשוטו משמע דבזה פטורין אף מהחיוב דלילה הראשון, [ודוחק לומר דסמך הרמ"א על מש"כ לפנ"כ, דמהיכ"ת לדמות זה לזה], ודנו בזה האליה רבא (סי' תר"מ ס"ק כ"ג) והבכורי יעקב (שם סקכ"ד) והפמ"ג (שם א"א סקט"ו).

אמנם אם נימא הכי צ"ב מה באמת הסברא לחלק בין הולכי דרכים שפטורין אף מהחיוב דלילה הראשון לבין ירדו גשמים דכתב הרמ"א שבלילה הראשון חייבין לאכול כזית בסוכה, ונראה לבאר בזה, דהנה נחלקו המפרשים בגדר חיוב אכילת כזית ראשון בליל יו"ט ראשון דסוכות, דיש שנקטו דביו"ט ראשון הוא חיוב אכילה וכדילפינן בגז"ש ט"ו ט"ז ממצה, ואי"ז כמו החיוב דשאר ימי הסוכות שהוא מדין הישיבה בסוכה שמחמתה צריך גם לאכול ולישון בסוכה, אלא הוא חיוב בפנ"ע דיש דין אכילת כזית בסוכה, ובזה ביארו דמשו"ה כתב הרמ"א דאף שבכל ימי הסוכות אם ירדו גשמים פטורין מן הסוכה, בלילה הראשון שהוא חיוב אכילה בפנ"ע ולא חיוב מדין הישיבה בסוכה, חייבין גם בירדו גשמים ואף שאין בזה תשובה כעין תדורו כיון דהוא חיוב אכילה בפנ"ע.

אמנם בדברי המאירי (סוכה דף כ"ו א') מבואר דאף החיוב בלילה הראשון הוא מדין הישיבה בסוכה וכמו בכל שבעת ימי הסוכות, דהביא בשם חכמי לוגיל שכתבו דכל פטור מצטער הוא דוקא בשאר הימים אבל בלילה הראשונה הואיל והכתוב קבעו חובה אף מצטער חייב, וביאר בזה המאירי, דהא הטעם דמצטער פטור הוא משום דבעינן תשובה כעין תדורו ומצטער אי"ז כעין תדורו, והרי בגמ' (שם דף כ"ז א') דרשו רבנן מקרא דתשובה דבעינן כעין תדורו, ומשו"ה דעת רבנן שם דאין חיוב אכילה בסוכה כל שבעה משום דמה דירה אי בעי אכילה אי בעי לא אכיל אף סוכה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, והקשו בגמ' שם דאי הכי אפי' ביו"ט ראשון נמי יהיו פטורין מחיוב אכילה וכעין דירה, ותירצו דילפינן ממצה שיש חיוב לאכול בלילה הראשון, והוכיח מזה המאירי דבלילה הראשון אין דין תשובה כעין תדורו, ומשו"ה מצטער חייב בלילה הראשון כיון שיש חיוב לשבת בסוכה אף כשא"ז כעין תדורו.

בסדר המקראות דמצוות לולב קודמת למצוות סוכה

הנה בפרשת אמור ציוותה התורה על מצוות נטילת לולב ועל מצוות הישיבה בסוכה, ובתחילה הזכירה התורה את מצוות נטילת לולב וכדכתי' ולקחתם לכם ביום הראשון וכו', ולאחמ"כ מצוות ישיבת סוכה וכדכתי' בסוכות תשבו שבעת ימים.

ויש להעיר בזה, דהנה במשניות סוכה נשנו בתח"י דיני הסוכה ולאחמ"כ דיני נטילת לולב, וכן ברמב"ם סידר הלכות לולב לאחר הלכות סוכה וכ"ה בטוש"ע, וצ"ב אמאי שינו מהסדר הכתוב בתורה דלולב קודם לסוכה.

ונראה לבאר בזה, דהנה מצוות ישיבת סוכה היא זכר לענני הכבוד שהיו לישראל במדבר, ולכא' לפ"ז בזמן שהיו ישראל במדבר לא היו צריכים לעשות סוכות, דהא לא היו צריכים עדיין זכר לענני הכבוד ורק היו

ומבואר דנקט המאירי דיסוד החיוב בלילה הראשון הוא חיוב ישיבה כשאר הימים, ורק דבלילה הראשון אין דין תשובה כעין תדורו ומשו"ה צריך לישב בסוכה אף אם יורדים גשמים וכה"ג שא"ז כעין תדורו.

וכן יש להוכיח מדברי הריטב"א בסוכה דס"ל (שם כ"ז א') כדעת חכמי לוגיל דמצטער חייב בסוכה בלילה הראשון, והביא שם הריטב"א 'שמעתי בשם גדול מגדולי הדור אשר בצרפת שהיה מחייב לישון בסוכה בלילה הראשונה של סוכות ואפילו ירדו גשמים שינת עראי מיהת, ולא התירו לו לירד מן הסוכה אלא בשאר ימים שהם רשות, אבל בלילה הראשונה הכתוב קבעו חובה מג"ש דט"ו ט"ז מחג המצות, והנה אי נימא דהא דמצטער חייב באכילת כזית בליל יו"ט ראשון דסוכות הוא משום דהחיוב הוא חיוב אכילה דומיא דמצה, א"כ מה שייך לחייב אף שינה בלילה הראשון, ובהכרח דהוא אותו חיוב של ישיבה בסוכה, ורק דילפינן ממצה דאין דין תשובה כעין תדורו אלא חייבים לשבת אף כשא"ז כעין תדורו, ובזה ס"ל לאותו גדול מצרפת דאף לענין חיוב השינה בלילה הראשון ילפינן דאין בו דין כעין תדורו ומחוייבין בזה בכל גווי ואף בירדו גשמים, [ונתבאר ענין זה בארוכה במשנת המעדים - סוכות בדין חיוב שינה ואכילה בסוכה יעו"ש].

ולפ"ז יש לבאר היטב הא דהולכי דרכים פטורין מן הסוכה אף בלילה הראשון, דהא נתבאר דיסוד חיוב מצטער הוא משום דבלילה הראשון אין דין 'כעין תדורו', אמנם ודאי דבעינן שיהיה לכה"פ דין 'תשובה', ובהולכי דרכים הרי לא שייך אצלם כלל דין 'תשובה', דהרי הם בדרך ואין יכולים לשבת כלל, ואין בזה ביטול מצוה, אלא בכה"ג לא נצטוו כלל בסוכה, וה"ה מי שאין לו סוכה וכגון שבנאה ונפל הסכך וכה"ג, י"ל דפטור מן הסוכה אף בלילה הראשון כיון דאינו בכלל 'בסוכות תשבו שבעת ימים' דהרי אין לו סוכה לשבת בה [אמנם ודאי דמחוייב אדם לבנות לעצמו סוכה, ורק אם בנה ונפלה סוכתו ביו"ט יל"ד שיפטור].

ולפ"ז נראה לדון בגוונא הנ"ל דמי שיש לו ב' עיירות, ובאחת מהן יש סוכה ובאחת לולב, דלמשנ"ת הרי אם לא יהיה לו סוכה לא יהיה לו כלל חיוב סוכה, ואף יפטור מאכילת כזית בלילה הראשון וכמשנ"ת, והיינו משום דאינו בכלל 'תשבו בסוכות', ומשא"כ אם לא יהיה לו לולב הרי ישאר לו החיוב לולב ורק דיפטור מטעם דהוא אנוס, ונמצא שיבטל מצוה באנוס, וא"כ י"ל דודאי עדיף טפי שילך למקום שיש בו לולב ויטלנו ולא למקום שיש בו סוכה, וצ"ע לדינא.

נוהגים בימים אלו ימי חג בלי ישיבת סוכה, ויעו' בפ"י רבינו חננאל (סוכה דף ב' ע"א) שכתב לבאר ענין הזכר לענני כבוד ויציאת מצרים וז"ל, 'כלומר הדורות הבאין כיון שרואין שעושים סוכות ומניחין בית דירתן ויושבין בימות החג בסוכה, שואלין מפני מה עושין כן, ומגידין להם אבותיהם מעשה יציאת מצרים', וזה ודאי לא שייך בזמן המדבר, ובפרט למ"ד (שם י"א ב') דבמדבר היו להם סוכות ממש, דודאי לא שייך לעשות סוכה תחת סוכה [וכן הראוני בא' מספרי האחרונים שכתב להדיא דלא עשו סוכות עד כניסתן לארץ], וא"כ בזמן זה הקדימה התורה את הציווי על נטילת לולב שנהג אז ורק לאחמ"כ את הציווי על ישיבת הסוכה, ומשא"כ בזה"ז הרי בפועל הישיבה בסוכה היא כבר מהלילה ורק לאחמ"כ נוטלין לולב, ומשו"ה צריך להקדים דיני סוכה לדיני לולב.

בענייני דיומא

נזר הבריאה: הגה"צ רבי חזקיהו מישקובסקי והגאון הגדול רבי איתמר גרבוז מחזקים את בני הישיבות מול קנאת ורדיפת השלטון

הגה"צ רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי שליט"א משגיח ישיבת ארחות תורה

הגאון הצדיק רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי שליט"א משגיח ישיבת ארחות תורה בשו"ת הכנה לבחורי הישיבות לקראת ימי הדין, בפתח דבריו אמר: צריך לדעת כי עיקר המטרה של הימים האלה להתקרב לקדוש ברוך הוא. "הלא עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוהים". כל הגזרות שיש, **הכל מידת הדין, הכל נובע מהריחוק שיש לנו מהקדוש ברוך הוא**. הדברים מבוארים בדרך ה' להרמח"ל בהתחלה. כל דבר בעולם תלוי בריחוק וקירוב. כשאנחנו קרובים להשם, יש הרבה הרבה יותר שפע מידת רחמים. כל כמה שמתרחקים, אז ממילא משתנים הדברים. המטרה של החודש ביאני לדודי ודודי לי לחזק את הקשר להקדוש ברוך הוא, לעשות את רצונו, לבקש ממנו, להתרפס לפניו כבן לאבא. הדברים האלה ממילא משליכים על כל הגזרות. **כל כמה שנהיה יותר קרובים, הכל יתהפך לטובה**.

וכשם שראינו שתשובה מאהבה כתוב בחז"ל שזדונות נהפכים להם לזכויות, אותו הדבר, בלי שום ספק, מבואר גם כן שברגע כל אותם הדברים שכעת הם גזירות הם יתהפכו לטובה, וכמו שרבינו יונה, 'ויש על הבוטח בה' להוחיל במעוף מצוקתו, כי יהיה החושך סיבת האורה'. לא רק שיהיה אחרי החושך טוב, אלא החושך היא סיבה לאור גדול, וזה העבודה שלנו היום, להתקרב להקדוש ברוך הוא. מתקרבים עם תשובה, עם ריבוי מצוות, ריבוי תורה, ריבוי תפילה, סליחה, כך אתה מתקרב וחוזר הביתה. מה זה לשוב בתשובה? לא אומרים לעשות תשובה, מה זה לשוב? לחזור אל המקור, לחזור אל הקודש ברוך הוא. **אנחנו בני מלכים, גורשנו מארמון המלוכה, וע"י תשובה חוזרים חזרה לבית של האבא, למקור, לאבא הטוב שלנו. וממילא כל הגזרות בהתאם**.

שאלה: ישנם הרבה בחורים ששואלים את עצמם בזמנים האלה, איך יתכן, אני בחור ישיבה יושב ולומד, ועכשיו רודפים אותי, ומשטרה מגיעה אלי הביתה, מנסים להשפיל את הבחורים כביכול ואפי' שמים אותם מאחורי סורג ובריח, מה בחור צריך להרגיש בכזה מצב שהוא כביכול מושפל ונרדף, והוא בעצם נזר הבריאה?

המשגיח: בואו נענה על זה על שתי תשובות, ושתיהן אמת. ועל אף שזה משתי כיוונים, דבר ראשון, אמרה לי פעם הדודה חנה, (בזוו"ר הג"ר נח שמנוביץ זצ"ל מייסד הישיבה וראשה, והיא הייתה אם הישיבה בכפר חסידים, היא ניהלה ביד רמה את כל הישיבה בשנים של רבי אליה לופיאן זצ"ל והדוד הרה"ל), שאמר לה רבי אליה לופיאן פעם, תדעי לך, אם תראי שהכול דופק, הכול, כל העובדות בריאות, יש אוכל בשפע, יש כסף, יש משכורות, ממש הכול. **תדעי לך שכנראה בבית מדרש לא לומדים טוב**. לכי שמה, תראי אם באמת לומדים טוב. כי שלא לומדים טוב, לא אכפת ליצר הרע, שימשיך אותו המצב. **אבל ברגע ולומדים טוב, אז הוא מתקנא בזה, ואז באים כל הדברים האלו וכל המפריעים למיניהם**.

הרבה פעמים זה נובע בדיוק הפוך, בגלל שאתה נזר הבריאה לכן היצה"ר מנסה להפריע ואתה מרגיש נרדף, הסטרא אחרא רואה ריבוי של תורה. איפה היה כל כך הרבה לומדי תורה? איפה היה כזה מצב שהיום כשאתה מציע לאדם רגיל מהרחוב בחור שהוא עובד, הוא אומר, מה, יש לי בת שאינה מן המניין ולא מגיע לה בן ישיבה? איפה היה כזה דבר? התורה היום בכבודה, בעוז מלכות, כולם רוצים את הבני תורה, את אלה שבאמת נאמנים ולא הולכים אחרי הבלי כזב ושוא, ואיפה היה פעם כזה דבר? אז היצר הרע מתקנא וממילא באים הרבה גזרות.

וזה פשוט פשוט ואמיתי ונכון. אבל יש גם הפוך. ושני הדברים נכונים, כי יש כאלה ויש כאלה, מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל תמיד הביא את זה, כתוב בב"ח על נס חנוכה לפי שנתרשלו בעבודה, נלקחה מהם, ולפי שמסרו את נפשם עליה, חזרה להם, אלה שבאמת לא התמידו כמו שצריך ולא מנצלים את השנים האלה כמו שצריך, אז צריך יותר מסירות נפש. אז לכן כעת גם את אלה הקב"ה רוצה ונותן שימסרו את הנפש, וע"י שנתעלה בעז"ה נקבל חזרה את כבוד המלכות **ולא צריך להיבהל משום דבר**.

השואל: נסכם את מה שהרב אמר, הרב אומר לבחור, תשמע, מה שבעצם רודפים אחריך כי פשוט מקנאים בך, אתה נזר הבריאה אתה יושב ולומד, אתה בר מעלה.

המשגיח: נכון. **נדמה לי שגדולי ישראל כבר אמרו שחלק גדול מהרדיפות לא נובע משנאה, רק מקנאה, זה דבר פשוט ואמיתי**, אתה רואה היום בן תורה אתה רואה את המלכות עליו, אתה רואה שכולם רודפים אחריו, ודאי שזה מוציא להם את העיניים. תראה את החינוך שלהם, ומאידך תראה את החינוך שלנו, **אתה יודע היום בסטטיסטיקה קרוב ל-50% מהאוכלוסייה בעם ישראל בחינוך דתי**. החרדי לא כולם, אבל בדתי כמעט 50%.

[הם לבד, היום משרד החינוך אומר, שיש הרבה דברים שהוא עושה המון קשיים. הוא אומר, טוב, את הדתיים קחו לכם. אבל מה אתם לוקחים את החילונים? את זה תשאירו לנו, זה שלנו... אבל גם הם רואים את פרי ביאושם של החינוך שלהם, וגם הם רוצים אצלנו, זה הכול. ואילו לא השנאה העיוורת שעושים, כבר היה הרבה יותר, מה השאלה בכלל].

אבל אני רוצה להגיד עוד דבר. תראה, הראש ישיבה שלנו בישיבה קטנה, הרב נוימן זצ"ל, מביא בספרו 'דרכי מוסר' בשם הרבה שלו, רבי משה רוזנשטיין זצ"ל, הוא היה נקרא המלאך. הוא היה משגיח בלומז'ה בפולין. והוא אמר דבר [זה גם הופיע במשניות עטרת שלמה, במהדורה קמא של ב"ק פ"א מ"ה]. כתוב שם על ברדלס.

אז הוא מביא שהברדלס זה הרי חיה טורפת. ברדלס, הקב"ה נתן לו שיש לו קול, עם שירה שובה לב, מושכת, אתה שומע את זה, אתה לא יכול לזוז מרוב נעימות של השירה. וכשאדם ניצב בעמדו לשמוע את השירה, אז הברדלס מתקרב וסוחב את האדם למאורה שלו ושם הוא מוצץ לו את המוח, ומשאירו גוף בלא נשמה.

כל הפיתויים האלה, נשאל את עצמנו מה כל כך שווה להם. הפיתויים שמפתים היום את כל בחורי הישיבות, שיתנו להם איזה משרות גבוהות, ומשכורת גדולה, **זה השירה הנעימה כביכול של הברדלס, ושמה כשמוגיעים לשמה, מוציאים לו את המוח**, משאירים אותו גוף בלי נשמה, עד שהוא נשאר בכלל מחוץ למחנה.

ואני רוצה להוסיף הרגשה אמיתית **כשאני רואה אחד שמתפתה אני קורא לו עריק, תארו לעצמכם רמטכ"ל שבאמצע המלחמה הולך להיות חייל פשוט עם רובה**. מעמידים אותו לדין. הוא אומר, אני הלכתי כאן למסור את עצמי, אני בסכנת חיים. אז אומרים לו: אתה ניהלת את המלחמה נטשת את תפקידך, ובגללך מאות כעת נופלים חללים.

וכך גם בחורי ישיבה יבואו אליו בתביעה אתה יודע מה אתה עשית? חז"ל אומרים במכות "עומדות היו רגליו בשערייך ירושלים במלחמה", **בזכות שערייך ירושלים**. אתה הרמטכ"ל שניהלת את המלחמה בעוז, ואם ערכת מתפקידך "בשערייך ירושלים" אתה אחראי לכל מה שחש ושלום גרמת. **עריק בשעות הכי קשות לעם היהודי**. כעת מוטל עליך להשאר במקומך להמשיך ולנהל את המלחמה. **להמשיך לנהל אותה בעוז ובגאון בבית המדרש**. ואז באמת נזכה לראות בעטרת הניצחון. והדברים פשוטים.

שאלה: בימים אלו שהרדיפה היא מאחינו שלא זכו לאור באור התורה, מה צריך להתפלל ועל מי צריך להתפלל.

המשגיח: אם נשמע את היוצא מפינו הרי שהשאלה מיושבת, הרי אנחנו בר"ה מתפללים, ותמלוך אתה השם לבדיך, אמרו לפני מלכויות שתמליכוני עליכם. **הרי הכל נובע מחוסר כבוד מלכות שמיים**. מה אני מבקש? אני חלק ממלכות שמיים. אני יש לי תפקיד במלכות שמיים. ריבונו של עולם, תרבה את כבוד מלכות שמיים. תרבה את זה שיהיה יותר בתי מדרש, יותר לומדי תורה, הכל נכלל בהשתוקקות ליותר כבוד אלוהים.

אם רק נרבה את כבוד שמיים, מצידנו, הרי ידוע שהאוה"ח ב' תצווה כותב שמה שמתעכבת הגאולה? כי הגואל האחרון זה משה רבינו, ואין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה, **כל כמה שיותר לומדי תורה, יתרבה יותר כבוד שמיים**, מלכות שמיים תהיה בתפארתה, ובכך נזכה לגאולה השלמה, וכי אנחנו מצפים לדברים קטנים? האם נתפלל על פרטים מתוך כלל? האם ננסה עוד לתפור טלאים? בואו נתרומם, וכמו שאנחנו אומרים בקבלת שבת "התנערי מעפר קומי, לבשי בגדי תפארתך עמי". אתה רוצה עוד טלאי פה, עוד טלאי פה? בוא נבקש על מלכות שמיים, וממילא כל הגזרות יתבטלו, מלכות שמיים תחזור למקומה, ונזכה לגאולה השלמה.

ומי יהיה אלה שירוצו לקראת המשיח? לא צריכים הרבה לדבר, אין שום ספק, רק הבני תורה. השאר יהיו מאחוריהם, וזה חבל, זה רגעים והזדמנויות פז, חבל לאבד אותם. ידוע שהגבירים אומרים שנהיו גבירים כי לא הייתה הזדמנות אחת לעשות כסף שהם בזבזו אותה, זו הזדמנות נהדרת כעת לבקש באמת ברי"ה על כבוד שמים, וממילא בזה נכלל ריבוי כבודם של בני התורה, שאנשים יפתחו עיניים לראות, לתקן עולם במלכות שכי. יכירו וידעו כל יושבי תבל, כי לך תכרע כל ברך תשבוע כל לשון, ואז נזכה, "ויהיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

נתפלל על ריבוי כבוד שמיים, נתפלל שהעם היהודי כולו העם היושב בציון ובשאר ארצות הגולה יהמו רחמי שמיים עליהם בשני דברים. **דבר ראשון, לפקוח עיניים לראות, לדעת לשוב אל הבורא באהבה, בשמחה, שיש לנו כזה אבא, שבשמיים - אב אהוב, אב שמחה לנו,** וממילא גם כן, שיגזור על כולנו גזירות טובות ותכלה שנה וקללותיה, ותחל שנה וברכותיה. ונזכה לשנה טובה כוח"ט אנחנו וכל עם ישראל לחיים טובים, ארוכים ולשלום. אמן ואמן.

הגאון הגדול רבי איתמר גרבוז שליט"א ר"י ארחות תורה

הגאון הגדול רבי איתמר גרבוז שליט"א ר"י ארחות תורה במשאו בסיום ספה"ק תורת הבית בשיעור יומי שמוסר לבני הישיבה, בתו"ד התייחס בדבריו לשנאת הגויים לעם ישראל, ושנאת עמי הארצות ללומדי תורה:

ב"ה גמרו כזה ספר גדול וקדוש, ספר תורת הבית, בכל הספרים של מרן החפץ חיים זיע"א יש בהם ממש תורה מן השמיים, מרן הגרמ"ע גרודז'נסקי זיע"א אמר שכאשר החפץ חיים אמר, כל אחד יכול להבין את זה לפי דרגתו, יש שמבינים בפשטות, ויש שמבינים יותר בעמקות, **אבל זה משפיע על כולם,** יש פה בספר הזה כל כך הרבה דברים נפלאים, תורת הבית, ודאי מיועד גם לבעלי בתים וגם לגבירים, מ"מ כמובן שיש בזה חיזוק גם לכל יהודי ויהודי, וכל בן תורה כמובן, שעל ידי זה כל אחד מתעורר לחשקת התורה והתמדת התורה, דברים נפלאים ממש.

ובתוך דבריו ראינו מה שכתב במאמר עלבונה של תורה (פרק י"ח) והסביר שם שכל הכח של עם ישראל הוא רק ע"י התורה שבעל פה, ובלא התורה שבע"פ "מי נתן כח לעם זה לעמוד נגד כל גלי הזמן גזירות ושמות שקמו עליהם בכל דור ודור להעבירם מתורתם ולהשמידם חס ושלום".

וכמו שכתב היעב"ץ בהקדמתו לסידור (חזק ב' ד"ה ואיך לא יבוש הכופר) על גודל הנס שעם ישראל ממשיך להתקיים, על אף שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו "חי נפשי כי בהתבונני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה השם יתברך לאבותינו במצרים ובמדבר ובארץ ישראל", היו כל כך הרבה אומות בעולם, וכולם נאבדו מן העולם, **והאומה היחידה שנשארה והחזיקה את עצמה עד היום, זה עם ישראל,** היה גזירות ושמות, אינקוויזיות, והרגו והרגו מעמ"י, ועם כל זה עמ"י נשאר ושרד עד היום הזה, והוא הכי גדול מכל הניסים שהיה לעמ"י [ומרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצוק"ל היה מרבה להביא את דברי היעב"ץ].

ואיך קורה נס כזה, מה החזיק את עמ"י, ע"ז כתב הח"ח "כי מי נתן כח לעם זה וכו' אם לא תורתם שבעל פה, אשר התלהטות אהבתם ודבקותם בה היה נורא מאד, באשר עמלו ויגעו עליה מילדותם, הכירו חכמתה הכירו קדושתה ונמסכה קדושתה בדמי עורקיהם ומלאה כל לבבם, היא נתנה להם עז ועצמה לעמוד כנגד כל הסערות ולא לזוז מחוקי אלוקים אף כקוצו של יוד".

ורואים באמת שבכל המקומות שהיו יהודים שלא ישבו ועסקו בתורה, ורק היו באים לבית הכנסת לשמוע בשבת קריאה"ת, במקומות אלו לא נשאר אידישקייט, בסוף היה שם התבוללות רח"ל ולא נשאר שום דבר מהיהדות, **והדבר היחיד שהחזיק את כלל ישראל הוא התורה שנמסכה קדושתה בדמי עורקיהם, ורק מקומות כאלו נשארו עם יהודים שומרי תורה ומצוות.**

ובגלל הדבר הזה רואים שתמיד יש שנאת האומות לכלל ישראל, וכמו דמבואר בחז"ל (ספרי במדבר פ"ט פס' י' והובא ברש"י בראשית פ"ג פסוק ד') דהלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, ויש שביארו בזה דהלכה היינו שאין בזה טעם והבנה, אמנם בפשוטו יש לבאר בזה שהגויים שונאים את היהודים, ע"פ דברי הגמ' בשבת (דף פ"ט) שכתבה "מאי הר סיני שירדה שנאה לאומות העולם עליו", [ופרש"י שלא קבלו בו תורה], והיינו שהגויים מקנאים ביהודים, כיוון שמחר סיני כלל ישראל הוא עם סגולה [וכמש"כ (שמות פ"ט פס' ה') והייתם לי סגולה מכל העמים] ובגלל שהם יודעים שליהודים יש מעלה, וזה איכפת להם, **הם תמיד מרגישים את עצמם נחותים מהיהודים, בין אם הם כן יגידו את זה או לא יגידו, זו המציאות,** ולכן ירדה שנאה לעולם, כיון שמרגישים שהיהודים הם עם סגולה, והגויים פחותים מהם.

וכל העולם רואה את זה היום, שאם היהודים עושים איזה משהו 'עולה' הורגים איזה כמה ערבים, אז מיד עושים מזה עסק גדול, אפילו שיש רציחות בכל העולם, בכל האומות רוצחים ורוצחים בלי סוף, וכולם שותקים להם, אז מה הם רוצים מהיהודים, כי יהודים לא צריכים להרוג, הם לבד מודים ואומרים שעם ישראל הוא העם הנבחר, וגם אם אינם אומרים מפורש, למעשה ככה זה.

והנה בגמ' (פסחים דף מ"ט ע"ב) כתוב "גדולה שנאה ששונאים עמי הארץ

לתלמיד חכם יותר משנאה ששונאין עובדי כוכבים את ישראל", ומה הסיבה שהעמי הארץ שונאים את התלמידי חכמים, מה הם רוצים מהת"ח, וכי משהו עשה להם משהו, למה לשנוא? התשובה היא, זה מאותה סיבה שהגויים שונאים [וכמו שמדויק בדברי הגמ'] בגלל שהם יודעים שלתלמידי חכמים יש מעלה, הם יותר טובים מהם, יותר חשובים מהם, והם יודעים שזו האמת שכאן מונחת הגדלות, כאן כולם בני עליה אנשים מובחרים שעובדים על עצמם.

ולמה הם שונאים "יותר מאומות העולם", ההסבר פשוט, הגויים עוד אין להם כל כך דרגה, ולכן אינם כ"כ מקנאים, אבל העמי הארץ שיש להם דרגה, שהרי הם גם יהודים, לכן יש להם יותר שנאה, וכך זה לא רק בדור הזה, כך היה בכל הדורות ובכל המקומות, לערבים מותר להם לא ללכת לצבא, למה? כי המצפון שלהם לא נותן להם ללכת לצבא... נו, אז אם להם מותר, למה רק לבני תורה אסור?.

התשובה היא שככה זה, כי הם מרגישים את זה, מרגישים שהבני תורה יודעים שהם יותר מהם, והם אלו שמחזיקים את כל הבריאה, נו ומה אכפת להם בזה, כי זה מה שהולך בעולם, מקנאים במי שהדרגה יותר גבוהה, וזה מה שכתב התורת הבית שמה שמחזיק את העולם התורה שבע"פ, וממילא לכן בכל מקום שונאים את לומדי התורה.

ושמעתי ממו"ר מרן הגר"מ שך זצוק"ל ששמע ממרן הבריסקער רב זצוק"ל שסיפר שפעם נסע בדרכו לבריסק ועצר בדרך באיזה מקום [אני יודע אם בורשא או בביאלסטוק], ואמרו לו שהחפץ חיים נמצא פה, היה לו הפסקה של כשעה בזמן שהיה צריך להחליף רכבת, אז הוא הלך בנתיים לשמוע את החפץ חיים, ועמד לשמוע עד שבאמצע שהח"ח דיבר הוא היה צריך ללכת, וכשחזר אמר **שכל מילה ששמע מהחפץ חיים איז גיווען אפערל [-זה היה פנינה]** ואמר שהחפץ חיים סיפר שהוא רצה לעלות לארץ ישראל, ואמרו לו שבשביל זה הוא צריך להגיש ויזה, דרכון, וכשבא לעשות את זה, אמרו לו שהוא צריך להביא עדים שיעידו באיזה שנה שהוא נולד, ושאל החפץ חיים מה הם חשבו לעצמם, הוא מסתמא כבר היה בן תשעים, אז איך אני אביא עדים שיעידו מתי נולדתי... הם מדברים לא לענין.

ואמר הח"ח שהתשובה היא, שכתוב אצל לבן (בראשית פ"א פס' מ"ג) ויען לבן ויאמר אל יעקב הבנות בנותי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי הוא", והיינו שלבן אמר לו הכל שלי, ואתה בכלל לא בעל דבר שלי, מה אתה בכלל... והם כך אותו דבר, החפץ חיים בא להוציא דרכון אומרים לו תביא עדים, זה לא נורמלי, נכון, אבל ככה הם מסתכלים, אתם היהודים בכלל לא בעלי דברים שלנו.

וכך זה אותו דבר היום אצל השנאת עמי הארצות, הם מדברים את כל הדברים הכי לא לענין, ובכלל לא מתחשבים בנו, למה כי אתם בכלל לא בעלי דברים, אנחנו הכל, ומה הסברא שלהם? אין הכי נמי, אין בזה שום סברא, הם מדברים באמת לא לענין, "אנחנו מגיע לנו הכל ולכם לא מגיע כלום", כל הבני תורה משלמים מסים, כל המיסים אותו דבר כמוהם, על כל דבר בחנויות לוקחים להם 17 או 18 אחוז, אבל לקבל בחזרה אתם לא צריכים, לא לקבל כלום.... ולעומת זה, לכל התרבויות שבעולם, לכל הטרטיראות, הם נותנים, ולכם לא מגיע כלום... אתם אין לכם שום זכות קיום כלל... וממש כמו שהגויים מסתכלים על היהודים שאין להם שום זכות קיום בעולם.

[ומצינו בחובת הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) שכתב "ואמרו על חסיד שפגש אנשים שבאים ממלחמת אויבים, ושללו שלל אחר מלחמה חזקה, אמר להם שבתם מן המלחמה הקטנה שוללים שלל, התעתדו למלחמה הגדולה, אמרו לו ומה היא המלחמה הגדולה, אמר להם מלחמת היצר וחיילותיו, ולהבדיל גם הציונים אמרו כך, הנה כעת סיימנו עם איראן, מעכשיו נלחם איתכם ונצליח, אבל הם לא יודעים ששם הם אולי הצליחו, וזה המלחמה הקטנה, אבל עלינו בודאי שלא ילך להם לעולם].

ולפעמים אנחנו לא כ"כ יודעים להעריך את עצמינו, קצת מתרגשים ונחרדים מכל מה שהולך מסביב, ההסתה, ההקטנה, וההקטנה של בני הישיבות, ה' ישמרנו, אבל הגמ' בפסחים מלמדת אותנו מהו המבט האמיתי, משהו מקנא, משהו, ועוד רבים כמותו, מסתכלים עליך, **רואים את האצילות, את ההנהגה המיוחדת, את העבודה והשליטה העצמית שלך, אז הוא מקנא, כי הוא פשוט לא מתקרב אליך, ולכן הוא מקנא, ומי שמקנא - שונא.**

אם כל בחור יחיה ויבין בהבנה ובהרגשה הזאת, כל היחס שלו אל עצמו יהיה אחרת לגמרי, ונכון שמקנאים בך, אז מה, **יש להם באמת הרבה סיבות טובות לקנאות...** ואדרבא זה רק יחזק אותנו להיות מה שאנחנו, כי אנחנו יודעים ששנאת ע"ה לתלמידי חכמים זה משום שהם יודעים שבני התורה הם המובחרים, וכמה שאנחנו יותר נתחזק בזה, כך יהא חיזוק יותר גדול. ועל זה היצה"ר נלחם בכל אחד ואחד, המלאכה שלו זה לייאש, להקטין, למחוק את המעלות והכוחות שלנו בעיני עצמנו, ועל זה צריכה להיות המלחמה שלנו איתו, "ויגבה ליבו בדרכי ה'" (דברי הימים ב' פ"ז פסוק ו') כולנו יודעים את זה, אבל צריך גם לקיים את זה.

הרהב פיד ואמלאהו

בדברי תורה כתיב [ברכות ג.]

שיחות ודברי חיזוק
מרבנו הגר"פ ברמן שליט"א

עבודת ימי הסליחות וראש השנה

נאמר במסגרת ועד דרכי החיזוק לזכרו של מרן רה"י זצ"ל
יום ג' נצבים כ"ג אלול ה'תשפ"ה

❖ להכיר במעלת ההזדמנות לבקשת סליחה ❖

תנן באבות [ב,ג]

וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ברוך הוא שנאמר כי קל חנון ורחום הוא אך אפים רוב חסד וניחם על הרעה; ובפי' רבנו יונה שם דקדק היכן מבואר בקרא מהי צורת התפילה הראוי', ופי' דהמציאות של תפילתו קבע נובעת מאדם שמרגיש שבעצם טוב לו והוא מסודר בחיים, רק שיש מצות תפילה ונוסח תפילה שתקנו, ועליו לקיים את זה, אבל אין לו כלל את ההרגשה בצורך של הדבר, כי כבר עברו עליו ראש השנה ועוד ראש השנה והכל מצויין אצלו, והפסוק הזה מלמד אותנו שגם כשהכל טוב אצלו, אין זה מעיד כלל שהינו זכאי לזה מכח מעשיו, אלא הקב"ה הוא רחום וחנון אך אפים, והוא עושה עמו חסד וחסד נגד הצורה שהיתה ראוי' לו, ונס אינו בהכרח כלל שימשך, וכשמבינים את זה כבר מרגישים את הצורך בתפילה ולא תהא התפילה קבע, אלא רחמים ותחנונים לקבל אף מעבר למה שמגיע וראוי לו.

ואם דברי המשנה נאמרו על כל השנה, על אחת כמה וכמה שבימי הסליחות צריך להזהר בזה, כי אדם יכול לגשת לומר סליחות והוא במצב של בפי' ובשפתיו כפדוני ולבו רחוק ממני [ישעי' כט,ג], הוא כמובן מרגיש שלפני ראש השנה צריך להיות יותר טוב, ותקנו לנו לומר סליחות, אז הוא מתחזק לקיים את המצוה של בקשת סליחה, בצורה כזו זה עדיין נקרא קבע, בסליחות אדם צריך לעמוד במקום שהוא מבין כמה רעת וחומר החטא, ושבועצם הנפש החוטאת היא תמות [יעוי' יחזקאל יח, וירושלמי מכות פ"ב ה"ו], כמבואר בחז"ל שכן היתה התשובה כששאלו את החכמה והנבואה מה דין נפש החוטאת, ורק הקב"ה הוא ארך אפים ומחכה עם זה, ועל אֲשֶׁר אֵין נִעֲשֶׂה פְתִיגָם מַעֲשֵׂה הַרְעָה מְהֵרָה עַל פֶּן מָלֵא לֵב בְּנֵי הָאָדָם בָּהֶם לַעֲשׂוֹת רָע [קהלת ח,יא ועי' בילקוט שם], אך מצד האמת כל חטא שהאדם עובר אם אינו מתקנו מיד, הרי אין קץ לרעת הממרה את פיו [ר"י בשע"ת א,טז],

צא ולמד מאדם הראשון, שלא נצטווה אלא על מצות לא תעשה ועבר עליה, ראה כמה מיתות נקנסו עליו ולדורותיו, [רש"י ויקרא ה,ז]. ולכן בקשת הסליחה צריכה לבוא מתוך הכרה והרגשה שעל חטא צריכים לשלם מחיר, ומה שאיננו רואים זאת בחוש הוא מכח רחמי הש"ת ממידת ארך אפים, והוא נס, והנס לא בהכרח יתמיד, ואי אפשר לסמוך שיתנתן לנו עוד אפשרות ושימשך הדבר כך הלאה גם בשנים הבאות, והבקשה צריכה להיות מתוך הרגשה שפקודת העונש כבר נמצאת מוכנה ומזומנה להפרע מן החוטא.

❖ סליחות - נושא עון ❖

ידועים דברי התומר דבורה בפ"א בביאורו על מידת נושא עון, וז"ל:

שהרי לא יעשה האדם עון שלא יבא משחית וכו', והרי אותו קטגור עומד לפני הקדוש ברוך הוא ואומר פלוני עשאי, ואין בריה מתקיימת בעולם אלא בשפעו של הקדוש ברוך הוא, והרי המשחית הזה עומד לפניו ובמה מתקיים, הדין נותן שיאמר הקדוש ברוך הוא איני זן משחיתים, ילך אצל מי שעשאו ויתפרנס ממנו, והיה המשחית יורד מיד ונוטל נשמתו או כורתו או נענש עליו כפי עונו עד שיתבטל המשחית ההוא, ואין הקדוש ברוך הוא עושה כן אלא נושא וסובל העון, וכמו שהוא זן העולם כולו, זן ומפרנס המשחית, הזה עד שיהיה אחד משלשה דברים, או שישבו החוטא בתשובה ויכלהו ויבטלהו בסגופיו, או יבטלהו שופט צדק ביסורים ומיתה, או ילך בגיהנם ושם יפרע חובו, וכו', ע"כ;

ואם האדם לא יתקן הרי אף שהקב"ה הוא מאריך אף, סוף כל סוף על הכל יפרע ממנו אחר כך כשיגיע לעולם האמת, שאז כבר ימצא המשחית את זמנו להפרע ממנו, והמלאכים האלו גבורתם רבה ואינם מרחמים על החוטא, ועונשו יהי' כבד מאוד, וצריכים להרגיש שאנו מוקפים במשחיתים מלאכים גבורים שנוצרו מכח מעשינו הרעים, ואלינו תשוקתם להפרע מאיתנו על חטאותינו, רק שהקב"ה טוב ומטיב נושא עון ומאריך אף, וברא בריאה מיוחדת של תשובה שאפשר לבקש סליחה ומחילה על חטאים, וזה יתכן רק בעוד האדם בעולם הזה, אך אחר שכלו ימיו וכבר בא לעולם האמת, כבר הפסיד האפשרות של תשובה וסליחה, המידה של שכר ועונש קיימת שם, אבל הרחמים והסליחות קיימים רק בעולם הזה.

עלינו לדעת שעצם הפני' לקב"ה אחרי חטא מצד עצמה היא חוסר דרך ארץ, אילולי שהקב"ה פתח לנו את הפתח וברא לנו את התשובה ורוצה שנשוב אליו ונבקש ממנו, והטיב עמנו הקב"ה שבימים הקודמים לימי הדין תקנו לנו הקדמונים ימי סליחות, וקבעו איך וכמה לבקש סליחה עם אמירת י"ג מידות של רחמים, גם בתפילות של כל השנה אנו מבקשים סלח לנו, אבל בימים אלו קבעו לנו תפילות ובקשות מיוחדות לפני יום הדין, וצריכים אנו להבין היכן אנו עומדים, כי יכולה לעלות בלב האדם תחושה כבר אמרתי סליחות יומיים ושלוש ומה יתן ומה יוסיף היום הרביעי והלאה, וכבר מרשה לעצמו לאחר קצת או לומר בפחות כונה, כך הוא סדרו של עולם אצל בני אדם, אך עלינו לדעת שלא זו האמת, צריכים אנו להבין את גודל החסד שיש בזה שניתנה לנו האפשרות לבקש סליחה, ואדם מחבירו מרגיש אי נעימות לבקש סליחה, כי בבקשת הסליחה הוא בעצם מודה שהוא אינו בסדר ונהג שלא כשורה, ויש בזה תחושת השפלה, וגם אם מבקש הוא עושה זאת בצורה שמבקש וממשיך הלאה, מנסה לברוח מזה.

אבל כלפי הקב"ה אין מקום לתחושות האלו, הקב"ה אוהב אותנו והטיב איתנו בזה שאנו יכולים לבקש ממנו סליחה, ועצם בקשת הסליחה הופכת אותנו לטובים יותר, לבקש סליחה מהקב"ה זה לא דבר קשה, זה דבר טבעי ואינו דורש מאמץ מיוחד, רק אצל מי שאינו מאמין בחטא בקשת הסליחה כרוכה במאמץ, אבל מי שמכיר מהו חטא אין בזה כל מאמץ בשבילו, כי מה יקרה לו אם יבקש סליחה, האם הקב"ה יעריך אותו פחות משום כך, הרי אצל הקב"ה אדרבה בקשת הסליחה תרומם אותו, וכמו שנאמר בוידי' של רבנו

נסים גאון

מנהג בית דינך הצדק לא כמנהג בתי דיניו של בני אדם, כי מדת בני אדם כשהוא תובע את חברו בממון אל בית דין או אל השופט, אם יכפור ינצל מן הממון, ואם יודה מתחייב ליתן, ובית דינך הצדק לא כן הוא, אלא אם יכפור אדם או לו ואוי לנפשו ואם מודה ועוזב את מרחמהו;

זוהי עבודתנו בימי הסליחות, לנצל את ההזדמנות שניתנה לנו לפני ראש השנה לבקש סליחה עבורינו ועבור כל ישראל, ובטור [א"ח ס' תקפ"א] כתב דבערב ראש השנה כבר מתכפר שליש מכל הגדולים שהקדימו כבר לבקש מחילה, יע"ש, ומבואר עד כמה גדול כח הכפרה שיש לסליחות ועלינו לנצל את זה.

✽ עיצומו של יום ראש השנה - מלכות ✽

עומדים אנו לפני ראש השנה, עניינו של ראש השנה לא נתפרש בתורה, וא"ז כשאר מועדות וכיו"ח שעניינם מפורש בתורה, והרמב"ן בפרשת אמור [ויקרא כג, כד] ע"כ בחזקת השביעי באחד לחזק יתה לכן שבתון זכרון תרועה מקרא קדש, כתב ולא פירש הכתוב טעם המצוה הזאת, למה התרועה, וכו' אבל מפני שהוא בחזקתו של יום הכפורים בראש החודש נראה שבו יהיה דין לפניו יתבדק כי בם ידון עמים, בראש השנה ישב לכסא שופט צדק, וכו' כמו שקבלנו מרבותינו ומאבותינו, וכו' וגם יש בזה אות בשמים, שהחדש הזה מזלו מאזנים כי בו פלס ומאזני משפט לה; יע"ש בכל דבריו.

עכ"פ ראש השנה הוא יום דין, וכן אי' בגמ' ר"ה טז: **שלושה ספרים נפתחין בראש השנה.**

ומעתה ה' מן הראוי שבסדר התפילות יהי ענין זה עיקרי, שיהיו ברכות על ענין הדין ובקשות לזכות בדין, אולם בפועל התפילות אינן עוסקות בזה, ובתיקון אי' דגם אין ראוי לבקש, כדי שלא נהי' **כאותן דצווחין ככלבין הב הב**, אמנם ידוע מהגרי"ס ז"ע דאנו צריכים לבקש בימים אלו, כי במצבינו שאין אנו בדרגה רוממה כל כך להרגיש חסרון כבוד שמים ומלכות שמים בבריא, עד שזה יהי' עיקר עיסוקינו, מה שאין אנו מבקשים הוא מפני שסבורים אנו שאין לנו ממה לחשוש, ואין זה זמן סכנה עבורינו, כי אילו היינו מרגישים כי גורלנו נתון בסכנה כעת ועומד למשפט לטוב או למוטב, לא היינו נמנעים מלבקש, ולכן התירו לנו לבקש בראש השנה על צרכינו, אולם בסדר התפילות לא נזכר מזה, וג' התפילות של ראש השנה עוסקות במלכות שמים ובכ"ן **תן פחד וכו'**, ובתפילת מוסף יש מלכויות זכרונות ושופרות, וחתימת הברכות בהם על מלכות שמים **מלך על כל העולם בכבודך והנשא על כל הארץ ביקריך והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך**, נמצא שיום זה הוא יום של המלכות הקב"ה ועסק במלכות שמים, וכדאי' בגמ' ר"ה טז. ואמרו לפני ראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר;

✽ המשפט קיום המלכות ✽

ונראה דאין כאן ב' עניינים שנזדמנו ליום אחד, ענין המשפט, וענין מלכות ה"ת, כי המשפט והמלכויות אינם ב' דברים נפרדים, וראוי להקדים כי ענין הדין בראש השנה הרי אינו הדין השלם שבו נידון האדם, ונקבע בו מהו הגמול הראוי לו, על כל המצות והעבירות, זמן הגמול וגם הדין עליו הוא בעולם הבא, לעתיד לבוא ביום הדין הגדול והנורא, אז הוא הדין האמיתי על האדם, ובו נקבע הגמול הראוי לו, ויעוי' בדברי הרמב"ם בפ"ח מהל' תשובה שהארץ לפרש השכר והעונש גמול המעשים, ושכל מה שנתפרש בתורה שאם נשמור ונקיים התורה נזכה לשכר ואם לאו תבוא פורענות, אין זה השכר והעונש על עצם המעשים וז"ל בפרק ט' שם:

מאחר שנודע שמתן שכרן של מצות והטובה שנזכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה, היא חיי העולם הבא, וכו' והנקמה שנוקמים מן הרשעים וכו' היא החרת, וכו', מהו זה שכתוב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע לכם כך, ואם לא תשמעו יקרה אתכם כך, וכו' אלא כך הוא הכרע כל הדברים, הקדוש ברוך הוא נתן לנו תורה זו עץ חיים היא וכל העושה כל הכתוב בה ויודעו דעה גמורה נכונה זוכה בה לחיי העולם הבא, ולפי גודל מעשיו ורוב חכמתו הוא זוכה, והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמה תמיד, שייסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה, כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלוש ורביי כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא, וכן הוא אומר בתורה אחר שהבטיח בטובות העולם הזה וצדקה תהיה לנו וגו'. וכן הודיענו בתורה שאם נעזוב התורה מדעת ונעסוק בהבלי הזמן כענין שנאמר וישמך ישרון ויבעט, שדין האמת יסיר מן העוזבים כל טובות העולם הזה שהן חזקו ידיהם לבעוט ומביא עליהם כל הרעות המונעים אותן מלקנות העולם הבא כדי שיאבדו ברשעים, וכו';

ולבאר השייכות בין הדין והמשפט שבר"ה להמלכת הקב"ה ביום זה, כי מציאות מלכות אינה רק בזה שמכוחה נוסד ונתכונן מקום זה, כי אם כעת רצון המלכות אינו משפיע על הנהגת המקום, אין זה מלכות, יסוד מלכות הוא שרצון המלך נוכח וניכר ומתקיים במלכותו, ואם הקב"ה ה' רק המנהיג של כל הבריא, והוא מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, ומשפיע חיות אין סופית, אך אינו מפקח על הנעשה בבריא, מצב כזה אינו מלוכה, והקב"ה הרי נתן לנו בחירה, **הכל צפוי והרשות נתונה** [אבות ג, טו], הבחירה ביד כל אחד אם לעשות טוב או חלילה להיפך, ואם כן בצורת ההתנהלות של העולם ישנו העלם מוחלט למלכות שמים, כי מי שירצה ישמע בקול ה', ומי שלא ירצה ימרה את פיו חלילה, והיכן היא מלכותו אם כן, ולכן קבע הקב"ה זמן פעם בשנה למשפט, שבו נקבע לכל אחד הכלים שינתנו לו לפי מעשיו וצרכיו.

ויש ללמוד הדברים מהנהגת מלכותא דארעא שאנו רואים בזה, כי מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיאה, ובכל מלכות ומדינה מתוקנת יש בה בכל שנה קביעת תקציב למשך השנה הקרובה, זה אינו דבר שעושים בכל יום, אלא פעם בשנה יושבים אנשי הממשל ובוחנים ובודקים מה נצרך ומה פחות נצרך, וכמה נצרך לכל דבר, והצורה שלהם למדוד לכל דבר כמה נצרך עבורו, הוא לפי המצב והצורך שלו בשנה האחרונה, וקובעים לפי זה את התקציב כמה להקצות עבור כל דבר, ובשנה הבאה הכל מתנהל לפי מה שנקבע על סמך נתוני השנה החולפת, ואם עובר זמן ולא הצליחו אנשי השלטון להעביר תקציב מחודש, הולכים לבחירות, שלטון כזה שאינו מסוגל לקבוע את הצרכים והתקציב עבור המדינה, צריכים להחליף אותו, ואין מציאות כזו שקובעים פעם אחת תקציב ולפיו ינהגו במשך כל השנים, מקום שינהג כך לא יוכל להתקיים.

✽ זה היום תחילת מעשיך ✽

וכך גם הקב"ה מנהל את העולם בצורה הזו, ביום של בריאת העולם היום הראשון של השנה **זה היום תחילת מעשיך** ביום זה הוא מכונן את מלכות שמים בבריא, ובמשך כל השנה הכל מתנהל מכל ההשפעה של יום זה, והדרך לקבוע את הצרכים לשנה הקרובה היא, על ידי שבוחנים כל מה שעבר במשך השנה האחרונה, כי ישנם דברים רבים שהתקלקלו במשך השנה, ונצרך עבורם מהלכים חדשים כדי לתקן אותם, המהלכים של השנה הקודמת כבר לא מתאימים עבורם, ומאידך ישנם דברים שנהיו יותר טובים במשך השנה, וצריכים להרחיב עבורם את האפשרות, יש כאלו שהתעלו הרבה בלימוד, וכעת ראויים הם לחברות טובים יותר ממה שנקצב להם מראש, וכך בכל תחום ותחום יש דברים שהשתנו במשך השנה, והקב"ה דן עליהם מה ראוי להם לפי מצבם כעת למשך השנה הקרובה, וכל השינויים האלו זמנם הוא בראש השנה, וזהו הביטוי של מלכות שמים בבריא, שהקב"ה מנהיג את העולם וקובע בו את הסדר כפי מה שראוי לו ביום זה, והדברים מתנהלים כך גם אם לא כולם יודעים ומכירים בזה.

✽ אורי בראש השנה ✽

עולם שאין בו מלכות שמים, מלבד ההשפעה של הדבר עלינו שאם לא היינו נתונים למרות מלכות שמים היינו נהפכים לחיות יער, גם העולם ה' עולם של חורבן, ה' תקופה בבריא של אלף שש מאות שנה שאנשים חיו כאלף שנה, והקב"ה השפיע כוחות רבים בעולם בתקופה זו, והעולם הזה נחרב, קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ [בראשית ו, ג], אם אין

סדר אם לא משקיעים כחות נגד הרע, כל העולם הופך להיות רע ומושחת, עולם שהרוע שולט בו, והרעים הם החזקים, עולם שבו נשמע רק הביטוי של המושחתים, וקולם של העדינים אינו נשמע, מצב כזה הוא מצב של חושך מוחלט, מצב שנידון לחורבן, והקב"ה ברוב רחמיו ברא את העולם וחפץ שיהי' מתוקן ומאיר, וקבע בו זמן לדין, 'אורי בראש השנה' [עי' ויק"ר כד,א].

ואחרי המבול הקים הקב"ה את העולם מחדש, ולתיבה יכולים היו להכנס רק זכר ונקבה, אין אפשרות להיכנס לבד, רק מי שיש כנגדו איזה איזון, ובילקוט בפרשת נח אי' וז"ל: **אתא שיקרא בעי למיעל א"ל נח לית את יכיל אא"כ נסבת לך זוג פגע בפחתא א"ל מן אן את אתי א"ל מן גבי נח דאזילת בעי למיעל לתיבותא ולא שבק לי אלא אמר לי אי אית לך בר זוג את מיעל ואי את בעי תהוי זוגי א"ל ומה את ייב לי א"ל אנא מתקן עמך דכל מה דאנא מסגל את נסבת אתקון ביניהון דכל דשיקרא מכנס תהא פחתא נסבא ועלון תרויהון לתיבותא כיון דנפיק הוה שיקרא אזל ומכנס ופחתא נסבא דקדמי קדמי אתא שיקרא א"ל אן אינון כל דסגילית א"ל ולא כן אתקנת עמי דכל מה דאת מכנס אנא נסבא ולא הוה ליה פתחון פה לכך נאמר הרה עמל וילד שקר; שלא נתן נח לשקר לבוא אל התיבה בלא בן זוג, והביא לו השקר לבן זוג את הפחתא, ההפסד, ומאז כל מה שהשקר גונב כדרכו הולך להפסד, כי זה ההסכם ביניהם.**

ורעיון הדברים הוא, שהעולם החדש שהוקם אחרי המבול, התייחד בצורה שלא יוכל להגיע למצב של מלאה הארץ חמס, והקב"ה קבע הנהגה בתוך הבריאה שהרע מתכנן דברים, ולפתע משתנים דברים ומעכבים את הוצאת הדברים הרעים לפועל, וזאת למרות שהרע הי' לו את כל הכח כדי להרע, ואין קיום לשקר בעולם בלא האיזון שמה ששקר נוטל פחתא מפסיד, זוהי הבריאה שהקב"ה בטובו ברא, ויסד שתתנהל במלכות שמים, ויש בזה גם תיקון הבריאה כולה, וגם טובת כל יחיד ויחיד.

❖ בקשת המלכות כוללת הכרה במשפט – קיום רצון ה'ית מיתר את הצורך בדין ❖

וכל התפילות בראש השנה על המלכות כוללות את הענין הזה, שהמלכות תהי' בשלימות בצורה הנכונה, שכל אחד וכל דבר יקבל כפי המגיע והראוי לו, ובלי זה אנו שרויים בחושך מוחלט, נמצא שהמלכות והדין אינם נפרדים אלא המלכות צריכה את הדין בשביל עצם הווייתה בבריאה.

אלא שכל מה שלקיום המלכות נצרך מצב של דין, הוא רק כשיש כאלו שאינם מצייתים ואינם מרגישים כפופים לדין המלך, וכדי שהמלכות תתקיים מוכרח לקיים דין שבו המלכות קובעת ומחלקת לכל אחד את הראוי לו לפי מעשיו, אבל אם כל העולם הי' מציית לקב"ה, ומקיים את מה שציוה הקב"ה **רָאָה נְתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע** [דברים לט,טו] ומקיים **וּבְחַרְתָּ בְּחַיִּים** [שם ל], מציאות כזו היא קיום המלכות הגדול ביותר, זהו קיום התכלית של ובכן תן פחדך וכו' ויראוך כל המעשים וכו' ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם, לא הי' נצרך דין, כי הכל מתנהל מכח מצות וציווי המלך.

ומתנה זו נתן לנו הקב"ה ונצטוינו **ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר; כי עצם מלכותו של הקב"ה קיימת אם נרצה ואם לא נרצה, אלא שאם נזכה אז ומלכותו ברצון קבלו עליהם, ועצם ההכנעה שלנו וקבלתנו את עול המלכות הוא כבר קיום המלכות הבריאה, ואם לא זוכים אז חלילה נדרש מצב של חי אני נאם ה' אם לא בְּיָד חֲזָקָה וּבְזִרְעוֹ נְטוּיָה וּבְחֶמְהָ שְׁפוּכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם** [יחזקאל כ,לג], והסדר בבריאה יקבע על ידי פורעניות רח"ל, ואם רוצים להנצל מהדין אפשר על ידי תפלה ותשובה ומע"ט, אך הדרך שהקב"ה סלל עבורנו הוא אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם.

❖ ראש השנה המלכת הש"ת ❖

ואמנם אנו משכימים ומעריבים ערב ובוקר ואומרים פעמים בכל יום שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ופסוק זה הוא השלמת פסוקי המלכויות ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל וגו', ועניינו קבלת עול מלכות שמים, ואמנם בכל יום אנו מקיימים מצוה זו ומקבלים עלינו עומ"ש, אך בראש השנה זהו מהותו ועניינו של יום, יום המלכת הקב"ה בבריאה, **יום של וימליך מלכותיה**, וביום הזה שהקב"ה נטע את המלכות בבריאה, הוא גם העמיד מאזנים, כדי שנוכל להרגיש את זה בצורה חושית שיש מלכות שמים כעת בבריאה, וכמו שבכל המועדים יש השפעת קדושה של עניינו ועיצומו של יום, ובחג השבועות כולנו מרגישים רוממות וקדושת התורה, ובפסח מרגישים האמונה בניסים, ובחג הסוכות את זמן שמחתנו, כך בראש השנה ישנה השפעה רוחנית שהקב"ה קבע יום זה ליום המלוכה, יום שבו השופר צועק וקורא לנו

עורו ישינים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה, וחזרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, וכו' [רמב"ם פ"ג מתשובה ה"ד]

יום כזה שהשופר הוא מצותו של יום, ועיצומו של יום הוא השפעה וסיעתא דשמיא לפקוח עינים ולא לחיות בתוך שינה כעיורים לא יראו ולא יביטו, לדעת ולהכיר במלכות שמים, ולעמוד במצב של נכנעים ומצייתים למלכות שמים, וידוע שברוחניות כל משהו של התעוררות הוא אין סוף, כל התעוררות אפילו משהו בהכרה במלכות שמים, זה כבר מביא השפעה אחרת של מלכות בעולם, וכשיש את המלכות באופן הזה, עונשי הדין כבר אינם נצרכים, ואדרבה יבואו כלים חדשים של סיעתא דשמיא של השפעה לחיזוק ההכרה והרגשת המלכות אצלנו, זהו הדבר שאנו צריכים להגיע אליו בראש השנה.

❖ העדר הכרה במלכות הוא חושך ❖

ומסדרי התפלה קבעו את תחילת תפילת המלכויות בתפילת עלינו לשבח ועל כן נקוה, כי שם מבואר תפארת המלכות והבקשות להעביר הגילולים, מלכות יון היא חושך, כדאי' בב"ר [ב,ד] **עה"כ וחושך על פני תהום, ומפני שהחשיכו עיניהם של ישראל ואמרו להם כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל, יש עולם יש גוף, ואין לנו כל חלק באלוקי ישראל, חושך מוחלט, וכמו אדם שיחיה במדינה ויאמר אני חי כאן מעולם לא נפגשתי בממשלה, ולא ראיתי ישיבת תקציב, מצדי החיים מתנהלים כפי איך שאני אחליט וארצה לנווט אותם, צורת חיים כזאת היא חיים בחושך, חיים של התעלמות וחוסר התאמה למציאות המתרחשת בסביבתו, חיים של גוף בלי נשמה הם חיים בלי הבנה בכל מה שקורה מסביב.**

❖ עלינו לשבח ועל כן נקוה ❖

האושר והמתנה הגדולה שהקב"ה נתן לבריאה זה שהוא מלך העולם, וניתנה לנו האפשרות להתחבר אליו, **כִּי עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאָה אור** [תהלים לו,י], מכח הנשמה שבקרבו שהיא חלק אלוך ממעל אנו זוכים להיות מחוברים לקב"ה, זוכים למצב נעלה של קוב"ה וישראל ואורייתא חד הוא, וכל מציאות אחרת שיש בעולם היא לכל היותר להיות כבעלי חיים שאינם מבינים דבר כלל, והמציאות היחידית שיש לה קיום הוא החיבור למלכות שמים, ועל זה אנו מבקשים בראש השנה **ובכן תן פחדך על כל מעשיך וכו'**, ועם האושר הגדול הזה אנו מתחילים את המלכויות ומכירים בזה שעלינו לשבח לאדון הכל לתת גדולה ליוצר בראשית וכו' ואנחנו כורעים ומשתחוים, איננו מודים על אף ענין גשמי, אלא על הזכות הכבירה של כורעים ומשתחוים לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, וההכרה הזו צריכה להיות באופן של **עלינו לשבח**, להיות מחוברים למלכות שמים, לא מספיקה הידיעה שקיימת מלכות שמים, אלא צריכים לדעת ולהרגיש כי רק זהו הטוב וכל זולת זה אינו אלא הבל ושוא נתעה, זוהי המתנה של ראש השנה ולשם עלינו להגיע.

ואחרי שמבינים כי רק זה הוא הטוב והאמת, משתוקקים למלכות שמים על כן נקוה לך ה' אלקינו לראות מהרה בתפארת עוזך להעביר גילולים מן הארץ, כמה טוב יהי' בבריאה כשהשקר יעלם והאמת תתגלה לכל, שאין עוד טוב בעולם מלבד קרבת אלקים, זהו תוכן תפילת על כן נקוה לך ועם זה מתחילים את סדר מלכויות.

✽ תכלית הבריאה והיה ה' למלך על כל הארץ ✽

קבלת עול מלכות שמים באופן כזה זהו הדבר שבונה אותנו, והקב"ה יחד לזה יום מיוחד, יום של זה היום תחילת מעשיך, העולם האמיתי נברא בתוככי לב האדם, שנברא ביום הששי ולכן ראש השנה הוא יום תחילת מעשיך יום חידוש הבריאה, ובו מתחדשת המלכות בכל שנה ושנה.

ואחרי שחטא אדם הראשון מיד באותו יום ה' דין על כל הבריאה, ונגזרה מיתה על כל באי עולם, כי כמה נורא הדבר להגיע עם חטא אפילו הקטן ביותר, וצריך כילוי הגוף והחזרת הנשמה מחדש כדי לתקן את זה, וזה נגזר בראש השנה הראשון, וזה אמנם ה' דין אך זה ה' אורי, שעל ידי זה יוכל האדם לחזור למדרגתו של לפני החטא, ובמתן תורה זכו לחזור לדרגה זו כדכתי' [תהלים פב, ו] **אֲנִי אֲמַתִּי אֱלֹהִים אֲתָם** וגו', ואחר כך כשחטאו בעגל הפסידו שוב את השלימות, ותכלית הבריאה הכל סובב כדי לחזור למצב הנעלה הזה של השלימות של והיה ה' למלך על כל הארץ, והתקוה שלנו היא ראש השנה, כמה אומלל אדם שיוותרו לו ויניחו לו להתנהג בהפקרות ולהיות מופקע ממלכות שמים, כי בדרך כזו הוא ישאר מחוץ למעגל, הדבר הטוב ביותר הוא החיבור למלכות שמים.

✽ זכרונות - אמונה בשכר ועונש ✽

זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר, ולכאורה האם נאמרה כאן איזו סגולה שבאמירת זכרונות כבר יעלה זכרוננו לטובה, ולקתה מידת הדין, אך הביאור הוא כי ענין הזכרונות אף שאמנם בפסוקי הזכרונות אנו מזכירים רק זכרון של טובה, אבל יסודם הוא השכר ועונש, **לפניך נגלו כל תעלומות, ועל המדינות בו יאמר, מי לא נפקד כהיום הזה**, אנו מחדירים בעצמינו את הדבר שכל יהודי מאמין בזה, שקיום מצוה וחלילה כשעוברים על מצוה זה מביא לשכר ועונש, מביא לקשר עם הקב"ה, כמש"כ הרמב"ן בדבריו הידועים בפר' בא שאם יעשה המצוה יצליחנו שכרו ואם לאו יכרתנו ענשו.

ואז ממשיכים ואומרים **אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך**, ולכאורה אחרי שאנו מכירים בשכר ועונש מן הראוי שנאמר את מה שאנו מזכירים מידי יום בשחרית בברכת קר"ש שלאחר' אשרי איש שישמע למצותיך ותורתך ודברך ישים על לבו, אבל לא זה מה שקבעו לנו לומר, אלא אשרי איש שלא ישכחך וכו' **כי דורשיך לעולם לא יכשלו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך**, תכלית הזכרונות לחזק את האמונה וההכרה שחטא הוא רע, ומצוה זה טוב, על חטא באים דברים רעים, ועל מצוה זוכים לשכר, ההכרה הזו מחזקת אצלנו את ההרגשים במלכות שמים, את הלשמוע בקול ה'.

כל השנה לפעמים אדם שוכח, לפעמים אדם ישן, הוא תמיד מאמין, אבל כשאדם ישן מה תועיל לו האמונה, הוא כעת אינו רואה ואינו יודע מה הוא עושה, וההתעוררות של ראש השנה בזכרונות היא לעורר אותנו שנכיר ונראה שיש בורא עולם, והוא יודע כל מעשי בני אדם ופי' **את כל מעשה האלקים יבא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע**, אנו צריכים להתחזק באמונת השכר והעונש, ביראת שמים, ובדברי הרמב"ן [בפרשת בא וביתר ביאור בדרשות הרמב"ן] מבואר שיראה אינה צריכה לבוא דוקא מכח יראת העונש, היראה יכולה לבוא מכח ההכרה בגודל השכר, והרצון שלא להפסיד אותו, גם ענין זה הוא ממצות היראה.

✽ אחרי הכרת המלכות ואמונה בשכר ועונש אי"צ עונש ✽

וכשמתעוררים ומתחזקים בהכרת המלכות, ובאים מכוחה לאמונה והכרה בשכר ועונש, העונשים בפועל הם כבר מיותרים, כמובן הדין בעולם הבא קיים, עולם הבא הוא עולם הגמול, וכל אחד צריך כפרה, אבל כאן בעולם הזה כבר אין צורך בזה, כי **האלקים עשה שְׂיָרָאוּ מַלְפָּנָיו** [קהלת ג, ד], וככל שתגבר האמונה אצלנו נזכה למצב של יעלה זכרונכם לפני לטובה, ולא נצטרך להענש.

והדברים מבוארים במה שאחז"ל בסוף מגילה [לא]: **שעזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין תוכחות שבמשנה תורה קודם ראש השנה ומפרש בגמ' טעמא כדי שתכלה שנה וקללותיה**, ולכאורה מה נאמר כאן האם קריאת תוכחה היא סגולה למניעת קללות, והביאור שאכן כן אם קוראים את התוכחה בהתבוננות הנכונה וכמו שנאמר בפרשת נצבים **אֲתָם נִצְבִּים הַיּוֹם פְּלִכֶם לִפְנֵי ה' וגו'** וברש"י הביא משאחז"ל **למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם קיימים לפניו;**

מה היתה כוונת משה רבנו בדברים אלו, האם בא לקרר את המורא אצל ישראל חלילה, ודאי שלא, וגם מיד הוא ממשיך בדבריו ואומר **פֶּן יִשְׁכַּח אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שְׂבֵט אֲשֶׁר לָבָּבוּ פֶּנֶה הַיּוֹם מֵעַם ה' וכו'** וְהִיא בְּשִׁמְעוּ אֶת דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֵּאת וְהִתְבָּרַךְ בְּלָבָבוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם הִיא לִי כִּי בְּשִׁרְרוֹת לִבִּי אֶלֶף וכו' **לֹא יֵאָבֵד ה' סֵלֶךְ לוֹ כִּי אִזְּ יִעָשֶׂן אֶף ה' וְקִנְיָתוֹ בְּאִישׁ הַחַיָּה וְרִבְצָה בּוֹ כָּל הָאֱלֹהִים הַקְּתוּבָה בְּסִפְרָה הַזֶּה וגו'**, הרי שממשיך ומזהיר אותם מהתוכחה, אלא בא לומר להם בזה, שהקב"ה כשאמר את הקללות המטרה שלו אינה להעניש, אלא כדי שנדע להזהר ולהתרחק מהדברים המביאים לידי פורעניות אלו, ואין המטרה שנחי' מתוך פחד תמידי מהבא עלינו, אלא כמו שכשאדם יודע שהכביש הוא מקום סכנה ואם יורדים אליו בלי להסתכל נכנסים לסכנת חיים, וכשיודע את זה אז הוא הוא מוגן מסכנות הכביש, כי כבר ידע לשמור את עצמו ולהזהר בהתקרבו לשם, וזה כבר ידוע ונטוע אצל כל אחד שלכביש לא יורדים, כך ענין התוכחות להרחיקנו מהחטאים ומהרעות המביאים אליהם כדי שנוכל להיות שמורים ומוגנים מפניהם, אבל מי שחלילה יאמר לי זה לא יקרה אז סופו מי ישורנו רח"ל, זוהי התכלית של הזכרונות.

✽ סגולת ומעלת השופר ✽

ועל זה ממשיכים חז"ל ואומרים ובמה בשופר, זוהי כבר מדרגה נוספת, כח השופר הוא כח מתן תורה, וענין תורה מן השמים, ושופר של לעתיד לבוא, ושופר כחו שפותח הלב, ויש בו תוספת סיעתא דשמיא.

עם כל זה אנחנו צריכים להגיע לראש השנה, כל השנה אנו משכימים ומעריבים ואומרים פעמיים בכל יום שמע ישראל, אבל בראש השנה אנחנו חיים את השמע ישראל' חיים מלכות שמים ונוטעים בקרבנו את הרצון האהבה והשאיפה למלכות שמים, מתחברים לזה וממליכים בזה את הקב"ה, ונוטעים בקרבנו את ההכרה בשכר ועונש ומכח זה באים לאהבת המצות ושנאת החטא, ובזה יעלה זכרוננו לטובה, ואחרי ראש השנה באים עשרת ימי תשובה ויום הכפורים ואחריהם חג הסוכות, ימים שהקב"ה משפיע עלינו מרומם ומעלה אותנו מעלה מעלה, יה"ר שנזכה כולנו לשנה טובה ומתוקה.

שיחה לחג הסוכות מאת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי דניאל וולפסון שליט"א

בסוכות תשבו - כשכר לאמירת "והשענו תחת העץ"

א. בב"מ פ"ו: איתא "אמר ר' חמא ב"ר חנינא וכן תנא דבי ר' ישמעאל בשכר שלשה זכו לשלושה, בשכר חמאה וחלב זכו למן, בשכר והוא עומד עליהם זכו לעמוד הענן, בשכר יוקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים". ונמצא דבשכר "והוא עומד עליהם" זכינו לענני כבוד וממילא לסוכות לדורות, ושומה עלינו לבאר תוכנו ועומקו של מעשה זה דאברהם אבינו ע"ה שדווקא משום כך זכו, ומה גם שלכאורה בשלמא חמאה וחלב ומים היו מעיקרי הדברים שההנהגה להאורחין, אולם עמידתו עליהם אינה אלא הכשר מצווה וכמו שראיתי מעירין בזה.

ועוד בשלמא באכילה ושתיה הוא מדה כנגד מדה כפשוטו, אולם ענין הענן לעומת "והוא עומד עליהם" צ"ב, ובפשוטו היה נראה לפי תוכן המדה כנגד מידה דמונח בעמוד הענן ענין דאגה מקרוב לראות כל צרכיהם כעין והוא עומד עליהם, אם כי לפי הנמשל הדברים צ"ב, אם לא דנימא שנתווסף בזה דהקב"ה הראה זאת בסימנים מובהקים הנראין בחוש.

ב. ואמנם יתירה מזו אשכחן בבראשית רבה פמ"ח דאף עיקר תוכן המעשה דאע"ה היה יסוד גדול ושורש למצוות סוכה "אתה אמרת והשענו תחת העץ, חייך שאני פורע לבניך במדבר פרש ענן למסך, בארץ מנין ת"ל בסוכות תשבו, לעתיד לבוא מנין וסוכה תהי' לצל יומם מחורב וכו'", והדברים צ"ב דהתינוח פרישת הענן למסך במדבר הוי מידה כנגד מידה כפשוטו, צל תחת צל, אולם ישיבת סוכה בארץ ישראל לכאורה אינה שכר של צל כלל וכלל, ואדרבה צל הבתים עדיף טפי, וכל ענין המצוה הוא לצאת מצל של קבע לצל עראי. וגם הרי אותו צל עראי נעשה מממונם ובמעשי ידיהם, והיכן היא המדה כנגד מדה של צל תחת צל שסיפק אאע"ה כפשוטו. ולכשנעמיק בדברים בס"ד בתוכן ה"והוא עומד" ובביאור המד"ר תאיר לן אף מצות הסוכה בהארה יקרה.

ג. ונקדים עוד, מה שעמדו כבר בזה, מה נשתנתה מתנה זו דענני כבוד משאר ב' המתנות [דמן ובאר] שלא נקבע יו"ט לזכר אותם המתנות, וראיתי מובא דהחיד"א הביא בשם רבותיו ישוב נפלא בזה דשאר המתנות דבאר ומן הרי הם מכלל עצם יציאת מצרים, דעל כרחך צריכים הם ללחם ומים בצאתם למדבר, ואין כאן זכרון נוסף מלבד עצם היצי"מ שבפסח, אולם ענני הכבוד היו בגדר מתנה נוספת שאינה נצרכת וכל כולה אינה אלא להראות חיבתם, וע"ז עיקר היו"ט על מה שהראה הקב"ה אהבתו לעמו ישראל.

ואכן הדברים תואמים למה שביאר הגר"א ד"אתה בחרתנו" הוא בפסח, "אהבת אותנו" במתן תורה שבועות, "ורצית בנו" היינו ריצוי חזרת ענני כבוד לאחר שנסלח להם ביוהכ"פ, להלבין החטאים עד כדי ריצוי וגודל אהבה.

ואמנם יש עדיין מקום להוסיף ולהטעים בזה דברים, שהרי באמת אף בלחם לא היה נצרך ללחם גבוה שמלאכי השרת משתמשים בו והיה אפשר לחיותם ע"י שליו וכיוב"ז, וגם בזה היה חיבה גדולה. ומאידך גיסא אף בענני כבוד הלא היו נצרכים להם גם משום הצל כפשוטו דא"ל לחיות לאורך זמן ללא צל במדבר, ואף שלזה היה אפשר בסוכות ממש, מ"מ הוא כלחם מן השמים שהיה אפשר גם בלחם ממש. ולפנינו יתבאר בס"ד טעם פשוט בדבר.

ד. מבואר בטור (הלכות ר"ח או"ח תי"ז) דג' רגלים הם כנגד ג' האבות, וכנרמז במקראות ד"לושי ועשי עוגות" שהיה בפסח כנגד אברהם, ושופר של איל של מתן תורה כנגד יצחק, וסוכות נגד יעקב כדכתיב "ולמקנהו עשה סוכות". וצ"ב דודאי מלבד הרמז שבמקראות ע"כ גם שייכות הפנימית דמועדות מכוונים כנגד ג' האבות הקדושים, ואמנם בפסח הוא פשוט שהוא יסוד האמונה כנגד אאע"ה ראש המאמינים שפרסם שמו יתברך בכל העולם, אולם ענין שבועות וסוכות כנגד יצחק ויעקב צ"ב.

ה. וכמדומה דעומקן של דברים יתבאר לכשנעמיק בהא דאיתא בקדושין ל"ב: "מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשתה בנו של ר"ג, והיה ר"ג עומד ומשקה עליהם, נתן הכוס לר' אליעזר ולא נטלו נתנו לר' יהושע וקיבלו, אמר לו ר"א מה זה יהושע אנו יושבין ור"ג ברבי עומד ומשקה עלינו, א"ל מצינו גדול ממנו ששימש, אברהם גדול הדור היה וכתוב בו והוא עומד עליהם, ושם תאמרו כמלאכי השרת נדמו לו לא נדמו לו אלא לערביים, ואנו לא יהא ר"ג ברבי עומד ומשקה עלינו", ע"כ.

והנה אמנם הביא ר' יהושע ראיה מאאע"ה אך לא פירש מהו הטעם בזה, וכמדומה דהכי פירושו, דאמנם אסור להשתמש בת"ח וכ"ש בגדול הדור, אולם הכנסת אורחים דאאע"ה שאני, דכביכול משרת את עצמו, ודוגמא לדבר הוא מעשה דר"ג דבודאי מרצון האב המשיא את בנו שישתתפו בשמחתו ובפרט חכמי ישראל, ונמצא א"כ דכביכול משרת את עצמו להוסיף בשמחה דיליה.

ואמנם מהות הפעולה היא שימוש אחרים ולכך חשש ר"א, וזהו שהשיב ר' יהושע דמאאע"ה מוכח שאי"ז חשיב שימוש, ואמנם באאע"ה לא נתבטא דבר זה בעצם "ואל הבקר רץ אברהם" אלא בהך קרא דוהוא עומד עליהם, דבפעולה זו ביטא אאע"ה דאי"ז רק שדואג למחסורם כאדם השולח לחבירו כל מחסורו לביתו, דבמה שעמד עליהם הראה דכביכול דאגה ידיה הוא, דכיון שבאו לצל קורתו והם אורחיו נעשו כבני ביתו שאם יחסר להם דבר מה כביכול מחסור ידיה הוא, והיא מדריגה אחרת לגמרי מהמתחסד לחבירו ושולח לו מחסורו לביתו, דאאע"ה העמיד דרגת החסד שעשאם כבני ביתו, וכביכול מחסור

ידידה הוא אם יחסר להם, ואי"ז כנתינה והוצאה מרשות לרשות אלא כמאכיל בני ביתו מדיליה, וזהו מהות הפעולה ד"והוא עומד עליהם" שמזה למד ר' יהושע יסוד זה.

ו. והנה המן ובאר מצד עצמם היה אפשר שיתפרשו כנתינה מרשות לרשות שיש כנתינה זו גם מעין נהמא דכיסופא, אולם גדר ענני הכבוד יש בהם בחינה חדשה, ואין זה רק מתנה ונתינה של עננים, אלא שהמה בית ה', והקפת כלל ישראל בהם עניינה דכביכול חי העולמים מזמין את כלל ישראל לביתו, וממילא אף המן והבאר נעשים במדרגה חדשה כאוכלין בפלטין המלך ולא כנתינה לרשות אחרת, ונמצא דזה שזכו ללחם שמלאכי השרת משתמשים בו אי"ז רק נתינה עילאה לפי רום דרגתם באותה שעה, אלא גם משום שהם הם מאכלי בית המלך, והמוזמן לבית המלך הרי ממילא אוכל מאכלים הנהוגים בבית מקודש זה. ומה מאוד מתוק בזה המדה כנגד מדה, דכגודל הטבת אאע"ה להפוך נתינתו דכביכול נותן לעצמו [עד כדי שמתיר איסור השימוש בחכם], כמו כן זכו ישראל לענני כבוד, דכביכול המה מוזמנים לבית המלך וכל מחסורם עליו. ולכך דריש לה תנא דבי רבי ישמעאל בב"מ מהך קרא גופיה דיליף בקדושין, מקרא ד"והוא עומד עליהם".

ז. ומה מאוד נפלאים בזה דברי המדרש רבה הנ"ל, דתחת "והשענו תחת העץ" זכו בני"י במידה כנגד מידה לצל ענני הכבוד, דענין תחת העץ היינו מלבד לסיפוק הצרכים דאכילה ושתייה, ואין הביאור רק שיש כאן סיפוק נוסף דצל, אלא גדר הצל הוא הכנסתם לביתו - ויטע אשל בבאר שבע - שהוא עיקר ביתו, ותחת זה זכו בניו להיות מוזמנים במדבר לבית ה'. ומעתה מה מאוד מאירים גם סוף דברי המדרש דכמו כן לדורות זכו מזה ל"בסוכות תשבו", דהן אמנם סיפוק צל גשמי מצוי בבית יותר מבסוכה, ואין בזה שכר דצל תחת צל, אבל אנן לא איירינן בענין סיפוק הצל, אלא תוכן המדה כנגד מידה להיות מוזמנים בבית ה', כביכול להיות מבני ביתו תחת דרגת החסד דאאע"ה לעשות האורחין כבני ביתו, והוא הוא ענין הסוכה שזיכנו ה' יתברך לישב בצל קורתו להיות מוזמנים כביכול לפלטין של מלך, צילא דהימנותא, ואי"ז רק זכר לענני הכבוד של יצ"מ אלא אותה השפעה של אותה שעה חוזרת ומתעוררת לדורות, וככל שאר המועדים כדפירש כן רבינו הרמח"ל בדרך ה', ולפי האמור דבר זה מפורש בדברי המדרש רבה הנ"ל דמה שזכו ישראל [אף לדורות] לענין ההזמנה אל בית ה' הוא במדה כנגד מדה לחסד אאע"ה.

ח. ופשוט איפוא, דאין שייך מועד זה כנגד שאר המתנות דמן ובאר, דמלבד שלפי המבואר גדר ענני כבוד כולל אף את אלו המתנות, ואף משנה את גדרם דשוב אינם בגדר מתנה היוצאת מרשות לרשות אלא דכיון שמוזמנים לפלטין של מלך ממילא אוכלין הם משולחנו, גם עוד בזה, דלא יתכן כלל השפעה לדורות בבחינת מן ובאר, דבודאי לא ישנה הקב"ה הטבע שיהא ניכר דהפרנסה באה מאתו יתברך בסוכות יותר מכל השנה, ורק השפעה זו דהזמנה לבית ה' דאינה ניכרת אלא להדבוקין במצוות, זה דווקא יתכן לדורות. [ועי' פרי צדיק שכתב דכיון דלא כתיב למען תזכרו כי בסוכות הושבתי, אלא למען ידעו, לכך שייך כן רק בענני כבוד ולא בשאר ב' מתנות, וכפה"נ ר"ל דצריך שתהיה המצוה מעין אותה הרגשה דאז (לשון קירוב וידיעה), והיינו כנ"ל דזה לא שייך במן ובאר, ואין שייך בהם רק זכרון ולא השפעה נוספת כהשפעה שהיתה בשעתו].

ט. וכמה נפלא איפוא מה דמבואר בטור דסוכות כנגד יעקב אע"ה, דאכן זהו שחידש יעקב אבינו ע"ה כדאיתא בפסחים פ"ח. "לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית", וביאור הדברים כמדומה, דאכן לענין תוקף הקדושה אין קדושה בבית יותר מבהר או שדה, אלא שמעלת הבית היא ההגנה שבו, וממילא קביעות הקדושה, באופן שלא יעמוד בסכנה אלא מוגן בקירות הבית, ולא בכדי הוא דיעקב אבינו מיטתו שלמה ולא היה ממנו פסולת כעשיו וישמעאל, דבאמת זהו מתוכן קירות הבית המגינות מפני כחות המנגדות לקדושה.

והוא הוא הרמז שהביא הטור מקרא ד"למקנהו עשה סוכות", דיעקב אבינו ע"ה חוץ ממה שחידש את מעלת הבית שהיא קביעות הקדושה, אף חידש חידוש נוסף לקטני האומה שהם בבחינת מקנהו, שגם להם איכא מקום הגנה עכ"פ בדרכת סוכה. [ובפר"צ הביא ממדרש דהיה ס' ריבוא למקנה יעקב והוא כנגד כל כלל ישראל].

י. והוא הוא עומק ההגנה דסוכות, כמאמרם ז"ל "אורי זה ר"ה, ישעי זה יוהכ"פ, כי יצפנני בסוכה זהו סוכות". וכי היכי דאורי וישעי המה במלחמת היצר [וכמשנ"ת במק"א] כמו כן כי יצפנני בסוכה הוא ממלחמה זו, ואכן אין לך הגנה גדולה מזו שזיכנו ה' יתברך להיות מוזמנים בפלטין המלך, וכמובן דלאדם הרוצה להשתמש בעזר זה הלא סיוע עצום הוא, דבודאי הנסיונות בפלטין המלך אינם כנסיונות שמבחוץ, והוא הוא הגנת הכתלים דבית ה', והוא הוא ההגנה שחידש יעקב אבינו ע"ה הן בקרא דלמקנהו והן בהא דיעקב אבינו שקראו בית. וכבר נתבאר דישעי דיוה"כ היינו "הקב"ה עוזרו" האמור במלחמת היצר, דע"י מחילת עוונות כעב וכענן הרי אנו חוזרין למעלת "הקב"ה עוזרו" שהפסדנו [במידת מה] ע"י עבירה הגוררת בטבעה עבירה, ואכן אין לך ישעי גדול מזה שמיד אחר מחילת העוונות מזמן לן הקב"ה עזר נפלא זה דכי יצפנני בסוכה, להיות מוזמנים לפלטין של מלך - בית ה'.

ואמנם תכלית סיוע נפלא זה אינו רק לאותם הימים, אלא שמתוך כך נשכיל לנצל את ההגנה של "בית ה'" של כל השנה כולה. ואמנם כדי לזכות להרגשה זו דגודל הגנת בית ה', הזמין לנו הקב"ה את ה"טעמו וראו כי טוב ה'" שבסוכות, שנזכה לנצלו כמה שיותר בקביעת סוכה לעיקר דירה ככל פרטיה והלכותיה, ומהשפע של אותה דירה בבית ה' בשבעת הימים נזכה לשבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה'.

ומיוחדים, ועובדת יותר מידי ועושה משהו מיוחד, אז מבינים שכנראה מגיע אורח חשוב ונכבד.

ואם הדברים אמורים בבית של שר חשוב, שטורחים ומכינים דברים יקרים ומשובחים מעבר לרגיל, מבינים שהמלך צריך להגיע. ואם המלך בכבודו ובעצמו טורח ומכין דברים בכזו מסירות ורוחב לב - - מי יודע מי צריך להגיע לפה... כנראה מלך יותר גדול פי כמה...

בואו נראה כעת מה עשה מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: נתחיל להסתכל על המכלול של הבריאה. אנו מברכים בברכת האילנות "שלא חיסר בעולמו כלום"! אין בעולם דבר שחסר. יש בני אדם ובעלי חיים, יש הרים וגבעות, ימים ונהרות, יבשה ושמים, שמש ירח וכוכבים. ועוד הרבה דברים שאנחנו בכלל לא יודעים, על אף המחקרים והציונים שיש היום בכל מקום... וכל הזמן מגלים ומגלים ומגלים, כל הזמן יש תגליות חדשות.

בשביל מי הבורא ברא בריאה כזו יפה? ... את ה-כ-ל! את כל מיליוני האנשים והסוגים והצמחים והבעלי חיים, והדגים, הכל בכל מכל כל בשביל מי הוא ברא? ... אומר מרן ראש הישיבה - אנחנו מאמינים לדברי חז"ל, הגמ' בסנהדרין (לו, א בסוף העמוד) אומרת "לפיכך נברא האדם יחידי... לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר (חייב!) בשבילי נברא העולם". **זאת אומרת גם אם אני הייתי יחידי - היו בוראים את כל הבריאה כולה. וכל הבריאה כולה נועדה לשרת רק אותי! וזה לא סתם מילים של גוזמא... זה חז"ל. אין מילים מיותרות בחז"ל. וחז"ל אומרים כל אחד ואחד חייב לומר! בשביל זה הקב"ה ברא את אדם הראשון יחידי, ורק אח"כ באו עוד אנשים כדי שאדם יידע בשבילי נברא העולם.**

אז אתה יודע כמה אתה חשוב בשמים?! ... אמר מרן רה"י זיע"א, שהקב"ה מלך מלכי המלכים מתעסק ובורא את העולם בעשרה מאמרות. וכל מאמר של הקב"ה הוא בלי גבול. והוא ברא את כל העולם ולא חסר בו דבר - והכל בשבילי...! אז אתה מבין שאתה חשוב אצל הקב"ה מאד מאד מאד! וזה כל יהודי, כל יהודי באשר הוא שם בשבילו נברא העולם. אז אתה מבין איזה מעמד יש לך בבית המלך, איך הקב"ה מעריך אותך... לאיזה גדולות נוצרת. כשאתה צריך לתת דין וחשבון אתה צריך לתת דין וחשבון לא רק 'מה אני עשיתי', אלא האם באמת אתה מחזיר 'משהו' על כזו בריאה נהדרת שבראו בשבילך? ... האם ההשקעה הצדיקה

איך מבקשים סליחה...

סיפרנו פעם שמרן רה"י זיע"א דיבר בישיבת 'גאון יעקב' במוצאי שבת קודם הסליחות, ואמר: יש דין של הבאת ביכורים, וההלכה היא שצריך לומר "ואת האדמה אשר נתת לי". אם אדם קנה דקל אחד - הוא מביא את הפירות ואינו קורא מקרא ביכורים, לפי שלא קנה הקרקע ואין האדמה שלו. אך אם קנה שלש דקלים - קנה קרקע ומביא וקורא, לפי שקנה גם את הקרקע. שני דקלים זה ספק אם קנה קרקע ומספק אי אפשר לקרוא. שאל מרן ראש הישיבה, הרי זה ספיקא דאורייתא וספיקא דאורייתא לחומרא, למה א"כ לא יקרא?...

אמר מרן רה"י על הצד שהוא לא קנה קרקע - זה שקר. ספיקא דאורייתא מול ספק שקר - לשקר זה הרבה יותר חמור... ולכן מביא ואינו קורא.

המשיך הרה"י ואמר, עוד מעט אנחנו הולכים לומר סליחות. הולכים לומר "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים", קצת להרגיש את זה... להרגיש שאני באמת מתבייש... ומסופר על רבי חיים מואלוז'ין שפעם אחת מיד אחרי שאמר ולנו בושת הפנים - התעלף. להרגיש שאני מבין את מה שאני אומר...

ידוע בשם מרן הרב אלישיב זצ"ל ועוד גדולי עולם שהתמרמרו על דברת בני האדם 'אומרים סליחות', וכי **אומרים סליחות?! מבקשים סליחה!**

כשאתה מבקש סליחה ממישהו - - עוד מעט מגיע ערב יום כיפור כולם עוברים אחד ליד השני סולח? סולח? אבל כל זה באופן כללי. אבל אחד שחטא לשני קצת יותר, הוא **מבקש יותר**... אם אחד גנב לשני מיליון דולר - הוא בא לבקש סליחה בפיך ברכיים, רועד כולו, הוא מפחד, ההוא יכול לתבוע אותו ולהכניס אותו לבית סוהר... אז הכל נראה אחרת.

אני הולך כעת לומר סליחות אני צריך לדעת מה נתנו לי, מה חטאתי ומה עשיתי. איך מבקשים סליחה...

בשבילי נברא העולם!!!

אומר לכם דבר מעניין: נשתיירו פנקסים מהשיחות של מרן רה"י זיע"א בישיבת 'חפץ חיים' בכפר סבא לפני כשמונים שנה (אלול תש"ז) לבני הישיבה קטנה, ונאמר כמה דברים: בדרך כלל כל אמא מכינה בבית אוכל לילדים, אבל אם רואים פתאום שהאמא טורחת יותר מידי ומכינה דברים מושקעים

את עצמה, קיבלת מיליונים, מיליארדים, מה עשית עם זה??? על מה בזבזת את זה?...

כח התפילה שיש לכל יהודי ויהודי

אמר מרן רה"י, אדם יכול למשוך בכל. צדיקים לית מאן דפליג, צדיק גוזר והקב"ה מקיים, אבל אפילו אנשים פשוטים, הגמרא אומרת (סוף ב"מ) אם אדם השכיר לשני קרקע על מנת לזרוע חיטים והוא זרע שעורים ונשתדפה השדה, הוא יכול לומר לו דילמא מקיים בי "ותגזר אומר ויקם לך". אני בראש השנה התפללתי שהשדה תצליח להצמיח חיטים, ואם היית זורע חיטים כמו שדברנו זה היה מצליח ולא משתדף! זו גמרא על כל יהודי!!! אדם יודע איזה עוצמה יש לו בידיים!... אדם יודע מה הוא יכול לעשות... וזה כל אדם! זה הלכה בחושן משפט... אם ביקשתי על חיטים התפילה היתה מועילה לחיטים.

שבוע שעבר שמעתי סיפור מבהיל מהרה"ג רבי ישעיה גריינימן שליט"א שסיפרו במשפחה על הסבתא אם משפחת ברוורמן, מה זה כח של יהודי פשוט פשוט, מה יהודי יכול לקבל כשהוא מבקש מהקב"ה, ואיך הקב"ה יכול לשנות **בריאה** בשבילו... אמנם הזמן קצר, אבל כדאי לספר וכך הוא סיפר: היה יהודי גאון ויפה תואר, וכל הילדים שלו היו עילויים אחד אחרי השני. ואשתו היתה כפרית אמינית פויערית... ואף אחד לא הבין מי הגאון שעשה כזה שידוך (עם כאלו פערים בקנה מידה משמעותי...)

היא היתה קרובה אליה והיא שאלה אותה בהזדמנות כל שהיא, איך זכית?... אמרה לה, לך אני מוכנה לספר. אני מעולם לא חשבתי להיות כזו חשובה, הייתי כפרית פשוטה... בת דודה אחת שלי התחתנה עם בחור משיבת חברון, כשהיתה בחברון, ועשו שמה שבע ברכות הזמינו אותי לשבוע של השבע ברכות. נתנו לי דירה ומקום מסודר, וראיתי אז את הבחורים איך הם מתפללים... איך הם לומדים... איך הם שרים... איזו טהרה... ובאתי כל יום לחדר בהתרגשות ובכיתי לה' יתברך למה בגלל שאני כפרית לא אזכה בכזה בחור? למה?... אני כל כך רוצה בית של תורה, שהבעל רק יישב וילמד, אני רוצה בנים תלמידי חכמים... ככה בכיתי יום יום במשך שבעה ימים...

נגמרה השמחה חלפו ימי השבע ברכות, ורציתי לעשות עוד משהו... החלטתי שאני כותבת מכתב פשוט לקב"ה... כתבתי לו את הכל מהתחלה, מה אני ומה אני רוצה, כתבתי את השם שלי ואת הפרטים. אבל איך אני אגיע אל הקב"ה?... העפתי את זה עם הרוח.

בדיוק באותו הזמן יצא הבחור מהשיבה. למה הוא יצא, כי הציעו לו שידוך עם קעסט לכל החיים... סידור מלא. והיה לו ספק כי הוא לא ידע עד כמה "אהבת תורה" יש בבית הזה... אז הוא יצא לחשוב בחוץ ובדיוק היתה רוח חזקה שהעיפה אליו את המכתב לידיים... הוא קרא והחליט שמשמים שלחו לו את זה וזה השידוך שלו.

אז הוא שלח שליח אליה לומר לה שהוא מוכן! **זה כח תפילה**

של יהודי... אין לנו מושג מה זה יהודי. מה הקב"ה נותן לנו... כמה הוא אוהב אותנו... ואנחנו צריכים לעשות דין וחשבון, לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים, מה עשית עם זה... למה אבדת את זה?... קיבלת מיליארדים! כל העולם היה מוכן לקראתך. "ותגזר אומר ויקם לך" הרחב פיך ואמלאהו... מה החזרת לי על זה?...

קצת הרגשה "לנו בושת הפנים"...

התעוררות מצידנו מונעת אסון...

ואז אני רוצה לומר לכם: בשיבת 'אמרי משה' דיבר הג"ר משה צוקר שליט"א משיבת 'תורה אורי' ודרשן מפורסם. זה היה בעקבות האסון הנורא שהיה בירושלים, טבח נוראי בששה יהודים חרדים לדבר ה'!...

ובמאמר המוסגר, אמר לי פעם מרן ראש ישיבה זיע"א כמה רואים השגחה של הקב"ה גם בשעת הדין! כמה הקב"ה חושב בדיוק על כל דבר... ליד שיכון ה' גר האבא של האברך הרב מצנר שהיה ת"ח ומתמיד והיה אחד הנפגעים. הוא היה כאמור אברך תלמיד חכם הוא עמד במדרגות האוטובוס, וירו בו הראשון. והוא שכב שם בערך עשר דקות עד שהרימו אותו. כשהרימו אותו ראו שהוא נפל בדיוק על ילד בן שלש, והילד הזה נשאר בחיים! נצלו לו החיים. אח"כ באו ההורים של הילד לנחם בשבעה וסיפרו את זה...! רואים כמה שהקב"ה הוא קל מלא רחמים...

ואמר פ"א אדם גדול אחד מה זה "קל מלא רחמים"? ונתן דוגמא, אם אני רוצה להעביר כוס ממקום למקום אני מעביר אותה בקלות. אבל אם הכוס מליאה מליאה, אם אני רק קצת מזיז אותה היא כבר נשפכת... **כך הקב"ה קל מלא רחמים, רק תזיז אותו, רק תגיע אליו זה כבר נשפך עליך כל הרחמים...** אבינו אב הרחמן.

בקיצור לאחר האסון בירושלים אמר הג"ר משה צוקר, שכתוב בט"ז (סימן תקפ"ה ס"ק ז') ופעם אחת בא לי בחלום פירוש הפסוק "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'" שפירושו על דרך הגמרא שיהיו נזהרים לקיים התרועה כמו שצריך על ידי השופר קודם שתהיה התרועה חס ושלוש בסוף השנה מאתו יתברך. אם בני אדם לא תוקעים כמו שצריך - ח"ו הקב"ה תוקע, והתקיעה שלו היא בקול רעש גדול... היא מזיזה קירות, אין מי שלא יפחד... וזה הכוונה לפני המלך ה'. לפני שה' יתקע תריעו אתם בחצוצרות וקול שופר. אחרת הקב"ה יתקע ואז יהיה נורא ואיום (רח"ל).

ואז הוא אמר בשם הרה"י רבי יעקב ניימן זצ"ל אלול מחולק לשניים. החצי השני הוא זמן לחשבון הנפש מה עשית כבר בשבועיים הראשונים?... ובדיוק אחרי שבועיים מתחילת אלול קיבלנו את המכה החזקה הזו... אם אנחנו לא תקענו קודם אז ה' תקע ובא לעורר אותנו. כמובן חוץ מכל החשבונות שמים שאנחנו לא יודעים, ה' בא לעורר אותנו יש דין ויש דיין.

אליך...! ומוישה'ה עונה, אמא, זה לא יפה להפחיד ילד קטן, למה את מפחידה אותי... את סתם מפחידה אותי...

והאמא לא מרפה, **מוישה'ה אני לא מפחידה אותך, יש אש!**
אם לא תקום אתה תשרף... אתה תמות!!! ומוישה'ה אומר, אמא אמרתי לך כבר שאין לי כח, זה לא יפה להפחיד אותי, יותר אני כבר לא אענה לך... תני לי לישון! ומוישה'ה המשיך לישון ולא קם יותר... רח"ל.

כל העיירה כולה דברה על העקשנות של הילד הזה. תפתח את העיניים! מה ביקשו ממך, תפתח עיניים תראה את האש!!!
הגיע רבי יצחק אל הישיבה, נתן דפיקה על הבימה ואמר, אתם כולכם ראיתם מה התרחש... כולם דיברו על מוישה'ה, האם אנחנו אחרת?!! מה ביקשו מאיתנו?... לפתוח עיניים.

בואו תסתכלו מה היה בשנה שעברה.

כל דבר בעולם נגזר מלמעלה

הג"ר אליהו דסלר זצ"ל אמר כשהוא היה בישיבה בגייטסהד, ששנה אחת הוא החליט לכתוב את כל מה שהיה במשך השנה, גם את הדברים המשמעותיים הטובים וגם את כל האסונות והטרגדיות... הכל! והי' לו כמאתיים דברים, והוא אמר זה ראש השנה... בראש השנה יכתוב!!! כל מה שראיתם פה, אין דבר הכי קטן שעוקף את מערכת המשפט. שום דבר לא!

סיפרנו פעם שסיפר לי הגאון ר' נחום שיינין שליט"א (מלפנים אב"ד בת"א, וחבר בית הדין הגדול) שאבא שלו רבי מנדל למד בסלבודקא. סלבודקא עברה בחלקה לחברון. אח"כ הגיע הסבא מסלבודקא, ורבי מנדל הגיע עוד יותר מאוחר. הוא הגיע לחברון וכעבור כמה ימים קרא לו הסבא ואמר לו נו... מנדל, היית כבר בקברי אבות?... אמר לו ר' מנדל, בודאי, איך אפשר אחרת... ילד בא לקברי אבותיו ולא יילך אליהם?!!... המשיך הסבא, ובכותל המערבי?... רביה, לא זזה שכינה משם... בודאי! ואצל הרעבצין של רבי איצליה - היית? לא. למה לא?... אין לי עסק עם רבניות, מה אדבר אתם... אמר הסבא - אתה לא צודק. אם רבי איצליה היה חי היית הולך? בודאי, הייתי רץ לשם! נו, אז לא מספיק שהיא הפסידה את רבי איצלה, היא צריכה להפסיד גם את האורחים החשובים שהיו באים אליהם?... אתה לא תפסיד, לך לשם... והוא סיפר שהוא הלך אליה, והיא סיפרה לו הרבה סיפורים מרתקים, במוסר, ומאלפי חכמה. היא היתה אשה מאד חכמה.

סיפור אחד הוא סיפר לי, פעם רבי איצליה ישב ב'טראסה' [מרפסת גדולה] ולמד, והחזיק סיגריה בפיו. [עוד לא ידעו מהסכנות שבזה]. לאט לאט הוא התקרב עם הכסא עד לסוף המרפסת והסיגריה נפלה לו למטה. רבי איצליה נבהל אוי, אוי... קם מיד והסתכל למטה - עשה תנועה של ביטול ואח"כ חזר חזרה למקומו והמשיך ללמוד. כעבור דקה שב רבי איצליה ונאנח, אוי, אוי... ירד למטה, הרים את הסיגריה, והמשיך לעשן. והיא אומרת, רבי איצלה היה נורמלי לגמרי ולא עשה דברים

כל אלו שאומרים שלא צריכים לדבר לא על דין ולא על משפט אלא רק על הימים הנחמדים והאהובים הללו, ולדבר בשבח האלול ובגודל הזכות אבל לא על המשפט ועל ראש השנה, זה לא נכון...! אמנם לא צריכים להישאר עם הפחד, אבל בודאי שצריך לזכור שיש דין ויש משפט!!!

הג"ר זיידל אפשטיין זצ"ל משגיח בישיבת תורה אור (שכעת היארציט שלו, כ"א) היה מדבר על זה איך שהפסדנו את הכל... אם אין לי ממה לפחד מי יעורר אותי לשוב בתשובה?... אני צריך לקחת את הפחד הזה בתור "מנוף" לזכור שיש לי כתובת! אבינו אב הרחמן! ואם לא מפחדים ולא יראים - ה' תוקע...

כעת מתחילים את השליש האחרון של אלול. צריכים להתעורר... בפרט אנחנו בני הישיבה, הישיבה קבלה כעת עוד מכה. עוד יתום בישיבה... הקב"ה מדבר אלינו! אחד מן החבורה שמת תדאג כל החבורה, בפשטות, זה לא גזר דין רק עליו, אלא זה גזר דין על כל בני החבורה!!!

רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל בדרשה הידועה שלו (דרשות מוהר"ח - סליחות) אמר מספיק רק לחשוב אם אנחנו לא זהירים מספיק בעוון ביטול תורה - זה שאלה של כרת! וזה הגמרא בסנהדרין (צט, א), "כי דבר ה' בזה הכרת תכרת" והגמ' אומרת זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק. רק זה לבד מפחיד מאוד... ומי יגיד "נקיתי לבבי"...

רק לפתוח עיניים...

והנה כמו בכל שנה מוישה'ה מדבר...

הסיפור כמו שסיפר אותו החתן של הסבא מנובהרדוק זצ"ל רבי יצחק וולדשטיין זצ"ל מובא בהקדמה לספרו.

באחת העיירות של ישיבת נובהרדוק פרצה שריפה באישון לילה. פעם הבתים היו עשויים מעץ, ותוך רגעים ספורים הבתים עולים בלהבות... כמובן כל בני העיירה התכנסו לעזור בכיבוי האש כמה שזה כבר יכל לעזור. ואמא אחת שראתה את הלהבות בתוך הבית העירה מהר את הילדים והוציאה אותם החוצה עם הפיגמיות וכשיצאה אף היא - נשמה לרווחה, ברוך ה'... עד שלפתע היא נזכרה שהיא שכחה להעיר את מוישה'ה, מוישה'ה נשאר בפנים... היא רצתה לשוב על עקבותיה ולהיכנס - אך הלהבות כבר אחזו בכניסה לבית, אם היא תכנס היא לא תצא... אין מה לעשות. היא צעקה צעקות בבהלה, אך התעשתה, היא נזכרה שמוישה'ה ישן בסוף הבית לשם עוד לא הגיעה האש, היא תצחק לו שיקום והוא יקפוץ אליה, זה קומה אחת בסך הכל.

היא רצה לסוף הבית לחלון של החדר וצעקה, **מוישה'ה... מוישה'ה... קום קום קום!!! תקפוץ אלי מהחלון!!!** והם כולם שומעים את מוישה'ה עונה לה, אמא'ה, אמא למה את מעירה אותי?... עוד חושך בחוץ עוד לא הגיע הזמן ללכת לחידר... ואמא אומרת לו **מוישה'ה... מוישה'ה... רק תפתח את העיניים, תראה אש! אש שורפת! עוד מעט היא מתקרבת**

תמוהים, וכאן זה היה נראה מאד משונה... היא שאלה אותו מה קרה פה...

הסביר רבי איצ'ליה - פשוט. בהתחלה למדתי, לא שמתי לב שהתקרבותי לסוף הטראסה, עכ"פ נפלה הסגריה ונבהלתי, מזיק! אז קפצתי מיד לראות, ונוכחתי לראות שהיא נפלה בצידי דרכים במקום שלא עוברים אנשים וזה לא מזיק לאף אחד. אז עשיתי תנועה עם היד, כאומר: "נו... אז הלכה חצי סגריה"... ישבתי ללמוד, אח"כ חשבתי, יצחק יצחק... הקב"ה וכל פמליא של מעלה לא היה קטן בשבילם לדון איזה גודל סגריה לתת ליצחק, ודנו אותך בראש השנה וביום כיפור עם חתימה שתקבל סגריה בגודל זה. ככה עושים עם היד?!... ככה מבטלים את מה שהקב"ה ופמליא של מעלה נתנו לך?!... איזו חוצפה... נבהלתי, וירדתי למטה לקחת את זה בחזרה. אני לא מבטל את מה שנתנו לי משמים.

נבין: אין דבר בעולם שעוקף את מערכת המשפט, אין דבר בעולם!!! גם אם יגרד לי באף גם זה נפסק למעלה.

פעם בא אל החזו"א זבוב טורדני והסתובב סביבו. ישב מישהו אצל החזון אי"ש וניסה להבריח את הזבוב שלא יפריע לחזון אי"ש. אמר לו מרן החזו"א בא אני אסביר לך, כנראה לא היית פה בהתחלה... בא לכאן מישהו ודפק בדלת. פתחו לו, ראו זבוב... שאלו אותו מה אתה רוצה?... שלחו אותי מהשמים לשבת על האף של רבי אברהם ישעיהו קרליץ. שליח משמים, אפשר להגיד לו לא?!... אז הוא עושה את השליחות שלו. זה הכל.

אין דבר שלא נגזר מלמעלה! והכל בידיים שלנו.

הג"ר זאב צ'יצ'יק זצ"ל פעם טעו אצלו באיזו אבחנה רפואית, נתנו לו טיפול לא נכון והייסורים שלו היו נוראים. ראו אותו מסתובב למטה ואומר לעצמו, ועלוול... ועלוול... כעת אתה בוכה?!... איפה היית עד עכשיו?... אם היית נאנח עוד אנחה אחת בימים נוראים זה לא היה מגיע לך...! עכשיו מאוחר...

לכו ונשובה אל ה'

היום אנחנו רק מתחילים סליחות. והקב"ה זיכה אותנו השנה שיש לנו סליחות ארוך, יותר מארבעה ימים... בואו

קצת - באמת - לדבר עם הלב...

שאלו פעם את הג"ר זידל אפשטיין זצ"ל מה רוצים במיוחד בחודש אלול יותר מכל השנה, צריכים למעט באכילה או בשינה?...

הוא ענה: שום דבר לא. את אותו הדבר שעושים כל השנה, (כמובן מי שתמיד עושה מה שצריך לעשות...) רק כל חטא מהווה ריחוק מהקב"ה, וכעת מתקרבים. בא **תתקרב** אל הקדוש ברוך הוא... תחשוב שאתה מדבר עם הקב"ה, אתה מתחנן אליו, אתה עושה מצוה - תזכור שהקב"ה צוה לעשותה, תזכור אותו... בכל דרכיך דעהו, "שויתי ה' לנגדי תמיד". הסעיף א' בשולחן ערוך.

וכעת נדע: מה היה קורה אם מוישה'ה הנ"ל לא היה נשרף, אבל הוא היה נכווה קשות רח"ל, ובשנה הבאה זה היה חוזר על עצמו. מה היינו אומרים עליו?... מאבד עצמו לדעת.

אנחנו נכוונו. כל העגמת נפש שהיתה לנו - מכל הסוגים - הכל היה בידיים שלנו. יכלנו להתפלל בראש השנה "ותגזר אומר ויקם לך", וזה כל יהודי ויהודי! והקב"ה מחכה לנו, מה הוא לא עושה לקראתנו...

אחיי היקרים... רק נזכור דבר אחד, זה בידיים שלנו! אם לא ננצל עכשיו לא נוכל לבא בטענות לאף אחד. לא זה אשם ולא זה אשם, תמיד מחפשים אשמים... אתה אשם איפה היית בימים האלו... אם לא נתעורר הכל אחר כך גזר דין של מעשה אלוקינו.

יהי רצון שהקב"ה יעזור לנו שבאמת נזכה להתעורר... גם על זה נבקש, הקב"ה, תעזור לי להתעורר!!! גם זה בידיים של הקב"ה.

נתעורר כולנו... נקרא בחזקה אל ה' אלוקינו שירחם עלינו... אנחנו רואים כמה צרות שיש מבית ומחוץ, את הגזירות על עולם הישיבות... אוי, כמה רואים שהקב"ה תובע מאיתנו... הוא רוצה מאיתנו משהו... נטה אוזן קשבת, נכרות אתו ברית אהבה, זה הזמן כעת.

וה' ישמע לשוועתינו ותפילתנו תתקבל לרצון, ועלינו ועל כל כלל ישראל ייגזר כתיבה וחתימה טובה. אמן.
(נמסר ליל א' דסליחות, מוצש"ק פרשת כי תבוא.)

לקראת הימים נוראים

הועלה לקו 'ארחות חיים' שיחות על ימים הנוראים

כמו"כ ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב

ולאחמ"כ בשידור חוזר

וכן שיעור דף היומי, שחות על המועדים, אירועים שונים, ועוד

בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

מערכת ארחות חיים

משגרת לכל התורמים והקוראים

ברכת שנה טובה ומבורכת

כתיבה וחתימה טובה.

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729
כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025
כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ 5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

שיחה מהגאון רבי זאב פהן שליט"א

יום הכיפורים

עבודת התשובה לפי דרגתינו

הנותר, ואע"פ שהם נשארו גולנים על שאר הממון שגולו התשובה התקבלה, והועיל לבטל מהם את הגזר דין, הרי לנו שלכל תשובה תמצא סליחה.

כחם הגדול של הרהורי תשובה

ויותר מזה מצינו בחז"ל גם על הכח של הרהורי תשובה שגם הם מתקבלים אצל הקב"ה, ואינם מועילים רק לשנויים קטנים אלא לשנויים גדולים ולמהפכה ממש, ואמנם כמובן הקב"ה יודע תעלומות יודע את האמת, שאין זה סתם מחשבה שהייתי רוצה לחזור בתשובה והייתי רוצה לתקן, אלא הרהורי תשובה אמיתיים שמשפיעים על האדם, ומדובר על דבר שאין עדיין ביד האדם לשנות את המעשים שלו ורק יש בליבו הרהורי תשובה, ולנו זה נראה שזה לא נוגע כלל לתשובה, אבל חז"ל מגלים לנו לא כך, ביציאת מצרים כתוב בתורה "וירא אלוקים וידע אלוקים" ומפרשים חז"ל שהכוונה להרהורי תשובה אצל הרשעים של כלל ישראל, שזה היה רק "וירא אלוקים" שאנשים לא ראו עליהם שני ורק הקב"ה ראה את הרהורי תשובה שבלבם, ומכאן זה הקב"ה קבע להביא את הגאולה.

תשובה זה לא דבר מסוים, אמנם יש תשובה שלימה שזה דבר מסוים כשנעשה עם כל הפרטים וכל העיקרים, אבל מאיתנו הקב"ה דורש תשובה כפי כוחנו, ואף שהחייב הוא יותר מזה, אבל אין זה חומרא להגיד שאני לא יכול לעשות תשובה, אלא זה קולא לומר כך, החומרא היא לומר אני יכול לעשות רק צריך להגדיר לעצמי מה אני צריך לדרוש מעצמי, ואת זה לעשות.

"קרוב לתשובה" מוריד הרבה מחומר החטא

ומצינו עוד יותר מזה ברבנו יונה, [וזה הדבר הכי נורא שיש בספר שערי תשובה] רבנו יונה מביא דברי חז"ל שביארו את החומרא של הלכות פנים שיש על זה חיוב ירהג ואל יעבור, כי זה מעין רציחה דאזיל סומקא ואתי חיורא, אבל חז"ל אומרים חומרא נוספת על המלבין פני חבריו ברבים שאין לו חלק לעולם הבא, וזה דבר שא"א להבין אותו, שאין לנו מושג מה עומק העונש בזה, שאינו ככל העונשים שאדם נענש אבל המציאות שלו נשאת, אבל אין לו חלק לעוה"ב הפשט שהמשפט של האדם הזה הוא הפקעת מציאותו, והוא נהפך להיות כמו בעל חי שסוף בהמה לשחיטה.

ונשאלת השאלה איך יכול להיות כזה דבר, שזה אביווריהו דרציחה, והרוצח אינו מאבד את העוה"ב ואילו המלבין פני חבריו מאבד את חלקו לעוה"ב, ומבאר רבנו יונה שהמלבין פני חברו רחוק מן התשובה אבל הרוצח קרוב לתשובה, הרוצח יש לו נקיפות מצפון על מה שעשה ואילו המלבין פני חברו אין לו נקיפות מצפון, ומבואר שיש מציאות שהוא לא עושה תשובה אבל הוא קרוב לתשובה וזה גורם לא רק להבדל קטן, אלא להבדל הכי גדול שיכול להיות, אין מרחק יותר גדול מהמרחק בין "יש לו חלק לעוה"ב" ל"אין לו חלק לעוה"ב".

ומבואר שאמנם העבירה מחייבת את העונש, אבל חומרת העונש נקבע לפי העבירה ולפי כמה העבירין הוא רחוק מתשובה, כמה יש לו שייכות עם נקיפות מצפון על מה שהוא עשה, ואף אם הוא לא עושה תשובה אבל הוא לא רחוק מתשובה, אנחנו לא היינו יכולים להעלות על הדעת כזה דבר אבל רבנו יונה יכול לגלות לנו את זה, וזה תורה בשבילנו.

והנוגע אלינו ללמוד שיש מציאות של רחוק מתשובה ויש מציאות של קרוב לתשובה, וא"כ יש בלי סוף דרגות מה הדרגה של האדם, ואף כשלא מצליח לעשות תשובה לפי עיקרי התשובה מ"מ יכול להיות קרוב יותר לתשובה, וכשיודעים את זה לא יכולים להתיאש, ואין את הטיעון שאני לא

אנחנו עומדים לפני יוהכ"פ וההרגשה של כל אחד שהוא רוצה להתכונן ליוהכ"פ אבל כנגד זה יש הרגשה שאני לא רואה מה אני יכול לעשות, הרי מה שבכוחי לעשות אני כבר עושה ומה שאני לא עושה הוא משום שזה לא בדרגה שלי, אמנם וודאי שאני לא מושלם ויש הרבה דברים שהתורה דורשת ואני לא מקיים את זה אבל זה לא מזלזל ח"ו, אלא משום שהוא למעלה מהמדרגה שלי, וא"כ אין אני רואה את עצמי ראוי לקיים מצות תשובה על דברים שאני לא מקיים.

והנה הסיבה שהאדם מתיאש מתשובה היא משום שלומדים דברי הראשונים שמלמדים אותנו שתשובה היא "עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא יחזור לעולם לעבירה זו" וכמש"כ הרמב"ם, והתשובה הזו היא מאיתנו והלאה ולכן אנחנו מתיאשים, וכן כשלומדים רבנו יונה המונה רשימה ארוכה של עיקרי התשובה רואים כמה הדרישה של התשובה רחוקה מאיתנו, ואמנם יש עבירות שאנחנו יכולים לחזור עליהם בתשובה והיינו העבירות שגם בשבילנו זה הפתעה שנכשלנו בזה, ובזה כל אחד יכול לחזור בתשובה כראוי, אבל רוב העבירות שלנו הם לא מהסוג הזה, כגון בחטאים שבין אדם לחבירו לפי דרגתינו אנחנו רחוקים מהתביעה של התורה "ואהבת לרעך כמוך" ורחוקים מלא להכשל באיסור "לא תשנא את אחיך בלבבך", כל אחד חי כפי הטבע שלו ולא מתעלה מעל טבעו בצורה הראויה, וכן בעניינים של בין אדם למקום אמנם אנחנו עסוקים בתורה ומצוות אבל כבר דיברנו בתחילת חודש אלול שיכולים להשיג תורה ומצוות בצורה אחרת, ובזה אנחנו מרגישים שאין לנו שייכות עם הדרגה של תשובה עם כל הפרטים שהרמב"ם ורבנו יונה מלמדים אותנו.

גם לתשובה מועטת יש כח כפרה

אמנם זה שקר ועצת היצה"ר כי גם במדרגה שלנו יש לנו דרך לתשובה, כי תשובה זה לא דבר מסוים בלבד, ולא רק תשובה שלימה יש לה תורת תשובה, וכמש"כ רבנו יונה ש"לכל תשובה תמצא סליחה" והכוונה בזה שאמנם יש שלימות של תשובה אבל הקב"ה מתחשב בכל דרגה ודרגה של תשובה וזוהי לכפרה בשיעור שהקב"ה קובע שמגיע לאדם לפי התשובה שעשה, וכן מבואר ברש"י ביומא (פ"ה ב') על מה ששנינו חטאת ואשם מכפרין, מיתה ויה"כ מכפרין עם התשובה, וקשה למה לא מוזכר במשנה חטאת ואשם שמכפרים הוא רק עם התשובה, וכתב רש"י שבחטאת ואשם לא הוצרך התנא לכתוב שצריך תשובה כי כיון שמביא חטאת ואשם על החטא שלו ודאי ששב בתשובה, והרי כשמביא קרבן אין ראייה שעשה תשובה עם כל גדרי התשובה, ואעפ"כ זה נחשב תשובה שהחטאת ואשם יכולים לכפר, ומבואר שגם תשובה מועטת כזאת נחשבת תשובה.

ויסוד זה מבואר בחז"ל, הגמרא לומדת את מעלת התשובה מהתשובה של אנשי ננוה, ואף שזה היה לאחר שנגזר דינם שהעיר תחרב מ"מ התשובה שלהם התקבלה, והתבטל גזר דינם, ומה היתה התשובה שלהם, האם זה היה לפי הרשימה של רבנו יונה של כל עיקרי התשובה, האם התשובה שלהם היתה באופן "שיעיד עליו יודע תעלומות שלא יחזור לחטאים אלו שוב", מבואר בירושלמי שזה לא היה כך, והוא מדקדק כן מהפסוק שכתוב שחזרו בתשובה "מן החמס אשר בכפיהם", למה מוזכר את החמס "אשר בכפיהם" ולא "מן החמס" סתם, ומבאר הירושלמי שהפסוק מגלה לנו שהם לא חזרו בתשובה מן החמס אלא רק "אשר בכפיהם", והכוונה גול שלא היה מסודר במגדל - בארון אלא עדיין היה מונח אצלם בכניסה לבית, שעדיין לא התרגלו שזה שלהם שרק עכשיו גולו אותו, ורק בזה הם הצליחו להתגבר ולעשות תשובה ולא על

יכול לעשות תשובה עד שיעיד עלי יודע תעלומות שלא אחזור לחטא זה לעולם, ועלינו לבדוק את עצמנו האם אנחנו דורשים מעצמנו להיות קרובים לתשובה כפי הכח והדרגה שלנו.

היצה"ר מסתיר את הדברים האלו מאיתנו כדי ליאש אותנו, אבל אנחנו צריכים לדעת דברים אלו ולדרוש את זה מעצמנו.

העבירה הכי חמורה שיש לנו, היא העבירה שלפי דרגתנו בכחינו להתגבר עליה, אמנם גם בעבירה שלפי דרגתנו אין בכוחנו להמנע ממנה לגמרי אבל בכוחנו לעשות שלא תהיה בדרגה החמורה שלה, שלא נהיה במצב של רחוק מתשובה ממנה, וזהו החלק החמור יותר, וכשנחזור בתשובה על זה נינצל מהחלק החמור בעבירה זו, כי חלק זה הרי בידנו לעשות, וזה ההישג הכי

מציאות יוהכ"פ הוא "לפני ה"

גדול, ואם נזיז את עצמנו בנקודה זו להיות יותר קרובים לתשובה זה רוח בלי גבול.

ומהי הדרך שנוכל להיות יותר קרובים לתשובה, ע"י הלימוד בספרי המוסר על חומרת העבירות שבהם אנחנו נכשלים, רבנו יונה בשער השלישי מלמד אותנו על הרבה ממצות התורה מה חומר החטא בהם, וכשלוּמדים את דבריו מתעוררים להכיר את חומרת החטאים, וכן יש ללמוד בדברי רבנו יונה בתחילת הספר על חומרת החטאים בכללות וכמש"כ שם "לעלות מתוך פחת מעשיהם" שמעשה עבירה מוריד את האדם להיות כבור דהיינו בדרגה נמוכה יותר, וכן כל המשך דבריו שם, וכשנעסוק בזה גם אם זה לא יועיל להנצל מהחטא לגמרי, מ"מ יהיה לנו יותר איכפת מהחטאים ובוה נרויח להיות יותר קרובים לתשובה, שזה רוח בלי גבול.

ויש וידוי על רשענו, יש העוֹיֵנו ויש עוֹיֵנו, ואי"ז חזרה אלא העוֹיֵנו והרשענו זה מה מעשינו, ועוֹיֵנו ורשענו זה מה מהותינו, חלק אחד הוא מה עשינו במעשינו הרעים, וחלק נוסף הוא מה פגמנו בעצמינו, העבירות של התורה מחולקות כמו שדיברנו, שרבנו יונה מלמד אותנו שיש ב' חלקים במצוות התורה, יש מצוות שהם מה לעשות, ויש מעלות שהם מה להיות, ועל זה הוידוי מה עשינו ומה נהיינו שזה הגדרת המציאות שלנו שהשתנה מכח מעשינו.]

חז"ל יסדו לנו לומר את הוידוי בתוך התפלה, והסיבה לזה מפני שעיקר דין הוידוי הוא לומר את הוידוי לפני ה', ולכן התפלה שהיא לפני ה' זה המעמד המתאים לאמירת הוידוי, ואמנם יש וידוי גם שלא בשעת התפלה וגם הוא יש בו קיום של אמירה לפני ה', אבל אי"ז באותה מעלה של וידוי בתפלה.

[ויש להדגיש שאמנם ודאי צריכים להבין את התפלות, אבל כל זה צריך להכין לפני התפלה, ומי שמעיין בשעת התפלה אפי' במפרשים מעולים מאד, הוא מוציא את עצמו מידי מעמד התפלה שהוא עכשיו לפני ה' והוא מדבר עם הקב"ה, ובמקום זה הוא מתעסק עכשיו במוסר לייסר את עצמו, אבל לא זה התפלה, אלא צריכים להכין את הבנת התפלה לפני התפלה, ולשמור על המעמד של התפלה שעומדים לפני ה' ושם להגיד מה שייסרו לנו להגיד, ויותר טוב לכון פחות כונות ולסמוך על מה שהכינו לפני התפלה מאשר ללמוד בשעת התפלה, שזה מנתק את האדם מלפני ה' וממעמד התפלה, וצריך לדעת שהיצה"ר מתוכנן ולא מפריע לו הרבה חיזוקים אם הוא מצליח לנתק אותנו ממעמד התפלה, וזה ההפסד הכי גדול.]

הגמ' אומרת שהימים האלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ הם ימים של "בהמצאו", והגר"א מביא עוד מחז"ל שיש דבר נוסף "בהיותו קרוב" וזה ביוהכ"פ, אנחנו צריכים לקבל שייכות עם המציאות הזאת לפי ערכנו, לא יותר ממה שאנחנו, אבל לפי ערכנו אנחנו יכולים ג"כ להתחזק במציאות הזאת שאנחנו שייכים להקב"ה, שיש מציאות של לפני ה'.

ביוהכ"פ זוכים למידת החנינה מכח האמונה ביחוד ה'

יש עוד נקודה שזה המהות של יוהכ"פ, חז"ל מגלים לנו שהמדה של הקב"ה ביום הכיפורים זה מידת החנינה, לא כל אחד זוכה למתנת חניס אבל ביום זה ההנהגה הזאת היא בקביעות אצל הקב"ה, וכל אחד זוכה כפי מה שמגיע לו, אבל איך זוכים למידת החנינה, אנחנו חוזרים על דברים אלו כל השנה, יש תפלת תחנון ויש תחנון של שני וחמישי, תחנון זה לבקש חנינה אצל הקב"ה, ובשני וחמישי אנחנו מאריכים ואומרים שאיננו מבקשים בזכות עצמינו רק זכות אבות וחנינה של הקב"ה, עד שמגיעים קרוב לסוף ומבקשים בזכות דבר אחד, "חון אום המיחדים שמך", והיינו שאנחנו מבקשים חנינה בזכות שאנחנו מאמינים ביחוד ה', וכן כל יום אנחנו אומרים אחרי התחנון שהמטרה שלו "קבל תחנוני", שהקב"ה יקבל את השמו"ע במידת החנינה, ובאיזה זכות אנחנו מבקשים, "ואל יאבד ישראל האומרים שמע ישראל", "ואל

רבנו יונה מגלה לנו שישנו ציווי התורה לחזור בתשובה ביוהכ"פ ולמד זה ממש"כ "כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' לפני ה' תטהרו", ומפרש רבנו יונה (שער שני הדרך החמישי) שכאן יש מצווה מיוחדת לחזור בתשובה ביוהכ"פ, "לפני ה'" זה ההגדרה של יוהכ"פ, והתורה אומרת בהיותכם במצב אחר מכל ימות השנה, במצב של "לפני ה'", אז הציווי הוא "תטהרו", תחזרו בתשובה.

ומבואר שהמציאות שלנו ביוהכ"פ היא מציאות אחרת מכל ימות השנה, כל השנה אנחנו בריחוק מסוים מלפני ה' אבל ביוהכ"פ המתנה של יום זה היא להיות לפני ה', והיינו שאנחנו מסוגלים לחוש את מציאותו יתברך יותר משאר כל ימות השנה.

במצב זה שמרגישים את מציאותו של הקב"ה יותר קרובה, תפקידנו לעשות תשובה על נקודה זו, יוהכ"פ ניתן לנו לחזק באופן כללי את המציאות הזו של לפני ה', כבר דיברנו בחודש אלול שכאשר מקימים מצוות התורה כהלכתן אז אנחנו מחזקים אצל עצמנו שנחוש יותר את מציאות ה' אבל זה צריך חיזוק, ביוהכ"פ זה יותר קל הן מבחינת הסייעתא דשמיא והן מבחינת תנאי החיים של יוהכ"פ, אבל צריך לחזק אצל עצמנו שבמשך השנה כל מה שיכול להיות שמירה על זה, צריך לחזק.

דיברנו כבר שבק"ש פעמיים ביום, ובתפילה שלנו, אלו דברים שמחזקים את הקשר שלנו עם המציאות של לפני ה', ואם נעשה את מה שבין כך אנחנו עושים ורק נעשה את זה בצורה יותר נכונה, בזה נוכל לעשות שמירה על מה שיוהכ"פ נתן לנו אפשרות להשיג יותר בקלות, וצריך לתכנן איך לשמור את זה בק"ש ובתפילה ובמאה ברכות, וכן במצוות ציצית שניתנה לנו למטרה זו כדי שנקשור את כל המצוות לקב"ה שהוא המצווה, וכמש"כ "למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי", וכמו שדיברנו כבר באלול.

הוידוי הוא גם על החסרון בהכרחינו במציאות ה'

חלק גדול מהוידוי הוא ג"כ שייך למציאות זו, בנוסח הוידוי אומרים על חטא שחטאנו לפניך, על חטא ש"חטאנו" הוא חלק הגנות של העבירה עצמה, ואנחנו פונים להקב"ה ומצרפים לזה עוד תביעה שאנחנו מביעים את הצער עליה בוידוי, "לפניך" והיינו על מה שעשינו ופגענו במציאות הזו של הקשר שלנו עם הקב"ה, ובה התחצפנו ופגענו בהקב"ה, לא אומרים שחטאנו לך אלא שחטאנו לפניך, והכונה בזה שלא התייחסנו למציאות זו שאנו לפניך, אנחנו מסיחים דעת ומעלימים עין ממציאות אמיתית זו של לפניך, ולו היינו מחזוקים יותר בזה היינו נכשלים פחות, ואמנם אנחנו לא בדרגה של שויתי ה' לנגדי תמיד, שזה ממעלות הצדיקים, אבל יש בלי סוף דרגות כמה אנחנו שייכים לזה שאנחנו לפני ה'.

[אנחנו אומרים את הוידוי לפי הסדר של א"ב וזה וידוי עם כח התורה כמבואר בנפש החיים, ואמנם ודאי שאין בזה כפילויות של ביטויים כדי להשלים את הא"ב ואף מה שנראה כחזרה אי"ז אותו דבר, יש וידוי על הרשענו

יאבד גוי אחד המיחדים שמך ה' אלוֹקִינוּ ה' אחד" והיינו ג"כ שנזכה למידת החנינה בזכות אמונתנו ביחוד ה', נומה שכופלים ואומרים "האומרים שמע ישראל וכו' המיחדים שמך ה' אלוֹקִינוּ ה' אחד" וזה נראה כחזרה שהרי אין מעלה לשמע ישראל בפ"ע, ואמנם הכונה בזה שאין אנחנו דואגים לעצמינו בלבד שנהיה אנחנו מחוזקים באמונה ביחוד ה' אלא פונים לכלל ישראל ואומרים שמע ישראל ה' אלוֹקִינוּ ה' אחד, וזה הוא האומרים שמע ישראל].

וכך אנחנו אומרים בפזמון בעיו"כ "ועל זאת לבי יפחד" שאני מפחד מאד מיוהכ"פ, "אבל עתה בזכרי שם מלכות המיוחד ועל זאת אני בוטח וכו'" שכשאני נזכר שכולם מקבלים על עצמינו יחוד ה', ומושכים זה מכאן וזה מכאן באמונה ביחוד ה' בזה אני מרגיע את עצמי.

הנוגע לנו בדרגה שלנו הוא להתחזק באמונה ביחוד ה' - לחזק את כל הדברים שבהם אנחנו נפגשים כביכול עם מציאותו של הקב"ה, וכבר דברנו על זה במשך האלול באריכות וכאן הזכרנו בקיצור דברים, זה צריך להיות החיזוק שיוצא מיוהכ"פ, ובדאי שאם זה לא מתבטא בהתמדה אז לא עשינו מה שצריך לעשות, ובנוסף לזה זה צריך להתבטאות בעבודת התפלה ובסדר התפלה, אם מתפללים במקום שאין סדר ועבודת התפלה זה רחוק מהמציאות הזאת, אנחנו צריכים לדרוש מעצמינו שנהיה שייכים למציאות של לעבוד את ה' ולדרוש מעצמינו חיזוק בה' אחד, אנחנו רק נוגעים בדברים, והם הדברים שאנחנו צריכים לחזק את עצמינו.

רבותינו למדונו שנדרש בשביל זה סדר של לימוד המוסר וצריך לדעת שלימוד המוסר צריך ללמוד כמו שלומדים גמרא, וכמו שלומדים עליות דרבנו

סוכות

שמחת הסוכות המשך לקרבת ה' של הימים הנוראים

בעבודת ה' היראה והשמחה משולבים זה בזה

הנה התורה מצוה אותנו שני ציוויים שנראים כסותרים זה את זה "עבדו את ה' ביראה" ו"עבדו את ה' בשמחה", ולכאורה לנו נראה שזה סתירה כי איך האדם הנמצא בשמחה יכול להיות במצב של יראה, ובספר העיקרים כ' ביאור הענין שאין זה סתירה, שיש יראה שהיא סימן טוב לאדם כמו הפחד מאש, שמי שאינו מפחד להכניס ידו לאש זה הוכחה שאינו בריא בנפשו, וא"כ כשאדם יודע שהוא מפחד כראוי ממה שצריך לפחד הוא שמח בזה, וזהו ג"כ הביאור ביראת ה', שכשאדם משיג את היראה מהקב"ה יש לו להרגיש שמחה שהשיג את מעלת היראה.

ומצינו בדברי חז"ל במדרש שוחר טוב בתהלים (פרק ק') ביאור נוסף על שאלה זו, א"ר אייבוב בשעה שאתה עומד ומתפלל יהא לבך שמח כי אלקים עליון אתה עובד, והביאור בזה שכאדם עומד בתפלה ומרגיש שהוא נמצא לפני ה', ומדבר לפני הקב"ה, האדם הזה הוא מרגיש שמחה גדולה על הזכות שיש לו לעבוד את הקב"ה, והיינו שהמעמד הזה של היראה שהוא עומד לפני המלך ומתעורר להכנעה מלפניו ית' זה מעורר בלבנו את הרגשת השמחה שזוכה לעבוד את ה', וזה השמחה של עבדו את ה' ביראה, ויש לבאר דבר זה במשל מחיי העוה"ז, שכשנכנסים אצל אדם גדול יש אנשים שמגודל ההערכה ויראת הרוממות אינם יכולים לפתוח את פיהם, וגם אלו שיכולים לדבר מרגישים יראת רוממות ומקצרים בדברים, ואם ישאלוהו בשביל מה לך המורא הזה תוכל לצאת החוצה ולא תרגיש מורא, הרי פשוט שלא יעשה כן כי הוא שמח מהיראה הזו שהוא מבין שזה ענין חיובי שהוא טוב עבורו להיות שייך לאדם גדול, וכמה שהוא יותר מרגיש את האדם גדול כך הוא יותר מרגיש את המרחק ואת ההכנעה, וזה מה שאומרים חז"ל שזהו מעמד התפילה שמצד אחד זה מעמד של יראה כי נפגשים כביכול עם הקב"ה, ומצד שני המעמד עצמו משמח

בימים אלו שלאחר יוהכ"פ ועשיית יש הרגשה של צער בלב על זה שלא ממשיכים מיד את זמני הלימוד, כי נראה לכאורה שהיה זה חיזוק גדול עבורנו אם היה המשך ה"זמן" למחרת יוהכ"פ, כי כשמתעסקים במצות המוטלות עלינו בימים אלו קשה להחזיק את ההתעלות שהיתה בימים הנעלים האלו, ואמנם אין זה דבר שהתחיל אצלינו, אלא זהו הסדר שהקב"ה סידר, שצורת ימים האלו הם ימים שעסוקים בהם בהכנה לחג הסוכות, וכן מבואר בתוס' בחולין דף פג. שכתבו לגבי הכנת הסעודה ליו"ט שבערב סוכות אין פנאי להרבות בשחיטה להכין סעודה גדולה כ"כ כיון שעסוקים וטרודים בסוכה ולולב, וכן דרשו חז"ל על הפסוק "ולקחתם לכם ביום הראשון" ראשון לחשבון עוונות, כיון שבימים אלו טרודים ועסוקים במצוות, ומבואר שזו הצורה של כלל ישראל שמיד לאחר יוהכ"פ עסוקים בהכנה לחג הסוכות, וגם התורה מתחשבת בזה, ואין לחשוב שהיה יותר טוב בצורה אחרת אלא זה הצורה הטובה שצריכה להיות וכמו שהקב"ה קבע.

וצריך להבין מה הענין שהקב"ה מסדר לנו את הזמנים בצורה כזאת שאחרי הדרגה של יום הכפורים שהוא יום מיוחד שנמצאים בו לפני ה' יותר מכל ימות השנה, וכמו שהבאנו מדברי רבינו יונה שביאר את הפסוק "לפני ה' תטהרו" שהכונה בהיותכם לפני ה', וזהו ביום הכיפורים, וכן הגר"א הביא דרשת חז"ל ש"בהיותו קרוב" זה יוהכ"פ, וממצב כזה גבוה שנמצאים קרוב לפני ה' יוצאים לחפש את ארבעת המינים ובנין הסוכה, ומדברי חז"ל הנ"ל רואים שזה זמן שמסייע לאדם שיהא פחות נכשל בעוונות ח"ו, ויש לנו לעורר את עצמנו לנסות להיות את זה, ולהבין מה ההכנה הנדרשת לחג הסוכות ולארבעת המינים, ואיך צריכה להיות הנהגת הימים האלו.

את האדם, זהו ציווי התורה שיהיה שילוב של "עבדו את ה' ביראה" ו"עבדו את ה' בשמחה".

תוכן מצות ארבע מינים - ביטוי שמחתנו על היותנו עבדי ה'

והנה המצוה של ארבעת המינים שונה משאר מצות התורה, ודבר זה מבואר בדברי הרמב"ן בפסחים (דף ל"ה ב') שכתב בשם תוס' שבכל המצות הפסול של מצוה הבאה בעבירה הוא רק מדרבנן, אבל בקרבן ובלולב הוא פסול מדאורייתא, והנה אנחנו מבינים את מצות ארבעת המינים שהיא מצוה של מעשה המבטא שמחה, שמינים אלו הם משמחים את לב האדם, אבל מדברי התוס' שדימו את מצות ארבע מינים לקרבן יש ללמוד שמצוה זו בנויה על יסוד נוסף, והוא מה שמבואר בדברי חז"ל [וכמו שנבאר בהמשך] שמצות ארבעת מינים הוא מצוה שהיא מעשה ריצוי להקב"ה, ובזה היא שוה לקרבן שאינו כשאר מצות, שבכל המצות אין המעשה עצמו מעשה של ריצוי אלא שע"י שמקיימים את המצוה משיגים ריצוי, אבל בקרבן המעשה עצמו הוא מעשה של ריצוי, וזהו שם הקרבן שהוא ריח ניחוח, דהיינו שעושים מעשה שהמטרה של המעשה הוא להיות נרצה אצל ה', לריח ניחוח שעושה נחת רוח להקב"ה, וכן הוא גם מצות נטילת ארבעת המינים, שהמעשה עצמו הוא מעשה של ריצוי. ודבר זה מבואר בדברי חז"ל (תנחומא פרשת אמור) שאמרו שכלל ישראל זוכים ביוהכ"פ לכפרת עוונות וכשנוטלים ד' מינים זוכים להוסיף על הכפרה, וההוספה על הכפרה היא שזה כפרה בגדר של ריצוי, להיות מרוצה לפני ה', וזהו המצוה של ארבע מינים שע"י משיגים ריצוי לפני ה'.

והסיבה שמשיגים את הריצוי ע"י הארבע מינים היא משום שהמעשה של נטילת ד' מינים זה פעולה של הלל להשיי"ת, שמביעים בזה את השמחה שלנו בהקב"ה, שאנחנו שמחים בשייכות שלנו עם הקב"ה, ואנחנו מבטאים את השמחה הזאת ע"י נטילת ארבע מינים, שזה פעולה של מעשה הילול, וזהו ג"כ הסיבה שאומרים את ההלל בשעת נטילת לולב, ואינו תוספת על המצוה, אלא הוא מעיקר המצוה, ואמנם מדא' אין חיוב אמירת הלל כיון שאין צריך לצוות להגיד את ההלל, אלא הנטילה עצמה היא פעולה של הילול, וכשמקיימים את המצוה דא' כמאמרה ההילול מונח בלב האדם שנוטל את הארבע מינים, שהוא מבטא את הלב שלו שתוכן הפעולה שלו היא להלל את הקב"ה, שהוא הקב"ה שבחר בנו ונתן לנו את האפשרות להיות קרובים אליו, וכשאדם לא יודע את זה הוא אמנם מקיים את המצוה אבל לא קיים את המכוון של המצוה, ובזה שאנחנו אומרים את ההלל בזה אנחנו נעזרים לקיום המצוה עם ההילול, וזו המצוה של הארבע מינים לבטאות את השמחה שזכינו להיות עבדי ה', וזהו הביאור במש"כ הרמב"ן בשם תוס' שמצוה הבאה בעבירה פוסל בארבע מינים מדאורייתא, שהסיבה שמצוה הבאה בעבירה פוסל הוא משום הריצוי שבמצוה, ולכן יש שיטה שבכל המצות הוא פסול מדא', כיון שכל מצוה יש בו גם ריצוי, אבל שיטת התוס' שדוקא בקרבן שזהו החפצא של המצוה שהוא מעשה של ריצוי רק בזה פוסל מצוה הבאה בעבירה מדא', וגם בלולב זהו החפצא של המצוה שהוא מעשה ריצוי.

ויתכן לומר שלכן התורה קבעה בנטילת הלולב שהוא ניטל במקדש כל שבעה, כיון שהמקום הטבעי של המצוה הזאת הוא בביהמ"ק, שזו פעולה של ריצוי ויש לעשותה במקום הרצון, שהוא המקום שבו עושים מעשים המרצים דהיינו עבודת הקרבנות, שהם לשם ריח ניחוח לשם הרצון של הקב"ה, ולכן התורה קבעה את המצוה במקדש שבעה ימים, ובגבולין יום אחד בלבד, אבל חכמים תקנו ליטול לולב גם בגבולין כל שבעה, דהיינו לעשות עבודת ריצוי שבעת ימים.

השמחה בסוכות על הדרגות בקרבת ה' שהשגנו בר"ה ויוהכ"פ

וכיון שזהו החפצא של המצוה לבטאות את השמחה שלנו שזכינו להיות עבדי ה', א"כ פשוט שמי שזכה להתפלל טוב בר"ה ויוהכ"פ ובעשי"ת הרי הוא

מרגיש טוב שהוא יותר קרוב להקב"ה, ואף אנחנו שאין אנחנו בדרגות גבוהות להרגיש כן כל הזמן, אבל גם לנו הקב"ה מאפשר לפעמים את ההרגשה האמיתית הזאת שאנחנו יותר קרובים, וכשאדם גומר שמו"ע בהרגשה כזאת אכפת לו שהוא צריך להפסיק, שזו הרגשה נעימה יחד עם זה שזה מעמד של יראה, כך היא המציאות, והמציאות הזאת היא קיימת כל השנה, אלא שבימים אלו קבלנו מתנה שיש סיוע לזה וכמש"כ "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", ועל המציאות הזאת שקבלנו אנחנו צריכים לבטאות את השמחה, וזהו השמחה בחג הסוכות, וכשמבינים את זה זה מיקל עלינו ונותן לנו אפשרות לעסוק בהכנה לבנות את הסוכה ולהכין את הארבע מינים צורה הנכונה, שזהו הבנת המצוה מצד הדא'.

הידור מצוה הוא ביטוי השמחה במצוה

ההידור של ארבע מינים הוא ג"כ ענין מיוחד, שדעת רש"י שהענין של הדר זה משום זה קלי ואנוהו, ואמנם תוס' חולקים על זה, אבל הביאור בד' רש"י שאמנם "זה קלי ואנוהו" אינו ציווי המעכב בכל המצות, מ"מ שייך בארבע מינים שיהיה לעיכובא, ואין כונת רש"י שלומדים את זה מ"זה קלי ואנוהו" אלא שזה אותו ענין, שהוא ביטוי של השמחה שיש לנו במצות ה', שאנחנו זוכים לקיים את המצות של ה', שההידור הוא ביטוי של המקיים שאינו עושה זה רק משום שהוא מחוייב בלבד אלא שהוא שמח בזה, והוא מבטא בזה את ההערכה למצוה וכמו שמבאר במס"י, שההערכה היא ביטוי של השמחה במצוה, ובמצות ארבע מינים הוא יותר מכל מצות, עד כדי כך שהתורה קבעה את זה שהוא דין החפצא, ולא רק דין על האדם המקיים שצריך לנהוג את ניהוג ההידור, כי המצוה של נטילת ארבע מינים זה מעשה המבטא את השמחה שלנו שאנחנו קרובים להקב"ה ורצויים לפניו.

בשו"ע כתוב שבמוצאי יוהכ"פ צריך להתעסק בבנין הסוכה כיון שמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, וצריך ביאור למה הוא זמן עשיית הסוכה יותר מעשי"ת, והביאור הוא כמו שדיברנו שזהו הזמן שהתורה קבעה לזה, וכמש"כ "ולקחתם לכם ביום הראשון" שהוא ראשון לחשבון עונות, ומבואר שזהו זמן העסק במצות ממוצאי יוהכ"פ, ולכן זה נחשב מצוה שבאה לידך, שאלו הימים מיועדים להכנה והתעסקות במצות אלו.

גם ההנהגה של "מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה" הוא ביטוי של חשיבות וההערכה למצוה, שאפשר להשיג את המצוה בשתי דרגות, וזהו החמץ של המצוה שמשיג את המצוה בדרגה נמוכה, שהדרגה הגבוהה בעשיית המצוה היא כשאדם עושה את זה בשמחה, וכשעושה את זה בעצלתיים זה הדרגה הנמוכה, וזהו "אל תחמיצנה" שאינו רק חשש שמא יפסיד את המצוה, אלא אפי' אם ישיג את המצוה הוא ישיג בדרגה הנמוכה כי החמץ את המצוה, שהצורה הנעלה של המצוה הוא כשמעריך את המצוה, וכשלא דוחים את קיום המצוה זה מראה שהמצוה רצויה לו, והעיכוב שמששה את המצוה מוגדר כמו חימוץ שהוא הגדרה של סוג לא נעלה.

אם מבינים כך זה יכול לעזור לעסוק במצות בצורה הנכונה, ואמנם גם זה דורש רמה ודרגה בעבודת ה', כי אחרת צורת העסק משכיחה את דברים אלו, אבל כשיודעים שזו המצוה מבינים שהקב"ה עשה את זה עם סדר, שקודם צריך להשיג את מצות ה' ביראה, ואח"כ לנצל את מה שהשיגו, שהוא השורש של עבדו את ה' ביראה, ולהשיג ע"י עבדו את ה' בשמחה, אם אנחנו מבינים את זה אנחנו יכולים לבקש מהקב"ה סיוע שנוכל להכין את עצמינו, ולקיים את המצוה שבאה לידינו בתור המשך של מה שהקב"ה זיכה אותנו עד עכשיו, ולא נפסיד את מה שקיבלנו קירוב מהקב"ה בתוך הימים שהקב"ה מקרב את עצמו, אלא נקבל את התחושה שלא מאבדים את זה אלא משתמשים בזה להשיג את המעלה של עבדו את ה' בשמחה.

לפני ראש השנה דברנו שעבודת התשובה מתחילה בר"ה, והשלב הראשון של תשובה זה להתרומם ולחזור למעלה שלנו כבני מלכים. במשך יומיים התעסקנו בכל ענייני המלכות בלא הזכרת עוונות. בר"ה לא היה עבודה של וידויים חרטות וקבלות, אלא התעסקנו בשלב הראשון של תשובה שזה להתרומם ולחזור למעלה שלנו כבני מלכים. לאחר שעם ישראל זכה והתורמים בראש השנה והכיר במעלה שלנו שאנו בני מלכים, אומר רבינו יונה: **"כִּי הַמֶּלֶךְ יַחְמוּל עַל חַיָּכֵי וְלִידֵי בֵיתוֹ הַקְּרוֹבִים אֵלָיו, וְהֵם מֵאַצִּילֵי הָאָרֶץ הַנִּכְבָּדִים, וַיִּתֵּן לָהֶם חַיִּינָה יוֹתֵר מִחֻמְלָתוֹ עַל הָרְחוּקִים וְהַפְּחוּתִים"** (שע"ת ש"א יג). על ידי עבודת ר"ה אנחנו ראויים לזכות לחנינה של יוה"כ. אבל כולם יודעים שבין ר"ה ליוה"כ יש לנו שבוע שלם של עשרת ימי תשובה, המשנ"ב (משנ"ב תרג' ס"ק ב) מביא בשם היערות דבש (ח"א דרוש א'): **"כִּי שְׁבַע הַיָּמִים שֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכַּפּוּרִים הֵם נִגְדֵי שְׁבַע יְמֵי הַשְּׁבוּעָה, וּבְכָל יוֹם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל אוֹתוֹ יוֹם. דָּרָךְ מְשַׁל, בְּיוֹם רִאשׁוֹן יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל מַה שֶּׁחָטָא כָּל יָמָיו בְּיוֹם רִאשׁוֹן וְכֵן בְּיוֹם שֵׁנִי וְכֵן כָּל שְׁבַע יָמִים"**. זה פשוט וברור שהעשרה ימים האלה הם חטיבה אחת. זה לא שהיה ר"ה, אחרי זה יש הפסקה ואז מגיע יום הכיפורים. אין שום הפסקה, זו רציפות אחת. אם התנא אומר לנו על כל ימות השנה: **"הַיּוֹם קָצַר וְהַמָּלָאכָה מְרֻבָּה, וְהַפּוֹעֲלִים עֲצִלִּים, וְהַשָּׂכָר הֻרְבָּה, וּבַעַל הַבֵּית דּוֹחֵק"**. (אבות פרק ב' משנה ט"ו) על אחת כמה וכמה עשרת ימי תשובה. רבנו יונה כותב על עשרת ימי תשובה: **"בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, הֵיכָא אֵת דְּבַר הַשֵּׁם, לְבֹו חֵיחַל בְּקִרְבּוֹ, בְּדַעְתּוֹ כִּי כָּל מַעֲשָׂיו בְּסִפְרֵי נִכְתָּבִים, וּבַעַת הַהִיא הָאֱלֹהִים יִבְיֵא בְּמִשְׁפָּט אֵת כָּל מַעֲשֶׂה עַל כָּל נַעֲלָם אִם טוֹב וְאִם רָע, כִּי הָאֵדָם נִדּוֹן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְגַזַּר דִּין שְׁלוֹ נְחָתָם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וּבַעַת אֲשֶׁר יֵדַע הָאֵדָם כִּי יִבְיֵאוּ אֵת דִּינוֹ לִפְנֵי מֶלֶךְ בְּשֶׁר וְדָם, הֲלֹא יַחְרֵד חֲרָדָה גְּדוֹלָה וְנִשְׁתַּעֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ, וּבְכָל דְּרָכֵי חֲרִיצוֹת יַחִישׁ מִפְּלֵט לוֹ, וְלֹא תַעֲלֶה עַל רוּחוֹ לִפְנוֹת עַל יָמִין אוֹ עַל שְׂמָאל וְלִהְתַּעֲסֵק בֵּיתֵר חֲפָצָיו, וְלֹא יִשְׁגִּיחַ לִפְתָּח וּלְשִׁדָּד אֲדָמָתוֹ, וְלֹא יִפְנֶה דָּרָךְ בְּרָמִים, וְלֹא יִתְרַפֶּה בְּיוֹם צָרָה מִהֲכִין לֵב לְהַנָּחַל כְּצִבִּי מִיָּד. לָכֵן מִה נּוֹאֲלוּ הַיּוֹצֵאִים לִפְעֻלָּם וּלְעַבֻּדָתָם עַדִּי עָרַב בְּיָמִים הַנוֹרָאִים יְמֵי הַדִּין וְהַמִּשְׁפָּט וְאִינָם יוֹדְעִים מַה יִּהְיֶה מִשְׁפָּטָם..."** (שע"ת השער השני אות יד) אומר רבינו יונה שלהתנהג בעשרת ימי תשובה כמו בכל השנה זו הנהגה של טיפשים.

עשיית הם ימים שונים ומיוחדים, ימים שאנחנו מוכרחים להמשיך את העבודה הנפלאה שזכינו להתחיל בראש השנה. אחת העבודות הנפלאות שיש בראש השנה זה "מלכויות". המשגיח זצ"ל אמר שעבודת המלכויות מתחילה בר"ה ומתמשכת והולכת עד מוצאי יוה"כ. מתחילים בהמלכה בר"ה ואח"כ יש הוידי בעשיית וביוה"כ, וזה גופא עבודת התשובה, שאדם עוזב את הדרך חיים שהוא נמצא בה וחוזר אל ה'. **"יַעֲזֹב רִשְׁע דְּרָכּוֹ וְאִישׁ אֶחָד מִחֻשְׁבֵּתָיו וְיָשֹׁב אֶל ה' וִירְחַמְהוּ וְאֵל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסֻלּוֹ"** (ישעיהו נה, ז) הסבא מסלבודקה היה אומר לתלמידים שלו, אתם עובדים, אתם משקיעים, אתם מתאמצים, אתם נהיים גדולים יותר, אתם נהיים חכמים יותר, למדנים יותר, מתמידים יותר, אבל אתם לא משתנים! עבודת התשובה זה להשתנות.

עבודת המלכויות היא עבודה של כל ימי עשיית, "המלך הקדוש", "המלך המשפט", "אבינו מלכנו", אנחנו כל הזמן מדברים על המלכות. בהלכה כתוב שבעשיית אדם ראוי לו להתנהג בהנהגות שהוא לא מתנהג בהן במשך כל השנה. שהנה מעיקר הדין לחם שאין בו חששות כשרות ונאפה על ידי גוי מותר לאכול, אולם אומר השו"ע: **"אֶף מִי שֶׁאִינוּ נִזְהָר מִפֶּת שֶׁל עֵכוּם, בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִזְהֹר"**. וכתב המשנ"ב **"הֵינּוּ אֲפִילוּ מִפֶּת פֶּלֶטֶר שֶׁל גּוֹי"** (שו"ע סי' תרג' סעי' א') כתוב פה להדיא בהלכה שבעשיית מתנהגים אחרת מכל השנה, וזה לא רמאות. אדם שבעשיית מחמיר על עצמו בחומרה שהוא לא עומד בה במשך כל השנה, אם אדם חי על פי השו"ע כתוב שזו הנהגה הנכונה וזה לא שקר. אנחנו היינו אומרים, אם אני יכול להחזיק בזה כל השנה, אני אעשה את זה. אחרת למה לעשות את זה? זה רמאות. אבל בשו"ע כתוב לא ככה אלא יש הנהגה מיוחדת לימים האלה. וביאור הדבר כמו שכל אחד מבין שאם אדם צריך להכנס לבית המלך הוא צריך להתארגן קודם, לבדוק איזה בגדים מקובל ללבוש שמה, "אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק", כשנמצאים בהיכל המלך מתלבשים אחרת. וזה מה שאנחנו עושים במשך כל עשיית. התחלנו את עבודת המלכויות בר"ה וממשיכים עם עבודת המלכות במשך כל העשיית. אצל מלך בשר ודם מעמד ההכתרה והחגיגות נמשכים במשך כמה וכמה ימים, לא מזמן הכתירו מלך חדש באנגליה והחגיגות

נמשכו ימים רבים. "מלכותא דרקינא כעין מלכותא דארעא", כשאנו ממליכים את הקב"ה אנחנו חוגגים את ההכתרה, התחלנו בר"ה ואנחנו ממשיכים בעשיית ומסיימים את זה ביום הכיפורים. יום הכיפורים זה השפיץ של גילוי המלכות **"מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לַעֲוֹנוֹתֵינוּ, וְלַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וּמַעֲבִיר אֲשָׁמוֹתֵינוּ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכַּפּוּרִים"**. הגילוי הגדול ביותר של המלך זה שהוא מוחל וסולח לעוונות. זה חידוש עצום שאף ילוד איש לא יכול להעלות את זה בדעתו. גם נביאים וגם מלאכים אף אחד לא ידע לומר את העניין הזה של תשובה, תשובה זה חידוש שהקב"ה חידש. המלך שברא את העולם והוא מנהיג את העולם והוא כל-יכול חידש עושה נזקים בבריאה ואחרי שהוא עושה תשובה "יבוקש עוון ישראל ואיננו". ולא רק שהעוון מתבטל אלא זה עוד נבנה בחזרה. אדם מפיל בנין, עושה תשובה והבנין נבנה מחדש. זו המצאה שרק הקב"ה, שהוא כל-יכול, חידש, שיש כזה חידוש. וזה חידוש של הקב"ה שאדם עושה תשובה ולא רק שהעוון מתבטל אלא אדם זוכה שמתקן הכול ונבנים כל הנהרסות. זה גילוי המלכות הגדול שמתגלה ביוה"כ. אבל בשביל לזכות לגילוי הזה צריכים להיות שייכים להיכל המלך: **"כִּי הַמֶּלֶךְ יַחְמוּל עַל חַיָּכֵי וְלִידֵי בֵיתוֹ הַקְּרוֹבִים אֵלָיו, וְהֵם מֵאַצִּילֵי הָאָרֶץ הַנִּכְבָּדִים, וַיִּתֵּן לָהֶם חַיִּינָה יוֹתֵר מִחֻמְלָתוֹ עַל הָרְחוּקִים וְהַפְּחוּתִים"** (שע"ת ש"א יג). כשלושים איכר כפרי גס רועה חזירים, הוא שקוע בעבודה שלו במשך כל החיים שלו. מתעסק עם חזירים, יש לו מגפיים גדולות, לבוש בבגדים גסים, אוכל מאכלים גסים, מדבר דיבורים גסים. כשרוצים להביא אותו לבית המלך, כמה הקדמות צריך. קודם שיחליף את הבגדים שלו, שינקח את עצמו קצת בשביל שיוכל להתקרב לשער המלך. וכשמביאים אותו פנימה, כל אחד מבין שאם רוצים להשפיע עליו, אי אפשר להביא אותו לשם לכמה דקות, להראות לו את המקום ואחרי זה להגיד לו, תחזור ותמשיך להיות אציל. הוא צריך להיות בבית המלך תקופה. כשנמצאים בבית המלך תקופה, לאט-לאט מתחילים להתרגל. פה מדברים אחרת. כשרוצים משהו לא משתמשים פה בשפה של האיכרים, של האנשים הגסים. פה כשאדם רוצה משהו הוא מדבר, פה לא משתמשים לא עם ידיים, לא עם אבנים, לא עם קללות.

פה מתנהגים אחרת. בבית המלך יש בגדים אחרים, יש שפה אחרת, הכל אחרת. אם רוצים להפוך איכר לאציל בבית המלך, כל אחד מבין שאי אפשר להביא אותו שם ליומיים ולהוציא אותו אחר כך. אם הוא היה שם רק יומיים, אולי הוא יחזור עם תמונות משם, אבל לא יקרה לו הרבה. בשביל שהוא ישתנה הוא צריך להיות בבית המלך תקופה. אנחנו לא איכרים גסים שצריכים להפוך אותנו לבני מלכים. אנחנו אצילי ארץ הנכבדים, אנחנו בני מלכים בעצם ובמשך השנה נפלנו והתקלקלנו ואיבדנו את האצילות שלנו. ולכן כשאנחנו היינו יומיים בבית המלך התעורר בקרבנו הנקודות האמיתיות שיש לנו באמת, אנחנו מתאימים לבן המלך שהיה בבית המלך ונפלט החוצה התקלקל עם חברים רעים והוא חוזר. וכיוון שכן, התהליך שלנו יותר קצר. על אחת כמה וכמה שאנחנו בכל שנה ושנה זוכים לעסוק בעבודה הזאת. החינוך כותב (גם במצות ר"ה וגם ביוה"כ), שהקב"ה נתן לנו את ר"ה ויוה"כ ימים שהקב"ה מרומם אותנו בשביל לנקות את העבירות שלנו, כי אם לא היה לנו את הימים האלה, העולם היה מתמלא בעבירות והיה נגזר כליה על העולם. הימים האלה זה כמו מכונת כביסה. הקב"ה נותן לנו מכונת כביסה, ובכל שנה ושנה אנחנו מתעסקים מחדש בעבודת התשובה, ולכן אנחנו הרבה יותר קרובים מהאיכרים הגסים שמנסים להפוך אותם לבני האצולה. אנחנו בני המלך בעצם, וכיון שבכל שנה ושנה הקב"ה עוצר לנו את המרוץ של החיים, עם הפחד ואימה של ר"ה, עם הפחד של הדין, ואז נופלים לנו כל המידות הרעות וכל הקלקולים שלנו. לכן אנחנו הרבה יותר קרובים לאצילות, ואנחנו שייכים לזה בעצם. ולכן היומיים בבית ה' החזיר עטרה ליושנה, זכינו להתרומם במידה מרובה. אבל היום אנחנו לומדים שהעבודה הזאת של מלכויות לא נגמרה ביומיים האלה. יש לנו עדיין שבוע שלם של עשיית להתעורר ולהתרומם בענייני מלכים, בענייני אצילות. "המלך יחמול על חניכיו, ילידי ביתו, אצילי ארץ, הנכבדים". אנחנו בני מלכים בעצם. על אחת כמה וכמה בני תורה, "מאן מלכי רבנן", אנחנו שייכים לבית המלוכה כל השנה. כל בחור ישיבה היום לובש חולצה לבנה, כובע וחליפה, זו הופעה מלכותית, כי זה מה שאנחנו בעצם. אבל גם אנחנו כבני מלכים "מאן מלכי רבנן" היושבים ראשונה במלכות, יש לנו הרבה הרבה ירידות והרבה נפילות שאנחנו צריכים לחזור ולהתרומם.

אחת הנקודות הבסיסיות של מלך זה לקחת אחריות על המעשים. בחז"ל כתוב שיהודה זכה למלוכה בגלל שלקח אחריות על המעשה של יוסף וכן על המעשה עם תמר ואמר "צדקה ממני". השבטים עשו מושב בית דין ופסקו להרוג את יוסף. לאחר הפסק דין, כשבאו לבצע את הפסק,

בא יהודה ומערער על הפסק דין: **"וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אֶחָיו מֶה בָּעַע כִּי נִהְרַג אֶת אֶחָיו וְכִסִּינוּ אֶת דָּמוֹ"** (בראשית לו, כו) מבאר רש"י: **"וכסנו את דמו - ונעלים את מיתתו"**. ובגלל שיהודה אמר "מה בצע כי נהרג את אחינו וכיסנו את דמו" זכה יהודה למלוכה (רש"י בראשית מט, טו). מבאר רבי חיים שמואלביץ יהודה אמר לאחים שלו יסוד גדול בכוחות הנפש. כשבן-אדם עושה דבר, אם זה דבר נכון הוא עומד מאחורי מה שהוא עושה. אם זה דבר לא נכון, הוא מכסה את זה. יש עולם התחתון - עולם של מזיקים, הנקודה המרכזית שלהם שהם עובדים מתחת לשולחן, הכל בסתר, הרשעים עושים במחשך מעשיהם, עושים פעולה ומסתירים אותה. לא לוקחים אחריות, מנסים תמיד לא להשאיר עקבות. והצדיקים לוקחים אחריות על מה שהם עושים. אומר יהודה לאחים שלו, כשאתה עושה פעולה ואתה רוצה לדעת אם זה מעשה טוב או לא, תבדוק את זה בצורה כזאת, האם אתה לוקח אחריות על מה שעשית או לא. אם אתה עושה משהו ואתה מסתיר את זה, אתה לא רוצה שידעו מזה, פירושו של דבר שאתה לא לוקח אחריות, זה ראייה שהמעשה הזה לא שייך לגמרי למעשה הצדיקים. אם אתה יושב בחדר ואתה קורא משהו, או שאתה מקשיב למשהו, וברגע שהדלת נפתחת, אתה מיד סוגר את מה שאתה עושה. זה גילוי מילתא שאתה עושה משהו שאתה מסתיר. זה ראייה שיש פה משהו לא תקין. כשאדם רוצה לבחון את המעשים שלו, האם זה מעשה טוב או לא, האם הוא מכסה את זה או לא מכסה את זה. יהודה אמר לאחים שלו, אחרי שהם ישבו ודנו את יוסף בדין תורה שהוא חייב מיתה, אומר להם יהודה כשאנחנו נבוא לאבא שלנו, האם אנחנו נספר לו את מה שעשינו, נגיד לו שהיה פה פסק דין ופסקנו את דינו למות, או שאנחנו נכסה את זה? אם אנחנו מכסים את זה, פירושו של דבר שחסר פה משהו. זה היה קנה מידה לעקור את הפסק דין של השבטים. אומרים חז"ל שבזכות זה יהודה זכה למלוכה. מלך זה מי שלוקח אחריות על מה שהוא עושה. אנחנו כבני תורה צריכים לקחת אחריות על מה שאנחנו עושים. לא מיבעיא כל מיני הנהגות שאדם צריך לעיין בהן אם זה בסדר או לא. כשאדם עושה משהו והוא מסתכל אם רואים אותו או לא, זה רעותא במעשה. פעולות שאדם עושה בתוך ביהמ"ד. צריכים לדעת ביהמ"ד זה מקום קדוש, אין הבדל אם יש אנשים בביהמ"ד או שאתה לבד, זה ביהמ"ד. ואם אדם מוצא את עצמו שהוא עושה דברים בביהמ"ד כשזה לא מלא, זה רעותא במעשה שלו. לקחת אחריות על מה שעושים.

וזה היום הגדול הזה יום צום גדליה. צום גדליה נקרא על שם גדליה שעשה מעשה שהוא לא חשבן את ההשלכות של זה.

המס"י כשהוא מדבר על חסידות בפרק כ', הוא מביא את הדוגמא של גדליה בן אחיקם שהוא לא קיבל את מה שבאו לספר לו שרוצים להרוג אותו, והוא לא חשבן את ההשלכות של זה.

לקחת אחריות על מה שעושים זה מידת מלכות. ביוה"כ קוראים את מפטיר יונה. יונה היה בספינה עם שבעים עובדי עבודה זרה מכל האומות. והיה סערה גדולה והאוניה חישבה להישבר, ויונה עמד ואמר "בשלי הסער הגדול הזה". בפשטות היה יונה יכול להגיד זה בגלל שבעים אומות עובדי אלילים הסערה, אבל יונה לקח אחריות, "בשלי הסער הגדול הזה". אנחנו כבני תורה אחרי יומיים של ר"ה שביומיים האלה התברר לנו שהקב"ה מלך ומלכותו בכל משלה, ומי יאמר לו מה תעשה. אנחנו יודעים שכבר היום הקב"ה שולט בבריאה, האנשים עוד לא יודעים את זה, אבל אנחנו כבר יודעים שהיום הקב"ה רק הוא שולט בבריאה, **"כִּמּוֹ שְׂיִדְעֵנָה ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשִּׁלְטָן לְפָנָיו"**. אנחנו נמצאים בזמן שיש רדיפות על בני תורה, רודפים בחורי הישיבות לומדי תורה. אנחנו כבני תורה שחיים עם האמת צריכים לקחת אחריות ולקום ולומר "בשלי הסער הגדול הזה". הרמב"ם אומר שהשופר בא לעורר את הנקודה הפנימית, את האמת. ואנחנו יודעים שמי שמקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, אנחנו יודעים שהאמת היא שמי שדבוק בתורה אף אחד לא יכול למשול בו. ואם אנחנו נמצאים בזמנים שאנשים רודפים את לומדי התורה בעל כרחך שחסר לנו בצורה הנכונה של בני תורה. אסור לקטרג, צריך לדבר רק דברים שמעילים. ובימים האלה שמתעסקים במלכות ונמצאים בהיכל המלך אנחנו מחדשים את הנהגת המלכות, אנחנו צריכים לעורר את עצמנו לקחת אחריות ולהבין שאם רודפים אותנו, פירושו של דבר שלנו יש חיסרון בצורה של הבני תורה שבקרבתנו. וכך אמר רבי ירוחם כשהיתה גזירת השחיטה בפולין, אם גוזרים על שחיטה, פירושו של דבר שאצלנו חסר בקדושת ישראל. ואותו הדבר, אם גוזרים על בני תורה, פירושו של דבר שחסר לנו במהות של בני תורה. ואחז"ל: **"אִימְתִי הַמַּלְכוּת גּוֹזֶרֶת גּוֹזֶרֶת וְגִזְרָתָהּ מַצְלֶחֶת, בְּשִׁעָה שִׁשְׁרָאֵל מְשִׁלְכִין דְּבָרֵי תוֹרָה לְאַרְצָא"** (תנודב"ר פ"י יח). הדברים נאמרים רק לתועלת ובזמנים מיוחדים לקחת אותם נכון. כל אחד צריך להגיד, "בשלי הסער הגדול הזה", ולחשוב מה אני יכול לעשות להתרומם, להחזיק יותר באצילות של בני תורה. ואם אנחנו נעבוד גם על החלק הזה, אנחנו יכולים לקוות שהקב"ה יתן לנו את החנינה, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, ונזכה לראות בגילוי כבוד השם, ונראה את הכבוד שיש לכל בני תורה, איך שקרנו תרום בכבוד, במהרה בימינו, אמן ואמן.

שיחה וילך תשפ"ו - עבודת עשרת ימי תשובה (חשיבות הקבלה)

שאלה א':

איתא בגמ': "תניא, רבי יוסי הגלילי אומר, צדיקים - יצר הטוב שופטן, שגאמר, (תהלים קט) "ולבי חלל בקרבני". רשעים - יצר הרע שופטן, שגאמר, (שם לו) "נאם פשע לרשע בקרב לבני וגו'". ובינונים - זה וזה שופטן, שגאמר, (שם קט) "כי יעמד לימין אביון, להושיע משפטי נפשו. אמר רבא, כגון אנו - בינונים. אמר ליה אביו, לא שבק מר חיי לכל בריה" (ברכות דף סא ע"ב) אומר רש"י: "לא שבק מר חיי לכל בריה: אם אתה מן הבינונים - אין לך צדיק גמור בעולם". כתוב כאן בגמרא הגדרה שאת הצדיקים יצר טוב שופטן, רשעים יצר רע שופטן, ובינונים זה וזה שופטן. מה הביאור בלשון הגמרא "צדיקים יצר טוב שופטן".

שאלה ב':

כתוב בחז"ל שהצדיקים נודרים בשעת צרה, והמקור לכך הוא יעקב אבינו: "וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו' ונתן לי לחם לאכל (בראשית כח, כ), כתוב (תהלים סו, יד): אֲשֶׁר פָּצוּ שְׁפָתַי ודבר פי בצר לי, אֲמַר רַבִּי יִצְחָק הַבְּבִלִי ודבר פי בצר לי, שנדר מצוה בעת צרתו, מהו לאמר, לאמר לדורות כדי שיהיו נודרים בעת צרתו" (בר"ר פרשה ע' פסקה א') מבואר פה במדרש שגם אם יש לצדיק כסף ביד והוא יכול לתת צדקה. הוא קודם עושה נדר שהוא יתן צדקה ואחרי זה הוא נותן את הצדקה. לא כתוב שצדיקים שאין להם מה לתת לצדקה שהם יעשו נדר. אלא הנהגת הצדיקים היא לנדור בשעת צרה. מה ההבנה בהנהגה הזאת?

שאלה ג':

איתא במדרש עה"פ: "ויבדל אלהים בין האור ובין החשך (בראשית פרק א' פס' ד) "אמר רבי ינאי מתחלת ברייתו של עולם צפה הקדוש ברוך הוא מעשיהן של צדיקים ומעשיהם של רשעים, והארץ היתה תהו, אלו מעשיהם של רשעים. ויאמר אלהים יהי אור, אלו מעשיהן של צדיקים. ויבדל אלהים בין האור ובין החשך, בין מעשיהן של צדיקים למעשיהן של רשעים..." (מדרש רבה בראשית פרשה ג' פסקה ח') הבדלה עושים בין שני דברים שיש בניהם איזה דמיון. וכי צריך למצוא את ההבדלים בין מעשה הצדיקים למעשה הרשעים? הצדיקים עוסקים בבנינו של עולם ע"י תורה ובמצוות, והרשעים עוסקים בחורבנו של עולם ע"י העברות. א"כ איזה הבדלה צריך לעשות בין מעשה הצדיקים למעשה הרשעים.

שאלה ד':

איתא ברמב"ם: "וכשם ששוקלין זכויות אדם ועונותיו בשעת מיתתו, כך בכל שנה וְשָׁנָה שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו, ביום טוב של ראש השנה. מי שנמצא צדיק נחתם לחיים. ומי שנמצא רשע נחתם למיתה. והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם

למיתה" (רמב"ם הלכות תשובה פרק ג' הלכה ג'). כתוב פה ברמב"ם שמי שבראש השנה הגדירו אותו בשמים כבינוני לא מספיק להוסיף זכויות חדשות אלא צריכים לעשות דווקא תשובה. מה ההבנה בזה, עד כמה שצדיק נחשב לרוב זכויות, א"כ שיוסיף עוד כמה זכויות והוא כבר לא יהיה בינוני אלא צדיק וממילא הוא יחתם לחיים. אבל הרמב"ם אומר שמי שבראש השנה הגדירו אותו כבינוני האפשרות היחידה שלו להינצל זה על ידי תשובה. מה ההבנה בהלכה הזו?

ביאור הדברים בס"ד

דוד המלך מתחיל את ספר תהילים כשהוא מדבר איתנו על ההבדלים שיש בין הצדיקים לבין הרשעים. "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב: כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה: והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתה ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצלח: לא כן הרשעים כי אם כפמץ אשר תדפנו רוח" (תהילים א' א-ד). הצדיקים הם שתולים בבית ה' - "כעץ שתול על פלגי מים" - הם נטיעה קבועה. משא"כ הרשעים "לא כן הרשעים כי אם כפמץ אשר תדפנו רוח", מוץ זה קליפה של חיטה, יש בזה מעט חיות, אבל אין לזה קיום והמשכיות. אומר דוד המלך, הצדיקים הם שורש של טוב וממילא המעשים שיוצאים מהם הם טובים, משא"כ הרשעים שהם שורש של רע ולכן גם כשהוא עושה מעשה טוב זה בלי שורש, וזה נחשב "כפמץ אשר תדפנו רוח".

אומר הסבא מקלם שזה הפשט במדרש לעיל "ויבדל אלהים בין האור ובין החשך, בין מעשיהן של צדיקים למעשיהן של רשעים" (מדרש רבה בראשית פרשה ג' פסקה ח') הקב"ה מבדיל בין המעשים הטובים של הצדיקים למעשים הרעים של הרשעים. הצדיק כשהוא עושה מעשה זה נובע מהשורש הטוב שלו ולכן יש לזה קיום והמשכיות. משא"כ הרשע יש לו שורש של רע. מעשה עם שורש או בלי שורש, זה כמו ההבדל בין פרי לבין מוץ. פרי אפשר לזרוע אותו ולהצמיח ממנו עוד הרבה אילנות ופירות מתוקים, וזה מעשה הצדיקים. משא"כ מוץ אי-אפשר לזרוע אותו ואין מה להצמיח ממנו, ככה זה מעשיהם של רשעים. לפי"ז כל מעשה שאדם עושה יש נפק"מ אם המעשה הזה מגיע עם שורש או בלי שורש. ומביאים חז"ל דוגמא למעשה של אדם שהוא בלי שורש: "אמר שמואל כל תענית שלא קבל עליו מבעוד יום לאו שמייה תענית. ואי יתב מאי? אמר רבא בר שילא דמי למפוחא דמלגא זיקא - רש"י: למפוחא - הוא המפוח שנופחין בו הנפחין את האור, המתמלא ברוח, אף זה נתמלא רוח שלא אכל בחנם."

(תענית דף יב ע"א). כתוב פה הלכה, אדם שמתעורר בבוקר ויש לו רוח טהרה לצום היום צום שיעלה לרצון לפני ה'. אומרת הגמרא שאין לו את המעלה של תענית והוא לא יכול להגיד עננו כיוון שהוא לא קיבל את זה מבעוד יום. ולכא"ו מה נפק"מ אם הוא קיבל את התענית מבעוד יום או לא קיבל מבעוד יום? התשובה היא, כשאדם מקבל תענית מבעוד יום הוא מחייב את עצמו בתענית, כשהוא

מעשים שהוא עוד לא עשה והוא לא יודע מה הוא צריך לעשות, בגלל שהוא עשה קבלה וחייב את עצמו. כשאדם מחייב את עצמו הוא נוטע את השורש, וכשיש לך שורש של אילן אפשר לראות כבר את כל האילן, אבל אם אין פה שורש וזה רק מוץ, מה שיש יש ומה שאין אין.

וכך מביא רבינו יונה בשער הראשון: **"אֵךְ כָּל אֲשֶׁר אֵינוֹ נִזְהָר מִחֻטָּא יָדוּעַ וְאֵינוֹ מִקְבֵּל עַל נַפְשׁוֹ לְהַשְׁמֵר מִמֶּנּוּ, גַּם אִם הוּא מִן הָעוֹנוֹת הַקָּלִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נִזְהָר מִכָּל הָעֲבֵרוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, קָרְאוּהוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל** (חולין ד, ב) **מוֹמֵר לְדַבֵּר אֶחָד, וְאֵת פּוֹשְׁעִים נִמְנָה, וְגִדּוֹל עֲזוֹנוֹ מִנְשָׂא. כִּי אִם אָמַר יֹאמְרוּ הָעָבֶד לְרֹבּוֹ, כָּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַי אֲעֲשֶׂה וְזִלְתִּי דָבָר אֶחָד, כִּבְר שֶׁבֶר עַל אֲדוֹנָיו מַעֲלִיו, וְהִנֵּשׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה"** (שע"ת ש"א אות ו'). אומר לנו רבינו יונה, לפי חז"ל כשאדם לא מקבל על עצמו זה מעמיד אותו במדרגה מסויימת משא"כ כשהוא מקבל על עצמו הוא נוטע שורש טוב, ומכאן זה הוא נחשב כבר ל"כל שמעשיו מרובים מחכמתו - חכמתו מתקיימת".

לפי זה אפשר להבין את העסק הגדול שרבותינו עשו מהענין של "קבלות". אנחנו באופן טבעי בורחים מקבלות, אדם לא רוצה להתחייב. יש לנו קושי עצום עם התחייבויות. אנחנו מוכנים לעשות הרבה, אבל בלי התחייבות. והאמת היא שכל ההצלחה תלויה בהתחייבות. כשאדם מתחייב הוא מקבל כוחות להוציא את זה לפועל. כשאדם מתחייב הוא מראה שהוא עושה מעשה עם שורש, ולכן רבותינו עשו כזה עסק גדול מקבלות. ויש בזה ידיעה גדולה שאנשים לא יודעים אותה. צריכים לדעת, שעל-פי האמת, כשאדם מקבל קבלה אמיתית, זה מעלה אותו למדרגה חדשה, הקבלה מרוממת את האדם למדרגה של צדיק, ואפילו אם אח"כ הוא נפל ולא עמד בקבלה בשלמות הוא לא מאבד את המעלה שהוא קיבל מחמת הקבלה. ודאי שצריכה להיות קבלה שיש לה כיסוי, אבל כשאדם מקבל קבלה, הקבלה מגדלת ומרוממת אותו, אפילו אם אחר כך יפול. ויש על זה ראיות מפורשות מחז"ל. כלל ישראל משתבחים, לעד ולנצח נצחים במה שהקדימו "נעשה ל"נשמע". וראינו באדר"נ וברבינו יונה שמה שכלל ישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע" היה פה קבלה **"אלא שקבלו עליהם תחלה לעשות כל אשר יצוה להם וישמעו"**. והנה לא לקח הרבה זמן ועם ישראל נכשלו בעגל ונפלו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. נורא נוראות המחיר שכבד שכלל ישראל משלם לדורי דורות על חטא העגל. הפסדנו את הלוחות, לקחו מהם מיד את הכתרים, מלאך המות חזר לשלוט, חזרה זוהמתו (נפח"ח ש"א פ"ו), ועם כל זה כתוב בחז"ל (שבת פח' ע"א) שעם ישראל עתידים לקבל לעת"ל את הכתרים. עם ישראל נחשבים, סוג אנשים שהקדימו נעשה לנשמע אפילו שנכשלנו, כיון שהראנו בנפשנו שרצוננו לעשות רצונך. המעלה הזאת של ההתחייבות הפכה אותנו לצדיקים והמעלה הזאת נשארת ומתקיימת לעד ולנצח נצחים.

אומרים חז"ל: **"תִּנְיָא, רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר, צְדִיקִים - יֵצֵר הַטּוֹב שׁוֹפֵט, רָשָׁעִים - יֵצֵר הָרָע שׁוֹפֵט, וּבִינֵיהֶם - זֶה זֶה שׁוֹפֵט"** (ברכות דף ס"א ע"ב) מסביר הגאון, **"דְּמַשְׁפָּט הוּא לְשׁוֹן הַנְּהִיגָה, וְלָכֵן יִקְרָא הַדִּין הַשׁוֹפֵט אֶלְקִים, כִּי הוּא מְנַהֵג וּמְשַׁגֵּחַ עַל בְּנֵי דוֹרוֹ, וְהִנֵּה פְּרוּשׁ צְדִיקִים יֵצֵר טוֹב שׁוֹפֵט, רָצָה לומר מְנַהֵג שֶׁכָּל הַנְּהִיגוּתוֹ עַל פִּי יֵצֵר טוֹב, הָרָשָׁעִים יֵצֵר הָרָע שׁוֹפֵט, רָצָה לומר מְנַהֵג, וּבִינֵיהֶם זֶה זֶה שׁוֹפֵט רָצָה לומר מְנַהֵג"** (ספר מעלות התורה בשם אחיו הגר"א). "שופט" הכונה "מנהיג". הצדיקים מונהגים רק על ידי היצר

אח"כ צם זה מעשה עם שורש וזה נחשב לתענית. אבל מעשה תענית בלי שורש - בלי התחייבות, בלי קבלה, המעשה לא נחשב למעשה תענית. עד כדי כך שהגמ' אומרת וזה נפסק להלכה שזה דומה "למפוחא דמליא זיקא". יסוד גדול להלכה, שמעשה עם שורש של התחייבות או בלי שורש של התחייבות זה שני מעשים מסוג שונה לחלוטין. מעשיהם של צדיקים זה מעשה עם התחייבות ומעשיהם של רשעים זה מעשה טוב אבל בלי התחייבות.

לפי"ז אומר ר' ירוחם, חז"ל אומרים "צדיקים נודרים בשעת צרה". ביאור הדבר, הצדיק מבין שכל מה שקורא כאן למטה יש לזה שורש וסיבה רוחנית למעלה. ולכן כשצדיק נמצא בצרה הוא מבין שלצרה הזאת יש סיבה רוחנית למעלה והוא נמצא במדרגה רוחנית מסוימת שהצרה יכולה לחול עליו, ובכדי לבטל את הצרה הוא מבין שהוא צריך לשנות את המדרגה שהוא עומד בה. אם הוא יקח אלף דולר ויתן לצדקה הוא עדיין לא שינה בזה את המדרגה, כיון שהנתינה הזאת יכולה להיות מעשיהם של רשעים, שהרי גם רשע נותן צדקה. לכן הצדיקים נודרים בשעת צרה, הם מחייבים את עצמם לעשות מעשה מצוה, ועושים את המצוה מיד. כשהוא נתן צדקה לאחר שהוא נדר, זה מעשה עם התחייבות, מעשה עם שורש, מעשה של צדיקים, והמעשה הזה יכול לשנות את המדרגה שלהם, וזה סיבה שהצרה תחלוף.

עד היכן הדברים מגיעים בכח הזה של התחייבות, רבינו יונה מביא חז"ל: **"וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכֵרֵנוֹם לְבָרְכָה (מכילתא בא שמות יב, כח) וְיַעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִי מִיָּד עָשׂוּ, וְהָלֹא לֹא עָשׂוּ עַד אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ. אֲלֵא, כִּינּוֹ שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הִתְנוּב כְּאֵלוֹ עָשׂוּ מִיָּד. וְאָמְרוּ (אבר"ח פכ"ב) כָּל שֶׁמַּעֲשִׂי מְרִבִּים מִחֻכְמָתוֹ, חֲכָמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת, שְׁנֵאמַר (שמות כד, ז) נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע"** (שע"ת ש"ב אות י'). רבינו יונה באבות מרחיב ושואל איך זה יכול להיות שאדם שלא יודע שו"ע הוא לא חכם, יש מציאות שמחשיבים אותו בשמים כאדם שמקיים את כל השו"ע? כך כתוב פה **"כל שמעשיו מרובים מחכמתו"** - הוא עוד לא יודע מה שצריך לעשות, ואתה מחשיב לו כאילו שהוא כבר קיים את כל השו"ע? אומר רבינו יונה: **"אבל יש לשאול, איך אפשר להיות מעשיו מרובין מחכמתו ואם אינו יודע התורה והמצוות וכי מה המעשים שיוכל לעשות, אם לא יהיה יודע מה יעשה? אלא שזאת המשנה דברה לפי עצה טובה נאה ומקובלת שיש למי שאינו יודע לבל יאבד נפשו, שיקבל על עצמו לעשות כל הדברים אשר יגידו לו החכמים ולא יסור מהן ימין ושמאל כאשר ידעם, ועל פי התורה אשר יורו אותו ועל המשפט אשר יאמרו לו יעשה, ומיד שקבלה כזאת יקבל על עצמו בלבב שלם ובנפש חפצה מעלה עליו שכר כאילו קיים כל המצוות. ועל דרך זו אמרו, כל שמעשיו מרובין מחכמתו, כי אף מי שאינו יודע ואינו עושה נקראים מעשיו על שם כי יש לו שכר עליהם כאילו עשה מפי הקבלה. וכן מפורש באבות דר' נתן (פכ"ב, א) דתנן, כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת, שנאמר (שמות כד, ז), "נעשה ונשמע", שהקדימו ישראל העשיה לשמיעה, והיה להם לומר, נשמע ונעשה, כי קודם שיוכלו לעשות את המעשה צריכין לשמוע מה יעשו, אלא שקבלו עליהם תחלה לעשות כל אשר יצוה להם וישמעו, ומיד קבלו שכר כאילו עשאו"** (רבינו יונה על אבות פרק ג' משנה ט'). רבינו יונה בשע"ת מביא גם את הביאור הזה על **"כל שמעשיו מרובים מחכמתו"**, ואומר לשון שלא מצויה אצל הראשונים: **"ובענין אחר לא יתכן שיהיו מעשי האדם מְרִבִּים מִמֶּה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ"** (שע"ת ש"ב ז). כלומר אי אפשר לפרש הסבר אחר לדברי התנא. כתוב כאן שיש מציאות שמחשיבים לאדם

טוב. הרשעים מונהגים רק על ידי היצר הרע, והבינונים מונהגים גם על ידי היצר טוב וגם על ידי היצר הרע. ורואה אומר בענותותו "כגון אנו בינונים".

לפי זה אומר הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ג' הלכה ג'), שמי שפסקו את דינו בר"ה שהוא צדיק הוא זוכה מיד, ומי שפסקו את דינו שהוא רשע הוא מתחייב, ומי שפסקו את דינו שהגדרה שלו בינוני הוא תלוי ועומד עד יוה"כ. אם הוא עשה תשובה נחתם לחיים ואם לא עשה תשובה הוא לא יכול להיחתם לחיים. ושאלנו למה צריך לעשות תשובה, שיוסיף עוד מצוות? התשובה היא, שהבינוני שהגדרה שלו שפעם יצה"ט מוביל אותו ופעם היצה"ר מוביל אותו, אם הוא יעשה עכשיו הרבה מצוות זה לא יעזור לו, כי הוא עדיין בינוני. הוא יעשה עוד כמה מצוות כי עכשיו היצה"ט שופטו, אבל הוא לא השתנה מהשם תואר "בינוני", כיוון שפעם יצה"ט שופטו ופעם היצה"ר שופטו. ובשביל לזכות ביוה"כ הוא צריך לעשות תשובה על השם תואר של בינוני, וברגע שעושים תשובה זוכים להיחתם לחיים.

ופה היצה"ר נכנס ואומר לאדם שלעשות תשובה זה דבר גדול ומסובך ומי בכלל יכול לעשות באמת תשובה, ומביא כל מיני סברות עקומות שהיצה"ר מצליח איתם לנסות להפיל יראים ושלמים. אומר רה"י ר' אריה פינקל זצוק"ל, בפרשת שלח במעשה של המרגלים כתוב **"אֶךָ בָּה' אֵל תִּמְדְּוּ"** (במדבר פ"ד פס' ט). אומר הרמב"ן מה המרידה בה' בזה שהם אומרים שהם לא יכולים להכנס לארץ ולכבוש אותה, **"וְטַעַם אֶךָ בָּה' אֵל תִּמְדְּוּ כִּי יִרְאֲתֶכֶם לַחֲזוֹק הָעַם הַיּוֹשֵׁב בָּהּ הוּא מֵרַד בְּשֵׁם הַנִּכְבָּד, כִּי לֹא בַּחֲכָמָה יִצְאֲתֶם מִמִּצְרַיִם כִּי יָד ה' עֲשֵׂתָה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא, וְהוּא הִבְטִיחַ אֲתֶכֶם שִׁירִישֶׁם מִפְּנִיכֶם, אִם כֹּן הָאֱמִינוּ וְתַצְלִיחוּ וְאָמְרוּ וְאֲתֶם אֵל תִּירָאוּ וְגו' כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם, כִּי גַם בְּטַבַּע וּבְנוֹהַג שְׁבַעֲוֹלָם יַפְלוּ לַפְּנִינוּ, כִּי נָפַל פַּחַדְנוּ עֲלֵיהֶם וַיִּנְיחוּ אוֹתָנוּ לְאוֹכְלֵם כֻּלָּם"** (רמב"ן במדבר פרק יד פסוק ט). הקב"ה אומר לכלל ישראל, אתם יכולים להיכנס לארץ ישראל, אתם יכולים לכבוש אותה, אתם יכולים לנצח את כל השבעה אומות שיש בארץ ישראל. אם אתם אומרים שאתם לא יכולים מכל סיבה שתהיה רוחנית או גשמית, זה מרידה! כי הקב"ה אמר שאתם כן יכולים! לפי זה אמר רה"י ר' אריה זצוק"ל, יש פסוקים מפורשים בתורה על מצות התשובה, **"כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֶנֶכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם לֹא נִפְלְאָת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רִחֻקָּה הִיא"** אומר הרמב"ן שמדובר כאן על מצות התשובה "ושבת עד ה' אלוך ושמעת בקולו". והקב"ה אומר על מצות התשובה: **"לֹא בְשִׁמְיִם הוּא יֹאמַר מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׁמִימָה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה. וְלֹא מַעֲבָר לָיִם הוּא יֹאמַר מִי יַעֲבֹר לָנוּ אֶל עֶבֶר הַיָּם וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה. כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ"** (דברים פרק ל' פס' יא-יד). הקב"ה אומר על מצות התשובה "קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך" ומי שסובר שהוא לא יכול לעשות תשובה, זה מרידה בקב"ה. ולכן אנחנו שיש לנו סדר עבודה של בינונים אנחנו צריכים לעשות תשובה, אנחנו צריכים לחיות עם הפסוק הזה **"כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ"**. אם אדם יוצא מהפשטות של הפסוק הזה הוא ח"ו מגלה פנים בתורה שלא כהלכה. אחרי הנחת היסוד הזה, כעת יכול לבוא אדם עם כל מה שרבותינו למדו אותו בסוגיה של תשובה שפתחו הרחיבו והעמיקו, אבל לא התכוונו חס ושלום לצאת מהפשטות של הדברים שתשובה זה קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו.

ידוע מה שרבי ישראל סלנטר כתב (אור ישראל אגרת ל'), שהקנה מידה העיקרי של אדם הוא, האם נחשב ל"עושה תשובה" או "לא עושה

תשובה". אם הוא "עושה תשובה" – הוא חי. ואם הוא "לא עושה תשובה" הוא לא חי. ובשביל לקבל את ההגדרה "עושה תשובה" צריך להיות אדם שמקבל תוכחות, שמוכן להשתנות. כשאדם מתעניין ולא אטום לבבו הוא נחשב לעושה תשובה ואנחנו כולנו שייכים לזה. לאחר שזה ברור, אז יכול האדם להכנס לסוגיה, ללמוד קצת את מה שרבי ישראל סלנטר פתח לנו פתח גדול בסוגיה של "קבלות", "עזיבת החטא", "בחינה קלה", יסודות גדולים ונוראים של רבי ישראל שכדאי ללמוד את זה בפנים. במילים קצרות, רבי ישראל כתב (אגרת ח') כמו שכל אחד מבין, שאם אדם חלילה נכשל בג' עבירות שונות, הוא יכול לעשות תשובה על עבירה אחת בלי לעשות תשובה על העבירה השניה, מוכיח ר' ישראל שגם בעבירה עצמה יש מדרגות על גבי מדרגות לכל עבירה, ואפשר לעשות תשובה עם עזיבת החטא לעולם על מדרגה מסוימת של העבירה, וזה נחשב לתשובה שלמה. לסבר את האוזן נקח דוגמא של אחד שרח"ל יש לו ניסיון לדבר באמצע התפילה. אם הוא עושה קבלה חמורה שבחזרת הש"צ הוא לא מדבר. הוא עוזב את החטא של דיבור בשעת התפילה בשעת חזרת הש"צ וזה אצלו בר-ביצוע, אומר רבי ישראל אם עשית על זה חרטה, קבלה ועזיבת חטא, עשית תשובה שלמה על "בחינה קלה". וזה פותח בפניך פתח של אולם להמשיך להתקדם ולצאת מכל העבירות שלך. זה יסוד שצריך ללמוד אותו בפנים, אבל המפתח הוא שעבודת התשובה היא בהישג ידינו ויש לנו עבודה נפלאה של תשובה שכתוב עליה "בפיך ובלבבך לעשותו", והזמן גרמא לעסוק בתשובה. מי שמבין את זה והוא מתעסק בסוגיה הזאת כמו שצריך, והוא עושה קבלה בעניינים שישפיעו עליו, הקבלה הופכת אותו לבן-אדם חדש.

כשמדברים על תשובה צריכים לזכור שהפשטות של בני-אדם כשמדברים על תשובה, מדברים על העבירות שעשינו, זה נכון מאוד שצריכים לעשות תשובה על עבירות, אבל יותר ממה שאנחנו מבינים שצריכים לעשות תשובה על העבירות, אנחנו צריכים לעשות שוב על המצוות והמעשים טובים שאנחנו עושים.

רבינו יונה כתב: **"וְדַע כִּי הַמַּעֲלֹת הָעֲלִיוֹנוֹת נִמְסְרוּ לָנוּ בְּמִצְוַת עֲשֵׂה..."** ומונה רבנו יונה רשימה שלמה של מצוות עשה, ומסיים: **"וּבְעֲבוּר הַמַּעֲלֹת הָאֵלֶּה נִבְרָא הָאָדָם, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה מג, ז) כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִקְבוּצֵי בְּרָאִיתִי. וְמֵה תִקּוֹת הַנִּבְרָא אִם לֹא יֵשִׁים עֲמַל נִפְשׁוֹ וְעָקַר עֵסְקוֹ בְּדְבָרִים אֲשֶׁר נִבְרָא בְּעֲבוּרֵם"** (שערי תשובה השער השלישי - אות יז). אומר רבינו יונה איזה תקווה יש לאדם אם הוא לא מרכז את העבודה והעמל שלו בעשה טוב. אם אנחנו נתבונן ב"עשה טוב" שלנו, נראה שיש לנו הרבה מקומות שאנחנו יכולים לעשות את זה יותר טוב, ואם אנחנו נעשה שם קבלה ועזיבת החטא, אנחנו יכולים ליהפך ולהיות איש אחר. בחור שחי בלי חשבון כמה שעות לימוד יש לו בכל יום, והוא עושה קבלה לכתוב כל יום כמה שעות לימוד תורה היה לי היום, גם ביום ראשון וגם ביום שני וגם ביום שישי וגם בשבת קודש. אדם שעושה כזאת קבלה, זה קבלה שיכולה לעזוע את הבנ"א. איפה אני עומד? כמה שעות לימוד היה לי השבוע? כשאדם מקבל התעוררות כזאת, זה יכול להושיב אותו ללמוד אחרת. כמה פירות טובים יכולים לצאת מכזאת קבלה. אדם שחי עם חשבון, אדם שלא מופקע, הוא רואה מול העיניים איפה שהוא עומד בעשה טוב, זה יכול לתת לו התחדשות עצומה. על אחת כמה וכמה בכל ענייני החיים שלנו.

שואלים מה זה, אבל אנחנו צריכים לדעת לעצמנו מה זה, מי אתה, מה אתה, למה אתה. וכל אחד יכול להבין את זה באופן שיהיה ברור כשמש, מה אני עושה, מה זה הבקשה הזאת, "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חייו", - "כל ימי חייו", למה כל החיים, מה המעלה של זה, מה התועלת של זה, ולכל אחד יש את הזכות ואת ההיכר תימצי להבין את הדברים באופן ברור ביותר. "לא מעבר לים היא" - כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו".

אומר רבינו יונה עשיית זה זמן יקר מאוד אין רגע אחד מיותר, "לכן מה נואלו היוצאים לפעלים ולעבודתם עדי ערב בימים הנוראים ימי הדין והמשפט ואינם יודעים מה יהיה משפטים" (שע"ת ש"ב אות יד). אומר רבינו יונה שזה טיפשות להתנהג בימים האלה כמו בכל השנה גדולי עולם שינו את הסדרים שלהם בימים נוראים, יש תשובה של האבני מילואים בענין עגונה מתאריך י"ד תשרי והוא כותב שם שלמרות שקבל את השאלה בימי הדין הוא רק עכשיו יכול לכתוב תשובה כיון שבעשיית הוא לא יכול לכתוב תשובה. מדובר בעגונה! אבל עשיית זה זמן שבווער כאש. עד שרבינו יונה כותב שזה טיפשות מי שמתנהג כרגיל בימים אלה.

רבינו יונה בשתי מקומות נותן לנו מוסר מאוד חד. "ולא ימצא אחר התשובה זולתי פְּעָמֵי הָאָרֶץ, אֲשֶׁר הֵם יְשֻׁנִּים שׁוֹכְבִּים, וְלֹא יִשְׁבּוּ אֶל לִבָּם, וְלֹא יַעֲזוּ וְלֹא תִבְוָה לָהֶם לְמַהֵר לְהַמְלִיט עַל נַפְשָׁם" (שע"ת ש"א ב). ופה הוא כותב "לכן מה נואלו היוצאים לפעלים ולעבודתם עדי ערב בימים הנוראים ימי הדין והמשפט ואינם יודעים מה יהיה משפטים" (שע"ת ש"ב אות יד). רבינו יונה אומר לנו בשתי המקומות האלה שזה מעשה טיפשות, זה מעשה של עם הארץ, אף אחד לא רוצה שיקראו לו עם הארץ, או טיפש. ובימים האלה מעוררים אותנו. רבינו יונה כותב שזה טיפשות להתנהג כרגיל בימים אלה, כיון שאדם לא יודע מה יהיה? וצ"ב וכי רק בעשיית האדם לא יודע מה יהיה, וכי באמצע השנה כן יודעים מה יהיה? התשובה היא, אף פעם לא יודעים מה יהיה. אבל בעשיית האמונה שלנו היא שהמעשים שלנו, הדיבורים שלנו, המחשבות הטובות שלנו, משפיעים על הדין והמשפט. לכן אומר רבינו יונה שזה טיפשות בימים שיש לך כוחות מיוחדים ואתה יכול להשפיע על העתיד להמשיך בימים האלה כרגיל.

לימים האלה יש כח של תפילה מיוחד. בחז"ל כתוב שבימים אלה יש ליחיד כח של עשרה מישראל. הח"ח מביא בשם האר"י הק' שלעשרה יהודים יש כח יותר מכת של רבבות מלאכים. לפי הגמרא הזאת יוצא שבעשיית לכל יחיד יש כח של יותר מרבבות מלאכים. "כי קרוב אליך הדבר מאוד, בפיך ובלבבך לעשותו". להכניס לעצמנו ללב "עשרת ימי תשובה" זה ימים שונים, זה לא ימים רגילים. זה ימים שהקב"ה נותן לנו כוחות, כי הקב"ה רוצה שנוכח, הקב"ה רוצה לתת לנו. ובשביל זה הוא אומר לנו, "פתחו לי פתח כחודו של מחט", תשנה משהו בסדר יום שלך לכבוד עשרת ימי תשובה, ואם אנחנו נפתח את הפתח כחודו של מחט, אנחנו יכולים לקוות לקב"ה שיהיה בעזרנו שנצליח בעבודת הימים הנפלאים האלה, שנוכח יחד עם כל כלל ישראל לשוב בתשובה שלמה, ולזכות לגאולה שלמה לכלל ולפרט במהרה בימינו, אמן ואמן.

כולם יודעים שאנחנו נמצאים בזמנים שיש רדיפות על לומדי תורה, חז"ל אומרים: "אימתי המלכות גוזרת גזרה וגזרתה מצלחת, בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְשַׁלְכִין דְּבָרֵי תוֹרָה לְאָרֶץ" (תנודב"ר פ"י יח). חז"ל אומרים לנו שהמלכות יכולה לגזור גזירות כשיש אצלנו רפיון בתורה. חיזוק בתורה זה דבר ששוא לכל נפש כל אחד לפי ערכו. לעשות שם תשובה, לעשות שם חרטה וידוי, קבלה על עשה טוב, כמה אדם יכול להתרומם כשהוא עושה קבלה בעשה טוב. והיצה"ר עובד קשה שאדם יחליש את עצמו ויזכר בקבלות של שנים קודמות ויסיק מסקנות שזה לא נוגע לו. וזה טעות חמורה ביותר.

הסוגיה של קבלות היא לעיכובא ממש בכל עבודת היום, בכל השנה ובכל ימי חייו. ולכן לימדנו רבותינו שבעשיית אחת העבודות העיקריות שלנו זה להתחדש בעשה טוב. הזכרנו את רבינו יונה ביסוד התשובה שאדם שבא לעשות שובה יראה את עצמו כאילו היום נולד אין בידו לא זכות ולא חובה, וזה היום תחילת מעשיו. הבנו היטב מה זה כאילו אין בידו חובה, כי אחרת הוא לא יכנס בעבודת התשובה. אבל מה זה הלשון "כאילו אין בידו לא זכות", למה אדם שבא לעשות תשובה צריך לראות את עצמו שאין לו זכויות? התשובה היא שרבינו יונה מלמד אותנו שבעבודת התשובה גם על "עשה טוב" צריך לעשות תשובה. והאופן של עשיית התשובה בעשה טוב זה על ידי שאדם יראה את עצמו כאילו היום נולד ואין בידו מעשים טובים, וזה עכשיו הפעם הראשונה שהוא מניח תפילין. פעם ראשונה שהוא פותח את הספר הקדוש שנקרא גמרא, ואם אדם חושב, מה אני עושה פה? אני קם בבוקר, אני רץ להתפלל, אחרי זה אני רץ ללמוד, ואחרי זה אני רץ להתפלל מנחה, ואחרי זה אני... מה אני עושה? אדם שעוצר את המרוץ של החיים שלו וחושב מה אני עושה? למה אני עושה? איך אני עושה? זה עבודת התשובה ב"עשה טוב". וזו העבודה הנפלאה של עשיית. בעשיית צריך להתחדש במעשים טובים שלנו. אתה בא להניח תפילין ומגיע אליך יהודי רחוק מתורה ומצוות ושואל אותך מה זה הקופסאות השחורות האלה שאתה שם אותם על הראש ועל היד? האם אתה יודע להסביר לו? אם אתה לא יודע להסביר לו, אמר רבי חיים מבריסק "אם חסר בהסברה חסר בהבנה". אם אתה לא יודע מה זה הקופסאות השחורות האלה, כמה תועלת שהיתה יכולה להיות בכל בוקר ממצות תפילין אתה מפסיד. מה יכול להיות לנו ממצות ציצית, מה יכול להיות לנו מעסק התורה, מה יכול להיות לנו מתפילה, מה יכול להיות לנו מחסד, אנחנו כולנו עושים ברוך השם מעשים טובים, עושים ועושים ועושים, אבל איך עושים? למה עושים? זה יש לנו גירסא דינקותא, ועבודת תשובה זה להתאים את המעשים שלנו עם הגיל שלנו. אומר הסבא מקלם, כשיהודי חוזר בתשובה בגיל שלושים הוא יכול לשאול אותנו שאלות בחומש עד שאנחנו מתפללים למה אנחנו לא שאלנו את השאלה הזאת. וההסבר הוא, שאנחנו מכירים את החומש מילדות, אבל הוא נפגש עם החומש פעם ראשונה בגיל שלושים ובגיל שלושים כשרואים את החומש שואלים שאלות. אומר הסבא מקלם, זה העבודה של האדם כל שנה מחדש להתחיל את החומש מכלום לפי הגיל שלך, לקרוא, לשאול, להבין עד שיתיישב על הלב. וככה צריך להיות גם כן בקיום המצוות. ועל אחת כמה וכמה בעסק התורה. מעוררים אותנו משמים להבין מה זה בן תורה, מה זה בחור ישיבה, אנשים רחוקים

ועד ממורינו המשגיה הג"ר עזרא רוטשילד שליט"א

השמחה בסוכות ובשמחת תורה -

חיים בעולם המעשה עם קירבת ה'

האר"י ז"ל אמר שכל מה שזכה למעלות גבוהות הוא בזכות שהיה לו שמחה של מצוה, שמחה של תורה, הוא זכה לקרבת ה' בזכות שמחה של מצוה.

ותוס' בסוכה (דף נ:): מביא לפרש מה הכוונה שמחת בית השואבה:

"בירושלמי מפרש שמשם שואבים רוח הקודש, שהשכינה שורה מתוך שמחה דכתיב ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח ה', ומייתי עובדא דיונה בן אמיתי שהיה מעולי רגלים ובשמחת בית השואבה שרתה עליו שכינה" כלל ישראל שאבו רוח הקודש בחג הסוכות מכח השמחה, וגם מי שלא היה ראוי לנבואה היה זוכה לרוח הקודש. ובמשך חכמה בפרשת וזאת הברכה (פרק ל"ד פסוק י"ב) כותב:

"כי בעת ניסוך המים ושמחת בית השואבה היו שואבים רוח הקודש אף מי שלא היה מוכן לנבואה כמו יונה בן אמיתי שלא היה מוכן לנבואה, ומשום זה ביקש לברוח" יונה בן אמיתי זכה לנבואה בזמן שמחת בית השואבה, והרגיש בעצמו שלא ראוי ולא מתאים לנבואה ולכן ברח לחוץ לארץ, כי לא הרגיש שהוא נביא שבעצם נביא, (רק שכיון שזכה לנבואה היה צריך לעשות את הנבואה שקיבל). אנחנו לא בדרגות הגבוהות האלו, אבל ודאי זה זמן שצריך לקבל הרגש של מצוה.

השלמות להיות קרובים לקב"ה עם הגוף

שאלנו למה בשמחה בסוכות זה עבודה שקרובים בה לקב"ה יותר מאשר ביום כיפור, מה הסוד בזה, הרי לכאורה ביו"כ באמת אנחנו יותר קרובים לקב"ה.

ואולי אפשר לומר שאדרבה, הרי בעצם אנחנו בשר ודם, והשלמות שלנו זה להיות מושלמים בתוך בשר ודם, ביו"כ ור"ה הם ימים שמתחזקים באמונה וביראת שמים, וביום כיפור שייך להגיע לשיא הקירבה לקב"ה לא לאכול ולהיות דומים למלאכים, וזה דרגות גבוהות מאד אבל זה לא השלמות שלנו, בעולם הזה – השלמות שלנו הוא להיות בני אדם ובתור בני אדם להיות קרובים לקב"ה, וזה שלמות שלנו אנחנו לא מלאכים.

וכמו שמבארים על דברי חז"ל "גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה" שלעשות מעשה מצוה בתור בן אדם זה השלמות של האדם.

וא"כ יכול להיות שיום כיפור גם שזה יראת שמים והשגות ודרגות באמונה, אבל זה בלי קשר לגוף, משא"כ שמחה ששמחה שייכת ללב – לגוף.

והעירו שבר"ה ויו"כ אנחנו מביאים בפיוטים איך מלאכים מפחדים מהקב"ה וזה נותן לנו ציור ליראת שמים, וכן כל יום בתפילה בשחרית אומרים איך המלאכים רועדים מהקב"ה ומזכירים את הצורה שהמלאכים בקדושה וביראת שמים, אבל לא מוזכר שמחה אצל המלאכים, מוזכר בשירה ובזמרה אבל לא כתוב לשון של שמחה, (וצריך לחפש אם אין סתירות לזה, אולי בפיוטים כתוב בלשון מושאל, אבל עכ"פ אנשי כנסת הגדולה לא כתבו לשון שמחה), כי שמחה זה שייך לבני אדם, שמחה שייך לשמחת לב, שמחה שייך לבשר – שמחת לב, וזה המעלה של שמחה שבתור בשר ודם יש לנו שמחה.

סוכות – לחיות את ראש השנה ויום כיפור בעולם המעשה

וזה העבודה בסוכות שלוקחים את ההשגות של ראש השנה ויום כיפור ומתחזקים בהם בעולם המעשה.

סוכות זמן של קירבת ה' יותר מראש השנה ויום כיפור

ברוך ה' זכינו לעבור את חודש אלול, יומיים של ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום כיפור, ועכשיו אוחזים בשלב האחרון של ימים אלו "ימי חג הסוכות".

בודאי הסברא אומרת שהדברים הולכים ומתחזקים, והאדם מתעלה עוד ועוד ומתחיל אם אלול, אח"כ ר"ה ואח"כ יום כיפור – יום שהכי קרובים לקב"ה, בודאי יש את הבחינות שיש בראש השנה והבחינות שביום כיפור, אבל בסך הכל יום כיפור הוא היום שהכי קרובים לקב"ה, ובסוף יום כיפור יש את נעילה שהיא השיא של יום כיפור, ואם אח"כ מגיעים ימי סוכות - ימי שמחה, ודאי הדין נותן שבימי סוכות עוד יותר קרובים לקב"ה – מאשר ביום כיפור.

וצריכים להבין א"ז, הרי ביום כיפור אנחנו צמים ודומים למלאכים, נמצאים כל היום עם הקב"ה, ולכאורה ודאי יותר קרובים לקב"ה ביום כיפור ממה שמרגישים בסוכות, אבל אם כך הסדר ודאי זה אומר שבסוכות אנחנו עוד יותר קרובים לקב"ה, וצריך לבאר את הדברים.

זמן שמחתנו – זמן שקונים שייכות לשמחה בקרבת ה'

הנה בסוכות יש הרבה מצות ומה העבודה בסוכות, יש ג' רגלים, פסח הוא זמן חרותנו זמן של חיזוק האמונה, שבועות הוא זמן מתן תורתנו זמן ששייך לחיזוק בתורה ועבודה, וסוכות הוא "זמן שמחתנו", א"כ עבודת היום של סוכות זה שמחה.

הרמב"ם (סוף הלכות סוכה ולולב פ"ח ה"ו) כותב:

"השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בה, עבודה גדולה היא וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב"

וצריך לדעת מה כוונתו "עבודה גדולה היא" האם שזה דבר שקשה לקיימו, או הכוונה שזה דבר גדול שמי שמקיים אותה יש לו עבודה גדולה, ועכ"פ הרמב"ם ממשיך "וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו", מצד אחד זה עבודה גדולה (עבודה קשה או גדולה) ואפ"ה אי אפשר להיפטר ממנה וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להיפרע ממנו - וכנראה שיש דרגות גדולות בשמחה ואפשר להגיע לדרגות מאד גדולות, אבל מאידך אף אחד לא יכול לומר שזה לא שייך אלי, אם "כל המונע עצמו משמחה זו ראוי להיפרע ממנו", זה אומר שכל אחד שייך לזה.

בפרט בימים אלו שהם זמן שמחה שהימים מחייבים לכך ויש את מצוות היום שעוזרים לכך, ויש את הזמן שמסוגל לכך, ודאי שהאדם יכול וחייב לחפש איזה שייכות לשמחה שזה הזמן שמסוגל לכך וזה הזמן שצריך לקבל הרגש של שמחה לעבודת ה'.

לכל חג יש את הדבר המיוחד שלו שמכח זה יש אח"כ לכל השנה, ובסוכות זה זמן שמחתנו העבודה של ימים אלו "זמן שמחתנו", שמכח זה יש לכל השנה, ואפשר להגיע בימים אלו לדרגות גבוהות בשמחה.

כמו שמביא המשנ"ב בהלכות שמחת תורה (סימן תרסט ס"ק יא):

"העידו על האר"י ז"ל שאמר שהמעלה העליונה שהשיג באה לו ע"י שהיה משמח בכל עוז בשמחה של מצוה"

שמחה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות, ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל. וההגהות מימוני שם כותב דבר חשוב מאד, ומביא בשם הירושלמי (והובא ג"כ בפוסקים ובמשנ"ב):

"בירושלמי אמר רבי אבא בר ממל, אילו היה לי מי שימנה עמי התרתי שיהו עושין מלאכה בחוה"מ, כלום אסרו אלא שיהו אוכלין ושותין ויגעין בתורה כדון אנון אכלין ושתין ופחזין"

הטעם שאסרו מלאכות בחול המועד כדי שיהו אוכלים ושותים ויגעו בתורה, והיום אוכלים ושותים, ואוכלים כ"כ הרבה עד שאין כח ללמוד ועייפים ונרדמים, ואין כח ללמוד מרוב שאוכלים הרבה.

וההגהות מימוני ממשיך:

"וכתב ראב"ה, הא דאמרו לא מסר הכתוב אלא לחכמים והילכתא מועד כהילכתא וכו' **הכל תלוי שישמח במועד ומתוך שמחה נוח לו ללמוד ולהבין בהלכות רגל**, כדאמרינן אין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות וכו' עד וכן לדברי תורה"

למה יש מצוה לאכול ולשתות ולא לעשות מלאכות, כדי שהגוף יהיה שמח ומתוך זה יבוא ללמוד, כש"כ אין השמחה שורה לא מתוך אלא מתוך שמחה של מצוה וכן לדברי תורה. זה התכלית של ימים אלו קצת לתת לגוף שיהיה שמח ויוכל ללכת ללמוד, ואז אפשר ללמוד מתוך שמחה, ואם זה לא כך אמר ר' אבא בר ממל שאם היה לו כח היה מתיר מלאכות בחול המועד.

וזה התכלית של ימים אלו, והגוף גם צריך משהו, יום כיפור זה דרגות באמונה ויראת שמים ואפשר גם בלי גוף, אבל השלמות הוא ביחד עם הברש ודס, וזה השלמות שבתור בני אדם נעבוד את הקב"ה, וזה השיא של ימים אלו.

ד' מינים – טבעם לשמח לב רואיהם

באמת בימים אלו של סוכות התורה נתנה לנו כל מיני מצות היום, והם גם מביאים לשמחה, למשל בחג הסוכות יש לנו ד' מינים שהם מביאים לשמחה, וכמפורש בפסוק "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים", זה ד' מינים במקדש.

וכש"כ החינוך (מצוה שכד) בטעם מצות נטילת ד' מינים:

"כמו כן מצות הלולב עם שלשת מיניו מזה השורש היא, לפי שימי החג הם ימי שמחה גדולה לישראל, כי הוא עת אסיפת התבואות ופירות האילן בבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה ומפני כן נקרא חג האסיף, וצוה האל לעמו לעשות לפניו חג באותו העת, לזכותם להיות עיקר השמחה לשמו, ובהיות השמחה מושכת החומר הרבה ומשכחת ממנו יראת אלהים בעת ההיא, ציונו השם לקחת בין ידינו דברים המזכירים אותנו כי כל שמחת לבנו לשמו ולכבודו, והיה מרצונו להיות המזכיר מין המשמח כמו שהעת עת שמחה כי צדק כל אמרי פיו, וידוע מצד הטבע כי ארבעה המינים כולם משמחי לב רואיהם"

בחינוך מבואר שהטבע של מינים אלו שמביאים לשמחה, ואולי אנחנו לא מרגישים שזה מביא אותנו לשמחה אבל כך כתוב בתורה, ויש פסיכולוגיה של התורה שהיא עמוקה מאד, ואני זוכר שסבתא שלי היתה מגדלת פרחים והיתה עוקבת אחרי כל פרח שיצא והיה גורם לה שמחה גדולה מאד, כך היא עדינות הנפש, שהמינים האלו גורמים שמחה.

פעם שמעתי אחד שפתח מאפיה וחבירו נתן לו עיצה טובה איך המאפיה תצליח שתמיד יהיה במאפיה מאפה פתוח שיעשה ריח טוב וזה מגרה את החוש של האנשים ואז קונים יותר, וידוע שבחנויות בגדים יש חכמה שלימה איזה ריחות לשים לפי הפסיכולוגיה של האנשים כדי שיקנו יותר, כך הטבע של האדם שלפי זה עובד.

תמיד במוצאי יו"כ שמגיעים ומתעסקים עם העצים והלולבים והאתרוגים – יש תחושה כזו, **שאתמול הייתי ככה בשיא הדבקות ועכשיו מתעסקים בכל זה, ומרגישים איזו ירידה מסוימת כך מיד אחרי יו"כ**, ולמה הקב"ה עשה בכזו צורה.

ובחז"ל כתוב שזה ימים שעסוקים בהם במצות ואין זמן לעשות עבירות, וזה בכוונה ככה, **ואדרבה דוקא מהדרגות הגבוהות נכנסים לעולם המעשה, כי זה השלמות של האדם בתור אדם לקחת את היראת שמים ולהכניס לעולם המעשה עד שמגיעים לשמחה להרגיש שמה שיש לנו תורה ועבודת ה', וזה דרגא יותר גבוהה מיום כיפור**, וזה העבודה של סוכות להיות בשמחה.

להגיע לשמחה של הגוף צריך להשתמש עם העולם הגשמי

יש גמרא מפורסמת בפסחים (דף ק"ז):

"כל שירות ותושבחות שאמר דוד בספר תהלים וכו' לדוד מזמור מלמד ששרתה עליו שכינה ואחר כך אמר שירה, מזמור לדוד מלמד שאמר שירה ואחר כך שרתה עליו שכינה, ללמד שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, שנאמר ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'"

לפעמים כתוב בתהילים מזמור לדוד ולפעמים לדוד מזמור, וחז"ל מבארים שלפעמים דוד השיג רוח הקודש מצד עצמו בלי כלי זמר – "לדוד מזמור", ולפעמים הוצרך ל"מזמור לדוד" – הוצרך לכלי זמר כדי לעורר עצמו להיות בשמחה ואז זכה לרוח הקודש ואח"כ אמר תהילים ברוח הקודש, ועל זה חז"ל אומרים שם שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות וכו' אלא מתוך שמחה של מצוה,

מבואר בחז"ל שדוד המלך השתמש עם כלי זמר כדי להגיע לשמחה של מצוה, ולכאורה לא מובן הרי מדובר על שמחה של מצוה ומה זה שייך לכלי זמר, מה תזמורת שייכת לזה, וכן בשמחת בית השואבה מה שייך תזמורת?

מבואר שכיון ששמחה הוא לעורר את הגוף, צריך להשתמש עם הכלים של הגוף כדי לעורר את השמחה – ולפעמים דוד השיג שמחה בלי זה, אבל לפעמים היה צריך את העזרה של הכלי זמר כדי להתעלות.

שמחה זה שהגוף יהיה שמח, דרגות גבוהות מאד שכל הרמ"ח איברים ושס"ה גידים שמחים והיה צריך להשתמש עם זה.

וכן מובא שם בגמרא בפסחים שם:

"וכן לדבר הלכה וכו' וכו' כי הא דרבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא, ובדחו רבנן, ולבסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא"

גם בדברי תורה ההצלחה בדברי תורה תלויה בשמחה של מצוה, ורבה בתחילת הלימוד אמר איזו מילתא דבדיחותא ואח"כ התחיל ללמוד, והפנ"י בפתיחה לספרו כבר אומר שודאי לא הכוונה שאמר להם מילתא דבדיחותא בעלמא אלא הכוונה שאמר להם משהו משמח בלימוד (עיי"ש).

א"כ בתחילת הלימוד אמר להם איזה וורט יפה, איזה גישמאקע זאך ואמר א"י כדי לחבר את הגוף, כי בשביל השמחה של מצוה צריך ביחד עם הגוף.

האכילה והשתיה במועד – כדי שמתוך שמחה יהיה נח לו ללמוד

וכן מצינו בשמחה בחולו של מועד, שהרי ביו"ט יש מצוה לאכול ולשתות וברמב"ם בהלכות יום טוב (פ"ו ה"כ) כותב:

"כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך בין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות

שמחה בטוב מצד שהוא טוב ובאמת מצד שהוא אמת

באמת מה השמחה שיש לנו, ידוע מה שמבאר המגיד משנה (הלכות לולב פ"ח ה"ט"ו) על דברי הרמב"ם שהזכרנו שצריך להיות שמח בעשית המצוה, מבאר המגיד משנה מהי השמחה:

"ועיקר הדבר הוא, שאין ראוי לו לאדם לעשות המצות מצד שהן חובה עליו והוא מוכרח ואנוס בעשייתן, אלא חייב לעשותן והוא שמח בעשייתן, ויעשה הטוב מצד שהוא טוב ויבחר באמת מצד שהוא אמת, ויקל בעיניו טרחן ויבין כי לכך נוצר לשמש את קונו, וכשהוא עושה מה שנברא בשבילו ישמח ויגיל, לפי ששמחת שאר דברים תלוים בדברים בטלים שאין קיימים, אבל השמחה בעשיית המצות ובלמידת התורה והחכמה היא השמחה האמיתית"

המגיד משנה מבאר ששמחים בעשית המצות שעושים את האמת, זה האמת, האמת שהשופר צעק בתקיעה בראש השנה "זכרו את בוראכם", כל העולם הזה הוא עולם השקר, אין משהו אחר בעולם רק תראו את ה', זה השופר צעק בראש השנה והגענו להכרה שאין עוד מלבדו ויש רק בוי"ע ואין משהו אחר, ועכשיו אנחנו משתפים את הגוף ושמחים בו, איזה דבר יותר שמח יש לאדם ממה שהוא קרוב לאמת.

קהלת – העולם הזה לא מביא לשמחה אמיתית

קראנו היום קהלת, איך שהכל הבל הבלים, כל מה שיש בעולם הזה הם דברים בטלים שאינם קיימים, דברים זמניים, דברים שלא מביאים עושר.

לא מדובר בקהלת על העולם הבא איך אחרי כל הנאות העולם הזה סובלים בעולם הבא, אלא אומרים שגם בעולם הזה "הנפש לא תמלא", הנפש של האדם היא דבר גבוה מאד, והנאות עולם הזה לא מביאים לה שמחה אמיתית אלא רק "שמחה זמנית", והראש ישיבה ר' גרשון זצ"ל אמר שהנאות עולם הזה הם כמו אקמול, הם משהו זמני, הם שום דבר, לא ממלאים את הנפש, וזה צריך להתבונן בימים אלו שיש לנו את האמת ואין אמת אחרת, וזה השמחה.

ולשון הרמב"ם שהזכרנו בהלכות יום טוב:

"לא ימשך ביין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות"

העולם קוראים לשחוק וקלות ראש שמחה, אבל זה לא "שמחה" זה אולי "הוללות וסכלות", העולם קורא לזה שמחה וזה לא שמחה אלא הוללות, לשמחה מה זו עושה, זה לא מה שמשמח את האדם, אולי בהמה משמח אותה לאכול, אבל אצל האדם זה לא גורם לשמחה.

מה עושה שמחה לאדם? "אשריך וטוב לך" הקירבה לקב"ה, וכדברי המגיד משנה "ויעשה הטוב מצד שהוא טוב ויבחר באמת מצד שהוא אמת", האמת כי הוא אמת והטוב כי הוא טוב, זה מה שיש ואין משהו אחר.

שמחה שחיים עם האמת

זה ההכרה שיש בימים אלו, שאנחנו שמחים על קירבת ה', שיש לנו מצות שיש לנו תורה, וכמו שראינו בירושלמי שהתכלית של ימים אלו הוא להיות דבוקים בתורה, והתורה אסרה בעשית מלאכה בחול המועד כדי שיהא זמן להיות דבוקים בתורה, אוכלים ושותים ושמחים ויש זמן להיות דבוקים בתורה.

וזה השמחה שיש בשמחת תורה, ואומרים בתחילת ההקפות "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו", זה השמחה, שהחיים הם אמת אין עוד מלבדו, וזה השמחה ששמחים במה שהגענו להכרה בראש השנה ויו"כ עכשיו

ויש גם בתורה פסיכולוגיה שלמה של דברים שגורמים שמחה, וד' מינים הם גורמים שמחה לאדם כש"כ בתורה שעל ידי זה "ושמחתם" לפני ה' אלוהיכם וזה המציאות שזה גורם שמחה, כך צריך להיות שכך מרגישים ושמחתם. וכך הצורה של אמירת הלל מתוך שמחה עם ד' מינים, זה מביא לתחושה של שמחה, הד' מינים שאנו מקבלים הם כלים שנותנים לנו אפשרות לשמוח.

סוכה – שמחה בקב"ה על ידי ניתוק מהעולם הזה

גם במצות סוכה אחד אמר שמבואר ברמב"ן שהיא ג"כ קשורה לשמחה [עיין ברמב"ן בפרשת אמור (פכ"ג פל"ט): "וחרז ואמר עוד "וחרגותם אותו חג לה'", לסמוך אליו "בסוכות תשבון", וטעמו, וחרגותם אותו חג שבעת ימים בשנה שתשבון בסוכות וכל האזרח בישראל ישבו בהם, לומר שיעשו חג שבעה בלולב ושמחה ובסוכה"].

וכך מסתבר שמצות סוכה קשורה לשמחה, כי הנה שייך אדם שיש לו דרגות והשגות גבוהות באמונה אבל יש לו שייכות גם לעולם הזה, לבלעם היה השגות גבוהות מאד והיה כמו בהמה, זה לא סתירה דרגות של אמונה עם עולם הזה, אבל לא שייך להיות מחוברים לעולם הזה ולהיות ב"שמחה של מצוה", זה סתירה זה לזה, להיות מחובר לשמחה של מצוה זה או עולם הזה או עולם הבא, וכמו שכתב החובת הלבבות (שער חשבון הנפש פרק ג) "כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא יתחבר בלב המאמין אהבת העוה"ז ואהבת העוה"ב, ואמרו העוה"ז והעוה"ב כשתי צרות כאשר תרצה האחת מהן תקציף השנית" – עולם הזה ועולם הבא זה כמו אש ומים כמו ב' צרות לא שייך ביחד.

ולכן בימים אלו שזה זמן של שמחה של מצוה הדבר הראשון שצריך הוא למעט את העולם הזה על ידי יציאה מדירת קבע לדירת עראי, שלא להיות היכן שרגילים לאכול אלא אתה עראי בעולם הזה, וזה נותן לאדם אפשרות להיות שמח בקב"ה.

סוכה – שמחה בהמצאות עם השכינה

בפרט שהרי הסוכה עצמו זה בית עם קדושה, וכתוב דברים גדולים מאד על הסוכה שיש קדושה בתוך הסוכה והיא זכר לעניי כבוד, ויש בחינה מסוימת שכתוב בזהר שסוכה היא צילא דמהימנותא, והראש ישיבה ר' ברוך דב שליט"א תמיד מביא בהושענא רבה שסוכה זה "בית המקדש קטן". וא"כ, אדם שגם ממעט בעולם הזה וגם נמצא ביחד עם השכינה, זה עצמו מביא שמחה, להיות בקדושה מביא שמחה.

שמחת תורה – שמחה בקב"ה בלי כלי עזר

וזה ז' ימים שהקב"ה נתן לנו כל מיני מצות, כלי עזר שהגוף יוכל להיות בשמחה ז' ימים, וזה עבודת ימים אלו. עד שביום השמיני בשמחת תורה כבר לא צריכים שום כלי עזר, "עצרת לה' אלוהיך והיית אך שמח", מגיעים לדרגה ששמחים עם הקב"ה עצמו בלי שום כלים, וזה השמחת תורה. יום שרוקדים עם התורה ומגיעים לשמחה, יום שלם ורוקדים ושמחים, ואנחנו קרובים לקב"ה בלי שום כלים, ומגיעים לדרגות גבוהות של השגות, בהקפות שמחים שיש תורה, שמחים שאנחנו עבדים של הקב"ה, וזה השיא של ימים אלו וזה השלמות.

זה ימים שבחינה מסוימת משתפים את הגוף בהתחלה עם כלים, ואח"כ בלי שום כלי עזר כל כולנו שמחים עם הקירבה לקב"ה, זה זמן שמחתנו זה העבודה של ימים אלו.

שמחים בזה ורוקדים בזה, וזה על ידי התורה שקרובים לקב"ה.

וזה "זמן שמחתנו", באמת כמו שבכל חג מתחזקים לכל השנה, בחג הפסח זה אמונה ומחזקים את יציאת מצרים לכל השנה, כך התפקיד של ימים אלו זה זמן שמחתנו שצריך לקבל איזה הרגש ושמחה בעבודת ה'.

הודו לה' – ד' דרגות כל אחד כפי ההטבה שקיבל

אומרים שמונה ימים הלל שלם, ואומרים בהלל ד' פעמים הודו לה' כי לעולם חסדו, הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו, יאמרו נא בית אהרן כי לעולם חסדו, יאמרו נא יראי ה' כי לעולם חסדו. והמלבי"ם מבאר בזה, שהנה כתב בחובת הלבבות (שער עבודת האלקים פ"ג):

"מי שיבחן טובות האלהים עליו אשר ישתוה בהן עם כל בני אדם, יאמין בחיוב קבלת עבודת האלהים בכל מיני השכליות, וכשיבחן טובות הבורא עליו, אשר יחד בהן עמו משאר העמים יאמין בחיובו במצוות השמעיית מבלעדי שאר האומות, וכן כאשר יבחן טובות האלהים עליו, אשר יחד בהן שבטו מבלעדי שבטי שאר עמו ככהונה ולויה, יאמין בחיובו במצוות אשר יחד בהן האלהים שבטו, וכו' ועל ההקשה הזאת כל מי שיחד האלהים אותו בטובה מבלעדי שאר בני אדם, צריך שיחייב את עצמו עבודה שיתיחד בה מבלעדיהם עם השתדלו בעבודה הכוללת אותו עמהם, כפי יכלתו והשגתו להודות לה' יתברך על מה שיחדו בו מן הטוב"

בחובת הלבבות מבואר שכל אדם כמה שמקבל יותר טובה מהקב"ה חייב יותר להודות לקב"ה, ומחלק את העולם לד' חלקים של חיוב הודאה, יש את כל העולם גם גויים, יש את כלל ישראל שהקב"ה בחר בנו והוציאנו ממצרים ואנחנו עם סגולה, ובתוך כלל ישראל יש שבט מיוחד של כהנים ושל מלכות בית דוד שהקב"ה בחר אותם מתוך כלל ישראל, ויש יחידי סגולה בתוך כל ישראל שהקב"ה נותן להם הטבה מיוחדת שזוכים לדרגות מיוחדות.

ומבאר המלבי"ם שכנגד זה הד' דרגות בהודו:

"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו - מצוה שכל גוים יודו לה' מצד טובו וחסדו, וביחוד יודוהו ישראל שעמהם עשה טובה פרטית יותר, ובית אהרן שהם קבלו יותר טובות פרטיות, וכן יראי ה', כ"א לפי רוב הטובה שקבל התחייב בהודאה יתירה, וכמ"ש החובת"ל שבני ישראל שקבלו טובות פרטיות נתחייבו בתרי"ג מצות, ובני אהרן נתחייבו בכ"ד מתנות כהונה נגד כ"ד מצות כהונה, וכו' וע"כ צוה שכ"א לפי מעלתו יוסיף הודאה על טוב ה' וחסדו הפרטי שעשה עמו ביחוד"

וזה ד' דברים, תחילה הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, אחרי שאמרנו "הללו את ה' כל גוים" אומרים שהודו לה' כי טוב כל העולם כולו גם הגוים צריך להודות לקב"ה, אח"כ יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו, ואח"כ יאמרו נא בית אהרן ויראי ה'.

הודו לה' – על שאנו זוכים להיות דבוקים בתורה כל היום

ותמיד אנחנו אומרים שאנחנו שזוכים ללמוד תורה אנו שייכים ל"בית אהרן", וכדברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל (פ"ג הי"ג):

"ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה'

חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים"

"ולא שבט לוי בלבד" לנו יש את הזכות מתוך כלל ישראל, להיות מאלו שזוכים להיות בני תורה, להיות מאלו שזוכים שכל יום שלנו מתחילת היום ועד הסוף שייך לעבודת ה', לתורה, לעשיית רצון ה', אין לנו עסק של פרנסה, וודאי אנחנו בדרגות שלנו שייכים לבני אהרן, ויש לנו חיוב הודאה מיוחדת לקב"ה, השמחה שלנו בקירבת ה' זה לא סתם שמחה של כל יהודי, אלא "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" על מה שזוכים ללמוד תורה ולהתקרב לקב"ה וזה שמחה מיוחדת.

ודאי צריך בימים אלו הרגשה מיוחדת לשמחה בעבודת ה', שמחה בתפילה, שמחה בלימוד המוסר, ובעיקר זה שמחה בתורה, לדעת כמה אנחנו זוכים במה שזכינו ללמוד תורה ולהיות דבוקים בקב"ה.

"אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש", אחת שאלתי מאת ה' אין משהו אחר טוב בבריאה, אין דבר אחר טוב בבריאה, "אחת שאלתי מאת ה'", אין דבר אחר טוב בבריאה רק קירבת ה'.

ואנחנו שזכינו לזה וזוכים ללמוד תורה, כמה אנחנו צריכים להודות לקב"ה ולהיות שמחים בזה, ואפשר מתוך שמחה של מצוה לקבל דרגות גבוהות.

שמחה בלימוד התורה

לפעמים אפילו שלומדים יש תחושה שלא מרגישים שמחה בלימוד, אבל באמת יום אחד שח"ו לא לומדים מבינים כמה חסר לנו כשלא לומדים, הראש ישיבה ר' גרשון זצ"ל תמיד אמר על זה, ש"אנשים בריאים לא מרגישים שהם בריאים, אנשים חולים מרגישים שהם חולים", אדם שלומד טוב לו ויש לו מצב רוח וזה השמחה גם שלא מרגיש, וודאי יש דרגות בשמחה יש יום יותר ויום פחות ולא כל הזמנים שוים באושר שיש בורה.

כמובן שהשמחה שיש בתורה מותנה, וכמה שיש פחות עולם הזה יש יותר שמחה, אבל לא צריך להרגיש א"י בפועל, עצם מה שאתה לומד וטוב לך ואתה מרגיש שעושה לך מצב, ויום אחד שאתה לא תוכל ללמוד חס ושלום תרגיש מה שחסר לך. נסיים בסיפור קטן שהראש ישיבה ר' גרשון זצ"ל סיפר, שהיה בחור שישב אצל ר' שמואל בשיעור, וכל כך היה נהנה מהשיעור של ר' שמואל והיה לו כ"כ גישמאק עד שתמיד היה לו חיוך על הפנים בזמן השיעור מהסברות הטובות של ר' שמואל, עד שיום אחד הוא החליט שזה לא דרך ארץ לחייך באמצע השיעור והחליט להיות רציני והתגבר והיה רציני בשיעור.

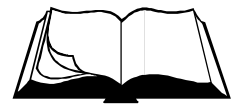
אבל ר' שמואל קרא לו ושאל אותו מה קרה לך למה נהיית רציני, ואמר לו הבחור שהחליט להיות עם כבוד לרב לא לשבת ככה בשיעור עם חיוך, ואמר לו ר' שמואל שאדרבה כך צריך ללמוד מתוך שמחה של מצוה, (וצריך לדעת איך מיישבים א"י עם דברי הגמרא בפסחים שלבתר דפתח יתיב באימתא, ואפשר ליישב א"י שהישיבה ללימוד היא ברצינות, אבל כשיש חידוש טוב שמחים, וכמו שמצינו בגמרא בכמה מקומות "צהבו פניו").

זה התפקיד של ימים אלו, "זמן שמחתנו" ובבחינה מסוימת זה יותר מיום כיפור, כי אדרבה לוקחים את כל מה שקיבלנו ביום כיפור ומכניסים א"י עם השמחה של מצוה שגם הגוף יהיה שמח, ובתחילה יש לנו כלי עזר - ד' מינים, עד שבשמחת תורה זוכים לרקוד עם התורה והקב"ה, זה ודאי התפקיד של ימים אלו, ויהי רצון שנזכה לקצת שייכות לדרגות אלו.

(ועד שנמסר לבני הישיבה במוצאי ש"ק ויו"ט ראשון של סוכות, ט"ו תשרי תשפ"ד)

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 566

עשרת ימי תשובה, ומדיני יום הכיפורים

תשרי תשפ"ו

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ

הרב גרשון מאיר בן ר' שלמה אינגבר ז"ל
נלב"ע ט"ז בניסן תשפ"ה

לע"נ

מרת גילה זהבה בת הג"ר מרדכי וינגרטן ע"ה
נלב"ע כ"ו בכסלו תשפ"ה

עשרת ימי תשובה

שכח "המלך הקדוש"

◀ **שאלה:** שכח לומר "המלך הקדוש" ונזכר בברכת "אתה חונן וחזר לברכת "אתה קדוש", והמשיך עד הסוף, האם יצא או לא?
תשובה: בדיעבד לא יצא (שהרי חייבוהו לחזור לתחילת שמו"ע), ויש לו לחזור ולהתפלל (וכדאי להתנות שאם יש צד שהוא כבר יצא, שיהיה תפילת נדבה).

אמירת תחנון בסליחות כשיש חתן או בעל ברית

◀ **שאלה:** כשיש סנדק, בעל ברית או חתן בשעת אמירת סליחות, האם אומרים תחנון בסוף הסליחות?

תשובה: אם הסליחות לפני עלות השחר בודאי אומרים תחנון, שעדיין אין זה זמן הברית, ואם זה לאחר עלות השחר ועדיין קודם נץ החמה (כמו שמצוי לאלו שמתפללים ותיקין), נחלקו הפוסקים בזה (ה"פתי" **תשובה** "אוי"ח סי' תקפ"א מסתפק בזה), יש סוברים שיאמרו תחנון כיון שלכתחילה אין מלים לפני נץ החמה ("אלף המגן" סי' ק"ח), ויש סוברים שמעיקר הדין אחרי עלות השחר נחשב ליום ולא יאמרו תחנון (שו"ת "בצל החכמה" ח"ד סי' קמ"ו), ויש סוברים שאפילו לאחר נץ החמה יש לומר תחנון, שזה חלק מעצם הסליחות המקובל, ואינו מתבטל בשום פנים גם כשיש חתן או בעל ברית, וכעין שמצינו בערב ראש השנה שאין אומרים תחנון בתפילה, אבל בסליחות אומרים (שו"ת "לבושי מרדכי" או"ח סי' רכ"ז, שו"ת "שבט הלוי" ח"ד סי' נ"ב).
(וכמו בערב ר"ה שכתב המשנ"ב ס"ק כ"ג, דמשום שרוב פעמים הוא בלילה, לכן אומרים תחנון גם כשהסליחות ביום, ה"ה לגבי ברית מילה).

סליחות לפני חצות עם חילונים

◀ **שאלה:** המקרב חילונים, ואם יאמר סליחות בתשע בערב הם ישארו ויאמרו עמו, אבל אם ימתין עד לאחר חצות כדי לומר סליחות, הם לא יגידו כלל, מה עדיף?

תשובה: בוודאי עדיף לומר מוקדם, כדי שלפחות יאמרו (אע"פ שזה לפני חצות), מאשר לא יאמרו כלל (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

סליחות ליום חמישי של עשי"ת

◀ השנה (תשפ"ו) נוהגים להחליף את סדר הסליחות, ואומרים את הסליחות של יום חמישי דעשי"ת "י"ג מידות" ביום שני ז' בתשרי, וביום שלישי ח' בתשרי אומרים את הסליחות של יום רביעי דעשי"ת, היות שיש ענין לומר סליחות של "י"ג מידות" ביום שני או ביום חמישי.

סגולה לפרנסה

◀ **שאלה:** האם יש סגולה טובה לפרנסה?

תשובה: בתחילת השנה מחפשים כל מיני סגולות לפרנסה ומצוה לפרסם מה שכתב ה"חפץ חיים" (ספר "שמירת הלשון" שער הזכירה פרק ח'), בשם "ספרים הקדושים" שהמספר לשון הרע מזונוותיו מתמעטים כנחש שנתמעטו מזונוותיו, ע"י שם. וא"כ יש סגולה נפלאה להתחזק בשמירת הלשון, ואז יזכה ל"אורה ימים לראות טוב".

ערב יום הכיפורים

זהירות מאבק תרעומת

◀ הרבה נוהגים לפרוע כל ההקפות וחובות ישנים שלהם, כדי שלא יהא אבק תרעומת מאדם כלשהו, שחייבים לו ממון.

תפילה זכה – מחילה בפה

◀ הרבה פוסקים סוברים שמחילה על חוב ממון לא מהני בלב (ודוקא במקומות שיש דברים שבלבו ובלב כל אדם מהני מחילה בלב),

(קצה"ח סי' י"ב ס"ק א', "אמרי בינה" חו"מ סי' כ" ס"ק א', שו"ת "מנחת חינוך" ח"א תשי"ב קי"ב).

ולפ"ז אלו שמוחלים לחבריהם בערב יוה"כ על כל חובות הממון, שיאמרו כן בפניהם כדי שתחול המחילה, ולכן בערב יוה"כ הרבה הקפידו לומר בפה את ענין מחילת החובות לחבריהם שבתפילה זכה (ספר "משפטי הלוי" ל"ג עמ' קפ"ג ועמ' קצ"ז).

אלה שאינם מספיקים לומר תפילה זכה, לפחות יאמרו בפירוש שהם מוחלים לכל מי שחטא כנגדם, או דיבר עליהם לשון הרע, או הזיק להם, בין בגופם בין בממונם, ושהם מוחלים על כל הטעויות בחשבונות ובקניות ובתנאי שלא ייזכר שוב. אמנם על צער הגוף ואונאת דברים מספיקה מחילה בלב (שם בשם החיד"א, שו"ת "חיים ביד" סי' נ"ז).

כפרות ע"י שליח – ממדינה למדינה

◀ **שאלה:** באחת המדינה גזרה המלכות על היהודים שלא לעשות כפרות, האם אפשר לצאת ידי מנהג כפרות ע"י שייבש מחברו הגר במדינה אחרת שיעשה כפרות עבורו, ויאמר: 'זו כפרתו של פלוני...?'
תשובה: מנהג הכפרות הוא בגדר וידוי, ומי שעשה את העבירות צריך לעשות בעצמו את הכפרות (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

זהירות בכבוד של קטן

◀ אדם מבוגר עלה לאוטובוס, ורוצים לומר לילד קטן היושב באוטובוס שיעמוד ויתן מקומו לאדם המבוגר, צריך לומר לו בדרך של בקשה ולהסביר לו שזו מצוה, אבל יש להזהר שלא ירגיש שמזלזלים בו שהוא קטן, שהרבה נפגעים מזה, ואותו איסור שיש לפגוע בגדול יש גם איסור לפגוע בקטן (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

הדלקת נרות בחורי ישיבה

◀ בחורי ישיבה שמדליקים כל שבת בחדר אוכל עם ברכה (ואסור להם להדליק בחדריהם משום חשש דליקה) ביוה"כ שלא אוכלים כלל, אי"כ לא משתמשים כלל בחדר אוכל, וא"כ לא יברכו על נרות אלו רק דליקו בלא ברכה.

יום הכיפורים

תפילה בכוונה

◀ בק"ש אומרים כל הציבור ביחד "שמע ישראל" בקול רם, ואח"כ החזן וכל הציבור עמו "בשכמליו" בקול רם. וכן יתר התפילה מתפלל בכוונה גדולה ובקול, ובפרט ברכת "השכיבנו" שכולה בקשות עצומות, והיא שעת רחמים ועת רצון. וכל המכוון לבו מובטח לו שאין תפילתו חוזרת ריקם ("מטה אפרים" סי' תרי"ט סעיף ט"ו).

◀ וכן בשחרית ראוי לזרז עצמו בפסוד"ז וברכות ק"ש כדי שיאמר "שמע" ו"ברוך שם" וכו' עם הציבור ("מטה אפרים" שם סעיף מ').

טעה בסיום הברכה

◀ אם טעה בסיום הברכה, ואמר "מקדש ישראל והזמנים" לא יצא ("מטה אפרים" סי' תקפ"ב סעיף י"ח), ואם נזכר מיד יחזור ויחזרו כדן ("אלף למטה" שם). ואם התחיל "רצה", יחזור ל"קדשנו" (מחזור המפורש בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל) ואם עקר רגליו חוזר לראש התפילה.

וידוי בלא כוונה

◀ האומר וידוי בלא כוונה דומה לאדם שפגש בחברו ברחובה של עיר, ואמר לו אני מבקש את סליחתך, אותו חבר שלא הבין במה דברים אמורים, הביט בו בתימהון ושאל על מה ולמה. השיבו הלה ואמר סתם אומרים שצריך לבקש סליחה. כך אותו אדם שמגיע לסליחות ולוידוי ללא הכנה מוקדמת ללא מחשבה תחילה ואומר אל ד': אני מבקש סליחה כי כך כתוב במחזור, הרי זו חוצפה מאין כמוה בפני הקב"ה שאומר וידוי מן השפה לחוץ (ספר "רבי הירש פלאי" עמ' 872).

נעלי בד כשעולים לדוכן

◀ אסור לכהנים העולים לדוכן לעלות ביום הכיפורים בנעלי בד שמותר לנעלם ביום הכיפורים, אלא יפשטו אותם ויעלו בגרביים כרגיל, והחובה על מנהיגי ביהכ"נ לפרסם דבר זה כיון שיש טועים בו ("כף החיים" סי' קכ"ח ס"ק כ"ח).

סיום תפילה בזמן

◀ לכתחילה ראוי לסיים תפילת שחרית עם חזרת הש"ץ קודם סוף זמן תפילה. ואין להאריך בתפילות ופיוטים יותר מדי (שו"ע סימן כ"ד סי"ב, ומשנ"ב שם), (בא"י בערך בשעה 10:30).

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'–ה') :

אחא"צ, בין השעות 13:45 – 14:15. טל': 03-6194741

בר מצוה בימים הנוראים

מעשה בכולל "חזון איש" שילד נעשה בר מצוה בראש השנה. והורו שצריך ליתן לו עליה לתורה, והוא דוחה לשאר אנשים מכובדים שבדרך כלל מקבלים עליה בימים אלו (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ד"ר מלך בתפילת נעילה

שאלה: בסיום תפילת נעילה לאחר הפסוק "ד' הוא האלוקים", נדפס במחזור פסוק "ד' מלך", האם נוהגים לאומרו?

תשובה: הפסוק "ד' מלך..." שייך לפיוט, ולכן אלו שאומרים את הפיוט אומרים גם את הפסוק, אבל פי המנהג בישיבות ובעוד מקומות שלא אומרים פיוט זה לא אומרים את הפסוק "ד' מלך" (וכ"כ ב"לוח א"י").

מוקצה

כיון שאסור לנעול נעלי עור הן נחשבות לכלי שמלאכתו לאיסור שאין לטלטלו מהחמה לצל כדי להצילו מהפסד (ספר "שלמי יהודה" בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל), ויש מתירים ("חוט שני" כיון שראויים לחולים), ולכאורה זה תלוי אם חולים מצויים או לא (ואומרים בשם הסטייפלר זצ"ל שבבני ברק לא מצוי חולים שצריכים לכך).

חולה שמותר לו לנעול נעליים ביום כיפור, הנעל אינה מוקצה.

נייר 'פקס'

שאלה: באמצע יום"כ נזכרו שאין להם נייר לכרוע עליו את הד' כריעות, הוציאו חבילת נייר 'פקס' וחילקו לבני הישיבה, האם זה מותר?

תשובה: כידוע שאנשים מאוד מקפידים על הנייר למדפסת כדי שלא יתקמט (שזה יכול לגרום תקלה במכונה), והר"ז מוקצה מחמת חסרון כיס, וכמש"כ המשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק ג'), ומיגו דאיתקצאי בין השמשות נשאר מוקצה לכל יום הכיפורים, ואסור להשתמש בו כלל, אפילו לצורך גופו ומקומו.

נולד

שאלה: דיני מוקצה שאסורים ביו"ט ולא בשבת, כגון נולד (כמבואר בשו"ע סי' ש"י סעיף ב', וסי' תצ"ה סעיף ד') האם אסורים גם ביום"כ?

תשובה: בספר "ראש יוסף" (להפמ"ג, מגילה ז'): מסתפק בזה, ובהגה"ת "דעת תורה" (להמהרש"ם) ארי"ה סי' תר"י"א סעיף ב') מדייק מהשו"ע שטלטול ביום"כ הוא כמו שבת, והטעם שמקילים בו, כיון שיהיה חמור בעיני האנשים כמו שבת, ע"י שם.

מוליד ריח בבגד

אין ליתן ביוה"כ מי בשמים ע"ג בגד בכדי להריח, שיש בזה איסור משום מוליד ריח בבגד (שעה"צ סי' תר"י"ב ס"ק כ"ב). ומה"ט יש למחות באילו שעוטפים טבק בתוך המטפחת בכדי שיקלוט שם ריח, כי יש בזה איסור משום מוליד ריח.

רופאים חילוניים

ספק פיקוח נפש שדוחה הצום, הכוונה שאם אדם שצם וסובל ממחלה, ויכול להסתכן אפילו רק כעבור כמה חודשים כתוצאה מהצום, גם זה נחשב פיקוח נפש, אבל אצל הרופאים פיקוח נפש הכוונה שיתכן עכשיו. ולכן אף שאומרים הרופאים שהחולה יכול לצום, מ"מ אין להתמיר אם רואים שמצב החולה דורש שיאכילוהו ("ביאור הלכה" סי' תר"י"ח בשם "תפארת ישראל", "ארחות רבנו" ח"ב עמ' ר"ח בשם בעל ה"קהילות יעקב"). ולכן לכתחילה אין לסמוך על רופאים חילוניים שאומרים שאפשר לצום, רק יש לשאול רופא חרדי (הגר"נ קרליץ זצ"ל מובא ב"חוט שני" שבת חלק ד' עפ"י ביה"ל הני"ל).

רופא חילוני שאומר שאסור לצום, מכיון שאין לו חרדת ד' על איסור אכילה ביוה"כ, בכל דבר קל יאמר שצריך לאכול, לכן לכתחילה יש לעשות שאלת רב שמבין בזה או רופא חרדי ("חוט שני" שם עפ"י דברי ביה"ל הני"ל). ובכל מצב הדבר תלוי לפי ראות עיני המורה אם לסמוך על הרופא או לא (ביה"ל שם).

חולה אלצהיימר

מי שקרובו חולה אלצהיימר שאינו יודע כלל שהיום יו"כ, אינו נחשב לבר חיובא כלל, ומ"מ אסור להאכילו בידים משום איסור "לא תאכילום", אבל אין חיוב להפריש מאיסור שעושה לבד. בכל זאת אם שומרים עליו יש בזה חסד, וכן בן ששומר על אביו במצב זה אין חיוב על כך, מ"מ יש בזה מצוה לשומרו שלא יאכל (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

אכילת בשר לחולה

חולה שאוכל ביוה"כ יכול לאכול גם בשר, ואין זה דומה לשאר תעניות שמבואר במשנ"ב (סי' תקנ"י ס"ק ה') שיש לאכול מאכל פשוט, דשאני יוה"כ שהוא יו"ט, ואם מותר לאכול אין להצטער.

שיעור אכילה לילד בר מצוה

שאלה: האם לבחור בר מצוה שצריך לשנות, יש אותו שיעור לענין חצי שיעור כמו גדול?

תשובה: מבואר בשו"ע (סי' תר"י"ב סעיף ט') ששיעור שתייה הוא כמלא לוגמיו, ומשערים כל אדם לפי מה שהוא, ובאדם בינוני הוא רוב רביעית, ע"י שם. ולפ"ז הא דמבואר בפוסקים דשיעור שתייה הוא בערך 40 סמ"ק, שהוא פחות משיעור, זה אצל אדם רגיל, ויל"ע כשיש בחור בן שלוש עשרה או ארבע עשרה, שהוא קטן מגודל של אדם בינוני, לכאורה צריכים להיזהר לתת לו שיעור שתייה בפחות משיעור, הרבה פחות משיעור הג"ל.

להישאר בבית

מי שמרגיש חלש, או אשה בהריון וכד' שיש חשש שע"י שיבואו לביה"כ, זה יגרום שיצטרכו לאכול ביוה"כ, אסור להם לבוא לביה"כ אלא שישארו בביתם שע"י יש צד שיכולים לצום.

עלייה למי שאוכל

חולה שצריך לאכול ביום כיפור יכול לקבל עליה בקריאת התורה בשחרית, אבל במנחה יש ספק (שו"ת רע"א, מה"ק תשי"ד). ויש הסוברים שקריאת התורה במנחה של יום כיפור היא משום היום טוב של יום כיפור ואין לה שייכות לתענית, וגם כאשר אין הציבור מתענה כמו בזמן מגיפה ר"ל, צריך לקרוא בתורה. (שו"ת "מנחת אלעזר" ח"ב סי' ע"ב). ועוד דאפילו אם זה מחמת התענית, הרי החולה חייב בשאר העינויים (שו"ת חת"ס ארי"ה תשי"ז קנ"ז).

כהן שאינו מתענה

שאלה: כהן שאינו צם, האם יכול לישא כפיו ביום"כ?

תשובה: בשחרית ומוסף יכול לישא כפיו, וכמו בכל שאר יו"ט (וכגון בשמחת תורה, אפילו אלו שעושים קידוש לפני מוסף, נושאים כפיו ונוזהרים מלשתות יין).

בנעילה, שזה מדין תעניות, יש סוברים שכשאין שם כהן אלא הוא יכול לישא כפיו (שו"ת "גינת וורדים" כלל א' סי' מ"ט, "לוח א"י") או אפילו יש שם רק עוד כהן אחד מותר להצטרף עמו כדי שתהא מצוה מן התורה (ספר "פסקי תשובות" סי' תקס"ז ס"ק ח' בשם הגר"ש זצ"ל).

יש סוברים שכהן שלא יתענה לא ישא כפיו רק יצא לחוץ קודם "ירצה" ("יכ"פ החיים" סי' קכ"ט ס"ק ה' בשם פרי"ח ובר"י ועוד).

מוצאי יום הכיפורים

שתיה לפני הבדלה

מותר (כל שבוע) לכתחילה לשתות מים לפני הבדלה (שו"ע סי' רצ"ט). ולכן אשה אינה צריכה לחכות ולצום עד שבאים להבדיל עבודה אלא יכולה לומר מיד במוצאי יום כיפור "ברוך המבדיל" ולשתות מים ובדרך כלל לאחר שתית מים לא קשה לחכות עד שיחזרו מבית הכנסת. ואם בכל זאת קשה לה בלי לאכול - יכולה להבדיל לעצמה ולשתות את היין (שו"ת "שבט הלוי" ח"ד סי' נ"ד אות ו').

כיסוי הפת בהבדלה

כתוב בשו"ע (סי' רצ"ט סעיף ט') שלא להניח את הפת על השולחן בשעת ההבדלה, אם דעתו לאכול מיד, ואם היא כבר מונחת - יכסוה בשעת ההבדלה משום בזיון הפת שמקדים ברכת הגפן לפני "המוציא" ו"מזונות" (משנ"ב).

נר הבדלה

טוב לכתחילה להכין בביתו נר דלוק מערב יו"כ שיהיה דלוק עד מוצאי יוה"כ כדי לברך עליו, ויוצא בזה לכל הדעות, ועליו מברכים "בורא מאורי האש" (משנ"ב סי' תרכ"ד ס"ק י"ג בשם "דרך החיים"), ומי שאין לו נר ששבת, עדף שלא יברך כלל על הנר ("ביאור הלכה" שם, ולא לסמוך על הדעות שסבורו להפסיק להדליק נר חדש).

דינים הנוהגים באכילה שאחר הבדלה

יש להיזהר באכילה במוצאי יו"כ כי עקב הבהילות המצויה בעת הזאת עלולים להיכשל בלא שימת לב בברכות לבטלה ח"ו.

המבדיל על היין ובדעתו אח"כ לשתות שאר משקין, אין מברך עליהם "שהכל" ו"בורא נפשות", כי יין פוטר כל מיני משקין מברכה ראשונה ואחרונה (שו"ע סי' קע"ד סעיף ב').

אלו היוצאים י"ח בהבדלה ואין שותים מהיין, צריכים לברך על שאר משקין, ואם טעמו מעט מהיין יש להסתפק אם זה פוטר או לא ("ביאור הלכה" שם).

יזהר לברך "מעין שלוש" על היין לפני שהולך לטול ידיו על הפת (משנ"ב סי' קע"ד ס"ק ט"ו), ואם נטל ידיו לסעודה ולא בירך ברכה אחרונה לפני כן, שוב לא יברך ברכה אחרונה, ויכוון לפטור בברמה"ז את ה"מעין שלוש" על יין ההבדלה (משנ"ב סי' כ"ז, ושעה"צ ס"ק כ"ט).

אם שותה יין בתוך סעודתו, לא יברך על היין ברכה ראשונה, אא"כ כיוון בהדיא בעת ברכת ההבדלה שאינו רוצה לפטור את היין שבתוך הסעודה (ע"י שו"ע סי' קע"ד סעיף ב', ומשנ"ב סי' רצ"ט ס"ק כ"ו).

חידה

מתי אומרים "קל ארך אפים" ולא אומרים "למנצח"?

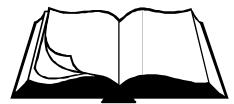
תשובה לחידה מגיליון 565

חידה: איך יתכן אדם בריא שאכל הרבה ביום כיפור ולא עבר שום איסור אפי' לא חצי שיעור?

תשובה: אסר על עצמו בקונום לפני שהגיע יוה"כ, אכילת "ככותבת" מכל מאכלים שבעולם, אין איסור אכילת יום הכיפורים חל על איסור קונום, כיון שגם איסור אכילת יוה"כ הוא ככותבת, וממילא אין גם איסור אכילת חצי שיעור, כי אינו ראוי להצטרף לשיעור ככותבת, ולכן אם יאכל כל פעם פחות מכשיעור בכדי אכילת פרס, לא עבר לא על איסור קונום ולא על יוה"כ" (מובא בשם רבי ישראל סלנטר זצ"ל שרצה להציע לעשות כן בשעת הדחק בזמן המגיפה).

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 567

תשרי תשפ"ו

מדיני עשיית הסוכה, מדיני ארבעת המינים

מהלכות זווה"מ, שמוזת תורה

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ

הרב גרשון מאיר בן ר' שלמה אינגבר ז"ל

נלב"ע ט"ז בניסן תשפ"ה

לע"נ

מרת גילה זהבה בת הגי"ר מרדכי וינגרטן ע"ה

נלב"ע כ"ו בכסלו תשפ"ה

מדיני עשיית הסוכה

דפנות הסוכה

- מן התורה כדי להעמיד סוכה כשרה, מספיק שתי מחיצות ושלישית אפילו "טפח".
- דופן הסוכה יכולה להיות מכל דבר. פלסטיק, מתכת, אבנים וכד'.
- "שולחן ערוך" סי' תר"ל סעיף א'.
- בדפנות יכול להיות אפילו "חמתו מרובה מצילתו", (לא כמו בסכך) כלומר הדופן יכולה להיות מורכבת מקנים, כל ג' טפחים קנה אחד, ומדין לבד הדופן כשרה, הגם שחמתו מרובה מצילתו.
- את הדפנות יכול לעשות ע"י קנים, קרשים, חבלים וכד', או בצורת 'שתי' (ניצב) או בצורת 'ערב' (אופקי) – קנה על כל ג' טפחים.
- וכל זה אם יש את כל ארבעת הדפנות. אז יכול לעשות או 'שתי' לבד או 'ערב' לבד. אך מי שבונה סוכה רק עם ג' דפנות, יש לעשות את ג' הדפנות גם בצורת 'שתי' וגם בצורת 'ערב'. ומצוי גם במרפסות ביתו, שקיר הבית משמש קיר כדופן רביעי והיות שהוא רחוק מהסוכה, א"א לצרפו בסוכה, וכח"ג צריך שיהיו הדפנות גם 'שתי' וגם 'ערב' ("מגן אברהם" שם).

עומד ברוח מצויה

- דופן הסוכה, חייב לעמוד ברוח מצויה. דופן שאינה עומדת ברוח מצויה, פסולה. ("שולחן ערוך" סי' תר"ל סעיף י').

סוכות זהות האחת כשרה והשניה פסולה

- רוח מצויה תלויה בכל מקום ומקום לפי מיקום הסוכה. ונפקא מינה לאלו הגרים במקומות פתוחים שהרוח מצויה, שבמקומות אלו חייב לבנות את הסוכה באופן שעומד נגד הרוח המצויה באותם המקומות.

כמו כן יתכן שיהיו סוכות של שני שכנים ראובן ושמעון, סוכתו של ראובן כשרה למהדרין, ואילו סוכתו של שמעון פסולה למהדרין, ראובן גר בקומת קרקע, ועשה סוכתו במקום שאין הרוח מצויה, והיא כשרה למהדרין, ואילו שמעון שגר בדירת גג העמיד סוכתו בגג במקום שהרוח מצויה והסוכה פסולה.

קשירת דפנות הסוכה למעקה

- מותר לקשור את הסוכה לצינורות של ברזל או למעקה של ברזל באופן שעומד נגד רוח מצויה גם בלי זה, וזה עשוי רק לחזק בעלמא וכמשיע שלא יפלו, ואין זה נחשב כמעמידו על דבר המקבל טומאה ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' רט"ז בשם "חזון איש" זצ"ל).

מחיצה בתוך הבית

- שאלה: הבונה סוכה בתוך ביתו, כגון במרפסת, או בחדר ויש לו שתי מחיצות. להשלמת הדופן השלישית תולה וילון. האם מספיק לקשור את הוילון למעלה, או צריך גם לקשור למטה?

תשובה: לדעת המשנ"ב (סי' תר"ל ס"ק מ"ח), המחיצה צריכה לעמוד ברוח מצויה אף שתוך הבית אין רוח כלל, כאילו הסוכה עומדת מחוץ לבית. ולדעת "חזון איש" (סי' נ"ב י"ז), יש לה שם של מחיצה אפילו שאם היתה עומדת בחוץ לא היתה עומדת ברוח, כיון שבמקום זה אין הרוח מצויה כלל. ויש נפקא מינה לכל השנה, כשעושים בבית מחיצה כגון בין דברי קדושה למקום הטניפות, לדעת המשנ"ב יש לקשור המחיצה גם למעלה וגם למטה. משא"כ לדעת "חזון איש", מספיק לקשור מלמעלה.

מחיצות בד

- סוכות "לנצח" – המחיצות עשויות מבד המתנועעות מאוד על ידי הרוח, לפי דעת המג"א והמשנ"ב (סי' תר"ל ס"ק מ"ח), אפילו אם יעמוד הבד כל העת גם בשעה שמתנועע במצב של מחיצה כשרה, דהיינו כמו

מחיצה טובה, אעפ"כ הסוכה פסולה, (ועי' שעה"צ שזוהי שיטת רוב הראשונים), ויל"ע מהו השיעור של מתנועע שפוסל. ויש להזהר שיהיה לפחות שיעור של עשרה טפחים שבהם הבד עומד יציב, וע"כ טוב שיעשה מלבד הבד גם דפנות העשויים מקנים קנים, פחות מג' טפחים, שבאופן זה, אף אם הרוח מנענעת את הסדינים, הסוכה עדיין כשרה בגלל הקנים (משנ"ב שם).

ולדעת "חזון איש" (סי' ע"ז סק"ח), סוכות אלו כשרות, כי רק היכן שעל ידי הרוח מתבטלות לגמרי המחיצות, כגון שהן מתרחקות ג' טפחים מהקרקע או מהסכך, הסוכה פסולה.

חור בקרשים

- שאלה: לפעמים עושים חור בקרש להכניס "דיבל", האם זה עושה לקרש שיש בו בית קיבול ונעשה כלי, ופסול לסכך בו?
- תשובה: בית קיבול הוא רק כשהוא חלק מכלי, אבל בנין הסוכה, אין לזה שם כלי רק בנין ואינו נפסל.

התחיל להניח את הסכך מאמצע הסוכה

- אם יש דפנות לסוכה והתחיל להניח את סכך באמצע הסוכה הגם שאותו מקום הוא רחוק מהדופן יותר מג' טפחים, אין זה נחשב כאילו עשה סכך בלי דופן כיון שזו הדרך כשעושים הסכך, ונחשב שיש דפנות קודם לסכך (הגר"ש איועראך זצ"ל).

סכך קודם לדפנות

- שאלה: היתה מחיצה בגובה חמישה טפחים בכל צד בשעה שהניחו את הסכך, האם הסוכה כשרה?
- תשובה: כתב הרמ"א (סו"ס תר"ה) שאם נתן סכך קודם לדפנות פסול, ואם יש טפח סמוך לסכך מותר לסכך קודם שיש דפנות כשרות, ע"י שם. וכל זה אם הוא סמוך לסכך, אבל אם הדפנות אינם סמוכים לסכך אלא למטה, צריך שיהיו דפנות גבוהות עשרה טפחים לפני שמניחים את הסכך ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' ר"כ).

דלת שמכשירה את הסוכה

- שאלה: יש שתי דפנות לסוכה, והדופן השלישית היא דלת, האם אפשר לאכול שם כשהדלת פתוחה?
- תשובה: לסוכה לא מספיק צורת הפתח אלא צריך דופן ממש, ולכן יש להקפיד שהדלת תהיה סגורה בשעה שאוכלים וישנים בסוכה (ולענין שבת ע"י לקמן), ואין בזה משום "תעשה ולא מן העשוי" כיון שנעשה בכשרות (עי' סו"ס תר"ה).

הגבהת הסכך להכשיר הסוכה

- שאלה: איך צריך להגביה את הסכך כדי להפקיע את הפסול של "תעשה ולא מן העשוי"?
- תשובה: סכך שיש בו פסול משום "תעשה ולא מן העשוי", כתב המשנ"ב (סי' תרכ"ט ס"ק י"ח) שצריך להגביה כל ענף לבדו ויניחו לשם צל ושוב יגביה ענף חברו ויניחו וכן כולם, עכ"ל. אמנם אין כוונתו שצריך להגביה אחד ולא שתיים דבדאי יכול להגביה כמה ביחד, רק כוונתו שיגביהם לגמרי בבת אחת, ולא שיגביה קצה אחד של העץ מצד אחד ואח"כ יגביה את הצד השני (וכמו שמצינו בקנין הגבהה שחייב להרים כל החפץ בב"א) ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' ר"ד בשם הסטייפלער זצ"ל).

סגירת הדלת להכשרת הסוכה

- שאלה: יש בסוכה דלת אמצעית הנפתחת לדלת, ובשעה שהיא פתוחה, אין מחיצה רק צורת הפתח, (וכן לפעמים פתיחת וסגירת התריס פוסל את הסוכה), והסוכה פסולה, האם מותר לפותחה ולסגורה בשבת?

תשובה: יש מתירין לעשות כן, וכעין שמצינו שמותר לסגור גגון שקבוע בצירים אפילו עשה בזה אוהל קבוע, כיון שהוא מחובר לו (עי' שו"ע סי' שט"ו סעיף ה'), וה"נ אפילו שע"ז מכשיר הסוכה לא נחשב שבונהו בשבת ויו"ט ומותר ("אבני נזר", וכן הורו הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והגר"נ קרליץ זצ"ל).

ויש אוסרים, שיש בזה איסור בונה וסותר (ספר "מקראי קודש" דיני סוכה ח"א סי' י'), "ארחות רבינו" ח"ב עמ' ר"ט בשם בעל ה"קהילות יעקב", ולא דמי לפתיחה וסגירת הגג ע"ג הסוכה שהוא דבר צדדי מהסוכה, ע"ע קובץ "מבית לוי" ח"ב עמ' כ"ג).

וכן להזיז תריסים לצד אפילו אם נשאר טפח אחד אסור, ולא דמי להא

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א' ה') :

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

דמבואר בשו"ע (סי' שט"ו סעיף א') שאם נשאר טפח מותר להמשיך מחיצה המתרת דזה רק לענין הפרדת מקום ממקום, ורשות מרשות, משא"כ בזה שעושה שם סוכה (וכן דמבואר במשנ"ב סי' תרל"ז ס"ק א', ושע"צ סי' ק"ג בשם "שואל ומשיב").

עזרה הדדית בבניית סוכה

◀ **שאלה:** ראובן ביקש משמעון לעזור לו לבנות את סוכתו, ואח"כ גם ראובן יעזור לשמעון, האם ומתי יש בזה חשש רבית?

תשובה: אם סוכת שמעון גדולה הרבה יותר מסוכתו של ראובן, וכן אם מדובר על קומה עליונה שהרבה יותר קשה לבנות שם סוכה, כי צריך להעלות את הדפנות יותר קומות וכד', אסור לעשות עסקה זו, משום שיש בזה חשש רבית (כמבואר בשו"ע יו"ד סי' ק"ט סעיף ט').

ולכן אם אחד מהסוכות גדולה יותר, העצה היא שבתחילה ראובן יעזור לשמעון לבנות את הסוכה הגדולה או הקשה יותר, ואח"כ שמעון יעזור לראובן לבנות את סוכתו, נמצא שקודם נתנו סכום גדול ואח"כ שילם בסכום קטן יותר, ומותר.

מדיני ארבעת המינים

קניית ד' מינים לבני ביתו

◀ **כוונת הקנין לפני המצוה:** מצוי שאבא קונה כמה 'סטים' של ד' מינים לבניו הגדולים, ולפני סוכות הוא ממין וכותב שם של כל בן על הסט שלו. וביו"ט בבוקר כל בן לוקח את היסט' שלו, ויש להיזהר שיעשה בו קנין הגבהה או קנין יד, ועכ"פ יכוון לשם קנין (לעצם הדבר שמגבירו ולקוחו ונוטלו לשם מצוה, אם שחכ לעשות קנין שמא בדיעבד לא יצא יד"ח המצוה).

נטל לולב שלא שילם בעדו

◀ **שאלה:** לקחתי לולב מהדוכן, וקבלתי רשות ללכת לשאול שאלת חכם, כשחזרתי הדוכן כבר לא היה שם, ואיני יודע למי להשיב הלולב או תמורתו.

תשובה: דינו כשומר אבידה, שהרי קיבל שמירה עליו עד שיחזירם, ועליו מוטל לדאוג שלא תאבד מערכה, והיות שאחר סוכות כבר לא יהיה שווה כלום, מוטל עליו למכור ולקבל כסף תמורתו (וכמבואר בפסחים י"ג. דשומר חייב למכור החמץ בערב פסח).

ולכן צריך למכור לאחרים וישמור הכסף עד שיבוא בעליו, או מונח עד שיבוא אליהו. ואם המוכר כבר קבע עליו מחיר, יכול לקנות אפילו לעצמו וממילא יש לו לולב כשר שהוא שלו (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

הפיל פיטס חברו

◀ **שאלה:** ביום ראשון של סוכות בשעת עטיפת הטלית, הפילה הטלית את אתרוגו חברו ונשבר הפיטס, האם חייב לשלם או לא?

תשובה: אין זה נחשב לאונס גמור כלל, שהיה לו להיזהר בזה וחייב לשלם (וכמבואר במשנה (ב"ק כ"ו). אדם מועד לעולם (הגרא"ל שטינמן זצ"ל).

שתי ערבות מחוברות

◀ **שאלה:** ביו"ט בבוקר שם לב ששתי הערבות בלולב עדיין מחוברות (קצצו שתייהן ביחד מן האילן), האם נחשבות כשתי ערבות או כערבה אחת?

תשובה: כיון שהן מחוברות, הרי"ז כמו ערבה אחת, ולא יוצא בזה נטילת לולב שצריך ב' ערבות (הגר"ח קנייבסקי זצ"ל), ומסתבר שאסור להפרידן ביו"ט, שזה תיקון מנא (ולא דמי להפריד ב' חלות בשבת לצורך לחם משנה שמונת, ועי' לעיל גיליון 346).

הלך עם לולבו בשבת

◀ **שאלה:** מעשה באחד שיצא עם לולבו בידו בשבת חוה"מ, שכנו הזכירו ששבת היום ולא נוטלים לולב, האם מותר לחזור הביתה עם לולבו או חייב להפילו מיד?

תשובה: לולב הדסים וערבות הם מוקצה מחמת גופו (רמ"א סי' תרנ"ח סעיף ב', משנ"ב סי' ג'), אבל אתרוג מותר לטלטלו בשבת שראוי להריח (רמ"א שם ומשנ"ב סי' כ'). ויש סוברים שגם האתרוג מוקצה מחמת חסרון כיס היות שאנו רגילים להקפיד ולא לטלטלו לצורך ריח ("הליכות שלמה" בשם הגר"ש אויערבאך זצ"ל, וספר "שלמי יהודה" בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

אולם בנד"ד כיון שכבר לקח את הלולב והאתרוג בידים, מותר להמשיך איתם ולהחזירם למקומם בביתו (שע"צ סי' תרנ"ד ס"ק ג' בשם פמ"ג, ו"ביכורי יעקב". ויש להעיר שמשמע מדברי המשנ"ב סי' ש"ח ס"ק י"ג בשם אחרונים שבמוקצה מחמת גופו לא מתירים להמשיך לטלטלו ועי' משנ"ב סי' של"ט ס"ק י"ט לענין טלטול נרות, ובסי' תקי"ו ס"ק כ"ט, לענין הפרשת חלה ועודה בידו, עי' שם).

מהלכות חוה"מ

ניקוי כתמים

◀ מותר לנקות כתמים אם יש בו צורך המועד, שאין זה בכלל כיבוס שאסרו חז"ל ("הלכות חוה"מ" בשם הגר"מ פינשטיין זצ"ל, ובעל "שבט הלוי" זצ"ל ויש סוברים שאם הבגד התלכלך לפני החג וידע מזה, והיה יכול לנקותו לפני החג, אסור לנקותו בחג (שש"כ פ' סיו, ע"ב).

ברירת כביסה

◀ **שאלה:** האם מותר לברור סוגי הכביסה בחוה"מ, כדי שיהא מוכן לכבסו מיד במוצאי יו"ט אחרון?

תשובה: מכיון שגם בבגדים יש מלאכת בורר וכמבואר במשנ"ב (סי' ש"ט ס"ק ט"ו), הרי זה מלאכה דאורייתא שלא לצורך המועד, ואסור.

תיקון ספר תורה בחוה"מ

◀ **שאלה:** באמצע קריאת התורה בחוה"מ התגלתה אות שיש לה הפסק ופסול, האם אפשר לחברה ולתקנה כדי להמשיך לקרוא בו?

תשובה: אם יש ספר תורה אחר, עדיף לסגור את ספר התורה אפילו באמצע הקריאה, להכניסו ולהוציא את הספר השני (הגם שיש כאן טרחא דציבורא), ולא לעשות כתיבת אומן בספר תורה (משנ"ב סי' תקמ"ה ס"ק א', שע"צ סי' ב').

תיקון נביאים בחוה"מ

◀ **שאלה:** כשהכינו את הנביא לקריאה בערב שבת חוה"מ, מצאו בו חסרות, האם מותר לתקן כשאין לו נביא אחר?

תשובה: תלוי במחלוקת אם מגילות אלו נפסלות בחיסור אות אחת כספר תורה או לא. יש סוברים שנפסלים בחסר, ולכן מותר לתקן בחוה"מ דנחשב לצורך כשאין לו נביא אחר (ספר "עמק ברכה" עמ' נ"א, וכן ספר חוה"מ"כ בשם הגר"ח מוולאז'ין). ויש סוברים שאין זה נפסל בחסר, ולכן אין לתקן בחוה"מ ("עמק ברכה" שם בשם פוסקים, והגר"מ פינשטיין זצ"ל, שו"ת "באר משה" ח"ז סי' ל"ו, והגר"נ קרליץ זצ"ל).

שמחת תורה

בני חו"ל בשמיני עצרת

◀ **שאלה:** בני חו"ל הנמצאים בארץ ישראל ונוהגים כשהיו בחו"ל לאכול גם בשמיני עצרת בסוכה, כמבואר בשו"ע (סי' תרס"ח סעיף א'), האם יעשו כן גם בארץ ישראל?

תשובה: יש סוברים שיעשו קידוש ויאכלו כזית בסוכה, ויגמרו את הסעודה בתוך הבית (בעל "שבט הלוי" זצ"ל), ויש סוברים שכאן בארץ ישראל לא צריכים לאכול כלל בסוכה ("לוח א"י") מכיון שזה רק משום מנהג ולא מעיקר הדין, שהרי הרבה אוכלים שם רק בלילה ולא ביום, ומש"ה בארץ ישראל שלכו"ע אוכלים מחוץ לסוכה אין צריכים לאכול בסוכה.

מכירת "אתה הראת" ושאר המצוות

◀ **שאלה:** הקונה "אתה הראת" עבור לימוד ש"ס עד שמחת תורה הבא, ועדיין נשאר לו הרבה, האם אפשר להתיר הנדר?

תשובה: לכתחילה בודאי אסור להתיר נדרי מצוה, ולכן עליו להשלים לימוד הש"ס אפילו בשנה הבאה עד שיגמור, ואם בכל זאת זה מפריעו מסדרי הישיבה, יש לעשות שאלת חכם (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

וזהו תוכחת מגולה, שהרבה קונים עבור דפים ומסכתות ובסוף לא מקיימים נדרם, ולכן לכתחילה צריך לומר "בל"י נדר", כדי לא להיכשל בהל' נדרים.

ועצה טובה שיחזרו לתיקון של פעם, שבמקום למכור עבור אלפי דפים או לימוד כל ספר "שמעתתא", שרק מכביד על הבחורים וכ"י היה עדיף שימכרו עבור מבחן על פרק או שני פרקים, או על המסכת הנלמדת בישיבה, או להיבחן על השקלא וטריא, או על הבנת הענינים שעייז מתחזק הלימוד של הבחורים וסדרי הישיבה!!!

כשאין עשרה שומעים

◀ צריך מאוד להיזהר כשחוזרים הרבה פעמים על קריאת התורה כדי לאפשר לכולם לעלות לתורה, שיש לפחות עשרה שומעים את הקריאה שבירכו עליה, דאלי"כ הרי ברכות המבדך לבטלה ("ביאור הלכה" סי' קמ"ז ד"ה ולקחת, ועי' שם שכתב שאם אחד ישן או קורא שנים מקרא, אינם נחשבים כחלק מהעשרה).

וכן יש להיזהר לברך בקול רם כדי שלפחות עשרה שומעים את הברכה.

שנים מקרא לפרשת בראשית

◀ שנים מקרא אפשר להתחיל מהזמן שקוראים אותה פרשה, וא"כ פרשת בראשית אפשר מהזמן שקוראים לחתן בראשית, ואפילו אם במקום שהוא מתפלל עדיין לא התחילו בראשית, כיון שיש ציבור שקוראים, זה נחשב זמנה (וכמו בשבת שלאחר מנחה גדולה אפשר להתחיל את הקריאה של הפרשה הבאה, אפילו אם הוא עצמו עדיין לא שמע), ולפי"ז בשמחת תורה בבוקר, כיון שיש מנינים שמתפללים ותיקין, ששם קוראים בראשית מוקדם, יכולים כולם להתחיל קריאת פרשת בראשית, ואפילו אם עדיין לא קרא וזאת הברכה יכול כבר לקרוא בראשית.

חידה:

◀ איך יתכן שהתפלל ערבית ושחרית של יו"ט כדון, וכן עשה קידוש בליל יו"ט ובבוקר, ובאמצע היום מותר לעשות את כל המלאכות ומתפלל תפילת חול?

תשובה לחידה מגיליון 566

◀ **חידה:** מתי אומרים קל ארך אפים ולא אומרים למנצח?

תשובה: בערב סוכות יש נוהגים שלא אומרים "למנצח" (עי' משנ"ב ס' תרכ"ד ס"ק י"ח שמביא ב' דעות בזה), ומ"מ גם הנוהגים שלא לומר "למנצח", כשחל ערב סוכות ביום שני (כמו השנה תשפ"ו), ואח"כ בשנת תת"ו) אומרים "קל ארך אפים" (משנ"ב שם).

יחיד מאד לכל מי
שיכול לסייע
בניסוי
הוצאות הדפוס
לחברות
לע"ב המייל
או לכתוב למייל
mdh036194741@gmail.com
או מסל
0527129867

דברי השירה

וירבו פשה באמי כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תסס (החריט חס)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שיר ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

עשי"ת - פרשת האזינו - חג הסוכות - פרשת וזאת הברכה

לא לשכוח לעשות תשובה

המגיד רבי שלום שבדון זצ"ל היה מספר על אחד שהיה צריך לטוס, ולילה קודם הוא הכין לעצמו את כל התיקים והמזוודות, ובבוקר הוא קם מוקדם והזדרז להגיע בזמן לטיסה, אביו שהיה נוכח במקום שם לב שברגע האחרון בנו שכח את הדרך על השולחן, מיד רץ האב אחרי בנו וצעק לו שימתין כמה שניות, אבל הבן מאוד הזדרז ומיד נכנס למונית ונסע לשדה תעופה, והאב בלית ברירה לקח ג"כ מונית ורדף אחריו וכל הזמן ניסה להשיג, אבל הבן נסע יותר ויותר מהר, ורק כשעמד בשער בשדה התעופה הוא רואה שאין לו את הדרך...

רב שלום זצ"ל היה זועק שאנחנו נמצאים בימים שחייבים לנצל כל רגע, אבל לפעמים שוכחים את העיקר, שזה לעשות תשובה, ובלי תשובה אין שום משמעות להגיע ליום הכיפורים, כי פספסנו את היסוד של ימים אלו!

לנצל הימים שהקב"ה קרוב אלינו

בסוף גמ' יומא מסופר שהיה טבח שפגע ברב, ובערב יום כיפור הלך רב לפניו כדי שהטבח יבקש ממנו מחילה, ובדרך רב הונא פגש את רב וכששמע מרב לאן הוא הולך אמר רב הונא שרב הולך להרוג את הנפש, ואכן כשרב הגיע לאותו טבח הוא עמד לפניו, וכשהטבח ראה אותו הוא גער בו שילך ממנו, ותוך כדי הדברים הוא נהרג יע"ש.

ומקשה רבי יצחק בלאזר מפטרבורג זצ"ל (כוכבי אור מאמר ה'), שאם הטבח פגע ברב והיה חייב מיתה, א"כ מדוע רב הונא אמר לרב שהוא הולך להרוג את הנפש, הרי גם אם רב לא יבוא אליו הוא חייב מיתה על מגיעתו ברב, ומשמע בגמ' שעל ידי שרב הלך לטבח לכן הוא נהרג. וביאר ר' איצ"ל בארוכה, שהסיבה שרב הלך לאותו טבח מפני שרצה ללכת בדרכיו של הקב"ה, שמצינו שבעשרת ימי תשובה הקב"ה כביכול מגיע לעם ישראל כדי שיבקשו ממנו סליחה ומחילה, אלא שכפי גדול ורום מעלת הימים יש תביעה עצומה אם ח"ו לא מנצלים את הימים הללו לתשובה, וזה היה גם כן העוון של הטבח שפגע ברב, שעל עצם הפגיעה עדיין לא היתה עליו גזירה למות, אך בעוון מה שזלזל באפשרות שרב נתן לו שבא עד עליו, זה העוון שגרם לו למיתה, ור' איצ"ל מסיים שם בתוך דבריו 'אולם הכוונה הוא כי בימים האלה בהמצאו ובהיותו קרוב, אז יגדל החוב על האדם לדרוש ה' ולעזוב רשע דרכו, כי מידת רחמיו וחסידותו של הקדוש ברוך הוא, אשר בימים האלה הוא מצוי וקרוב אל האדם למען בהיותו קרוב יתן אל לבו לשוב אליו ית"ש, תוכל להתהפך על האדם לפוקה ולמכשול עון גדול אם האדם ימנע בכ"ז מלשוב בתשובה, וכמעשה הטבח עם רב כנ"ל, וזה

שאמר דרשו ה' בהמצאו כו', כי החובה עליכם לדרוש ה' בהמצאו ובהיותו קרוב כנ"ל, ע"ש באריכות.

.....

'כל ישראל ערבים זה לזה'

'אבינו מלכינו מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך. אבינו מלכינו מחוק ברחמך הרבים כל שטרי חובותינו'.

צריך להבין, מאחר שביקשנו שהקב"ה ימחה ויעביר את כל הפשעים והחטאים, א"כ מדוע מבקשים שוב בנוסח של מחוק שטרי חובותינו, הרי כבר ביקשנו שהקב"ה ימחה ויעביר אותם חטאים, ואיזה שטרי חובות נשאר שמבקשים עליהם מחיקה.

ושמעתי בשם הגאון רבי זאב ברלין זצ"ל ראש ישיבת גאון יעקב לבאר באופן נפלא, שהרי עם ישראל כולם ערבים זה לזה, והיינו שיש לכל אחד מישראל ערבות על כל כלל ישראל שיקיימו מצוות וישמרו מלעבור על רצון ה', וא"כ יש לפרש, דבתחילה מבקשים על החטאים שחטאנו שהקב"ה ימחה ויעביר אותם, אלא שמדין ערבות יש לנו שטרי חוב על החטאים שעברו אחרים מכלל ישראל, ועל זה באה הבקשה 'מחוק שטרי חובותינו'.

.....

לנצל את הכוחות שקבלנו מהקב"ה לעבודתו

"צור ילדך תשי ותשכח אל מחללך" (האזינו ל"ב - י"ח).

המגיד מדובנא מבאר לפי דרכו, משל לראובן שהיה חייב לשמעון כסף רב, ושמעון היה דוחק בראובן שיפרע לו את חובו, הלך ראובן להתייעץ עם לוי חברו איך יוכל להשתמש משמעון, יעץ לו לוי שיעשה את עצמו כמשוגע שיצא מדעתו, וכך יחשוב ראובן ששמעון השתגע מרוב צרות ויעזוב אותו לנפשו, ואכן כך עשה, לימים לוה שמעון מלוי בעצמו כסף, וכשבא לוי לתבוע את כספו מיד עשה שמעון את עצמו כמשוגע, תפס לוי מקל והכהו מכות נמרצות, ואמר לו 'איך יעלה על ליבך להשתמש כנגדי עם העצה שאני בעצמי נתתי לך...!?'.

ומבאר המגיד מדובנא, שהקב"ה ברא בבני אדם את מדת שכחה, משום שאם אדם לא היה שוכח דברים הוא היה כל הזמן זוכר את כל הצרות והקשיים שעברו עליו, ורק בגלל השכחה אפשר לחיות בשמחה ובאושר, אך בני אדם משתמשים עם המדה הזאת כדי לשכוח את ה' יתברך שהוא ברא אותם, וזה מה שכתוב כאן בפסוק - צור ילדך תשי, שיש תביעה עצומה על כך שבמדה הזאת שהקב"ה ברא לטובת האדם בזה עצמה הוא משתמש כדי לשכוח את הבורא עולם ח"ו, ואין לך נבלה גדולה מזו.

וענין זה שייך לכל הכוחות המיוחדים שהאדם מקבל מהקב"ה, שעליו להשתמש בהם רק לעבודת ה', ואם ח"ו הוא משתמש בכוחות שקיבל מהקב"ה לדברים לא טובים, יש עליו תביעה גדולה, איך מלאו לבו להשתמש בכוחות שקיבל מהקב"ה כדי שישתמש בטובתו יתברך כדי להגדיל שמו הגדול, ולמעשה הוא מנצלם לדברים אחרים ח"ו.

'ראשון לחשבון עוונות'

כתוב במסוק בפרשת אמור על חג הסוכות "ולקחתם לכם ביום הראשון", והטור (סימן תקפ"א) מביא את דרשת חז"ל, שראשון הכוונה ראשון לחשבון עוונות, וידוע הקושיא שהרי יו"כ היה ב' תשרי וא"כ כבר אין זה יום ראשון לחשבון עוונות, ואמנם במדרש שם מבואר שבד' הימים שבין יו"כ לסוכות כולם טרודים במצוות כל היום, ואין זמן לחטוא [וד"ל המדרש 'ציום הכיפורים הכל מתענין ומוותר להם הכל, במוצאי יום הכיפורים עוסקים במצות סוכה ולולב ואין עושין עונות, לכך קורא יו"ט ראשון ראשון לחשבון עוונות'], אכן יש בזה עוד כמה פירושים.

בביאור הגר"א על השר"ע (סימן תרכ"ד סעיף ה') ביאר דהימים שאחרי יו"כ עד סוכות עדיין הם ימי כפרה במקצת והם בבחינת יום טוב כמו יום כיפור, ולכן יר"ט של סוכות זהו יום ראשון לחשבון עיונות, ובזה ביאר הטעם שלא אומרים נמילת אפים בימים אלו שבין יום כיפור לסוכות, ע"ש.

ושמעתי בשם השפת אמת זצ"ל ורבי שמשון רפאל הירש זצ"ל, משל לבעה"ב שהיה לו כרם של ענבים והיה לו פועל שהיה עובד בכרם, וכל שנה היה הפועל מביא לבעה"ב את החשבון של כל הענבים שצמחו במשך השנה, שנה אחת כל הענבים יצאו חמוצים, וכשהגיע הפועל להגיש לבעה"ב את החשבון, אמר לו הבעה"ב שכיון שבכל מקרה אין מה לעשות עם הענבים, אם כן אין לו צורך לידע את החשבון של כל הענבים הרי בין כך הם מקולקלים, אלא שלאחר כמה ימים נודע להם על אחד שמבקש דווקא ענבים חמוצים להכנת חומץ, ואז פנה הבעה"ב לפועל שכעת יגיש לו את החשבון של הענבים, שהרי עכשיו הוא נצרך לזה, והנמשל, שסוכות הוא ראשון לחשבון עוונות דהיינו על העוונות שכבר היו, ומשום שביום הכיפורים שעושים תשובה מיראה, הזדונות נהפכו לשגגות, וא"כ אין טעם לספור את כל העוונות, אך בהגיע חג סוכות שעושים תשובה מאהבה שהזדונות נהפכים לזכויות, א"כ הקב"ה רוצה לספור את כל העוונות, שע"י זה יש יותר זכויות, וזה הכוונה ראשון לחשבון עוונות.

וכע"ז שמעתי בשם הגרעק"א, שבגמ' ראש השנה (דף ט"ז) איתא 'למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן', וביאר הגרעק"א שאחרי התקיעות הראשונות עדיין התשובה היא תשובה מיראה, וא"כ השטן עדיין מזכיר את העוונות כיון שעל"פ זה נחשב כשוגג, אבל אחרי התקיעות השניות יש תשובה מאהבה, שהזדונות נהפכו לזכויות, ושוב אין לשטן על מה לקטר.

עכו"ם שגזל חייב מיתה

"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (וזאת הברכה ל"ג - ד').
בגמ' סנהדרין (דף ב"ט ע"א) לומדים מכאן שעכ"ם שלומד תורה חייב
מיתה, מפני שהתורה שייכת לעם ישראל, ועל ידי שעכ"ם לומד, זה
נחשב שהוא גוזל את התורה, וגוי שגזל חייב מיתה.

יש להקשות, שהרי גזילה זה באופן שמחסר ממון מחבירו, וכעין מש"כ בפסוק בשמואל ב' (כ"ג - כ"א) "ויגזול את חננית מיד חמצר", ומה שייך בעכ"ם שלומד תורה ענין זה שנחשב שמחסר דבר מעם ישראל. ומוין הגר"ז מבריסק זצ"ל הוכיח, דיש חילוק בין איסור גזל אצל עכ"ם מאיסור גזל בישראל, דאצל ישראל הגזלה הוא לחסר לחברו דבר ולטויל ממנו את שלו, ומשא"כ בעכ"ם התורה אסרה את עצם מעשה הגנבה ומעשה הגזלה, ולכן גונב נפשות שייך רק אצל עכ"ם שעשה מעשה גנבה ולא אצל ישראל, שהרי בגניבת נפש הוא לא מחסר דבר מה מהגנב, ולפ"ז מבאר דגם ללמוד תורה מקרי מעשה גזלה אעפ"י שלא החסירו דבר.

'אין הדבר עומד לפני הרצון'

"ידינו רב לו ועזר מצריו תהיה" (וזאת הברכה ל"ג - ד').

בדרך רמז אמרו שמי שהוא בבחינת 'ידיו רב לו' דהיינו שמתאמץ בכל יכולתו ופועל בכל כוחותיו, הוא זוכה ל'עזר מצריו תהיה' והיינו עזרת שמים להצליח במעשי ידיו.

ומדן רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר מאמרים ל'ב) ביאר שבתפילת גשם שאומרים בשמחת תורה אנחנו מבקשים בזכות יעקב אבינו - "חד לב וגל אבן מפי באר מים, בעבורו אל תמנע מים", והנה אם הכוונה לגבורה הגופנית שהיתה לו שהצליח להעביר את האבן מעל פי הבאר מרוב הכוח שהיה לו, א"כ מה שייך לבקש בזכות זה מים, ועל כרחך שהכוונה לכח אחר ולא לכח גופני, ומבאר שם, שיש לכל אחד ואחד כוחות גדולים שחבויים בתוכו, אלא שהאדם לא מודע אליהם, ורק בעת הכרח או סכנה ח"ו מתגלה אצל האדם כוחות עצומים הרבה למעלה מכוחו הרגיל, ועל ידי כח זה יעקב אבינו הצליח להרוז את האבן, ואיך הגיע יעקב לכח זה, על ידי "חד לב", דהיינו שהוא יחד את כל כוחותיו לעשיית חסד ועל ידי זה נהיה לו כוח עצומים הרבה למעלה מיכולותיו, ולכן אנחנו מבקשים מים בזכות המעשה הזה של ה"חד לב" לעשיית החסד.

ומעשה בהגאון הצדיק רבי נח וינברג זצ"ל ראש ישיבת אש התורה, שפעם בא אליו אחד הבחורים שלמד בישיבה שרצונו לעזוב את הישיבה ולחזור לאמריקה, כי הוא אלוף במשחק השחמט ושם הוא יכול להרוויח מזה הרבה כסף וכבוד... ולא הועילו כל תחנוניו של רבי נח על לבו של הבחור, עד שרבי נח אמר לבחור שהוא רוצה לעשות כנגדו 'משחק', אך יעשו תנאי, שאם הבחור ינצח אז רבי נח ישלם לו את הכרטיס טיסה לאמריקה, אבל אם רבי נח ינצח במשחק על הבחור להישאר בישיבה ולא לחזור לאמריקה, הבחור שהיה אלוף בשחמט היה בטוח שהוא ינצח את רבי נח והוא הסכים מיד למשחק, אך למרבה ההפתעה רבי נח ניצח אותו במשחק, ואותו בחור נשאר בישיבה וגדל לאברך בן תורה מופלג, וסיפרו שאחרי אותו משחק שאלו את רבי נח איך הוא כל כך אלוף במשחק השחמט, וענה רבי נח, שבאמת הוא כלל לא אלוף בשחמט, ובקושי הוא יודע איך משחקים, אבל היה לו כח הרצון עצום לנצח כי ידע שבזה תלוי כל העתיד של הבחור, אז הוא ככה לסייעתא דשמיא וניצח.

לפניו י"א אדלשטיין סג"ל ויזכרת וזה רחל עליה מה רבי דודא וליה דודאן וליה
מנחם עבד אמת וחסיד * ה. ב. ג. ד. ה.

תעילוי נוספת אשת חבר למדן תלמידי קנייטסקי ונציג היבנות בת-מבע אסתר עליה חזר דבר שלום אישיים שלי
מלכא ילי הסדר תשס"ח • ת.י.י.י.י.

לעילוי נשמות בול לחיט טל' מר' אהרן רבינו שפירא יוסף גיסים ב' חסד מאז קריית צוק
מלאך ה' עמו תנא • ת. ו. ז. ב. ה.

א. כבוד חול המועד

הגרע"א בשו"ת ח"א בהשמות לתשו' א' הוכיח מל' הרמב"ם פ"ו מהל' יו"ט ששמחה נוהגת בחוה"מ אבל כבוד עונג לא.

וק' ע"ז מל' המשנה סוכה מ"ח א' ההלל והשמחה שמונה כיצד מלמד שחייב אדם בהלל ובשמחה ובכבוד יו"ט אחרון של חג כשאר כל ימות החג, ומבואר שבכל ימות חג והיינו אף בחוה"מ יש כבוד. וד"ז שאלתי לרבינו בעל קהלות יעקב זצ"ל, ואמר שבאמת הרי מבואר שיש מקצת כבוד ועונג בחוה"מ, וע' כן בשעה"צ סי' תק"ל ס"ק ד' שהביא ממכילתא פ' בא דדריש מקרא דיש כבוד ועונג בחוה"מ וק' להרמב"ם, וע"כ צ"ל דאמנם אין כבוד ועונג כמו וי"ט, אבל מ"מ צריך לכבדס יותר מימות החול ע"ש. אלא שמ"מ ק' שהרי במשנה אמרו שחייב בכבוד יו"ט אחרון כשאר ימות החג, ומשמע שדינם שווה, ובאמת ל' המשנה צ"ב בלא"ה שפתח בהלל ושמחה וסיים בהלל ושמחה וכבוד וצ"ע.

ב. יין בחול המועד

בסוכה מ"ז ב' לימא מסייע ליה לרב נחמן דאמר רב נחמן זמן אומרו אפי' בשוק דאי אמרת בעינן כוס, כוס כל יומא מי איכא, ופירש"י ואין יין מצוי לכל אדם בחולו של מועד.

והנה בסוכה כ"ז א' רבי אליעזר אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה וחכ"א אין לדבר קצבה. ולר' אליעזר שצריך לאכול י"ד סעודות, ולד' הסוברים שברכת המזון אף ביחיד טעונה כוס, ע' תו' פסחים ק"ח ב' ד"ה שמע, וש"ע או"ח סי' קפ"ב ס"א א"כ ע"כ שיש לו כוס כל יום מחול המועד. [ווי"ל דהגמ' דלא כר"א, ובלא"ה לפי תו' כ"ז א ד"ה אי ל"ק].

ג. שינה בסוכה

בסוכה דף כ"ז ע"א רבא שרא ליה לר' אחא בר אדא למיגנא בר ממטללתא משום סירחא דגרגישתא כו', כ' הרא"ש כ' בס' המצות דוקא למיגני אבל למיכל אסור, ולא מסתבר דיותר מזיק הריח בשעת אכילה, ונקט למיגני לרבותא משום דחמירא שינה מאכילה דאוכלין אכילת

עראי חוץ לסוכה ואין ישנים שינת עראי חוץ סוכה עכ"ל.

וצ"ע דמה שאין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה הרי מבואר לקמן בגמ' דאינו משום חומרא אלא משום גזירה שמא ירדם, או משום דאין קבע לשינה והיינו דאף שינת עראי חשיבא כשינת קבע, אבל אין זה משום דשינה חמורה, וכן צ"ע בד' הרא"ש ברכות דף י"א שכ' "שאל ר"י את ר"ת אם צריך לברך על השינה בסוכה דיותר חמירה שינה מאכילה דיותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה ושינת עראי אסורה חוץ לסוכה", וצ"ע.

ד. מצוה הבאה בעבירה

בסוכה דף ל"ד ב' של תרומה טהורה לא יטול ואם נטל כשר, ובגמ' פליגי אם משום שמכשירה לקבל טומאה או משום שמפסידה במשמוש הידים. לכא' ק' הואיל ואמרו לא יטול למה אם נטל כשר, דכיון שיש איסור בנטילתה א"כ יחשב כמצוה הבאה בעבירה, ותליא אם בעבירה דרבנן אמרי' מצהב"ע.

ה. לולב במדינה יום אחד

בדף מ"א ב' תניא ר' אלעזר בר צדוק אומר כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו הולך לבית הכנסת ולולבו בידו קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו הולך לבית הכנסת ולולבו בידו קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע הולך לבקר חולים ולנחם אבלים ולולבו בידו נכנס לבית המדרש משגר לולבו ביד בנו וביד עבדו וביד שלוחו כו', והנה לד' רש"י (מא) שלולב במקדש ז' היינו דוקא מקדש ובירושלים היה לולב ניטל רק יום אחד, וברמב"ם פיהמ"ש מבואר שכל ירושלים חשיבא מקדש, ולד' רש"י צ"ל דמנהג אנשי ירושלים ליטול הלולב כל היום איירי ביו"ט ראשון דאילו בשאר הימים לא היה לולב ניטל בירושלים כלל.

והנה בביצה י"ב א' ס"ל לב"ש שאין מוציאין את הלולב ביו"ט משום דלא אמרי' מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא לצורך, והואיל

וכל מנהג אנשי ירושלים שייך רק ביום הראשון, א"כ א"א לקיים מנהג ירושלים לפי ב"ש.

עוד הנ"ל

בשבת י"ב א' ואין מנחמין אבלים, ואין מבקרים חולין בשבת, דברי בית שמאי, ובית הלל מתירין. וע"ש ברש"י טעמי דב"ש שלא יצטערו, ולכא' ה"ה שאין מבקרים ומנחמים ביו"ט, וא"כ מה שאמרו במנהג אנשי ירושלים שהיה הולכים לבקר חולים ולנחם אבלים עם הלולב והרי לרש"י שירושלים לולב ניטל רק יום א' ע"כ היינו ביו"ט ראשון, א"כ לא יתכן ד"ז לב"ש שהרי סוברים שאין מבקרים ומנחמים בשבת וביו"ט,

ו. עוד בהנ"ל

והנה בגמ' אי' הולך לבקר חולים ולנחם אבלים והנה יש להבין איך משכח"ל ניהום אבלים בסוכות והרי אם מת קודם החג פקע מיניה אבילות כמבואר במו"ק י"ט א' ובשו"ע יו"ד שצ"ט ס"א.

וצ"ל דאיירי שמת בתוך החג ובוזה אף שאין נוהג דיני אבילות אבל ניהום אבלים נוהג כמבואר בשו"ע שם סעיף ב', והשתא לד' הרמב"ם דאיירי גם בחוה"מ נחא, אך לרש"י שכל אנשי ירושלים הוא רק ביום א' שהוא יו"ט צ"ע איך משכח"ל ניהום שאם מת קודם החג פקע מיניה אבילות ואם מת ביו"ט הרי כל זמן שלא נקבר ל"ש ניהום, אא"כ נימא שנקבר ביו"ט ע"י גויים.

ז. עוד בהנ"ל

סוכה מ"א ע"ב תנאי ר"א בר צדוק אומר כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו הולך לבית הכנסת ולולבו בידו קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו ע"ג קרקע הולך לבקר חולים ולנחם אבלים לולבו בידו נכנס לבית המדרש משגר לולבו ביד בנו וביד עבדו, הנה לד' רש"י שלולב ניטל בירושלים רק יום אחד הרי צ"ל שכל מנהג אנשי ירושלים היה רק ביו"ט ראשון, והנה בחי' הגרא"מ הורביץ לסוכה דף מ"ד כ' "ומנהג אנשי ירושלים לעיל סוף דמ"א אינו רק להאריך באותה נטילה הראשונה וכ"מ ביומא", (ובחיי אדם כלל קמ"ח סעיף י' מפורש שמנהג אנשי ירושלים הוא אפי' אחר שהניחו. ע' ברמ"א תרנ"א ס"ה שאין מברך על הלולב אלא פעם אחת אף אם נוטל כמה פעמים, ובמ"ב שם כ' אף שנוטל ככמה פעמים

להידור מצוה וכמו אנשי ירושלים, ומבואר שמנהג אנשי ירושלים הוא ליטול כמה פעמים),

ולפ"ד הגרא"מ הורביץ מה שהיה משגרו ביד בנו ביד שלוחו אינו לצורך היום אלא לצורך ליטול מחר במקדש ואין מותר להוציא הלולב ביו"ט לצורך חול, וע' צבא הלוי סוכה סי' ס"ז.

ח. בגזירת שמא יעבירנו ד"א ברה"ר

בסוכה מ"ב ב' אמר רבה גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ארבע אמות ברה"ר והיינו טעמא דשופר. ויל"ע לר' אליעזר דאמר בשבת דף קל"א א' שמכשירי שופר ולולב דוחין את השבת, א"כ כמו שלעשות שופר ולולב דוחה את השבת, ה"נ לילך אצל בקי ללמוד ידחה את השבת. [ובפמ"ג סי' תקפ"ח ס"ק ה' במש"ז הק' לב"ש שאין מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא לצורך ואסור להוציא ביו"ט ס"ת, א"כ ה"נ שאסור להוציא לולב ושופר, א"כ אין נפ"מ בין יו"ט שחל בשבת ליו"ט סתם], [א.ה. ברש"י כ' ללמוד ברכתו, ויל"ד אי זה בכלל מכשירין].

ט. ברכה על מנהג

בתו' סוכה מ"ד ב' דנו אם יש ברכה על מנהג, כ' להוכיח שהרי יו"ט שני בזה"ז הוא רק מנהג ויש בו ברכות, ודחו התו' שכל הנידון אם מברכים על מנהג הוא שא"א לומר וצונו, אבל בתפלות של יו"ט אין בהם וצונו ואילו מברכה שעל תקיעת שופר ביום שני של ר"ה אין רא"י דשם אינו ממנהג אלא דין.

והגרע"א בגהש"ס הק' שמצינו ברכות שאומרים בהם וצונו ביו"ט שני, שהרי בליל שני של פסח מברכים על אכילת מצה ועל אכילת מרור, וכן הק' הר"ן.

יש להעיר שהרי בליל יו"ט מדליקין נרות ומברכים להדליק נר של יו"ט וגם בליל יו"ט שני מברכים, וק' שאם אין מברכים על מנהג איך מברכים, [וכאן לית' לת' הגרע"א שהרי מברכים להדליק]. שוב הראוני בשו"ת חת"ס יו"ד סי' קצ"א שעמד בזה, וכ' שבאמת הרי בתו' שבת כ"ה הביאו שאין כלל ברכה על הדלקת נרות של שבת, אבל למנהגינו שמברכים שוב יש להוכיח שיש ברכה על מנהג.

עוד ק' מברכת הלל ביו"ט שני של שבועות ובשמחת תורה בחו"ל שהרי יו"ט שני הוא מנהג ואין מברכים לקרות את הלל.

י. אם צריך להקדים כהן בנטילת לולב

מ"א ב' ולא היה לולב אלא לר"ג בלבד שלקחו באלף זוז נטלו ר"ג ויצא בו ונתנו לרבי יהושע במתנה נטלו ר' יהושע ויצא בו ונתנו לר' אלעזר בן עזרי' במתנה נטלו ר' אלעזר בן עזריה ויצא בו ונתנו במתנה לר"ע נטלו ר"ע ויצא בו והחזירו לר"ג.

והנה ר' אלעזר בן עזרי' היה כהן, ור' יהושע בן חנניה היה לוי כמבואר במע"ש פרק ה' מ"ט, והרי במו"ק כ"ח ב' א' דתנא דבי ר' ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון, וע"ש ברש"י לפתוח בראש לקרות בס"ת ולברך ברכת המזון, וא"כ יל"ע איך הדין להקדים לכל מצוה, נא.ה. יעוי' בחשבונות של מצוה לגאון האדר"ת דכ' דר"ג פליג על ר"י, ועי' בחת"ס, ומרן הגר"ח זצ"ל השיב דבירו' הוריות מבואר דסדרן קודם לפלפל, חזינן דיש קדימות גם בין הת"ח, וזה קודם אף לכהן.

יא. כלי שיר אם היו כלי שרת

בסוכה נ' ע"ב מבואר דלמ"ד עיקר שירה בכלי הרי שכלי שיר היו כלי שרת, ועירובין ק"ב ב' קושרין נימא במקדש אבל לא במדינה, ואם בתחילה כאן וכאן אסור. ובגמ' ורמינהו נימת כנור שנפסקה לא היה קושרה אלא עונבה, לא קשיא הא רבנן והא רבי אליעזר, לרבי אליעזר דאמר מבשרי מצוה דוחין את השבת קושרה, לרבנן דאמרי אין דוחין עונבה, אי רבי אליעזר אפילו לכתחילה נמי.

וצ"ע שבזחים פ"ח א' ת"ר כלי קדש שניקבו אין מתיכין אותן, ואין מתיכין לתוכן אבר, נפגמו אין מתקנין אותן, סכין שנפגם אין משחזין את פגמתה, נשמטה אין מחזירין אותה, אבא שאול אומר סכין מטרפת היתה במקדש, ונמנו עליה כהנים וגזוזה. וא"כ אף בחול איך היו מתקנים כינור של מקדש שנתקלקלה.

וק' למ"ד עיקר שירה בכלי הרי כלי שיר היו כלי שרת, וא"כ אף בחול לא היו מתקנים אותם. והרי משנה זו שקושרים נימא בשבת ע' בפ"י ר' יהונתן דס"ל עיקר שירה בכלי ע"כ דוחה שבת, וכן נ' ברש"י שכ' דהך דקושרה היא אב מלאכה וע"כ דס"ל עיקר שירה בכלי, וכמבואר בתו' יו"ט.

יב. אם יש מצוה בהחזקת ס"ת

בסוכה מ"א ב' א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא צלו"י קא מצלי ביה (עם הלולב בידו) מיתיבי לא

יאחו אדם תפילין בידו וס"ת בחיקו ויתפלל בו' התם לאו מצוה נינהו וטריד בהו הכא מצוה היא. וצ"ע דבמגילה ל"ב א' אמר רבי פרנך א"ר יוחנן כל האוחז ספר תורה ערום נקבר בו' אלא אמר אב"י נקבר ערום בלא אותה מצוה, ובתו' ד"ה בלא אותה מצוה י"מ מצות אחיזה, ומבואר שיש מצוה של אחיזת ס"ת, ובתו' שם כ' וק' מאי רבותא פשיטא שאין לו שכר כיון שלא עשה המצוה כהוגן לכך פ"י ריב"א בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה שאם אחז ס"ת ערום וקרא בו אין לו שכר מן הקריאה בו', ולפ"י ריב"א אין הכרח מהגמ' שיש מצות אחיזה אבל מ"מ משמע שריב"א אין חולק ע"ז ורק שהק' דפשיטא שאין לו שכר אחיזה כשאוחז שלא כדין. וזה אינו כהגמ' בסוכה שאין מצוה באחיזת ס"ת וצ"ע. (וע' צבא הלוי סוכה ס"י קג).

יג. אם שמן של שמחת בית השאובה היהקודש

בסוכה נ"א מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה, ובדף נ"א אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה, וכ' התו' בירושלמי פריך היאך בוררת האיכא מעילה דשמן ופתילה היו של הקדש בו', והנה במשנה נזכר רק שהפתילות היו של קודש ולא נזכר שהשמן היה של קדש, וק' שבתו' פסחים כ"ו א' כ' בד"ה מעילה בו' תימה דבפ' החליל (סוכה נג.) תניא אשה בוררת חטים לאור של בית השואבה והשמן והפתילה היו של קודש כדתנן התם בו', וצ"ע דאמנם מבואר במשנה שהפתילות היו מבגדי כהנים אבל אין מבואר שהשמן היה של קודש.

יד. הכנסת אתרוג של ע"ה לעזרה

הנה בסוכות היו כל א' מביאים ד' מינים שלהם לעזרה לקיים מצות נטילה במקדש כמבואר בסוכה מ"ב ב'. והנה מסתמא היו ביניהם גם עמי הארץ, וע"ה כליו ואוכליו טמאים ואיך מותר להכניס לעזרה, ואמנם מבואר בעירובין דף ק"ד ב' שעל כלי חרס אין חיוב של ביאת מקדש משום שאין לו טהרה במקוה או משום שאינו נעשה אב הטומאה ולפ"ז ה"ה לאוכלים, אבל אף שאין עליהם חיוב אבל יש עליהם איסור.

ע' זבחים צ"ד ב' כלי חרס שיצא חוץ לקלעים נכנס ושוברו במקום קדוש נטמא חוץ לקלעים נוקבו ונכנס ושוברו במקום קדוש, ומבואר שיש

איסור להכניס כלי חרס טמא למקדש, וא"כ איך היו מכניסים אתרוגים של ע"ה לעזרה. בחגיגה כ"ז א' שברגל הכל חשובים חברים לענין טהרות. אך יש לדון שהרי יו"ט ראשון שחל להיות בשבת היו מוליכין לולביהן להר הבית בערב שבת, ונמצא שהיו מכניסים קודם הרגל. וע' צבא הלוי על סוכה ס' עג.

טו. ישן תחת המיטה

סוכה כ' ע"ב הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו, וברש"י ועיקר ישיבת סוכה אכילה שתיה ושינה, וכבר הק' מאי שייך בשינה לא יצא יד"ה, אבל ק' עוד למה לא נקטו בפשיטות האוכל תחת המיטה לא יצא יד"ה, וע' צבא הלוי סוכה ס' כו.

טז. אמירת שים שלום

ברמ"א ס' קכ"ז ס"ב כ' ונהגו לומר בשחרית שים שלום וכן כל זמן שאומר אלקינו כו', אבל בלאו הכי מתחילין שלום רב, ויש מתחילין שים שלום במנחה של שבת, הואיל וכתוב ביה באור פניך נתת לנו, שהיא התורה שקורין במנחה בשבת (הגהות מיימוני פ"ח מהלכות תפלה). ויש להעיר שלהנהגים לקרות בתורה בליל ש"ת א"כ יאמרו בערבית שים שלום, והי' אפ"ל שכיון שאינו אלא מנהג ע"כ לא חשיב שיש בו קריאת התורה, אבל יש שדנו במתפלל מנחה בשבת ביחיד דכיון שלא היה לו בפועל קריאת התורה אין לומר שים שלום, או דתלי' בתר תפלה שיש בה קריאת התורה. ואם תלי' במציאות ובמנחה בשבת כשלא קראו בתורה אין אומרים שים שלום, א"כ ה"נ בערבית במקום שקראו בתורה יאמרו שים שלום.

יז. קריאת עשר תעשר בשמיני עצרת בחו"ל

בטור ס' תרס"ח כ' גבי קריאת התורה בשמיני עצרת בחוץ לארץ "ומוציאין שני ספרים וקורין באחד ה' בראה כל הבכור ואם הוא שבת קורין שבעה ומתחילין עשר תעשר, ויש שמתחילין לעולם עשר תעשר לפי שהוא זמן אסיפה ומתנות עניים", ובשו"ע כ' כד' הראשונה ובמג"א כ' שהמנהג כדעה שנית שהביא הטור. וצ"ע דהואיל והטור איירי לענין קריאה בחו"ל א"כ מה יש להזהיר על מעשרות והרי אין מעשרות נוהגות בפירות שגדלות בחו"ל.

יח. אכילה בליל א' של סוכות

סוכה כ"ז א' אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחנן נאמר כאן חמשה עשר ונאמר חמשה עשר בחג המצות, מה להלן - לילה הראשון חובה, מכאן ואילך רשות, אף כאן לילה

הראשון חובה, מכאן ואילך רשות והתם מנלן אמר קרא בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה.

והנה בפסחים ק"כ ע"א אמר רבא מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן ומאי שנא מרור דכתיב על מצות ומררים בזמן דאיכא פסח יש מרור, ובזמן דליכא פסח - ליכא מרור, מצה נמי הא כתיב על מצות ומררים, מצה מיהדר הדר ביה קרא בערב תאכלו מצת, ורב אחא בר יעקב אמר אחד זה ואחד זה דרבנן.

ויל"ע דלכא' לרב אחא בר יעקב שמצה בזה"ז דרבנן והיינו שאין מצה דאורייתא בלא פסח, א"כ לכא' א"א ללמוד שסוכה שכזית סוכה תהא דאורייתא שהרי הוא בלא פסח, ואם נימא דמ"מ נלמד בג"ש לסוכה וממילא ע"כ דבסוכה הוא דאורייתא גם בלא קרבן, א"כ נחזור ולמד בג"ש איפכא שיהא גם בפסח חיוב לאכול מצה בלא קרבן פסח כמו בסוכה, נכמו שמצינו כע"ז שדין יהרג ואל יעבור ברוצח הוא מס' דמאי חזית וילפי' לעריות אף דל"ש שם הס' דמאי חזית, וכ' בחמדת שלמה דממילא נלמד איפכא שגם ברוצח שוב יש יהרג ואל יעבור גם באופן שאין את הס' דמאי חזית].

יט. עמידה לפני עושי מצוה

ובבכורים פרק ג' מ"ג תנן גבי המביאים בכורים וכל בעלי אומניות שבירושלים עומדים לפניהם, ומבואר שצריך לעמוד בפני עושי מצוה, וע"ש בפ' הרע"ב דמה"ט יש לעמוד לפני נושאי המיטה ולפני נושאי התינוק לברית מילה, [ושמעתי שרבינו הגרא"ל שטינמן ז"ל היה עומד לפני גבאי צדקה מטעם זה, והעירוני שבשו"ת יד אליהו דן בזה].

ומבואר כאן דמה שעומדים שמביאים התינוק לברית מילה אינו שעומדים בפני התינוק שבאמת אין שום טעם לעמוד בפני תינוק שעדיין לא קרא ולא שנה, ואין שום טעם לעמוד בפני מי שאולי בגדלותו יקרא וישנה, דא"כ יעמוד בפני כל תינוק אף שלא בשעת הבאתו לברית, אלא משום שאותו שמביא התינוק עושה מצוה ועומדים בפניו, ומה"ט נ' שבעת שלו' זכר כשמביאים את התינוק לומר בפניו המלאך הגואל אין שום טעם לעמוד בפניו. ומה"ט אין עומדים כשמביאים התינוק לפדיון הבן שהרי אפשר לפדות שלא בפניו ואין זו מצוה להביאו. אבל צ"ע דאטו יש לעמוד בפני מי שמביא ד' מינים לנוטלם או תפילין להניחם וכדו'.

מעדני כת

משיעורי הגאון רבי נפתלי אבהן קופטשץ שלי"ה

ההוצאה לאור: תשפ"ב

גליון 308 • שנה שביעית

תקופת 'אצט"ה תשפ"ב

יום הכיפורים וצ"ה

האזינו תשפ"ב

הגליון המלא מודפס בפ"ע, ניתן לקבלו גם במייל המסומן למטה

בפניין המלכות רציה בלתי נפרדת עם חזון

במ"ב (ס' קפ"ח ס"ק י"ט) הביא פלוגתא בין המג"א והא"ר אם שכח יעו"י בברכת המזון בראש השנה אם חוזר, דדעת המג"א דאינו חוזר, ודעת הא"ר דחוזר.

וטעמו של המג"א דאינו חוזר, הוא משום דהטור בס' תקצ"ז הביא בשם הגאונים דיש מצוה להתענות בראש השנה, דסברי דבראש השנה ליכא חיוב שמחה, ולשיטתם ודאי דאינו חוזר, דהא אינו חייב לאכול, וכל שאינו חייב לאכול אינו חוזר על ההזכרה, כמבואר בגמ' בברכות לגבי ראש חודש דכיון דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל אינו חוזר על יעו"י, אך גם למאי דקיי"ל שאסור להתענות בראש השנה, מ"מ מספק אינו חוזר.

והא"ר סובר דכיון שקיי"ל שאסור להתענות בראש השנה א"כ סמכין עליהו אפילו לגבי להצריכו לחזור על ברכת המזון.

יבואר אם בשבת שובה צריך לחזור על רצה

ובספר שלמי תודה (ימים נוראים עמ' קכ"ג) הביא להעיר ממור בעל אילת השחר זצ"ל דלפי דברי המג"א הדין נותן דגם בשבת שובה אם שכח רצה בברכת המזון אינו חוזר, דהא הטור שם הביא בשם רב נטרונאי גאון דבשבת שובה אפשר להתענות, וע"כ דלדבריו בשבת שובה אינו חייב לאכול, וא"כ אם שכח רצה לא יחזור מספק, דאע"פ שלא קיי"ל הכי, מ"מ כמו דאמר' דבשבת יעו"י בר"ה דאינו חוזר משום דחיישי' לשיטת הגאונים דליכא חיוב שמחה בראש השנה ואינו חייב לאכול, א"כ הכ"נ בשבת שובה לא יחזור מספק דניחוש לשיטת רב נטרונאי גאון דליכא חיוב אכילה בשבת שובה.

ובפשוטו יש לומר, דדעת רב נטרונאי גאון שמתענין בשבת שובה הוא דעת יחידאי, ולהכי לא חיישינן לה אפי' במקום ברכה לבטלה, וצריך לחזור על ברכת המזון, אבל לגבי חיוב שמחה בראש השנה כיון שיש כמה גאונים שסוברים דליכא שמחה בר"ה, א"כ בזה במקום ברכה לבטלה חיישינן להו, ולהכי אינו חוזר על יעו"י בברכת המזון בראש השנה.

יבואר מחלוקת הראשונים אם השוכח יעו"י בברכת המזון של יו"ט צריך לחזור

ויש לומר עוד, דהנה בכל יו"ט אם שכח יעו"י בברכת המזון נחלקו הראשונים אם חוזר על ברכת המזון, ויסוד הדברים הוא דברי הגמ' בסוכה דף כ"ז א' דאמר' שם דבכל שבעת ימי החג של סוכות אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, ואינו חייב לאכול פת אלא בליל יו"ט ראשון של סוכות, והקשו התוס' שם [ד"ה אין] דבגמ' בברכות דף מ"ט ב' מבואר דחייב לאכול פת ביו"ט, דאמר' שבתות ויו"ט דלא סגי דלא אכיל אלא סעודה חזרה, ותרצו דהגמ' בברכות לא מיתקומא אלא בלילי יו"ט ראשון של פסח ובלילי יו"ט ראשון של חג, אבל בשאר יו"ט כגון עצרת או שביעי של פסח ושמיני עצרת, וכן גם בא' דפסח ביום ובסוכות ביום אינו חייב לאכול דוקא פת, וכתבו התוס' דלפ"ז אם טעה ולא הזכיר של יו"ט ברכת המזון אינו צריך לחזור.

וכשיטת התוס' ס"ל גם לאו"י והסמ"ג בהלכות סוכה, הובא בב"י בס' תרל"ט ס"ג, וכ"כ הרשב"א.

אבל הרבה ראשונים סוברים דאיכא חיוב לאכול פת ביו"ט, ותרצו דברי הגמ' בסוכה, עי' בדבריהם. ולהלכה בשו"ע בס' קפ"ח סעי' ו' פוסק דאם שכח ביו"ט יעו"י צריך לחזור על ברכת המזון, והיינו משום דיש חיוב לאכול פת ביו"ט, וכן מבואר בשו"ע בס' תקכ"ט סעי' א' דיש חיוב אכילת פת ביו"ט.

יבואר דהא דס"ל להמג"א דאין חוזר על יעו"י בר"ה הוא רק בצירוף שיטת הראשונים דבכל יו"ט אינו חוזר על יעו"י

וא"כ יש לומר, דהא דס"ל להמג"א דאינו חוזר על יעו"י בראש השנה הוא רק בצירוף מה שיש ראשונים שסוברים דבכל יו"ט אינו חוזר על יעו"י בברכת המזון, ואע"פ

דלא קיי"ל כוותיהו, מ"מ בהצטרף גם שיטת הגאונים דבראש השנה ליכא חיוב שמחה ואינו חייב לאכול פת, אינו חוזר על ברכת המזון, אבל בשבת שהכל מודים שצריך לחזור על רצה, א"כ נהי שבשבת שובה סובר רב נטרונאי גאון דאינו חייב לאכול, מ"מ משום האי טעמא לחוד אין זה טעם מספיק שלא יחזור על הזכרת יעו"י.

יבואר דעת רב נטרונאי גאון דביום א' של ר"ה אסור להתענות ובשבת שובה יכול להתענות

אולם יש לומר, דאפילו לדעת רב נטרונאי גאון שיכול להתענות בשבת שובה, מ"מ מודה שאם שכח רצה בברכת המזון חוזר, דהנה הטור בס' תקצ"ז כתב וז"ל ורב נטרונאי ז"ל כתב ביום א' של ר"ה א"א לישב בו בתענית משום דמדאורייתא הוא, אבל ב"ט שני ושבת לית בהוה קושיא, משום ד' ימים אינון משונין מכל ימות השנה, לפיכך נהגו רבותינו לישב בהן בתענית בין בחול בין בשבת, וכתב א"א ז"ל דבריו תמוהין שאוסר להתענות ב"ט ראשון של ר"ה והתיר להתענות בשבת, וכו' עכ"ל.

ובספר תשובה מאהבה (ח"ב הערות לסימן תקצ"ז) כתב וז"ל, ושמעתי בילדותי ממורי ורבי הגאון הנודע ביהודה נ"ע לבאר דברי רב נטרונאי, גם מה שדקדק דעשרת ימים אינון משונין מכל ימות השנה כו', כי כתבו בשם האר"י ז"ל דבכל יום בין ר"ה ליו"ט צריך האדם לתקן אותו היום של כל השנה, דהיינו ביום ראשון צריך לשוב אל ה' על כל מה שחטא תמיד ביום הראשון, וכן ביום השני, וכן ביום השלישי וכו', ואם לא עשה כן ועבר יום א' משבעת ימים אלו הרי זה מתחייב בנפשו, והוא מעוות לא יכול לתקן עוד.

אמור מעתה יום ראשון של ר"ה יהיה אותו היום גם אחר ר"ה, ולמה לו להתענות ולחלל את יו"ט דאורייתא חנם, דרך משל, אם חל ר"ה ביום השני יהיה יום השני אחר בין ר"ה ליו"ט, וכן ביום השלישי, וכן אם חל ר"ה ביום ה' יהיה יום ה' אחר בין ר"ה ליו"ט, וכן אם חל ר"ה בשבת יהיה שבת אחר שובה, א"כ יום ראשון מדאורייתא א"צ להתענות חנם, אבל שבת שבתוך הימים שבין ר"ה ליו"ט דאי אפשר לתקן עוד התיר להתענות להציל ממות נפשית, וזהו אשר דקדק רב נטרונאי דעשרת ימים אינון משונין מכל ימות השנה, רצה לומר בהם צריכין אנו לתקן כל הימים מימות השנה, לפיכך נהגו רבותינו לישב בהן בתענית בין בחול ובין בשבת, והמה דברי צחות ודברי פי חכם חל ושפתיים ישק, עכ"ל.

יבואר דהא דמותר להתענות בשבת שובה הוא כמו שמותר להתענות תענית חלום בשבת

ולפ"ז יש לומר, דהא דס"ל לרב נטרונאי גאון שיכול להתענות בשבת שובה הוא על דרך מה שאמרו בגמ' בברכות דף ל"א ב' דמותר להתענות תענית חלום בשבת, ואע"פ שאסור להתענות בשבת, מ"מ כיון דנפשו עגומה עליו א"כ הרי זה עונג לו התענית, וא"כ הכ"נ בשבת שובה כיון שבימים אלו יכול לתקן את אשר עוות בכל ימות השנה א"כ לא יוכל להתענות תהא נפשו עגומה עליו ביותר, והוי התענית עונג לו, ולהכי מותר לו להתענות.

ונמצא לפ"ז דלא חלוק שבת שובה מכל שבתות השנה, וגם בשבת זו איכא חיוב לאכול פת, אלא דכמו שבכל שבת מי שעונג לו התענית יכול להתענות, הכ"נ בשבת שובה כיון שבזה הוא מתקן את כל ימות השנה, א"כ עונג הוא לו התענית, ולהכי יכול להתענות, אבל כל זה הוא רק למי שמתענה, אבל מי שאכל כבר הרי שאין התענית עונג לו, א"כ ודאי שהוא מחוייב לאכול בשבת זו כמו בכל שבת, ולהכי אם שכח רצה יהיה חייב לחזור על ברכת המזון.

אולם העירוני דלפ"ז א"כ כמו שבתענית חלום מבואר בגמ' בברכות דף ל"א ב' דאם התענה בשבת צריך להתענות ביום א' על מה שהתענה בשבת, וכן פסק בשו"ע בס' רפ"ח סעי' ד', א"כ הכ"נ נימא דיצטרך להתענות על מה שהתענה בשבת שובה.

הוא, למי שהגיע עליו בשבת צרה דחוקה, והוא רוצה לחזור בתשובה, לפי שזמנו עובר וחושב שזכות שבת תרחם, ועל ענין זה התירו תענית בשבת שבין ר"ה ליו"ט, או לפי שהיה עושה ימים כהנים רוצה לעשות תשובה קיימת לכבוש יצרו לענותו בזמן שכל בני אדם בעונם, כי הוא רואה שיצרו מתגבר עליו וצריך להכניעו בכך, אבל לשאר דברים אין לו להתענות [ויכול להתענות] ביום אחר, עכ"ל.

אך יש לומר, הדעה באמת הא דצריך להתענות ביום א' על מה שהתענה בשבת תענית חלום הוא פלא, דהא זה היה דינו, וכך הורו לו שמונת לו להתענות תענית חלום בשבת, וא"כ על מה צריך כפרה, וכי עשה איזה חטא.

ובאמת בחי' הריטב"א בתענית (דף י"ב ע"ב) בתחילת דבריו כתב דהא דאמרו שהתענה בשבת צריך לישב תענית לתעניתו אין זה על תענית חלום, דכיון שהתענה ברשות, והיא שעה עוברת, אין עליו עון אשר חטא מפני עונג שבת, ואינו צריך למיתב תעניתא לתעניתיה, אך בסו"ד כתב דלמעשה נהגו העולם [להתענות] אפילו על תענית חלום, ואפשר לקיים מנהגם, שאע"פ שעשה ברשות כיון שעונותיו גרמו לו לבטל עונג שבת צריך הוא כפרה, והיינו דהא דצריך להתענות אינו על עצם הביטול עונג שבת, אלא התענית הוא על הסיבה שגורם לזה שחלם חלום רע.

וא"כ לפי זה בשבת שובה שאינו מתענה על דבר שאירע לו במיוחד, אלא שבימים אלו יכול לתקן את כל ימות השנה, אם כן אין טעם שיצטרך לישב תענית על תעניתו. **אך** חתני יקרי הרב הגאון רבי מרדכי שמואל הלוי פישל שליט"א העיר דמדוברי התוס' בנזיר (דף ב' ע"ב) מוכח דלא כפירוש הרשב"א, דהתוס' שם הקשו אהא דאמר שם בגמ' דנזיר טהור לאו חוטא קרי ביה, ומאיידך אמר' בב"ד דנזיר הוי חוטא משום שציער עצמו מן היין, ותירצו דטהור נמי קצת קרי ליה חוטא, ומכל מקום המצוה רבה על החטא, ולכך קרי ליה נאה, מידי דהוה מתענה תענית חלום בשבת דיש לו מצוה לבטל החלום וקצת עבירה עשה שהתענה בשבת, שהרי צריך לישב בתענית למחרת השבת לכפר על שהתענה בשבת עכ"ד.

ומבואר דאנו מתענה על הסביבה שגרם לו לחלום את החלום, ד"כ אין לו שייך לנזיר, וכן מוגה בדריהם מוכח דכתבו דקצת עבירה עשה שהתענה בשבת, ומשמע דהעבירה היא עצם מה שהתענה בשבת, ולפ"ז אכתי תיקשי אמאי כשהתענה בשבת שובה אינו צריך לישב תענית לתעניתו.

ביאור מה שזכרנו: והבחינים והלכות במקדש: הן גדול' יקראים שיהיה עמך גדול'

תשובה כתב 'ואמנם לכל תטהר הנפש טוהר שלם אשר יטהר האדם את לבו והיינו שיש טהרה שלא נעשה ביוה"כ שבו אנו מתבוננים 'מחיתי כעב פשעיך' ובר העב או העונ ונשארים 'כי ביום הזה יכפר עליכם' מן המכפר ומעביר את החטא נזכר בתורה שלא התשובה וכן מכפר 'כי ביום הזה יכפר'.

ור גם בלא התשובה ואפי' ר' בלא תשובה היינו שיש צורך הוא עיצומו של יום, ומה העיונות 'כי ביום הזה יכפר צדקת לפני ה' תטהר' מבואר מהמכפרת, היינו שהמציאות בכו של עולם היא המטהרת את שבו. שמתקרב אליו יותר ויותר לת נעילה, והווידי בתפלה ונו כל רצונו לעשות רצונו ים ועי"אנו זוכים לטהרת שובה וכל הקירבה שאנו בענילה ממש לפני ית".¹

הוא זמן נעלה ויקר מאוד הקירבה גדולה המאריך, ולכן הווידי בזה בעמידה וכל זה יצאים להתקרב אליו יתברך ת בינו לבין אלוקינו.

ובלחם שמים על המשניות כתב בשם הראי"ל דמה דאמרין והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים את השם הנכבד והנורא מפורש יוצא מפי כהן גדול, ולכא' קשה מ"ט נקט לשון יוצא מפי כהן גדול וכי כל דיבור הוא יוצא מהאדם הרי אינו אלא נאמר ע"י האדם וכתב הראי"ל שהשכינה היתה מדברת מתוך גרנו של הכהן גדול ולכן גם היה נשמע קולו עד ריחו משום שהשכינה היתה מדברת מתוך גרנו וכמו שהיה במעמד הר סיני 'והאלוקים יענו בקול', ולכן כשהיו העם והכהנים שומעים את אמירת השם היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים בשכמל", ולכן אנו עושים מדבר זה עסק גדול מאוד כי כשאדם שומע את קול ד' הרי הוא זוכה לטהרת הלב וכמו שהיה בשעת מעמד הר סיני ששמעו את קול ד' והיה זה במעמד נורא שנגלה בענן כבודו וכולם חרדו מפני כבודו יתברך ובאותה השעה פסקה זוהמתן, וכן באותה השעה שהיה השם יוצא מפי כהן גדול היו כורעים ומשתחוים שזכו בזה להתקרבות גדול לכבוד העולם, וגם מי שלא היה נמצא בעזרה מ"מ היה זוכה ג"כ לעמוד לפני ד' ביום הכיפורים ולכן גם אנו זוכים לעמוד לפניו יתברך ביום כ

ועי"כ אנו זוכים להטרה ולהתכפר מכל חטאתינו, ולכן באמירת הדברים אנו עושים עסק גדול שבשמיעת קול ד' אנו עומדים לפניו ביותר וזוכים ליתר כפרה, שהרי בזה אנו מתקרבים אליו ית'.

ונזכר בעו"ה הנצ"ל כל רגע ורגע מיום הכיפורים הבא עלינו לטובה ולזכות ללב טהור שיביא לנו אלוקים ויחדש בקרבנו רוח נכונה לעבדו בלב שלם, דכל מה שלפעמים אין רצון האדם לעבוד את ד' ואין לו חשק ללמוד בשמחה ולקיים המצווה הוא משום שהוא מרוחק מחלאת העוונות הפסיקות בינו לבין קונו אך ביום הכיפורים זוכים לטהרת הלב ועי"כ יש לאדם חשק ורצון ושמחה לעבוד את ד' יתברך בכל שלם, ובעו"ה השנה הבאה עלינו לטובה תיה" שנה מבורכת מלאת תורה ועבודה ללא שום תקלות ונוכח לגמר חתימה טובה.

ביוה"ב מנהג כל כלל ישראל לעשות עסק גדול מאמירת והכהנים והעם כשהיו שומעים את השם וכו' היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים בשכמל"ו, ומנגנים שם באריכות גדולה שעה ארוכה, ולכא' יש להתעורר מה ראו לנהוג ישראל דבר זה שלכא' אין הכריעה וההשתחוויה עיצומו של יום דהרי לכא' לא היה בכריעת הכהנים והעם עבודת היום של יוה"כ אלא מכבוד שמים שכורעים ומשתחווים לכבודו של מקום.

והנראה בעיני^ה, הדנה בכל השנה או מתפללים בכל יום
'סלח לנו אבינו כי חטאנו מחל לנו מלכינו כי פשענו כי מוחל
וסולח אתה' וכן בכל מקום שאנו מבקשים סליחה בסדר
התפלה או מזכירים לשון **סולח ומוחל** אבל איננו מזכירים
לשון **כפרה**, ורק בלשון יוה"כ מזכירים בכל התפלה לשונות
כפר 'סלח לנו מחל לנו **כפר לנו**', וכן אומרים 'ותתן לנו ה'
אלוקינו את יום הכיפורים הזה למחילה ולסליחה **ולכפרה**
ולמחול בו את כל עונותינו', 'מחה והעבר פשעינו וחטאתינו
מנגד עינך', וצ"ב טעמו של דבר.

והביאור בזה י"ל דכל חטא שחטא האדם החטא נשאר וקיים ובורא מלאך רע המקטרג עליו וכמו שאיתא במשנה (אבות ד' י"ג) 'עשה עבירה אחת קנה לו קטיגור אחד' והיינו שמעשה החטא של האדם הוא קיים במציאות ואם אדם דיבר לשו"ר או חטא בביטול תורה וכל עבירה שעשה הוא פגם וקלקל בעולמות העליונים וקלקל את עצמו ונענשו לו מחיצות המפסיקות בינו לבין קונו, וכדבריו של התומך בדבורה שהמלאך הרע שנברא מחמת חטאו הוא צריך להתפרנס וכשהוא מבקש מאת הקב"ה שיפרנסו שורות הדיו היתה שאלתו לא לך למי שבראך שיפרנסך והיה המשיחית הוראך ומיסר את האדם שחטא או שנוטל נשמתו, והקב"ה נושא עון וזון מפרנס את המלאך הרע שברא האדם ונעשה נגד רצון הקב"ה.

ועוד עשה האדם בזה שעבר את העבירה שהוא פגע בכבוד מלכו של עולם שעשה מעשה שהוא נגד רצונו ית', ולזה באה הבקשה למחילה וסליחה והיינו שימחל הקב"ה על הפגיעה והמרידה בכבודו ויוון את המלאך המשיחית לבלתי ישחית את האדם שבראו, אך מ"מ החטא נשאר קיים במציאות והטומאה והרצון לרע שהביא החטא נשארים קיימים באדם.

אך בקשת כפרה שונה היא מבקשת סליחה דלשון כפרה היינו לשון קינוח, וכמו 'כיפורי זהב' שנעשו לקינוח הדם בבהמ"ק, וכן בגמ' בגיטין (דף נ"ו.) איתא לגבי נירון קיסר שבא על ירושלים וכשאמר לו התינוק ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל אמר 'קודשא בריך הוא בעי לחרובי ביתי ובעי לעבורי ידה בההוא גברא', והיינו שמקנת את העבירה ולא נשאר ממנה שום רשע, וזה המידה הדין ב"ג מידות של רחמים ו'נקה', שהאדם נשאר נקי מטומאת

² ומי ששם את הדברים על ליבו ולומד קודם יום הכיפורים את כל הסדר העבודה ומתבונן במה שאומר בתפילה הוא מאמין בכפרת ה'וי"ח יכול לזכות לצאת עשוי גדול מאוד מיוה"כ, אך מי שאינו אלא מחכה מתי יצא הצוץ הוא יכול ח"ו להיפסד ויברים נפלאים גדול מהימ"א שמי שאינו מאמין בכפרת יום"כ אינו וזכה ללכוד ח"ו, ואמרו"ח האנון זצ"ל אמר משל דברו ה'מנשכ' בספר באר יוסף (פרשת אחרי) ששני שעירי יוה"כ שניהם שווים במראה ובקומה ולקחתן כאחת ושבאנן ולקחים את אותו של לה' נראה כי בכיולו הוא הפסיד שנתמט ונזרק ואילו השני הולך למייל בהרים אך בסוף הטיול נזרק לעזאזל ונמצא שזוהי שוואת שנקרב לה' את זוה שנוקד דמו לפני ולפנים, והשני הוא נשם את כל עוונות ישראל ונסקל ודורק למקום החיצוני הנקרא הסי"א.

והנה ברש"י (סוף פרשת ויקרא) כתב וז"ל 'רבי יוסי' אומר אם נפשו לידע מתן שכרו של צדיקים יצא ולמד מאדם הראשון שלא נצטוו אלא על מצות או תעשה ועבר עליה ראה כמה מיתות נקנסו עליו ולדורותיו וכי איזו מדה מרובה של טובה או של פורענות היו אומר מדה טובה אם מדת פורענות המצטבר כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו מדה טובה המרובה הישועה לו והפגיעוֹל והנותנת והמתענה ביום הביטויים על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורותיו ע"פ סוף הדורות', ולפעמים נשאבים כבר לפני עליה מרגישים ציטאון וכבר עולה במחשה מתי יצא הצום ויש לעורר בזה כמה יכול לזכות במצאם בכל רגע שמקיים את המצווה של תענו את נפשתיכם וכזה יש ליקר את כל רגע שאנו נמצאים בצל נפשו של ד' תתברר.

שערים מצוינים

מכתבי מורינו הגאון רבי יואל מקלב שליט"א

גליון 59 | פרשת האזינו-סוכות

בדין היושב בסוכה ונקרא לשמש את החולה

חילוק בין הנידונים, דהתם ההפסק הוא בהחפצא דמצוה דנתבטל ממנו שם תפילין, וכמו"כ בציצית נתבטל מן הבגד מצות ציצית, וגם בספיקו של הארצה"ח כיון שהפקיר הבגד נתבטל מן הבגד חיוב ציצית, אבל הכא הסוכה נשארה סוכה כשרה, רק שאירע ההפסק באדם שנפטר ממצות הסוכה, מיהו צ"ע אם יש לחלק בזה, ויש לדון דאף כשההפסק באדם איכא לספוקי כנ"ל דחשיב הפסק וצריך לחזור לברך.

ולכאור' נראה דיש לתלות נידון זה בפלוגתת המ"א [בסי' תרל"ט סקי"ז] והבית מאיר [הו"ד במ"ב שם סקמ"ח, ובשעה"צ שם סקצ"ד], דדעת המ"א דכשמברכים על הסוכה הברכה חלה על החפצא דמצוה, דהיינו הסוכה ששוהה בה, וכשהולך לסוכה חבירו אף שיהא דעתו עליה לפוטרה, אכתי לא סגי דההליכה הוי הפסק, והאחרונים חולקים דלא הוי הפסק, ומ"מ כשלא היה דעתו עליה לפוטרה חוזר ומברך, ודעת הבית מאיר דאין הברכה על הסוכה שנמצא בה, רק מברך על קיום המצוה שציונו לישב בסוכה, ומשום כן כשהולך לסוכה חבירו אפי' לא היה דעתו עליה אין חוזר ומברך, דמה לי סוכה זו או סוכה אחרת, ונראה דעד כאן לא נסתפק הביה"ל בנתבטל שם תפילין מן התפילין, או בנתבטל שם ציצית מן הבגד דליהוי הפסק, אלא משום דהתם כשבירך על התפילין או על הציצית הברכה חלה על החפצא דמצוה, לא מיבעיא בציצית דכל בגד ובגד מיחייב ברכה אחרת, אלא אף בתפילין כן הוא דעל החפצא דתפילין הוא מברך, וכמבואר במ"ב סי' כ"ה סק"נ דכשנפסק הקשר והוצרך ליקח תפילין אחרים חוזר ומברך, והוא מארה"ח ושע"ת שם, וכיון דהברכה חלה על החפצא דמצוה, שפיר י"ל דכשנתבטל מן התפילין שם תפילין ומן הבגד שם ציצית הוי הפסק בברכה, ברם היכא שאין הברכה על החפצא דמצוה, וכגון בסוכה לדעת הבית מאיר, התם י"ל דלא אכפת לן אם נתבטל מהסוכה שישב בה שם סוכה, שהרי לא עליה בירך, כי אם על שציוהו הקב"ה לישב בסוכה, ולא גרע סוכתו לאחר שחזר והעמידה, מסוכת חבירו שאין חוזר ומברך עליה, אף הא מיהא י"ל דשם יש לדון דליהוי הפסק אם היה האדם פטור שעה אחת מאותה מצוה, וכגון שהיה עוסק במצוה, דכיון שעל המצוה בירך בתחילה, הוי הפסק מה שהיה שעה שהיה פטור מן המצוה, אכן לדעת המ"א דאף בסוכה הברכה על החפצא דמצוה של הסוכה ששוהה בה, לזה שפיר יש לדמותו לספיקו של הביה"ל, ולדון כנ"ל דאם נתבטל מן הסוכה שם סוכה, אפשר דהוי הפסק וחוזר ומברך, ומיהו לדבריו י"ל דדוקא כשנתבטל ממנה שם סוכה, אבל כששמה עליה רק שהאדם אינו מחוייב בה, אפשר דלא הוי הפסק, שלא קבע ברכתו על מה שציוהו הבוית"ש כי אם על הסוכה, והיא לא נתבטל שמה ועיין.

ישב בסוכה והלך להתפלל מ"ט לא הוי הפסק מחמת שנפטר מן המצוה בהיותו עוסק במצוה

שוב העירוני ממש"כ בשעה"צ סי' תרל"ט סקצ"א לדון במי שהלך באמצע שולחנו לבית הכנסת, אם נימא דההליכה הוי הפסק וצריך לחזור ולברך, ומשמע דמצד מה שהיה עוסק במצוה, שהרי היה עומד ומתפלל, אין לדון דלהוי הפסק, וביותר יעו"ש שכ' דמוכח דעת הבית מאיר דכשנכנס באמצע סעודתו להתפלל מנחה או מעריב, כל שלא הסיח דעתו מלאכול אין צריך לברך שנית כשישוב עכ"ד, ומבואר דאף דס"ל להבית מאיר דמברך על מה שציוהו הבוית"ש לישב בסוכה, אפ"ה לא חשיב הפסק מה שהיה עוסק במצוה והיה פטור מן המצוה, וע"כ צ"ל דכיון שבר חיובא הוא ועומד להתחייב בה כשיפסק לעסוק במצוה, לא חשיב זה הפסק שיהיה צריך לחזור ולברך וק"ל.

בדין היושב בסוכה ונקרא לשמש את החולה ויצא מן הסוכה על דעת לחזור אם צריך לחזור ולברך עליה

יש לדון בדבר מי שיש לו חולה בביתו, ולאחר שאכל בסוכה ובירך לישב בסוכה נקרא לשמש את החולה לזמן מועט, ויצא מן הסוכה על דעת לחזור, האם בחזירתו לסוכה צריך לחזור ולברך עליה, והספק בזה דכיון שבזמן שהיה משמש את החולה היה פטור מן הסוכה לפי שעוסק במצוה, וכדאיתא בשו"ע סי' תר"מ ס"ג, אפשר דחשיב הפסק וצריך לחזור ולברך.

יצא מסוכתו מחמת שירדו גשמים ופסקו וחזר אם חוזר ומברך

ובדומה לזה יש לדון במי שיצא מסוכתו מחמת שירדו גשמים, דכיון שהוא מצטער נפטר מן הסוכה, וכשיצא היה דעתו לחזור כשיפסקו הגשמים ופסקו הגשמים וחזר, ויש לדון כנ"ל האם חוזר ומברך, ועי' שו"ע סי' תרל"ט ס"ז ובמ"ב שם ולא נתבאר שם הדין בזה.

לבש תפילין והסירים כדי לבדוק פרשיותיו או שלבש טלית והחליף ציציותיו אם חוזר ומברך

ועיין בביאור הלכה סי' כ"ה ס"ב ד"ה מהדק ומברך, שכ' וז"ל נסתפקתי אם פתח התפילין כדי לבדוק הפרשיות ונמצאו כשרים והניחן בתוכו ותפרן כדיו, דאפשר דצריך לחזור ולברך כשמניחן לכו"ע, [ר"ל דדעת השו"ע שם דבכל גוונא כשמזיז התפילין ממקומם, אף שהזיזן אדעתא להחזירם מיד צריך לברך, אך הרמ"א חולק וכ' ד"א שלא לברך והכי נהוג, ובכאן כ' הביה"ל דאפשר דאף להרמ"א חוזר ומברך], אף דהיה דעתו בשעת חליצתו לחזור ולהניחן כשימצאו כשרים, משום דבאמצע נתבטל מינייהו שם תפילין, רק פרשיות ובתים, ואינו דומה להותר הקשר או נפסק, דתפילין בלי רצועות ג"כ שם תפילין עליהו משא"כ בזה, וכעיי"ז יש להסתפק לענין ציצית, דזה פשוט אם מצא בטליתו כשהוא לבוש שאחת מציציותיו פסולין מן הדין ותקנו, צריך לחזור ולברך כשלובשו, דדמי ממש להא דנפסק הקשר אחר גמר קיום המצוה, וכן מצאתי בדה"ח, אך אם מן הדין הם כשרים אלא שרוצה לפשוט הטלית כדי להטיל בו ציצית אחרים מהודרים ולחזור וללבשו מיד, לכאור' נראה דזה נקרא חלצו מדעתו ע"מ להחזירו ואי"צ לברך שנית, וכדלעיל בסי' ח' סי"ד בהג"ה, אך יש לדחות דשם נשאר הטלית עם הציצית בשלימותו ולא נתבטל מיניה מצותו, משא"כ בזה דנתבטל בנתיים מן הבגד מצות ציצית, אפשר דצריך לחזור ולברך שנית לכו"ע עכ"ד.

לבש טלית והפקירו וחזר וזכה בו אם חוזר ומברך

עוד יעויין בארצות החיים ארץ יהודה סוף סי' ח' שכ' וז"ל וכן יש להסתפק באם הפקיר טליתו ביום בעודו לבוש בו, ותיכף חזר בו ונתכוין לזכות בו, אם צריך לברך שנית כיון שבעת ההפקר היה פטור מציצית, דלדברי התשובה הנ"ל [ע"ש] בודאי יש לברך שנית, כיון דהיה שעת פטור בנתיים וצ"ע בדין זה עכ"ד.

אם יש חילוק בין היכא דההפסק בחפצא דמצוה לבין היכא דההפסק באדם שנפטר מן המצוה

ולפונ"ד יש לדמות נידון הנ"ל במי שיצא מן הסוכה לשמש את החולה, או שיצא מחמת ירידת גשמים ונפטר מן הסוכה דתלי בספק הנ"ל, מיהו יש

מה שיש לדון דכשירדים גשמים בסוכה בטל שם סוכה ממנה דנעשית דירה סרוחה

ולכא' יש לחלק בין מי שיצא מן הסוכה לשמש את החולה דהסוכה נשארה סוכה וכו'ל, לבין היכא דירדו גשמים דשם יתכן דמאחר שנעשית דירה סרוחה בטל שם סוכה מן הסוכה, דהנה איתא בברכות דף מ"ט ב' דשבתות וימים טובים דלא סגי דלא אכיל, אם טעה ולא אמר בבהמ"ז רצה או יעלה ויבא מחזירין אותו, והקשו בתוס' שם ד"ה אי, מדאמרינן בסוכה כ"ז א' רבי אליעזר אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה בין ביום בין בלילה, וחכמים אומרים אין לדבר קצבה חוץ מליל יו"ט הראשון בלבד, ואמרינן בגמ' דרבנן ס"ל דכתיב תשבו כעין תדורו, מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, סוכה נמי אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, ופריך אי הכי אפי' ליל יו"ט הראשון נמי, ומשני דילפינן ממצה דלילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות, והקשו התוס' דהא להמבואר בברכות שם ביו"ט ביום ג"כ חייב לאכול פת, ותי' דהכי פירושו דאי"צ לאכול בסוכה אם לא ירצה אבל בשביל יו"ט צריך לאכול, ושוב הקשו דמאי נפק"מ אם צריך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות, ותי' וז"ל ומיהו אומר רבינו יהודה דנפק"מ כגון שירדו גשמים ואכלו חוץ לסוכה, דהשתא אם לכבוד יו"ט שפיר, אבל אם בשביל סוכה ביו"ט ראשון צריך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים, דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות, אבל בשאר ימים אינו צריך עכ"ד, וכ"ה בתוס' רבינו יהודה החסיד, ומבואר בדבריהם דאף בלילה הראשון לא מייחייב כי אם לאחר שיפסקו הגשמים, אבל בעוד הגשמים יורדים דמצטער לא מייחייב, ברם יעויין ברא"ש שם פ"ז סי' כ"ג שכו' וז"ל וי"ל דמשכח"ל כגון שהוא מצטער מפני ירידת גשמים ואינו חייב לאכול בסוכה, אבל חוץ לסוכה חייב לאכול משום שמחת יו"ט, ודוקא מלילה ראשונה ואילך רשות אבל בלילה ראשונה בכל ענין חובה, ואפי' יורדים גשמים חייב לאכול כזית בסוכה, דילפינן מחג המצות עכ"ד, וכ"ה בתוס' הרא"ש שם.

ועיין בטור סי' תרל"ט וז"ל אין קצבה לסעודות של סוכה אלא אם ירצה יאכל ואם לא ירצה לא יאכל, שאין המצוה אלא שכשיאכל שלא יאכל חוץ לסוכה, חוץ מליל יו"ט הראשון שהוא חובה לאכול בה, ואף אם ירדו גשמים לא יעצרו הגשם, ועי' בב"י דמייית כן מהר"ן בשם אחרים, אך כ' דזה שלא כדברי הרשב"א שכתב בתשובה ח"ד סי' ע"ח דנ"ל שאין המצטער ואשר ירדו עליו גשמים עד שתסרח המקפה חייב לאכול בסוכה אפי' בלילה הראשון, דתשבו כעין תדורו אמרינן, ולעולם לא חייבה התורה לאכול בסוכה אלא כדרך שאדם עושה בביתו, דאם איתא לא אפשר דלא לימרו הכי בגמ', ובסו"ד כ' ומי שמחייב עליו הראיה, ואנו לא שמענוה ולא ראינוה עכ"ד, ומיייתי עוד דמהכל בו בשם הראב"ד משמע דהרשב"א ס"ל, וכ"כ בתרומת הדשן בשם הסמ"ג ואור זרוע ע"ש.

וע"ע ברמ"א סי' תרל"ט ס"ה שפסק כהטור ור"ן ורא"ש דלילה הראשונה צריך לאכול בסוכה אף אם גשמים יורדין, ובמ"ב שם סק"ה מיייתי דיש מגדולי הראשונים דפליגי, [ועי' בשעה"צ סקס"ג דהגר"א כ' שהעיקר הוא כן, ובמאמר"ר כ' שרוב פוסקים סוברים כוותיהו], ועל כן הכריעו כמה אחרונים דאף דמחוייב לאכול בסוכה מחמת ספק [אף כשמצטער מן הגשם], מ"מ ברכת לישב בסוכה לא יברך דספק ברכות להקל, גם כ' דראוי להמתין מלאכול עד חצות הלילה פן יעבור הגשם ויצא המצוה לכו"ע, ויש שכו' דאין כדאי להמתין כל כך עכ"ד ע"ש. ועי' בביאור הגר"א שם דמיייתי מהתוס' הנ"ל שלא כתבו רק דלכשפסקו הגשמים חייב, וכ' דזה כמו"ש הרשב"א דכשירדים גשמים אין שם סוכה עליו, ולכא' צ"ע דכפי המובא בב"י לא כ' הרשב"א כי אם דכל זמן שיורדים גשמים לא מייחייב דתשבו כעין תדורו כתיב, אבל לא הזכיר שבעוד שהגשמים יורדים אין שם סוכה עליה, עוד כ' הגר"א דהשו"ע השמיט דין זה [דלא כהרמ"א] לפי שהרשב"א וסמ"ג ואו"ז חולקים על זה, ומסיק דדעת התוס' עיקר ע"ש, וכ"כ במעשה רב אות רי"ז וז"ל לילה הראשון של סוכות חובה לאכול בסוכה כמו לילה ראשונה של פסח, ונפק"מ אם יורדין גשמים צריך להמתין בסעודתו עד שעת הכושר לאכול בסוכה,

ואסור לישן כל הלילה שמא יהא עת ראויה לאכילה, ואם לא פסקו הגשמים יאכל בביתו, אבל בסוכה לא יאכל אפי' בלילה ראשונה בעת שהגשמים יורדים, דאז אין שם סוכה עליו עכ"ל, ומבואר דלדעת הגר"א סוכה שיורדים בה גשמים בטל שם סוכה הימנה, ולדבריו לכא' יש לדמות דין סוכה זו לנידון הארה"ח והביה"ל הנ"ל, ויש להסתפק אם צריך לחזור ולברך כשחוזר לסוכה לאחר שפסקו הגשמים ועיין.

נתפרקה סוכתו ע"י הרוח וחזר ובנאה אם חוזר ומברך

והנה נראה פשוט דסוכה שיש לה גגון וכשירדו הגשמים סגר את גגון הסוכה, דלא חשיב שנתבטל שם סוכה מן הסוכה מחמת הגגון, כיון שאינו בגוף הסוכה כי אם כיסוי חיצוני לסוכה, [ואטו אם יסיר התפילין ויניחנה בבית שלו, נימא דנתבטל שם תפילין מן התפילין מאחר שהבית חוצץ, והלא פשיטא דכיון שאינו אלא כיסוי בעלמא אינו מגרע כלל, וה"נ לא שנא], ומיהו הא מיהא יש לדון במי שנתפרקה סוכתו מן הרוח, או שהסכך נפל ממנה, ולא הסיח דעתו וחזר והעמיד סוכתו והניח עליה את הסכך, אם צריך לחזור ולברך, כיון שנתבטל שם סוכה מסוכתו, ולכא' באופן זה יש לדמותו לנידון הארה"ח והביה"ל הנ"ל ועיין.

ושבו שאלתי (סוכות תשס"ז) למו"ר הגר"ח קניבסקי (שליט"א) זצ"ל בדין הנ"ל במי שיצא מן הסוכה לשמש את החולה או מחמת ירידת גשמים, והיה פשוט לו דכל שלא הסיח דעתו אי"צ לחזור ולברך, ולא דמי להנ"ל דכאן הסוכה לא נפסלה ונשארה סוכה כשרה.

בית שהסיר תקרתו ופטרחה מן המזוזה והחזיר התקרה אם חוזר ומברך

[ובדומה לספיקו של הארצות החיים יש לדון במי שיש לו בביתו תקרה שאפשר לפותחה ולסוגרה דוגמת גגון שעושין בסוכות שנפתח ונסגר, ופתח הגג לאור וכיו"ב על דעת לחזור תיכף ולסוגרה, אם צריך לחזור ולברך על המזוזה, כיון שבשעה שהסיר התקרה היתה פטורה מן המצוה, ומיהו יעויין ברעק"א קמא סי' ט' מה דמיייתי מברכ"י דאין מברכין על המזוזה כי אם בשעת קביעתה בפתח, ואכתי יל"ע בזה כשיסיר המזוזה כדי לבדוקה אם יצטרך בגוונא הנ"ל לברך עליה בשעת קביעתה, ושאלתי למו"ר הגר"ח קניבסקי (שליט"א) זצ"ל והשיב דאה"נ דמברך עליה, [ור"ל כה"ג שמניחה איזה זמן בלא תקרה, אבל כשהסיר הגג על דעת לחזור ולסגרו תיכף ומיד יהיה תלוי בספיקו של הארצות החיים כיון דנתבטל חיוב מזוזה מן הבית, וכדין טלית שהפקירה וחזר וזכה בה], ואף דכשמסיר המזוזה לבדוקה הוא על דעת לחזור ולקובעה תיכף אחר הבדיקה, י"ל דמ"מ חשיב מעשה קביעה שיכול לברך עליו, וכן צידד רבינו (שליט"א) זצ"ל במזוזות ביתן סי' רפ"ו סקנ"ז ובשעה"צ שם ס"ק קכ"ב, ויש לדון דכל שנוטלה על דעת לחזור ולקובעה חשיב שנמשך קביעות הראשון ואין יכול לברך, וכ"מ ביד הקטנה פ"ב מנ"ע סקכ"ה ובדרך החיים הל' מזוזה, ובשו"ת כתב סופר יו"ד סי' קל"ט תמה ע"ז והובא בשעה"צ שם, ועי' בס' סת"ם להגר"ש קלוגר זצ"ל הל' מזוזה סי' ה' ובשלמי תודה סוכות סי' ס"ח אות א' וע"ע בזה בדעת נוטה מזוזה תשו' רצ"ו – רח"צ ובשלמי יוסף מנחות ח"ב סי' קפ"ג ואכמ"ל].

חלץ את התפילין כדי ליכנס לבית הכסא וחזר והניחם

ויש להעיר על מש"כ דכשארע הפסק אצל האדם שנפטר מן המצוה ולא הסיח דעתו דאי"צ לחזור ולברך, ממה דאיתא במ"ב סי' כ"ה סקמ"ז דאם חלץ התפילין כדי ליכנס לבית הכסא אפי' היה דעתו ללבשן תיכף צריך לחזור ולברך, דהא אין רשאי לילך בהם לבית הכסא ואדחי ליה, והרי חזינן דכל שהיה זמן שלא היה ראוי למצוה הוה הפסק, ומיהו י"ל דדוקא התם לפי שלא היה ראוי למצוה ונדחה ממנה, וכלשון המ"ב דאדחי ליה להכי הוה הפסק, ומשא"כ כשהיה עוסק במצוה ומשמש את החולה או כשירדו גשמים והיה מצטער דראוי לקיים המצוה רק דפטרין ליה, אפשר דלא הוי הפסק, ושוב הראוני שכ"כ הגר"א גנובסקי זצ"ל והוסיף שם מדברי המ"ב סי' תע"ה בשעה"צ סקל"ט שדן אם מברך על מצוה

דהכא לא הוי על דעת לחזור ולקובעה, דשמא ימצא פסול [בהמזוזה] ולכן נסתפק בזה עכ"ד, וכ' שם דהספק בנד"ד דומה לזה דה"נ יש להסתפק דלא חשיב על דעת לחזור מיד, כיון דאפשר שלא יפסקו הגשמים, אך כתב דיש לפרש ספק הלשון לימודים באופן אחר דכיון שהסיר המזוזה מן הבית, דומה למי שפתח התפילין והוציא הפרשיות לבדוקן שנסתפק בהיה"ל דכיון שנתבטל שם תפילין מן התפילין הוי הפסק בהמצוה ולא מהני מה שדעתו לחזור וללבושן ע"ש, והדברים צ"ב דלכא' הסרת המזוזה אינה מבטלת שם מזוזה מן המזוזה, ושפיר יש לדמותו לפשוט טליתו על דעת לחזור וללבוש, אכן ראיתי בחזו"א שו"ת וחידושים סו"י ר"ח תשובה מאביו של החזו"א זללה"ה שדן בדברי הפתחי תשובה וכ' שם וז"ל ובדבר הבדיקה [הכוונה לנידון הנ"ל] כשנוטלה לבדוקה אם צריך לחזור ולברך [חילוק הפתחי תשובה דשמא ימצא פסול אין לזה מקום, דהא מצד הדין יכול לברך לעולם בלי בדיקה משום החזקה, וכמו בציצית ותפילין, ומשום דעביד מצוה מן המובחר לבדוקה נאמר דהוי היסח הדעת משום דשמא ימצא פסולה, ואמאי לא אוקמה אחזקה, ובגוף הדבר יש לעיין דבתפילין נראה דאם סתר התפילין צריך לברך אחר כך דפנים חדשות באו לכאן, ובתפילין אחרים צריך לעיין וכו', וצריך לעיין במזוזה אם כשרה כשלא כרכה וכדאמרינן כורכה מאחד כלפי שמע ודו"ק עכ"ד, וכוונתו דאם נימא דכשלא כרכה פסולה, נמצא דכשנוטלה לבדוקה ופתח כריכתה באותה שעה הרי היא פסולה, ומשום כן י"ל דדומה כמי שסתר התפילין, וממילא י"ל דכשחוזר וכורכה וקובעה בפתח צריך לחזור ולברך, וצ"ע דלכא' אף אם נימא דכשלא כרכה פסולה, לא דמי כלל לתפילין, דבתפילין בטל שם תפילין ממנה, אבל במזוזה שמה עליה, רק שלדין קביעתה בעינן שיכרכנה, ולא גרע פתיחת הכריכה, מהסרתה מן הדלת ועיין.

עוד יעויין בשו"ת לבושי מרדכי או"ח מהדורא תליתאי סי' נ"ב [וציינו לזה במ"ב הנדמ"ח] שנשאל בדיו הנ"ל כשירדו גשמים בסוכה ופסקו וחזר לסוכה אם צריך לחזור ולברך, ודעת השואל שם דצריך לחזור ולברך, והסכים עמו, וכ' דיש לדמותו למה דאיתא בשו"ע סי' קע"ד ס"ה בהג"ה דמי שבא לסעודה ומושיטין לו הרבה כוסות דמברך על כל אחד ואחד דהוי נמלך, [ועי' במ"ב שם סק"ט דמייירי שאינו מן הקרואים, אלא שבא דרך עראי לשם, לכך אמרינן דהוי נמלך, דבשעה שבירך לא היה יודע אם יתנו לו עוד], ומייתי שם מהט"ז שם [סק"ד] ובסי' קע"ט שדעתו דאפי' כשמכוון לפטור אינו מועיל, כיון שאינו תלוי בדעתו כי אם בדעת חבירו, ולזה כתב דכ"ש וק"ו בדבר שתלוי בידי שמים ואינו בידו, שהרי אפשר שלא יפסקו הגשמים עד זמן רב, הלכך חשיב הפסק והיסח הדעת, וכמי שיצא מן הסוכה שלא על דעת לחזור מיד.

ושב הראוני שהגר"א גנחובסקי זצ"ל הביא מש"כ בלבושי מרדכי הנ"ל והעיר ע"ז מדברי המ"ב בסי' קע"ט סקט"ז דלדינא לא נקטינן כהט"ז, יעוי"ש שכ' דכל הדין בסתמא, אבל אם בשעת ברכתו היה דעתו שתעלה הברכה על כל מה שיתנו לו, אי"צ לברך על כל כוס אף שלא היה יודע אז אם יתנו לו מ"מ מהני דעתו לזה ע"ש, וא"כ לפי"ז י"ל דאם היתה דעתו לחזור לכשיפסקו הגשמים ולא הסיח דעתו, אף שלא היה יודע אם יפסקו, לא חשיב היסח הדעת ואי"צ לחזור ולברך.

ירדו גשמים וסגר את הגגון ונשאר בסוכה וכשפסקו פתח את הגג

וע"ש בשו"ת לבושי מרדכי הנ"ל דמייתי מס' ברכת הבית שער נ"ב ס"ו וסק"ז שכ' דכשסוגר הגג ונשאר בסוכה בעת ירידת הגשמים, אי"צ לחזור ולברך כשפסקו וחזר ופתח הגג, דכיון שיושב שם ודאי לא הסיח דעתו וממתין על פסיקת הגשמים, וכ' שם דכנראה סברתו דאל"ה היה לו ליכנס לתוך הבית, עוד הביא משו"ת מהר"ם שיי"ק או"ח סי' שכ"ה שהעלה ג"כ דאי"צ לחזור ולברך, אך בלבושי מרדכי שם מסיק דלכא' תלי בפלוגתא דהמחבר והרמ"א בסי' ח' ובסי' כ"ה לענין ציצית ותפילין שפשטן על דעת לחזור וללבוש, ודעת הגר"א דהעיקר כהשו"ע ע"ש, וגם בזה יש להעיר מדברי המ"ב שפסק דלינא כדעת הרמ"א, עי' סי' ח' סקל"ז וסי' כ"ה סקמ"ז ע"ש.

שעושה בשעה שפטור ממנה מפאת דינא דעוסק במצוה, וכ' שם דעד כאן לא מספק"ל להמ"ב כי אם לענין ברכה אם אמרינן וצונו, אבל המצוה ודאי מקיים, איברא דלכא' לא שייך זה כי אם במשמש את החולה, ברם בירדו גשמים כ' הרמ"א סי' תרל"ט ס"ז דכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שכר ואינו אלא הדיוטות, אך אכתי י"ל דכתיבנא דאף דפטור מן המצוה מ"מ אינו דחוי ממנה, ולא דמי לחולץ תפיליו כדי ליכנס לבית הכסא דשם אינו ראוי לקיום המצוה הלכך גרע טפי והוי הפסק, איברא דלכא' צ"ע היכא דיצא מן הסוכה כדי להכנס לבית הכסא, דלפי מה שנתבאר לכא' היה נראה דצריך לחזור ולברך, דהא התם נמי אינו ראוי למצוה, וכמש"כ במ"ב סי' תרל"ט סק"ט דאסור להשתין בסוכה אפי' בכלי, [ועי' בשו"ע סי' מ"ז ס"י דמרחץ ובית הכסא לא הוי הפסק לענין ברכת התורה, ובב"י שם הביא ב' טעמים בזה, הא' מהגמ"י בשם הר"מ לפי שאינו מסיח דעתו מללמוד, והב' בשם האגור לפי שאף כשהוא נפנה צריך לזהר בדינים, כמו בגילוי טפח וכיצד יקנח עכ"ד, ובביאור הגר"א שם כ' דשני הטעמים צ"ע, טעם הראשון מאי שנא מתפילין שבהפסק בית הכסא צריך לחזור ולברך, כמש"כ בפ"ד דסוכה וכמש"כ לעיל סי' ח' וסי' כ"ה, וגם תי' האגור אינו נכון, כמש"כ לקמן סי' פ"ה [ס"ב] בהג"ה, [יעוי"ש שכ' הרמ"א דאפי' הלכות המרחץ אסור ללמוד במרחץ], ועי' מש"כ שם ומעשה אינו לימוד וכו' עכ"ד ע"ש וצ"ע.

פשט טליתו והקנה אותה לחבירו לזמן מועט אם חוזר ומברך עליה

ועי' בעמק ברכה ציצית אות י"א שנסתפק במי שהיה לבוש בטלית ופשטה והקנה אותה לחבירו לזמן מועט כדי לקיים המצוה, והתנה אתו שתיכף יחזירנה לו, מה דינו כשמחזירה לו וחוזר ומתעטף בה, אם צריך לחזור ולברך עליה, וכ' שם דאף שלא הסיח דעתו ממנה, י"ל דכיון שבאותו הזמן שהקנה הטלית לחבירו אין יכול לקיים בה המצוה עד שיחזירנה לו, הוי הפסק בהמצוה וצריך לברך, ודימה זאת לההיא דחולץ תפיליו כדי ליכנס לבית הכסא דהוי הפסק בהמצוה וחוזר ומברך, ומסיק שם דכן מסתברא לדינא דצריך לברך עליו שנית ע"ש, ובנידון שם דמי טפי לחולץ תפיליו כדי ליכנס לבית הכסא, דלא אתינן למימר דפטור מן המצוה, רק אמרינן דאינו ראוי לקיים בה המצוה לפי שאינה שלו, וממילא הוה כמי שנדחה ממנה.

ועיניין בדעת נוטה ציצית תשו' ר"א שנשאל מו"ר הגאון (שליט"א) זצ"ל אם נקטינן לדינא כדעת העמק ברכה, והשיב בזה"ל כמדומה שאין נוהגין לברך ע"כ, וכתבתי שם במקורות וביאורים את אשר שמעתי מרבינו (שליט"א) זצ"ל שכזאת נשאל בדבר מי שיצא מסוכתו מחמת שירדו גשמים על דעת לשוב לסוכה לכשיפסק הגשם, וכשיצא סגר את גגון הסוכה, האם כשחוזר לסוכתו צריך לחזור ולברך, והשיב דאין צריך ע"כ, ואפשר דס"ל לרבינו דלא דמי לתפילין דשם אינו ראוי למצוה כלל, הלכך חשיב כמי שדחוי ממנה והוי הפסק, משא"כ בטלית דראוי לקיום המצוה בכסות שלו, רק שבאותה טלית אין יכול לקיים כיון דלאו כסותו היא, לא חשיב דחיה, וכיון דלא מסיח דעתו ממנה אי"צ לברך, וע"ע שם תשו' ר"ב שהשיב רבינו דיש מקום להסתפק בזה וספק ברכות להקל ע"ש.

עוד בהנ"ל במי שיצא מן הסוכה כשירדו בה גשמים אם חוזר ומברך לכשפסקו

וראיתי בשלמי תודה סוכות סי' י"ד שנסתפק ג"כ במי שיצא מסוכתו מחמת שירדו גשמים על דעת לשוב לסוכה לכשיפסק הגשם, דדלמא כיון שאין הדבר תלוי בידו דאפשר שלא יפסקו הגשמים, חשיב היציאה הפסק והיסח הדעת, ואפי' אם פסקו הגשמים לבסוף מיד וחזר לסוכה נמי חוזר ומברך, ומייתי שם מהפתחי תשובה יו"ד סי' רפ"ט סק"א וז"ל כ' ברכי יוסף סו"י רפ"ו אם הסיר המזוזה לבדקה ודעתו לחזור ולקבעה יש להסתפק אם יברך כשחוזר וקובעה, לשון למוזים או"ח סי' י"ד, והנה אין התשובה הנ"ל לפני וכעת לא ידעתי מקום הספק בזה אמאי לא הוי זה כמו פשט טליתו על דעת לחזור ולהתעטף בו או בתפילין ע"מ לחזור ולהניחו, עי' באו"ח סי' ח' סי"ד בהג"ה ובסי' כ"ה בהג"ה, ושמא י"ל

ציוני מוסר

במעלת המכיר בחטאו

ובתנא דבי אליהו רבה פ"ד איתא בכו בכו להולך, זה שעבר עבירה ושנה בה ושילש בה ולא עשה תשובה, על אותו תבכו שנעקר מן העולם, שנא' כי לא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו ע"כ, אינני יודע מה הכוונה שנעקר מן העולם, [ושמא הכוונה שלא יקום לתחיית המתים], והא מיהא לא אמרו ע"ז שאין לו חלק בעוה"ב, אבל יש כאן חומר שלא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו, וכל זה לפי שעבר עבירה ושנה בה ושילש בה, ולפמשנ"ת חומר העבירה בזה הוא מה שנעשית לו כהיתר, ומבואר דאף שבדאי מועלת תשובה, מ"מ המציאות הזאת שהיותו רחוק מן התשובה מעצימה ומגדילה את החטא, עד כדי כך שכשלא עושה תשובה נעקר מן העולם, פחד פחדים.

אסור לנו ליפול ליאוש היאוש, זה עצת היצר, אבל צריך שימת לב והתבוננות איך להעמיד עצמינו במצב שנהיה קרובים לתשובה, ולכל הפחות שנגיע למש"כ בדרשות הר"ן סוף דרוש י' שניתן דעתינו לחזור בתשובה, ויועיל זה להקל בדיננו, ובזמנינו יש הרבה אמצעי עזר שאפשר לשמוע על ידם שיעורים ושיחות בצורה מעניינת ומושכת את לב השומעים, וע"ז זה נוכל להתחזק בלימוד ההלכות, ומכח הלימוד וידיעת הדין אפשר לעמוד על טעויות ומשוגות שנשתרשו אצלנו מתוך חוסר ידיעת הדין, וכמו כן ע"י שמיעת השיחות נוכל להתעורר ולהתחזק ביראת ד' טהורה, וידוע מש"כ הגר"ס זצ"ל באור ישראל מכתב י' דהלומד מוסר חי יקרא, בגדרו כל חי מרגיש, לשוב ללב לידע חסרונותיו, להשתוקק לתיקונם, לא יפול ברשת היצר להלעיג על יראת ד', להיות לסטים לקפח נפשות מעבודתו ית"ש עכ"ל, ההתחזקות בזה מביאתו להיות במצב של קרוב לתשובה, כי ההתעסקות הלזו תביאהו אל התשובה, והוא פתח תקוה לזכות לסליחה וכפרה.

יעיין באגרת הגר"א שהאריך להזהיר על הדרכת הבנים והבנות, להרגילם בדברי מוסר ומידות טובות, וכ' שם דהתבלין ליצה"ר לזכרים עסק התורה, [וכמאמרם ז"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבימה"ד, בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה תבלין], ולנקבות הצניעות והנהגת המידות וכו', ובאמרי דעת מהגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל על אגרת הגר"א כ' שמבואר בזה חידוש גדול, שמעלת הצניעות בנשים יש לה כוח לעמוד נגד היצר הרע כמו כח התורה, ואמר שכמדומה שמע זה מהחזו"א שבנשים יש להם תבלין זה להגן עליהם להנצל מיצה"ר, והוסיף שם דענין הצניעות כולל הרבה פרטים, בדיבור [שלא לדבר בקול ברחוב וכיו"ב], בהנהגה ובלבוש, ויסוד החינוך תלוי הרבה מאד באמהות, בהנהגה של צניעות וקדושה של עקרת הבית, כל מהלך החיים בבית תלוי רק באמא, ובידם להביא לבית את הקדושה והגדלות, ומאידך יכול להיות להיפך ח"ו ורח"ל עכ"ד, ובזכות שנתחזק בגדרי הקדושה והצניעות יעזור השי"ת שישרה שכינתו ית' בתוכינו ויחיש גאולתנו ונזכה לגמר חתימה טובה, ושימלא ד' משאלות לבנו לגדל בנים ובנות הולכים בדרך ד' ושיפארו את כלל ישראל אכ"ר.

[כנס חיזוק מוצ"ש תשובה תשפ"ו]

אנחנו עומדים ימים ספורים לפני יוה"כ פ', יום שבו חותמים הדין ודנים כל אדם על מה שיקרה עמו בעתיד, הידיעה הלזו צריכה להביא לידי רעדה ופלצות, להיות נרעשים ונפחדים מפחד יושב תהלות ישראל, עם זאת אם נשאר רק עם הפחד והרעדה לא נועיל כלום.

יוה"כ פ' מלבד היותו יום דין, עיקר מהותו כשמו יום כפור, יום שבו הבוית"ש מכפר לנו על עוונותינו, וכמו שאנו חותמים בברכת קדושת היום שהקב"ה מלך מוחל וסולח לעוונותינו ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה, אבל כדי לזכות לכפרה צריך להשיג איזה דרגה של תשובה, וכמו שכ' הרמב"ם פ"א מהל' תשובה הל' ג' דעיצומו של יום הכיפורים מכפר "לשבים" שנא' כי ביום הזה יכפר עליכם, ועי' בכס"מ מכפר לשבים, כלומר אבל לא לשאינם שבים.

ראיתי בס' ימלא פי תהלתך לימים נוראים [ימי תשובה עמ' ק"נ] שמעורר שאנשים מתרגשים ובוכים כשאומרים מי בקצו ומי לא בקצו מי במים ומי באש, יותר מאשר כשאומרים סלח לנו מחל לנו כפר לנו [את זה מנגנים], אבל האמת שיותר צריכים להתרגש בבקשת סליחה ומחילה, כי ח"ו ד' ירחם אם לא נזכה לכפרה, ומביא שם מה שמצינו חילוק נורא בין עבירה שאדם רחוק בה מן התשובה, לעבירה שאדם קרוב בה לתשובה, דיעוין בשערי תשובה ש"ג אות קמ"א שכ' שם רבינו יונה ז"ל ועוד אמרו המלבי"ן פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב, ומה שלא אמרין על הרוצח שאין לו חלק לעוה"ב, כי המלבי"ן פני חבירו איננו מכיר גודל חטאו, ואין נפשו מרה לו על עונו כמו הרוצח, על כן הוא רחוק מן התשובה עכ"ל, ולכא"ז צ"ב דכשאמרו דהמלבי"ן פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב, ודאי מדובר כשלא עשה תשובה, דכשעשה תשובה פשוט שיהיה לו חלק לעוה"ב, ובכה"ג מדקדק רבינו יונה דלא אמרו כן על הרוצח, דהרוצח אף שלא עשה תשובה ועתיד ליענש על עונו, מ"מ לאחר שיענש יהיה לו חלק לעוה"ב, ואילו המלבי"ן פני חבירו אבוד הוא לנצח אין לו חלק לעוה"ב, וכל כך למה מבואר ברבינו יונה כי המלבי"ן פני חבירו איננו מכיר גודל חטאו ואין נפשו מרה לו על עונו, ומשא"כ הרוצח דאף שלא עשה תשובה, מ"מ הוא קרוב אל התשובה, ואילו המלבי"ן רחוק מן התשובה, והדבר מבהיל עד מאוד כשאדם עושה דבר שהוא רחוק בו מן התשובה, עונשו נורא עד כדי כך שאין לו חלק לעוה"ב עכ"ד.

והתבוננתי דאמנם דוגמא זו מצינו בעבירות שבין אדם לחבירו, אבל לכא"ו יש לנו כיוצא בה בעבירות שבין אדם למקום, מה שאמרו חז"ל בגמ' מו"ק דף כ"ז ב' על הפסוק בירמיהו [כ"ב, י'] אל תבכו למת ואל תגדו לו בכו בכו להולך כי לא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו, דקאמר רב הונא דקאי על זה שעבר עבירה ושנה בה, ואמרין התם דרב הונא לטעמיה דאמר רב הונא כיון שעבר עבירה ושנה בה הותרה לו, הותרה לו ס"ד, אלא אימא נעשית לו כהיתר, ופירש"י דמה שאומר הפסוק שצריך לבכות על העובר עבירה ושונה בה כי לא ישוב עוד וגו', משמע מכאן ואילך לא יעשה תשובה לעולם ע"כ, וזה מטעם שנעשית לו כהיתר ואינו מרגיש בחטא.

עמק השבוע

גליון כב

שנה ב

פרשת האזינו תשפ"ז והימים שאחריה

עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
מאת הרב הג"ר ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

בענין האיסור להתענות בימים שבין יוה"כ"פ וסוכות

בעינינו. עכ"ל. הרי מפורש דנהגו שלא לומר תחנון בסוף תשרי ואפ"ה כתב דמותר ליחיד להתענות. ועי' בכף החיים בס' תכ"ט ס"ק ל"ו דאיתא וז"ל תענית של ערב ראש חודש חשון שהוא בתשרי נראה דצריך להתענות כיון דלא חמירי כולי האי אותם הימים כיומי דניסן. עכ"ל. ועיי"ש בסימן תי"ז ס"ק ט"ז דאיתא וז"ל בענין תענית של ערב ראש חודש אייר שהוא בניסן נראה שאין צורך להתענות כיון שיש מחמירין כמו שנכתוב לקמן סימן תכ"ט אות ל"ה ואות ל"ו יעו"ש, והגם דיש מתירין כמו שנכתוב שם באות כ"ז מכל מקום שב ואל תעשה עדיף, אבל תענית של ערב ראש חודש חשון שהוא בתשרי צריך להתענות, והגם שאין בהם נפילת אפים כמו שכתבנו לעיל סימן קל"א אות צ"ח, מכל מקום לא חמירי כולי האי כמו ימי ניסן, ואף על גב דתעניות שני וחמישי ושני אין מתענין בהם עד שיעבור כל חודש תשרי כמ"ש לקמן סימן תצ"ב, שאני התם שאין קבוע להם זמן, לא כן ערב ראש חודש שעתה הוא זמנו אין לבטלו בשביל זה, ובפרט שגם בערב ראש חודש אייר שהוא בניסן יש הרבה מתירין, אם כן הבו דלא להוסיף עלה. עכ"ל. הרי מפורש דנהגו שלא לומר תחנון בסוף תשרי ואפ"ה כתב דמותר להתענות ביו"כ קטן משום דלא חמירי כולי האי ימי סוף תשרי.]

בימי שלמה. עכ"ל. ועי' גם במ"ב בס' רפ"ח ס"ק ט' דאיתא וז"ל אם יום ראשון הוא יום שאיסור התענית בו אינו אלא מנהג כגון יומי דניסן או סיון או אסרו חג או בין יוה"כ לסוכות וכה"ג יכול להתענות בהם תענית לתעניתו וגם אם התענה בהם תענית חלום א"צ למיתב אח"כ תענית לתעניתו אבל המתענה תענית חלום בר"ח וחנוכה ופורים ויו"ט שני של גלויות וחוה"מ צריך למיתב תענית לתעניתו. עכ"ל. וכ"ה גם במ"ב בס' תקס"ח ס"ק ל"ז.

[אולם יש עוד ימים בתשרי שיש מחלקים בהם בין תחנון לתעניות, דיש שאין אומרים תחנון בסוף תשרי ואפ"ה ס"ל דמותר להתענות, דעי' בסדר היום סדר שמיני עצרת דאיתא וז"ל הימים שאחר החג עד ראש חדש חשון נהגו שלא ליפול בהן על פניהם ואין אומרים שלש עשרה מדות ולא וידוי, והטעם, משום שזה החודש הוא זמן רוב שמחתנו ונבחר בו יום סליחתנו ויש בו ארבעה מועדים ראש השנה יום הכפורים סוכות ושמיני עצרת, והוא חודש השביעי, והשביעי לעולם משובה, ונשלם בו עבודת בית המקדש בימי שלמה המלך ע"ה, והוא נקרא ירח האתנים ותחלתו יסורין וסופו שלווה, ומפני אלו הענינים ראוי לשמוח בו ושלא להראות שום צער וצרה ברבים, אבל הרשות בידו אם ירצה להתענות ולעשות הטוב

עיין בשו"ע או"ח סימן קל"א ס"ז דאיתא וז"ל ומנהג פשוט שלא ליפול על פניהם בכל חדש ניסן ולא בט' באב ולא בין יו"כ לסוכות. עכ"ל. וכ"ה ברמ"א שם בס' תרכ"ד וז"ל אין אומרים תחינות ולא צו"ץ מיו"כ עד סוכות. עכ"ל.

עי' בכותרת לאו"ח סי' תק"ע דאיתא וז"ל דין חנוכה ופורים וימים שאין אומרים בהם תחינה שנפגשו בתוך ימי נדרי תענית. עכ"ל. ועי' בש"ך ביו"ד סי' רט"ו ס"ק י"א דאיתא לגבי ימים האסורים בתענית וז"ל ימי ניסן וכן שאר הימים שאין אומרים תחנון דין כימים האסורים מדבריהם. עכ"ל. הרי מבואר ד"ימים האסורים בתענית" ו"ימים שאין אומרים בהם תחנון" הם תלויים אהדדי, וא"כ כיון דאין אומרים תחנון בין יוה"כ"פ וסוכות, גם אין מתענים בין יוה"כ"פ וסוכות.

וכ"ה להדיא בקיצור שו"ע סימן קל"ג וז"ל בימים שבין יום הכפורים לסוכות אין מתענין אפילו תענית יארציט, ואין אומרים "תחנון" לפי שהם ימי שמחה שהיו מחנכין בהם את המזבח בימי שלמה, וגם אנחנו עוסקים במצות בנין סכה והכנת אתרוג ושאר המינים לכבוד אדון האדונים מקדש ישראל והזמנים. עכ"ל. וכ"ה להדיא במ"ב בסימן תרכ"ד ס"ק י"ד וז"ל אין מתענין מיו"כ עד סוכות יום שמת בו אביו ואמו שהם ימי שמחה שהיו מחנכין בהם המזבח

הימים שבין יוה"כ"פ וסוכות המשך ליוה"כ"פ

פניהם אף בתשרי כן לפי שיצא רובו בקדושה ב' ימים של ראש השנה ויום הכפורים וד' ימים בן כפור לסוכות וט' ימי החג הרי ט"ז ואף לבני ארץ ישראל שעושין ח' ימים כיון דמחצת חשוב כרובו, ומיהו האי טעמא לא קאי אלא לפי הטעם שכתב הלבוש בסימן קל"א ותרכ"ד לפי שבהם נשלם בית המקדש שבנה שלמה ע"ה אבל לפי הטעם שכתב בסימן תרכ"ד לפי שאין השי"ת מתחיל לחשוב עונותיהם של ישראל עד יום א' של חג הסוכות לא שייך האי טעמא, ואפשר לומר טעם אחר וכו'. עכ"ל. וצ"ע בזה.]

הרי דהגר"א הוסיף עוד טעם דכיון דמבואר במדרש דיו"ט ראשון לסוכות הוא ראשון לחשבון עונות, א"כ חזינן דליכא חשבון עונות בימים שבין יוה"כ"פ וסוכות, ובע"כ דהני ימים הם דומים ליוה"כ"פ.

[הנה חזינן דהגר"א כתב להדיא דלפי האי טעם הני ימים הם "יום טוב". ואפשר דזהו דלא כהמבואר בכף החיים על או"ח סימן קל"א ס"ק צ"ח וז"ל אחר הסוכות אין נופלין עד ב' חשוון והטעם דומיא דניסן מה ניסן הואיל ויצא רובו בקדושה אין אומרים בו תחנון ואין נופלים על

הנה ראינו דאין נפילת אפים (ואין מתענים) בימים שבין יוה"כ"פ וסוכות. עיין בביאור הגר"א בסימן קל"א שם שכתב דהטעם הוא שאז נשלם בנין בהמ"ק כמ"ש בפ"ק דמועד קטן.

ועיין בביאור הגר"א בסימן תרכ"ד שהוסיף עוד טעם וז"ל משום דהוי' יו"ט כמו יוה"כ במקצת כמ"ש במדרש על פ' ולקחתם לכם ביום הראשון כו' מכאן ואילך כו' והם ימי חנוכה הבית ועי' בפ"ק דמ"ק ובפ"ב דשבת. עכ"ל.

ימים שאין לשטן בהם שליטה ולעומת זה ה' ימים קודם ראש השנה מן כ"ה אלול ימים שיש להתגבר בתשובה כי אדם אין לעבוד האדמה לתקן כמ"ש לעבדה ולשמרה דא מצות עשה ולא תעשה. עכ"ל.

ועי' בדרשות חת"ס דרשה לשבת הגדול שנת תק"ס שהעיר שיש ב' ימים בשנה שנקראים בשם "גדול", שבת הגדול ויום כפור נקרא יומא צומא רבה, וביאר כי השם גדול מורה כי יש התפשטות הכח של יוהכ"פ על ימים שלאחריו דהוי יוהכ"פ אריכתא עד היום הראשון של סוכות. עכ"ל.

וכי ראשון הוא אלא ראשון לחשבון עונות בשלמא אם הוא ראשון בחודש הוא ידוע ראשון לבריאת עולם ולכמה דברים מסגולת ראשון בתשרי אבל ראשון לחג מה הראשון ומשני ראשון לחשבון עונות וכו' ובו ביום נלקח לולב שהוא גם כן כופה לסטרא אחרא ולכן נרמז ה' בלולב ולא בסוכה ולהורות כי ה' ימים שאין לו אחיזה ומזה תבין מ"ש איש אלהים קדוש מהרמ"ע כי נאמר (בראשית ג') ואיב"ה אשית רמז לו ימים המסוגלים לתשובה א' דראש השנה יו"ד ימי תשובה ב' דראש השנה וה' דחק עצמו מהרמ"ע בעל כרחו לפרשו אבל הוא הדבר שכתבנו שכונן לה'

ועי' ביערות דבש חלק שני דרוש י' דאיתא וז"ל ובד' ימים שבין יום הכפור לסוכות אין לו אחיזה וגם יום ראשון של סוכות כי בו אתרוג ולולב מנצחים לס"א כמבואר במדרש ויק"ר ל' וזוהו תבין מ"ש חז"ל השטן בגימטריא שס"ד ויום אחד יום הכפור אין לו רשות ויש להבין הא ה' דמלת השטן הוא רק משמש לפעולת ה' הידיעה אבל עיקר שמו שטן וכי שמו השטן וא"כ עדיין חסרו ה' ימים אבל זה הוא אלו ה' ימים ד' ימים בין יום הכפור לסוכות ויום ראשון דלולב ואתרוג מגין ואין לו רשות כנ"ל ולכן אין לו רק שנ"ט ימים וזו היא כוונת המדרש ולקחתם לכם ביום הראשון

עוד ייחוד להימים שבין יוהכ"פ וסוכות לפי דברי הגר"א בשיר השירים

אלו בשפ"א (בהמשך דבריו שם בשמות פרשת שקלים שנת תרמ"א) וז"ל ובגלות יש להתחזק במעשה הצדקה שע"י נדבת המשכן נתקנו בני ישראל אחר החטא דכתיב בכל לבבך כו' נפשך כו' מאודך וכל זה קיימו בני"י ביציאת מצרים שנמשכו אחריו ית' כמ"ש לכתך אחרי במדבר זה בכל לבבך ובמתן תורה בכל נפשך כמ"ש נפשי יצאה בדברו ונתקדשו נפשות בני"י במתן תורה אח"כ בנדבת המשכן נתקיים בכל מאודך לכן נתן הקב"ה נכסים לאדם שיוכל למצוא עזר גם בימי ירידה ע"י מעשה הצדקה שכמו שאדם נותן מנכסיו השייכים לו בעבור רצונו ית' כן זוכה שיחזירו לו המדריגות שנאבדו ממנו ע"י החטא כמ"ש מתן אדם ירחיב לו. עכ"ל. הרי מבואר כנ"ל דהא שבנ"י נתנו נדבות למשכן הוי חלק מהתיקון לחטא שלהם. וע"ע בשפת אמת שמות פרשת שקלים שנת תרל"ד דאיתא וז"ל כפי מה שאדם נותן משלו יוצא מכל המצרים וזה על הכלאים כמ"ש בזוה"ק פ' כמו בית הכלא שע"י הנדבה נעשה בן חורין והוא הכנה לפסח כי גם עתה יש הרצון והנדבה שבנ"י מוכנים לתת השקלים אף כי א"י לקיים בפועל ולכן מביא שמחה כדכ' ולישרי לב שמחה שכשיצאין לחירות מיצה"ר באין לישרת לב. עכ"ל.

תרמ"א דאיתא וז"ל משנכנס אדר מרבין בשמחה הוא שמחת הנדבה שהביאו בני"י בכל אדר השקלים ואיתא מצות שקבלו עליהם בשמחה עדיין עושין כו' וכל נדבת ישראל לשמים ה' בשמחה כמ"ש במשכן האנשים על הנשים וכן במקדש בימי דוד וגם בבית שני התנדבו בשמחה ע"ש לכן נתעורר שמחת עבודת ביהמ"ק בימים אלו וגם עתה שאין לנו לא משכן ולא מקדש יש להרבות בצדקה בימים אלו כאשר נתקן אח"כ מתנות לאביונים בחודש הזה. עכ"ל. הרי מבואר בשפת אמת דהשמחה של בני"י בנדבת המשכן פעל לדורות.]. הנה נמצא שהוזכר בדברי הגר"א הנ"ל שני ייחודים להימים שבין יוהכ"פ וסוכות, א' הם המשך ליוהכ"פ, ב' הם הימים שנדבו למשכן. ויתכן דב' דברים אלו הם דבר א', דהקביעות דהני ימים כימי כפרה היינו משום דבהני ימים נשלמה הכפרה דחטא העגל, דלפי הגר"א העננים נסתלקו מחמת חטא העגל, ולא חזרו מיד אחרי יוהכ"פ, אלא דוקא חזרו אחרי שנדבו נדבות המשכן, וא"כ חזינו דהנדבות למשכן בהני ימים הם השלימו הכפרה. נמצא דכמו דיוהכ"פ וסוכות נקבעו מחמת שייכותם לחטא העגל הוא הדין דהימים שבין יוהכ"פ וסוכות נקבעו מחמת שייכותם לחטא העגל. ומצאתי מקור לדברים

עיין בגר"א בשיר השירים פ"א פ"ד דאיתא וז"ל סוכות שהוא זכר להיקף ענני כבוד שהיה תלוי בבנין המשכן כידוע וזוהו יתורץ מה שהקשו למה אנחנו עושים סוכות בתשרי כיון שהוא נגד היקף ענני כבוד היה ראוי לעשות בניסן כי בניסן היה תחילת היקף העננים אבל נראה לפי שכשעשו את העגל נסתלקו העננים ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן ומשה ירד ביוהכ"פ ובמחרת יוהכ"פ ויקהל משה וצוה על מלאכת המשכן וזה היה ב"א תשרי וכתוב והעם הביאו עוד נדבה בבקר בבקר ב' ימים הרי י"ג בתשרי, וב"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממושה את הזהב במנין ומשקל, ובט"ו התחילו לעשות ואז חזרו ענני כבוד. עכ"ל. הרי דהד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות הם הימים שנדבו למשכן. [הנה יש ייחוד מיוחד להימים שנדבו למשכן, דהרי בנין המשכן עצמו לא היה ע"י כולם, אלא ע"י חכמי לב מיוחדים, משא"כ הנדבות היו ע"י כולם, ועוד הרי הבנין עצמו היה ע"י ציווי בדיוק מה לעשות, משא"כ הנדבות באו מנדבת לבם של כלל ישראל והראו בזה רצון עצמי לעשות משכן לד'. וא"כ י"ל דכיון דבנ"י נדבו למשכן ברצון להתקשר להקב"ה לכן נעשו הני ימים לימי רצון להתקשרות עם הקב"ה. ועיין בשפת אמת שמות פרשת שקלים שנת

ימי הכנה למצוות סוכה ולולב

י"כ בעשיית הסוכה, כדי לצאת ממצוה אל מצוה. עכ"ל. ועי"ש בריש סימן תרכ"ה דאיתא וז"ל מצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה. עכ"ל. הרי דרך הוזכר להתחיל בסוכה ולא בלולב. ועיין גם בברכי יוסף שם בסימן תרכ"ד דאיתא וז"ל המדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום הכיפורים

ברוך הוא אומר להן כבר מחלתי לכם על מה שעבר מכאן ואילך חשבו עונותיכם לפניכם לפיכך אמר ביום הראשון ראשון לחשבון עונות מיום הראשון של מועד ואילך. והנה עיין בשו"ע או"ח סוף סימן תרכ"ד דאיתא וז"ל אין אומרים תחנון ולא צו"ץ מיום כפור עד סוכות, והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי

עיין בילקוט ויקרא רמז תרנ"א (ובעוד מקומות במדרש) דאיתא כיון שבא יום הכפורים וכל ישראל מתענין הקדוש ברוך הוא סולח לכל עונותיהן וכו' מיהכ"פ עד החג כל ישראל עסוקין במצות זה עוסק בסוכתו וזה עוסק בלולבו וביום טוב הראשון של חג הם נוטלין לולביהן ואתרוגיהן בידיהן ומקלסין להקדוש ברוך הוא והקדוש

בעשית הסוכה כדי לצאת ממצוה וכו' ואסמכוה אקרא וישב ביום ההוא עשיו לדרכו שעירה ויעקב נסע סוכותה. עכ"ל. ועיין בספר בן איש חי הלכות שנה ראשונה פרשת וילך אות כ"ג דאיתא וז"ל אחר שיאכל סעודת התענית בליל מוצאי כפור, יאמר על השלחן פתיחת אליהו זכור לטוב, וכתב הרב יעב"ץ ז"ל, ללמוד ברעיא מהימנא פרשת אמור דף צט ע"ב, יומא דראש השנה איהו יומא דדינא וכו' עד דף ק' זכאה חולקיהון בהאי עלמא ובעלמא דאתי, ואחר כך יברך ברכה אחרונה על סעודתו, ויקום בזריזות לעשות איזה הכנה לסוכה. עכ"ל.

אבל עיין בכף החיים שם בסימן תרכ"ד ס"ק ל"ו דאיתא וז"ל מוצאי יום הכפורים מנהג הקדוש וכשר לתקן בסוכה איזה דבר קודם שיאכל, וכן גם כן טוב שביום י"א אחר תפלת שחרית קודם שיאכל יקנה דבר מצוה לולב או אתרוג אם אפשר. עכ"ל. וכן עיי"ש בסימן תרכ"ה ס"ק ד' דאיתא וז"ל כשם שמצוה לעסוק בסוכה מיד אחר יום הכפורים כך מצוה מיד אחר יום הכפורים להתעסק בהכנת לולב ומיניו

וכמו שכתב הטור לעיל סימן תקפ"א בשם מדרש יעו"ש. עכ"ל.

[הנה לפי פשוט לשון הרמ"א דהני ימים קשורים למצות סוכה ולא ללולב, מהו הפירוש בזה, למה יש ענין לעשות סוכה בהני ימים וליכא ענין לעשות לולב בהני ימים. הנה עיין במשך חכמה על ויקרא פכ"ג פמ"ב דאיתא וז"ל בסוכות תשבו כו' התורה האלקית יש בה מצות שהם מדריכים האדם נגד הטבע, ויש מצות שהם כפי הטבע, רק שהם מטהרים את הטבע ומזככים אותה, וזה מצות סוכה, אחרי שהאדם הוא עמל בשדה כל הקיץ יחרוש, יזרע, ויעדור, ויקצור, ויעמר, ועמל בשדה, ויאסוף את גרנו, ואסמיו מלאו בר ולבו שמח בפרי עמלו מה מתוקה לו מנוחתו להסתופף בצל ביתו, אז באה התורה ואמרה צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, וזה נגד הטבע לקדש כחות האדם והרגשותיו מגבול החמרי, ולכן אמרו חג הסוכות תעשה לה' שיהא שם שמים חל על הסוכה כעל החגיגה, והוא ענין קדושה ועצי סוכה אסורין מן התורה, אמנם יש מצות שהן כפי

חוקי הטבע, רק שהוא עפ"י חוקי החכמה העליונה בפרטים מצוינים לפי טעמי החכמה האלוקית, וע"ז אמרו (בבא מציעא סא ע"ב וע' רש"י) המעלה מעלה שעשיתי להם שהבדלם מהשרצים, והנה מחק הטבעי לשמוח בעת האסיף בזרעונים ובעטירות של שבילים, כנהוג בין העמים ע"ז באה התורה והגבילה ד' מינים ידועים בקבלה ואמרה ושמתם לפני ה' ז' ימים, לכן גבי אתרוג לא נזכר רק הוקצה למצות, אבל שיהא חל ש"ש לא הוזכר בגמ' (רק ברש"י לו ע"ב ד"ה אסור להריח יעו"ש), ומפני זה מצות שהן נגד הטבע צריכין הכנה רבה וחזוק, לכן כתיב תעשה בסוכה (ולב"ש בעי שיהא לשם חג) ותעשה ולא מן העשוי, לא כן בד' מינים שהן כפי הטבע אינו צריך הכנה רבה, ואף שאינו אגוד כשר וליכא עשייה גביה, ולא שייך תעשה ולא מן העשוי, וליקט ענבים ביו"ט כשר ודו"ק. עכ"ל. הרי מבואר במשך חכמה שע"פ דבריו מובן למה סוכה בעי הכנה ועשייה, ולולב לא בעי הכנה ועשייה. וז"ל דהו הביאור בפשוט דברי הרמ"א הנ"ל.]

יחוד הימים לפי השל"ה

ע' בשל"ה הק' מסכת סוכה פרק נר מצוה (א) דאיתא וז"ל ארבע ימים שבין יום כפורים לסוכות בהן עוסקין בני ישראל במצות סוכה וארבעה מינים ומעשים האלה מביאים את האדם לידי זכירה שיזכור בדביקותו בהשם יתברך ולדבקה בו על כן אלו הימים הם כמו יום טוב מאחר שהעסקים הקדושים מביאים לידי זכירה הנ"ל לשמוח בשמחה הרוחנית לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב וכמו שאמרו במדרש התנחומא שהביא הטור ריש הלכות ראש השנה שאמר במוצאי יום הכפורים עוסקין במצות סוכה ולולב ואין עושין עונות לכך קוראין יום טוב ראשון ראשון לחשבון העונות, עוד אמרו טעם לפי שבאלו הימים נשלם בנין בית המקדש של שלמה על כן הם ימים טובים ראוי לשמוח בהם להתדבק בו יתברך לעבדו בשמחה ובטוב לבב. עכ"ל.

ועע"ש בהמשך דבריו דאיתא וז"ל ובהגה"ה מהרי"ל בהלכות מוצאי יום כפור כתוב וזה לשון מהרא"ק בין יום כפור לסוכות אין נופלין שאותן ארבעה ימים נתן הקדוש ברוך הוא מתנה לישראל שמוחל עונותיהם כל אותן הארבעה ימים ואינו מתחיל למנות עונותיהם אלא מיום ראשון של סוכות שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון רוצה לומר ראשון הוא לעבירות עד כאן לשונו וקרוב ללשון זה כתוב במנהגים לכאורה משמע מדבריהם שכל מה שחוטא האדם בימים האלה לא יחשוב ה' העון וחלילה להאמין בזה להיות ארבעה ימים בשנה הפקר איש כל הישר בעיניו יעשה דאפילו על יום אחד בשנה אמרו רבותינו ז"ל במסכת חגיגה (דף ה ע"ב) כל העובר עבירה אחת אפילו פעם

אחת בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה ולמדו אותו רבותינו זכרונם לברכה מקרא כמספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה ומכל שכן בימים המקודשים האלה וכו' על כן לא יטעה איש ההמוני חס ושלום ואדרבה עונש העבירה שהאדם עושה בימים המקודשים חמיר טפי וענין מדרש התנחומא (אמור כ"ב) שאמר שיום טוב ראשון של סוכות הוא ראשון לחשבון העונות הוא על הרויב בסתמא שאין ישראל עושים עונות בימים ההם מאחר שטרידי במצוות ממילא הוא לזכרון שלא יחטאו ודוק בלישנה שאמר אין עושים עונות לכך קורא יום טוב ראשון ראשון לחשבון העונות כלומר מאחר שאינם חוטאים ממילא ימשך שלא מתחיל חשבון העונות רק מיום שנחו מעסק וטרדת הכנת המצות ואף על פי שבדאי הרבה והרבה הם החוטאים אטו ברשיעי ובשופטני עסקינן הנפש החוטאת היא תמות וכפרי מעלליהם יאכלו אמנם הפסוק מדבר לפי טבע כנסת של ישראל וכל ישראל קדושים הם ודברי מהרא"ק הנ"ל והמנהגים והנמשכים אחריהם ראוי להמליץ בעדם ולומר שכוונתם היא כך בחמלת ה' על ישראל שנתן לנו יום כפור לכפר עונות שישאל מסגלין עונות כל השנה ונתן יום זה לכפר כך אלו הארבעה ימים הם ענפים מיום כפורים לכפר עונות של השנה שעבר בזכות שטורחים ועוסקים במלאכת שמים עם התעוררות הלב אז יש בימים בעצמם מעין מחילה וסליחה ענפים מיום הכפורים האמיתי אבל בלא התעוררות ומכל שכן החוטא בהם חס ושלוש אדרבה ואדרבה עונשו מרובה על כן החכם

עיניו בראשו יעסוק במצות סוכה ולולב בעסק ובטורח גדול ובדמים יקרים לשם הידור מצוה ויהיה לו התעוררות גדול בלבו וישוב אל ה' וירחמנו וישמח ישראל בעושיהו. עכ"ל. ועע"ש בפרק תורה אור (א) דאיתא וז"ל ענין ארבעה ימים שבין יום כפורים לסוכות אשר כתבתי בפרק ראשון שמכח עסק שעוסק במצות סוכה ולולב יהיה לו לזכרון להתקדש בהם ולא יזוז מלבו הרהורי התשובה ואחר כך ימי החג הם בעצמם קדושים שבהם מקיימין המצות של סוכה ולולב ובאלו הארבעה ימים מכינים המצות ודע כי הכל נרמז בסוד י"י סוד עשרת ימי תשובה וה"י במילואה היא "יוד" המילוי עולה גם כן "י" כבר כתוב לעיל בדרושים הלשון שאמרו רבותינו ז"ל עשרה ימים שבין ראש השנה ליום כפורים לכאורה אין הלשון מדוקדק דהא אין בין ראש השנה ליום כפורים רק שבעה ימים וכתבתי שם מה שכתבתי וכתבתי שרומז גם כן על עשרה ימים שבין יום כפורים להושענא רבא כי מצינו יום כפורים נקרא ראש השנה כמו שנאמר בראש השנה בעשור לחודש וגמר יום כפורים הוא הושענא רבא שאז נשלם החתימה ונגמר יום כפורים במילואו ובטובו ומאחר שיצדק שם של ראש השנה ביום כפורים ושם של יום כפורים בהושענא רבא וביניהם עשרה ימים הרי עשרה ימים בין ראש השנה ליום כפורים אבל עשרת ימי תשובה הראשונים הם העיקרים והם עצם עשרה ועשרה ימים שאחר זה הם גם כן ענפי תשובה והם מילוי של "יוד" והמילוי הוא אותיות "דו" "ד" הם ארבעה ימים שבין יום כפור לסוכות "י" הם ששת ימי סוכות ואחר גמר

"יוד" במילואה אז היום שאחריו הוא גמר חתימה. עכ"ל.
וע"ע בשל"ה במסכת חולין פרק נר מצוה (סא) דאיתא וז"ל מצאתי בספר אחד וזה לשונו ולפי שמצינו מעשר בכמה מילי אפילו בבנים כדאיתא ברבות פרשת ויצא, רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר כותי אחד שאל את רבי מאיר א"ל אין אתם אומרים יעקב אמיתי דכתב תתן אמת ליעקב א"ל הן א"ל ולא כך אמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך א"ל הן א"ל הפריש שבטו של לוי אחד מעשרה וכו' ואיתא ברבות פרשת עקב מזה פרי אדמתך צריכים עישור אף פרי

בטנך צריכין עישור וזו המילה לכן נראה לי דגם ימי האדם צריכין עישור רצה לומר דאוכל תשעה ימים ומתענה בעשירי וסמך לדבר יום כיפורים עשור לחודש ועניתם את נפשותיכם הרי שיום עשירי מראש השנה חביב לפני קב"ה להתענות בו ויש לבאר גם כן דהיינו טעם ולקחתם לכם ביום הראשון דארבע ימים שבין יום כיפורים לסוכות מוותר להם שלא לבא לחשבון לפי שהשנה שנ"ד ימים והלכו להם בעשירית חוץ מד' ימים לכן וותר לאותן ד' ימים לפי שלא באו לכלל מעשר אפילו למחציתו לא באו והתחילו מט"ו בתשרי וקראו ראשון להתחיל

בו מצות מעשר והיינו ראשון לחשבון עונות כלומר הד' ימים שקדמו לו אינם חייבים במעשר דאין בהם עונות ויום ט"ו הוא לחשבון עונות שחייב לעשור ממנו להתענות עשירי שלו וע"ד המדרש דרבי תנחומא ואף שכבר התענה בעשור לחודש ההוא יומא לכפרת עון רק שבחר בעשירי לחביבתו ועתה ט"ו בתשרי להתחלות ימים החייבים במעשר ומצוה זו עשירי דיומא מצוה רבה היא עדל ידו צריך לספור כל ימי חייו הימים שהש"י זון ומפרנס אותו להתענות יום העשירי ולא יזוז מנגד עיניו השגת הש"י ועל ידי כן יעבוד אותו באהבה. עכ"ל.

שיבה סוכה דוגמת עולם הבא

עיין במשך חכמה על דברים פל"ב פ"ג דאיתא וז"ל העיקר התכליתי אשר יתנהג האומה באופן טבעי מושג פרטי, וזה כי יקצרו ויאספו דגנם וראשית כל אשר לו יובא בית ד' ולמשרתיו הקדושים, ושלוש פעמים בשנה יעזבו כל אשר להם תחת כנפי הבטחון האלקי ויבואו להראות פני ד', וכאשר יישירו לכת תוסף הארץ לתת פריה ותהיה חיות ד' על הגוים סביב, ובכל מפעל ומצעד יזכיר ויברך שם הבו"ת, וחיים כזה הוא חיים רוחניים, ויקר שעה אחת מכל חיי העוה"ב לכל מתבונן, לא כן בימי משה אשר נפרצו גבולות הטבע ונהרסו מבצרי ההנהגה התמידית, רק לא פעלו מאומה, והמן יורד וכל אחד רואה עמוד הענן וכבוד ד', וד' הולך לפניו,

הלזה יקרא תכליתי, הלא אין זה רק חיי העוה"ב, חיים של מלאכים, וכמאמרם ז"ל (מכילתא בשלח י"ז) לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן, וכבר חז"ל בעמדם על ענין זה הפליגו לדבר ודרשו (סנהדרין כ') ברוח קדשם שקר החן זה דורו של משה והבל היופי זה דורו של יחזקיה, שגם בו היה נס ופלא במפלת סנחריב וכיו"ב בעמידת הצל וכיו"ב, אשה יראת ד' כו' זה דורו של ריב"א שהיו ששה מתכסין בטלית אחד כו', וזה אשה, הוא החומר שהחומר פעל פועל אלקי, לא כן בדורות הללו כמעט בטלה הבחירה ונהרסו מפעלי החומר, אך למה נצרכו לזה אם אין זה התכלית האמתית, אולם כאשר יסוד התורה אנכי ולא יהיה כן יסוד האמונה והאומה

הוא מ' שנה האלו, כי בזמן כזה יכלו לפרש התורה היטב ולזכך נפשותם עד היותם יותר במעלה כאישים הנבדלים והשרישו האמונה והנפש האלקי בזרעם אחריהם, וגם זה המופת על האמת לקלי הדעת כמו"ש רמב"ם (ע' מורה נבוכים ח"ג פ"ג), ולכן הוצרכו למשה, וזה באבות לא נראה הקב"ה בהנהגה הנסיית רק אברהם נתן ד' מאות כו' עבור כבדת ארץ, וזה ושמ"י ד' לא נודעתי להם (ר"פ וארא), לא כן במשה הוא איש האלקים בעלא דמטרונותא שהוא ביטול מוסדות הטבע אשר היא המטרונותא המנהגת בתבל (הגר"א באדרת אליהו ר"פ ברכה). עכ"ל. ועל פי דבריו י"ל דסוכה זכר לעניי הכבוד היינו לעשות דוגמת עוה"ב.

עירוב חצרות בחול המועד וביום טוב שני בארץ ישראל

הנה בחול המועד יש סוברים דאין איסור הוצאה, וא"כ יש לחקור לגבי מי שמחמיר וסובר שיש איסור הוצאה (שלא לצורך), האם הוא יכול לסמוך על עירוב חצרות הנעשה לשבת ויו"ט, או האם י"ל דהיות ויתכן מאד שיש מהמשתתפים בעירובו שסוברים דאין איסור הוצאה, ממילא אינם שייכים לעירוב בחול המועד, וממילא יש להני לאסור שאר אנשי העירוב מלהוציא. וצע"ע היטב בזה.

עוד יל"ע לגבי יום טוב שני בארץ ישראל, דבני חו"ל צריכים עירוב חצרות כדי לטלטל שלא לצורך יום טוב. והנה היות ובני ארץ ישראל אינם שייכים לעירוב חצרות בהאי יום, יש לעיין האם באמת שייך לבני חו"ל לעשות "עירוב" בלי לעשות שכירות רשות מבני א"י. ואת"ל שיכולים לעשות עירוב חצרות, יל"ע לגבי "עירוב של שכונה" או "עירוב של עיר" שכבר עשו השכירות לכל שבתות השנה, האם

האי שכירות מועיל ליו"ט שני להתיר טלטול של בני חו"ל.
והנה את"ל דעירוב חצרות מן הסתם לא מועיל בחול המועד מחמת הני שסורים דלית בו איסור הוצאה, עדיין יש להסתפק לגבי יו"ט שני ביו"ט שני אחרון שאז אינו חול המועד לבני ארץ ישראל. וצע"ע היטב למעשה בכל זה.

אותלחופת
עימוד שחפור טקסט ליצירה
otl74041@gmail.com | 05276-74041

המנהל מרדכי אהרן ספרים
י. בלוי
ע"ד הביט

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר
בתי כנסת, מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגבל! הזריז נשכר!
לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל
ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

עמק השבוע

גיליון פג

שנה ב

שבת הוה"מ סוכות תשפ"ז והיום שאהריה

גיליון זה הודפס לפני יום טוב

עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה משום דלמעלה מעשרים אין אדם יושב בצל סוכה

יומ"ם גימטריא עשרים אמה, אח"ז מצאתי זאת ברוקח הגדול בהלכות סוכות. עכ"ל.

ועיין בספר אבודרהם דאיתא וז"ל שלשה דברים הם אם נתנו אדם למעלה מעשרים אמה פסולים, ואלו הן מבוי, נר חנוכה, סוכה, ושלשתן יש להם רמז מן הפסוק, מבוי שנאמר (בראשית י"ט:ח') כי על כן באו בצל קורתך, הקורה תהיה עד צל טפחים ולא יותר וצל טפחים הם עשרים אמה באמה בת ששה טפחים, סוכה שנאמר וסוכה תהיה לצל יומם מחורב, חנוכה זאת חנוכת המזבח ביום עולה למזבח ק"כ. עכ"ל.

"וסכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרח וממערב".

ועיין ברוקח בהלכות סוכות דאיתא וז"ל וכתוב סוכה תהיה לצל יומם בגימטריא וסוכה עשרים אמה לכך סכה שהיא גבוהה מוכ' אמה פסולה. עכ"ל. ועיין בספר אמרי נועם על מועדים יום א' דסוכות דאיתא וז"ל מאמר חז"ל סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, ואמרו ז"ל מקרא "וסוכה תהיה לצל יומם", עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה וכו', יש לרמז תהי"ה לצ"ל

עיין במס' סוכה בדף ב ע"א דרבי זירא אמר דסוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה מהכא וסכה תהיה לצל יומם מחורב עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות אמר ליה אביי אלא מעתה העושה סוכתו בעשרות קרנים הכי נמי דלא הוי סוכה אמר ליה התם דל עשרות קרנים איכא צל סוכה הכא דל דפנות ליכא צל סוכה.

הנה מבואר דר' זירא יליף דסוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה מהא דכתיב בישעי' (ד':ו')

האם הפסוק "וסוכה תהי' לצל יומם" מיירי בסוכה דחג הסוכות

רבנן דקיסרין שמעון טעמא דר"ש וטעמון דרבנן מן הדין קרייא וסכה תהיה לצל יומם מחורב הרי אחת ולמחסה ולמסתור הרי שנים מזרח וממערב רבנן עבדין מזרח וממערב אחת ר"ש עבד מזרח וממערב שנים.]

הרי לכאורה נמצא שיש סתירה בין הסוגיא בדף ב ע"ב להסוגיות בדף ו ע"ב ודף ח ע"ב אי הפסוק מיירי בסוכה דחג הסוכות.

שו"ר בחכמת שלמה על או"ח סימן תרל"ג שעמד בכל זה וז"ל הנה בהא דאיתא בשו"ע סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה הנה המעיין בש"ס יש בזה ג' טעמים וטעם ר"ז הוי מכת דכתיב וסוכה תהיה לצל יומם עד כ' אמה אדם יושב בצל סוכה וכו' וקאמר שם בש"ס כולוהו כר"ז לא אמרו ההיא לימות המשיח הוא ופירש"י אותם סוכות יהיו לצלל עונג ולמסתור אבל סוכת מצוה אינה לצל ומוכח שם דבהא פליגי דלר"ז סוכת מצוה הוי לצל ולאין מ"ד לא הוי לצל וכ"כ רש"י אחר כך בד"ה תרתי וז"ל דאין שם סוכה אלא העשוי לצל דההיא דימות המשיח משום דעשויה לצל קרויה סוכה, הנה מזה משמע אם לר"ז לא הוי סוכה אלא העשויה לצל מוכח דלאידך מ"ד דאמרו לא כר"ז לא בעינן בסוכה שיהיה עשויה לצל, וקשה לי טובא ממי"ש לקמן בש"ס דף ח' בסוכת גנב"ך ורבק"ש דתנא שם ובלבד שתהא מסוככת

[שו"ר בערוך השולחן על או"ח סימן תרל"ה דאיתא וז"ל ומכל מקום, אף על גב דלא בעינן סוכה לשמה, מכל מקום לא כל הסוכות כשרות, אף על פי שהסכך הוא מהדברים הכשירים לסיכוך, וכן הדפנות כהלכתן, וצילתה מרובה מחמתה, והיינו דבעינן שנעשית לצל להסתתר שם משרב ושמש, דכתיב "וסוכה תהיה לצל יומם מחורב", אבל אם נעשית מאליה פסולה, שהרי אינה לצל, וכן אם נעשית להצניע שם דבר, או לאוצר תבואה, וכיוצא בזה אינה סוכה, כיון שלא נעשית להסתיר עצמו בצל מחוס, עכ"ל.] וא"כ בע"כ דהקרא בישעי' מיירי בסוכה דחג הסוכות.

וכן עיין בדף ו ע"ב דאיתא תנו רבנן שנים כהלכתן ושלישית אפילו טפח רבי שמעון אומר שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח במאי קמיפליג רבנן סברי יש אם למסורת ורבי שמעון סבר יש אם למקרא וכו' רב מתנה אמר טעמיה דרבי שמעון מהכא וסכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרח וממערב. הרי מבואר להדיא דהא מיהא לפי ר' שמעון דהקרא בישעי' מלמד דין בסוכה דחג הסוכות. [ועיין בירושלמי סוכה פ"א ה"א דאיתא מה טעמון דרבנן וסכה תהיה לצל יומם מחורב הרי אחת למעלה סוכות סוכות סוכות הרי שלש מ"ט דר"ש וסכה תהיה לצל יומם מחורב הרי אחת למעלה סכת סכת סכות מלא הרי ד'

הנה עיין לקמן בדף ב ע"ב דאיתא כולוהו וכו' כרבי זירא וכו' לא אמרי ההוא לימות המשיח הוא דכתיב ורבי זירא אם כן לימא קרא וחפה תהיה לצל יומם ומאי וסכה תהיה לצל יומם שמעת מינה תרתי. הרי לכאורה מבואר שנחלקו האמוראים אי האי קרא בישעי' מיירי גם בסוכה דחג הסוכות או רק בסוכה דימות המשיח. והנה בפשוטו מבואר ברמב"ם ובשו"ע דקיי"ל כטעמו של רבא (ד'דירת עראי) לפסול סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים, ודלא כר' זירא. וא"כ להלכה לכאורה מבואר דהאי קרא בישעי' לא מיירי בסוכה דחג הסוכות כלל. וכן משמע מאד מרש"י שם בדף ב ע"ב דאיתא וז"ל לימות המשיח אותם סוכות יהיו לצל לעונג ולמסתור, אבל סוכת מצוה אינה לצל. עכ"ל.

אבל עיין לקמן בדף ח ע"ב דאיתא תנו רבנן גנב"ך סוכת גוים סוכת נשים סוכת בהמה סוכת כותים סוכה מכל מקום כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה מאי כהלכתה אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל סוכה מכל מקום לאתויי מאי לאתויי סוכת רבב"ש דתנו רבנן סוכת רבב"ש סוכת רועים סוכת קייצים סוכת בורגנין סוכת שומרי פירות סוכה מכל מקום כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה מאי כהלכתה אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל, הרי מבואר דהסכך צריך להיות "עשוי לצל", ומהו המקור לזה, ולכאורה המקור הוא מהאי קרא בישעי',

דמוקי לה לימות המשיח סברי דלא קפדינן בהכי אלא אע"ג דבלא"ה צלתה מרובה לא איכפת לן ובלבד שהסיכור עשוי ג"כ לצל, כן נראה לי נכון, אלא דמדקדוק לשון רש"י לא משמע כן דא"כ לא היה צריך לפרש לעיל במתני' בחמתה מרובה מצילתה דפסולה דע"ש הסכר קרוי סוכה, דבפשיטות הוה מצי לפרש דעל שם הצל נקרא סוכה וכמו"ש שם, ויש ליישב ועדיין צ"ע ודו"ק. עכ"ל. הרי דס"ל דלא בעינן ילפותא מהפסוק בישעי' שסכך צריך להיות לצל. וכן עיין בפני יהושע בדף ז ע"ב דאיתא וז"ל מפשטא דלשון סכך היינו שצילתה מרובה כדכתיב וסוכה תהיה לצל יומם, עכ"ל, הרי משמע כנ"ל דס"ל דלא בעינן לזה ילפותא. וא"כ אין הכרח מהסוגיא בדף ח' דהפסוק בישעי' מיירי בסוכה דחג הסוכות.

אבל הפנ"י עצמו העיר דכל דבריו הם דלא כפשוטו משמעות דברי רש"י, והניח הענין בעדיין צ"ע.

ליישוב, דעיין בפני יהושע שם בדף ב ע"ב דאיתא וז"ל בפרש"י בד"ה לימות המשיח כו' אבל סוכת מצוה אינה לצל, משמע לכאורה דלהנך אמוראי לית להו דר' זירא לא בעי סוכה העשוי לצל, וקשיא לי טובא היאך אפשר לומר כן והא בכולה מכליתין משמע דלכו"ע בעינן סוכה העשוי לצל כדאמרינן לקמן (דף ח' ע"ב) בסוכת גנב"ך ורקב"ש דקתני והוא שתהא מסוככת כהלכתה והיינו לצל סוכה כדמפרש התם, וכן בסוגיא דחבילי עצים וחבילי קש (לקמן י"ב ע"א) דפסלינן משום תעשה ולא מן העשוי והיינו שעשוי בפסול ומאי פסוליהו אי לאו משום שלא נעשה לשום צל, לכך נראה דודאי לכו"ע פשטא דלשון סוכה היינו לענין סכך דהיינו לשם צל להגין ולסכך, אלא דרבי זירא דריש מיתורא דקרא דוסוכה תהיה לצל יומם דכל סוכה שאין צריכה לצל הסכך אלא שצלתה מרובה מחמת הדפנות לא מיקריא סוכה כלל דאין לשון סוכה אלא היכא שצריכה לצל הסכך, משא"כ הנך אמוראי

כהלכתה ומפרש ר"ח דהיינו והוא שעשאה לצל סוכה ופירש"י שם דאף דסוכה לשם חג לא בעינן לשם סוכה בעינן ולצל הוא דמיקרי סוכה שסוככת מן החורב, מוכח ומשמע מזה דבעינן סוכה לשם צל והכי קיי"ל בס"י תרל"ה והרי זה הוה דעת ר"ז ואנן קיי"ל כרבה וכתבא בזה אם כן לא בעינן סוכה לשם צל, גם רבה ורבה היאך יפרשו הברייטא דגנב"ך דתנא ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה ומפרש ר"ח דהיינו לשם צל והרי לדידהו לא בעינן לשם צל, ועל הש"ס לק"מ דיש לומר דהם ס"ל כרב מתנא לקמן דף ו' דר"ש יליף מסוכה תהיה לצל יומם וכו' ובע"כ לא ס"ל לר"ש דקרא לימות המשיח מיירי לכך לדידה בעינן נמי לשם צל ואתיא הך ברייתא דתהא מסוככת כהלכתה כר"ש אבל אנן קיי"ל כרבנן דס"ל דההיא לימות המשיח אבל הפוסקים דפסקי כן דבעינן לשם צל צ"ע ודו"ק. עכ"ל.

הנה לגבי הסוגיא בדף ח' יש סוברים שיש אופן

סוכה דחג הסוכות מורה על סוכה דלע"ל

לומר בחתימת הברכה של השכיבנו בשבת ויו"ט הפורש סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים, כמ"ש הטור או"ח בסימן רס"ז בשם הירושלמי, (ומיהו בירושלמי לפנינו בברכות פ"ד ה"ד ובמד"ר פ' פנחס ובתנחומא שם לא נמצא שום חילוק בין שבת לחול בזה אלא לעולם צריך לסיים הפורש סכת שלום וכו' וע"ע ברמב"ם בסדר התפלה ובש"ת המיוחסות להרמב"ן סימן קפ"ח), אולי כוונתם ז"ל בזה על סכה שעתידי הקב"ה לעשות מעורו של לוייתן, ומה שמסיימין ועל ירושלים, נ"ל דמקורו מקרא דישעיה ד' וסכה תהיה לצל יומם וגו', דפירש שם בתרגום יונתן דסכה זו תהיה לצל על ירושלים, וז"ל ועל ירושלים תהיה מטלת ענני לאטללא עלה וכו', ונ"ל דמשו"ה תקנו לומר דוקא בשבת ויו"ט בקשה זו משום דסכה זו תהיה לע"ל ביום שכולו שבת וטוב, ולכן תקנו לומר זה ג"כ בשבת ויו"ט שהוא מעין עולם הבא, ויו"ט נמי איקרו בשבת (ועי' היטיב בזוה"ק בראשית ד' מ"ח), וה' יזכנו במהרה לראות בבנין בהמ"ק וירושלים ויקיים בנו מקרא שכתוב ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון אמן. עכ"ל. הרי גם בדבריו מבואר דהסוכה דחג הסוכות שעלי' דיבר מתני' מישך שייך לסוכות דלע"ל ושזה קשור להפסוק וסכה תהי' לצל יומם.

ספרי מקובלים דסוכה מלא בגי' צ"א כמנין שם יו"ד ה' ואלף דלית ע"ש, והדבר מתמיה דהיכן נמצא סוכה מלא בתנ"ך, ומאי דכתיב בסוכות מלא אחר הכ' אינו ענין לתיבת סוכה, אכן שוב ראיתי דדבר ה' בפייהם אמת, דיגעתי ומצאתי בעז"ה בתהלים ע"ו בקרא דזויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון נכתב שם סוכו בוא"ו אחר הסמך, וכן כתוב שם במנחת שי דכן צ"ל, וכן מצאתי בספרי כתובים הנמצאים בבהמ"ד של הרה"ג הצדיק מוהר"ר אריה ליב ב"ר בער זצ"ל הנכתבים בקלף שנכתב תיבת סוכו מלא ו' אחר הסמך, (וידוע דנכתבו בזמן הגר"א ז"ל וע"פ צוואתו ובהשגחתו), וא"כ י"ל ע"פ דרך הרמז דמשו"ה כתיב בכל דוכתא סכה חסר, לרמז למ"ש חז"ל דבעוה"ז אין השם שלם ואין הכסא שלם כביכול, ומשו"ה כתיב סכה נמי חסר, אבל לע"ל שיתמלא השם במלאותו אז יהיה באמת סוכה מלא, וי"ל דזה מרמז לנו לכתוב דזויהי בשלם סוכו, כלומר דאימתי יהיה סוכו בשלימות, בזמן שיהיה מעונתו בציון, ואז יהיה השם שלם והכסא שלם וה' יפרס עלינו סוכת שלומו במהרה ונזכה לישב בסוכה של לוייתן, וכמאמר ז"ל בב"ב דף ע"ה עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לוייתן שנאמר התמלא בשכת עורו, אכיה"ר, ואפשר שמה שנהגו

הנה העירוני לדברי הגר"א בפירושו לספרא דצניעותא (פרק ה') דאיתא וז"ל בירחא שביעי וכו' רמז לע"ל כמ"ש בזוהר דשירותא דינא ברה"ה ואח"כ סליחת עונות ביוה"כ ואח"כ סוכות ושמיני עצרת ושמוחת, וכן לע"ל תחלה יום הדין הגדול, ואח"כ זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם כו' (יחזקאל ל"ו) כי אסלה לאשר אשאר (ירמיה נ'), ואח"כ בסוכות חופות שבע כידוע וכמ"ש (ישעיה ד') וסוכה תהיה לצל יומם כו' זמן שמחתינו וגם האומות יתקיימו ורעו זרים צאנכם כו' (שם ס"א), ואח"כ ש"ע שיכלו א"ה וישמחו ישראל לבדן עצרת תהיה לכם. עכ"ל. הרי מבואר דהקרא בישעי' מיירי בעצם לע"ל, אבל הוא ג"כ מורה על סוכה דחג הסוכות, דחג הסוכות גופא הוא כנגד הסוכות דלע"ל. ויל"ע אם יש בזה איזה יישוב לההערות הנ"ל.

ועיין בחשק שלמה למתני' דאיתא וז"ל סוכה שהיא גבוהה נ"ב בכל ספרי הש"ס בבלי וירושלמי וברב אלפס והרא"ש נדפס תיבת סוכה בוא"ו אחר הסמך, אבל נראה דהוא ט"ס דהרי כל תיבת סכה הנמצא בתנ"ך כתיב סכה בלא וא"ו ונקוד בשורק, וביותר אני תמה על מה שכתב בפרי עץ חיים בשער חג הסוכות פ"ד ועוד באיזה

הצל שהוזכר בפסוק היינו צל ד'

(עיין בתיקוני זהר דף ב ע"ב דאיתא ועל קן דצפורא דא אתמר, וסוכה תהיה לצל יומם וגומר, ואיהו לשון סכך שמסככת בה אימא על בניה, אפרוחים דילה תלת הדסים ותרי בדי ערבות ולולב, או ביצים דא אינון אתרוגין דכל חד שיעוריה בכביצה, ואלין דרשימין בהון כתיב עלייהו לא תקח האם על הבנים, דתלת הדסים

לאגנא על נשמתא, (שה"ש ב'ג'): בצלו חמדתי וישבתי, (איכה ד'כ') אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים. ולפ"ז נמצא דגם אידך שיטות יכולות לסבור דהפסוק מיירי בסוכה דחג הסוכות, ואפ"ה לא ילפינן מזה דסוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, משום דהצל שהוזכר לגבי הסוכה דחג הסוכות אינו צל משמש, אלא צל שד"ר.

הנה כל הנתבאר הוא לפי פשוטו משמעות הסוגיא בדף ב ע"ב דאיך שיטות סוכות דהפסוק בישעי' לא מיירי בסוכה דחג הסוכות. אבל העירוני לדברי הזוה"ק ח"ג רנה ע"ב דאיתא וסכה תהיה לצל יומם דסכך בעינן, וסכך אתעביד לצל, דאתמר ביה בצל שד"י יתלון, ולא בצל סכת הדיוט, דאגין על גופא משמשא, אלא צל

דלא שריין אלין באלין תמניא, למהוי כלהו עשר ספירן בכל נענוע ונענוע דנענועי דלולב ומיניו, בכל פקודא ופקודא.

הא אינון תמניא לקבל יאקדונק", דאיהו חושבן סוכ"ה כ"ו ה"ס, ואלין דלא נטלין אלין סימנין בידיהון כתיב בהון שלח תשלח כת"ר חכמ"ה,

רמיזין לתלת אבהן, תרי בדי ערבות לתרי נביאי קשוט, לולב צדיק כתמור יפרח, אתרוג רמיז לשכינתא, סוכה רמיזא לאימא דמסכתא עליהו,

מקורות בדברי הגר"א דהפסוק מיירי לגבי הסוכה

דחג הסוכות

דאיתא בליקוט מכ"י וז"ל כי בפעם הזאת אני שלח את כל מגפתי וגו', כי ג' לגיונות קשות של הקב"ה הם, מים רוח אש, שבהם נפרע מהרשעים בדור המבול ובדור הפלגה ובסדום, והנה במכת ברד כתיב ויהי קולות וברד ואש, וקולות הוא על רוח כנודע, וברד הוא מים, ותהלך אש הוא אש וכו', (תהילים קמ"ח:ח) אש וברד, הוא מים, רוח סערה עושה דברו, וזה שאמר "את כל מגפותי", והנה ידוע שדיבור האדם כלול משלשה, אש מים רוח, ולכן מי שאינו עומד בדיבורו אית ליה מי שפרע מדור המבול במים, ומדור הפלגה ברוח, ומאנשי סדום באש, וממצרים (שנכלל בהם כל הג' הנ"ל) הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, ובסוכה כתיב "סוכה תהיה לצל מחורב" אש "ומזרם" רוח "וממטר" מים, כי מצות סוכה תציל מג' לגיונות הנ"ל. עכ"ל.

ובמצרים פרע בכל שלש אלה במכת ברד, שנאמר "ואש מותלקחת בתוך הברד" הם אש ומים, ונאמר "וה' נתן קולות וברד", קולות הוא מאויר כמו שכתוב בספר יצירה (א'ט'), ולכן אמר במכת ברד "את כל מגפותי", והמה שלש לגיונותיו של הקב"ה, ומי שאינו עומד בדיבורו כולל השלשה, כי הדיבור הוא מורכב משלש אלה, אש ומים ואויר, ולכן יבוא עליו שלש פורעניות אלו, והיושב בסוכה ינצל משלש פורעניות אלו, כי "מזרם" הוא רוח, "מחורב" הוא חום השמש והאש, "וממטר" הוא מים. עכ"ל. הרי דהאד"א נקט בפשיטות דהאי קרא בישעי' מיירי בסוכה דחג הסוכות, דהרי ביאר ע"פ האי קרא הענין שיש לסוכה ג' דפנות. (אלא דהדברים נראים קשים לכאורה, דהרי הג' דפנות אינם מה שצריכים להיות מיציל. וצע"ע בזה.) וכן עיין באדרת אליהו על שמות פ"ט פ"ד

עיין באדרת אליהו על דברים פ"ז פ"ג דאיתא וז"ל כל מספר עשרה הם נחלקים לשלשה ושבעה, והשבעה המה נכללים בארבעה, כמו שתראה בסוכות יש עשרה מצות, שלש דפנות בסוכה, שלשה הדסים, שני ערבות, לולב אחד, אתרוג אחד, הם עשרה, והמה נחלקים לשלשה ושבעה, סוכה בפני עצמה שלשה, ושבעה בלולב, והשבעה נכללים בארבעה מינים של לולב, והשלש דפנות של סוכה הם למחסה משלש פורעניות, מזרם ומחורב וממטר מפני שבמכת ברד אמר "אני שולח את כל מגפתי", והלא הרבה שלוחים להקב"ה, אבל בברד היו שלשה דלעיל והם רוח ואש ומים, וזהו שאמרו רז"ל (ב"מ מ"ח) מי שפרע מדור המבול ומדור הפלגה ומאנשי סדום וממצרים בים, מדור המבול פרע במים, ומדור הפלגה ברוח שנאמר ויפץ ה' אותם, ומאנשי סדום באש וגפרית,

למה רק בעינין לסכך לשם צל ולא לשם הגנה מזרם וממטר

והנה לכאורה יש לטעון דאין דברי הריטב"א מתאימים עם דברי האד"א הנ"ל, דהא להאד"א סוכה מציל מכל הדברים שהוזכרו בקרא, וא"כ להאד"א הדרא הקושיא לדוכתא, למה לא בעינן שהסכך יהא ראוי להגנה מזרם וממטר. וי"ל דהאד"א יכול לסבור כהמבואר הכא בתוס' ד"ה כי וז"ל לרבי זירא דדריש מדכתי' וסוכה תהיה לצל הא כתי' נמי מזרם וממטר וניבעי נמי שלא ירדו גשמים לתוכה אלא ודאי משום דבעינן סככה עראי וא"כ הוה ליה קבע. עכ"ל.

ומסתור מזרם וממטר, ולא מילתא דהא בקרא נקט תרי לישני צל סוכה ומחסה לזרם ומסתור למטר, וכיון דמייחד צל לסוכה שמעינן אגב אורחא דלא מיקרי סכך אלא בשראוי לצל, ותו דלישנא יתירא דייקנין דהוה ליה למימר וסוכה תהיה יומם מחורב כלומר שהסוכה סוככת ביום מחורב כדכתיב בעלמא לא ימוש עמוד הענן יומם שפירושו ביום ולמה ליה למימר תהיה לצל אלא ודאי אגב אורחיה קמ"ל שאין סוכה אלא הראויה לצל. עכ"ל.

הנה אם המקור דבעינן לסכך לשם צל הוא מהאי קרא בישעי', למה רק בעינן לסכך לשם צל, ולא לשם הגנה מזרם וממטר.

י"ל דזהו עכ"פ קשה על ר' זירא, דלמה רק בעינן שהסכך יהא ראוי לצל, ולא בעינן שהסכך יהא ראוי להגנה מזרם וממטר, ועיין הכא בריטב"א דאיתא וז"ל ר' זירא אמר מהכא וסוכה תהיה לצל יומם מחורב, הקשו בתוספות אם כן נילף מהתם נמי דבעינן סוכה ראויה להיות מחסה

אליבא דר' זירא האם עשרים אמה הוי "שיעור"

אולם הא גופא קשיא, מניין לחכמים דהפסוק מחדש דין בחפצא של הסוכה, דצריך להיות ראוי לעשות צל, אפשר דהפסוק מחדש דצריך לישב בצל סוכה.

ולכאורה י"ל דעיין לעיל ברש"י דאיתא וז"ל סוכה מדאורייתא דעשרים אמה דילה ילפינן מדאורייתא, וקודם שנשנית המשנה נאמרה שיעורה מסיני. עכ"ל. הרי דעשרים אמה הוא "שיעור" מהלכות שיעורים שנאמרו בסיני, וא"כ פשוט דהוא דין בחפצא של הסוכה, ולא דין באופן קיום המצוה. וצע"ע בבירור נוסח הדברים.

ראוי לצל כמות שהוא עכשיו היינו כל שהוא למעלה מעשרים דכי מסלקת דפנות מהכא ליכא צל סכך שאין הסכך ראוי לעשות צל, ורבי יהודה מכשיר מכיון שראוי לעשות צל כשמשפילין אותו כדפרישנא במתניתין, והיינו דאמרינן התם דל עשתרות קרנים איכא צל סוכה שאין העיכוב מחמת הסכך שאלו היתה במקום שהחמה זורחת היה עושה צל, אבל הכא שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה דל דפנות ליכא צל סוכה כלומר שאין הסכך ראוי כמות שהוא עכשיו לעשות צל והצל שיש בסוכה מחמת דפנות הוא שנופל זה על זה וגם כשתסלק הדפנות לא יהיה שם צל מחמת סכך. עכ"ל.

הנה בפשוטו דינו של ר' זירא הוא דין בקיום מצות ישיבת סוכה, דצריך לישב בצל סוכה ולא בצל דפנות, וממילא סוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, דאינו יכול לישב בצל סוכה. אבל לפ"ז תמוה מאד, מהו הביאור בדברי ר' זירא "דל עשתרות קרנים איכא צל סוכה", הרי עדיין אינו יושב בצל סוכה. ועיין הכא בריטב"א דאיתא וז"ל א"ל אביי אלא מעתה עשה סוכה כו' דקס"ד דבעינן שיהא הצל מן הסוכה, וא"ל דלא בעינן אלא שתהא סוכה ראויה לעשות צל וכל שראויה לעשות צל אע"פ שאינה עושה צל מחמת מניעת המקום אין בכך כלום, ולא פסלינן לה אלא כשהעיכוב מחמת הסכך שאינו

סוכה בעשרות קרניים

במה שנעשית לצל וכו' ולפ"ז מיושבת שפיר הקושיא דלעיל דהטעם שלא חידש רב חסדא דבעינן עשייה לצל בכולי מכליתין אלא בסוגיין הוא משום דבכל סוכה דעלמא שנעשית לשם חג אין צריך כלל שתהא נעשית לצל ודוקא בסוכת גנב"ך שאינה נעשית לשם חג הוא שהצריך רב חסדא שתהא הסוכה נעשית לצל וניחא נמי כל הגן קושיות דלעיל מעשרות קרנים מסוכה המדובללת ומסוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה דבכל הגן אע"פ שאין כוונת העושה לשם צל מ"מ יש להכשירן מאחר שהן נעשות לשם חג ודוקא בסוכת גנב"ך שאינה נעשית לשם חג הצריך רב חסדא שתהא נעשית לשם צל ונפקא לן לפ"ז דבר חידוש דבהנך גוויי דלעיל דהיינו עשרות קרנים סוכה המדובללת וסוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה תהא סוכת גנב"ך פסולה דמאחר שסוכות אלו אינן נעשות לצל וכל סיבת ההכשר בהן הוא רק משום שהן נעשות לשם חג וא"כ במקום שהם סוכת גנב"ך שאינן נעשות לשם חג ודאי פסולות, וקצת יש לעיין מאי טעמא לא נזכר חידוש דין זה ברמב"ם ובשו"ע ואולי י"ל דכל זה נכלל במה שפסק השו"ע בס"י תרל"ה דבעינן שתהא הסוכה עשויה לצל דמאחר דכל הגן סוכות ודאי אינן עשויות לצל הרי שהן פסולות במקום שהן סוכות גנב"ך, ויש להוכיח כן דהנה בגמ' בריש מכליתין יליף ר' זירא מקרא דסוכה תהיה לצל יומם דבעינן שיהא צל בסוכה ואמרינן התם בגמ' דרבה ורבה פליגי עליה משום דסברי דההוא קרא לימות המשיח הוא דכתיב ופירש"י בד"ה לימות המשיח וז"ל אותם סוכות יהיו לצל לעונג ולמסתור אבל סוכת מצוה אינה לצל, ע"כ, וכבר תמחו הפנ"י והרש"ש על דבריו דהא בסוגיא דידן מבואר להדיא דסוכת מצוה נמי בעינן שתהא לצל ומהו שכתב רש"י דסוכת מצוה אינה לצל ומוכח בזה כמשנ"ת דכל מה דבעינן שתהא עשיית הסוכה לצל הוא דוקא בסוכת גנב"ך שאינה נעשית לשם חג אבל בסוכה דמצוה שנעשית לשם חג אין צריך שתהא העשייה לשם צל וזה מה שדקדק רש"י בלשונו ד"סוכת מצוה" אינה לצל. עכ"ל. ונ"ל דעדיין צ"ב, מאי שנא אם מכוון לשם סוכת החג.

מכשרין סוכה זו מאחר שבדאי לא נעשית לצל, ואולי יש ליישב קושיא זו עפ"י מה שאמור הגרי"ז גבי סכך העשוי מזכוכית דאע"ג דמבואר בסוגיין דבעינן סכך העשוי לצל מ"מ לענין זה סגי אף במקצת צל וסכך העשוי מזכוכית עושה צל במקצת וא"כ הכי נמי איכא למימר גבי סוכה המדובללת דאע"פ שחמתה מרובה מצלתה מ"מ מתקיים בה שפיר דין העשייה לשם צל אף כשהסכך עושה רק מקצת צל, אולם צ"ע עוד לדעת ר' יהודה במתני' דמכשיר סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה אע"פ שבדאי אין בסוכה צל סכך וכמו שביאר ר' זירא שם בטעמא דרבנן דפסלי ואף לרבנן דקיימא לן כוותיהו תיקשי דהא מבואר בגמ' דף ב ע"ב דבמקום שהדפנות מגיעות לסכך אף הם מכשרי סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' ולכאורה צ"ע דמאחר שאין בסוכה צל מן הסכך א"כ ודאי שסוכה זו לא נעשית לשם צל ומאי טעמא כשרה לדעת ר' חסדא, והיה נראה לומר דכל מה דבעינן שתהא עשיית הסוכה לצל הוא לפי שיעור הצל הנצרך עפ"י דין התורה וא"כ בסוכה שהיא גבוהה למעלה מכ' אמה שהכשירתה תורה לר' יהודה כדאית ליה ולרבנן כדאית להו וכן בסוכה המדובללת שהכשירתה תורה משום דאמרינן חבטו רמי ורואים כאילו כל הקנים מסוככין בשוה הרי אע"ג דבפועל חמתה מרובה מצלתה מ"מ סגי במקצת הצל שיש בהם כדי להחשיב את עשיית הסוכה כעשייה לצל וכל הנידון של עשייה לצל שייך דוקא בסוכת גנב"ך שבסוגיין שבזה יש מקום לומר דגוים ונשים שעשו את הסוכה וכן אם ישראל כשר עשה סוכה בעבורם לא היתה כוונתו לצל כלל ולכך חידש רב חסדא דוקא הכא דבעינן עשייה לצל, אמנם בחלקת יואב סי' כ"ח ובמרומי שדה להנצי"ב תירצו דכל מה דאמר רב חסדא דבעינן עשייה לצל הוא דוקא בסוכת גנב"ך שאינה נעשית לשם חג אבל בסוכה דעלמא שנעשית לשם חג אין צריך בה כוונה לעשותה לצל ומהאי טעמא לבית שמאי דסברי דבעינן כוונה לשם חג הכי נמי דלא בעינן מחשבה לשם צל ורק בסוכה שאינה נעשית לשם חג נתחדש בסוגיין דמ"מ סגי

הנה למעשה ראינו המבואר ע"פ הסוגיא בדף ח ע"ב דבעינן לסכך לשם צל, ובעשרות קרנים וכו"ב אין נתקיים הלכה זו.

ולכאורה צ"ל דכיון דבחצי היום כשהחמה ממש למעלה יש צל מהסכך זה שפיר סגי ללשם צל, אבל לר' זירא עדיין היה צד לפוסלו משום שזהו דין בחפצא של הסוכה דבעינן שתמיד יהא צל מהסכך. וצ"ע בזה.

[שו"ר בספר שיעורי רבי אליהו ברוך לקמן בדף ח ע"ב דאיתא וז"ל אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל, מבואר בגמ' דאע"ג דלא בעינן שתהא עשיית הסוכה לשם חג, מ"מ בעינן שיעשה את הסוכה לשם צל, ויש להעיר דמאחר דסבירא ליה לרב חסדא דבעינן שתהא עשיית הסוכה לצל א"כ מאי טעמא לא נזכר חידוש זה בפירקין עד עתה והלא דין זה הוא מעיקר דיני עשיית הסוכה ולא מצינו עד עתה זכר לדין זה שצריך שתהא עשיית הסוכה לצל, ובפשוטו צ"ל דעד עתה הוה נקטינן בסתמא דכל סוכה צריך שתהא נעשית לשם חג ומשו"ה פשיטא דכל סוכה דעלמא נעשית לשם צל דמאחר שעושה אותה לשם חג נכלל בזה גם עשייה לצל ורק לאחר דנתחדש בגמ' הכא דסוכת גנב"ך נמי כשרה אע"פ שלא עשאה לשם חג הוצרך רב חסדא לחדש דמ"מ בעינן שתהא עשיית הסוכה לצל וכו', אולם עוד הקשו האחרונים מהא דמבואר בריש מכליתין דהעושה סוכתו בעשרות קרנים כשרה וצ"ע דהא התם ודאי לא נתכוין בעשייתו שתהא הסוכה לצל שהרי בלא"ה יש שם צל באותו מקום ואף אם נתכוין לעשותה לצל אין זה אלא מעשה שטות בעלמא והיאך מכשרין לה להך סוכה מאחר שלא נעשית לצל וכו', עוד הקשו האחרונים מהא דמבואר לקמן כב ע"א דסוכה המדובללת כשרה ומבואר בגמ' שם דהיינו קנה עולה וקנה יורד ופרש"י דאע"ג דחמה נכנסת מן הצדדים והוי חמתה מרובה מצלתה מ"מ כל שאילו היו מסוככין בשוה היתה צלתה מרובה מחמתה כשרה עיי"ש והתם נמי צ"ע דהא סו"ס אין צל בסוכה וא"כ היאך

אותלחופת

עימוד שהופך טקסט ליצירה
otl74041@gmail.com | 05276-74041

המחבר מרדכי אהרן ספרים
י. בלוי
עדי הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר

בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגבל! הזריז נשכר!

לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com

או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)

או בפקס: 1532-5326259

לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

עיוני הדף

זמן הקרבת הפסח לבן בתִּירא

דוגמא
מתוך 40
עמודי הגליון
ניתן לרכוש

פניני הדף

דף י"א - השוחט בשאר ימות השנה לשם פסח

ב. כתב רש"י שכמו שפסול הפסח שלא לשמו הוא רק בזמן שחיטת הפסח אף פסול לשם פסח הוא

הלכות הדף

תורת הקדשים – מרן החפץ חיים

דף יג (ה' תשרי)

הַפֶּסַח וְהַחֻטָּאת שֶׁשָּׁחַטן שְׂלֵא לְשָׁמוֹ,
אוֹ קָבַל אוֹ הֵלֵךְ אוֹ זָרַק שְׂלֵא לְשָׁמוֹ,
אוֹ לְשָׁמוֹ וְשְׂלֵא לְשָׁמוֹ, אוֹ שְׂלֵא
לְשָׁמוֹ וְלְשָׁמוֹ, פְּסוּלִים, שֶׁהֻצֵּחַ וּפְסַל
בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים: בְּשִׁחִיטָה וּבְקִבְלָה
וּבְהֵלְכָה וּבְזָרִיקָה.

חידושי הדף

הרה"ג רפאל סויד שליט"א

יב, אבדין דחוי - שמעתי לחקור בגדר הדין של דחוי במצוות, האם הביאור דהוי פסול בקרבן או במצוה משום שנדחה, או דלמא דהוי העדר כשרות, ונפק"מ בחקירה זו, דאי נימא דהוי פסול, א"כ בתערובת של דחוי ושאינם דחויים שייך בזה ביטול ברוב, ואי נימא דהוי העדר כשרות תלוי במה שדנו האחרונים (עי' שו"ת עונג יום טוב ס' ד', ועוד) האם ביטול ברוב מחיל דינים, והצעת ספק זה בפני הגר"מ אזרחי צ"ל ואמר שהדבר פשוט דהוי פסול, ואין שום צד לומר אחרת.

מראה כהן

מושגי הדף

דְּחֹי

קָרְבָן שֶׁנִּפְסַל מִהַקָּרְבָּה, וְשׁוּב
עָבְרָה הַסִּפָּה שֶׁמִּחֲמַתָּה נִפְסַל,
פְּעָמִים רַבּוֹת לֹא יִחְזֹר הַקָּרְבָּן
לִהְיוֹתוֹ.

המשך בעמ' 2 <

הגיליון מוקדש לרפואת אאמז"ר רבי ישעיהו צבי בן אסתר | לע"נ הרבנית חנה בילא בת רבי מרדכי בנימין דרברקין ע"ה
דבורה בת פרלה לרפואה שלימה | חי ערן בן עליזה לרפואה שלימה

דף כה

כז: כה. חוץ למקומו – פסול ואין בו כרת.

כהן שחשב באחד מעבודות הקרבן (שהם: שחיטה, קבלה, הולכה, זריקה) לזרוק את הדם או להקטיר את האימורין מחוץ למקומם במזבח, או לאכול את הבשר מחוץ למקום האכילה - הקרבן פסול, ואין כרת למי שאוכל מהבשר של הקרבן.

שחיטה

קבלת הדם

הולכת הדם

זריקת הדם

כו: כח. 'חוץ לזמנו' – פיגול וחייבין עליו כרת'.

כהן שחשב באחד מעבודות הקרבן לזרוק את הדם או להקטיר את האימורין מחוץ לזמן ההקרבה, או לאכול את הבשר מחוץ לזמן האכילה - הקרבן פסול, ויש עונש כרת למי שאוכל מהבשר של הקרבן.

שחיטה

קבלת הדם

הולכת הדם

זריקת הדם

המשך מעמ' 1

ל. מלאכת שבת, ישנה למלאכה מתחילה ועד סוף או בסוף. אגלי טל הוצאה רמז.
לא. שחוט חוץ, בתרי גברי הי מינייהו חייב. מנחת חינוך קפ"ו.
לב. שחוט חוץ, רוב סימנים בפנים וגמר שחיטה בחוץ. דבר אברהם, סי' ב'.
לג. אותו ואת בנו, בתרי גברי, הי מינייהו חייב. תבואות שור - מנח"ח מצוה רצ"ד.
לד. אותו ואת בנו, ב' בנ"א התחילו בזא"ז שחטו בב"א וסיימו בזא"ז. מנח"ח, שם.
לה. שחיטת מסוכנת, אי בעי פירכוס תחילת שחיטה או סוף שחיטה. בה"ג.
לו. תחת אמו, ישנה ללידה מתחילה ועד סוף או בסוף, ע"פ הנ"ל לדימוי רבא.
לז. שחיטת זבח, בתרי גברי פלוגתת ת"ק ור"א בר"ש. רבנו גרשום חולין כ"ט.
לח. מילה, בשבת בתרי גברי חד מל וחד פרע. שו"ע ורמ"א רס"ו. דגל ראובן ח"א סי' כ'.
לט. זבחי מתים, אי מחשבין מעבודה לעבודה. מהר"י אסאד יו"ד סי' ל'.
מ. שחיטת פסח על חמץ, היה לו חמץ בתחילת שחיטה. מנחת חינוך מצוה פ"ט.
מא. שתי הלחם, לחמי תודה ונסכים, מתי מתקדשים. עמודי אור סי' קי"ז ס"ק כ'.
מב. שחיטה מפורעת, אי סגי שבסוף שחיטה תהיה מפורעת. ראש יוסף חולין ל: ד"ה ודע.
מג. השוחט בשבת אימתי נעשה מומר, פלוג' רמב"ם ותוס'. מהרשד"ם ח' חזקה"ג.
מד. מזבח פגום, התחיל שחיטה ונתקן. עי' חזון יחזקאל.
מה. בן פקועה, הוציא ידו בין סימן לסימן. תפא"י, חזון יחזקאל.
מו. מינוי בקרבן פסח, עד מתי אפשר להתמנות. ישועת מלכו.
מז. פרה אדומה, הזאת דמה אי תחילת הזאה מטמאה. חו"ב, דלא כמשנה אחרונה.
מח. חליצה, חלץ למעוברת והפילה, עי' מהר"ץ חיות חולין כ"ט:
מט. השוחט בסכין של ע"ז, בהמה בריאה שרי דמקלקל, למ"ד ישנה. עונג יו"ט יו"ד סי' ס"א, עי' חזו"א יו"ד נ"ט י"ד.
נ. שחיטת בעל מום בתרי גברי. מנחת חינוך.
נא. טביחה ומכירה, שעת החיוב, נפק"מ בנאסר בהנאה בסוף הטביחה. ב"ק ע"ב: לחד מ"ד.
נב. מחצה על מחצה כרוב, למ"ד אינה אלא בסוף. בן פורת.
נג. חלדה או דריסה במיעוט קמא דקנה. כסף משנה פ"י הי"ג.
נד. ברכה על השחיטה, לא ברך קודם שחיטה אם מברך בין סימן לסימן.
נה. דיבר שלא מעניני שחיטה בין סימן לסימן אם הוי הפסק בין ברכה למצוה נו. פר בן שלוש כבש בן שנה דבעי מעת לעת, התחיל שחיטה קודם מעל"ע וסיים אחר שנעשה בן שלוש
נז. התחיל לשחוט קודם זמן שחיטת תמיד של שחר וסיים אחר הגעת זמן

דף ל, ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף - הנה קיבלתי מגיסי הרה"ג שמואל צארום שליט"א רשימה על עשרות נפק"מ בשאלה זו, וכדלהלן ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף או אינה אלא בסוף - נפק"מ ביניהם
א. שחוט חוץ, סימן א' בחוץ וסימן אחד בפנים. חולין כ"ט: רבא דלא כרב יוסף.
ב. שחוט חוץ, מיעוט סימן בחוץ וגמר שחיטה בפנים. שם, רב יוסף.
ג. שחיטת פרה, בתרי גברי מי מטמא בגדיו, חולין כ"ט: לת"ק דראב"ש. ועי' תוס'.
ד. שחיטת פרה, בחד גברא בתרי סודרי אי מטמא בגד ראשון. חולין ל.
ה. שחיטת פסח, שנטמא בעליו, לשם שלמים. חולין ל' ע"א. לר' חייא בר גמא.
ו. דם שחיטה שיצא בתחילה ונתקנח אי מכשיר. חולין ל"ו. וקכ"ז.
ז. דם שחיטה שיצא בתחילה ולא נתקנח. חזון איש.
ח. חולין בעזרה, שעת האיסור. בבא קמא ע"ב.
ט. שחיטת פסח, לשם ערלים ומולים. פסחים ס"ג.
י. האומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים. רבא, זבחים ל'.
יא. פיגול, חישב בתחילת שחיטה. זבחים ל'. רש"י ב"ק ע"ב. דלא כמאירי שם.
יב. קדושת בכור, ישנה ללידה מתחילה ועד סוף או בסוף. פשט גמ' חולין ס"ט:
יג. לשמו, חישב שלא לשמו בתחילת שחיטה. רש"י ב"ק ע"ב. דלא כמאירי שם.
יד. מיעוט וושט ע"י עכו"ם וגמר ישראל. רמב"ם, דלא כרש"י ורשב"א עי' רש"י.
טו. מיעוט וושט ע"י עכו"ם, נבלה או טריפה. אשכול.
טז. מיעוט קנה ע"י עכו"ם וגמר ישראל. או"ז הגהו' אשר"י, דלא כרמב"ם.
יז. מיעוט קנה בדרום וגמר שחיטה בצפון. רמב"ם.
יח. עולת העוף, מיעוט סימנים למטה. רשב"א בשיטת רב יוסף.
יט. שחיטת פרה, עושה מלאכה בתחילת שחיטה. בדעת רש"י חולין כ"ט:
כ. שחיטת פרה, תחילת שחיטה ע"י זר, למ"ד דבעינן כהן. מרחשת ח"ב סי' כ"ה.
כא. שחיטת פרה, מרובה בגדים בתחילת שחיטה, אי בעי בגדים. מרחשת, שם.
כב. זבחי מתים, איסורו בתחילת השחיטה או בסופה. רש"י ב"ק ע"א: דלא כתוס'.
כג. שחט קנה וניקבה הריאה שרי לחד מ"ד דמנחא בדיקולא. רשב"א תורת הבית. דלא כרש"י עי' ל"ב: ד"ה אלמא.
כד. ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף או אינה אלא בסוף. ר"ת ספר הישר קנ"ג.
כה. תחילת ביאה קונה או סוף ביאה. ר"ת ספר הישר, שם.
כו. קבלת דם אשם אחר שחיטת סימן א' קודם שחיטת שני. אבני נזר חו"מ סי' פ"ב.
כז. מילה, למ"ד שאשה פסולה, בהתחילה למול וסיים איש. כלי חמדה, שמות.
כח. מילה, דין עכו"ם בתחילת מילה. אור שמח פ"ב ממילה ה"א.
כט. נקובת הוושט, נבילה או טריפה. חלקת יואב מהדו"ת סי' י"א בשם האשכול, אבני נזר, יו"ד כ"ב י"ג.

השמטה - שייך לגיליון א ונשמט בטעות

שותפים בכפרה מקופיא זו ושותפים אינם ממירים וכן כתב הרמב"ם [פ"א מהל' תמורה ה"ה] הניח בהמה לשני בניו ומת הרי זו קריבה ואין ממירין בה שהרי הם בה שותפין והשותפין אין עושין תמורה כמו שביארנו ותמורה הפנים מאירות ורבי עקיבא איגר בתוספות שם על דבריהם הלא לעיל מבואר שטעם מה ששני יורשים אינם ממירים אינו משום ששותפים אינם ממירים אלא גזירת הכתוב היא מאם המר ימיר' שרק יורש אחד ממיר ולא שנים וכתבו האחרונים בביאור דברי התוספות שלמסקנת הגמרא דרשת אחד ולא שנים' אינה גזירת הכתוב ביורשים דווקא אלא טעמה משום שגם שנים המתכפרים מקופיא נחשבים קצת שותפים בקרבן ואף הם בכלל מיעוט שותפים מתמורה וכן הוכיח הלחם משנה [פ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"ג] מדברי הרמב"ם הנ"ל שיוורשים התמעטו מתמורה משום שותפותם בקרבן **דף זא**, אין לך אדם בישראל שלא חייב בעשה - האם המבטל עשה בשוגג צריך כפרה: הנה מבו' בגמ' הכא שעולה מכפרת על ביטול עשה בשוגג, והיינו דבעי כפרה, ולכא' לדברי הנתיבות [סי' רלד סק"ג] שהעובר על איסור דרבנן בשוגג לא צריך כפרה, וביאר הגר"ש בשערי ישר [ש"א פ"י] שהטעם הוא משום שאיסור דרבנן הוא איסור גברא, וע"כ בשוגג אין תביעה על הגברא,

דף ה, **דין עולת יולדת שמתה קודם שהקריב את חטאת הראשונים והוכיחו** מלשון המשנה האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה' שדווקא אם כבר הביאה את חטאתה בחייה מביאים היורשים את עולתה אבל אם עדיין לא הביאה את חטאתה אפילו שכבר הפרישה אותה בחייה אין היורשים מביאים את עולתה והוא משום שחטאת קודמת לעולה ומאחר שאין חטאתה קרבה לאחר מיתתה שכן חטאת שמתו בעליה מתה אף עולתה אינה קרבה ואפילו שבמיתתה פקעה ממנה חובת חטאת מכל מקום מאחר שלא הוקבע חיוב עולתה בחייה שכן עדיין לא הביאה את חטאתה שוב אין מקריבים אותה ואפילו אם כבר הפרישה את עולתה בחייה אין מביאים אותה משום שעד שלא קרבה חטאתה לא חלה עליה חובת עולה כלל שכן שנינו בנגעים [פ"ד מ"א] מצורע עני שהביא את קרבנו והעשיר הכל הולך אחר החטאת דברי רבי שמעון וכל שכן שאם נפקע ממנו לגמרי חיוב חטאת שפקע ממנו אף חיוב עולה יורשים אין מביאים עולה ללא חטאת אפילו בדיעבד כתבו הראשונים הנ"ל בהמשך

דף ו, א האם למסקנת הגמ' שני יורשים אינם ממירים מחמת שותפותם בכפר השם כתבו התוספות ד"ה מקופיא ששני יורשים אינם ממירים משום שהם

תוספת שבת

זמני הדלק"נ ליום א' דסוכות

ירושלים: 5:42 מוקדם: 5:32
בני ברק: 5:56 מוקדם: 5:46
מודיעין עילית: 5:50 מוקדם: 5:40
חיפה: 5:49 מוקדם: 5:39
טבריה: 5:45 מוקדם: 5:35

זמני הדלק"נ שבת פרשת האזינו

ירושלים: 6:45 מוקדם: 5:35
בני ברק: 6:00 מוקדם: 5:50
מודיעין עילית: 5:54 מוקדם: 5:44
חיפה: 6:53 מוקדם: 5:43
טבריה: 5:49 מוקדם: 5:39

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

האם יש מקור לבניית הסוכה וקניית ד' מינים דוקא בעשי"ת?

ובחידוש האבני נזר, בשנה שיו"כ חל ביום ה' המצוה בער"ש להכין לכבוד שבת קודמת למצוות בניית הסוכה.

והנה, פשוט שבבית ששם נמצא המלך נזהרים מאוד שלא תהיה מריבה וצעקה וכן כתב ה'חפץ חיים' (סי' רס"ב סק"ט) "בזהר ומקובלים הזהירו מאד שלא יהיה שום מחלוקת בשבת חס ושלום ובפרט בין איש לאשתו. ובא"ר (סימן רמב סק"א) מביא דברי הזוה"ק (בתיקונים תיקון מ"ח) "אשרי מי ששומר דירתו, שהיא הלב, בשביל שבת שלא יתקרב לשם עצבות וכעס, שהיא אש הגהינום. וכן כתב בכף החיים ס' יא שעל ידי התשובה בערב שבת יוכל לקבל בחינת נשמה יתירה ממקום גבוה. וכפי ציפייתו והכנתו לשבת בימות החול כך ירגיש בקדושת השבת והשל"ה (במסכת שבת ד"ה ומדת) כתב בזה"ל: "ומדת חסידות וקדושה יתירה להיות מוכנים לצורך שבת במלאכות כבידות עד חצות היום, ומחצות ואילך יהיה העסק הכל בקדושת השבת, דהיינו בהתעוררות תשובה ותיקוני מעשים ולימוד תורה וכו'.

יצויין שגם בשבת עצמה ניתן לעשות תשובה, וכדברי המשנ"ב בסי' רפ"ח סק"ו לגבי צם תענית חלום בשבת, שיבלה כל השבת בתורה ותפילה, ויתכפר לו, ובסדר היום כתב דיוכל להתוודות על עוונותיו כשמתענה כמו בחול, ויותר הוסיף שם בבאר היטב בסק"ג שיוכל גם לומר חטאתי עויתי פשעתי, וממילא מובן איך שבת נחשבת גם לאחד מי' ימי התשובה... שאין בזה סתירה לקדושת השבת,

והנה, כפי גודל מעלת המכבד את השבת כך ח"ו תהיה תביעה על המזלזל בכבודה וכבר הזהיר בזה הגאון מוילנא באיגרתו וז"ל: "ובשבת ויום טוב אל תדברו כלל מדברים שאינם נצרכים מאד, וגם בדברים הנצרכים למאד תקצרו מאד, כי קדושת שבת גדולה מאד, ובקושי התירו לומר שלום בשבת!.. ותכבד את השבת מאד ואל תצמצם כלל, שכל מזונותיו של אדם קצובים חוץ מהוצאת שבתות וימים טובים וכו', ובפרט בשבת קודם האכילה ובתוך הסעודה שלא ידברו דברים בטלים ח"ו וכל שכן ח"ו בלשון הרע וכיוצא בהם..."

**כבוד השבת של הגרב"צ פלמן זצוק"ל
בויתור על מזגן בביתו**

על דוגמא נפלאה לחיבוב כבוד שבת, מספר יהודי מנכבדי קהילת 'נחלת משה', שם כיהן כרב, וכך הוא סיפר שפעם אחת נכנס לבית הרב, בעיצומם של שלושת השבועות, לקראת חודש אב, והניח כסף על השולחן. פתח ואמר: "כבוד הרב, הנה כסף לרב עבור קניית מזגן, שיהיה בבית שלכם לפחות מזגן אחד!"

היה זה בימים ההם, לפני חצי יובל שנים, כאשר עוד היו בתים רבים בבני ברק שלא היה בהם מזגן. וכמובן שאחד מהבתים הללו היה בית הרב פלמן. הרב פלמן חיבב את כוונתו ואת רצונו לתת לו מזגן, והגיב: "תודה! ישר כוח! אבל כעת אני

כידוע נהגו בכלל ישראל לבנות הסוכה במוצאי יו"כ וכך כתב הרמ"א בס"ס תרכ"ד: והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יו"כ בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה, עכ"ל, וכע"ז כתב גם בסי' תרכ"ה, והסביר המשנ"ב בסק"ב: שבסי' תרכ"ד מדבר על התחלת בניית הסוכה במוצאי יו"כ למדקדקים, ובסי' תרכ"ה מדובר שלמחרת יו"כ יש לגמור בניית הסוכה, או שגם מי שאינו מהמדקדקים יש לו להזדרז ולבנות הסוכה, וסיים המשנ"ב שאפי' שלמחרת יו"כ זה ער"ש, ניתן לבנות הסוכה עד חצות, ואוסר בנייתה לאחר חצות (ע"ש). ובשער"ת הביא א"ר שאסור לבנות הסוכה לפני יו"כ, שדוקא בונים לאחר יו"כ שאם נגזר עלינו גלות, נצא יד"ח בסוכה. וחלק עליי שלזה מספיק ישיבת הסוכה, ואדרבא מצוות הבניה לפני יו"כ תכריעהו לכף זכות, וכדברי הלבוש להקדים גם קידוש לבנה לפני יו"כ מטעם זה, (מובא גם בביאה"ל בסי' תכ"ו ס"ב ד"ה ולא, ויעויין גם בשער"ת תר"ב סק"ד, שמביא סיפור נפלא במעלתה, ולא כדברי הרמ"א בסי' תר"ב) ולדברי המטה אפרים לכן יש להקדים לעשיית קניית ד' מינים, שמצוה זו תוסיף זכות. (תר"ג ס"ה) ויל"ע מה מיוחד במצוות חדשות בשביל לזכות בדין, ולמה לא מספיק שלומד ומתפלל בזמן שהיה בונה הסוכה או מחפש ד' מינים, הרי ת"ת כנגד כולם? (ומילא קידוש לבנה גדולה מאד מעלתה, ולא לוקח הרבה זמן) וצ"ע.

והאבני נזר בסי' תנ"ט אומר שכאשר יו"כ חל ביום ד' יש חיוב לבנות סוכה לפני שבת מדין אין מעבירין על המצוות, אבל כשיו"כ ביום ה' סבר שאין דין אין מעבירין, משום שהמצוה להתעסק בצורכי שבת קודמת למצוות בניית הסוכה, ורק כשיוכל לקיים שניהם מצוה בידו גם לבנות הסוכה, אבל המנחת אליעזר חלק עליו (ח"ד סי' נה) שאין אף פעם 'מעביר על המצוות' כשמתעכב בבניית הסוכה לאחר השבת, וכן פסקו המנח"י (ח"י סי' קמא) והגרש"ז אורבך זצוק"ל (משנ"ב דרשו הערה 6)

ההכנות לשבת סגולה למחילת עוונות.

וב'שערי תשובה' (סי' רנ סק"ב) כתב: 'כשטורח לכבוד שבת ומזיע בעשייתו זו הוא סגולה למחיקת עוונות כמו הדמעות ולכן ראוי לטרוח הרבה בשביל כבוד שבת'.

אמנם יש לדעת, ההכנה לקבלת פני מלך בערב שבת אינה רק גופנית אלא אף נפשית כפי שכתב ב'ראשית חכמה' (שער הקדושה פ"ב אות כ"א) וז"ל: "וכמו שבגשמי מתקן ומקדש המנה יפה לשבת, כן יתקן נפשו שתשרה עליה קדושת שבת". וכן הביא רבינו החפץ חיים (סי' רנ סק"ג): "כתבו הספרים ירהר בתשובה ויפשפש במעשיו בכל ערב שבת וכו' כי מקבל פני המלך ית"ש ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבלויי הסחבות של חלאת העוונות"

לא יכול להתקין מזגן, כי אין לי אפשרות לחבר את המזגנים לגנרטור שבת, ופירוש הדבר, שבשבת נאלץ לשבות בחום,

מאמר הכנה לפרשת בראשית: השביתה ביום השביעי מגלה שיש בורא לעולם :

לעומת ימי השבוע הממוזגים, זה ההיפך מכבוד שבת! לכך אינני יכול לקחת את הכסף!.

צאצא של אביו, אף אביו הוא צאצאו של אביו, כך הוא הטבע. חיסה מצמיחה חיסה, תפוח - תפוח, חילזון - חילזון, רקפת - רקפת. זהו המיתוזר הטבעי אך מי יצר את הגרגיר הראשון?!

רבים מנסים להתחמק משאלה זו שעליה אי אפשר להשתמש בתרוץ הנדוש שכך הוא ה'טבע', כי גם אם יש הסבר לעובדת הימצאותו של הגרגיר שלפנינו, איזה הסבר יש להימצאותו של הגרגיר הראשון שהצמיח את כל הגרגירים שבאו אחריו? ואם תאמר שזה מחמת ה'טבע', אם כן מדוע אין האדמה ממשיכה להוציא חיסה גם ללא זריעת חיסה כמו בגרגיר הראשון?

משאלה זו מנסים להתחמק כדי שלא יאלצו לענות לעצמם את התשובה האמתית: יש שליט קדמון ועליון השולט בטבע ועושה בו כרצונו, הוא בורא העולם, אשר מכח מאמרו הוציאה האדמה את שיבולת החיסה הראשונה ואת עצי האיקליפטוס הנישאים בגאון ואת כל עולם הצומח המוכר לנו כיום.

בששת ימי בראשית גזר הקב"ה על הארץ שתוציא צמחים, ואכן הארץ הצמיחה זרעים יש מאין, מכח מאמרו. אך לאחר ששבת הבורא בשבת, הפסיקה הארץ להצמיח צמחים ופירות יש מאין בלא שקדמו להם זרעים, משום שכלתה מלאכתו ופסק ציוויו של הבורא.

מכאן ואילך רק חיסה שנבראה מכח ציווי ה' הראשוני היא המוציאה ומצמיחה את החיטים הבאות. אילו לא שבת הקב"ה בשבת הייתה הארץ ממשיכה להוציא זרעים וצמחים עד היום הזה מבלי שקדמו להם גרעין או צמח. נמצא, אפוא, שאלמלא אותה שביתה בששת ימי בראשית לא היה אפשרי להתבונן בבריאה ולהסיק ממנה כי משהו ברא אותה, לפי שהיו טוענים שכך הוא הטבע שהארץ מגדלת חטים יש מאין.

האנשים לא היו שואלים מי ברא את הגרגיר הראשון לפי שאין כל גרגיר ראשון, שהרי כל גרגיר היה תולדה חדשה של עצמו ולא מאביו. כולנו היינו מתרגלים לתופעה שהייתה מתקבלת על הדעת ובכך היינו מאבדים את האפשרות להשכיל ולדעת מעצמנו כי יש בורא לעולם. רק מכח השביתה ששבת ה' בשבת, אפשר לראות בעליל כי הטבע אינו המקור לכל החי והצומח המוכר לנו, ובהכרח יש מי שברא את הכל. לפיכך דוקא יום השבת הוא ההוכחה כי 'ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת וינפש'.

וז"ל ה'מטה משה' (ר"ח, ברכת הלבנה סימן תעג): "דק טעם מצוה זו לקבוע בנפשותינו אמונת חידוש העולם, שששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וישובות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה. וכשם ששבת השם יתברך ממלאכתו שהיה מלאכת מחשבת ולא קילקול, כן יש לנו לשבות ממלאכת מחשבת. ובזה יהיה קבועה בנפשותינו אמונה שלימה בחידוש העולם, ואז תהיה לשביתה זו תועלת גוף ונפש, לא כהחושבים שהוא תועלת גופני לבד". (מחברת הרב רוט)

הנה, תמיהה גדולה מרחפת מעל היום שנבחר לעדות כי ה' ברא את העולם, הלא הוא יום השבת. שהרי במבט ראשון נראה כי היה ראוי לציין דוקא את ששת הימים שבהם ברא ה' את העולם ולא את יום השבת שבו הקב"ה 'נח' ממלאכתו. ועוד תמוה כיצד דוקא היום שבו נסתיימה המלאכה שנאמר 'ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה', דוקא הוא המעיד שה' ברא את העולם?!

וביאר הגרש"ר הירש (בראשית ב, א): שדוקא השבת שמהותה שביתה וסיום הבריאה, יש בה הוכחה על התגלות הבורא אף יותר מבריאת שמים וארץ. והטעם, משום שאילו הייתה נכונה הטענה שנברא העולם מכוחות טבע שאין ביסודן כל מחשבה ורצון חפשי, מדוע ממשיכה ושולטת השביתה בבריאה מזה אלפי שנים? מדוע חדלו כוחות טבע אלה שכביכול בראו עולם לפעול דורות על דורות, מדוע חדלו לפתע לברוא חדש ולסובב תוצאות? מהו הגורם שהציב לבריאה קץ ותכלית שיפסיק מהתפתחותו הגדולה?

עובדה זו באה ללמדנו, שקדמה לשבת מחשבה עם מטרה ותכלית של בורא כל יכול שחפץ בבריאת העולם בדעת ובמחשבה עליונה, ואין מדובר כאן בתוצאה של כוחות טבע עיוורים.

וכן דרשו חז"ל: "אני א-ל שדי - אני הוא שאמרתי לעולמי די, שאלמלא שאמרתי לשמים וארץ די עד עכשיו היו מותחין והולכין" (בראשית רבה מו, ב. ילקוט שמעוני לך לך רמז פא). הכל בשמים ובארץ מעיד: "ויכולו השמים והארץ" - "כלינו!" שטטה בנו מחשבה ורצון חופשי של הבורא יתברך. חוק וזמן נתן בנו, בתכלית ובמידה גדרנו. כך נוצרנו למה שהננו!

הכל גדור במידה ובתכלית, הכל קיבל במינון מדויק את המידה, המנין, החומר, הכח וזמן ההתפתחות שרצה שיהיה בהם הבורא. שהרי אילו שלטו בנו כוחות הטבע הפועלים בלא דעת לא היה קם ומתהווה עולם זה כפי שהוא היום בסידורו ותכליתו. השוּבָה בשבת ואומר 'ויכלו' הרי הוא מעיד 'על בריאת העולם עליידי א-ל חפשי, חכם וכל יכול. ובזה הוא מוחה נגד כל השקפה חומרנית כופרת.

הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל (ר' אליהו עמוד 347) גם הוא ביאר את עניין השביתה בשבת בדרך דומה ובציור נפלא: הנה, כאשר אדם מתבונן בבריאה הוא בא לידי התפעלות. גרגיר חיסה נזרע באדמה, מרקיב, ומצמיח חיים חדשים, גבעול חדש שעליו המוני גרגירים רעננים. המיתוזר המרהיב והמדויק הזה מתנהל בכל העולם בסדר מופתי, הכל שב וממלא את עצמו. המים, המזון ובעלי החיים, אפילו בני האדם מוליכים את דורות ההמשך, הכל מצביע על חכמה אינסופית הטבועה ביקום.

ברם, ההוכחה הפשוטה שמישהו ברא את כל היקום המופלא הזה, היא: מהיכן הכל התחיל? נכון, גרגיר החיסה שבידי אכן הוא

זכר ה תזרה

לע"נ רעייתי מרת זיוה בת ר' אליעזר הכהן ע"ה

נלב"ע כ"ו בסיון תש"פ

© מאת הרב ישעיהו גלינסקי שליט"א בן לא"מ הרב יעקב יצחק צ"ל

ובחנוני - חידות לימים נוראים

אָבינו מִלְכֵּנוּ הַחַיִּיזֵנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ! הַשִּׁיבֵנוּ הַשֵּׁם אֱלֹהֵי וְנִשׁוּבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם.

כך אמר להם הקב"ה לישראל: בני, מה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה. [תנא דבי אליהו רבה כח]

1. הלכות תשובה לרמב"ם פרק ד' - ספר המדע

- א. כמה דברים מעכבים את התשובה?
- ב. כמה מהם - העושה אחד מהם, אין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו? [ד,א]
- ג. כמה דברים מהם נועלים דרכי התשובה בפני עושיהם? [ד,ב]
- ד. כמה דברים מהם - העושה אותן, אי אפשר לו שישוּב בתשובה גמורה? [ד,ג]
- ה. כמה דברים מהם - העושה אותן אין חזקתו לשוב מהן? [ד,ה]
- ו. כמה מהם - העושה אותן, ימשך אחריהן תמיד, וקשים הם לפרוש מהן? [ד,ה]

2. תשובה:

- א. למי חיכה הקב"ה עשרה ימים שמא יעשה תשובה? [ירושלמי ביכורים פ"ב א]
- ב. אחרי מי אסור להרהר ביום? [ברכות יט.]
- ג. היכן צדיקים גמורים אינם עומדים? [ברכות לד.]
- ד. מתי בן אדם ניצל בזכות מלאך אחד בלבד? רמז: פסוק אחרון בכפרות. [שבת לב.]
- ה. מה השיב רבי אליעזר לתלמידיו 'וכי אדם יודע באיזה יום ימות'? [שבת קנג.]
- ו. אחד משבעה שנבראו קודם שנברא העולם. [פסחים נד.]
- ז. על מה מכפר יום הכיפורים? ועל מה מכפרת התשובה? [יומא פה: פו.]
- ח. מה ההבדל בין תשובה מאהבה לתשובה מיראה? [יומא פו.]
- ט. מה היו שרים בעלי תשובה בשמחת בית השואבה? [סוכה נג:]
- י. מי תלוי ועומד עד יום הכיפורים? [ר"ה טז:; ירושלמי ר"ה א' ג']
- יא. מדוע בשמונה עשרה - ברכת 'הרוצה בתשובה' היא אחרי 'חונן הדעת'? [מגילה יז:]
- יב. מי הלך לדמשק להחזיר בתשובה - ואת מי? [סוטה מז:]
- יג. מה אסור לומר לבעל תשובה? [ב"מ נח:]
- יד. מי עשה תשובה בחיי אביו? [ב"ב טז:]
- טו. מי השתנה שמו - משום שהוא שב בכל ליבו? [ב"ב קי:]
- טז. על מי הקפידו חכמים שהיה מקרב בריונים? [סנהדרין לז:]
- יז. את מי תפס הקב"ה בבגדיו? [סנהדרין קב:; ברכות לב.]
- יח. מה נחשב כתריס בפני הפורענות? [אבות ד,יא]

- יט. מי ובעקבות מה התחברו המילים 'מזמור שיר ליום השבת'?
- כ. למי הקב"ה חכה שבעה ימים - כדי שיעשו תשובה?
- [בראשית רבה כב, כח]
- [בראשית רבה לב, י]

3. סליחות:

- א. האם אומרים בערב ר"ה נפילת אפים ומדוע?
- ב. איזה קטעים מהסליחות לא אומר היחיד?
- ג. אלו מילים יש להיזהר שלא לומר לאחר עלות השחר, או אם אינו צם או אם אינו בוכה?
- ד. היכי תמצא יטול פעמים ידיים בבוקר?
- ה. היכי תמצא שאדם יהיה חזן בארבע תפילות רצופות?
- ו. היכי תמצא שאדם יצטרך לומר סליחות ביחידות - למרות שיש לו מניין?
- ז. איזו סליחה מהסליחות חיבר רש"י?
- [ש"ע או"ח תקפ"א ג', משנ"ב ס"ק כג]
- [תפילות בארמית - יחוה דעת ח"א ס' מ"ו]
- [ערוך השלחן תקפא סעיף ד'; ספר חסידים סימן רנ]
- [שוע סימן ד' סעיף יד, משנ"ב ס"ק לג]
- [משנ"ב קפ"א ס"ק יז]
- [שערי תשובה ס' תקפא ס"ק א]
- [סליחה לערב ר"ה]

4. סליחה ומחילה:

- א. על שניים נאמר ש'מוחלין לו על כל עוונותיו' - מי הם?
- ב. מי אמר למי 'נעניתי לך, מחול לי'?
- ג. המשותף ל: חכם שנתמנה, גר וחתן.
- ד. פעולה שהעושה אותה בכל כוחו - מוחלים לו.
- ה. בזכות איזה יחיד - מוחלים לכל העולם כולו?
- ו. למי מעבירים על כל פשעיו?
- ז. איזה סימן יש - שנמחלו עוונותיהם של ישראל?
- ח. בזכות איזו אמירה מחשיב הקב"ה כאילו הקריבו קרבנות לפניו, ומוחל להם על כל עוונותיהם?
- ט. מדוע יום הכיפורים נקרא יום טוב?
- י. למי מוחלים מיד?
- יא. לאיזה חולה מוחלים לו על כל עוונותיו?
- יב. המשותף בין זקן ממרא, לבן סורר ומורה?
- יג. למי אין מחילה עולמית?
- יד. איך מכונה מי שמסרב למחול לחברו?
- טו. מהי ההוכחה לאדם שעלה לגדולה?
- טז. כיצד אדם צריך להתוודות בערב יום הכיפורים?
- יז. מה שכרו של השומר את השבת בעולם הזה?
- יח. מי אמר למי: 'אם אינו מוחל מיד, אני נועל דלת בפני בעל תשובה'?
- [ברכות ה'; ברכות יב:]
- [ברכות כח:]
- [ירושלמי ביכורים פ"ג ג]
- [שבת קיט:]
- [יומא פו:]
- [ר"ה יז:]
- [תענית ז:]
- [תענית כז:]
- [תענית ל:]
- [חגיגה ה:]
- [נדרים מא:]
- [סוטה כה:]
- [ירושלמי ב"ק פ"ח]
- [ב"ק צח; במדבר רבה יט, יב]
- [סנהדרין יד:]
- [ויקרא רבה ג, ג]
- [פרקי דרבי אליעזר פרק יח]
- [ילקוט יחי קנט]

גמר חתימה טובה! תכלה שנה וקללותיה - תחל שנה וברכותיה!

לרפואה שלימה ולישועה לר"ר ישעיהו בן צביה שיחי, ולמרת תמר בת גולדה זהבה תחי, ולמרת מרים בת בלומה תחי בתושח"י לע"נ חברי מזכה הרבים ר' מרדכי יוסף בן ר' אליהו זיידל טובל, נלב"ע י"ג בטבת תשפ"ד ללא זש"ק. ואחיו הק' ר' משה יצחק הי"ד.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם
ויציאם מצרה לרחוקה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן:

© להערוך ולשליחת חידות [ת"ק]: 03-6166107 | ניתן להשיג: 053-3182722 | להוריד מ'דרשו' dirshu.co.il

לקבלת הגליון במייל: 9960316@gmail.com. בשורת הנושא יש לרשום 'גליון'.

זרקה תורה

לע"נ רעייתי מרת זיוה בת ר' אליעזר הכהן ע"ה

נלב"ע כ"ו בסיון תש"פ

© מאת הרב ישעיה' גלינסקי שליט"א בן לא"מ הרב יעקב יצחק זצ"ל

ובחנוני - חידות ליום הכיפורים ולפרשת האזינו

אָבינו מִלְכֵנוּ הַחַזִּירֵנוּ בְּתִשְׁבָּעָה שְׁלָמָה לְפָנֶיךָ! הַשִּׁיבֵנוּ הָשֵׁם אֱלֹהֵי וְנִשְׁבָּעָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ בְּקֶדֶם.

כן אמר להם הקב"ה לישראל: בני, מה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה. [תנא דבי אליהו רבה כח] ארחות חיים לרבינו הרא"ש אות לז: "למד פרשיותיך עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום ופרוש רש"י ז"ל ותדקדק בו כאשר תוכל"

1. איזה פסוק מפרשתנו אומרים כל יום בתפילה? ואיזה פעם בשבוע? [לב,ג; לב,מג]
2. איזה פסוק מפרשתנו אומרים אחר פטירתו של אדם? [לב,ד]
3. בפרשת שופטים - קרבן כפרה; בפרשת בא - אני קנס; ובפרשתנו - ברכה. [כא,ד; שמות יג, לב,ב]
4. צמד מילים - שהם חיים לעולם. [לב,ב רש"י]
5. מה גורם עצבות לבריות? ומה גורם שמחה? [לב,ב רש"י]
6. 'אם אין קמח אין תורה' - היכן נרמז בפרשתנו? [לב,ב בעל הטורים ואור החיים]
7. מנין שמתפללים על עצירת גשמים? [לב,ב בעל הטורים]
8. מילה בת חמש אותיות - שלוש מתוכן זהות. [לב,בכ]
9. מילה בת ארבע אותיות - שלוש מתוכן זהות. [לב,ה]
10. מילה בת שלוש אותיות - שתיים מתוכן זהות. [לב,ה; לב,יב]
11. שתי מילים - הכתיב שלהן שונה, והקרי דומה. [לב,ה]
12. היכן מביא רש"י חמש מילים רצופות בארמית? [לב,ה רש"י]
13. שם בעל חיים ששיניו עקומות. [לב,ה רש"י]
14. איך תרגם אונקלוס את המילה 'נבל'? [לב,ו אונקלוס]
15. שש מילים רצופות ברש"י - בכל מילה האות מ'. [לב,ו]
16. נכדו של אדם הראשון - בהקשר למה מוזכר ברש"י? [לב,ז רש"י]
17. מי מכונה אב - ואינו הורה ורב? [לב,ז רש"י]
18. כיצד מכונים החכמים בפרשתנו? [לב,ז רש"י]
19. איך שנפתחת כפרות ומסתיימת ברכת האילנות - מופיע בפרשתנו בהפרדה. [לב,ח]
20. השלישי משלוש בשלושה. [לב,ט רש"י]
21. ישמעאל ועשיו - היכן הוזכרו ברש"י, בשני פסוקים רצופים, ובהקשר למה? [לב,ט; לב,י]
22. בפרקי אבות - הוא קל; ובפרשתנו - הוא מעיר. [אבות ה,כד; לב,יא]
23. שלוש מילים רצופות - מסתיימות באותן שלוש אותיות. [לב,י]
24. שניים משבעה בפסוק אחד. ושתיים מארבע בפסוק אחד. [לב,יג; לב,לב]
25. שני אירועים המשויכים לימי שלמה, ושני אירועים המשויכים לימי עשרת השבטים. [לב,יד]
26. מילה בארמית המופיעה בפרשה. [לב,יד רש"י]
27. מי הבועט בפרשה? [לב,טו]
28. כיצד נראה אדם שמן - מבפנים ומבחוץ? [לב,טו רש"י]
29. על איזו מילה כתב האבן עזרא 'שאין למילה הזאת אח'? [לב,טו אבן עזרא]
30. מהו הפסוק הקצר ביותר בהאזינו? ומה המילה הקצרה ביותר? [לב,טז; לב,נ]
31. היכן שם קודש - הוא בעצם חול? [לב,יז]
32. היכן אות זעירא בפרשה? [לב,יב]
33. צמד מילים שבגינם אסור לילך בתשעת הימים בחמה. רמז: שד שמושל בצהרים. [לב,כד; תהלים צא,ו; איוב ג,ד רש"י]
34. במה נמשלו נחשים למים? [לב,כד רש"י]

33. מילה שיש עליה שלושה פירושים ברש"י. [לב, כה רש"י]
 34. שלוש מילים ברש"י אחד - שתי אותיות ראשונות בכל מילה זהות. [לב, כו רש"י]
 35. אחת מחמש - פותחת פסוק. [לב, ל]
 36. שמות שני בעלי חיים בפסוק אחד. [לב, לג]
 37. ב-9 מילים רצופות האות י'. [לב, לח]
 38. צמד מילים זהה בפסוק אחד. [לב, לט]
 39. שני צמדים שונים של דבר והיפוכו בפסוק אחד. [לב, לט]
 40. בשני פסוקים רצופים - אותה מילה הנקראת בשווה משני צדדיה. [לב, מ, מא]
 41. בשלושה פסוקים רצופים - אותו שם איבר. [לב, לט, מ, מא]
 42. מהו לשון ריצוי ופיוס? [לב, מג רש"י]
 43. 11 פסוקים המפורשים ברש"י - שלא במקומם. [אחרי לב, מג - מתחיל רש"י לפרשת מ-לב, לב]
 44. שמות שלושה איברים רצופים ברש"י אחד. [לב, מו רש"י]
 45. בפרשת שלח - כבר שינו את שמו; ובפרשתנו - הוא מופיע בשמו הקודם. [במדבר יג, טז; לב, מד]
 46. איזו גויה רצתה מאד להידבק באברהם אבינו? [לב, מז רש"י]
 47. בשלושה מקומות נאמרו אותן 3 מילים. [לב, מח רש"י]

48. הפטרה:

- א. הפטרתנו קטנה מקריאת התורה באחד. [מספר הפסוקים]
 ב. הקרי כמו בשבת ויום טוב בברכת המזון. [שמואל ב' כב, נא]
 ג. מילה בת 8 אותיות בהפטרותנו; ובתהילים פרק י"ח - היא בת 10 אותיות. [שמואל ב' כב, מו; תהילים מ, מו]
 ד. שמות שני איברים בפסוק אחד. [שמואל ב' כב, ט]
 ה. בשני פסוקים רצופים - שם איברים. [שמואל ב' כב-לד, לה, מד, מה; ט, י]
 ו. באיזו מילה מיותרת האות ה'? [שמואל ב' כב, ל]
 ז. שש מילים שבהן מופיעה האות מ'. [שמואל ב' כב, מט]

49. יום הכיפורים:

- א. מנהג שהשלחן ערוך אוסר לעשות אותו. [שו"ע תר"ה ס' א]
 ב. אותן שלוש מילים שמסיימות הפטרת כי תשא - נאמרות ברציפות שבע פעמים.
 ג. נאמר פעמיים ביום בלחש - אומרים ביום כיפור בקול, וביום כיפור קטן - שלוש פעמים בקול.
 ד. באיזו אות מא"ב יש יותר מוידוי אחד ב'אשמנו בגדנו'?
 ה. מה מסיים את יום כיפור וליל הסדר?
 ו. מה המשותף בין מלך ליולדת?
 ז. תפילה הנאמרת בארמית.
 ח. פסוק מפרשת שלח - שנאמר שלוש פעמים ברציפות.
 ט. מתי לכתחילה לומר סליחות עם י"ג מידות בלילה לפני חצות?
 י. נאמר אחר התפילה ביום כיפור ובחגים.
 יא. מה שהצטווה ירמיהו - מוסיפים בתפילת נעילה.
 יב. מה שבאשת חיל לא יראה ממנו, בגללו - נהפך ביום כיפור. [יומא ח' א]
 [כל נדר]
 [במדבר יד, כ]
 [בליל יום כיפור]
 [שיר הכבוד]
 [ירמיהו לב, מד]
 [משלי לא, כא]

תחל שנה וברכותיה!

גמר חתימה טובה!

לרפואה שלימה ולישועה לר"ר ישעיהו בן צביה שיחי, ולמרת תמר בת גולדה זהבה תחי, ולמרת מרים בת בלומה תחי בתושח"י

לע"נ מו"ר הרה"ג רבי צבי בן אהרון גד כהנא גרושקא ראש ישיבת. נלב"ע ו' בתשרי "איש האמת" לפ"ק.

לע"נ חברי מזכה הרבים ר' מרדכי יוסף בן ר' אליהו זיידל טובל, נלב"ע י"ג בטבת תשפ"ד ללא זש"ק. ואחיו הק' ר' משה יצחק הי"ד.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין פיגשה המקום ירחם עליהם

ויצאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן:

© להערות ולשליחת חידות [ת"ק]: 03-6166107 | ניתן להשיג: 053-3182722 | להוריד מ'דרשו' dirshu.co.il

לקבלת הגליון במייל: 9960316@gmail.com. בשורת הנושא יש לרשום 'גליון'.

"לא נתנו ימים טובים לישראל אלא כרי שיעסקו בהם בתורה"

בס"ד בימי חול המועד סוכות הבעל"ט,
יתקיימו שיעורים מיוחדים מגדולי התורה שליט"א

בקו 'שיח יצחק'
מתורת מרן עמוד ההוראה רבינו הגר"י זילברשטיין שליט"א
מדי יום בשעה 12:30 בצהריים

ביום חמישי ב' דחזה"מ

ימסור הגאון

רבי **מרדכי שמואל אדלשטיין** שליט"א
מרא דאתרא דשכונת 'נאות יוסף' בב"ב
ומראשי ישיבת חמד לצעירים

ביום ראשון ה' דחזה"מ

ימסור הגאון

רבי **יצחק לוקסנבורג** שליט"א
רב שכונת 'נאות שמחה'
מודיעין עילית

ביום שני הושענא רבא ימסור הגאון

רבי **משה ויא** שליט"א בעמח"ס 'בדיקת המזון בהלכה'

ביום רביעי א' דחזה"מ

ימסור הגאון

רבי **מסעוד בן שמעון** שליט"א
רבה הספרדי של העיר בני ברק
וראש ישיבת 'אור אליצור'

ביום שישי ג' דחזה"מ

ימסור הגאון

רבי **שלמה קניבסקי** שליט"א
ראש ישיבות 'קרית מלך'
ו'תפארת ציון'

מס' הקו: **03-313-0582** [שימו לב, המספר הוחלף]:

מרתק ומיוחד! במהלך חזה"מ תיערך בקו שיחת-חג מיוחדת עם יד ימינו ונאמן בית רבינו עשרות בשנים, הרב **מרדכי פורגס** שליט"א, אשר יחשוף עובדות והנהגות מהקודש פנימה. ניתן יהיה להאזין לדברים בשלוחת 'בדידי הוה עובדא' [שלוחה 3-4]

עמוד היומי

השבוע

המבחן החודשי ב'עמוד היומי'

יום שני ז' בתשרי

יום שישי י"א בתשרי פרשת האזינו

מבחן 'עמוד היומי'

מסכת פסחים כג: - לח.

במאות מוקדי בחינה בכל רחבי הארץ

פרטים בעמדות נדרים פלוס < טופס 'דרשו'

לימוד יומי של עמוד גמרא . גמרא עם ביאור עיון העמוד ושפה ברורה . מיטב שיעורים להאזנה בכל עת . לוח לימוד אישי . כוללים וקבוצות לימוד . מבחן חודשי בארבעה מסלולים . מלגת פתיחה לשיעורים . מלגות לנבחנים

להצטרפות: 'דרשו' 02-5609000 או בעמדות נדרים פלוס

המסביר בפירוט על השקבה "ג רבינו סור. ה"ג ד' לכו של"ט א' :

ההמשפט הראשון מפרט את המבנה הכללי של המרחב הווקאלי. המרחב הווקאלי הוא מרחב וקטורי מעל שדה F (השדה F הוא שדה סגור, כלומר שדה שבו כל פולינום ממונה פתור). המרחב הווקאלי הוא מרחב וקטורי מעל F (השדה F הוא שדה סגור, כלומר שדה שבו כל פולינום ממונה פתור). המרחב הווקאלי הוא מרחב וקטורי מעל F (השדה F הוא שדה סגור, כלומר שדה שבו כל פולינום ממונה פתור).

1. השבוע במעונו של רבינו מרן וה"י הגר"ד פוברסקי שליט"א: בהתרת נדרים, בבדיקת ד' מינים.

2. השבוע במעונו של מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א: במעמד מיוחד לברכת השנים בת"ת אהל תורה בנשיאותו, הגר"מ בן שמעון בברכת השנים.

לקראת ימי הדין הגיע **הגה"ג רב"ד דיסקין** שליט"א ר"י ארחות תורה, לביקור חזק בת"ת **חדוות התורה** – זכרו במערב ב"ב. במהלך הביקור בחן רה"י את התלמידים, והתפעל מרמת הידע וההשקעה הלימודית שלהם, והביע קורת רוח מרובה מהצמיחה הרוחנית בתלמוד התורה בכלל ובתלמידיו בפרט, בסיום הביקור בירך את ילדי הת"ת לשנה טובה ומתוקה, ודיבר על החשיבות הרבה שילדי תשב"ר ישתתפו בתפילות הימים הנוראים בכבוד וביראת כבוד, מבלי להפריע למבוגרים המתפללים.

רשות ארצית להאדרת היהדות

שָׁנָה טוֹבָה וּמַעֲשֵׂת פְּרֵי הָאָרֶץ לְגֵאוֹן וּלְתַפְאֶרֶת

לרבני הועדה הרוחנית שליט"א

מאות מגידי השיעורים די בכל אתר ואתר

רבבות משתתפי השיעורים

רכזי השטח – אנשי החינוך

של ארגון "תודה"

לשד"ר ונציגי הציבור העומדים לימין הארגון מיום היוסדו ע"י

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה

בעל ה"אבי עזרי" זצוק"ל

יתן השם שנזכה לשנת הרמת קרן התורה

בברכת מועדים לשמחה

נְגִיל וְנִשְׁיֵשׁ בְּזֹאת הַתּוֹרָה כִּי הִיא לָנוּ עֵז וְאוֹרָה

הרב מרדכי בלוי – מנכ"ל ההנהלה הארצית צוות המשרדים

מאוסר ע"י
וועד
בני תורה
מיסודו של
מנהל גאדלסטין זללח"ד

ה' תשפ"ב
ה' תשפ"ב

הנהלת וועד בני תורה
הנהלת וועד בני תורה
הנהלת וועד בני תורה

בספר צדיקים גמורים

וועד בני תורה לכשרות התקשורת משגר ברכת כתיבה וחתימה טובה

לרבותינו מרנן ורבנן זקני הדור עיני העדה

ראשי ישיבות, רבנים ודיינים שליט"א

אשר מלווים אותנו ומנחים אותנו בדרך בה נלך ומתווים את צעדנו בעצה ובתבונה למען נזכה להמשיך להעמיד פתרונות תקשורת ראויים לציבור בני התורה המסולאים מפז ולהסיר כל מכשול ותקלה ח"ו מדרך עמי

ועימם שלוחה הברכה

לרבות עמך בית ישראל ציבור בני התורה

שנה טובה ומבורכת, שנה שנכתב ונחתם בספרן של צדיקים גמורים, שנה שניצל וניבדל מפגעי הטכנולוגיה שנה של חיזוק החומות בהקפדה ושמירה מעולה לאורם של רבותינו ויהי רצון שנזכה שלא תצא תקלה תחת ידינו

כתיבה וחתימה טובה

רבני הוועד

מזכיר הוועד

קפידא?

נפטרים מזה עכשיו!

כח ישועה לסליחה וכפרה ממי שמקפיד עלינו ואיננו יודעים
סליחה, מחילה וחיים

סגולת ה'בן איש חי' זיע"א למחילה
שהוציאה רבים מצרה ויגון לישועה ושמחה

**בקשת מחילה ברבים
והסרת כל קפידא**

**בליל ערב יום הכיפורים - אחר חצות הלילה
על ציון מרנא החזון איש זצוק"ל**

בראשות רבותינו

מרן הגאון הצדיק רבי

מרן ראש הישיבה הגאון רבי

מרדכי ש. אדלשטיין

שרגא שטינמן

שליט"א

שליט"א

ועימם המוני עמלי התורה 'לומדי רינה של תורה'

מחילה אחת מלב שלם, ובעל הרחמים מוחל וחותרם לחיים, בס"ד לשנה של שמחות!

בית מדרש לעמלי תורה בארה"ק
בנשיאות מרן ראש הישיבה הגר"ש שטינמן שליט"א
בני ברק • ירושלים • חיפה • מודיעין עילית • ביתר עילית
ירוחם • פתח תקווה • אופקים • תל ציון • עפולה • גני אילון

0722-600-200

מי לא יקרא!?

מיטב ספרי האגדה, ההלכה, המנהג והדרוש על
הימים הנוראים וחג הסוכות

ספרי
ילדים
במודעה
נפרדת

חדשים

סוכת חיים עינים וסוגיות במסכת סוכה ור"ה
חלקו של יריד דרושים ומאמרים עמוקים מיוסדים ע"פ החסידות מאת המשפיע רבי בנימין עזריאל ווינריב שליט"א מליקוד
מוסרי רבי גדליה לעבור את ימי הדין שלב אחר שלב עם המשנה ר' גדליה זצ"ל
קריאי מועד הלכות קריאת התורה במועדים
מה למעשה דברי חזקו מרוממים בשילוב סיפורים ומשלים לחגי תשרי
באשר הוא שם סיפורים ומשלמים מרתקים במסר נועז. מתאים לכל בני המשפחה

ארבעת המינים הלכות ארבעת המינים הלכות מעשיות לבני ספרד ואשכנז מאת הרב יעקב שכני שליט"א
ספר המאמרים מאמרי רמח"ל המבוארים המקדשים לעבודת הימים הנוראים
לכתחילה סוכות
אלפיים שנות הדר ארבעת המינים
ארבעת המינים למהדרין ארבעת המינים
לקיחה תמה ארבעת המינים

שערי הזמנים אלול/ראש השנה/יו"כ/סוכות
שערי ריח אלול/ראש השנה/יו"כ/סוכות
קול דודי דופק ימים נוראים
מפיק מרגליות ימים נוראים
מחזור בקשו פני ראש השנה/יו"כ/סוכות
בסוכות הושבתי סוכות ואופיינין

סדר סימנים ראש השנה
סלא דפדפלי סוכות
תשובה אלול/ראש השנה/יו"כ
דורש טוב אלול/ראש השנה/סוכות
ומתוך האור ומתוך האור רבי שלמה לונגשטיין סליחות ותפילות ראש השנה/אלול ראש השנה/סוכות

שיחות הרב פינקוס אלול-ימים נוראים/סוכות
אריה שאג ימים נוראים
ראובן - רבי ראובן קולנשטיין ימים נוראים-סוכות
בדרכי משכיל ימים נוראים
שיחות רבי סענדר ימים נוראים

נעימות יאמר ימים נוראים/סוכות
ביאורים והנהגות ימים נוראים/סוכות
שיעורים בספר שיערי תשובה ימים נוראים
שערי תשובה ימים נוראים
לאור ימים נוראים ימים נוראים

שנה טובה אלול/ראש השנה/עש"ת
מכתב מאליהו אלול/ראש השנה/יו"כ-סוכות
פרקי מחשבה אלול/ראש השנה/יו"כ-סוכות
שש באמרתך אלול/ראש השנה/עש"ת/יו"כ
שערי ריח אלול/ראש השנה/יו"כ-סוכות

יפה נוף
ספרים

קרטיס מתנה
מתנת החג
המושלמת

מטענים כמה שרוצים > מעניקים למי שרוצים > ומשמחים מכל הלב!

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

ירושלים: מלכי ישראל 17 | ירימיהו פנתי ברנדיין | צומת בר אילן 1 | נבעת שאול 28 | בית ון הפסטה 50 | כנפי נשרים 31 **נוה יעקב:** פלג 1 **בית:** דרכי איש 5 בחנה (מול שטיבלך המרכזי) **מודיעין עילית:** **קריית ספר:** אבני חר 26 | שדי חמד 1 | הרב מפונב' 1 **ברכפלד:** רבי יהודה הנשיא 29 **בית שמש:** חפציבה-בן איש חי 29 | חזון איש 17 | רמה א-נחל שורק 31 מעל קרפור | רמה ד' סאן מול **בני ברק:** רבי עקיבא 130 | אהרונביץ 19 | ברסנורא 3 | רבי עקיבא 47 | עזרא 45 | **חדש:** 'בית השם' סוקולוב 41 **חדש:** לנדא 1 (אלתר לשעבר) **פרדס כץ:** המכבים 63 **אשדוד:** ענק הספרים - יוסי בן חלפתא 10 רבע ז' **פתח תקוה:** קהילות יעקב 4 נני הדר **אלעד:** רבי יהודה הנשיא 90 **לוד:** הרב אלישיב 8 נני אילון (אחיסמך) **קריית גת:** האדמו"ר מחב"ד פנת נחכות שלום (בנין קרעטשניף) **רכסים:** סביון 39 (בנה ביתר) **נתיבות:** האר"י 86 **אופקים:** חפץ חיים מול בית הכנסת אוהל משה **טבריה:** שפע חיים 6 **חיפה:** מיכאל 14 **רחובות:** מנוחה ונחלה 4 **קריית מלאכי:** ז'בוטינסקי 43 **עפולה:** יצחק שדה 69 עפולה עלית **סניפים חדשים:** קריית מלאכי: ז'בוטינסקי 43 | **עפולה:** יצחק שדה 69 | **בני ברק:** לנדא 1 (אלתר לשעבר) | **'בית השם' סוקולוב 41 | בית שמש:** רמה ד' סאן מול

YEFE.CO.IL // 1-599-581-581

בשמחה רבה הננו לבשר לאזהבי התורה וחכמיה
על מעמד הקבלת פני רבו ברגל ושמחת יום טוב
אשר יתקיים בשמחה וברוממות
בראשות גדולי ראשי הישיבות
שרי אזהלי התורה

למול פני רשכבה"ג רבינו הגדול מרן
הגאון רבי דוב לנדרו שליט"א

המעמד יתקיים בסוכת רבינו הגדול מרן שליט"א
רח' הרב שר 15 בני ברק
ביום רביעי, א' דחול המועד סוכות, בשעה 18:30 בדיוק

המעמד יועבר בשידור חי על גבי מסכים ברחובות הסמוכים
ויוכנו מקומות ישיבה לקהל המשתתפים
בסיום המעמד יתקיים שמחת יום טוב
בליזוי כלי שיר וזמר לכבוד התורה

